

Aus dem Nachlaß
von
Peter Göring
† 27. August 1927.
Geschenk
seiner Kinder

Mit 39 Kupferplatten

Nicht ausleihbar

VADERLANDSCH
WOORDENBOEK.

XX. DEEL.

VADERLANDSCH
WOORDENBOK.

XX DEEL.

V A D E R L A N D S C H
W O O R D E N B O E K ;

O O R S P R O N K L Y K V E R Z A M E L D

D O O R

J A C O B U S K O K .

T W I N T I G S T E D E E L .

H A A - H O L .

M B T K A A R T E N , P L A A T E N E N P O U R T R A I T T E N .

T E A M S T E L D A M , B J
J O H A N N E S A L L A R T .

M D C C L X X X I X .

VADERLANDSCH
WOORDENBOEK

GÖTTINGEN VERZAMMELT

RARA

Miedel. g. 364

JACOBUS KOK

LANDES-
UND STADT-
BIBLIOTHEK
DUISBURG

HAS. 1011

MIT NEUEN BEWEISEN EN VERBETTERINGEN

172. g. 243

DE AMSTERDAMSE

JOHANNES ALBERT

MDCCLXXXIX

B E R I G T
V A N D E N
U I T G E E V E R .

In mijn Berigt voor het Negentiende Deel deezes Werks gaf ik kennis van mijn voorneemen, om, ondanks het overlijden van deszelfs eersten aanlegger, mijne opgenomene taak voort te zetten. Mij verlatende op de genoegzaame kunde en naarstigheid mijner Vrienden, die den Overleedenen zouden vervangen, durfde ik mij, met volkomene gerustheid, daar toe inlaaten. Zedert ben ik hier omtrent nog nader versterkt geworden, om de volgende reden. De Heer KOK hadt, voorshands, een Plan beraamd van genoegzaam het geheele Woordenboek. Hij was bezitter, behalven andere echte Stukken, tot zijne onderneeminge dienstig, van HALMA's *Tooneel der Veréénigde Nederlanden*. Met zeer veele moeite en naauwkeurigheid hadt hij dit verrijkt met een groot getal nieu-

*

we

VI BERIGT VAN DEN UITGEEVER.

we Artikelen en bijvoegzels. Van dit alles en andere papieren en aantekeningen uit 's Mans voortreffelijke Boekverzameling, heb ik mij meester gemaakt, en dien ruimen voorraad mijnen Vrienden ter hand gesteld. Zij arbeiden dus met de bouwstoffen, door den voorgaanden Schrijver bij een verzameld. Indien geene meerdere, althans de zelfde agting en gezag verdient dus het Werk, alsof het onmiddelijk uit des Heeren КОК's handen kwam. Geenen schroom behoeven dus de Leezers te voeden, als hadden zij, in dit opzigt, eenig nadeel geleeden bij het sterfgeval van den arbeidzaamen man. Het Deel, welk ik thans afgevee, zal, vertrouwe ik, hier van ten overtuigende bewijze dienen. Het Eenëntwintigste Deel, insgelijks reeds ter Drukpersse gebragt, zal spoedig het licht zien, en, mischien, nog dit jaar gevolgd worden van een ander Stuk.

B E-

VADERLANDSCH WOORDENBOEK.

H A A.

HAARLEM. (*Heeren van*) Eene aanzienlijke plaats bekleeden, weleer, de Edelen van dien naam, onder den Hollandſchen Adel, en hadden, volgens 't gebruik der vroegſte tijden, rijklijk hun aandeel in de Oorlogen, welke door of ten behoeve van de Graaven van het Gewest gevoerd wierden. Ook wierden zij, zomtijds, gebruikt tot het ſluiten of bekrachtigen der Verbonden, door den Landheer aangegaan. GERARD en YSBRAND VAN HAARLEM ſtonden, nevens anderen, in den jaare 1167, borgen voor het nadeelig Verbond, door Graaf FLORIS DEN III aangegaan, ter bekoominge van zijne Vrijheid in *Vlaanderen*, alwaar hij thans gevangen zat. Beider namen vindt men vermeld onder de Edelen, welke, in 't begin der dertiende Eeuwe, de zijde van den Graave VAN LOON, tegen Graaf WILEM DEN I, koozen. De laatſtgenoemde, nevens nog twee Edelen van dien naam, JAN en SIMON, ſtonden, als getuigen, over de bezegeling van het verdrag, bij 't welk, door Graaf DIRK DEN VII, het oudſte gedeelte van *Holland*, als een Leen, aan *Brabant* wierdt opgedraagen. Nog vinden wij vermeld eenen BALDRAM of BOUDEWYM VAN HAARLEM, nevens veele andere Edelen, geſneuveld, bij het Dorp *Schagen*, in den ongelukkigigen togt van Graave FLORIS DEN III, tegen de *Westfriezen*. Nog een ander, naamelijk DIRK VAN HAARLEM, wierdt Slotvoogd van 't Kasteel te *Muiden*, naa het deerlijk einde van Graave FLORIS DEN V.

HAARLEM. (*Oud*) Deezen naam voeren de weinige overblijfsels van een aloud Slot, in *Kennemerland*, een vierendeel uurs gaan ten Oosten van het Dorp *Heemskerk*, agter het Huis *Asfumburg*. Geene andere ſpooren ontmoet men hier, van dit eertijts vermaard geſligt, dan twee grootje ſteenblokken, op

XX. DEEL.

Bb

eene

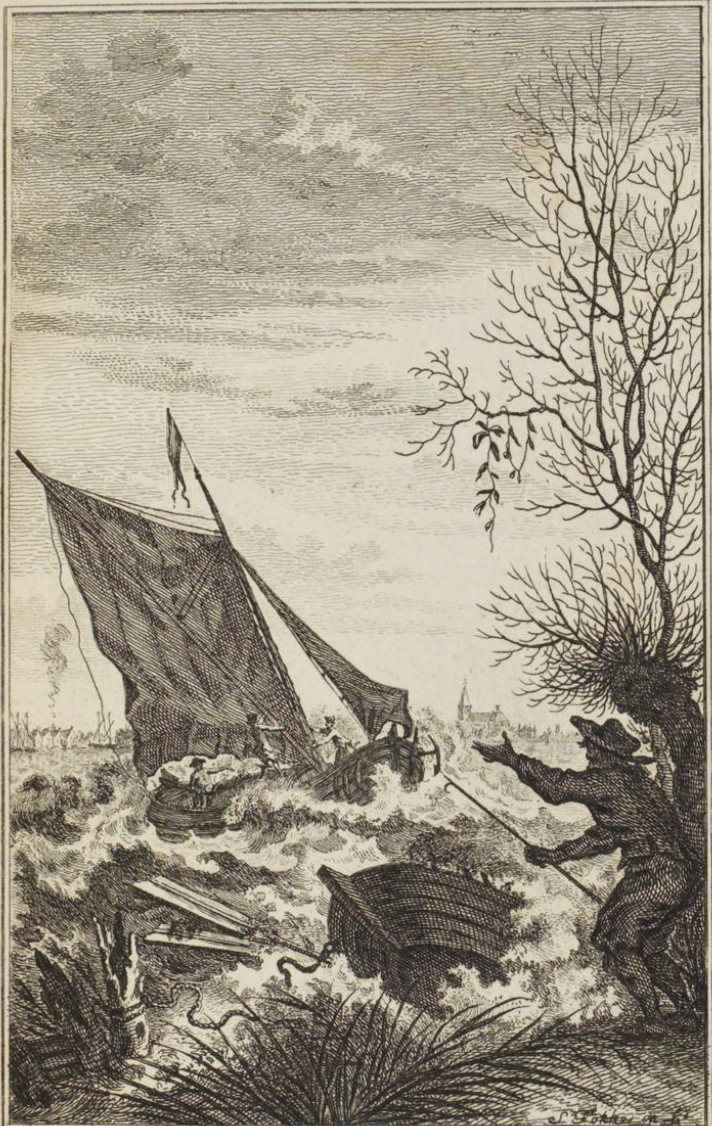
eene hoogte of kleinen heuvel. De eigenaars van deezen plek gronds voeren den titel van *Vrijheeren van Oud Haarlem*. Voormaals waren deeze de Heeren VAN ASSENEVELT, die zich insgelijks den titel van *Vrijbeeren* of *Baronnen van Haarlem* lieten aanleunen. Doch dit wierdt hun verboden, volgens besluit van 's Lands Staaten van den elfden van Bloeiimaand des Jaars 1649. Naderhand is de Heerlijkheid, door verkoop, overgegaan tot een ander geslagt.

Zie BROUERIUS EN VAN ZURK.

HAARLEMMERLIEDE, of *Haarlemmerleede*, een Dorp, gelegen in 't Baljuwſchap van *Brederode*, aan 't *Spaarne*, tuſſchen *Haarlem* en 't *Haarlemmer Meir*. Het ontleent zijnen naam van 't water de *Lee* of *Liede*, 't welk van *Spaarndam*, voorbij dit Dorp, na 't gemelde Meir loopt, en waar over, aan den *Trekvaart*, tuſſchen *Haarlem* en *Halfwegen Amſterdam*, een zwaare Brug plagt te leggen, die, in de heerſchende onluſten, in Herſtmaand des Jaars 1787, afgebroken, tot heden toe in voorigen ſtaat nog niet herſteld is. Men heeft 'er alleenlijk een platten Brug, een weinig boven 't water, aangeleid. Volgens de liſten der *Quohieren* behooren, onder dit Dorp, 952 *Morgens* en 111 *Roeden Lands*.

In den Jaare 1732, telde men 'er 43, of, volgens anderen, 35 *Huizen* en 3 *Zaagmolens*. De *Regeering* wordt 'er waargenomen door een *Schout*, die met een de *posten* van *Sekretaris* en *Bode* waarneemt, en door vijf *Schepenen*. De twee *Armeester*, welke men 'er heeft, worden door deeze aangeſield.

HAARLEMMER MEIR. Deeze kleine binnenlandsche Zee is haare tegewoordige uitſtrektheid verſchuldigd aan het in een loopen van verſcheiden kleine *Meiren*, welke, voormaals, afzonderlijk beſtaan hebbende, door het afspoelen van het tuſſchen beiden gelegen land, thans éene eenige zeer ruime waterplas uitmaaken. Behalven het eigelijk *Haarlemmer Meir*, noemt men nog het *Leidsche Meir*, het *Oude Meir*, het *Spiering Meir*, het *Helle Meir*, en anderen. De *Landmeeter* van *Rijnland*,

Ongewoone Waterbeweging in het Haarlemmer-Meer ,
 bespeurt op den 1. Nov. 1755.
J. Neuman excudit.

entz.
 en plek
 arlem.
 zich
 arlem
 ms bo
 s Jaar
 overg-
 r.k.
 gebr
 ischen
 nam
 vortij
 den
 een
 ten,
 e in
 een
 gms
 Mor-
 eren,
 arge-
 tariu
 Am-
 sterd.
 zaar
 loo-
 son-
 then
 pleas
 eant
 ring
 jn-
 ud.

3040 207

... van de H...
... en Oude...
... nie beide...
... aankomst...
... dinst beh...
... der jaare 15...
... bronden. I...
... gen Lands...
... Mir, 520...
... Meeren, 21...
... 1805. Met...
... verloop van...
... aangegeven...
... Jaaren 1799...
... men een pl...
... Mijnen. Nu...
... een wijk n...
... der van 89...
... behoude men...
... dan 20000 D...
... Meeren, is d...
... men, door...
... vorder plant...
... of het Me...
... rieren hier...
... opgedond het...
... gelijk na beide...
... hielden in 't v...
... de grond hier...
... vorder bij het...
... het land heeft...
... van de Land...
... vorderen en...
... vorderen een...
... nu, op een...
... vorder het...
... het land, en...
... het en dinst...

Land, de Heer MELCHIOR BOLSTRA, heeft de moeite genomen, om uit Oude Heemraadskaarten op te maaken de uitgestrektheid, welke ieder deezer Meiren, voortijds, besloeg, om, door eene naauwkeurige meeting, den geheelen omvang, zo als dezelve tháns bestaat, te bepaalen. Volgens deeze opgave wierdt, in den Jaare 1531, de grootte der onderscheidene Meiren aldus bevonden. Het eigenlijk *Haarlemmer Meir* besloeg 3040 Morgens Lands; het *Leidsche*, 2175; het *Spiering*, 85, het *Oude Meir*, 520 Morgens: te zamen 6585 Morgens Lands. De vier Meiren, zedert vereenigd zijnde, bedekten, in den Jaare 1591, 12375 Morgens gronds; in den Jaare 1647, 17082, die, naa verloop van veertig Jaaren, in 1687, tot 18100 Morgens waren aangegroeid. Bij eene latere meeting, op hoog bevel, in de Jaaren 1739 en 1740, door gemelden BOLSTRA gedaan, bevondt men een plek gronds, onder 't water bedolven, van 19500 Morgens. Nog vindt men, aan den Zuidoostkant van dit Meir, zeer wijde uitgeveende plasfen, slegts door finalle strooken Lands daar van afgescheiden. Indien wij deeze daar nevens voegen, bekooft men, in alles, eene uitgebreidheid van weinig minder dan 30000 Morgens. Behalven het in een loopen der gemelde Meiren, is de vereenigde plas, merkelyk, in grootte, toegenomen, door de affpoelingen van Land, welke aan verscheiden oorden plaats hebben. Want het voorgeeven van zommigen, als of het Meir, 't geen het aan de eene zijde verliest, aan een anderen kant aanwinne, is, bij naauwkeurige waarneemingen, ongegrond bevonden. Om dit verlies van grond, zo veel mogelijk, te beletten, heeft men, van tijd tot tijd, verscheiden middelen in 't werk gesteld. Daar de losheid en zudzigheid van den grond het niet verhinderde, heeft men de meeste baate gevonden bij het inslaan van Paalwerk en het leggen van Puin. Nog laatst heeft men deeze voorzorge gebruikt, tusschen het water *de Liede* en 't Huis *te Zwaanenburg*, op Halfwegen *Amsterdam* en *Haarlem*, alwaar het Meir, jaar op jaar, genoegzaam eene Roede Lands wegnam: eene te sterke afneeming, op eene plaats, alwaar, tusschen het Meir en den Trekvaart, niet meer dan dertig Roeden Lands overig waren.

Het bezef van het nadeel, welk het *Haarlemmer Meir*, ginds en elders, veroorzaakt, en, van den anderen kant, het

nut, welk, uit een zo wijden plek gronds, konde getrokken worden, deedt, van tijd tot tijd, deezen en geenen een ontwerp ter droogmaakinge beraamen. Bij openbaar gezag geschiedde zulks in den Jaare 1742. Volgens het ontwerp, toen ingeleverd, zou, rondom het Meir, een Dijk moeten geleid worden, ter lengte van 13830 Roeden. Bij gisfing zou men dus bekoomen, eene uitgestrektheid van 19000 Morgens droogen grond, en onder dezelve, 8000 Morgens aan Landerijen. Daarenboven zou men nog behouden een verkleinden Waterboezem van 9000 Morgens, groot genoeg, meende men, om het overtollige Polder- en ander water van Rijnland, daar in te kunnen loozen. Rondom den Dijk zou een Ringvaart loopen, van bekwaame wijde en breedte, tot een doortogt voor de Schepen, welke thans, van *Spaarndam*, over 't Meir, na de *Oude Wetering* vaaren, doch als dan hunnen weg langs den Ringvaart zouden moeten neemen. Naa het leggen van den Dijk, rekende men, tot het uitmaalen van het water, te zullen noodig hebben, in 't geheel, honderdentwaalf zwaare áchtkantige Steenen Molens. Eindelijk wierdt de somme, welke, tot deeze zwaarwigtige onderneeming, zou vereischt worden, berekend op zes Miljoenen zeshonderd en ruim eenendertigduizend Guldens. Aan dit ontwerp was verknogt eene opgave der bedenkingen, welke voor en tegen de daadelijke uitvoering van een zo kostbaar en omflagtig werk kunnen worden aangevoerd. De laatste schijnen 't zwaarst te hebben gewoogen. Althans zints een tijdverloop van ruim veertig Jaaren, naa de inlevering des ontwerp, is men alleen bedagt om den verderen aanwas des Meirs te voorkoomen, zonder dat van het droogmaaken iets gerept worde.

Zie LEEGWATER en anderen.

HAARSOLTE. Uit dit geslagt ontmoeten wij, in 's Lands Geschiedenissen, verscheiden aanzienlijke Mannen, welke, van tijd tot tijd, tot de gewigtigste posten van Staat en Regeeringe, gebezigd zijn. RUTGERT VAN HAARSOLTE, die, in den Jaare 1585, de waardigheid van Burgemeester van *Harderwijk* be-

bekleedde, was een der Gezanten, welke, in dit Jaar, na *Engeland* vertrokken, om, van Staatswegen, aan Koninginne ELIZABETH, de Opperheerschappij over de Nederlanden op te draagen.

In den Jaare 1631 wist ZWEDER VAN HAARSOLTE, in de Provinciën *Utrecht* en *Overijsel*, te bewerken, dat, in die Gewesten, een Staatsbesluit wierdt genomen, tot de opdracht aan Prinsse WILLEM DEN II, van het regt van opvolginge in de ampten en waardigheden van zijnen Vader, Prinsse FREDERIK HENDRIK, ingevalle hij dien overleefde.

Nog een andere RUTGERT VAN HAARSOLTE heeft zich inzonderheid berugt gemaakt, gedurende de onlusten, welke, omtrent het midden der voorgaande Eeuwe, en een geruimenen tijd daar naa, in *Overijsel* plaats hadden. In April des Jaars 1654, was te *Deventer* een Landdag uitgeschreeven, om op denzelven te handelen over zaaken, het algemeen belang van den Staat betreffende. Het Drostampt van *Twente* was, een weinig vroeger, open gevallen. De gemelde RUTGERT VAN HAARSOLTE, die, tot nog toe, het Drostampt van *Lingen* hadt bekleed, en als zodanig in bijzonderen dienst was van het Huis van *Oranje*, welks grootmaakinge hij ijverig was toegedaan, stondt na dat Ampt. Om in deezen zijn doelwit te bereiken, deedt hij afstand van het Land-Rentmeesterschap van *Salland*, 't welk hij insgelijks bekleedde, ten behoeve van de Steden *Kampen* en *Zwolle*, naardien hij vreesde, dat deeze hem voornaamelijk zouden hinderen in de bereikinge van zijn oogmerk. Hier door won hij de meerderheid van stemmen. Nogthans weigerden verscheiden Edelen en de Stad *Deventer* hem voor Drost te erkennen. Dit hadt ten gevolge, eene scheuring in den Landdag, die, in stede van zich met de uitgeschreevene punten, het algemeene Staatsbelang raakende, te bemoeien, zich nu alleen bezig hieldt met dit huislijk geschil. HAARSOLTE en die 't met hem hielden, verleidden den Landdag na *Zwolle*. De overigen bleeven te *Deventer*, alwaar, volgens de orde van Regeeringe, de Landdag, in dit Jaar, moest gehouden worden. Tot zulk eene hoogte steeg, eertlang, deeze twist, dat men, van weerkanten, den trom deedt roeren, om tegen elkander Volk te werven.

Intusfchen kwam dit gefchil ter kennisfe der Staaten van *Holland*, die, ondanks het gevoelen der overige Provinciën, dat men zich met een huislijken twist, in de bijzondere Gewesten, niet hadde te bemoeien, aan de beide partijen den voorflag deeden, om de uitspraak te verblijven aan de Algemeene Staaten. De Staaten van *Deventer* waren hier toe niet ongenegen; doch HAARSOLTE met de zijnen weezen dien voorflag van de hand. Integendeel bedienden zij zich van deeze gelegenheid, om een ontwerp, 't geen men meent reeds eenigen tijd, onder de hand, hun zoeken geweest te zijn, door te zetten. Onder voorgeeven van het gefchil, buiten eenen Stadhouder en Kapitein Generaal, niet gevoegelijk te kunnen bijleggen, verkoozen ze daar toe PRINS WILLEM DEN III, hoewel nog geene vier jaaren oud, met toevoeging van den Stadhouder van *Friesland*, als diens plaatsbekleeder. Deeze verkiezing, zo als ligt is te denken, wierdt niet goedgekeurd bij de *Deventersche* Staaten. Een verhaal van alle de onaangenaamheden, hier uit ontstaan, behoort niet tot ons Plan. Alleenlijk tekenen wij hier aan, dat, in 't volgende Jaar, van weerkanten, eene bezending vertrok na den *Hage*, om hunne wederzijdsche belangen in te brengen bij de Staaten van *Holland* en *Westfriesland*. Onder de *Zwolsche* Afgevaardigden ontmoeten wij een anderen Heer van bovengemelde geflagt, ADRIAAN JURIAAN VAN HAARSOLTE, tot den *Oldenhoye*, Luitenant Kolonel. Door de uitspraak van Hun Ed. Gr. Mogenden wierdt, eindelijk, de Zoen getroffen, onder andere, op voorwaarde, dat de aanstelling van RUTGERT VAN HAARSOLTE, tot Drost van *Twente*, zou gerekend worden als niet gefchied te zijn, gelijk ook van den Stadhouder van *Friesland*, tot Luitenant - Stadhouder van 't Gewest; en dat voorts het gefchil, over de verkiezing van Prinse WILLEM tot Stadhouder, zou gelaaten worden in zijne waarde en onwaarde, tot dat dezelve een bekwaamen ouderdom zou bereikt hebben.

Dit tijdflijf was naauwlijks gebooren, of de Heer VAN HAARSOLTE wendde zijne poogingen aan, ten behoeve van het Huis van *Oranje*. Geduurende de herftelde rust was hij bevorderd tot het Drostamp van *Salland*. In 't laatst van 't Jaar 1667, hadt hij, te *Zwolle*, aan eenigen uit de Gezworene Gemeente

van *Kampen*, zijne begeerte geopenbaard, om Prins WILLEM te bevorderen tot Stadhouder van *Overijsfel*. Ook klaagde hij, bij die gelegenheid, over de Regeering van *Kampen*, als of dezelve zijnen broeder, den Kolonel ANTONI VAN HAARSOLTE, ongunstig was, in het bekoomen van den post van Kommissaris-Generaal der Ruiterte, na welken hij stondt. Wat laater boodt hij aan eenen dier Gemeenslieden een jaarwedde van driehonderd Guldens, indien hij de Regeering van *Kampen*, ten aanzien van zijnen Broeder, van gevoelen kon doen veranderen. Doch dit alles hadt eene strijdige uitwerking. Die van *Kampen*, door de Gemeenslieden, bij eene beëdigde Verklaring, van 't voorgvallene verwittigd, toonden zich zeer misnoegd op den Heer VAN HAARSOLTE, en eischten van hem voldoende berigt, binnen den tijd van eene maand. Hij zondt een antwoord, doch gaf in hetzelfde een geheel anderen draai aan het gebeurde, dan het aan de Heeren van *Kampen* was aangebragt.

Intusfchen naderde de tijd tot het houden van den Landdag. Tot de plaatze daar van lag thans de Stad *Kampen* aan de beurt. De Heer VAN HAARSOLTE moest dien uitschrijven, en ook daar op voorzitten. Doch die van *Kampen* weigerden hierin te be-willigen. Zo hoog zelf was de verwijdering, tusfchen de Stad en dien Heer, geklommen, dat hij zich aldaar niet vertrouwde, zonder Brieven van Vrijgeleide, die hem geweigerd wierden. Hier uit ontstondt, in *Overijsfel*, eene nieuwe scheuring. Men beleidde afzonderlijke Staatsvergaderingen, te *Kampen* en te *Zwolle*. De Heer VAN HAARSOLTE wierdt, bij de Kampensche Staaten, vervallen verklaard van zijn Drostamp, als, huns oordeels, schuldig staande aan de misdaad van gekwetste Hoogheid; en voorts zijnen Neeve, den Heere VAN PALLAND, gehuwd met eene dogter van zijnen broeder den Kolonel, de post van Afgevaardigde ter Algemeene Staatsvergaderinge ontnomen. In deezen toestand van zaaken moest men, van nieuws, de toevlugt nemen tot de bemiddeling der Hollandfche Staaten. Deeze zonden derwaarts twee Gemagtigden, door wier bemiddeling, in den Jaare 1671, de twist wierdt bijgeleid. Onder de voorwaarden was begreepen, dat de Heer VAN HAARSOLTE niet zou voorzitten op den Landdag, tot in April des Jaars 1674, en zich, een rond Jaar, van de waarneeminge van het Drostampt van *Salland*

onthouden. Ook mogt de Heer VAN PALLAND, niet dan naa verloop van drie Jaaren, ter Algemeene Vergaderinge verschijnen.

Het geslagt der HAARSOLTEN is tot heden toe in weezen. Behalven de Provincie *Overijsfel*, zijn, ook in *Friesland*, verscheiden aanzienlijke ampten en waardigheden, onder andere van Grietman, door Leden van hetzelfde bekleed geworden.

Zie AITZEMA, WAGENAAR en andere.

HAASJE *Klaas Dogter*, bijgenaamd in 't *Paradijs*. Overwaardig is de naam deezer *Amsterdamsche* Vrouwe, om der vergeetenheid ontrukkt te worden, als moettende zij worden aangemerkt, den eersten grond geleid te hebben van het Burgerweeshuis te *Amsterdam*. Eigenaaresse zijnde van eenige huisjes in of aan de Kalverstraat, wierdt zij te raade, dezelve te doen dienen ter huisvestinge van zeven of acht arme Weeskinderen. Bij den afstand van den eigendom dier wooningen voegde zij eene somme gelds, uit welke aan dezelve onderhouden en eene bekwaame opvoeding konde gegeven worden. Dit viel voor in den Jaare 1520.

Naa haaren dood kwam haare mildaardigheid te stude aan de Bestuurders van het Oude-Mannen- en Vrouwen-Gasthuis, welk toenmaals insgelijks in de Kalverstraat stond. 't Bleek, naamelijk, uit HAASJE's uitersten wille, in den Jaare 1550, dat zij eene somme gelds hadt besproken, tot een Gasthuis voor elf oude Vrouwen. Dit geld gebruikten de Gasthuismeesters, onder anderen, tot den aankoop van eenige Hnizen, om daar mede hunne stifting te vergrooten.

Zie COMMELIN en WAGENAAR.

HAASTRECHT, een aanzienlijk Dorp, ook bij den naam van *Stede* bekend, in de *Krimpenerwaard*. Volgens eenigen zou dit Dorp, als eene afzonderlijke Heerlijkheid, van ouds, haare eigen Heeren gehad hebben. De vrugtbaarheid van den omliggenden oord wierdt al in de vroegste tijden geroemd. In de

ge-

HAASJE KLAAS
 DOGTER, IN 'T PARADYS;
 Stigteresse van't Burger Weeshuys.

In Houtbroeken, na't Origin. Schildery berustende by de Heer Jacobus Versteegen te Amsterd.

gemeene lasten van den *Krimpenerwaard*, staat *Haastrecht* voor vijftienhonderd Morgens Lands aangeschreeven. Van honderdvierendertig Huizen, welke, in den Jaare 1632, in dit Dorp stonden, is derzelver getal, zedert, tot tweehonderdzeventachtig aangegroeid, benevens ééne Steenbakkerij; waartoe de nabijheid van de rivier *de Yssel* eene voegzaame gelegenheid aan de hand geeft: waarom men meent, dat 'er voormaals meer Steenplaatzen zullen geweest zijn. Volgens het berigt van HAD. JUNIUS, opgemaakt uit de verhaalen van zijnen tijd, zou *Haastrecht*, weleer, nog volkrijker en eene Stad geweest zijn, binnen welke twee Kloosters stonden, en die met drie zwaare Kasteelen was versterkt. Verscheiden omstandigheden bekragtigen dit verhaal. Even buiten het Dorp ziet men eene hoogte, alwaar een der Kasteelen zou gestaan hebben. Van twee plaatzen heet, nog heden, de eene het *Klooster*, de andere de *Doele*. Een Brug, welke hier eertijds over den *Yssel* lag, doch naderhand, onder den naam van *Haastrechtsche Brug*, nader aan *Gouda* is verplaatst, heeft den naam gegeven aan de Brugstraat, dien zij nog heden voert.

Gelijk *Haastrecht* naar de wijze van eene Stad bestuurd wordt, dus heeft men 'er ook een Stadhuis, een fraai gebouw, voorzien van behoorlijke vertrekken voor de Regeeringe, en bewaarplaatzen van gevangenen. De Kerk is een Kruisgebouw, voorzien van een vierkanten Toren en diergelijken spits. In de geheele *Krimpenerwaard* heeft men, onder dit Dorp, de eenige Statie van Roomsgezinden; zij wordt bediend door eenen Priester, uit de Orde der Minderbroeders. Behalven den Baljuw, die tevens het Schoutamt bekleedt, bestaat 'er de Regeering uit twee Burgemeesteren en zeven Schepenen. De laatstgemelden doen uitspraak zo wel in Lijfstraffelijke als Burgerlijke regtzaaken. De Hennipteelt en handel is eene voornaame bron van het bestaan der Ingezeetenen. Van hier ook dat 'er Zeildoek gereed, en Looijerijen en Lijnbaanen worden gevonden. Zeer vermaard, door 't gantsche Land, is, eindelijk, de *Haastrechtsche Paerdemarkt*, welke, jaarlijks, op den 11 Junij wordt gehouden.

Zie GOUDHOEVEN, *Chronijk*; H. JUNH *Bat.*

p. 415. *Tegenw. Staat.*

Bb 5

HAAS-

HAASTRECHT, (*Het Geslacht van*) was, reeds van ouds, zeer vermaard, en telde onder zijne Leden, verscheiden Mannen van aanzien, door geboorte en huwelijk vermaagschapt aan de doorluchtigste huizen. Dit kan blijken uit de volgende Geslachtlijst, welke wij, ter eere van 's Lands alouden Adeldom, hier wel eene plaats waardig keuren.

De eerste Heer, welken wij van dit Geslacht vermeld vinden, was

ALBRECHT VAN HAASTRECHT, Ridder, gesprooten uit den Huize van *Arkel*, reeds in den Jaare 1287 genoemd als Borg voor Heere HERMAN VAN WOERDEN, als mede in den Jaare 1293, als Borg voor den Graave van Holland. In den Jaare 1295 liet hij zijne Opene Brieven uitgaan. Wijders wordt hij vermeld in Brieven van Graave FLORIS, in welke ook gesproken wordt van het *Kasteel van Haastrecht*, 't welk Heer *Otto van Arkel* ter Leen hieldt van de Proostdij van *Oudmunster*, te *Utrecht*, in den Jaare 1291.

HERBAREN EN

WILLEM VAN HAASTRECHT, Ridders, worden vermeld op het Jaar 1291.

PAULUS VAN HAASTRECHT, Ridder, Heer van *Loon op 't Zandt*, komt voor in de Jaaren 1381 en 1395; als mede

RUDOLF VAN HAASTRECHT, in de Jaaren 1407 en 1412. — PAULUS was gehuwd met de dogter en erfgenaame van *Willem*, Heere van *Drijmmelen*, Ridder, in *Zuidholland*, uit den Huize van *Strijen*. Hij verwekte,

WILLEM VAN HAASTRECHT, die volgt.

Jan van Haastrecht, vermeld in de echtverbintnisse tusschen *Frederik van Zeventer*, Ridder, en *Elizabeth Sloijers*, *Jakobs* dogter, te *Utrecht*, met *Willemina van Vliet*, dogter van *Jan van Vliet*, en van *Beatrix*, *Baastaart* van *Willem van Beijeren*, in den Jaare 1441.

Wil.

Willemina van Haastrecht, in den Jaare 1435 getrouwd met *Hugo van Ruiven*, Zoon van *Klaas van Ruiven*, Schildknaap, en van *N. van Rijk*.

WILLEM VAN HAASTRECHT, Zoon van *PAULUS*, wordt genoemd op het Jaar 1446. Hij liet na

PAULUS VAN HAASTRECHT, Heer van *Tilburg*, *Loon*, *Druinen* en *Goorle*. Zijne Vrouw was *Catharina van Naaldwijk*, dogter van *Albert van Naaldwijk*, en van *N. van Vleuten*, uit het Sticht. Zijn Zoon was

Dirk van Haastrecht, Heer van *Tilburg* en *Goorle*, die ter Vrouwe nam *Wijve Heerman van Oestgeest*, bij welke hij verwekte eene dogter, *Margaretha*, Vrouwe van *Tilburg* en *Goorle*, die de echtgenootte wierdt van *Robert van Malsen*, en naliel *Arend van Malsen*, die de jongste was, en in *Italie* stierf, alleenlijk nalaatende eenen Bastert, *Arend van Malsen*, Kastelein op het Slot *Vredenburg*, te *Utrecht*, daar hij, in 't Jaar 1605, overleedt. Zijn oudste Zoon was *Adriaan van Malsen*, Heer van *Tilburg*, gehuwd met *Josina van Blaasveld*, bij welke hij, behalven *Otto van Malsen*, Domheer te *Utrecht*, verwekte *Karel van Malsen*, Heer van *Tilburg*, overleeden in 1587. Zijne Vrouw was *Agnes van Wijk*, Vrouwe van *Houfenoort*, bij *Heusden*, en van *Robert van Malsen*, Domheer te *Utrecht*; *Anna van Malsen*, welke trouwde met *Dirk van Haastrecht*, Heere van *Druinen*, *Goeijerts Zoon*, haaren Neeve, en *Hubert van Malsen*, Heere van *Tilburg*, welke, in 1582, in 's Hage, trouwde met *Ottelina van Hargen*, dogter en erfgenaame van *Splenter van Hargen*, Ridder, Heere van *Oosterwijk*, en van *Magret van Wijngaarden*. Hij stierf in 1614, en zij in 1615, en lieten na: 1. *N. van Malsen*, Heer van *Tilburg*; 2. *Splenter van Malsen*, ongehuwd; 3. *Adriaan van Malsen*, jongman in *Spanje* gestorven; 4. *Karel van Malsen*, jongman; 5. *Anna van Malsen*, Ambagtsvrouwe van *Peursfen*, bij *Dordrecht*, getrouwd met *Fan d'Aubremont*, van *Doornik*, Ridder; 6. *Maria van Malsen*, gehuwd met *Antony Schets*, Ridder, Heer

onds, reer
en *Mazze*
apt aan de
de Geslagte
blom, hier

inden, was
zen uit des
als Borg
Jaare 1293,
te 1295 liet
ij verwekt in
en woort van
in *Arkel* ter
Utrecht, in

meld op het

Loon op 1
is meke

en 1410. —
van *Willel.*
in den *Edin*

rensié to
fi *Stoijen*
er, doger
Willel van

Wit

Heer van Grobbendonk, van wegen den Koning van Spanje, in den Jaare 1629, Gouverneur van 's Hertogenbosch; 7. *Charlotta*; 8. *Magdalena*; 9. *Johanna van Malsen*.

WILLEM VAN HAASTRECHT, die volgt.

MARIA VAN HAASTRECHT, Vrouwe van Loon, in den Jaare 1550 getrouwd met *Robert Grevenbroek*, Heere van Loon, die, bij eene vroegere huisvrouw, *Cornelia van der Horst*, naliet *Josna van Grevenbroek*, Vrouwe van Loon en van Bokhoven, bij Heusden, als gehuwd zijnde met *Engelbert*, Heere van Immerzeel, welken zij baarde *Dirk van Immerzeel*, getrouwd met Walraven, Heere van Haeften. Hij stierf in den Jaare 1609, en zij in 1613, zonder kinderen.

ADRIAAN VAN HAASTRECHT, getrouwd met *Jan*, Bastaart van *Engelbrecht*, Graave van Nasfau, Heere van Breda; hij verwekte bij haar *Maria van Nasfau*, gehuwd met Hieronimus van der Noot, Kanzelier van Brabant; *Cuimburg van Nasfau*, gehuwd met Engelbert van Dilbeek, Heer van Attenhoven; *Paulus van Nasfau*, die ter vrouwe nam Catharina van Haeften, bij welke hij Vader wierdt van drie dogters: I. *Adriana van Nasfau*, gehuwd met Dirk van Asfendelf, Heere van Befoien, Kralingen, Honingen en Heinenoot; II. *Anna van Nasfau*, gehuwd met Robert van Schoonhoven, Heere van Wanrode, Drosfaart van Diest. Zij stierf, te Dordrecht, ten huize van haare dogter, in den Jaare 1592, het tachtigste haars ouderdoms, en liet na: 1. *Philips van Schoonhoven*, Heer van Wanroy, getrouwd met Anna van der Werve, dogter van Willem van der Werve, Heere van Schilde, Immerzeel en Vremdijk, Markgraave van Antwerpen; 2. *Anna van Schoonhoven*, getrouwd met Vincent van Lokhorst, Heere van Heemstede, laatste Mansoir van dit geslacht, als hebbende alleen vier dogters nagelaten; 3. *Maria van Schoonhoven*, getrouwd met Christoffel van Leefdaal, te Utrecht; zij stierf, in 's Hage, in 1572, kinderen na-latende; 4. *Catharina van Schoonhoven*, de vrouw van Cornelis Suijs, Prefident van Holland; 5. *Adriana van Schoonhoven*, gehuwd met Pieter, Ambagtsheer van Heer-Jamdam, te Dord-

Dordrecht. Zij hadden twee dogters: *Johanna*, Ambagtsvrouw van Heer-Jandam, getrouwd met Joachim, Heere van Hardenbroek, en *Anna van Heer-Jandam*, getrouwd met Philibert van Serooskerken, Baljuw van Thoolen. III. *Catharina van Nassau*, getrouwd met Wouter van der Meer, Heere van Zevender, die verhaald wordt, te Dordrecht, als Franciskaaner Monnik, te zijn gestorven, naa alvorens verwekt te hebben *Philips van der Meer*, Ridder, Heer van Sevender en Steenbeek. Deeze was een der Verbondene Edelen, in den Jaare 1566. Hij trouwde, eerst met Maria van der Noot, daarna met Gisberta van Schagen, dogter van Willem, Heere van Schagen.

WILLEM VAN HAASTRECHT, Heere van Druinen, zoon van PAULUS, was getrouwd met *Margaretha van Daveren*, bij welke hij Vader wierdt van

GOEIJERT VAN HAASTRECHT, Heere van Druinen en Ganfoijen, in 1552 getrouwd met *Josina van Malsen*, dogter van *Otto van Malsen*, wiens zuster, *Maria van Malsen*, in den Jaare 1555, in den echt tradt met DIDERIK SONOY, Stadhouder van Noordholland; zij stierf te Enkhuizen, in 1584, en hij in Friesland, in 1597. GOEIJERT liet na:

Paulus van Haastrecht, jongman.

DIDERIK, die volgt.

Otto, in Italie ongehuwd gestorven.

Willem, als Kapitein, in den Jaare 1597, voor Maafricht gefneuveld.

DIDERIK VAN HAASTRECHT, Heer van Druinen, was getrouwd met *Anna van Malsen*, dogter van *Karel van Malsen*, en verwekte bij haar:

Karel van Haastrecht.

Govert.

Willem.

Josina, getrouwd met N. van Bernuy, Drosfaart van Breda; beiden in 1613 gestorven.

N. van Haastrecht, gehuwd aan Arend van Raveschot, Zoon van Jan van Raveschot en van N. van Gent, Ambagtsvrouwe van Kapelle en Waspwijk, in Zuidholland.

Zie GOUDHOEVEN, *Kronijk*, en VAN LEEUWEN, *Batavia*.

HAAZE.

HAAZE. (ADRIAAN DE) Toen de Smirnsche Vloot, wel anderhalve Miljoen waardig, in den Jaare 1672, op bevel van den ondankbaaren Koning KAREL DEN II, onverhoeds, wierdt aangevallen, door den schraapzieken ROBERT HOLMES, voerde DE HAAZE het opperbevel over de Nederlandsche Schepen, welke den Smirnaasvaarderen tot geleide dienden. Tot driemaal moesten de Engelschen voor de dapperheid der Hollanderen wijken, wien 't, eindelijk, gelukte, met een verlies van slegts drie of vier Schepen, de Vaderlandsche havens te bereiken. Zwaarder dan dit verlies, als zijnde nog te herstellen, was dat van den dapperen Oppergezagvoerder DE HAAZE, welke, nevens den Kapitein JAN VAN NES *den Ouden*, in den strijd was gesneuveld.

Zie BRANDT, *Leven van de Ruiters*. bl. 645.

HAAZENPOLDER. Deezen naam voert een gedeelte van het Dorp *Petten*, als zijnde hetzelfde verdeeld in *Oud-* en *Nieuw-Petten*, anders de *Haazenpolder* genaamd.

HAEFTEN, (DIRK OF DIDERIK VAN) een Geldersch Edelman, van een ander geslagt, gisfe ik, dan de VAN HAEFTENS, nog heden te *Utrecht* bekend, was Heer van *Gameren*, Zoon van JOHAN VAN HAEFTEN en van LUCIA VAN BREDERODE. Hij ondertekende niet slegts het Verbond der Edelen, maar hield zich ook veelmaalen op te *Breda*, bij Graaf LODEWYK VAN NASSAU, aan wien hij, zo wel als aan Prinsse WILLEN DEN I, 's Graaven broeder, zeer naauw verknogt was. Hij moet een man van meer dan gemeen vermogen geweest zijn, alzo hij onder de weinige Edelen wordt geteld, die, nevens den Heer VAN BREDERODE, zich verbonden hadt tot het opbrengen van penningen, ter voortzettinge van den Oorlog. VAN HAEFTEN tekende honderd gouden kroonen. Om 't een en ander wierdt hij, met verbeurdverklaring zijner goederen, door ALVA gebannen. Hij wist, eger, naderhand nog te bewerken, dat de Stad *Bommel* de zijde koos van ORANJE, die hem nu het Krijgsbewind dier Stad opdroeg, alwaar hij voorheen den post van Amptman hadt bekleed. DIRK VAN HAEFTEN hadt in

in huwelijk gehad MARGARETA VAN DUVENVOORDE, doch liet bij haar geene kinderen na.

HAEFTEN, (FRANS, OF FRANÇOIS VAN) *Heer van Haesten*; was niet alleen een der Ondertekenaaren van het Verbond der Edelen, maar ook, 't geen, bij lange, van hun allen niet kan gezegd worden, een ijverig voorstander van de Leere der Hervormden. Naa 't verval van het Bondgenootschap, floot hij, nevens de weinige overgebleevene Edelen, eene foort van verdrag met de Landvoogdesse, in den Jaare 1566. Ook hem ontging het Banvonnis van den wreeden Hertog niet. Hij overleedt, in den Jaare 1573, zonder kinderen verwekt te hebben, althans naa te laten, bij Vrouwe KATHARINA VAN DEN BOETZELAAR, *Vrouwe van Praat*.

HAEFTEN, (JAN VAN) waarschijnlijk de zelfde, welke, onder den naam van JAN OTTENSZ VAN HAEFTEN, op de Jaaren 1554 — 1557, voorkooft als Raad der Stad *Utrecht*, en, in den Jaare 1560, Kameraar dier Stad was. Hij hadt in huwelijk LUCRETIA, natuurlijke Zuster van Heere HENDRIK VAN BREDERODE, en verwekte bij dezelve JAN VAN HAEFTEN, Sekretaris der Staaten 's Lands van *Utrecht*. De VAN HAEFTENS, nog heden in het Sticht bekend, zijn van deezen afkomstig. JAN VAN HAEFTEN, laatstgenoemd, hadt eene Zuster, AEFJE genoemd, gehuwd aan MAARTEN SCHOOK, te *Bommel*; deeze was de Overoudgrootmoeder van Vaders zijde van den naauwkeurigen en arbeidzaamen Historieschrijver van 't Verbond en Smeek-schrift der Edelen, den Heere JONA WILLEM TE WATER.

Zie J. W. WATER.

HAGA, (KORNELIS) van geboorte een *Schiedammer*, verdient hier vermeld te worden, als de persoon, van welken de Algemeene Staaten der Veréénigde Nederlanden zich bedienden, tot het sluiten van een Verbond van vriendschap en vrijen Koophandel met den Grooten Heer; zeer wenschelijk inderdaad, naardien de Ingezetenen dier Gewesten, tot nog toe,

toe,

toe, niet anders dan onder Franschen of Engelschen vlag, in het Turksche gebied hadden mogen handel drijven. Door eenen Brief, van den Turkschen Admiraal BASSA, aan 's Lands Staaten, tot het handelen over dusdanig een Verbond, aanleiding gekreegen hebbende, wierden ze te raade, den gemelden KORNELIS HAGA, ten dien oogmerke, derwaarts te zenden. Hij vertrok in 't laatst van 't Jaar 1611. Niet zeer gunstig, voor zijn oogmerk, vondt hij den toestand van zaaken, bij zijne aankomst te *Konstantinopole*. De Admiraal BASSA was in ongenade vervallen, en konde hem dus, bij den Grooten Heer, niet tot eene voorpraak dienen. Door 't verspreiden van allerlei nadeelige gerugten, met opzigt tot de Nederlanders, zогten, onder andere, de Fransche en Engelsche Gezanten aan 't Turksche Hof, hem den voet dwars te zetten, en het bekoomen van een plegtig gehoor te beletten. HAGA's onverzaagdheid en schranderheid zegepraalden, in 't einde, over alle hunne kunstenaarigen. In de Maand Julij des Jaars 1612 sloot hij, in naame der Algemeene Staaten, een Verbond van Vriendschap en Koophandel met den Sultan ACHMET CHAN, waar bij den Nederlanderen de zelfde, ja nog meer voorregten wierden toegestaan, dan de Franschen en Engelschen, in de Turksche heerschappijen, genooten. Wijders stelde HAGA Konsuls aan, in de voornaamste Havens van den Levant, ten behoeve van de Kooplieden en andere onderzaaten van de Vereénigde Provinciën. Zints dien tijd hebben de Nederlanders, op *Konstantinopole*, *Smirna* en andere Havens, in dien oord, eenen niet onvoordeeligen Koophandel gedreeven.

Zie BAUDART; *Groot-Plakaatboek*, enz.

HAGEN. (STEVEN VAN DER) Deze vermaarde Vlootvoogd was een der eerste grondleggeren van den Vaart der Nederlanderen op de *Oost-Indiën*. Reeds zo vroeg, als in den Jaare 1603, en dus kort naa de oprichting der Maatschappije, zieldt hij uit *Texel*, met eene Vloot van twaalf Schepen, die, aan uitrustinge, ruim tweeëntwintig Tonnen Gouds gekost hadden. Gelukkig bereikte hij, met deeze Vloot, in 't volgende Jaar, de rivier

rivier van *Goa*, op de Kust van *Koromandel*, en liet aldaar het anker vallen, op den afstand van eene Mijl van de plaatze, alwaar de Portugeezen een Kasteel hadden. Doch deeze waren te wel gewapend en op hunne hoede, om aldaar, met uitzigt op een gelukkigen uitflag, iets te kunnen onderneemen. Diensvolgens wendde VAN DER HAGEN den steven na *Cananor*. Doch ook hier wierdt niets uitgevoerd. De Koning van 't Gewest verboodt den Portugeezen, uit hun Kasteel, op de Hollanders te schieten, en deedt deezen waarfchuwen, dat hij een vriend der eerstgenoemden was, en hun raaden, indien zij insgelijks zijne vriendschap zогten, van daar te vertrekken. Hierom zeilde hij na *Calicuta*, alwaar, door de zijnen, een Portugeesch Vaartuig veroverd wierdt. Intusfchen hadt de Samorin of Keizer van *Malabar*, thans met de Portugeezen in Oorlog, de komst van eene Nederlandsche Vloot, in die vaarwateren, niet vernomen, of hij zondt eenige Afgevaardigden aan VAN DER HAGEN, met verzoek om een mondgefprek, en om over een Verbond met de Portugeezen, hunnen gemeenen vijand, in onderhandeling te mogen treden. Zulk eene gunstige aanbieding mogt hij niet van de hand wijzen. Het voorgeslagen Verbond wierdt spoedig geslooten, tot wederzijdsch genoegen: waarna onze Vlootvloogd zijne reize na *Cochin* vervolgde. Zijns ondanks moest hij hier een vetten buit ongemoeid laten. Hij zag verscheiden Portugeesche Schepen voor anker leggen, doch durfde niet na binnen loopen, uit vreeze voor de ondiepten, om welke aan te wijzen en te mijden, hier geen Loots was te bekoomen. Hierom keerde hij zich na de Baai van *Amboina*, of *Ambon*, en zette 'er eenig volk aan land, met oogmerk om op een Portugeesch Kasteel, welk aldaar lag, eenen kans te waagen. Op de vrage des Slotvoogds, aan VAN DER HAGEN, wat de Hollanders in den zin hadden tegen een Kasteel, welks bewaaring hem, door den Koning van Spanje, was toevertrouwd, gaf deeze tot antwoord, dat hij, in naame en op last van Prinsfe MAURITS VAN ORANJE, hem hetzelfde kwam afhandig maaken. Deeze koenheid vervulde den Spanjaard met schrik, en deedt hem straks de sterkte overgeeven. VAN DER HAGEN nam 'er bezit van, en gaf aan zeshonderd Portugeezen vrijheid, om het Eiland te verlaten. Zesenvveertig huisgezinnen, verkiezende aldaar te

XX. DEEL.

C c

blij-

blijven, verworven daartoe verlot van den Overwinnaar, en deden hem den Eed van getrouwheid. Aldus wierden de Nederlanders eigenaars van 't aanzienlijk Eiland *Amboina*. VAN DER HAGEN kwam, eerlang, in de Vaderlandsche Havens, binnen, met eene Vloot van rijkgelaadene Schepen,

HAGESTEIN, gemeenlijk 't *Land van Hagestein* genaamd, een Dorp en Heerlijkheid, in 't Overkwartier van *Utrecht*, strekt, ten Oosten en Noorden, aan de rivier de *Lek*, ten Westen aan 't Regtsgebied der Stad *Vianen*, en ten Zuiden aan 't Land van *Altena* en 't Graaffschap *Kuilenburg*, en is een der zogenaamde *Vijf Heeren Landen*. Van ouds maakte *Hagestein* een gedeelte uit van het Graaffschap *Teisterband*, en behoorde aan de Bischoppen van *Utrecht*. In latere tijden wierdt de Heerlijkheid uitgegeeven aan deezen of geenens Edele, en door Heer WILLEM VAN DUIVENVOORDE, aan WILLEM DEN III, Graave van *Holland*, als Leenheer opgedraagen. Veel uitgestrekter moet toen de Heerlijkheid geweest zijn dan tegenwoordig, alzo zij, 't eenigen tijde, door een Heer van *Kuilenburg* en een Heer van *Asperen*, gemeenschappelijk bezeten wierdt. Zedert kwam dezelve, voor eenigen tijd, wederom aan den Stoel van *Utrecht*, tot op de overdragt aan *JAN van Brahand*, getrouwd aan Graavinne *JAKOBA*; die, egter, dezelve, eerlang, wederom aan het Sticht moet hebben afgestaan, alzo zij, in den Jaare 1425, daar onder behoorde. Naderhand kwam *Hagestein* aan de beide Kapittelen van den Dom en Oud-Munster te *Utrecht*, die 'er ruim anderhalve Eeuw bezitters van geweest zijn, en aldaar een uitgestrekt regtsgebied oeffenden. Door verkoop is dezelve, met zeer ruime Vrijheden en Voorregten, van de eene in de andere hand overgegaan. De Heerlijkheid bestaat elfhonderd Morgens Lands; in den Jaare 1748 telde men binnen dezelve vierenzeventig huizen, die meest van Roomschegezinden bewoond worden. 't Huis te *Hagestein* is een vrij goed gebouw, leggende in eene ruime Gragt, en van veel geboomte omringd. Het Dorp van dien naam was certijds eene Stad, en, met die van *Everaingen* vereenigd, eene aanzienlijke Parochiekerk, die door twee Priesters wierdt bediend. Van 't Kerkgebouw is thans niets meer overig dan het Koor, 't welk tot de openbaare Gods-

Godsdienstoeffeninge wordt gebruikt; van 't overige bestaat niets behalven eenig vervallen Muurwerk. De Predikant behoort onder de Klasfis van *Rhenen* en *Wijk*. De Kerkenraad bezit 'er 't regt om eenen Leeraar te beroepen, doch de Heer dat van goed- of afkeuringe. 't Laatste mag hij, egter, niet meer dan tweemaal doen; voor de derde reize moet hij daar van reden geeven aan de Gedeputeerde Staaten.

Zie MATTHÆUS; BURMAN, *Utr. Jaarb.*
BUCHEL. ENZ.

HAKKIUS, (PETRUS) geboortig te *Leiden*, bekleedde, in den Jaare 1584, het Leeraarampt. Onder de Kerkelijke onlusten, welke, omtrent dien tijd, ook de Gemeente te *Medenblik* beroerden, verworf de Wethouderschap, dat dezelve, voor eenen tijd van vier Maanden, derwaarts wierdt gezonden. Een vermetel Prediker moet deeze geweest zijn, naardien van hem getuigd wordt, dat hij niet gefchroomd hadt, tegen het laatste Huwelijk van Prinsse WILLEM DEN I, openlijk van den Predikstoel uit te vaaren. Zo hoog zelf kлом zijne laatdunkende losmondigheid, dat hij 's Prinsen ontijdig uiteinde aan de Gemeente vertoonde, als een oordeel Gods en hemelfche straffe, hem overgekoomen, van wegens den praal en staatsie, bij den plegtigen Doop van zijnen jongsten Zoone. Dus hadt hij gesproken, vóór zijne komst te *Medenblik*: reden genoeg voorwaar, naar 't oordeel des Kerkeraads en ook van SONOI, om zulk eenen twistkraaier als een voorwerp te beschouwen, gantsch ondienstig in de tegenwoordige gesteldheid van zaaken, en voor den laatstgenoemden om aan den Hopman der Bezettinge last te geeven om hem 't binnen komen te beletten. 't Een en ander belette niet, dat hij op den Predikstoel gebragt wierdt. Hier uit ontfonden zeer hoogloopende onlusten, welke niet dan door den sterken arm konden gestild worden. Op bevel van Graave MAURITS en van den Raade van Staate bragt de Stadhouder SONOI honderd knegten binnen *Medenblik*, met order om den twiststookenden Leeraar aan te pakken en ter Stad uit te leiden. Getrouwelijk kweeten zich deeze van den opgeleiden last. HAKKIUS

leefde en predikte nog in den Jaare 1587. Doch hij moet niet zeer op de zijde van den *Engelschen* Landvoogd LELICESTER geweest zijn, naardien van hem wordt aangetekend, dat hij, in den hevigen twist, omtrent dien tijd, binnen *Leiden* ontfaan, geteld wierdt onder de onzuivere Leeraars, om dat hij van zich hadt durven laten gaan, „ dat de Heeren van *Leiden*, naa wederstand te hebben gebooden aan den Spanjaard „ en Franselman, ook wel weg zouden weten met de *Engelschen*.”

Zie BOR en HOOFT.

HAKVOORT. Twee Huizen van dien naam ontmoet men in de Provincie *Gelderland*: het eene, zijnde een Hoogadelijk Huis, in 't Schoutampt van *Zutfen*, een zeer oud doch deftig gebouw, een groot half uur gaans ten Westen van het Dorp *Vorden*; het ander, in het Landdrostampt van *Veluwe*, bij het aanzienlijk Dorp *Barneveld*.

HAL, een *Geldersch* Dorp, in 't Regterampt van *Vcluwenzoom*, legt een klein half uur gaans van het Dorp *Brummen*, en behoort onder 't Schoutampt van dien naam. Het heeft zijne eigen Kerk en Leeraar. De Huizen *Westenburg* en *Verfonde* leggen dicht bij dit Dorp.

HALEWYN. Uit dit geslagt, te *Dordrecht* thuis behoorende, zijn verscheiden voornaame mannen voortgesprooten, van tijd tot tijd gebezigd in aanzienlijke posten van Staats- en Stadsregeeringe. Bekend is de opschudding, in den Jaare 1653, binnen *Enkhuizen* voorgevallen, welke openlijk uitbrak, ter gelegenheid dat een Trommelslager, in naame der Algemeene Staaten, rond sloeg om volk te werven, doch door het Graauw gedwongen wierdt om insgelijks dien des Prinzen VAN ORANJE te gebruiken. Dit deedt, binnen de Stad, het vuur van oproer uitbreken; om 't welk te bluschen, 's Lands Staaten, op verzoek der Regeeringe, eenige Afgevaardigden derwaarts zonden. Onder deeze bevondt zich ALEWYN VAN HALEWYN, Burgemeester van *Dordrecht*. In merkelijk gevaar kwam hij, bij

bij die gelegenheid. Nevens den Heere JAKOB VAN NIEUWSTAD, Burgemeester van *Alkmaar*, eenen zijner Mede-Gemagtigden, gezeeten op eenen wagen, en tot op een kleinen afstand van de Stad genaderd, kooft een woest kaerel, houdende eenen Bierkan in zijne eene hand, met de andere den toom der paerden aangrijpen, en met een dreigend gelaat hun vraagen *waar zij heenen wilden?* Op het antwoord, dat hem zulks niet aanging, was eene tweede vraag, *of zij Prinsen- of Staatsvolk waren?* De Heer VAN HALEWYN hadt naauwlijks hier op *Staatsvolk* geantwoord, of de muiteling graauwde hem toe, *dan zult gij niet leevende van hier gaan.* Straks werpt hij den Bierkan van zich, tegen den wagen, trekt zijn Mes, en dreigt daar mede de Heeren Gemagtigden. Het aanzetten der paerden, door den Voerman, deedt hen dit gevaar ontrijden. Bij hunne komst voor de Stad, weigerde men hen binnen te laten; naa eenige uren toevens, moesten ze, onverrichter zaake, van daar vertrekken.

HALEWYN, (SIMON VAN) Zoon van den bovengemelden, bekleedde, in zijne geboortestad, de Burgemeesterlijke waardigheid. In den Jaare 1693, terwijl hij stil zat van dien post, kwam hij in merklijke ongelegenheid. Naa den Veldslag bij *Steenkerken*, 's jaars te vooren gebeurd, deedt hij eene reize na *Duitschland* en *Zwitserland*, om den toestand der grenzen, in dien oord, aan de zijde van *Frankrijk* te onderzoeken, en vooral om den Heere D'AMELOT, Franschen Gezant in *Zwitserland*, over de gezindheid zijns Meesters, met opzigt tot den Vrede, te polschen. Te *Solothurn* hieldt hij een mondgesprek met dien Staatsdienaar, welke hem beloofde, des Konings gedagten te zullen mededeelen. Hoewel de Heer VAN HALEWYN naderhand betuigde, in dit alles geen ander inzicht bedoeld te hebben, dan om zich, ten beste van 't Vaderland, in zaaken van Regeeringe meer bekwaam te maaken, bekwaam hem eger, deeze reize zeer kwalijk, alzo hij dezelve, zonder kennis van Prinsse WILLEN DEN III, en van de Hooge Regeeringe, ondernomen hadt.

In 't begin des volgenden Jaars 1693 bevondt zich de Heer VAN HALEWYN in 's *Hage*. Hier kwam hem zeker Franschman, DU PLESSIS genaamd, van wegen den bovengemelden D'AMELOT,

vraagen omtrent den voet, op welchen 's Lands Staaten den Vrede zouden begeeren. HALEWYN gaf hier op geen ander antwoord, dan dat deeze vraag sreedt met de afspraak, inhoudende dat hem 's Konings gedagten zouden medegedeeld worden: 't welk, volgens 't zeggen van DU PLESSIS, niet konde geschieden, eer men vernomen hadt, hoedanig de Graaf d'AVAUX geslaagd ware in *Zweeden*, alwaar hij thans handelde. De Oud-Burgemeester was Heer van het Dorp *Abbenbroek*, in 't Land *van Voorn*, en liet, ten deezen tijde, aldaar eene nieuwe Huizing timmeren. DU PLESSIS hem hier een bezoek geevende, en den nieuwen aanleg bezigtigende, zou den Ambagtheere eenig geld hebben aangeboden; die, egter, naderhand, verklaarde, het aanbod te hebben van de hand gewezen. Zedert wierdt de Franschman, van wegen zijn Hof, gelastigd, hem twintigduizend Rijksdaalders te mogen toezeggen, indien hij *Dordrecht* wist te bewegen ter openlijke bewilliging in een Ontwerp van algemeenen Vrede. Hoe veel gewigts DU PLESSIS stelde in het gevoelen van VAN HALEWYN, bleek uit zijn schrijven aan zijn Hof, waar in hij, onder andere, verzekerde, dat hij, nevens zijnen broeder, vooral moest gewonnen worden, als zijnde lieden van aanzien en die kennis van zaaken hadden, en dat, met hun overleg, voorlagen van Vrede, ter Algemeene Staatsvergaderinge, moesten gedaan worden. Op een anderen tijd briefde hij na *Frankrijk* over, een berigt, zo als hij zeide, hem door VAN HALEWYN medegedeeld, dat de Veréénigde Engelsche en Staatfche Vloot, met dertig Schepen, zou vermeerderd worden.

Niet lang konde, intusfchen, deeze onderhandeling bedekt blijven, en, zo als thans de zaaken in de Republiek stonden, rugtbaar geworden zijnde, moest zij, noodwendig, den handdaadigen het misnoegen van de meeste Staatsleden op den halze haalen. Eerst DU PLESSIS, en kort daar na de Heer VAN HALEWYN wierden gevat, en in 's *Hage*, op de Gevangendoort, in bewaaringe gesteld. In zijn verhoor voor 't Hof, beleedt hij zijnen heimelijken handel over Vrede met *Frankrijk*, doch ontkende, 'er aan misdaan te hebben, alzo hij, daar mede, niets anders dan 's Lands welzijn hadt bedoeld, voor 't welk hij den Vrede ais volstrekt noodzaaklijk beschouwde.

de. Gemerkt hebbende, zeide hij verder, de onmogelijkheid, om langs den gewoonen weg tot kennisse van den staat der algemeene zaaken te koomen, hadt hij overleid om zich in persoon te vervoegen bij Leden van 't *Engelsche* Parlement, en naar derzeiver gezindheid te onderstaan, om, ter bekoominge van een goeden Vrede, *Frankrijk* sterker aan te tasten. Met verscheiden Brieven, uit *Engeland*, konde hij dit bewijzen, onder andere met eenen van den Graave van PORTLAND, gesteld in eene zo wanhoopige taale, als of alles reeds verlooren was. Te *Dordrecht* hadt hij den eersten voorslag gedaan ter vermeerderinge van 's Lands Krijgsmagt, en sterker dan iemand geijverd voor het verbod van uitvoer van Graanen: een spreekend bewijs, meende hij, van zijne zucht voor 't heil van 't Vaderland. Voor de noodzaaklijkheid van den Vrede, dagt hij, hadt men geen ander betoog noodig, dan dat *Holland* alléén, in dit jaar, elf Miljoenen moest opbrengen tot de Oorlogskosten, hoewel nog niet toereikende om aan *Frankrijk* het hoofd te bieden. De Ingezeetenen van *Groot-Britannie*, zeide hij al verder, bragten niet het zesde gedeelte op van 't geen in de Veréénigde Gewesten wierdt gedraagen; 't welk ten natuurlijken gevolge moest hebben, het verleggen van den Koophandel van hier na *Engeland*, het groot doelwit der *Engelschen*, ten allen tijde, en ook nog heden, en waar tegen de tegenwoordige Koning WILLEM DE III, Nederlands Stadhouder, zich niet aankante, alzo dezelve niet alleen geene poogingen aanwendde, zo als men hadt doen hoopen, ter intrekkinge der berugte Akte van KROMWELL, maar zelf, nog onlangs, in het Parlement voorlagen hadt gedaan, hoogstnadeelig voor den Nederlandtschen Koophandel. Wat voorts zijn oogmerk, in de Onderhandeling met DU PLESSIS, aanging, zag hij daar in niets misdaadigs, dewijl alleen zodanige Onderhandelingen met den vijand verboden waren, die ten nadeele van den Staat strekten: hoe danig iets hem niet ten laste konde geleid worden. Nog minder, meende hij, kon hem zijn bedrijf ten kwaade geduid worden, naardien hij het voorneemen hadt gehad, zo ras hij *Frankrijks* geneigdheid tot Vrede zou vernomen hebben, daar van kennis te geeven aan de Regeeringe van *Dordrecht*, om vervolgens tot die van Hun Ed. Gr. Mogenden gebragt te worden.

Thans verlot gevraagd hebbende om vrijmoedig te mogen uiten, zo als hem op 't hart lag, betuigde hij van gevoelen te zijn, „ dat iemand, die eerlijke middelen te werk stelde, ter bewerkinge van een goeden Vrede, zo weinig misdadig was, dat, „ verre van hem als straffschuldig aan te merken, hem veeleer „ een Standbeeld behoorde te worden opgerigt. Zulk eene handeling, zeide hij, schroomde hij niet te onderneemen, zelf „ met gevaar zijns leevens, en wilde liever sterven, dan langer „ zien, dat men de Landzaaten goed en bloed deedt ten beste „ geeven, om *dobbe doob en fan fare* te speelen voor den „ Koning van *Engeland*.” Op deeze laatste woorden deedt men den Heer VAN ALEWYN buiten staan. Wederom binnen geroepen, en gevraagd zijnde, of de straks gemelde, zo als ze uit zijnen mond waren opgeschreeven, niet zijne eigen woorden waren, gaf hij tot antwoord „ de eigenlijke bewoordingen, hem „ in den ijver zijner verdediginge ontvallen, zich niet te kunnen herinneren, maar wel zijne meening, welke deeze geveest was, dat *hij liever wilde sterven*, dan zien, dat het „ bevorderen van den Vrede, door eerlijke middelen, voor „ eene misdaad wierdt aangezien.”

Terwijl de Heer Oud-Burgemeester VAN HALEWYN op de Gevangenpoort zat, dedden deszelfs Huisvrouw en Dogters al wat ze konden, om zijne zaak in een gewoon Regtsgeding te doen bepleiten; doch hier in konden ze haar oogmerk niet bereiken. Het Hof deedt eerlang eene uitspraak, bij welke de Heer VAN HALEWYN tot eene gevangenisfe voor zijn leeven veroordeeld, en zijne goederen verbeurd verklaard wierden. Prins WILLEM DE III beschouwde dit vonnis als te zagt, naar gelange van 's Mans misdaad, zonder, evenwel, op de verzwaa-ring sterk te dringen. In de Maand Julij des genoemden Jaars 1693 wierdt hij na 't Slot *Loevestein* vervoerd; hier zat hij tot in den Jaare 1696, wanneer hij middel vondt om te ontsnappen, en de wijk te neemen na *Suriname*, alwaar hij zijne dagen heeft geëindigd.

Zie *Secr. Resol. Holl.* D. V. bl. 541 — 557.
Sentent. van den Hove over Mr. S. v.
 HALEWYN.

HALEWYN

HALEWYN. (FRANÇOIS TERESTEIN VAN) Twee Heeren ontmoeten wij, in 't geslagt der HALEWYNEN, die beiden deezen naam voerden. De eene leefde in de voorgaande Eeuwe, was Raad in den Hove van *Holland*, en wierdt, in den bennaauwden toestand des Vaderlands, in den Jaare 1672, toen zelf de Raadpensionaris DE WITT bijkans raadeloos was, met andere Afgevaardigden, gezonden na *Groot-Britannie*, om te onderzoeken, op welke voorwaarden, met KAREL DEN II, de Vrede zou kunnen getroffen worden. Uit het gewigt diens Gezantschaps mogen wij 's Mans aanzien en bekwaamheid afleiden. — De andere, naamgenoot des voorgaanden, bekleedde den post van Pensionaris van *Dordrecht*, en woonde, als zodanig, in den Jaare 1747, de Staatsvergadering bij in 's *Hage*, terwijl het Graauw, om de verheffing van Prinsfe WILLEM DEN IV tot het Stadhouderschap, op 't Binnenhof de uitspoorigste baldaadigheden pleegde. Merkelijk gevaar liep de Pensionaris, bij die gelegenheid, bij het scheiden der Vergaderingen. Naadat hij de dreigementen van eenigen uit het Graauw veilig was ontcoomen, greep hem een niet onbekend inwooner van den *Hage* bij de keel, en hield hem zijn blanke Mes voor oogen. Niet denkelyk is het, dat hij thans met den schrik zou vrij geraakt hebben, zo niet de Klerk DEDERICHS en eenige anderen waren toegeschooten, en hem vervolgens bescheemd en ontzet hadden. Deeze Heer was eigenaar van de Heerlykheid *Abbenbroek*.

HALEWYN, (KORNELIS TERESTEIN VAN) broeder van SIMON VAN HALEWYN, boven vermeld, doch tevens groot gunsteling van Prinsfe WILLEM DEN III, was Raadsheer in het Hof van *Holland*. Meer dan eens wierdt hij, van wegen of op verzoek van zijne Hoogheid, gebruikt tot verrigtingen, dienende om het Stadhouderlyk aanzien te handhaaven of te vermeerderen. Bij gelegenheid van het geschil te *Dordrecht*, in den Jaare 1684, over de Nominatie van Goede Luiden van Agten, waar omtrent, zo als men meende, eenige onbehoorlykheid hadt plaats gehad, was VAN HALEWYN een der Gemagtigden, door zijne Hoogheid benoemd om zich derwaarts te begeeven. Ook wist hij, hoewel met zeer veele moeite, te bewerken dat de beslissing

fing des gefchils naar 's Prinzen genoeg uitviel. In den Jaare 1685 vertrok hij, nevens andere Gemagtigden, na *Engeland*, tot het bijleggen van oneenigheden, tusſchen de Engelfche Oost-Indiſche Maatſchappij en de Nederlaandſche ontſtaan. Als een gevolg der gunſte, in welke de Raadsheer VAN HALEWYN bij den Stadhouder ſtondt, wierdt het aangemerkt, dat hij, in September des Jaars 1689, tot Schepen, van *Dordrecht* wierdt verkoo- ren. Hij nam inderdaad bezit van dit Ampt, doch wierdt 'er ſraks wederom van onſlagen. Nogthans beweerde hij, Lid van den Oud-Raad te *Dordrecht* te kunnen blijven, 't welk hij, door zijne verkiezing tot Schepen was geworden, en tevens zijne Raadsheersplaats in den Hove van *Holland* te kunnen be- houden. *Amſterdam* kante zich daar zeer ernſtig tegen, en beweerde, in een uitvoerig Vertoog, de onbeſtaanbaarheid dier twee poſten in een en den zelfden perſoon. Doch te *Dordrecht* waren, zints eenige jaaren, de hekken verhangen, naadat de Burgemeester AREND MELIS VAN HOLY, door de bewerking, in- zonderheid, van den Heere VAN HALEWYN, buiten het bewind geraakt was. Op de bedenking van die van *Amſterdam*, de bovengemelde onbeſtaanbaarheid bouwende op een zeker punt der Inſtructie voor de Raaden van den Hove, beſloot men te *Dordrecht* tot een onderzoek dier Inſtructie. Dit hadt ten ge- volge, dat de Heer VAN HALEWYN bevoegd wierdt verklaard om zijne Raadsheersplaats te behouden, en te gelijk Lid van den Oud-Raad te blijven. De weg tot hooger aanzien, na 't welk hij dong, lag nu voor hem open. Van wegen de Stad *Dordrecht* verſcheen hij, wel haast, ter Dagvaart van *Holland*, en nam ver- volgens zitting ter Algemeene Staatsvergaderinge. Thans evenwel deedt hij vrijwillig aſtand van zijn Ampt van Raadsheer. Han- gende dit gefchil, was de Heer VAN HALEWYN een der Gemag- tigden, door zijne Hoogheid na *Overijsel* gezonden, ter be- middeling van een gefchil, tusſchen de Ridderſchap en Steden van dat Gewest ontſtaan. 't Laatste, welk wij aangaande den Heere VAN HALEWYN vinden aangetekend, was de onaangenaam- heid, hem wedervaaren, ter gelegenheid van het gebeurde met zijnen broeder, den Oud-Burgemeester, 't welk boven ver- haald is. Op vermoeden dat hij eenige kundſchap hadt van des- zelfs heimelijken handel met *Frankrijk*, wierdt hij in verzeke- ring

ring genomen, doch, naa verloop van eenige Maanden, op vrije voeten gesteld, vermids de veroordeelde VAN HALEWYN standvastig was in zijne verklaring, aan zijnen Broeder nimmer eenige opening gedaan te hebben. Van wegen den Heere KORNELIS TERESTEIN VAN HALEWYN wordt getuigd, dat zijne Hoogheid Prins WILLEM DEN III, met niemand, behalven den Raadpensionaris FAGEL, vertrouwelijker verkeerung hieldt. Voorts wordt hij beschreeven als een man van groote bekwaamheid en zeer strenge zeden.

HALLANDBROEK; zie 'T KALF.

HALLINGK. (JOAN) Bijkans ware deeze *Dordrechtse* Burgemeester een slagtoffer geweest van de woede van het Graauw, in den Jaare 1672, ten tijde als hetzelfde, ook in die Stad, zo wel als elders, doldriftig ijverde voor de verheffing van zijne Hoogheid WILLEM DEN III, tot de Stadhouderlijke waardigheid. Want, naa dat de Regeering met geweld was gedwongen, ten dien einde, Vroedschapsvergadering te beleggen, en toen de Heer HALLINGK van agter 't Stadhuis wilde afgaan, wierdt hij, door eenen onverlaat, met een zwaaren Bijl bedreigd, indien hij, die tot nog toe tegen 's Prinsfen verheffing hadt gestemd, voortging in zijne weigerunge, om aan 's Volks begeeren te voldoen. Hoewel hij dit dreigende gevaar ontsnapte, leedt hij, nogthans, kort daar naa, merkelijke schade aan zijne goederen. Want als de Heer HALLINGK, nevens de Heeren JOAN MEERMAN, Burgemeester van *Leiden*, en KORNELIS GEELVINK van *Kastrikum*, Raad en Oud-Schepen van *Amsterdam*, door 's Lands Staaten was gemagtigd, om, tegen de naderende *Fransche* Troepen, de bewooners ten platten Lande in de wapenen te brengen, haalde hij zich daar mede den haat der Landleiden dermaate op den halze, dat het gewelddaadige handen sloeg aan zijn Huis binnen *Dordrecht*, en aan zijne Buitenplaatze in *Beijerland*. De schade, door deeze plondering hem toegebracht, wierdt naderhand, door hem zelve, op twaalfduizend Guldens begroot.

Zie WAGENAAR, *Vad. Hist. Resol. Holl.*

HAL-

HALLUM, een aanzienlijk Dorp, in de Friefche Grietenij *Ferverderadeel*, in *Oostergo*. In 't begin van de dertiende Eeuwe droeg het den naam van *Hoffstad*, zo veel als een voornaam Parochiedorp. Bij ouds vondt men in deszelfs nabuurschap zeer veele Adelijke Staten; 't welk de reden is, dat men nog heden, in deezen oord, zeer veele fraaie Boerderijen aantref, in welke, door verloop van tijd, de Staten zijn veranderd. *Hallum* was de geboorteplaats van den Geleerden ABRAMAM STEINDAM, een weinig naa het midden der voorgaande Eeuwe, Hoogleeraar in de Wijsbegeerte aan 's Lands Hoogeschoole te *Francker*.

Zie *Tegenw. Staat*.

HALS, (FRANS) wierdt, in den Jaare 1584, te *Mechelen* gebooren, doch heeft zijne meesten leeftijd te *Haarlem* doorgebracht, en is ook aldaar gestorven. De vermaarde Konstenaar VAN DYK, aan 't Hof van KAREL DEN I ontbooden, wilde zich het genoegem bezorgen, vóór zijnen overtogt na *Engeland*, een Man te zien, van welken hij zo veele wonderen gehoord hadt. Hij zocht hem dan ten zijnen Huize; doch hier was hij niet te vinden, maar wel in eenen kroeg, zijn doorgaand verblijf. Met moeite van daar gelokt, op de boodschap dat een vreemdeling zich door hem wilde laten afbeelden, zette hij zich aan 't werk, en hadt het spoedig afgedaan, terwijl de Heer VAN DYK, onder dit alles, zich onbekend hieldt. Thans boodt de laatstgemelde aan, om op zijne beurt HALS te konterfeiten. 't Ging aan. Doch naauwlijks hadt deeze zijne eigen Afbeelding bezigtigd, of hij gilte uit: „Gij zijt VAN DYK, Mijnheer, „want geen sterfelijk mensch kan zulks naadoen, ik zegge van „verbeteren.” Voorts viel hij VAN DYK om den hals, en kuste hem. Veele moeite deedt de laatstgenoemde Kunstschilder om HALS met zich na *Engeland* te troonen; doch deeze hadt 'er geene ooren na: liever dan aan Koninklijk Hof, wilde hij in gemeene kroegen zijne dagen slijten. Want gelijk menig ander Kunstbroeder, door flordigheid van leevenswijze, de edele Schilderkunst onteerde, paste ook op hem dit verwijt. Zelden liep 'er een dag ten avond, dat hij niet van den drank bestooven,

uit

uit den kroeg, na huis keerde. Zijne Leerlingen, uit hoofde zijner bekwaamheid hem hoog waardeerende, en uit vreeze, dat hem, den eenen of anderen tijd, een ongeluk zoude overkoomen, hadden de gewoonte, bij beurten op hem te pasfen, en zorge te draagen dat hij behouden thuis kwam. Te bedde geholpen zijnde, zo bezoopen als hij was, hadt hij, egter, de gewoonte, eene foort van gebed te doen, waar van telkens het slot was: *Lieve Heer, haal mij vroeg in uwen hoogen Hemel!* Eenigen zijner Leerlingen, verscheiden maalen dit gebed gehoord hebbende, wierden te raade, van zijnen ernst eene proeve te neemen. Boven zijne slaapplaats boorden ze vier gaten in den zolder, lieten daar door sterke touwen neder, en maakten ze vast aan de vier hoeken van zijn Bed. Als hij nu, op zekeren avond, in zijnen gewoonen staat, was thuis gekoomen, en zijne Leerlingen hem te bedde geholpen hadden, begaven ze zich na boven. Niet lang hadden ze hier gewagt, of zij hoorden zijne gewoone Avondbede. Straks haalden ze hem met Bed en al na boven; 't welk hij ontwaar wordene, hem met nog luider stemme deedt bidden: *Zo haastig niet, Lieve Heer, zo haastig niet!* Zagtjes liet men hem hier op zakken, doch hoorde hem zedert niet meer bidden om een spoedigen hemelvaart. FRANS HALS overleedt in den Jaare 1666, en liet kinderen na, die allen Schilderkunst geoeffend hebben.

Zie HOUBRAKEN.

HALS-AF, een oud Adelijk Huis, in de Heerlijkheid *Didam*, in 't Graaffchap 's *Heerenberg*. Van ouds voerde het den naam van *Babbrigh*. Van de onverzaagdheid eener Dienstmaagd heeft het zijnen tegenwoordigen naam ontleend. Alleen op de Huizinge zijnde, verhaalt men, wierdt zij, bij nacht, aangevallen door eenen Struikroover, welke, als eene hoogzwangere vrouw vermoemd, 's avonds te voeren bij haar nachtverblijf verzogt hadt. Listiglijk wist zij hem, onder 't een of ander, voorgeeven, te verschalken, en redde haar eigen leeven, door hem den hals af te snijden.

HAL-

HALSTEREN, een Dorp en Heerlijkheid, in 't Markgraaffschap van *Bergen op den Zoom*, en ongeveer een half uur gaans ten Noorden der Stad van dien naam. Zeer vermaaklijk is de legging van dit Dorp, op eene hoogte, van waar men een ruim uitzigt heeft op de straks genoemde Stad, voorts op *Thoolen* en *Steenbergen*, en op de Schepen, die langs de *Schelde* vaaren. Merkelijk bevordert dit den bloei en welvaart deezes Dorps, 't welk, om de vermaaklijkheid des uitzigts, door de bewooners der nabuurige Steden en Dorpen, in den zomer, dikmaals wordt bezogt. De Leeraar, welke de Hervormde Gemeente alhier bedient, neemt ook den dienst waar in de *Rovers-Schans*. Voorts heeft het Dorp zijnen bijzonderen Schout, zeven Schepens, vier Gemeensmannen en eenen Sekretaris. In de jaarlijkse Verpondingen draagt het negentienhonderd Guldens en elf Stuivers. Geen gering voorregt heeft dit Dorp, doordien het, door de omringende sterkten en schanzen, tegen vijandelijke strooperijen en brandfchattingen is beveiligd.

HAM, of *in den Ham*, een Overijsfelsch Dorp, onder het Drostamt van *Salland*. Voormaals stondt hier eene Parochiekerk, aan de Maagd *MARIA* gewijd, voorzien met drie Vikarijen. De tegenwoordige Kerk behoort onder de Klasfis van *Zwolle*.

HAM, een Dorp in de Groninger Ommelanden, in het Westerkwartier, wordt, met *Farmsum*, door één Leeraar bediend.

HAM (DEN) onder *Vleuten*, in het Nederkwartier van 't Sticht van *Utrecht*, leenroerig aan de Graaflijkheid van *Holland*, op den 27 October des Jaars 1536, door de Staaten van *Utrecht*, plegtiglijk, voor eene Ridderhoffstad erkend. Reeds in de twaalfde Eeuwe was deeze Ridderhoffstad bekend. In de volgende Eeuwe kwam zij aan eenen jonger Zoone uit het Geslagt van *Uten-Eng*, gesprooten uit het Geslagt der Heeren van *Woerden*. Naar dit Huis of Kasteel deedt, zedert, deeze Tak zich *Uten-Ham* noemen. De wederzijdse Wapenschilden kunnen hier van ten bewijze dienen.

Uit dit Geslagt van *Uten-Ham*, 't welk, in 't Sticht, lang gebloeid heeft, bezat *PIETER UITEN-HAM* het Huis *den Ham*,

in den Jaare 1367. Van hem kwam het, omtrent den Jaare 1392, op zijnen Zoon FREDERIK; die het, op den 13 April 1442, wederom opdroeg aan den Leenheere, ten behoeve van zijnen Zoon, insgelijks FREDERIK genaamd; naa wiens dood het, omtrent het Jaar 1470, gekoomen is op zijnen Zoon, ook FREDERIK geheeten. In den twiſt, in den Jaare 1481, tuſſchen de Stad *Utrecht* aan de eene, en den Biſchop DAVID VAN BOURGONDIE en de *Hollanders*, aan de andere zijde, ontſtaan, koos hij de zijde des Biſchops, wiens Maarſchalk hij was. Om hem te kwellen, trokken die van *Utrecht* voor het Huis *den Ham*, maakten 'er zich meester van, en leiden het in koolen, naa 'er meer dan tien weeken bezetting gehouden te hebben. Naderhand viel FREDERIK UTEN-HAM zelve in handen der *Utrechtschen*, die hem na de Stad voerden, alwaar hij, door den bijſtand van Soldaaten, ter naauwer nood tegen de woede van het Gemeen beſchermd wierdt. Niettegenſtaande hij, vervolgens, een aanzienlijk loſgeld boodt, waren Schepenen, op aandrang van het Graauw, genoodzaakt, eenigen tijd daar naa, hem ten zwaarde te verwijzen. Zijn Zoon en Kleinzoon, beiden FREDERIK genaamd, wierden, van tijd tot tijd, met den Huize *den Ham* beleend. De laaſte zonder kinderen overleeden zijnde, kwam het Huis op dezſelfs Zuster ELIZABETH, die 'er, in den Jaare 1553, mede verlijd wierdt. Deeze tradt in huwelijk met JAN VAN WANROY, wiens naakomelingen zich, zedert, UTEN-HAM VAN WANROY hebben laaten noemen. Het Huis bleef in dit Geſlagt tot in den Jaare 1687, wanneer het in een ander Geſlagt is overgegaan.

HAM. (MEINARD VAN) Wanneer, in den aanvang van het Jaar 1533, tuſſchen *Utrecht* en *Amersfoort*, een groote hoop Voetknegten, wel ten getale van drieduizend man, was bij een getrokken, veroorzaakte dit geen kleinen ſchrik in *Holland*, alzo men voor eenen inval in die Provincie was bedugt: hoewel derzelver eigenlijke beſtemming even onbekend was, als wie ze geworven en verzameld hadt. In *Holland* gebruikte men alle mogelijke voorzorge, om, in gevalle van den gevreesden aanval, tegenſtand te kunnen bieden. Doch de ſchrik bleek, eerlang, ongegrond geweest te zijn, toen het

uit-

aitlekte, dat dezelve Troepen waren bij een verzameld door MEINARD VAN HAM, een *Gelderschen* Krijgsoverste, en dat ze moesten dienen om na *Oostfriesland* gevoerd te worden, ter hulpe van Jonkheer BALTHAZAR VAN EZENS, een Edelman uit dat Gewest, die met Graave ENNO geweldig over hoop lag.

Drie jaaren laater liet zich VAN HAM werkelijk geruiken, om den *Hollanderen* moeite aan te doen, in dienst van den Hertog van *Gelder*, die eenige Troepen hadt doen op de been brengen, zo 't hette, om Koning CHRISTIAAN DEN III te ondersteunen tegen den Paltsgraaf, die na de *Deensche* Kroon stondt, doch inderdaad om op *Holland* eenen kans te wagen. In de Maand Mai des Jaars 1536 floeg VAN HAM zich neder bij *Appingadam*, en worp 'er sterke verfchanzingen op. Dit bragt de *Groningers* in vreeze, dat de Hertog van *Gelder*, Heer van *Groningen*, hen thans wilde straffen over hunne weigering, om hem, tegen den Graaf van *Oostfriesland*, Volk bij te zetten. Doch dit gevoelen wilde bij zommigen niet aan den man, alzo de Overste VAN HAM *Deensche* Vaandels voerde, en voorgaf, alleen ten dienste van CHRISTIAAN DEN III te velde te zijn getrokken. In deeze onzekerheid schreeven ze aan Hertoge KAREL, om te mogen weeten, wat 'er van de zaake ware. Deeze zondt wel tot antwoord, aan VAN HAM geenen last te hebben gegeven. Doch vermids, omtrent dien tijd, in 't Leger bij *Appingadam* Geschut kwam, gezonden, gelijk men in 't zekere onderrigt was, door den bovengemelden BALTHAZAR VAN EZENS, een vriend van den Hertog, vermeerderde zulks, bij de *Groningers*, de ongerustheid, en deedt hun vreezen, dat het op hunne volslagene onderwerping was gemunt.

Midlerwijl zagt VAN HAM de *Hollanders* in den waan te brengen, dat hij geen anderen toeleg hadt, dan 't vervoeren van Krijgsvolk na *Deenemarke* te beletten. Om dit begrip nog meer te slijven, schreef hij aan de Regeering van *Amsterdam*, dat hij de Stad en 't omleggende Land te vuur en te zwaard zou komen verwoesten, indien men 'er niet aliet van de reeds ontworpen toerusting van Schepen, bestemd om Troepen na dat Rijk te vervoeren. Zulk eenen invloed hadt dit schrijven op die van *Amsterdam*, dat zij ter Dagvaart voorstelden, om kragtigen bijstand te verzoeken van de Landvoogdesse, alzo *Holland* geheel open

open lag voor MEINARD VAN HAM, die zich een *Geesfel Gods* en *Schoppen Koning* liet noemen. Hij ontleende den laafsten bijnaam van zijn opontbod aan de Groningerlanders, om met Spaden en Schoppen in 't Leger bij *Appingadam* te verschijnen, ter versterkinge van hetzelfde. Niet vrugeloos was de voorslag van *Amsterdam*. JURIAAN SCHENK, Stadhouders van *Friesland*, floeg het beleg om *Appingadam*, en nam, in September des gemelden jaars, de Plaats bij verdrag in. VAN HAM wierdt hier Krijgsgevangen gemaakt, en vervolgens na *Vilvoorden*, in *Brabant*, gevoerd; niet dan naa lang zitten bekwam hij zijne vrijheid. Zedert vinden wij, van deezen Krijgsman, niets merkwaardigs aangetekend.

Zie E. BENINGA, *Hist. van Oostfriesland*.

HAMBROEK, (ANTHONIUS) bekleedde het Leeraaramp onder de Hervormden, in dienst der *Oostindische* Maatschappij, op het Eiland *Formosa*, ten tijde als hetzelfde, door den Chineefchen Zeeroover COXINGA, onverhoeds overvallen en gedeeltelijk bemagtigd wierdt. Zo onverhoeds geschiedde deeze aanval, dat HAMBROEK, met zijne Vrouw, Zoon en Dogter, nevens nog verscheiden Christenen van goeden huize, geene gelegenheid vindende om zich binnen de Sterkte *Zeelandia* te bergen, in 's overweldigers handen viel. Intusfchen deeden de onzen, uit die Sterkte, eenen uitval op de *Chineezers*, doch met zo ongelukkig gevolg, dat ze, in allerijl, derwaarts wederkeerden, met een aanmerkelijk verlies van volk. De Chinees COXINGA, voor als nog, ter veroveringe van de Vesting, geen volk willende waagen, wierdt thans te raade, den Predikant HAMBROEK derwaarts te zenden, om dezelve op te eischen. Zijn last ging verzeld van de schrikwekkendste bedreigingen. Indien de Leeraar te rug kwam met de boodschap, dat de Bevelhebber voorneemens was zich te verdedigen, zou zulks den Bode het leeven kosten; of, keerde hij niet weder in het Chineseche Leger, binnen zekeren bepaalden tijd, zouden de Echtgenooten en Kinderen het wegblijven met een wreeden dood boeten. In hachelijker toestand kan bezwaarlijk iemand zich bevinden, dan waar in de

opeifching van de Vesting den Slotvoogd bragt. Deeze was FREDRIK CAJET, van den eenen kant HAMBROEKS boezemvriend, en dus tot deszelfs behoudenisfe gezind; van den anderen kant, door eenen Eed verbonden aan 't belang der *Oostindifche* Maafschappije, en voorzien van alle 't noodige, om het, tegen den Chineefchen geweldenaar, nog lang te kunnen uithouden. Bij 't pleiten van zijn eigen hart, ten behoeve van HAMBROEKS leven, kwam dat van twee van 's Leeraars kinderen, die zich op dit pas binnen de Vesting bevonden. Bijkans hadde dit vereenigd pleitgeding, om den wille der vriendschap, zijnen Eed en trouwe doen fchibbreuk lijden, indien niet de grootmoedige en godvrugtige HAMBROEK, als een ander REGULUS, den twist in zijn gemoed beflist hadde. In ftede van 't oor te leenen aan de voorflagen van CAJET tot overgaave, of zich te laaten beweegen door de traanen en smeekingen zijner Kinderen, raadde hij den Bevelhebber en de Bezetting aan, het bieden van een kloekmoedigen wederftand des vijands en verdediging der Sterkte. Naa een onbefchrijflijk teder afscheid van zijne kinderen en vrienden genomen te hebben, keerde hij te rug na het vijandlijke Leger, alwaar hem, in tegenwoordigheid zijner Echtgenootte en Kinderen, tot loon zijner braafheid en zucht voor 't algemeene welzijn, het hoofd voor de voeten wierdt geleid.

Zie VALENTYN en SCHOUTEN.

HAMELAND. Volgens zommigen, zou, in overoude tijden, een gedeelte van de *Veluwe*, onder den tijtel van Graaffchap, deezen naam gevoerd hebben.

HAMER, (HENRIK) Zoon van ABRAHAM HAMER, Burgemeester en Raad der Stad *Hanau*, naa verscheiden Hoogefchoolen bezogt te hebben, kwam, eindelijk, te *Leiden*, en hielt 'er, onder voorzitting van den vermaarden Hoogleeraar POLYANDER, eene Twistrede *over de Schepping*. Op den 23 November des Jaars 1620, wierdt hij, door de Walfche Sijnode, tot den Predikdienst bekwaam verklaard, en bekwaam, in 't volgende jaar, het beroep te 's *Graavendeel*, bij *Dordrecht*. In den

Jaare

Jaare 1653, te *Manheim*, beroepen zijnde, en bijkans op zijn vertrek staande, overleedt hij, in den ouderdom van 59 jaaren, nalatende, bij zijne Huisvrouw, ELIZABETH IN DER SCHMITTEN, van *Hanau*, negen Kinderen. Een van deeze was,

HAMER, (PETRUS), ten tijde van 't overlijden zijner ouderen, naauwlijks zeven jaaren oud. Zijn ouder broeder en zusters, iets goeds in hem bespeurende, namen hem onder hunne bescherming, en bezorgden hem een heilzaam onderwijs in de geleerde taalen en andere nutte kundigheden. Op zijn zestiende jaar vertrok hij na de Hoogeschoole te *Leiden*. Hier genoot hij het onderwijs, in 't Grieksch, van J. F. GRONOVIVS, in 't Hebreeuwsch van A. HULSIUS, in de Wiskunde en Wijsbegeerte van SCHACHT en RAEX, in de Godgeleerdheid van HOORNBEEK en HEIDANUS, doch vooral van den vermaarden JOANNES COCCEJUS. Onder deezen hieldt hij, in den Jaare 1669, eene openbare Twistrede, *over den oorsprong van het Goede*, en wierdt, nog in het zelfde jaar, onder de Klasfis van *Leiden*, tot den Predikdienst bekwaam verklaard. Gehegen om ook in de Fransche taale het predikwerk te kunnen verrigten, begaf hij zich, in April des volgenden jaars, na *Frankrijk*, ter verdere beoeffeninge der Fransche taale. Eerst onthieldt hij zich, eenigen tijd, te *Nantes*, en vertrok van daar na *Parijs*, onder andere, om aldaar de Lesfen der Leeraaren van de *Sorbonne* te kunnen bijwoonen. Zo diep drong hij hier, bij verscheiden dier Leeraaren, in gunste, dat hij, door hunne bewerking, den toegang kreeg tot de vermaardste Boekerijen. Vader REMY leidde hem in tot de Boekverzameling van *St. Germain*; Vader QUESNEL in die van den vermaarden Historiefchrijver THUANUS; door behulp van Vader COSSART stondt de Boekschat der Jesuiten, en door voorspraak van den Leeraar CHEVILLIERS, die van de *Sorbonne* voor hem open. Zelf vondt hij gelegenheid om in de Boekverzameling der Vaders *Franciskaanen*, ten zijnen nutte, aantekeningen te maaken.

Langer hadde HAMERS verblijf in *Frankrijk* geduurd, zo niet het gerugt van aanstaanden Oorlog, tusfchen dat Rijk en de Nederlanden, het hem geraaden hadt doen vinden, de wederreize aan te neemen. Niet lang naa zijne wederkomst, in No-

vember des Jaars 1672, wierdt hij beroepen te *Numansdorp*, in het Baljuwschap van *Strijen*. Met veel ijver nam hij hier zijne bediening waar, tot in het begin des Jaars 1716, wanneer hij zijn arbeidzaam leeven afseide, aan de gevolgen eens ongemaks in zijne Zijde, in den ouderdom van ruim 69 jaaren. In zijn huwelijk met HELENA VAN TIEL, Dogter van ADAM VAN TIEL, Koopman en Burgerkapitein te *Dordrecht*, hadt hij verwekt vijf Zoonen en vier Dogters. In den Jaare 1709 hadt hij zijnen oudsten Zoon bevestigd in den predikdienst in *den Nieuwenhorn*, bij *den Briel*. Drie dagen voor zijnen dood bekwaam hij nog de tijding van het beroepen van zijnen derden Zoone te *Kruinigen*, in *Zuidbeveland*. Tusschen de Jaaren 1674 en 1712 heeft hij eene menigte kleiner en grooter Werken door den druk gemeen gemaakt, meestal *Twist*schriften, ingerigt tegen den *Bischoep BOSSUET*, *BRINKS*, *BEKKER*, *DEURHOF* en anderen, als mede nog verscheiden kleine *Verhandelingen*.

HAMERSVELD, eene Buurt, in de *Ambagtsheerlijkheid Leusden*, in *Eemland*. De *Roomsgезinden* hebben aldaar eene *Kerk*, tusschen *A-schat* en *Leusdenbroek*.

HAMMES, (NIKOLAAS DE) was niet alleen een der eerste *Ondertekenaaren* van 't *Verbond der Edelen*, maar de eerste *ondertekening* schijnt, door hem, nevens nog tien *Edelen*, ten zijnen huize *geschied* te zijn. Hij was van de zaak der *Vrijheid* een zo ijverig *voorstander*, en den *Hervormden Godsdienst* zo ernstig *toegedaan*, dat hij ten eenigen tijde zich *beroemde*, wel *tweeduizend Edelen* tot het *Verbond* te hebben *overgehaald*. DE HAMMES was zelve een *perfoon* van aanzien, also hij, in de *Orde der Ridderen* van het *Gulden Vlies*, den *post* van *Wapenkoning* bekleedde. *Waarfschijnlijk* was zijne *gehegtheid* aan de *belangen* van den *Prinse VAN ORANJE* de *oorzaak* zijns *bederfs*. *Althans* vindt men *aangetekend*, dat hij, in den *Jaare 1568*, dien *Prins verzellende*, ter *gelegenheid* van eenigen *opstand* in het *Leger*, door de *muitelingen* *doorschooten* wierdt.

Zie STRADA; LANGUETI *Epist.* TE WATER.

HANE-

HANEKOP, (KORNELIS) eerst Predikant onder de Hervormden te *Sprang*, en vervolgens te *Breda*, doch, met het overgaan dier Stad in de handen der *Spanjaarden*, van zijnen dienst verlaaten, was, in de Maand Julij des Jaars 1625, te *Amsterdam* beroepen, en, op het ernstig verzoek des Kerkerads, door de Burgemeesteren goedgekeurd. Hij was een man van zeer gemaatigde beginzels in het Godsdienstige, en onderscheidde zich, van veelen zijner onbezonnen ijverende Amptgenooten, door verdraagzaamheid omtrent de Remonstranten. Een bewijs hier van gaf hij, in den Jaare 1626, ter gelegenheid van het stooeren eener Godsdienstige Vergaderinge van eenigen dier Gezinte, en van het plonderen van een Huis, door het woeste Graauw. Want, terwijl eenigen der *Amsterdamfche* Predikanten het woest bedrijf der woedende plonderaaren zогten te vergoelijken, hetzelfde toefschrijvende aan ijver voor de waare Leere, hadt hij moeds genoeg, de muiterij en huisstooring van 't gepeupel, openlijk van den Predikstoel, te veroordeelen, en als eene Onchristelijke daad voor te draagen. Hij ging nog verder. Meer dan eens, en bij gepaste gelegenheden, toonde hij zich ongenoegd over de uitvoering van 's Lands Plakaaten tegen de Remonstranten, en over 't ontzetten dier Christenen van de Kerkelijke gemeenschap. Zelf schroomde hij niet, 'er openlijk voor uit te koomen, dat, naar zijn gevoelen, de berugte vijf Artikelen der Remonstranten geenzins zo gevaartijke dwaalingen inhielden, dat de gronden van Zaligheid daar door ondermijnd wierden.

In eenen tijd, in welken gemaatigheid voor onverschilligheid, en zomtjds nog erger wierdt aangezien, konde het niet uitblijven, of 's Mans denk- en handelwijze moest hem vijanden berokkenen. Een zijner voornaamste en meest gedugte tegenstreeveren was WARNER ERNST VAN BASSEN, Oud-Schepen en Raad der Stad. Door zijne aantijgingen wist deeze bij den Kerkeraad te bewerken, dat HANEKOP, nog in dit zelfde jaar, in zijnen Predikdienst geschorst wierdt. Ondertusschen schijnt men de reden deezer amptsverlaatinge niet bij haaren eigen naam te hebben durven noemen. Men gaf voor, tot dit besluit te zijn gekoomen, om dat HANEKOP te zwak van lichaam, of ook van harsfeneu was, om zijnen dienst behoortijk te kunnen waarneemen. Dit bedrijf des Kerkerads

ging om buiten de Vroedschap, die, in 't volgende jaar, daar van kennis bekoomen hebbende, op de Burgemeesteren begerde, dat deeze zich de zaak aantrekken, en aan de Vroedschap zouden verslag doen van bevindinge van zaaken. Zij deden zulks, doch vonden geene reden eener zo strenge behandeling tegen den afgezetten Leeraar; 't welk dan ook, veelligt, de reden zal geweest zijn, dat, naa verloop van twee jaaren, Heeren-Burgemeesteren nog geene toestemming wilden geeven, aan den Kerkeraad, tot het beroepen van eenen Leeraar in de plaatze van HANEKOP, om dat deszelfs afzetting geschied was buiten kennis der Regeeringe. Het wederregtelijk gedrag, omtrent hem gehouden, en de genegenheid, welke veelen der aanzienlijkste Amsterdammers, ondanks zijn wedervaaren, hem toedroegen, zal, waarschijnlijk, de Regeering bewoogen hebben, om hem zijne Jaarwedde te laten behouden, tot zijnen dood toe, welke, volgens de aantekening van zommigen, op den vijftienden Julij des Jaars 1655, binnen *Amsterdam*, voorviel. Hij hadt eenen Zoon, ARNOLDUS genaamd. Een blijk van de genegenheid der Heeren ondervondt deeze, dewijl hij, van Stadswegen, als Kweekeling, eene plaats verworf in 't Staaten-Kollegie te *Leiden*.

Ondanks zijne gemaatigdheid jegens de Remonstranten, was hij 't, egter, geenzins eens met dezelve, aangaande eenige voorname punten in geschil, zo als, veelligt, iemand uit het verhaalde zou vermoeden. Integendeel stondt hij, tot aan zijnen dood, in de gevoelens der Contra-Remonstranten, aangaande het Leerstuk der Verkiezinge en Verweringe, met hetgeen daar mede onmiddelijk verknogt is. Dit blijkt uit zekeren Brief van den Hoogleeraar SIMON EPISCOPIUS, uit *Amsterdam*, geschreeven aan den *Rotterdamschen* Remonstrantschen Leeraar PETRUS CUPUS; uit welken Brief wij tevens deeze bijzonderheid, HANEKOP betreffende, verneemen, dat, in den Jaare 1643, onder de Remonstranten in beraad geleid, en werkelijk eene onderhandeling was begonnen, om HANEKOP tot Leeraar onder hunne Gezinte aan te neemen. „Wij hebben” (dus woordelijk schreef de Remonstrantsche Hoogleeraar aan zijnen vriend) „hier weerom eens gesproken met GALLI Caput (HANEKOP), ende bevonden, dat de goede man in meest alle
 „ onse

„ onse dingen met ons sijnbolizeert: 't ware een gewenst
 „ man, indien hij, in dit stuck van de absolute verkiefinge en
 „ volherdinge, so slijf niet en ging; alhoewel hij te kennen
 „ geeft, dat hijder noijt en soude van spreekken of predikken
 „ dan 't geene ter wederzijde wel genomen soude connen wor-
 „ den, ende niet dan tot stichtinge en soude dienen. Vreesde
 „ ick niet,” (dus vervolgt EPISCOPIUS) „ dat hij een hoop
 „ Contraremonstranten met hem slepen soude, die noch al
 „ meenen dat hij in 't principaale met de publieke Kerke
 „ hout, en die ons groote moeijte en verwerringe souden
 „ connen toebrenge, ick soude het voor mijn deel wel der-
 „ ven met den man wagen. Edoch wij hebben ons so gedra-
 „ gen, dat wij te kennen hebben gegeven, dat her beswaar-
 „ lijk soude vallen voor zijne E. en voor om verder in han-
 „ delinge met malcanderen te treden, gevende hem te bedenc-
 „ ken, of hij 't so mede niet en verfont.” Hoewel, volgens
 dit schrijven, HANEKOP van den voorflag der Remonstranten
 niet afkeerig was, heeft, egter, de zaak nimmer voortgang
 gehad. Als Rustend Leeraar eindigde hij zijne dagen, in bo-
 vengemeldens jaare en dag.

Zie CROESE, *Kerk. Reg. Onpartijdig Chronijk*;
 COMMELIN; VONDELS *Hekeldichten*.

HANIA, (GALE) een *Friesch* Edelman, en een der aanzien-
 lijkste Hoofden onder den Anhang der *Schieringers*, aan 't
 einde der veertiende Eeuwe. In den Jaare 1396, ter gelegen-
 heid der gewelddaadige aanslagen van Hertog ALBRECHT van
Saxen, tegen de *Friezen*, tot *Potestaat*, zo veel als handhaa-
 ver der *Friesche* Vrijheid, verkoozen zijade, wees hij die
 aanzienlijke waardigheid van de hand, maar prees daar toe aan,
 ODE BOTTINGA, eenen Vetkooper, en, als zodanig, zijnen vijand;
 een blijk van nederigheid en gemaatigdheid, welk, egter, veel
 meer op rekening eener listige Staatkunde moet gesteld wor-
 den: also hij ligt voorzagt, dat indien her den Hertoge geluk-
 te, de *Friezen* geheel en al onder de knie te krijjen, des-
 zelfs misnoegen, in de eerste plaats, op her hoofd des Po-
 testaten

testaats zoude nederdaalen. Zedert zich buitenslands begeeven hebbende, leedt hij, in zijne afwezigheid, merkelijke schade aan zijne goederen. Benevens veele andere, wierdt zijne State, of Slot, staande in het Dorp *Weidum*, een prooi van de woede der *Vetkoopers*. Eerlang keerde hij in het Vaderland te rug, en overleedt aldaar, in den Jaare 1409. Hij wordt beschreeven als een Edelman, die, door zijne bedrijven in *Duitschland* en *Italie*, niet alleen den roem van ongemeene Krijgsdapperheid verworven, maar ook, nevens de Edelen SYTZE DEKEMA en ODE BOTNIA, zeer veel hadt toegebracht, om het landverderwend uitbarsten van den tweedragt, tuschen de *Schieringers* en *Vetkoopers*, te voorkoomen en tegen te houden. De rampen, welke, kort daarna, *Friesland* teisterden, deden de Landzaaten zijnen dood hartelijk betreuren.

De Heer TE WATER maakt gewag van eenige naakoomelingen diens Edelmanns, JORRYT, OTTO en LEO HANIA, als behoord hebbende tot de Ondertekenaars van het berugte Verbondschrift der Edelen.

Zie *Tegenw. Staat van Friesland*.

HANS HANSZOOM. Ondanks de liefde van de meerderheid der Landzaaten voor Prinsse WILLEM DEN I, droegen, nogthans, veelen, zo binnen als buitenslands, hem een kwaad hart toe. Dit was de grond der herhaalde aanslagen, welke op zijn leeven gedaan wierden, doch die evenwel aan allen, uitgezonderd den snodeen BALTHAZAR GERARDS, mislukten. Volgens de orde des tijds was de laatste van deeze HANS HANSZOOM, een Burger van *Vlissingen*, en een niet on aanzienlijk inwooner dier Stad. In de Maand Maart des Jaars 1584, en dus ongeveer drie maanden vóór 's Prinzen ontijdig einde, wierdt hij, door zekeren *Fries*, AUREMA genaamd, beschuldigd, een ontwerp beraamd te hebben om WILLEM DEN I van kant te helpen. Volgens den aanbrenger zou 's Mans voorneemen geweest zijn, zich daar toe te bedienen van Buskruid, zamen gebragt onder het Vertrek, in 't welk, te *Vlissingen*, de Prins gewoon was den maaltijd te houden, of ook wel om en bij zijn geschoelte in de Kerk; voorts dit Buskruid in brand te steeken, en alzo den Prins in de lucht te doen vliegen.

Indien 't een en ander hem mislukte, zonde hij andere middelen beproefd, en, indien het niet anders konde, geene zwaarigheid gemaakt hebben, om met eigen handen hem van 't leeven te be-rooven. Op dit bedraagen gevat, en scherperlijk onderzocht zijnde, beleeft HANSZOOM zijn Ontwerp, en met een, dat hij, over zijn voorneemen, met den *Spaanschen* Ambassadeur, in *Frankrijk*, in onderhandeling geweest was. De straffe met het zwaard was het loon van zijne voorgenomene gruweldaad.

Zie BOR en WAGENAAR.

HANZE-STEDEN. Reeds zo vroeg, als omtrent het midden der veertiende Eeuwe, was onder deezen naam een goed aantal Steden, in verschillende Gewesten, bekend. Zij ontleenden dien naam van het woord *Ansa* of *Hansa*, zo veel betekende als eene Vergadering van personen, die, tot een zeker bepaald oogmerk, op gezette tijden, bij een komen. Het belang van den Koophandel, en deszelfs handhaving en uitbreiding, de Afgevaardigden van Steden, van tijd tot tijd, gezette zamenkomsten doende houden, namen zij den naam aan van *Hanze*, zo veel als zamenverbondene Steden. Hoewel niet altoos, was, echter, de Stad *Lubek* meermaalen de Vergaderplaats. Het getal dier Steden bedroeg, 't eenigen tijde, wel zesenvertig. Zij waren verdeeld in vier Klasfen: de *Lubeksche*, *Keulsche*, *Brunswijker* en *Dantziger*. Onder de Keulsche Klasfe behoorden de Nederlandsche Steden, welke deel hadden in het Hanzeatische Verbond. Deeze waren verspreid door verscheiden Provinciën. In Gelderland behoorden daaronder de Steden *Nieuw-megen*, *Arnhem*, *Zutfen*, *Harderwijk*, *Elburg*, *Venlo* en *Roermonde*; in Holland, *Dordrecht*, *Haarlem* en *Amsterdam*; in Zeeland, *Middelburg*, *Zierikzee* en *Arnhemuiden*; in het Sticht, de Stad *Utrecht*; in Friesland, *Stavoren* en *Bolswerd*; in Overijsel, *Deventer*, *Kampen* en *Zwol*; in de Provincie Stad en Lande, de Stad *Groningen*.

Benevens alle de overige, hielden deeze Steden, in den Jaare 1418, eene bijeenkomst te *Lubek*, op welke het *Hanze-Verbond* tot volkomen stand gebragt, en de noodige punten beraamd

Dd 5

wier-

wierden, tot haar oogmerk dienende. Uit dezelve blijkt, dat, benevens het belang des Koophandels, ook het oogmerk diens vermaarden Verbonds strekte ter handhaavinge van de rust en goede orde in de bijzondere Steden. 't Is wel der moeite waardig, de voornaamste Artikelen hier neder te stellen.

1. „ Die in eenige Hanze-Stad oproer aanrigt, of verdagte „ Vergaderingen houdt, wordt uit het Verbond geslooten: zo „ ook eene Stad, die haare Regenten gewelddadiglijk afzet.
2. „ De Raaden of Burgemeesters eener Hanze-Stad, die „ zich schuldig gemaakt hebben aan onderdrukkinge van iemand „ hunner Ingezeetenen, worden vervolgens in geene algemeene „ Vergaderingen toegelaten. Indien de Stad zelve het geleeden „ ongelijk niet herstelt, wordt zij uit het Verbond geslooten.
3. „ Die in eene Hanze-Stad geld schuldig is, mag in eene „ andere Stad niet tot Burger worden aangenomen, voor en „ aler hij zijne schulden betaald hebbe.
4. „ Ongeverfde Stoffen moeten geverfd worden in de Stad „ zelve, alwaar zij gekogt zijn.
5. „ Allerlei bedrog omtrent de Munt, zelf het uitzoeken „ van ligt of slegt geld, om het voor goed geld uit te geven, „ is volstrekt verboden.
6. „ Niemand mag Graanen koopen, terwijl ze nog te velde „ staan; ook geene Kabbeljauw, Haring of anderen zouten Visch, „ voor dat dezelve gevangen en gepakt is, op eene boete van „ tien Markten Zilvers.
7. „ Het Volk van een Schip, met Graanen gelaaden, moet „ dezelve behoorlijk verschieten, en zal daar voor van den „ Koopman een geschenk ontvangen.
8. „ Op lijfstraffe mag niemand, aan Zee- of Landroovers, „ wapenen, buskruid of andere Krijgsbehoeften verkoopen. „ Op gelijke straffe mag men, van diergelijke Roovers, geene „ goederen koopen.
9. „ In gevalle van Schipbreuk, moet het Bootsfolk zo veel „ van de goederen bergen, als mogelijk is, en zal, van den „ Koopman, daar voor eene belooning genieten. Alwie zich „ hier omtrent niet behoorlijk van zijnen pligt kwijt, zal met „ eene gevangenis van veertien dagen, te water en te brood, „ gestraft worden.

10. „ Wanneer een Schipper, door het overlaaden van zijn
 „ Schip, schade bekooft, moet hij dezelve vergoeden. In-
 „ dien, door zijne onvoorzigtigheid, eenig bederf in de laading
 „ ontftaa, verbeurt hij zijne vrage.

11. „ Naa *St. Maarten*, of den elfden November, en vóór
 „ *St. Pietersfoel*, of den tweeëntwintigften Februarij, mogen
 „ 'er geene Schepen in Zee loopen, behalven de Bier- en Ha-
 „ ringfchepen; deeze hebben vrijheid om naa *St. Nikolaas*, of
 „ den zesden December, Zee te kiezen, en terftond naa *Maria-*
 „ *Lichtmis*, of den tweeden Februarij, uit de haven, in welke
 „ zij overwinterd hebben, de terugreize aanteneemen.”

Een geruimen tijd heeft dit Verbond stand gehouden. De
 Hanze-Steden voerden nu eens Oorlog met deeze en geene Mo-
 gendheid, ook meer dan eens met de Hollanders, en flooten
 dan wederom Verbonden met dezelve.

De toeneemende uitbreiding des Koophandels, welke, eerst
 aan deeze Steden inzonderheid bepaald, allengskens ook in an-
 dere handen viel, was oorzaak van 't verval des *Hanzeatfchen*
Verbonds. Van wegen de floorniften des Oorlogs verfcheenen
 de Nederlandfche Steden, daar onder behoorende, zelden op de
 algemeene zamenkomsten, die meestal te *Lubek* gehouden wier-
 den. Het vermaarde Verbond bepaalde zich, ten lange laafte,
 alleen bij de drie Steden *Lubek*, *Bremen* en *Hamburg*. In
 den jaare 1641 flooten deeze een verdrag van onderlinge be-
 fcherminge, voor den tijd van tien jaaren. Zij zijn de eenige
 van allen, welke, tot heden toe, den naam van *Hanze-Steden*
 hebben behouden.

Zie AITZEMA, D. I. II. *Corps Diplomatique*;
 HERM. CORNERI *Chronicon*.

HAPERT, een Dorp, in de Meierij van 's *Hertogenbosch*, om-
 trent vier uren gaans ten Westen van *Eindhoven*, heeft zijne
 eigen Kerk en Predikant, die ook te *Bladel* en *Reufel* den
 Dienst waarneemt. De omleggende oord is niet onvrugbaar,
 maar zeer gefchikt tot Wei- en Koornlanden. Het riviertje *de*
Beerfe neemt zijnen loop voorbij dit Dorp, in 't welk men zes-
 enzeventig huizen telt.

HAPS

Haps, een Dorpje, in het Land van *Kuik*, omtrent een uur ten Zuiden van het Dorp van dien naam. Men heeft 'er wel eene Kerk, ten dienste der Hervormden; doch, van wegen hun klein getal, wordt 'er niet in gepredikt. De Roomsgezinden, veel talrijker, hebben hier een Huis ter openbaare Godsdienstoeffeninge.

HARAEUS, (FRANCISCUS) gebooren te *Utrecht*, was een der beroemdste Geleerden in de zestiende en zeventiende Eeuwe. Volgens 't gebruik dier tijden, bezogt hij, in zijne jeugd, verscheiden vreemde landen, om het gebrek van Boeken, welke toen minder algemeen waren, te vergoeden, door het bijwoonen van de openbaare lessen van mannen van beroemde kunde en geleerdheid. Behalven zijne reize na *Duitschland* en *Italie*, verzelde hij den Pauslijken Afgezant POSSEVINUS tot heel in *Muskovie*. Naa zijne wederkomst van al dit reizen en trekken, in 't welk hij, evenwel, eenen schat van kundigheden hadt verzameld, wierdt hij Kanunnik van het Kapittel van *ST. PIETER*, te *'s Hertogenbosch*. Om de eene of andere reden, ons onbekend, van dien post verlaaten zijnde, leidde hij, geruimen tijd, een amptloos leeven, in zijne geboortestad, zich eeniglijk der Letteroeffeningen toewijdende; tot dat hij met eene Kanunnikdijne van het Kapittel van *ST. JAKOB*, te *Leuven*, wierdt begiftigd. Hier sleet hij het overschot zijner dagen, en overleedt 'er, in hoogen ouderdom, in den Jaare 1632. Eene menigte Werken zijn door hem geschreeven, onder andere, *Kort Begrip van de Leevens der Heiligen*; *Jaarboeken zints de Scheppinge tot op den Dood van Christus*; *Gulden Ketten der vier Euangeliën*, onder den naam van THOMAS AQUINAS; *De Bijbel opgehelderd door Uitleggingen der Oudvaderen*; nevens nog eenige andere Godgeleerde Schriften. Doch het voornaamste zijner Werken, en waar aan hij den meesten vlijt heeft te koste geleid, zijn de *Jaarboeken der Hertogen van Brabant, en de Nederlandsche Beroerten*, meestal zamengefeld uit de eigen woorden der Schrijveren, welke hem tot Gidzen dienden.

Zie VAL. AND. *Biblioth.*

HAR:

HARDEGARYP, een Dorp, in de Friefche Grietenij *Tietjerkeradeel*, in het Kwartier van *Oostergo*, in 't Oosten van *Leeuwaarden*. Van hier loopt een zeer vermaaklijke Rijweg na het nabuurig Dorp *Veenwouden*. Voorts ontmoet men 'er aangeename Plantaadjen en verscheiden aanzienlijke Boerewooningen, overblijfszels van Oudadelijke Staten.

HARDENBERG, een Stedeke en Slot, of Kasteel, in de Provincie van *Overijsel*, aan de rivier de *Vegt*, tusfchen *Koeverden* en *Zwolle*. JAN VAN ARKEL, Bisfchop van *Utrecht*, bouwde dit Kasteel, in den Jaare 1360, met oogmerk om die van *Koeverden* en *Drente* in bedwang te houden. Een Berg van tamelijke hoogte verhinderde zijn ontwerp. Om een bekwaamen grond te bekoomen, deedt hij, boven op den top, eene menigte tonnen met aarde vullen, en voorts dezelve, in het nabuurig dal, nederwaarts rolien, tot dat het dal genoegzaam gehoogd, en de Berg gelaagd was. Op den dus geijk en effen gemaakten grond deedt hij een Kasteel bouwen, met de noodige verrekken, nevens eenen Toren en eene Stalling voor 200 paerden. Tot den opbouw bediende hij zich, deels van de fteenen van het oude Bisfchoplijk Paleis, 't welk 'er, voor veele jaaren, plagt te ftaan, deels van eenen ouden Burgt te *Koeverden*, die den Bisfchoppen van *Utrecht* alijd een doorn in 't vleesch geweest was. Aan den voet des geflegten Bergs lag reeds een Vlek; dit, door den Bisfchop bemuurd, wierdt vervolgens het Steedje *Hardenberg*. Dien naam, wil men, ontleende het van de Westfaal-fche woorden *hard am berg*, zo veel zeggende als dicht aan den Berg gelegen.

Terwijl de vermaarde J. PIKARD, te *Koeverden*, het Leeraar-ampt onder de Hervormden bekleedde, wierdt hem, in den Jaare 1650, een groote Tand getoond, welken men hielt voor dien van eenen Elefant. Hij was twaalf fpannen lang, en, tusfchen *Hardenberg* en *Koeverden*, uit den grond opgedolven. Volgens 's Mans gisfing zouden, weleer, toen deeze ftreeken met bosfchen bedekt waren, zich aldaar Elefanten onthouden hebben. Zeer aangenaam is de tegenwoordige legging van 't Huis *Hardenberg*, tusfchen heuvelen, geboomte, Tabaks- en

Koorn-

Koornlanden, welke besproeid worden van eene menigte natuurlijke beekjes, die na den *Tffel* stroomen.

Zie PIKARD, *Oudheden van Drente*;
SLICHTENHORST, *Geld. Gesch.*

HARDENBROEK, eene Ambagtsheerlijkheid, in 't Overkwartier van *Utrecht*, bestaande in haaren omvang driehonderdeenenvijftig Morgens Lands, en leenroerig aan de Domproostdij van *Utrecht*. In den Jaare 1748 telde men 'er vierentwintig huizen. De Heerlijkheid ontleent haaren naam van het *Huis HARDENBROEK*, staande aan den Krommen Rhijn, 't welk al zedert het Jaar 1280 bekend geweest is. Jonkheer JOOST VAN HARDENBROEK, Schildknaap, wegens de Ridderfchap Lid der Utrechtsche Staatsvergaderinge, en tevens Grietman van *Kollummerland*, in *Friesland*, was 'er eigenaar van, in den Jaare 1536, wanneer het, ten zijnen gevalle, voor eene Ridderhofstad wierdt verklaard. Jonkheer JOHAN ADOLF VAN HARDENBROEK, Kolonel Kommandant van een Regiment Voetvolk, vijftiende Heer van *Hardenbroek*, heeft, voof niet zeer veele jaaren, het Huis opgebouwd, op de oude grondvesten, en merkelyk vergroot, doch alles in den antieken smaak, met twee torens ter wederzijden. Het aanzienlyk gebouw legt zeer vermaaklyk, in eene voordeelige landsdouwe, in ruime vijvers van leevend water beslooten. De plantaadjen zijn zeer uitgestrekt en verschaffen fraate wandelwegen.

Zie HALMA; *Utrechtsch Plakaatboek.*

HARDERWYK, de tweede Stad, in rang, onder de *Geldersche Steden*, in het Kwartier van de *Veluwe*, ten Noorden en ten Westen aan de Zuiderzee gelegen, acht uren gaans van de hoofdstad des Kwartiers, *Arnhem*, en omtrent zo verre van de Stad *Zutphen*. De naam der Stad, welke, in dat geval, *Hierderwijk* zou moeten gespeld worden, zou, volgens zomigen, afkomstig zijn van de buurschap *Hierden*, niet verre

VAN

van daar gelegen. Anderen meenen dat de grond, op welken thans de Stad legt, den *Harderen* tot eene *wijk* of verblijf zou gediend, en de tegenwoordige benaaming der Stad daar van haaren oorsprong ontleend hebben. Doch hier, gelijk het gaat omtrent den Naamsoorsprong van veele Steden, loopt alles uit op gissen.

Al vroeg, in de dertiende Eeuwe, schijnt *Harderwijk* tot eene Stad te zijn verheven. In eenen Brief van Graave OTTO DEN III, van den Jaare 1231, wordt van de *Stad en Burgers van Harderwijk* gesproken. Vijftig jaaren laater dreeven de inwooners dier Stad sterken handel op de *Elve*. Ook tradt zij, zedert, in het Hanze-Verbond. Veel leedt de Stad, in de oorlogen, tusschen de *Gelderschen* en *Hollanders*, doch nog meer door een zwaaren brand, die haar, in den Jaare 1503, bijkans geheel in koolen leide. Eene gevaarlijke oneenigheid, in den Jaare 1518, tusschen den Raad en de Gemeente ontstaan, wierdt bijgeleid door Hertog KAREL. In den Jaare 1543 nam de Stad Keizer KAREL DEN V voor Landheer aan, doch koos, ruim veertig jaaren laater, de Staatsche zijde. De *Franschen* maakten 'er zich meester van, in den Jaare 1672, doch verlieten dezelve in het volgende jaar, naa 'er slegt te hebben huis gehouden. Ter gelegenheid van een geschil, over de verandering in de Regeering, ontfondt aldaar, in den Jaare 1704, eene zeer gevaarlijke opschudding, die van zelve dood bloedde. Aan de opschuddingen, geduurende de Staatsgeschillen, in de jongstverloopene jaaren, heeft, insgelijks, de Stad rijklijk haar aandeel gehad.

Aan den Land- of Veluwenkant der Stad lagen voormaals vijf Bolwerken. Aan de zijde der Zuiderzee ziet men nog een Blokhuys en een Rondeel, nevens twee Steenen Beeren, als eene borstweering tegen het aanspoelen van het Zee water. Men telt 'er vijf Poorten: de Grootte Poort, Lutlike of Kleine Poort en Smeede Poort; deeze leggen aan de landzijde. Voor de twee overige, aan den Zeekant, leggen twee houten Bruggen. Met het leggen van de tegenwoordige Haven wierdt, in den Jaare 1650, een aanvang gemaakt.

Onder de Huizen der Stad, die op ruim achthonderd begroot worden, munten inzonderheid uit de naavolgende. Het *Stadhuis*,

huis,

huis, staande op eene Markt of Plein, is, zedert het Jaar 1726, merkelyk verbeterd. Het Landschaps *Munthuis* wordt gehouden in een gebouw, welker het Klooster der *Graauwe Zusteren*. Men vindt 'er niet meer dan éene Kerk, ten dienste der Nederduitsche Hervormden, behalven de Walschen, die ook hunne Kerk en Leeraar hebben. De eerstgemelde, de *Vrouwenkerk* genaamd, voorzien van een zwaaren stompen Toen zonder spits, wordt door drie Predikanten bediend. Ook hebben 'er de Roomschegezinden eene Statie, met een Waereldlijken Priester. 'Er is een Weeshuis, en andere gestigten van dien aart. Het *Latijnsche School*, reeds in den Jaare 1370 gestigt, na den brand van den Jaare 1503 herbouwd, en honderd jaaren laater, door Prins MAURITS, met den naam van *Gymnasium Nassavicum*, het *Nassausche School* begiftigd, wierdt, in 't begin deezer Eeuwe, in den tegenwoordigen staat gebragt. Volgens een Opschrift, 't welk men nog heden buiten aan het Gebouw leest, wierdt, in den Jaare 1441, het School bezogt van driehonderd Leerlingen, die van buiten waren ingekomen, behalven de Burgerkinderen. Bijkans zo groot was ook nog het getal, toen, in den Jaare 1503, nevens 't grootste gedeelte der Stad, het School een prooi der vlammen wierdt. Van de *Akademie* hebben wij op het Artikel van dien naam gesproken.

In merkelyken bloei was hier eertijds de Lakenhandel. Behalven 't vertier, welk de Hoogeschool aanbrengt, is de Vischerij, het rooken van de alomme vermaarde *Harderwijker Bokking*, de Landbouw en de handel in Hout en Graanen, tegenwoordig, de voornaamste bron van het bestaan der Ingezeeten. Bij het aanneemen van iemand tot Burger, plagt van ouds de Burgemeester te vraagen, *of hij ook iemants eigen ware?* Gaf hij *Neen* tot antwoord, was het wederwoord des Burgemeesters: *Liegt gij mij hier in, zo wil ik u weder liegen.*

De Regeering van *Harderwijk* bestaat uit een Kollegie van twaalf Schepenen, nevens eenen Schout en twee Sekretarissen. Ook heeft men 'er een Kollegie van twaalf Gemeenslieden, en de volgende Gilden: Smeden, Kramers, Snijders, Mandemaakers, Vischers, Schoenmakers, Draagers, Linnenweevers, en Bijhouwers, Schippers, Voerluiden en gequalificeerde Burgers.

On-

Onder de Vrijheid of het Schependom der Stad behoort de aanzienlijke Buurtschap *Hierden*, alwaar, van Stadswegen, de Jeugd dagelijks onderweezen, en des Zondags de Catechismus plagt gepredikt te worden. Om het toenemende getal der Hervormden, is het Schoolhuis in een Kerkgebouw veranderd, en aldaar een vast Leeraar aangesteld. De Lustplaats *Esenburg*, niet verre van de Stad gelegen, is eene der fraaiften in den geheelen oord, van wegen de uitgebreidheid der Laanen, geregelde aanleg van Starreboschen en Beemden, en streelenden loop der Wateren.

Zie SCHRASSERT, *Beschrijving van Harderwijk*.

HARDINKSVELD, een Dorp en Ambagtsheerlijkheid, in den Alblasferwaard, aan de rivier *de Merve*, die zich, ten Zuiden van dezelve, omtrent anderhalf uur gaans in de lengte uitstrekt, behoorden, weleer, onder de rijke bezittingen der Heeren van BREDERODE, doch zijn, uit dit oudadellijk Huus, nevens andere goederen, overgegaan in andere geslachten. Volgens de Quohieren bevat *Hardinksveld* zevenhonderdachtenveertig Morgens, en vierhonderdtweeënzeventig Roeden Lands; doch in de Dijksomslagen van den Waard betaalt het voor merkelyk minder. Het getal van viereennegentig Huizen, die, in den Jaare 1632, te *Hardinksveld* stonden, is, zedert, tot tweehonderdachtenvijftig en een Koornmolen aangegroeid. Om de uitgestrektheid langs de rivier, is het Dorp verdeeld in *Boven- en Beneden Hardinksveld*, ieder van welke zijne bijzondere Kerk en Leeraar heeft. De Ingezeetenen van dit vrij aanzienlijk Dorp geneeren zich met het planten, hakken en vervoeren van Grienden, het vischen in de rivier *de Merve*, en het maaken van Dijken; tot het laatste bedrijf is hier geduurige gelegenheid, vooral zedert het aanleggen van eenen Dijk, welke van den Mervedijk agter het Dorp om loopt, en door middel van welken, bij eene gedreigde Overstroming, het rivierwater kan worden afgeleid.

Zie OUDENHOVEN, *Zuidholland*.

HAREN, ook wel *Burgharen* genaamd, is een klein Dorpje, gelegen in het Ampt *Tusſchen Maas en Waal*. Hier ſtaar eene Gereformeerde Kerk, die door haaren eigen Leeraar wordt bediend, welke ook zomtijds in het nabuurig *Hermen* den dienst verrigt.

HAREN, een ander Dorp van dien naam, legt in de Provincie van *Stad en Lande*, niet verre van de Stad *Groningen*.

HAREN; (VAN) een oud en zeer aanzienlijk geſlagt, waar van reeds melding wordt gemaakt omtrent het midden der dertiende Eeuwe, in den perſoon van eenen OGIER VAN HAREN, welke geleefd heeft in en naa het Jaar 1240, en twee Zoonen naaliet. Onder de vroegere leden van dit geſlagt, is vooral bekend,

HAREN, (ADAM VAN) bij den naam van *Kapitein*, of *Hopman Daam* benoemd. Zijn Vader, EVERHARD genaamd, was Schepen te *Aken*, zijne Moeder AGNES VAN CORTEMBACH. Hij hadt in Huwelijk, MARGARETA VAN COENEN. Zijn Broeder, EVERHARD, was gehuwd met eene Zuster deezer Vrouwe. ADAM ondertekende het Verbondſchrift der Edelen, en moest, daarom, met verbeurdverklaring zijner goederen, zijn Vaderland verlaaten. De COENEN's, inſgelijks ten Lande uitgeweeken, in *Friesland* zich hebbende neergeſlagen, kan dit hem aanleiding hebben gegeven, om zich inſgelijks aldaar met der woon te veſtigen. In den Jaare 1572 help hij de Stad *Briele* bemagtigen, en dus den grondslag van de Nederlaudiſche Vrijheid leggen. Met nog een ander Schip, kwam het zijne 't eerst aan 't Hoofd. Volgens de liſt der Ingezeetenen van die Stad, bevondt hij 'er zich nog in den Jaare 1573, met zijne Huisvrouwe en vier kleine kinderen. Hij overleedt te *Arnhem*, in den Jaare 1589, van waar zijn Lijk na *Leeuwaarden* wierdt gevoerd, en aldaar in de Groote Kerk begraven. Zeer gezien was hij, zo wel bij Prins WILLEM DEN I, als bij Graaf LODEWYK VAN NASSAU, Stadhouder van *Friesland*, en Graaf JAN VAN NASSAU, Stadhouder van *Gelderland*. De laatsgenoemde aanvaardde de Voogdiſchap over de vier naagebleevene

vene kinderen, drie van welke, in dienst van 't Vaderland, het leeven lieten. ADAM VAN HAREN hadt, in de Franfche taale, gefchreeven, een Dagverhaal van zijne voornaamfte omzwervingen, zedert ALVA's aankomst hier te Lande, en de verovering van *den Briel*, door de Geuzen. Bij erfenisfe kwam dit Gefchrift aan WILLEM VAN HAREN, zijnen Kleinzoön, beroemd om zijne veelvuldige Gezantschappen, in de voorgaande Eeuwe bekleed. Hij hadt het laaten binden, vóór zijne gefchreevene Aantekeningen, een Werk van verfcheidene Boekdeelen, wegens de geheime gebeurtenisfen der twaalf Gezantschappen, door hem in 's Lands dienst waargenomen. In eenen ongelukkigigen brand van den Jaare 1732 wierdt deeze onfchatbaare verzameling een roof der vlammen. De *Geuzenpenning* bleef in 't geflagt bewaard, tot in den Jaare 1776. Jonkheer ONNO ZWIER VAN HAREN, wiens Betoveroudgrootvader *Hopman Daam* was, verloor toen dit zeldzaam gedenkteken, in eenen brand, die een groot deel van zijn Huis en kostbaare Boekerije, te *Wolvega*, vernielde.

HAREN, (WILLEM VAN) Grietman van 't *Bildt*, en als zodanig zitting hebbende in de hooge Vergaderingen, reeds boven, in 't voorbijgaan, gemeld, heeft zo veele, misfchien meer Gezantschappen, dan immer eenig Staatsman, waargenomen. In den Jaare 1659, vertrok hij, nevens nog drie Gemagtigden, met de Vloot, over welke DE RUITER het bevel voerde, na de Oostzee, om 'er den Vrede, tufchen de oorlogvoerende Noordfche Mogendheden, te bemiddelen. Hij vertoefde aldaar tot in het volgende jaar, en hadt geen klein deel aan het gelukkig bereiken van het oogmerk des Gezantschaps. In den Jaare 1673, naa, in dien tufchentijd, binnenslands, verfcheiden aanzienlijke posten bekleed te hebben, verfcheen hij, onder de Afgevaardigden van deezen Staat, op de Vredehandeling te *Keulen*, en vertrok, nog in dat zelfde jaar, na *Zweeden*, om dat Rijk in de belangen deezer Gewesten over te haalen; waar in hij, egter, thans niet gelukkig flaagde. Nauwlijks was de Heer VAN HAREN van daar thuis gekoomen, of hij wierdt benoemd tot Lid van het Buitengewoon Gezantschap, 't welk, in de maand Mai des Jaars 1674, na *Engeland* wierdt gezonden. Hij hadt alzo de hand in

het sluiten van een Verdrag van Zeevaart met dat Rijk, en het treffen van eene overeenkomst, wegens den Oostindischen handel. De kunde en ijver, welke VAN HAREN, in 't behartigen van 's Lands belangen, op de Keulsche Vredehandeling hadt betoond, was oorzaak dat hij wederom benoemd wierdt, in den Jaare 1675, tot de Bijeenkomst te *Nieuwmegen*, alwaar het gewigtig onderwerp, de bevrediging van Europa, moest verhandeld worden. Van nieuws verscheen hij, als Gevolmagtigde der Algemeene Staaten, op de Rijswijksche Vredehandeling, in den Jaare 1697. Het laatste openbaar bedrijf, welk wij, van deezen doorluchtigen Staatsman, vinden aangetekend, was deszelfs Gezantschap na *Engeland*, ter gelegenheid van het overlijden van Koning WILLIAM, om deszelfs Throonopvolgster, ANNA, met derzelver komst tot de Kroon geluk te wenschen, en tevens de Verbonden, welke tusschen *Groot-Britannie* en 'dezen Staat bestonden, te vernieuwen.

HAREN (WILLEM en ONNO ZWIER VAN) Kleinzoonen van den straksgemelden, de eerste Grietman van 't *Bildt*, de andere van *Seellingwerf West-Einde*, wierden insgelijks gebruikt tot posten van groote aangelegenheid. WILLEM vertoefde een geruimen tijd aan 't Hof te *Brusfel*, als Resident van den Staat in de Oostenrijksche *Nederlanden*. ONNO ZWIER bezogt, van wegen Hun Hoog Mogende, de Zwitsersehe Cantons, om met dezelve te handelen over 't aanneemen van Troepen in dienst van den Staat. De onaangenaamheden, deezen Staatsman, van de zijde zijner kinderen, overgekoomen, willen wij liever der vergeetelheid aanbeveelen, dan het ergerlijk beloop dier veel gerugt maakende zaake vernieuwen. ONNO ZWIER heeft, boven dien, eenen naam gemaakt door eenige Digtstukken, als *FRISO, de Geuzen*, enz. In *Friesland* is nog heden dit Geslagt in aanzien. Een Geslaglijst daar van is te vinden in FERVERDA's *Wapenboek*.

HARGEN, een Polder met een gehugt van ruim twintig Huizen, in 't Baljuwschap van *Brederode*, alleen bekend om eene foort van wit Zand, welk de nabuurschap oplevert, en door gantsch Holland vervoerd wordt.

HARING,

HARING, (JAN) geboortig van *Hoorn*, overwaardig, van wegen zijn flout bestaan, bij de naakoomelingschap gedagt te worden. Hij diende op een der Schepen, welke, in den Jaare 1573, den vermaarden Zeeflag hielden tegen den Spanjaard BOSSU, in welken deeze, door de Staatschen, overwonnen en gevangen wierdt genomen. Naadat het gevegt een gedeelte van eenen dag en den geheelen daar op volgenden nacht hadt geduurd, hadt HARING de koenheid, om in de morgenschemering over te springen in het Schip van BOSSU, voorts langs de touwen om hoog te klimmen, en de Admiraalsvlag van den top van den Mast te rukken. Gelukkig slaagde hij tot zo verre in dit bedrijf, dat hij reeds na beneden klom, om den middel bewonden met dit zegeteken, wanneer hem een vijandige kogel dermaate trof, dat hij dood nederkwam.

HARINGHUIZEN, een Dorp in Noordholland, in de zogenaamde *Schager-Kogge*, in de nabuurschap van *Barfingerhorn* en de Stede *Schagen*. Het plaatsje, dat niet veel aanzien heeft, staat aangetekend voor driehonderdeenenvijftig Morgens en negentig Roeden Lands, en bevat ruim dertig Huizen. De zeer groote vierkante Toren, van boven met een achtkantigen spits gedekt, heeft dit bijzonders, dat dezelve, uit den grond tot aan den top, geheel van steen gebouwd is.

HARINGKARSPEL, of, gelijk deeze naam, volgens zommigen, zou moeten gespeld worden, HAREN- zo veel als HEERENKARSPEL, is eene Vrije Heerlijkheid, in Noordholland, in het Geestmerambagt, van merkelijke uitgestrektheid. In de Quohieren der Verpondingen staat *Haringkarspel* aangeschreeven voor vijftienhonderdachtendertig Morgens en vierhonderddrieëntachtig Roeden Lands. Volgens de jongste Lysten telde men alhier honderdzesenzeventig Huizen en één Koornmolen. Merkelijk gronds heeft deeze Heerlijkheid gewonnen, door het droogmaaken van verscheiden kleine Meiren; men telt 'er wel acht, die thans goed en vrugtbaar Land uitleveren.

HARINGKARSPEL, (DIRK VAN) Burger en Inwooner van *Amsterdam*, Kapitein van eene Kompagnie Mariniers of Zee-

voldaaften, ontving, in den Jaare 1671, bevel, om in die hoo-
danigheid, op 's Lands Vloot, in Zee te steeken. Terwijl de
Schepen in *Texel* lagen, op zekeren dag, aan het Dorp *het
Schild*, aan Land zijnde getreden, geraakte hij aldaar in woor-
den met eenen OTTO DE RUMOER, die den zelfden post be-
kleedde. Van dreigen kwam men tot daadelijkheden, onder
welke DE RUMOER, die de eerste aanvaller was, van VAN HA-
RINGKARSPĒLS deegen eene zo zwaare wonde bekam, dat hij
'er, eenige dagen daar naa, aan overleedt. Naa zich eenigen
tijd schuil te hebben gehouden, verzogt VAN HARINGKARSPĒL,
aan Heeren Gekommitteerde Raaden, om verlof, zich ter *Purge*
of Zuivering te mogen stellen. Dit verzoek, ter Vergaderinge
van Hun Ed. Gr. Mogende gebragt zijnde, wierdt aldaar inge-
willigd, en daarentegen van de hand geweezen dat van DITLOF DE
RUMOER, broeder des gefneuvelden, inhoudende dat de andere
Crimineelijk mogt gedagvaard worden. DITLOF, niet voldaan
dat de zaak voor eenen Krijgsraad zou gebragt worden, leverde
een tweede Verzoekschrift in, dat het geval niet als eene Krijgs-
mans, zo als VAN HARINGKARSPĒL hadt beweerd, maar als eene
gemeene misdaad mogt aangemerkt en behandeld worden. Zo
veel werkte dit verzoek uit bij 's Lands Staaten, dat zij hun voor-
gaand besluit introkken, en last gaven tot het doen der *Purge*,
niet voor den Hove van Holland, maar voor den gewoonen en
dagelijkschen Regter. Als zodanig beschouwde VAN HARING-
KARSPĒL de Heeren Schepenen van *Amsterdam*: weshalven hij
verzogt en verkreeg, dat hem voor dezelve Dagvaarding toege-
staan, en hij, intusfchen, onder handtasting, uit zijne hegtenisfe
wierdt ontslagen. Hier tegen verzette zich 's Lands Prokureur-
Generaal, op den grond, dat, in zaaken van *Purge*, het Hof
alleen Regter was, en verkreeg een Mandement Penaal, waarbij
aan Schepenen van *Amsterdam* wierdt gelast, in dreigende be-
woordingen, de verleende Acte van Citatie in te trekken. Veel
viel hier over te doen, also Burgemeesteren van *Amsterdam*
oordeelden, dat, in de behandeling deezer zaake, de Privilegien
der Stad verkort wierden, welker handhaaving Hun Ed. Gr.
Agtb. verklaarden, niet uit de hand te zullen geeven. Tot een
narigt wegens den afloop deezer zaake, als niet zo zeer den
Kapitein VAN HARINGKARSPĒL, als de Stad betreffende, wijzen
wij

wij den Leezer na WAGENAAR'S *Beschrijving van Amsterdam*, D. I. bl. 622 enz. Alleenlijk tekenen wij hier nog aan, dat HARINGKARSPTEL, eerlang, zuiver en onschuldig wierdt verklaard, wegens 't geen, waar over hij zich ter Purge hadt gesteld.

HARIUS, (JOHANNES) OF VAN DER HAAR, gebooren te *Gorichem*, Kanunnik, eerst in zijne geboortestad, en daar naa in 's *Cravenhage*. Zijn uitgebreide leestlust, gepaard met zijne zucht, om al wat hij bezat of konde bij een brengen, tot het aankopen van Boeken te beffeeden, hadt hem eene zo rijke verzameling doen vergaderen, dat het gemeene volk, toen het, bij zijn vertrek van *Gorichem* na 's *Hage*, zijne Boeken zag te sloop brengen, van verwonderinge opgetoogen was, als hebbende voorheen nauwlijks kunnen denken, dat gantsch *Holland*, of, volgens GUICCIARDYN, de geheele wereld, zo veele Boeken bevatte. Hem hing, zedert, hierom, de bijnaam aan van *Heer JAN met de Boeken*. Intusfchen blijkt het niet, dat hij den Boekvoorraad met eenig Werk van zijn eigen opstel vermeerderd hebbe. Bij uitersten wille, bekrachtigd door zijnen dood, die in den Jaare 1532 voorviel, hadt hij Keizer KAREL DEN V, als Graaf van *Holland*, tot Erfgenaam zijner Boekerije aangesteld.

Zie GOUDHOEVEN en GUICCIARDYN.

HARINXMA, een oud adelijk geslagt in *Friesland*, waar van nog heden twee Takken bekend zijn, zich noemende, naar de plaatzen, alwaar de Voorzaaten hun verblijf hadden gevestigd, HARINXMA THOE HEEG en HARINXMA THOE SLOTEN. Reeds in den Jaare 1404 vinden wij vermeld eenen HARING HARINXMA, zo veel als *Haringszoon*; hij bekleedde, in dien tijd, de aanzienlijke en hoogste waardigheid van *Potestaat van Friesland*. Een edel Broederpaar van dit geslagt, HARING en HARTMAN, ondertekende niet slegts het Verbond der Edelen, maar gaf ook vervolgens doorluchtige proeven eener grootmoedige zucht voor 's Lands Vrijheid. In den Jaare 1572, voerden ze het bevel

E e 4

over

over eenig Krijgsvolk, 't welk van *Enkhuizen* na *Friesland* overstak, met oogmerk om dat Gewest voor den Prins van *ORANJE* te verzekeren. 't Gelukte hun, zich meester te maaken van de Stad *Sloten*; doch zij moesten, voor de overmagt van het Volk van *BILLY*, dezelve wederom verlaaten. Als een bewijs van onverschrokken heldhaftigheid van eenen deezer broederen vindt men aangetekend, dat wanneer hem, in de hitte des gevegts, de eene arm te morzelen was geschooten, hij, met de andere hand, het Vaandel greep, en, zonder eenig blijk van pijnlijkheid te vertoonen, zijne manschap even kloekmoedig tot den strijd aanvoerde. *HARING* hadt in huwelijk *WYSK HOITEMA*, met welke hij, in den Jaare 1581, op éenen dag, begraven wierdt. Door de ongunst der tijden, daalden zijne twee Zoonen tot een laagen stand; uit welken, egter, zij naderhand wierden opgebeurd, door hunne bevordering tot aanzienlijke posten, zo in het Staatsbewind als in den Krijgsdienst. *HARTMAN* was gehuwd met *KINSK* of *KUNSK POPTA*, die hem aanzienlijke goederen ten huwelijk bragt. Hoewel in geen groot aanzien, zijn, egter, van de *HARINXMA's* nog in weezen.

Zie J. W. TE WATER, *Hist. van 't Verbond*, enz.

HARKINGE, weleer een Uitgors, in het Land van *Foorn*, bij *Dirksland*. De Karthuizers van *Zeelhem*, buiten *Diest*, en de Reguliere Kanunniken van *Rugge*, buiten den *Briel*, daar van eigenaars geworden zijnde, deeden, in den Jaare 1482, dezelve bedijken. De voorwaarden, op welke dit geschiedde, te breedvoerig om hier vermeld te worden, zijn te vinden in de *Aantek. op de Oudh. van Zuidholland*. Volgens zommigen zou in *Harkinge*, ten dienste der Ingezeetenen, eene Kapel gestigt zijn, aan *ST. CORNELIUS* gewijd; welke Kapel, in den Jaare 1484, door den Utrechtschen Bisshop, *DAVID VAN BOURGONDIE*, tot eene Parochiekerk wierdt verheven. Een anderen plek gronds, zedert, *Nieuw-Harkinge* genaamd, zouden de zelfde Geestlijken, aan Heere *JAKOB OOM*, Ridder, Heere van *Wijngaarden*, ter bedijkinge hebben opgedraagen.

Zie de gemelde *Aantekeningen*.

HARK

HARKSTÈDE, een Dorp in de *Groninger Ommelanden*, onder het Kwartier van *Fivelingo*; het heeft Kerk en Predikant, staande onder de Klasfis van *Appingadam*.

HARINGVISSCHERY, weleer eene voornaame bron van Neerlands bloei en welvaart, doch, zedert veele jaren, in merkelyk verval, verworf, uit dien hoofde, den naam van *de Groote Visfcherij*, ter oorzaake van de aanzienliker voordeelen, dan die van den Walvischvangst, *de Kleine Visfchertij* genoemd, welke zij den Lande aanbragt. Niet bestendig, gedurende het gantsche jaar, maar alleen op gezette tijden, kan deeze Visfcherij gedreeven worden. De reden is, om dat de Haring, tot het geslagt der Trekvisfchen behoorende, zich slegts nu en dan in die oorden vertoont, welke door onze Nederlandsche Visfchers gevoeglyk kunnen bezogt worden. Het Vaderland der Haringen is het verst afgelegen Noorden. In 't begin des jaars vertrekken van daar, in één Leger, onnoemelyke miljoenen dier Visfchen, doch verdeelen zich wel haast in twee benden, van welke de eene zich na 't Oosten wendt, de andere, verzeld van Kabbeljaauwen en andere Visfchen, welken zij tot aas dient, na het Westen. Deeze neemt haaren weg na *Hitland* en de *Orkadische* Eilanden, en wordt een prooi der Nederlandsche Visfchers in die Vaarwateren. Hier, egter, scheidt zich deeze Westlyke bende van een; het eene gedcelte de kusten van *Engeland*, *Friesland*, *Zeeland*, *Brabant* en *Frankryk*, het ander de *Iersche* kusten bezogt hebbende, vereenigen zij zich wederom in den grooten Atlantischen Oceaan; door welken zij, waarschynlyk, na hun Vaderland te rug keeren. Dit beurtelings verschijnen en verdwijnen der Haringen is de reden, om welke de vangst aan gezette tijden bepaald is. Want, hoewel aan eenige geringe uitzonderingen en veranderingen onderhevig, is, nogthans, deeze beurthouding zo geregeld, dat gelijk nu eens de Zee van deeze Visfchen krielt, men op andere tijden naauwlyks een van dezelve aantrest. De oorzaak van den jaarlykschen Optogt der Haringen stelt de vernuftige UNZER in de zucht dier waterschepzelen, om hun geslagt voort te planten. Hun geval zou het zelfde zijnde als dat der Ojevaaren en Kieviten, welke, uit andere gewesten, jaarlyks, deeze Landen koomen

bezoeken, daartoe genoopt door eene ingeschapene Natuurdrift, hun leerende dat hier voor hun de geschikteste plaats is om hunne Eijeren te leggen en te broeden. Even eens bezoeken de Haringen, uit het wijdafgelegen koude Noorden, zagtere strecken, om voor hun kroost te dienen tot eene geboorteplaats, en, in kragten genoegzaam gevorderd zijnde, van daar na het oorspronkelijk Vaderland te worden te rug gevoerd. Opmerkelijk is het, dat, aan het hoofd der oprekkende benden, Haringen van eene grootere soort worden gevonden, die als Leidslieden dienen, en, uit dien hoofde, bij de Vischers, *Haringkoningen* geheeten worden. Alwie eenen van deeze, 't welk, eger, zeldzaam gebeurt, in zijne Netten vangt, zou zich bezwaard vinden om dien te dooden; met de uiterste zorgvuldigheid zet men dien wederom in 't water. Over de onverbeeldelijke tatrijheid dier Vischen kan men eenigermaate oordeelen, uit eene aantekening van den oplettenden ZORGDRAGER, schrijvende dat omtrent de Noordkaap, de Zee, bij wijlen, dermaate met Haringen is opgevuld, dat hij, 't eenigen tijde, door dezelve roeiende, met lenzen 'er in schoot, en zomtijds twee gelijk met éénen lensworp trof.

Reeds zo vroeg als omtrent het midden der twaalfde Eeuwe, schijnen onze Voorouders, met naame de Zeeuwen, zich op deeze Vischerij te hebben toegeleid. Doch zij wierdt van aan gelegenheid, zedert de uitvinding van 't middel om den Haring te kaaken en te zouten, in den Jaare 1380; 't welk men heeft dank te weeten aan eenen WILLEM BEUKELSZOON, een Vischer, thuis behoorende in de Vlaamsche Stad *Biervliet*. Keizer KAREL DE V, zegt men, hieldt, uit dien hoofde, 's Mans naagedagtenis in zo hooge waarde, dat hij, verzeld van zijne Zuster MARIA, Koninginne van *Hungarije*, 't eenigen dage, deszelfs Graf bezoekende, *de Ziele alle Zaligheid gewenscht heeft*. Van merkelyk belang was ook de uitvinding van het groot Haringnet, 't welk men stelt te *Hoorn* geschied te zijn, in den Jaare 1416. De Haringvischerij geschiedt met eene soort van Vaartuigen, *Buizen* genaamd. In den Jaare 1553 wierdt het getal dier Schepen, welke alleen van *Enkhuizen* ter Neeringe voeren, begroot op honderdveertig Schepen. Weinig minder dan honderd is het getal der *Buizen* verminderd, welke jaarlijks in die

Stad

Stad worden uitgerust; misschien niet meer dan eene enkele reize, heeft men, zints het jaar 1763, vierenveertig Schepen van daar in Zee gezonden. Op andere plaatzen is de vermindering naar evenredigheid. Te *Vlaardingen* hooren de meeste Buizen thuis; in den Jaare 1776 staken 'er nog vierentachtig in Zee, Gelijk in veele andere opzigten, dus moet ook hier de reden dier behoefte van deezen tak van handel worden toegeschreeven aan den nalijver van andere volken, welke, door de voordeeligheid der zaake uitgelokt, van tijd tot tijd, hebben begonnen, zich daar mede te bemoeien.

De Vischerij geschiedt bij *Holland*, werwaarts de Buizen zich bij tijds begeeven, om op den bepaalden tijd, zijnde *St. Fansnacht*, den vijftiwintigsten Junij, hunne Netten in Zee te kunnen werpen. Zeer groot zijn deeze Netten, doch gemaakt op eene wijze, bij 's Lands Overheid voorgeschreeven. Naadat zij, met zonnenondergang, in Zee zijn geworpen, worden zij, tusschen twee Buizen, voortgetrokken. Want de Vischerij geschiedt altoos bij nacht, onder andere, om met het licht van brandende lantaarnen den Visch te lokken. Met het opgaan der Zonne haalt men de Netten op, en heeft voorts, den geheelen dag, werks genoeg om den gevangen visch te behandelen, en de Netten klaar te maaken. De reden der boven gemelde bepaalinge van het begin der Vischerije, is, omdat de onderzinding heeft geleerd, dat de Haring alsdan op haar best is, en langst kan bewaard worden. Naar gelange van den verloop der Haringen, veranderen ook de Buizen, om dezelve te vangen, van legplaatze. *Tot Maintenuë* (zo als 's Lands Staaten zich uitdrukken) *van de Hoofdeeringe, welvaart en principaalste Mijne deezer Landen*, hebben dezelve, herhaalde reizen, verscheiden binnenlandsche schikkingen beraamd, zomtjids ook de sterke hand en de hulp van Oorlogschepen geleend, om de Haringbuizen onverhinderd haar werk te doen verrigten en tegen vijandlijke aanvallen te dekken. Van hier ook dat nog in de laatste jaaren, van hooger hand, Premieën zijn uitgetoofd, om den Reederen, in het draagen der kosten, eenigermaate, te gemoete te koomen.

Zie ZORGDRAGER; VELIUS, *Kronijk van Hoorn*; BRANDT, *Enkhutzen*; en vooral *Beschrijving der Haringvischerij*, in 4.

HAR-

HARLINGEN, eene fraaie en welaangeleide Stad, in *Friesland*, in rang de zesde, legt aan de Zuiderzee, tegen welke aanvallen zij, door een zwaaren Muur en hoog en breed Aardwerk, gedekt wordt. In zo verre de Stad aan den Landkant legt, is zij met een aarden Wal en breede Gragt omgeeven. Men roemt den aanleg der Bolwerken. Eigenlijk telt men hier vier Landpoorten, die met Rijdtuigen kunnen gebruikt worden: de Zuiderpoort, de Kerkpoort, de Franekerpoort en de Biltpoort. Waterpoorten, voor den binnenlandfchen Scheepvaart, vindt men bij de Bilt- en Kerkpoort, en vooral de zo genaamde *Franekerpijp*, die eene aanzienlijke wijdte en hoogte heeft, en zo van de Schepen, welke van *Leeuwaarden* en *Franeker* op *Amsterdam* vaaren, als van andere van die grootte kan gebruikt worden. Aan den havenkant heeft men nog twee uitgangen: de Havenspoort, en het zo genoemde Poortje. De naam der Stad is, waarschijnlijk, herkomstig van het edel Geslagt van HARLIGA, 't welk hieromstreeks een Stins of Kasteel plagt te bezitten. Anderen, beweerende dat de eigenlijke benaaming der Stad, zo als haar nog de Landlieden noemen, *Harns* is, leiden die af van een ander adelijk geslagt van dien naam, welker ook in deezen oord gevestigd. De eerste beginzels der Stad moeten gezogt worden in het Dorp *Almenum*, 't welk eertijds op zich zelve stondt, en, hoewel onder dan de Stad zelve, zedert, binnen haare Muuren getrokken, en daar door als verdweenen is. Van dit Dorp vindt men reeds gewaagd in den Jaare 754, wanneer Bisshop BONIFACIUS, met oogmerk om de Friezen te bekeeren, aldaar van *Utrecht* aankwam. Eerst een geruimen tijd daar naa, te weeten in den Jaare 1234, schijnt men de belendende Stinzen en Buurten vergroot en uitgebreid te hebben: zodat ze, met *Almenum*, één Dorp uitmaakten, 't welk, om de overheersching der beide genoemde geslagten, 't zij dan onder den naam van *Harlingen* of van *Harns*, zedert met Stads Privilegien wierdt begiftigd, en allengs in aanzien toenam, van wegen de gemeenschap, welke, lang doorvaarten, met *Vlieland*, *Texel* en de nabuurige Stad *Grind*, al voor lang onder de Zee bedolven, konde gehouden worden. Want, 't geen thans de Zuiderzee is, was toen nog droog en vrugtbaar land. In den Jaare 1496 wierdt hier

Verf. ad riv. del.

D. de Long, fecit. 1788.

GEN.

...de stad, in Friesland, tegen welke
 ...en lang en breed
 ...de stad van den Land-
 ...de beide Gou-
 ...vereen. Egelijk ook
 ...Rijningen kunne ge-
 ...koop, de Franke-
 ...van den Rijnland-
 ...en Kelpoort, en
 ...in een vasten
 ...de koop, wie van
 ...deuren van, is en
 ...vanden. Aan den
 ...de Kelpoort, en
 ...de stad is, waarlijk
 ...van, 't welk hier-
 ...van. Aderen, to-
 ...stad, zo als hier nog
 ...al van een onder
 ...deuren ook geves-
 ...gang warden in
 ...de zee bronk, en
 ...aan hare Maen
 ...Van de Darp vind
 ...den Rijkshof won-
 ...dieren, alar van
 ...deur van, te we-
 ...nende Sinnen en
 ...deur te, met de
 ...de overbeerting
 ...de den van van
 ...Privilegien vield
 ...ngen de groen-
 ...de, Tenf en de na-
 ...delieven, kunde
 ...deerde is, van
 ...jaar 1496 wierd
 ...de

'T STADSHUIS TE HARLINGEN.

DE HAVEN POORT TE HARLINGEN.

Handwritten text in a narrow column on the right edge of the page, starting with "Handwritten text" and containing several lines of dense script.

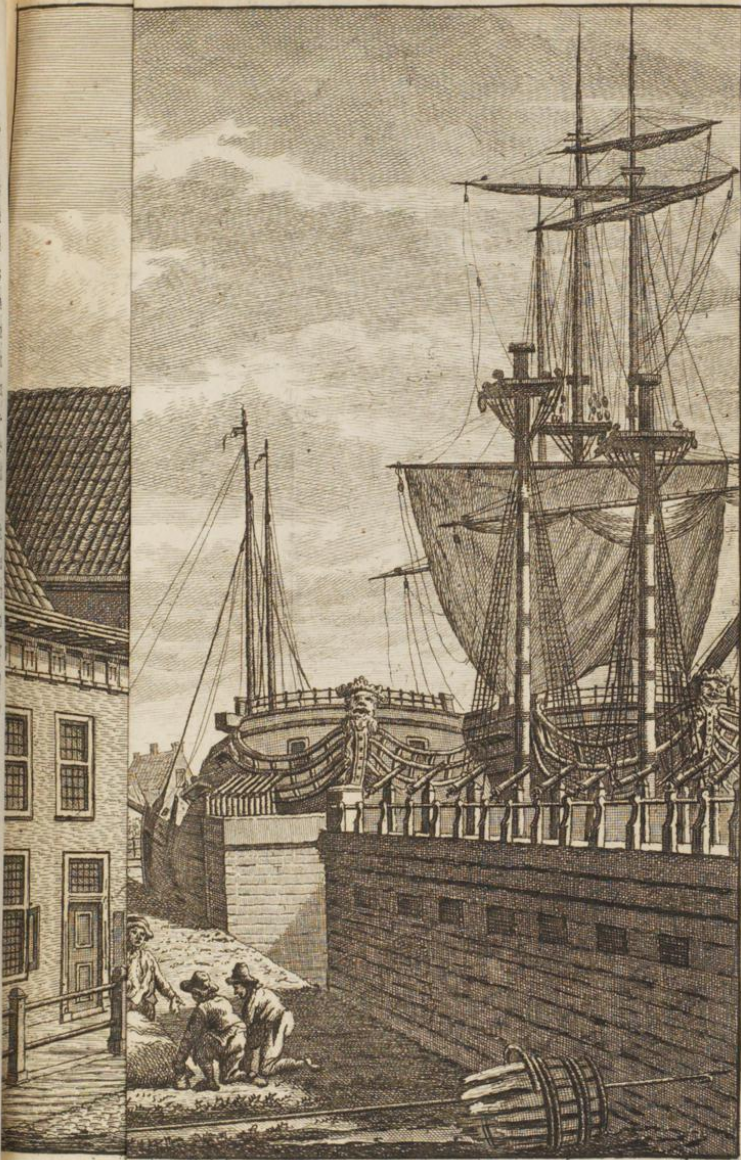

hier een sterk Kasteel gebouwd, in 't westlijk gedeelte der Stad, om den aanhang der Verkooperen tot eene wijkplaats te verstreken. Die van *Franeker* voerden toen een fellen krijg tegen de Groningers, die het Kasteel in hadden; waar bij de Stad zeer veel leedt. Doch het Kasteel bleef onwinbaar, tot dat de Edelen JONGEMA en HOTTINGA, de hulp van vreemde Benden hebbende ingeroepen, de belegerden tot de overgaave dwongen: waar na het Kasteel of Blokhuis geslegt wierdt. HENDRIK, de Zoon des Hertogs van *Saxen*, herbouwde hetzelfde, om alzo ten allen tijde een gebaanden weg te hebben, langs welken hij Krijgsvolk binnen het Gewest konde brengen. Hoe nadeelig dit Kasteel voor de vrijheid der Stad ware, ondervondt men, in den Jaare 1515, wanneer de Spanjaards, de plaats der *Saxers* hebbende ingenomen, door dit middel, de Ingezeetenen onder bedwang kregen en langen tijd hielden. Het Kasteel met deszelfs onderhoorigheden besloeg toen een aanmerkelijk deel der tegenwoordige stad; waar van verscheiden benaamingen nog heden getuigenis kunnen draagen. Van tijd tot tijd begon men nu, om 't toeneemende getal van bewooners, de Stad wijder uit te breiden. Ook verbeterde men de *Zijlen*, of Sluizen, om het hooge binnenwater behoorlijk te ontlasten, en tevens te dienen tot keeringe der instroomende hooge Zeevloed. *Harlingen* was de eerste Stad in *Friesland*, welke zich voor de vrijheid van Godsdienst en tegen de Spanjaards verklaarde. In den Jaare 1579 voegde zij zich bij de Steden, die de nadere vereeniging van *Utrecht* hadden aangenomen. Het Kasteel, welk nog Spaansche bezetting inhadt, wierdt thans ook oververd, en de Stad, aan den Oostkant, verder uitgezet zijnde, met een Aarden Wal omgeeven, binnen welken, zedert, het Dorp *Almenum* beslooten is. Van wegen Prinse WILLEM DEN I, verkreeg de Edele DUCO MARTENA allereerst het hoofdbewind der Vestinge. Zeer veele vlugtelingen, inzonderheid uit *Vlaanderen*, zogten en vonden, omtrent dien tijd, hier eene veilige schuilplaats. Veelen dier voortvlugtigen waren der Leere van MENNO SIMONZ toegedaan. Door hunnen Koophandel bevorderden zij den bloei der Stad. Dit is de reden, dat de Doopsgezinden hier talrijker zijn dan in eenige andere Stad der Provincie, en van het vermogen van verscheiden famj-

familien, welke nog in weezen zijn. Op zijnen togt na *Leeuwaarden*, vereerde Prins WILLEM DE I *Harlingen* met een bezoek, en gaf 'er verscheiden Ordonnantien uit, op de Justitie, Politie en het Krijgswezen. Bij eenen uitleg der Stad, in den Jaare 1597, aan den Zuid- en Westkant, wierdt het Kasteel binnen den Wal getrokken; men ziet 'er nog de overblijfsels van in twee zwaare schietkatten, voormaals de uithoeken van den Muur der Sterkte. Voorts wierdt een gedeelte van den grond des Kasteels gebruikt tot den aanleg van eene Kerk en Stads Weeshuis. De grond van de Zuiderpoort, in den Jaare 1598 gebouwd, zal ook tot het Blokhuis behoord hebben. Zedert dien tijd levert de Geschiedenis deezer Stad geene meiderswaardige bijzonderheden; met het geheele Land deelde zij in de algemeene lotgevallen.

Onder de openbare gebouwen der Stad munt vooral uit het *Raadhuis*, een zeer fraai gestigt, van de hedendaagsche Bouworde, staande aan de Noorderhaven, zo wel van binnen als van buiten voorzien van 't geen daar aan een voegzaamen luister kan bijzetten. Agter het Raadhuis, en onmiddelijk daar aan verbonden heeft men de Stads *Waag*, pronkende met een hoogen fraaien Toren. Tot op de stigting van een Armehuis der Stad, plagten hier de Armebezorgers wekelijks te vergaderen. Behalven andere, vindt men 'er voegzaame vertrekken tot eene Wagplaats van Stads Schutterije. Alle deeze gestigten zijn nog nieuw, als zijnde zedert het Jaar 1730 gebouwd, behalven den Toren, dien men alleenlijk merkelyk versterkt en verfraaid heeft. Het *Latsysche* en Stads *Nederduitsche* School, is mede een schoon gebouw, van het Jaar 1751. Tot voor niet zeer veele jaaren, hadt de Admiraliteit hier eene aanzienlijke Vergaderplaats, het *Collegie* genoemd, door een allerhevigsten brand, in 't begin des Jaars 1771, geheel verteerd. Het gebouw stontd, tegenover 's *Lands Werf*, aan de Zuiderhaven. Zedert heeft men, op den grond daar van, een *Lands Magazijn* aangeleid, alzo het voorgaande, ten gemelden tijde, mede een roof der vernielende vlamme wierdt. Het gebouw maakt, aan de ruime haven, hier eene fraaie Binnengragt, geene ongevallige vertooning. 't Huis *Leeuwenburg*, tot op den meer gemelden brand, de gewoone

in-

EN .

S' LANDS MAGAZYN TE HARLINGEN.

intrek der Heeren van de Admiraliteit, verstrekt thans dezelve tot eene Vergaderplaats. Van geen ongevallig aanzien, hoewel van de aloude Friesche bouworde, is 's *Lands Gewaldige*, of Gevangenhuis, tot de Admiraliteit behorende, en met zijne tuinen aan het Magazijn belend. Tot de openbaare Gebouwen mag ook wel gebragt worden het Logement, *Roma* genaamd, toebehoorende aan eene Societeit, welke, mischien, in de Republiek, geene weergae heeft. Zij is haaren oorsprong verschuldigd aan eene inlaag van Zeevaardenden, gedurende de Spaansche Oorlogen, van eene zekere somme gelds, om, ingevalle van Gevangenneeminge, uit de Algemeene Beurs te worden vrij gekogt. De Bewindhebbers dezer heilzaamste stiftinge kogten, tot hunne gewoone Vergaderplaatze, het gemelde Logement; 't welk dus geenen bijzonderen Eigenaar heeft, maar toebehoort aan allen, die, door jaarlijkschen inleg van penningen, tot de Beurze gerechtigd zijn.

De *Groote Kerk* is een nieuw en aanzienlijk Kruisgebouw, nog eerst onlangs gestigt. Men maakte daar mede eenen aanvang in de Maand Mai des Jaars 1772, en deed 'er, op Nieuw-Jaardag van 1775, de eerste Leerrede. Volgens een Opschrift, bij eenen der Ingangen, deedt de tegenwoordige Erftadhouder, in zijnen naame, den eersten steen leggen, door den Baron VAN PLETTENBERG, Burgemeester der Stad. De Toren is een overblijfsel van het oude gebouw. De andere Kerk der Hervormden heet de *Westerkerk*, gedeeltelijk een overblijfsel van 't aloude Kasteel, althans op den grond daar van gebouwd. Voorts hebben de *Lutherschen*, *Doopsgezinden* en *Roomskatholijken* hunne bijzondere Vergaderplaatzen. Behalven de Gemeente der Doopsgezinden, die vrij talrijk is, vindt men 'er nog eene tweede, van *Oude Vlamingen*; doch deeze bestaat uit slegts eenige weinige Leden. De *Jooden* houden hunne Godsdienstige zamenkomsten in een bovenvertrek van een Pakhuis, staande aan de Osfemarkt. Voorts hebben de Doopsgezinden zo wel als de Hervormden hunne afzonderlijke *Wees-Diakonie-Oud-Mannen- en Vrouwenhuizen*. Het *Stads Armehuis* en de *Katoen- en Hennip-spinnerij* zijn, eindelijk, twee zeer voortreffelijke stiftingen, zedert de twintig jongst verloopene jaaren opgericht, om behoef-

hoefligen en gebrekkigen aan brood te helpen, en de jeugd, door het geeven van voegzaamen arbeid en onderwijs, voor losbandigheid te behoeden.

Zeer uitgebreid plagt weleer de Koophandel te zijn, welke in deeze Stad wierdt gedreeven. Behalven den sterken Scheepvaart op de Oostzee, hadt men 'er ook deel in de Haringen Walvischvischerij. Van het laatste kan ten bewijze dienen eene Traankookerij in *Spitsbergen*, nog heden de *Harlinger Kookerij* genaamd. Doch deeze laatste takken van handel zijn al voor lang verstorven; de eerste is nog in merkelijken bloei, gelijk ook de verzending van Graanen na *Engeland*. In merkellijk verval, en gedeeltelijk geheel verdweenen, zijn de Weeverijen van Zeildoek, Trijpen en Bombazijnen. Hoewel in minder bloei dan in vroegere dagen, is de Fabriek van zo genaamde *Harlingerbonten* nog in weezen. Voorts ontmoet men nog, zo binnen, als in het Oostlijke en Zuidlijke gedeelte buiten de Stad, eene menigte Zoutkeeren, Pan- Estrik-Plateel- en Steenbakkerijen, Zeepziederijen en Kalkbranderijen; alle 't welk, gepaard met den geduurigen doortogt van binnenlandsche Schepen, na en uit *Holland* en andere Gewesten, oorzaak is, dat *Harlingen* nog heden onder de bloeiende en welvaarende Steden mag geteld worden. Behalven de weeklijksche Marktdagen, op welke merkelijke handel omgaat, om de nabijheid der Eilanden *Vieland*, *Terschelling* en *Ameland*, welke op dezelve hunne meeste levensbehoefsten opdoen, heeft men 'er twee Jaarmarkten, de eene in de Maand Mai, de andere in Oktober.

De *Schutterij*, al lang deerlijk vervallen, doch, in den Jaare 1785, op een beter voet gebragt, bestaat uit twee Vaandels, het Witte en het Blaauwe; gezamentlijk uitmaakende tweehonderdvierentwintig Man. De Voorzittende Burgemeester, vier Kapiteinen, en even zo veele Luitenanten, Sous-Luitenanten en Vaandrags, nevens den Sekretaris, maaken den Krijgsraad uit.

Eindelijk bestaat de Stads Regeering uit acht Burgemeesteren, even zo veele Raadslieden, voormaals *Gemeenslieden* genaamd, en veertig Vroedschappen. De laatstgenoemden, buiten wettige redenen, welke het tegendeel raaden, bekleeden hunne waardig-

heid

heid voor hun leeven; de andere worden, van tijd tot tijd, verwisfeld.

Zie WINSEMIUS, SCHOTANUS, TOEKE
SJOERDIZ, *Tegenw. Staat*, enz.

HARMOKAR, naar de orde des tijds de zesde Bisfchop van *Utrecht*, volgens zommigen gebooren in *Friesland*, hoewel anderen hem voor een Engelschman aanzien. Hij beklom den Bisfchoplijken Zetel in het laafte gedeelte der achtste Eeuwe, en heeft dien zeventien, of, gelijk anderen, hoewel, waarschijnlijk, 't onregt meenen, zevenentwintig jaaren bezee- ten. Geduurende zijn bewind omhelsde een groot getal zijner Landgenooten in *Friesland* het Christlijk Geloof. Om hnt eene zichtbare aanleiding tot wederafvalligheid te beneemen, deedt HARMOKAR zeer veele moelte, om alomme, door 't geheele Land, de Tempels, Afgodsbeelden en Altaaren om verre te werpen, en de gewijde Bosfchen te doen uitroeien. Een bevel van Keizer KAREL DEN GROOTEN, welke, omtrent deez- en tijd, de beheering deez- er Gewesten hadt verkreegen, ten zelfden oogmerke dienende, kwam den Bisfchop merkelijk te flade.

Zie HEDA.

HARMONIE, (*Ontwerp van*) of *Overeenstemminge*. Deezen naam gaf men, in den Jaare 1668, aan een Plan, door de Provincie van *Holland* beraamd, om het Kapitein- en Admiraalfchap Generaal afgefcheiden te houden van de Stadhouderlijke waardigheid: zo dat beide posten, door een en den zelfden perfoon, nooit zouden kunnen bekleed worden. Veele moeite deden die van *Holland*, om de overige Gewesten tot hun gevoelen over te haalen. *Gelderland*, *Utrecht* en *Overysfel* gaven wel haast een voorbeeld; doch de anderen waren zeer traag in het volgen. Nog twee jaaren verliepen 'er, eer zij daar toe konden worden overgehaald. Aan de bewerking van den Raadpenfionaris J. DE WITT fchreef men inzonderheid de uitvinding en voltoojing van dit Ontwerp toe. Iet diergelijks was 'er gaande, naa den dood van Prinfe WILLEM DEN

III, ter gelegenheid van de handelingen ten voordeele van Prinsse JOAN WILLEM FRISO, Stadhouder over *Friesland*; doch deze zaak kreeg toenmaals haar volle beslag niet.

Zie J. DE WITT'S *Brieven*, en *Resoluzien van Holland*.

HARMELEN, ook wel *Hermelen* genaamd, een Dorp en Heerlijkheid, met een Slot, in het Nederkwartier van *Utrecht*, was eertijds een vrij eigen goed, doch wierdt naderhand, aan de Abdij van *St. Paulus*, te *Utrecht*, als een Leen, en vervolgens aan bijzondere eigenaaren, als een Agterleen, opgedraagen. In October des Jaars 1536 hebben de Staaten des Lands van *Utrecht* het Huis of de Heerlijkheid van *Harmelen* voor eene Riddermaatige Hofstad plegtiglijk erkend. Reeds in het laatst der dertiende Eeuwe zou dit Huis bekend geweest zijn, en gestigt door eenen jonger Zoon uit den Huize van *Woerden*, 't welk, zedert, den naam van *Harmelen* heeft aangenomen. Zeker schijnt het, dat dit Slot, in de volgende Eeuwe, door huwelijk van eene ALEID VAN HARMELEN met DIRK VAN ZUILEN, in het geslagt van *Zuilen* is overgegaan. Deze, het Huis, met 43 Morgens Lands, aan HENDRIK BOECKHOUT, Abt van *St. Paulus*, te *Utrecht*, hebbende opgedraagen, wierdt zijn Zoon, ZWEDER VAN ZUILEN, met het een en ander beleend. Bij overdragt en erfenis kwam het aldus, in den Jaare 1460, aan GYSBERT VAN ZUILEN. Ten dien tijde ontstond 'er Oorlog tuschen de Stad *Utrecht* en haaren Bischoep DAVID VAN BOURGONDIE, geholpen van de *Hollanders*. Eerst hielt hij de zijde des Bischoeps, doch naderhand die der Stad. Tot verzekeringe zijner trouwe, droeg hij aan deze het Huis *te Harmelen* op, en gedoogde dat JOOST VAN LALAING, Stadhouder van *Holland*, met eene menigte Ruiters, aldaar in Bezetting kwam. Eene dogter uit het geslagt van *Zuilen* bragt dit Huis, door huwelijk, over, in den Jaare 1572, in het geslagt van VAN BAEXEN, welk het bezeeten heeft tot in het laatst der voorgaande Eeuwe, en uit hetwelk FREDERIK VAN BAEXEN, *Heer van Harmelen*, in den Jaare 1629, wegens deze Ridderhoffstad, beschreeven is geweest in het Lid der Edelen en Ridderfchap des Lands van *Utrecht*.

De

De Heerlijkheid *Harmelen* bestaat eene uitgebreidheid van zeshonderdvijftig Morgens; in dezelve staan ruim zestig Huizen. Het Dorp pronkt met eene fraaie Kruiskerk, rustende, 't geen, in eene Dorpkerk, iet ongewoons is, op twee op zich zelve staande pilaaren. De spitse Toren is voorzien van eenen zijlings uitsteekenden Trans. Behalven de Hervormde Gemeente, is 'er ook eene Staatie van Roomsgezinden.

HART; (*t Huis ter*), zie ZWAANENBURG.

HARTJESDAG. Hoewel onzeker, ten aanzien van den oorsprong dezer benaminge, is, nogthans, zeer bekend het gebruik, welk, al van ouds, en nu nog heden, van deezen dag gemaakt wordt. 't Was, naamelijk, al van oude tijden, een voorregt der Burgeren van *Haarlem*, om 't even van waar herkomstig, éénen geheelen dag in 't jaar, in de nabuurige Duinen, de vrije Jagt te mogen oeffenen. Deeze dag, zijnde de eerste Maandag na den Roomschen Feestdag van *Maria's Hemelvaart*, welke altoos invalt op den vijftienden van Augustus, verkreeg, door den tijd, den naam van *Hartjesdag*, om reden, gelijk zommigen, onder andere de Stadbeschrijver AMPZING, gissen, omdat, van ouds, in de nabuurschap van *Haarlem*, ook *Herten* of *Harten* gevangen wierden. Niet onaanneemelijk is deeze gissing, wanneer men in aanmerking neemt, dat 's Lands Graaven binnen *Haarlem* dikmaals hun verblijf hielden, en in de nabuurschap een Lusthuis hadden, het nog bekende *Vogelzang*; als mede, dat het geboomte rondom de Stad nog menigvuldiger dan tegenwoordig zal geweest zijn. Alle 't welk het meer dan waarschijnlijk doet voorkoomen, dat de veelal pragtig leevende Hollandse Graaven, in deezen oord, gelegenheid tot het Jagtvermaak zutten gehad hebben. Hoewel de vrijheid om te jaagen niet is ingetrokken, wordt, egter, daar van weinig of geen gebruik gemaakt. 't Is een dag, welke, meest door lieden van de laagste klasse, met wandelen en andere vermaaken wordt doorgebracht. Uit de nabuurige plaatzen, inzonderheid van *Amsterdam*, is de toevloed van menschen zomtijds zeer aanmerkelijk.

HARTSINK, een deftig *Amsterdamsch* geflagt, 't welk verſcheiden aanzienlijke Mannen heeft uitgeleverd. Reeds langer dan eene Eeuwe geleeden, te weten in den Jaare 1685, bekleedde KAREL HARTSINK den post van Eerſten Raad en Directeur Generaal van Neerlands *Indiën*, en bewees, zo in deeze hoedanigheid, als aan het hoofd van Krijgſtroepen, der Maatſchappij zeer gewigtige dienſten. *Tangerang*, onder andere, wierdt door hem ſtormenderhand ingenomen.

HARTZOEKER, (NIKOLAAS) Zoon van CHRISTIAAN HARTZOEKER, Leeraar onder de Remonſtranten, en van ANNA VAN DER MEY, wierdt gebooren te *Gouda*, op den zesentwintigſten Maart des Jaars 1656. Door zijnen Vader tot het Leeraaramt verordend, wierdt dit oogmerk verijdel, door 's Jongelings overheerſchende neiging tot de Wiſkunde en daar mede vermaagſchapte kundigheden; deeze ging zo verre, dat hij zich de gewoone vermaaken der Jeugd ontzeide, en eenige penningen verzameld hebbende, zich daar voor in ſtilte deedt onderwijzen door een bekwaamen Leermeeſter. Om de kleinheid der beſpaarde ſomme, verdubbeide hij zijnen vlijt, en werkte geheele nachten, terwijl men meende dat hij te bedde lag. Op zekeren tijd, al ſpeelende, een glazen draad in de vlamme van eene kaars houdende, en dien, in het uiteinde, tot een rond bolletje ziende zamenloopen, 't welk de voorwerpen, welke hij daar door heenen zag, merkeliĳk vergrootte, kwam hij daar door 't eerſt op het denkbeeld om kleine voorwerpen meer zichtbaar voor het oog te maaken. Hoewel de vermaarde LEEUWENHOEK 'er doorgaans voor gehouden wordt, meenen, egter, anderen dat hij de eerſte ontdekking heeft gedaan van de kleine diertjes, die in het manneliĳk zaad ſchijnen te zwemmen, en door zommigen geoordeeld worden beſtemd te zijn om zich uit te ſtorten in de Baarmoeder, en aldaar tot leevende ſchepzelen zich te ontwikkelen.

Op zijn achttiende jaar zondt zijn Vader, die thans van oogmerk ſcheen te zijn veranderd, hem na *Leiden*, om zich op de Wijsbegeerte en Ontleedkunde toe te leggen. Drie jaaren aan het Hoogſchool hebbende doorgebracht, vertrok hij na *Amſterdam*, en hervatte aldaar zijne Mikroskoopſche waarneemingen, zults eenigen tijd afgebrooken. Deeze bragten hem in kennis

CAREL HARTSINCK,
 Eerste Raad en Directeur Generaal
 van Neërlands Indiën.

J. Nibbraken, na't Origin. vervaende by de 7161 Ed. Geest. Hier Cornelis Hartsinck, Janaz. Oud. Schepen der Stadt Amsterd.

welk ver-
 eets jinger
 1665, be-
 md en Di-
 ro in deze
 der Ma-
 der andere,

HARTZOGEL
 VAN DER NE-
 ften Maerke
 op versche-
 verbaerckten
 nape kande
 one verma-
 zeld hebbe
 een bekrang
 ume, van
 n, terwijl na
 (speelende, en
 erde, en de
 vloopen, 't
 merseijl ve
 denkeel en
 manien. He
 voor geant
 ste ondding
 zameijl ma
 deeld wraas
 rmoeleer, a

ms van oeg
 zich op de
 jaaren an
 na Amster
 teemingen,
 in kennis
 wic

met den vermaarden CHRISTIAAN HUIGENS, die hem niet alleen bevorderlijk was in zijn oogmerk, tot het doen eener reize na *Frankrijk*, maar hem ook onder zijn gevolg nam, toen hij, in den Jaare 1678, derwaarts trok.

Naa een jaar toevens te *Parijs*, keerde HARTZOEKER te rug na 't Vaderland, doch bleef 'er weinig langer, dan noodig was om een huwelijk aan te gaan; hij nam daarop de wederreize aan na *Frankrijk*, daar zijne jonge Vrouw zo veel genoeg vondt, dat zij, eenige weinige jaaren na hunne huwelijksvoltrekking, naamelijk in den Jaare 1684, andermaal derwaarts toogen, en te *Parijs* twaalf jaaren doorbragten. Een gedeelte diens tijdverloops besteedde hij aan het vervaardigen van Glazen voor Verrekijkers, daar toe aangemoedigd door den lof, van den vermaarden CASSINI hem gegeven. Onder andere vervaardigde hij een Glas, 't welk zeshonderd voeten Brandpunt hadt. De bedreevenheid, welke hij hier door, meer en meer, verzamelde, bragt hem op het denkbeeld tot het schrijven van zijne *Proeve over de Doorzigtkunde*, welke hij, in den Jaare 1694, in de Fransche Taale, in 't licht gaf. Dit hielp hem aan kennis met verscheiden aanzienlijke Geleerden van dien tijd, onder andere den vermaarden Vader MALEBRANCHE en den Markgraave DE L'HOPITAL. Aan hunnen raad, nothans, om zich op de beoefening der verhevener Wiskunde toe te leggen, wilde hij het oor niet leenen, alzo hij zich geheel en al overgaf aan de Natuurkunde, voor welke hij dezelve minder dienstig schatte.

In den Jaare 1696 zijne *Beginzels der Natuurkunde* hebbende uitgegeeven, nam hij met de zijnen de reize aan na *Holland*, daartoe, volgens 't schrijven van den Heere BAILE, gennoopt, door de duurte der leevenswijze te *Parijs*, en het gebrekkig betaalen eener Jaarwedde, welke hem aldaar was toegeleid. Hij nam zijn verblijf te *Rotterdam*, alwaar hij welhaast de tijding bekwam, dat hij tot Buitenlandsch Lid der Koninklijke Akademie was aangenomen. Diergelijk eene eer deedt hem ook de Koninklijke Societeit te *Berlijn*.

Op aanprijzing der Amsterdamsche Regeeringe onderwees vervolgens HARTZOEKER den Wijsgeer Czaar PETER DEN I, staande deszelfs verblijf in die Stad. Om zijn verblijf te *Amsterdam* aangenaam en nuttig te maaken, dedden de Heeren voor hem

een klein Observatorium oprichten, alwaar, zo wel als ten zijnen Huize, de Landgraaf VAN HESSEN hem meer dan eens kwam bezoeken, 't Een en ander deedt hem bekend worden bij den Keurvorst van den Paltz, die, naa lang aanzoeken, hem ten zijnen Hove lokte, met den titel van Eersten Mathematicus en Profesfor Honorarius aan de Univerfiteit te *Heidelberg*. Hier leefde hij, geruimen tijd, volkomen naar zijnen zin, alzo de Keurvorst niet flegts de Geleerden hoogfchatte, maar ook meer dan gemeene kindigheden bezat. Zelf was HARTZOEKER eedmoedig genoeg om te erkennen, dat hij, aan zommige aanmerkingen van den Keurvorst, zeer veel lichts was verſchuldigd, ter ophelderinge van zijne denkbeelden, of ter weeringe van dwaalingen, welke hij tot nog toe hadt aangekleefd, Onder andere bragt hem de Keurvorst aan 't wankelen, omtrent zijn begrip wegens het Vormvermogen, of de zogenaamde *Anima Plastica*, welke bij de Dieren zoude plaats hebben. De hoogagting, welke hij, door 't een en ander, voor zijne Doorluchtigheid opvatte, was oorzaak dat hij aan dezelve opdroeg zijne Verzameling van *Verhandelingen* en *Redevoeringen*, welke hij, in de Jaaren 1707 en 1708, in 't licht gaf, onder den titel van *Conjectures Physiques*, of *Natuurkundige Gifsingen*.

Op zijne reizen, welke HARTZOEKER, ter bevorderinge van kundigheden, nu en dan, door Duitschland deedt, geraakte hij in keunis met den Keurvorst van *Hanover*, naderhand Koning van *Engeland*, en deszelfs verſtandige Gemaafinne. Op verzoek van zijnen Weldoener vervaardigde onze Wijsgeer eenen Brandſpiegel van ruim drie voeten Middellijns, en zo zwaar, dat twee Mannen werks genoeg hadden om dien te draagen. Ondanks de twijfelingen, onlangs bij hem verwekt, raakende de Vormende of Plastiſche ziel, kwam hij, met dit gevoelen, van nieuws, ter baane, in den Jaare 1710, in zijne *Ophelderingen omtrent de Natuurkundige Gifsingen*, waar in hij dit gevoelen niet alleen ſtaande houdt, en aan Menſchen en Dieren zulk een vermogen toefchrijft, 't welk met kennis en onderſcheiding werkt, maar ook in de Hemelfche Lichaamen iet diergetijks onderſteit, als derzelve loop en bewegingen beſtuurende.

In den Jaare 1716 ſtorf de Keurvorst. Dit bewoog den Landgraaf VAN HESSEN om HARTZOEKER ten zijnen Hove te ver-

zoeken. Hij wees dit aanzoek van de hand, en bleef bij de Keurvorstinne Weduwe, tot op derzelver overlijden; waar naa hij, met zijn Gezin, zich na *Utrecht* met der woon begaf. Hier gaf hij, in den Jaare 1722, in 't licht, zijne *Verzameling van verscheiden Stukken de Natuurkunde betreffende*; waar in hij, tot elks verwondering, het stelzel van den grooten NEWTON aantaste; als mede vanden vermaarden DE MAIRAN. Ook hieldt hij, zedert, eenen pennestrijd met de Heeren HUIGENS, BERNOULLI en LEIBNITZ. Gedurende zijn verblijf te *Utrecht* vervaardigde hij een vollediger Zamenstelzel van Natuurkunde, dan zijne overige Werken bevatteden. Eindelijk storf hij, onder het vervaardigen van eene Verdediging wegens zijne te strenge behandeling, welke zommigen hem te laste leiden, van de Koninklijke Akademie der Weerenschappen. Zijn dood viel voor op den tienden December des Jaars 1725, in het zeventigste jaar zijns ouderdoms.

HASKERDYK, of *Haskerdijken*, ook wel *Hasfcherdijk*, een Dorp, in de *Friesche* Grietenij *Haskerland*, onder het Kwartier de *Zevenwouden*, hebbende Kerk en Predikant. Volgens een aloud verhaal, zou, ter plaatze, alwaar thans dit Dorp legt, wefeer een Kluzenaar, DODE of DOEDE genaamd, een Kluis gestigt hebben, de *Hasfcher-Kluis* geheeten, naderhand in een Konvent veranderd, en een Klooster van Reguliere Kanunniken geworden. Volgens DE LA TORRE was de vroegste benaming diens Konvents *S. Maria's Roozendaal te Haske*. Dit Klooster, naderhand aan den Bisshop van *Leeuwarden* toegewezen, wierdt, in den Oorlog met *Spanje*, door RENENBERG in bezit genomen, en kwam, vervolgens, aan de Staaten van *Friesland*, die het hebben doen slegten.

Zie WINSEMIUS; *Oudheden van Friesland*.

HASKERHORNE, een klein Dorp, in de bovengenoemde Grietenij.

HASKERLAND, eene Grietenij in *Friesland*, in het Kwartier

van *Zevenwouden*, en de vierde in rang ter Staatsvergaderinge. In hetzelfde leggen zeven Dorpen: *Westermeer*, *Snikzwaag*, *Haskerdijken*, *Nijehaske*, *Oudehaske*, *Haskerhorne* en *de Jouwer*; waar bij nog kóómt een gedeelte van het *Heerevveen*. Men vindt in deeze Grietenij bouw- weid- en veenlanden. De tegenwoordige Grietman daar van is Jr. SCHELTE HESSEL ROORDA VAN EYSINGA, die, in 't vermaaklijk en welvaarend Dorp *de Jouwer*, eene zeer fraaie en aanzienlijke wooning heeft, vooral wegens den bijzonderen aanleg der Tuinen.

HASSELAAR, (KENAU SIMONS) dogter van SIMON HASSELAAR, en Weduwe van NANNING BORST: een spreekend voorbeeld van heldenmoed, in de zwakkere kunne, en van oprechte liefde tot het Vaderland, kan den Nederlanderen niet te dikmaals in 't geheugen herinnerd worden. Jammer is 't alleen, dat van deeze dappere Vrouwe geene meerder bijzonderheden, in 's Lands Geschiedenissen, staan aangetekend. Alleenlijk weet men, dat zij uit een der aanzienlijkste Huizen te *Haarlem* gesprooten, van een deugdzaam en onbesproken gedrag en Weduwe was, ten tijde als zij haare heldhaftigheid, ten algemeenen beste, vertoonde, gedurende het gedugt beleg der gemelde Stad, 't welk in den Jaare 1573 voorviel. Aanleiding daar toe gaf het onder den voet schieten van de *St. Fanspoort*, door de *Spanjaarden*, en 't gevaar, welk hier door der Stad dreigde, om stormenderhand te zullen bemagtigd worden. Om dit te voorkoomen, tijde men gelijkerhand te werk. Groot en klein, jong en oud, rijk en arm, elk vertoonde zich aan den Wal, voorzien van schup en spade, om tegen den naderenden vijand een Bolwerk op te werpen en eene Gragt te delven. Dit ontvonkte den Patriotschen ijver van KENAU HASSELAAR, die, om 't werk te spoediger voort te zetten, haar ontwerp, om mede deel te neemen aan den arbeid en voorts aan de verdeediging der Stad, aan andere Vrouwen mededeelde. Dikmaals ontmoet men menschen, die, door besluiteloosheid of gebrek aan aanleidinge, uit zich zelve niets van gewigt onderneemen; doch, bij 't verschijnen van gepaste aanleidinge, of door anderen gewakkerd, zomtijds uitmunten in heilzaame bedrij-

KENAU HASSELAAR.

J. B. van der

naar een Original Familie Schildery.

Janit Haselaar, Calc. 1798

(NS)
 dering,
 zwaag,
 en de
 leeren-
 vee-
 werte
 en wel-
 kienig
 die der

 HASSELAR.
 woedich
 o' opgeve
 hier te li-
 't allen,
 idereelen,
 slijk wees
 Elmarlus
 schrag en
 ren abge-
 selig der
 emling
 import.
 der Snd
 ten. Om
 . Goot
 zich an
 ten maie-
 Gragt te
 AT HAS-
 n, haar
 voors
 edeende
 heid of
 onder-
 ege, of
 mo de-
 drif-

drijven. Zo ging het ook te *Haarlem*. KENAU hadt geene kennis gegeeuen van haar besluit, aan eenige haarer meest bekende Vriendinnen, of 't verspreidde zich, even als een loopend vuur, door de Stad. Onder haare Baniere verzamelden zich eerlang driehonderd Vrouwen, over welke, als zo veele Amazonen, zij het opperbewind voerde. Niet aileen tot den opgemelden arbeid booden zij de hand, maar, in haar gewoon Vrouwengewaat uitgedoscht, en met Spies en Vuurroer gewapend, verscheenen zij ook op de Wallen, om van daar den dreigenden gedugten vijand alle mogelijke afbreuk te doen. KENAU, hoewel haare kloekmoedige onverzaagdheid het verlies der Stad niet konde verhoeden, genoot, eg'er, in haar eigen gemoed het loon haarer trouwe diensten, en, in 't volgende jaar, dat der Heeren Staaten van *Holland* en *Zeeland*, begiftigende deeze dappere Vrouwe met het Waagmeesterschap, als mede het Ontvang van den nieuuen Impost op de Turf, te *Arnhemuiden*.

Zie HOOFT; WAGENAAR; *Resolut. Holl.*
2 Sept. 1574, bl. 72.

HASSELAAR. (*Geflagt van*) Behaluen de sfraks gemelde KENAU, van *Haarlem*, ontmoeten wij verscheiden aanzienlijke Mannen van dien naam. Volgens de orde des tijds, in welke zij geleefd hebben, zullen wij 'er een verflag van geeuen.

HASSELAAR, (PIETER DIRKSZON) vermaagfchapt aan KENAU, naardien zijn Vader, DIRK SIMONSZON HASSELAAR, de Broeder dier Heldinne was, gaf insgelijks blijk van zijnen ijver, voor 't algemeene best, geduurende het Beleg van *Haarlem*. Hij moet in of omtrent het Jaar 1555 gebooren zijn, naardien wij vinden aangetekend, dat hij, ten tijde des Belegs, den ouderdom van bijkans achttien jaaren hadt bereikt. Zijne Moeder was AEGJE HOOS, dogter van PIETER HOOS; eene Vrouwe van godsdienstigen inborst, en der Hervormde Leere, al vroeg naa de eerste verkondiging, toegedaan. Ten blijke hier van dient, dat zij zekeren Leeraar, die nu en dan heimelijk predikte, ten haaren huize schuilplaats verleende, en mildelijk onthaalde. De

Ff 5

Vader,

Vader, DIRK SIMONSZOON HASSELAAR, hadt het ongeluk, gedurende het Beleg, door eene boosaartige vijandelijke hand te sneuvelen, naardien hem, schrijft de Ridder HOOFT, in zeker Gedicht, *ongewapent zijnd' een Spaansch Lanfser doorstiet*. PIETER DIRKSZOON HASSELAAR bekleedde den post van Vaandrig der Burgerije, en nam, in die hoedanigheid, en als een eerlijk Vaderlander, deel aan menig veel gewaagd Krijgsbedrijf. Hij wordt beschreeven, als zeer bedreeven in 't behandelen van allerlei Krijsgeweer; doch bovenal muntte hij uit in de Weetenfchap, om met het Vuurroer zijn doel zeer juist te kunnen treffen. Zo greetig snelde hij na de Stads Wallen, om van daar den vijand afbreuke te doen, dat hij 'er bijkans woonde. Zeer dikmaals deedt hij aldaar zijnen maaltijd, met de spijsze, die hem, in eigen persoon, wierdt aangebragt door zijne trouwhartige Moeder, die hem insgelijks, van tijd tot tijd, van Kruid en Lood voorzag. Hij hadt eenen broeder, NIKOLAAS genaamd, die 't insgelijks wel meende met de Stad en het Vaderland. Een uitfleekend bewijs van Heldenmoed vertoonde het lofwaardig Broederpaar, in het plan om zekeren toeleg van den Spaanschen Graave VAN BOSSU te verijdelen. Op den negentwintigften Maart des Jaars 1573 hadt deeze den Spaarendammer Dijk, bij 't Huis ter Hart, of Zwaanenburg, op halfwegen tusfchen *Haarlem* en *Amsterdam*, doen doorgraaven, en door de opening eene Vloot van *Amsterdamsche* Schepen, uit het Ye, in het Haarlemmer Meir gevoerd. Dit verrigt zijnde, ondernam hij het Gat te fluiten, en tot dekkinge der Vloote eenen Schans op te werpen. Het nadeel, welk hier door der Stad *Haarlem* dreigde, wekte den ijver van PIETER DIRKSZOON HASSELAAR, om dien toeleg te hinderen. Hij deelt zijn ontwerp mede aan zijnen broeder NIKOLAAS, en nog eenige *Haarlemsche* Jongelingen. Gezamentlijk bemannen ze eene Galei, en roeien na den Schans. Tot op eenen kleinen afstand genaderd zijnde, vinden ze, tot hun leedweezen, 't werk te verre gevorderd, om eenen spaak in 't wiel te kunnen steeken. Intusfchen was het wederkeeren na *Haarlem* hun afgesneeden: weshalven zij zich begaven na *de Kaag*, alwaar de Staatfche Vloot wierdt bij een verzameld. Van hier begaf zich PIETER DIRKSZOON HASSELAAR na *Leiden*. Weinig duurs hadt hij in deeze Stad. Hoewel met
 her

het lichaam afwezig, was hij, egrer, met het hart tegenwoordig bij zijne Bloedverwanten en Vrienden, in de deerlijk benaauwde Vaderstad. Zijn teergeld liep op het einde; en bij den boven gemelden Predikant, die thans zich te *Leiden* othieldt, ondanks de genegenheid, hem door zijne Moeder be- toond, vondt hij luttel troosts en bijstands. Reden 't over om gelegenheid te zoeken tot wederkeeren na 't geprangde *Haarlem*. 'Er moesten thans Brieven van groot gewigt na de gemelde Stad verzonden worden. Om deeze over te brengen, boode hij, uit eigen beweginge, zijnen dienst aan. Men nam zijne aanbieding aan, doch deedt hem, eer hij vertrok, zich bij plegtigen Eede verbinden, dat hij, vermids hij, in 's vyands handen vallende, tog zou moeten sterven, ingevalle dit mogt gebeuren, de Brieven, welke men in een looden koker hadt gestoken, in het water werpen, en liever zich zelven van 't leeven zoude berooven, dan door pijn zich uit den halze laten wringen de plaats, alwaar hij de gewigtige papieren in 't water hadt ge- worpen. Doch hem overkwam de verzoeking niet van dien hachelijken tweestrijd. Deels te voet, deels zwemmende, ge- raakte hij, gelukkiglijk, tusschen de vijandlijke Wagten door, en bragt de Brieven behouden over. De Ridder HOOFT, welke, in zijne Historie, dit voorval uit 's Mans eigen mond verhaald heeft, voegt 'er nevens, hem met een te hebben hooren zeggen, „ dat hij niet wist, hoedanig hij, in 't nijpen van den nood, te „ moede zou geweest zijn; doch dat hij dagt, dat hij eerder „ zijnen Eed gehouden, dan dien verbroken zoude hebben.” Bij 't overgaan der Stad, viel HASSELAAR, nevens veele anderen, in 's vijands handen. De Spanjaards, naamelijk, wel wetende dat hij de Stad niet was ontweeken, zогten hem ten huize zijner Moeder, zo als hij, met zijne bloedverwanten, over tafel zat. Bij verzinning tastten zij zijnen Broeder NIKOLAAS aan. De on- verzaagde Held, te groot van ziel om eenen anderen zijne plaats in den Kerker, misfehien op 't Schavot, te doen bekleeden, en van mededogen getroffen met eenen Broeder, wien, door ont- steltenis, de traanen ten oogen uit schooten, ontdekte thans zich zelve, met het onverschrokken zeggen: *Zo gij den Vaandrig zoekt, laat deezen los: Ik ben het.* Straks grijpt men hem, en voert hem na de Gevangenis; daar hij, evenwel, niet lang zat.

zat.

zat. Nog in 't zelfde Jaar 1573, wierdt hij, met eenigen zijner Stadgenooten, uitgewisfeld, tegen eenige Spanjaarden, welke, onlangs, op de Zuiderzee, in Staatsche handen waren gevallen. Zints dien tijd, of niet lang daar naa, schijnt HASSELAAR zich met der woon na *Amsterdam* te hebben begeeven, alwaar hij zich op den Koophandel toeleide. In den Jaare 1595 ontmoeten wij zijnen naam op de lijst der Kooplieden, welke den eersten togt van KORNELIS HOUTMAN na de *Oostindiën* bekostigden. De ongelukkige uitslag diens togt's schrikte hem, zo min als de overige, af, om andermaal eenen kans te waagen. Drie jaaren laater nam hij deel in de uitrusting van eene Vloot van acht Schepen, welke, onder 't opperbevel van JAKOB CORNELISZOOM VAN NEK, wierden uitgezonden, en eerlang, uit het Oosten, met eene rijke laading, in deeze Landen wederkeerden. PIETER DIRKSZOOM HASSELAAR moet dus worden aangezien voor eenen der eerste Medeoprigters der Oostindische Maatschappij, en alzo den grond geleid te hebben tot de aanzienlijke voordeelen, welke dezelve, vooral in vroegere dagen, den Gemeenen Lande heeft aangebragt. In den Jaare 1594 wierdt hij tot Raad der Stad verkoozen, en nam, 't jaar daar aan volgende, zitting in Schepensbank. Die zelfde waardigheid bekleedde hij in de jaaren 1597, 1602, 1604, 1606, 1608, 1609, 1611, 1612 en 1615. In 't laatstgemelde jaar schijnt hij overleeden te zijn. Wij gissen dit, omdat, daar hij, in 't volgende jaar, aan de beurt was, om de waardigheid van Voorzittenden Schepen te bekleeden, zijn naam, vervolgens, op de Regeeringslijst niet meer vermeld wordt. De Drosfaart P. C. HOOFD schreef eene *Lijkklagt* op zijnen dood, in welke hij 's Maas naagedagtenis met uitvoerigen lof vereert. Uit deeze Lijkklagt blijkt, onder andere bijzonderheden van zijn Leeven, dat HASSELAAR eenen Oom hadt gehad, insgelijks een eerlijk Burger van *Haarlem*, die, in 't openbaar, met ongemeene strengheid, was gezezeld, enkel omdat hij, ten tijde als Prins WILLEM DE I, in den Jaare 1568, met een Leger over de Maaze was getrokken, deeze weinig geloof vindende gebeurtenis hadt verzekerd:

„ Uw wel manhaftigh' arm heeft ieder haast doen weten, enz.

„ Dat u steekt in de krop het bitter slaan met roeden,

„ En

n zijne
 welte,
 vullen.
 n zich
 ur hij
 moe-
 n eer-
 tigen.
 n ni de
 e pen
 van sijn
 zussen
 : Ouden,
 n. Parre
 or een
 rje, en
 rdeelen,
 n Lande
 ad der
 ting in
 jaren
 1615.
 Vij gis-
 e beurt
 beke-
 t meer
 e Lijk-
 is met
 ler an-
 eenen
 rlem,
 gegee-
 l, in
 strok-
 kerat:
 , enz.
 En

NICOLAAS HASSELAER,
Majoor der Stad Amsterdam.

*A. Decker del. na 't Origineel Schilderij, naar 't Decree voor komt. in 't gemaal als Majoor, berustende
in 't Burger-Weeshuis te Amsterdam.*

„ En smaadt, doods meerder, aan uw Oom gedaan (helaas!)
 „ Omdat hij zeld': ('t was waar) de Prins is over Maas.”

Zie HOOFD EN BOR.

HASSELAAR, (NIKOLAAS) was de Zoon van den edelen PIETER DIRKSZON, zo aansonds geschetst, en is doorgaans bekend bij den naam van *de Majoor HASSELAAR*, alzo hij, onder de Bezetting van *Amsterdam*, dien post bekleedde. Meer dan eens vertoonde hij blijk, dat men, in hem tot dien post te verheffen, het oog op geen onwaardig voorwerp hadt laten vallen, in tijden vol van onrust, die menigmaalen een moedigen Voorganger vorderden, om de oproerigheid in bedwang te houden, of in haare woede te beteugelen. Toen, in den Jaare 1626, hie Graauw eene Remonstrantsche Vergadering gestoord, en het huis, waar in dezelve was gehouden, uitgeplonderd hadt, zondt de Wethouderfchap, zo ras zij 'er van verwittigd was, den Majoor HASSELAAR derwaarts, met eenige Stads Soldaaten. Bij zijne aankomst was het Graauw bezig met afbreeken van het Dak. In 't eerst zagt hij, met woorden en dreigementen, een einde te maaken aan het pleegen van 't geweld. Doch, in stede van hier aan gehoor te geeven, worpen de moeitemaakers met steenen op de Soldaaten. Thans gaf de Majoor bevel om onder den woesten hoop te schieten. Twee Belhamels lieten 'er 't leeven. Twee jaaren laater betoonde hij gelijken ijver, bij gelegenheid dat een huis op de Lastaadje, alwaar de Remonstranten eene godsdienstige bijeenkomst zouden houden, met plondering gedreigd wierdt. Door middel der Stads Soldaaten, welke hij, in allen spoed, opriep, voorkwam hij het uitbersten van dien doldriftigen ijver. Grootlijks kwam, eindelijk, 's Mans onverfchrokkenheid te stude, ter gelegenheid dat de Matroozen eenen aanval dreigden op 't Westindisch Huis, waar in de Buit, door den vermaarden PIET HEIN veroverd, bewaard wierdt. De Wagmeester JAKOB WYTS en de Majoor NIKOLAAS HASSELAAR, door de Regeering, derwaarts gezonden, bragten, alleen door hunne tegenwoordigheid, zulk eenen schrik onder den plonderzuchtigen hoop,

hoop, dat zij dien deeden verstuiven, zonder dat hunne manschap daar onder hadt behoeven te schieten.

HASSELAAR, (PIETER PIETERSZOOÏ) in den Jaare 1626, tot Raad in de Vroedschap der Stad *Amsterdam* verkooren, bekleedde, in den Jaare 1638, de Burgemeesterlijke waardigheid, ten tijde als MARIA DE MEDICIS, Koninginne-Moeder van *Frankrijk*, de Stad met haare tegenwoordigheid vereerde. Nevens zijne Amptgenooten verzelde hij haare Majesteit door de Stad, en was tegenwoordig bij de eerbewijzen en vermaaken, welke der Koninginne wierden aangedaan. Niet zo aangenaam als deeze, was de taak, die hem, in den Jaare 1650, wierdt opgeleid, Prins WILLEM DE II, ter gelegenheid van eenig geschil onder de Staatsleden, beslooten hebbende, ter vereffeninge van dien twist, zich te stellen aan 't hoofd eener plegtige Bezendinge aan de Hollandsehe Steden, hadt ook de Stad *Amsterdam*, op haare beurt, een bezoek te verwagten. Ongaarne, egter, ontving men hier dusdanig een ongewoon bezoek. Om hetzelfde te voorkoomen, wierdt de Burgemeester HASSELAAR, nevens zijnen Amptgenoot ANTONY OETGENS VAN WAVEREN, gelastigd, om den Prins te gemoet te trekken, en van Stads wegen aan te dienen, „ dat men zijnen Vorstlijken perfoon, noch de andere Heeren, welke dien verzelden, als geene andere hoedanigheid in deeze „ bekleedende, dan dien van Afgevaardigden der Algemeene „ Staaten, niet ten gehoor noch zelf in de Stad zoude kunnen „ toelaaten.” De Heeren HASSELAAR en VAN WAVEREN troffen den Prins aan te *Gorinchem*. Na hunnen last volvoerd te hebben, scheen zijne Hoogheid de Afgevaardigden in diervoegte te hebben begreepen, als of de Regeering van *Amsterdam* hem, zelf in de hoedanigheid van Stadhouder, niet zou willen ontvangen. Doch zij verzekerden, dat het Westen niet verder was van het Oosten, dan zulk eene meening van den *Amsterdamsehe* Raad, welke, altoos, genegen was, zijner Hoogheid, als Stadhouder, alle schuldige eere te bewijzen, doch tevens ongaarne zich, 't eenigen dage, in de noodzaaklijkheid zou bevinden om maatregels te beraamen, welke den schijn zouden vertoonen, van daar tegen aan te loopen.

Alle

Alle de hooge waardigheden in de Stad heeft onze HASSELAAR bekleed. In den Jaare 1626 wierdt hij tot Raad, en tevens tot Schepen aangesteld; welken post hij, andermaal, in den Jaare 1633 bekleedde. Achtmaalen is hij Burgemeester geweest, en heeft, geduurende de Jaaren 1646, 1647 en 1648 het Schoutsampt waargenomen. Hij liet eenen Zoon na, genaamd

HASSELAAR, (GERARD) onzer dankzeggende naagedagtenisfe waardig, om zijn bedrijf in den Zeeslag, bij *Soulsbaai*, onder den Admiraal DE RUITER, tegen de Verëenigde *Fransche* en *Engelsche* Vloot. Den Vaderlande dreigde thans de jongste nood; zou het behouden blijven, moest elk, naar vermogen, toefschieten. Kragtdaadig werkte dit bezef op onzen GERARD HASSELAAR. Als Vrijwillige nam hij dienst op 's Lands Vloot. Zijn voorbeeld wierdt gevolgd door den Heer KOENRAAD VAN HEEMSKERK, Zoon van den Raadsheer JOAN VAN HEEMSKERK, en JOAN BERG, Regtsgeleerde, *Naardenaar* van geboorte en goeden huize, doch thans Vaandrig onder de *Amsterdamsche* Schutterij. Behalven den dienst, welken zij, in eigen persoon, aan 't Vaderland beweezen, 's Lands Kas, zo veel hunne vermogens toereikten, van uitgaven willende verligten, hadden ze, voor eigen rekening, een zeker getal Matroozen aangenomen, welke onmiddelijk onder hun stonden. HASSELAAR hadt 'er veertig, HEEMSKERK vijftig en BERG acht Man geworven. Die des eersten waren uitgestreeken met *Engelsche* Mutzen met rood, de tweede met diergelijke Mutzen met blaauw fluweel gevoerd. Van die der acht overigen was de voering groen of graauw fluweel. Zij bevonden zich op onderscheidene Schepen. HASSELAAR hadt *de Beschermers* gekoozen, gevoerd bij den Kapitein DAVID SWEERTS of SUIERIUS. Duidelijk toonden ze, door hun gedrag, dat ze, met hunnen toestel, iets meer dan praalvertooning op het oog hadden. Als mannen, die 't wel meenden met het Vaderland, vogten zij manmoedig, aan 't hoofd hunner manschappen. Duur, eger, kwam deeze onverzaagde Vaderlandsliefde onzen Held te staan. Een vijandelijke Kogel, in 't heefte van 't gevegt, op hem geschooten, trof hem dermaate, dat hij zieltoogende nederstortte, en spoedig den jongsten adem uitblies. De twee overi-

overigen droegen 'er onbezeerd het leeven af. Hij liet twee Ouderlooze Dogtertjes naa, welke hij gewonnen hadt bij wijlen zijne Echtgenoot, N. N. Dogter van

HASSELAAR, (GERARD) Burgemeester en Raad van *Amsterdam*, als mede, drie agter een volgende jaaren, Hoofdofficier der Stad, en eindelijk, wegens dezelve, afgevaardigd in het Kollegie van Gekommitteerde Raaden. In de laatstgenoemde hoedanigheid, wierdt hem een last opgedraagen, die hem op merkelijke moeite te staan kwam. Gekommitteerde Raaden, naamelijk, geraaden vindende, onder andere, de Stad *Naarden* te versterken, benoemden, behalven den Heer JOAN ELEMEN, die wegens *Leiden* in hunne Vergadering zat, den Oud-Burgemeester HASSELAAR, om daar van een Ontwerp te maaken. De keuze viel op deeze Heeren, omdat zij, boven alle de andere Leden der Vergaderinge, daar toe meest bekwaam geoordeeld wierden. Van hunne bedreevenheid in Krijgszaaken, welke hier merkelijk te pas kwam, hadden ze onlangs eene proeve gegeven, in 't voorzien van 's Lands Vloot van Geschut, Bnskruid en andere behoeften; met zo veel ijvers en beleids hadden zij zich van dien post gekweeten, en tevens daar in zo veel eerlijkheden en spaarzaamheids vertoond, dat van den goeden uitslag des *Engelschen* Oorlogs, aan hun, voor een groot gedeelte, de eere gegeven wierdt. Spoedig waren zij met hun Plan van *Naarden* gereed; 't welk, vervolgens, door Gekommitteerde Raaden zijnde goedgekeurd, door den Heer HASSELAAR aan Burgemeesteren van *Amsterdam* wierdt open geleid, om daar op hunne aanmerkingen mede te deelen. Op hunne bewilliging volgde de bepaaling van eenen dag, op welken het Werk openlijk zoude worden aanbesteed. De Heer HASSELAAR hadt een Lusthuis bij *Weesp*, *Landskroon* genaamd; derwaarts begaf hij zich tegen dien tijd, en ontving 'er, als zijnen Gast en Amptgenoot, den Heer ELEMEN. Gantsch onverwagt veranderde op dit pas van besluit de Magistraat van *Amsterdam*, zendende den Heer HOP, haaren Pensionaris, na 's *Hage*, om 'er de opschorting der aanbestedinge te bewerken. De reden, wil men, deezer spoedige veranderinge, was, het verzoek van den Luitenant Admiraal WILLEM JOSEF, *Baron van Cent*,

M. GERARD HASSELAAR,
Burgemeester en Raad
der Stad Amsteldam.

A. Deyn. delin.

Arent Scholten, sculp. 1723

Gent, aan eenen der Burgemeesteren, omi tot Bevelhebber van het versterkte *Naarden* benoemd te worden. Dit hadt de Heeren wakker gemaakt, en 't gevaar doen bemerken van 't bewind dier Stad te zien vallen aan eenen persoon, wiens Vader thans Gouverneur was van den Prins van ORANJE, van welken de Stad thans wijd en breed in denkbeelden verschilde. Veel was 'er te doen over de aanbesteding. De Gekommitteerde Raaden zonden, ten deezen tijde, den Heer HASSELAAR, met de Heeren ELEMAN en PLESSER, na *Amsterdam*, om de Regeering ter bewilliging over te haalen. In een gehoor, welk zij in de Vroedschap hadden, voerden zij, ten dien einde, verscheiden redenen aan, welke, naderhand, door Burgemeesteren, in een Vertoog aan de Vroedschap, wederleid wierden. Zo veel vermogten deeze bedenkingen bij den Raad, als mede eene bedreiging, dat, ingevalle de aanbesteding voortgang hadt, men van Stadswegen daar tegen zou protesteeren, dat de Heer HASSELAAR en de andere Heeren, onverrigter zaake, na 's *Hage* wederkeerden, en aan de versterking van *Naarden*, in eenigen tijd, niet meer gedagt wierdt.

Den tijd der zittinge in de Vergaderinge van Gekommitteerde Raaden verlopen zijnde, nam de Heer HASSELAAR, van nieuws, zijn gewoon verblijf te *Amsterdam*, en wierdt 'er, in den Jaare 1669, tot Hoofdschout der Stad aangesteld. Al voor lang hadt de Waterstaat dier Stad op middelen doen bedagt zijn, ter weeringe van verscheiden ongemakken, aan welke men, bij mangel aan genoegzaame ververschinge, gestadig onderhevig was. In den Jaare 1670 wierdt, ten dien einde, het plan ontworpen van het leggen van twee Sluizen in den Binnen-Amstel, om door middel van dezelve het Y-water uit den Buiten-Amstel te houden, en, naa dat men het de Stad hadt rond geleid, wederom in het Y te brengen. De groote Amstelsluis, welke nóg heden de verwondering van opmerkende Inwooners en Vreemdelingen wekt, was de vrugt van dit overleg, en 't vernuft van den Heere HASSELAAR voornaamlijk de werkmeester, waar aan de uitvinding en voltoojing diens kostbaaren gestigts moet worden toegeschreeven.

Zo wel als elders, was ook te *Amsterdam*, in den Jaare 1672, zeer ongerust de gemoedsgesteltenis van veele Burgers en Ingezeetenen. Men hadt de Franschen over de hand, en, gelijk zommigen meenden, zelf een aanval op de Stad te vreezen. Inzonderheid klom dit gerugt in 't einde van de Maand Junij. Zo hoog liep deeze ongerustheid, dat in den nacht tusschen den acht- en negenentwintigsten dier Maand, eenige Burgers zich vervoegden ten Huize van den Heere HASSELAAR, die reeds te bedde lag, met het schrikwekkende gerugt, dat de Franschen, met eenige Vaartuigen, in het Ye tot aan het Blaauw-Hoofd, in het Westelijkste gedeelte der Stad, waren doorgedrongen, met oogmerk, gelijk men vermoedde, om de Stad bij verrassing in te neemen. De Heer HASSELAAR, 't zij om de Burgers gerust te stellen, of omdat hij eenig geloof sloeg aan de tijdinge, rijst hier op ten bedde uit, en begeeft zich, in 't hollte van den nacht, na de aangewezenen plaats, om te verneemen, wat'er van de zaake ware. Aan 't Blaauw-Hoofd gekoomen, verneemt hij inderdaad eenige kleine Vaartuigen; maar die ze bemanden, waren geene Vijanden, maar Vrienden, Boeren naamelijk uit Zuid- en Noordholland, die te *Deventer* en elders Krijgsgevangen geweest, doch nu onlangs waren vrijgekogt.

De Heer HASSELAAR, wijl hij tog op den been was, krijgt thans den inval, eer hij na huis keerde, de Ronde te doen langs de Wallen en Poorten, om te verneemen, of elk zijnen pligt behoorlijk waarnam. Bijkans hadt hij zijn werk verrigt, en was reeds aan den laatsten Post genaderd, wanneer hij zijne zorgvuldigheid zeer duur betaalde. Hier, door den Burger, die op Schildwagt stondt, na 't *Woord* gevraagd zijnde, hernam hij, eenigzins gramstoorig, *of hij zijne order niet beter verstondt, en of hij zelve het Woord wel hadde?* Hoewel hij *Neen* moest antwoorden, hielt hij, evenwel, den Heer HASSELAAR, die zijnen weg meende te vervorderen, tegen, en, onder het aanhouden om het *Woord* te moeten weeten, hem den Tromp van zijnen Snaphaan voor den borst. Zeer euvel nam de Hoofdschout dit dringen en dreigen, en, na den Schildwagt getreden zijnde, sloeg hij, met den Rotting, welken hij in zijne hand droeg, het Geweer nederwaarts. Doodelijk liep dit voor den Heere HASSELAAR af. Vermids de Haan was overgehaald,

haald, ging het Geweer, door den stoot met den Rotting, los, en vloog daar uit een Kogel, welke den Heere Hoofdofficier dermaate in de dije kwetste, dat hij, naa bijkans een jaar zukkelens aan zijne wonde, op den elfden Junij des volgenden jaars, daar aan overleedt.

HASSELAAR. (GERARD ARNOUD) Beter bekend, dan eenige andere van dit aanzienlijk geslagt, zo omdat hij onzen tijd beleefd heeft, als om zijne veelvuldige bemoeijingen met 's Lands zaaken, is deeze voortreffelijke Staatsman. In zijne jeugd hadt hij zich vlijtig toegeleid op het verzamelen van zulke kundigheden, als hem, in 't vervolg, zouden van dienst zijn, in de gewigtige posten, tot welke hij, uit hoofde zijner afkomst, eerlang zou geroepen worden. In den Jaare 1739 wierdt hij tot Raad verkoozen, en bekleedde, in de Jaaren 1745 en 1746, de waardigheid van Schepen. Toen, in den Jaare 1748, tusschen de Oorlogvoerende Mogendheden, eene Bijeenkomst was beleid, om de loopende geschillen bij te leggen, viel, onder andere, op den Heere HASSELAAR de keuze, om, van wegen de Provincie *Holland*, en als Afgevaardigde van dat Gewest, te verschijnen op de Vredehandeling te *Aken*. Zo veel als eenige andere der Staatfche Gemagtigden, hadt hij deel aan 't geen hier geraadpleegd wierdt. Zelf wil men, dat de Heer HASSELAAR zwaarigheid zou gemaakt hebben, terwijl de overigen daar toe gezind waren, in het tekenen van de voorafgaande punten, omdat hij dezelve als nadeeliger beschouwde, dan het Ontwerp, te *Breda*, voorheen op het papier gebragt. Her gezigt van de nadeelen, welke zijne aanhoudende weigering zou medevoeren, haalde hem ten langen laatste over. Geduurende zijn verblijf te *Aken*, gebeurde de buitengewoone verandering der Regeeringe, in zijne geboortestad, door zijne Hoogheid, en wierdt de Heer HASSELAAR, bij die gelegenheid, tot Burgemeester aangesteld. Men heeft opgemerkt, dat terwijl hier van kennis wierdt gegeven aan de Gemeente, bij het noemen van de naamen der drie overige Burgemeesteren, eerst algemeen *Hoexee* opging, doch dat de menigte zweeg, op het hooren afleezen van den naam van HASSELAAR; 't zij omdat deeze minder aangenaam was bij het Volk, of, misfchien, omdat hij

geoordeeld wierdt, den Heere Erffladhouder niet genoeg te ziju toegedaan. Zedert benoemde hem zijne Hoogheid Prins WILLEN DE IV tot zijnen Representant in de Admiraliteits-Kollegien in *Holland*; in welke hoedanigheid de Heer HASSELAAR insgelijks 's Prinzen perfoon, als Admiraal-Generaal, vertegenwoordigde, bij de plegtige Begraafenisfe van den Heere HENRIK GRAVE, Luitenant Admiraal van *Holland*. In pragtig gewaait gedoscht, en gezeeten in eene Koets, met zes paerden bespannen, volgde hij onmiddelijk agter het Lijk. Verscheiden maalen heeft, zedert, de Heer HASSELAAR de Burgemeesterlijke waardgheid bekleed, als in de Jaaren 1751, 1752, 1755, 1756, 1758, 1759, 1761, 1762, 1764 en 1765. Hij overleedt zonder kinderen. — Terwijl ik dit schrijve, bekleedt één Lid van dit Geslagt de waardigheid van Burgemeester, en een ander den post van Sekretaris deezer Stad.

HASSELT, eene Stad van weinig aanzien en vermogen, in de Provincie *Overtijsel*, aan het zo genaamde *Zwarte Water*. Het meeste vertier heeft men in dit Stedeke, in het Voorjaar, in den Naazomer en in het begin van den Herfst, ter gelegenheid van den doortogt van het aanzienlijk getal arbeidslieden, welke, jaar op jaar, uit het Munstersche en daaromstreeks, zich na *Holland* begeeven, om de Graslanden te maaien, in de Veenderijen te baggeren en te delven, of ander voortgelijk zwaar werk te verrigten; voor 't welk zij, jaarlijks, eene aanzienlijke somme gelds ten Lande uit voeren. Op hunne heen- en wederreize, neemen deeze luiden, veelal, hunnen weg over *Hasfelt*.

HATTEM, eene Stad in *Gelderland*, van weinig aanzien, en jongstleeden haarer onvervaardheid ontruikt, door het voorgvallene aldaar, om en in de Maand September des Jaars 1786. Het Steedje legt dicht aan den *Tysel*, tegenover de Stad *Zwolle*, dicht bij de grenscheiding tusschen *Overtijsel* en *Gelderland*. Van het aloude zwaare Kasteel, welk de Stad plagt te dekken, vertoonen zich nog eenige overblijfsels. Hoewel 't ongelooflijk zou kunnen schijnen, verzekert men, nogthans, dat de Muuren de

genoege te zijn
 eid Prins wu-
 ralmeis-Kolle-
 der HASSELAAR
 raad, veregen-
 en Heere HEN-
 in pragtig ge-
 et zes poerden
 k. Verfoelien
 e Burgemeeste-
 1, 1752, 1755
 1765. Hij was
 chrijve, bekleet
 urgemeester, a
 1.

rmogen, in de
 arte Wilt
 het Voorje,
 it, ter ge-
 al arbeids-
 en danon-
 aslanden re-
 , of ander
 , jaantjes,
 Op hune
 hansen

ns, en
 oortge-
 1706.
 velle,
 land.
 ken.
 171
 te

DE DERRE POORT te HATTUM.

er gansen te die
 schel Prins wa
 minster-Kolo
 hier waaraan
 maal, verp
 den Hout wa
 t. In 1744 o
 met een p
 Lijk. Verliet
 de Bergman
 1734. 1735. 173
 1736. 1737. 1738
 1739. 1740. 1741
 1742. 1743. 1744
 1745. 1746. 1747
 1748. 1749. 1750
 1751. 1752. 1753
 1754. 1755. 1756
 1757. 1758. 1759
 1760. 1761. 1762
 1763. 1764. 1765
 1766. 1767. 1768
 1769. 1770. 1771
 1772. 1773. 1774
 1775. 1776. 1777
 1778. 1779. 1780
 1781. 1782. 1783
 1784. 1785. 1786
 1787. 1788. 1789
 1790. 1791. 1792
 1793. 1794. 1795
 1796. 1797. 1798
 1799. 1800. 1801
 1802. 1803. 1804
 1805. 1806. 1807
 1808. 1809. 1810
 1811. 1812. 1813
 1814. 1815. 1816
 1817. 1818. 1819
 1820. 1821. 1822
 1823. 1824. 1825
 1826. 1827. 1828
 1829. 1830. 1831
 1832. 1833. 1834
 1835. 1836. 1837
 1838. 1839. 1840
 1841. 1842. 1843
 1844. 1845. 1846
 1847. 1848. 1849
 1850. 1851. 1852
 1853. 1854. 1855
 1856. 1857. 1858
 1859. 1860. 1861
 1862. 1863. 1864
 1865. 1866. 1867
 1868. 1869. 1870
 1871. 1872. 1873
 1874. 1875. 1876
 1877. 1878. 1879
 1880. 1881. 1882
 1883. 1884. 1885
 1886. 1887. 1888
 1889. 1890. 1891
 1892. 1893. 1894
 1895. 1896. 1897
 1898. 1899. 1900

vromen, te
 warte van
 het Verke
 der, en po
 en schied
 en de
 vromen n
 en, of mit
 H. jansz.
 Op hant
 L. Jansz

rine, en
 vromen
 1716.
 Zvult,
 vromen
 1716.
 1717.
 1718.
 1719.
 1720.
 1721.
 1722.
 1723.
 1724.
 1725.
 1726.
 1727.
 1728.
 1729.
 1730.
 1731.
 1732.
 1733.
 1734.
 1735.
 1736.
 1737.
 1738.
 1739.
 1740.
 1741.
 1742.
 1743.
 1744.
 1745.
 1746.
 1747.
 1748.
 1749.
 1750.
 1751.
 1752.
 1753.
 1754.
 1755.
 1756.
 1757.
 1758.
 1759.
 1760.
 1761.
 1762.
 1763.
 1764.
 1765.
 1766.
 1767.
 1768.
 1769.
 1770.
 1771.
 1772.
 1773.
 1774.
 1775.
 1776.
 1777.
 1778.
 1779.
 1780.
 1781.
 1782.
 1783.
 1784.
 1785.
 1786.
 1787.
 1788.
 1789.
 1790.
 1791.
 1792.
 1793.
 1794.
 1795.
 1796.
 1797.
 1798.
 1799.
 1800.

... (faint, mostly illegible text)

De ...

...

de vervaarlijke dikte van vijfentwintig Voeten zouden gehad hebben. Hertog Karel van *Gelderland*, die het Slot, door Hertog REINOUT DEN I, in 't begin der vijftiende Eeuwe gestigt, ruim honderd jaaren laater merkelyk versterkte en verbeterde, deedt binnen hetzelfde een Yzeren Kooi of Kevie plaatzen, in welke misdaadigen wierden opgeslooten. Naar goedvinden kon dezelve om hoog getrokken of nedergelaaten worden. Nog heden vertoont men hier de zwaare Kram, aan welke, volgens de Overlevering, de schrikwekkende Kooi eertijds zou gehangen hebben. Meer dan eens heeft de Stad gevoeld gehad van de rampen des Oorlogs, zo in de tijden der Hertogen van *Gelderland*, als geduurende de Spaansche Beroerten. In den Jaare 1672 wierdt 'er de Bischop van *Munster* meester van, met een verlies van zevenhonderd Man. Een uitvoerig verhaal van 't voorgevallene, geduurende het Jaar 1786, 't welk eindelijk uitliep op de bemagtiging der Stad, door Troepen van den Staat, behoort niet tot ons Plan. Die lust heeft, kan deswegen te regt geraaken in de fraaie en lezenswaardige Verzameling, getijtd *Het Beroerd Nederland*. Het getal der Huizen binnen *Hattem* wordt op nog geen driehonderd geschat. Het Raadhuis, een zeer oud gestigt, heeft eenig aanzien verkreegen, zints de verbeteringen, voor ruim vijftig jaaren, daar aan gemaakt. De Hervormde Kerk, insgelijks een oud gestigt, wordt door twee Predikanten bediend. De Regeering bestaat 'er uit eenen Hoofdschout, en tien Burgemeesters, Schepens en Raaden, met eenen Sekretaris. Het hoofdbedrijf der Ingezeetenen is de Landbouw, nevens het planten en spinnen van Tabak. Langs den *Tysel* legt eene Weide, *Homoet* genaamd, een eigendom der Stad, en, naar men wil, door Hertogin ELEONORA aan haar geschonken.

Zie SCHRASSERT, *Beschr. van Gelderland;*
Tegenw. Staat, Deel III.

HATTEMISTEN, een godsdienstige Aanhang, in de Nederlanden, dus genaamd naar eenen PONTIAAN VAN HATTEM, Leeraar onder de Hervormden, op *Philipsland*, in *Zeeland*. De

dwaalingen, welke deezen Man en zijnen naavolgeren worden te laste geleid, schijnen haaren oorsprong verschuldigd te zijn aan de verknogtheid aan eenige leerstellingen van den vermaarden BENEDICTUS DE SPINOSA; als mede aan het dringen op de gevolgen, welke, volgens zommigen, uit de Leere der Hervormden, aangaande Gods Eeuwige en Onveranderlijke Besluiten, kunnen worden afgeleid. Dit schijnt hen vervoerd te hebben tot het drijven van een Onverbiddelijk Noodlot en volstrekte Noodzaaklijkheid aller dingen. Volgens deeze gronden, zouden ze niet slegts de Verdorvenheid der Menschelijke Natuure, en het weezenlijk onderscheid tusschen Zedelijk Goed en Kwaad ontkend, maar ook beweerd hebben, dat de Menschen onder geene verpligting leggen, om hun hart te zuiveren, of werkdaadige poogingen aan te wenden, om hunnen wil en neigingen te buigen tot vlijtige gehoorzaamheid aan Gods Geboden. De Godsdienst zou, volgens hen, niet bestaan in *doen*, maar in *lijden*, en de geheele Wet van CHRISTUS tot dit eene Gebod kunnen gebragt worden, dat wij met eene geduldige gelijkmoedigheid alles moeten verdraagen, 't geen ons van Gods wegen overkoomt, en onze nooit aflatende pooging daar heenen strekken, om onder allerlei lotgevallen, eene onveranderlijke bedaardheid des gemoeds te behouden. Daarenboven zou VAN HATTEM, en, naa hem, zijn Aanhang, beweerd hebben, dat CHRISTUS aan de Godlijke Regtvaardigheid niet voldaan, noch door zijn lijden en sterven Verzoening voor de Zonden der Menschen te wege gebragt, maar door zijn Middelaarschap ons alleen zou aangekondigd en geboodschapt hebben, dat 'er niets in ons was, 't geen den Allerhoogsten mishaagde, en dat CHRISTUS alleen door de bovengemelde aankondiging zijne Dienstknechten regtvaardigde, en van schuld en straffe bevrijdde, voor den Regterstoel des Heeren. Hoe zeer deeze en foortgelijke begrippen eenen gebaanden weg tot allerhande ondeugden openen, blijkt het, egter, niet, dat dezelve onder de *Hattemisten* die uitwerking hadden. De steller van dit Artikel heeft 'er onder hen gekend, die, in geregeldheid van gedrag, voor andersdenkende Christenen niet behoeften te wijken. Want, ondanks het bovenstaande, erkenden zij eene strafoeffening Gods over de daaden der menschen. Zij beweerden naamelijk, om zich zelve eeni-

eenigermate gelijk te blijven, dat hoewel God de Menschen niet strafte *om*, hij het, egter, deedt *door* hunne zonden. Het gevoelen déezer luiden zou dus eenige gelijkheid hebben met dat dier hedendaagschen, welke, met afkeuringe van alle stellige straffen, van Gods wegen, over de zonden, het kwaad en nadeel daar van alleenlijk zoeken en stellen in de natuurlijke schadelijke gevolgen, welke zij, uit den aart der zaak zelve, voortbrengen. — Om zijne dwaalleeringen wierdt VAN HATTEM de Predikstoel ontzeid, doch begeerde evenwel als een Voorstander van 't Leerstetzel der Hervormden te worden aangemerkt. Hij heeft geschreeven eene Verhandeling over den *Heidelbergischen Katechismus*. Hier en daar, vooral in de Provincie *Zeeland*, ontmoet men nog eenige Voorstanders van 's Mans bijzondere gevoelens; doch den naam van *Hattewisten* hoort men zelden noemen.

Zie THEOD. HASÆI *Disfertatio*; WILLEM GOEREE, *Kerkelijke en Wereldlijke Historie*.

HAUTAIN, (PHILIPS DE ZOETE, *Heer van*) een der eerste Ondertekenaaren van 't Verbondschrift der Edelen, in den Jaare 1565, aan de Hertoginne VAN PARMA, Landvoogdesse der Nederlanden, ter hand gesteld, verdient, daarenboven, bij de naakoomelingschap, in 't geheugen bewaard te worden, uit hoofde van zijnen stouten en gelukkig geslaagden toeg op het Slot van *Antwerpen*. De PRINS VAN ORANJE, naamelijk, de lucht gekreegen hebbende van het oogmerk der Staaten omtrent die Vesting, hadt, reeds eenigen tijd geleeden, Volk verzameld in 't Land van *Thoolen*, onder den Heere VAN HAUTAIN; 't welk thans, op schrijven van de zulken binnen de Stad, met welke zijne Hoogheid verstand hieldt, derwaarts moest gezonden worden. Maar het aantal Schepen, met welke men dien togt zou moeten onderneemen, en die men nu bij de hand hadt, was zeer gering, en zou door die van binnen ligt kunnen geweerd worden. Zonder 't gebruik maaken van eenen Krijgslist, begreep HAUTAIN, zou hij, in zijn oogmerk, bezwaarlijk slaagen. Hierom beleidde hij het stuk in

diervoegte, dat hij, met uitwendigen opschik, door het op-
 haalen van eene menigte Vlaggen en Wimpels, de Schepen een
 voorkoomen van meerdere grootte en zwaarte deedt hebben, dan
 zij met 'er daad bezaten. Om 't stuk nog beter te beleggen,
 maakte hij, tegel' t vallen van den avond de Stad te naderen,
 om alzo, onder begunstiging van het schemerlicht, de oogen te
 beter te misleiden. Dit alles hadt de bedoelde uitwerking. Naauw-
 lijks hadt HAUTAIN de Stad onder 't bereik van zijn Geschut ge-
 kreegen, of hij loste 'er eenige schooten op, die zo wel troffen,
 dat ze eenigen der Hoogduitsche Soldaaten kwetsten. Dit vol-
 tooide den schrik, die reeds de gemoederen hadt bevangen. Al-
 gemeen was, wel haast, het geroep: *de Geuzen! de Geuzen!*
daar koomen ze! Algemeen wierdt hierop het vlugten onder de
 Hoogduitsche Knegten, in zulk eene verbijstering en vreeze,
 dat veelen zelf hunne wapenen agterlieten. Onder dit alles was
 de Heer VAN HAUTAIN aan land getreden. Met ongemeene eer-
 betooningen en een luisterrijken toefel wierdt hij, als de Ver-
 losfer der Stad, staatelijk ingehaald, en vervolgens, tot loon
 zijner onverschrokkenheid en gelukkig geslaagden list, door de
 Wethouderschap met een gouden Keten begiftigd. Zints dien
 tijd schijnt de Heer HAUTAIN eenig Krijgsbewind gevoerd te heb-
 ben binnen *Antwerpen*. Althans ontmoeten wij hem aldaar, in
 den Jaare 1585, ten tijde als de Hertog VAN PARMA, door
 een zwaar beleg, de Stad benaauwde, 't welk aan HAUTAIN
 het leeven kostte. Op den Kouwensteinschen Dijk hadt PAR-
 MA zich sterk verschanst, en bragt daar door de Stad in mer-
 kelijke engte. Meer dan éenen toeleg deeden de Staatschen om
 hem van daar te verdrijven. Bij eenen dier aanvallen, in den
 nacht van den vijftentwintigsten Mai des genoemden Jaars, was
 HAUTAIN tegenwoordig. Zeer dapper wierdt hier gevogten.
 De tegenwoordigheid van PARMA zelve blies den zijnen zo veel
 moeds in, dat ze HAUTAIN met zijn Volk tot wijken noodzaak-
 ten. In dit wijken vondt onze Held zijn einde. Want vermids
 de Staatsche Schepen, welke hem met zijn Volk aan den ge-
 noemden Dijk hadden aan land gezet, om niet aan den grond
 te raaken, zedert van land waren gestoken, vondt hij hier gee-
 ne wijkplaats. Om evenwel niet in 's vijands handen te vallen,
 bestondt hij het, in volle Wapenrusting, boven van den Dijk te

springt

springen, doch met dien rampzaligen uitflag, dat hij vast raakte in den modder, en daar in ongelukkiglijk vermoorde. Nevens hem kwamen 'er bijkans veertienhonderd man om.

Zie BOR.

HAUTAIN, (WILLEM DE ZOETE, *gezegd*) bekleedde, gedurende 't heetste van den Spaanschen Oorlog, de waardigheid van Luitenant Admiraal van *Zeeland*. Het vertrouwen, welk 's Lands Staaten in hem stelden, bleek, onder andere, in den Jaare 1605. Ten dien tijde vernomen hebbende, dat twaalfhonderd man Spaansche Troepen, te *Lisfabon* ingescheept, ter Zee na de Nederlanden zouden gezonden worden, gaven ze aan HAUTAIN last, met een goed aantal Schepen, koers te zetten na het Kanaal, met oogmerk om de Spaansche Vloot te ontmoeten, en het Volk, welk hij gevangen kreeg, in Zee te werpen. Op de hoogte van *Douvres* ontdekte hij de vijandlijke Vloot, en maakte 'er zich meester van met kleine moeite; die, inderdaad, nauwlijks noemenswaardig zou geweest zijn, hadden de Engelschen hier geen en blijk gegeven van hunnen nijd op de Nederlanders. Niet alleen vertoonden zij hunne Spaansgezindheid, in het bergen dier Spanjaarden, welke, over boord gesprongen, door zwemmen, de handen van HAUTAINS Volk zогten te ontkoomen, maar zij schooten ook, uit *Douvres*, op de Hollandsche Schepen, onder voorwendzel dat deeze, te dicht aan de Engelsche Kusten, vijandelijkheden gepleegd, en dus dien bodem geschonden hadden. In gevolge van zijnen last, hadt HAUTAIN de Spaansche Knegten, welke hem in handen vielen, rug aan rug gebonden, in Zee doen werpen. Bijkans zeshonderd man kwamen dus deerlijk aan hun einde. De overigen wierden, door de Engelschen, in hun land aan den wal gebragt.

De voordeelige uitflag, voor den Staat, van deezen togt, vermeerderde zijn aanzien, en deedt hem als een bevoegd voorwerp voorkoomen, tot nog gewigtiger onderneemingen, tegen den Vijand. Eene wreede behandeling hadden, in 't bovengenoemde jaar, eenige weereelooze Staatsche Koopvaardijrschepen ondergaan

van den Spaansche Admiraal, DON LOUIS DE FASCIARDO; hij hadt het Volk daar van opgehangen, over boord geworpen of verbrand. Om hier van wraake te neemen, zonden 's Lands Staaten onzen Luitenant-Admiraal, in 't begin des Jaars 1606, na *Spanje*, met eene Vloot van vierentwintig Schepen. Zijn last hieldt in, de thuiskoomende Spaansche Westindische Vloot te onderscheppen, en daarentegen het uitloopen te beletten aan de Schepen, welke, in Portugal, tot hun vertrek na de *Oostindien*, gereed lagen. Hoewel zijne uitreize, door tegenwind en stormen, zeer langwijlig viel, slaagde hij, nogthans, gelukkig in 't laatstgemelde oogmerk van zijnen togt. De Oostindische Vloot hieldt hij zo lang binnen de havens opgeslooten, tot dat het jaargetij, om uit te loopen, versfreen was; tot merkelyk nadeel van den vijand, alzo de laadingen wederom aan land moesten opgeslagen worden. Minder afbreuke deedt hij den Spanjaarden, in het stooren van 't binnenloopen hunner thuiskoomende Westindievaarders. Hier toe sloeg nog een ander ongeluk, aan de zijde van HAUTAIN. Vermids de Schepen, met levensmiddelen, welke hij uit het Vaderland verwagtte, door tegenwinden verhinderd, niet kwamen opdaagen, moest hij, door gebrek genoopt, vroeger dan hij zelve gewenscht, en men hier te Lande verwagt hadt, reeds in den Voorzomer thuiswaarts keeren. Nog vóór 't einde des jaars wierdt HAUTAIN, andermaal, op gelijken togt uitgezonden, doch nu bepaaldelyk ook om op de Spaansche thuiskoomende Oostindische Schepen te pasfen. Doch deeze togt viel ten eenemaale ongelukkig uit. Op de hoogte van Kaap *St. Vincent* ontmoet van acht zwaare Galjoenen, wisten deeze aan HAUTAIN en de zijnen zo veel werks te geeven, dat de thuiskoomende Oost- en Westindievaarders, veelal, in behouden haven binnen liepen. Dit alles, egter, was niet aangegaan, zonder dat men, van weerkanten, dapper hadt gevogten. Men roemt, bij deeze gelegenheid, de onverzaagdheid en 't schrikwekkende bestaan van REINIER KLAASZON, Onder-Admiraal van *Zeeland*. Twee dagen hadt hij den Vijand werk verschaft. Alle zijne Masten waren over boord geschooten, zijn schip allerwegen lek, zijn meeste Volk gesneuveld, en voor hem geen uitzigt op ontzet. Nog verkoos hij liever den hardsten dood te sterven, dan leevende in 's vijands handen te vallen. Aan de zestig man, wel-

welke hij nog overig hadt, deedt hij den ijsfelijken voorflag, om de lont in 't Kruid te steeken, en het Schip, met Volk en al, te doen in de lucht springen. Men bewilligt 'er eenpaarig in, en naa God, op de knieën, gefineekt te hebben, dat het sehroomlijk bedrijf hun niet ten kwaade of nadeele mogt geduid worden, volvoert men het besluit. Twee man, van de zestig rampzaligen, die, bijkans halfverbrand, door de Spanjaards wierden opgevischt, verhaalden dit aan hunne verbaasde redders.

Geduurende de drie volgende jaaren, naa dien ongelukkigen togt, en het Bestand, welk daarop volgde, zat HAUTAIN meestal stil. Dit was niet ten einde geloopen, of 's Lands Staaten stelden hem, van nieuws, in 't bewind. Met eenige Schepen zailde hij na de Middellandsche Zee, om op den Vijand te kruizen. In dit bedrijf volhardde hij vier jaaren agter een, wanneer hij tot eene zaak van meer gewigts gebezigd wierdt. Te weeten, in 't begin des Jaars 1625 lag HAUTAIN gereed, met eene Vloot van twintig Schepen, om daar mede in Zee te steeken, wanneer de Fransche Koning het verzoek liet doen aan de Staaten, onder andere, dat zestien Schepen dier Vloote mogten gebruikt worden tot het beleg van *Rochelle*. Dit verzoek wierdt toegestaan, en het bewind diens togts aan onzen Luitenant-Admiraal opgedraagen. In 't begin der Maand Junij raakte hij slaags met de Vloot der Hugenooten, onder den Heer DE SOUBISE, en wierdt genoodzaakt, met verlies van eenige Schepen, na *Nantes* te wijken. Naa zich hier hersteld te hebben, liep hij wederom uit, met oogmerk om de vijandlijke Vloot te ontmoeten. Zo gelukkig slaagde hij hier in, en in 't gevegt, welk hij, zedert, met de Schepen onder den zelfden SOUBISE hieldt, dat hij, eerlang, ruim baau maakte, om mede te kunnen helpen tot het slaan van het beleg voor de Stad *Rochelle*. Hier vertoofde hij tot in het volgende jaar, wanneer 's Lands Staaten, onder andere, genoopt door de bemoeizucht der Predikanten met zaaken, het gemeene Land betreffende, te raade wierden, hem met zijne Vloot thuis te ontbieden. De Stad *Rochelle*, naamelijk, zo als wij reeds eenigzins hebben te kennen gegeven, was thans in handen der Hugenooten, of Fransche Gereformeerden. Ten tijde als 't bovengemelde verzoek des Franschen Konings, door de Algemeene Staaten, was ingewilligd, hadden veele Predikanten het

ver-

verleenen van bijstand, aan eenen Roomschezinden Vorst, tegen eigen Geloofsgenooten, van den Predikstoel vinnig doorgestreeken; ja zelf de stoutheid gehad, om de inzameling van penningen, welke, ten behoeve van die van *Rochelle*, hier te Lande, heimelijk geschiedde, openlijk te prijzen en aan te moedigen. Zedert het vertrek der Vloote lieten de Predikanten niet af van deeze bemoeijingen, maar breidden dezelve nog verder uit. In de maand November des Jaars 1625 zat het Sijnode in de Provincie *Overtijsel*. De Vergadering, oordeelende, de zaak zich te moeten aantrekken, was stout genoeg, uit het midden haarer, eenige Gemagtigden af te vaardigen aan 's Lands Staaten, en van dezelve te verzoeken, niet slegts dat de Luitenant-Admiraal HAUTAIN, met zijne Vloot, opontbooden, maar ook, daarenboven, dat nu voortaan eenige hulp mogt betoond worden aan de belegerde *Rochellenaars*, welke men dus lang hadt helpen drukken. 't Antwoord, ter Vergaderinge van *Holland* beraamd, om aan de Predikanten gegeven te worden, hieldt in, onder andere, „ dat de Leeraars aan de Staaten moesten overlaten, „ en toevertrouwen, het doen van al wat mogelijk was, ter „ herroeping van den Luitenant Admiraal HAUTAIN, en ten „ voordeele van die van de Religie”, dat is, de Hervormden. Of dit verzoek van eenigen invloed ware; of dat andere redenen 's Lands Staaten daar toe overhaalden: zeker is 't, dat aan HAUTAIN, eerlang, uitdrukkelijk bevel wierdt toegezonden, om het beleg op te breeken, en met de Vloot na 't Vaderland te rug te keeren. Hoe veel hier over tusfchen den Franschen Koning en de Algemeene Staaten te doen viel, en welke heillooze gevolgen daar door den Lande dreigden, valt niet in ons plan om daar van verflag te doen. HAUTAIN schijnt, niet lang daar naa, te zijn overleeden. Alhans vinden wij, zedert, zijnen naam niet meer vermeld.

Zie VAN METEREN; AITZEMA; *Resolutien van Holland*, enz.

HAUWERT, een Dorp, in de zogenaamde *Vier-Noorder-Koggen*, in *Noordholland*, van niet veel aanziens. Met verschei-

scheiden tuschenruimten, zijn de Huizen in een langen streek gebouwd, en konden, in den Jaare 1749, volgens de Verpondingslijsten, nog geene zestig haalen. Honderd jaaren vroeger was het getal grooter. De Kerk is klein, hebbende een vierkanten Toren, met een agthoekigen spits gedekt.

HAZARSWOUDE, een Dorp en Heerlijkheid, in *Rijnland*, waar van het Dorp ongeveer anderhalf uur gaans te Zuidoosten van *Leiden*, en omtrent even verre ten Noordwesten van *Couda* legt. De Heerlijkheid, naar men wil, de grootste, en, zekerlijk, eene der besten in gantsch *Rijnland*, bezit drieduizendtweehonderdeenzeventig Morgens en honderdvijftig Roeden gronds, van zevenhonderd Roeden het Morgen, deels Veen-deels vette Weilanden, meestal kleigrond. Men rekent dat een derde gedeelte hier van verveend is, en de twee overige deelen geheel Land zijn gebleeven. Zelden ontmoet men, ten platten Lande, fraaier en netter bebouwde Dorpen, en die meer 't aanzien van den welvaart der bewooneren hebben, dan *Hazarswoude*, niettegenstaande het, zede t tachtig jaaren, in bloei en welvaart, merkelyk is afgenomen. Volgens eene overlevering der Dorpelingen, zou, in 't begin van deeze, of aan 't einde der voorgaande Eeuwe, de Kermis of Jaarmarkt aldaar zo bloeiende geweest zijn, dat men 'er, uit hoofde van het getal der inwooneren, en den toeloop van buiten, bij die gelegenheid, vijftig Koebeesten plagt te slagten, behalven nog een goed getal Kalveren en Schaapen. Nog heden ziet men 'er verscheiden deftige wooningen, die blijken draagen van den welvaart haarer eigenaaren. Over 't geheel wordt het getal der Huizen op vierhonderdenvijfentwintig begroot, en één Koormolen. De Kerk der Gereformeerden, een groot en luchtig gebouw, pronkt met een fraaien Toren. De Remonstranten, hoewel ginds en elders merkelyk aan 't dunnen, hebben 'er eene vrij aanzienlyke Gemeente. Doch die der Doopsgezinden, de eenige ten platten Lande van *Rijnland*, is, zints de laatste jaaren, merkelyk geminderd in Ledemaaten. Hoewel niet in 't Dorp zelve, hebben, egter, in 't Regtsgebied der Heerlijkheid, de Roomschegezinden twee Kerken, de eene merkelyk grooter dan de andere; zij worden door den zelfden Priester bediend. De Veenerij, Landbouw,

bouw, Vischerij en het platten en kweeken van Elst, zijn de voornaamste takken van het bestaan der Ingezeetenen. Daarenboven heeft men hier eene Fabrik van Gaas, 't welk tot Kaasdoek wordt gebruikt, en, van wegen de groote menigte van de beroemde *Leidsche* Kaas, welke in deezen oord valt, merkeliijken aftrek heeft. In vroegere tijden genooten de *Hazarswoudsche* Burgers, ginds en elders, vrij aanzienlijke Voorregten. Van deeze is nog overgebleeven, de Vrijheid om te *Leiden*, op de Vischmarkt, bij den Aflag te mogen mijnen. De Heerlijkheid van *Hazarswoude*, van welke thans eigenaar is de Heer LESTEVENON VAN BERKENRODE, door koop van het Geslagt der WASSENAAREN, geeft aan haaren Heere zeer aanzienlijke Voorregten. De eigendom daarvan geeft hem met een het regt van Hoofdingelande van *Rijnland*. Hij kan het Beroep van den Gereformeerden Predikant goed- of afkeuren, en moet ook, om de Verkiezing van den Kerkenraad van kragt te doen zijn, deswegen om zijne goedkeuring gevraagd worden. Voor hem, of ten overstaan van zijnen Gemagtigde, moet de Diakonie haare jaarlijksche Rekening doen. De Dorpsregenten, zijnde Welgeboorene Mannen, Schepenen, Kerkmeesteren, Leproosmeester en Armmester, worden door den Heer aangesteld, zonder dat de afgaande Regenten, in zekeren zin, tot de Benoeming eenig zeggen hebben. Eindelijk behoort nog aan hem het Regt van de Agterleenen van *Hazarswoude*, die zeer menigvuldig zijn in de Heerlijkheid, en trekt hij den vijftigsten penning van alle Huizen en Landen, op welke hij Erspagt heeft, en die een vrij aanzienlijk getal uitmaaken.

Zie *Tegenw. Staat; Handvesten van Rijnland.*

HEDA, (WILHELMUS) de vermaarde Leevensbeschrijver der *Utrechtsche* Bischoppen, wierdt gebooren in het vermaaklijk Hollandsch Dorp *Aifen*. Naa zich, volgens den smaak zijner Eeuwe, op de weetenschappen te hebben toegeleid, behaalde hij zo veel roems, dat zijn naam kwam ter kennisse van Keizer MAXIMILIAAN, die hem tot zijnen Raad en Geheimfchrijver verkoos,

en

m

T' DORP HEEG, LANGS HET WATER TE ZIEN.

T¹ DORP BEEC.

en daarenboven gebruikte tot verscheiden zeer gewigtige Gezantschappen. Vervolgens omhelsde hij den Geestelijken Staat, en wierdt, eerst Proost en Aardsdiaken te *Arnhem*, en naderhand bevorderd tot Deken der Proostdijne van *ST. JAN*, te *Utrecht*. Ruime gelegenheid verschaftte hem deeze stand tot de bovengemelde Leevensbeschrijving, welke hij gebragt heeft tot in den Jaare 1524. Niet lang daar naa schijnt hij overleeden te zijn.

HEEG, een aanzienlijk Dorp, in de Friesche Grietenij *Wijmbritzeradeel*, gelegen op eenen heuvel; van deeze legginge zal, waarschijnlijk, de plaats haaren naam ontleend hebben: want *Heeg* betekent, in de Friesche Landtaal, zo veel als hoog. Volgens 't verhaal van zommigen, zouden de Hollandsche Graaven, ten tijde als zij over *Friesland* bewind voerden, te *Heeg*, om de vermaaklijkheid der plaatze, hun gewoon verblijf gehouden hebben. In de nabuurschap lag wel eer de State *Harinxma*, de wooning van het geslagt van dien naam; doch het wierdt onder den voet geworpen, geduurende de vernielende geschillen der Friesche Edelen.

HEEL, of HEDEL, een Dorp en Heerlijkheid, in *Gelderland*, in de *Bommelerwaard*, aan de Maaze, tegenover den Schans *Crevecoeur*. Het Kasteel, welk bij dit Dorp legt, is een der zwaarste gebouwen in zijne soort hier te Lande, van twee ronde Torens voorzien. Geduurende de binnenlandsche onlusten, in vroegere dagen, was deeze Sterkte een twistappel der strijdvoerende Edelen. Van hier dat dezelve, verscheidenmaalen, belegerd, gewonnen en wederom verlooren wierdt.

Zie *Tegenw. Staat*, en *WAGENAAR*,
Vad. Hist.

HEEM, (JAN DE) een Nederlander, die, door zijne bedreevenheid in het bloem- en fruitchilderen, een onsterflijken naam heeft naagelaaten. Aan het onderwijs van zijnen Vader *DAVID DAVIDSZOON DE HEEM*, en zijne eigene zucht en werkzaam-

zaamheid was hij alle zijne bedrevenheid verschuldigd. Tev
blijke van den prijs, op welken zijne Kunststukken, ook on-
dere de Landgenooten, gewaardeerd wierden, dient, onder an-
dere, dat de vermaarde Kunstminnaar, de Heer JOHAN VAN
DER MEER, voor een groot Stuk, met eenen krans van allerlei
fruiten en bloemen omgeeven, hem tweeduizend guldens telde.
Bij verscheiden buitenlandsche Hoven wierden zijne voort-
brengzels gretig gezogt, en zo hoog gewaardeerd, dat hij,
door een derzelve, met het Teken van Ridderfchap vereerd
wierdt. Eene bijzondere bedrevenheid bezat DE HEEM, om het
goud en zilver zo natuurlijk te kunnen naabootzen, dat ligtelijk
iemand, op het gezigt, daar door konde misleid worden. Op-
merkelijk is het, dat hij op zijn zeventigste jaar het penceel nog
zo fiks en vlug behandelde, dat zijne stukken, in dien hoogen
ouderdom gemaakt, voor de beste en fraaiste gehouden worden.
De tijd zijns stervens is onbekend. Dit weet men, dat hij, in
den Jaare 1660, zo wel als zijn Vader, nog leefde.

Zie HOUBRAKEN.

HEEMSKERK, van ouds *Hemezenkireca* genaamd, is een oud
Dorp, gelegen in *Kennemerland*, een half uur gaans ten Noor-
den der Stede *Beverwijk*. Het heeft weinig aanzien, behalven
eenige Overblijfsels, welke de kenmerken draagen van deszelfs
vroeger beter toestand. Naast de vervallene muuren der Kerke
staat eene Kapel, in welke men nog verscheiden oude Graffteden
aantref. In een Kerkglas ziet men de beeltenis van den ver-
maarden Schilder MAARTEN VAN HEEMSKERK, of VAN VEEN,
van wien men, op het Kerkhof, een blaauwen Arduinsteenen
Grafnaald ziet, door hem, ter gedagtenisfe van zijnen Vader
JAKOB WILLEMSZ VAN VEEN, opgericht. Ook ziet men 'er nog
het Steenwerk van 't aloude Hooge Altaar. De Ban van *Heems-
kerk* strekt zich uit vier uren gaans in 't rond. Eene overoude,
doch nu elders zeldzaame gewoonte, heeft hier plaats, de *Ban-
ding* genaamd. Op een Gemeene Werf worden, jaarlijks, op
een gezetten dag, alle Burgers bij een geroepen, om op den
Dingstal te verschijnen. Die afweezig blijft, of geene Gemagtigden
zendt,

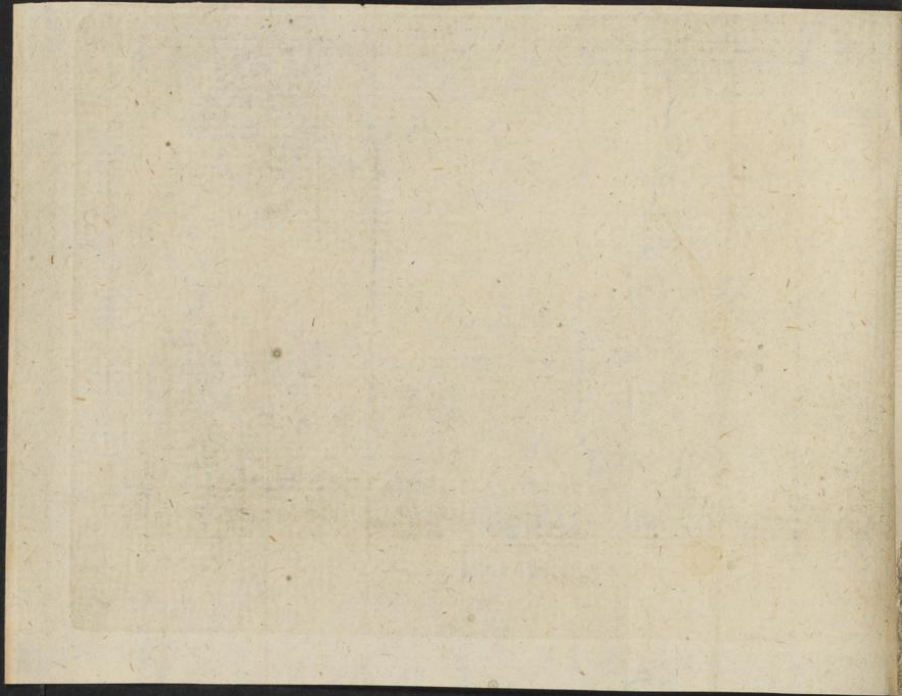

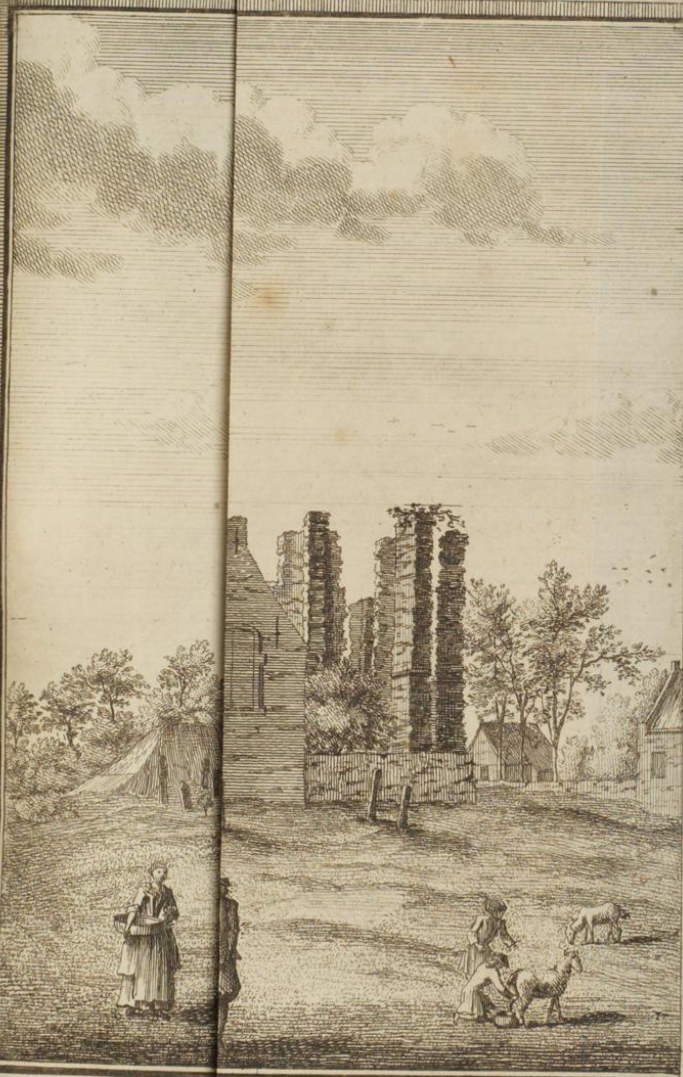

A. Bakemaker fecit

HEEMSKERK 1630.

Ter
 on-
 an-
 rief
 de.
 rt-
 ij,
 erd
 het
 eijk
 Op-
 nog
 ogen
 den.
 in

 oud
 loor-
 alven
 zellis
 lertie
 eden
 ven-
 EN,
 men
 ider
 nog
 mt-
 idé,
 or-
 op
 den
 en
 19

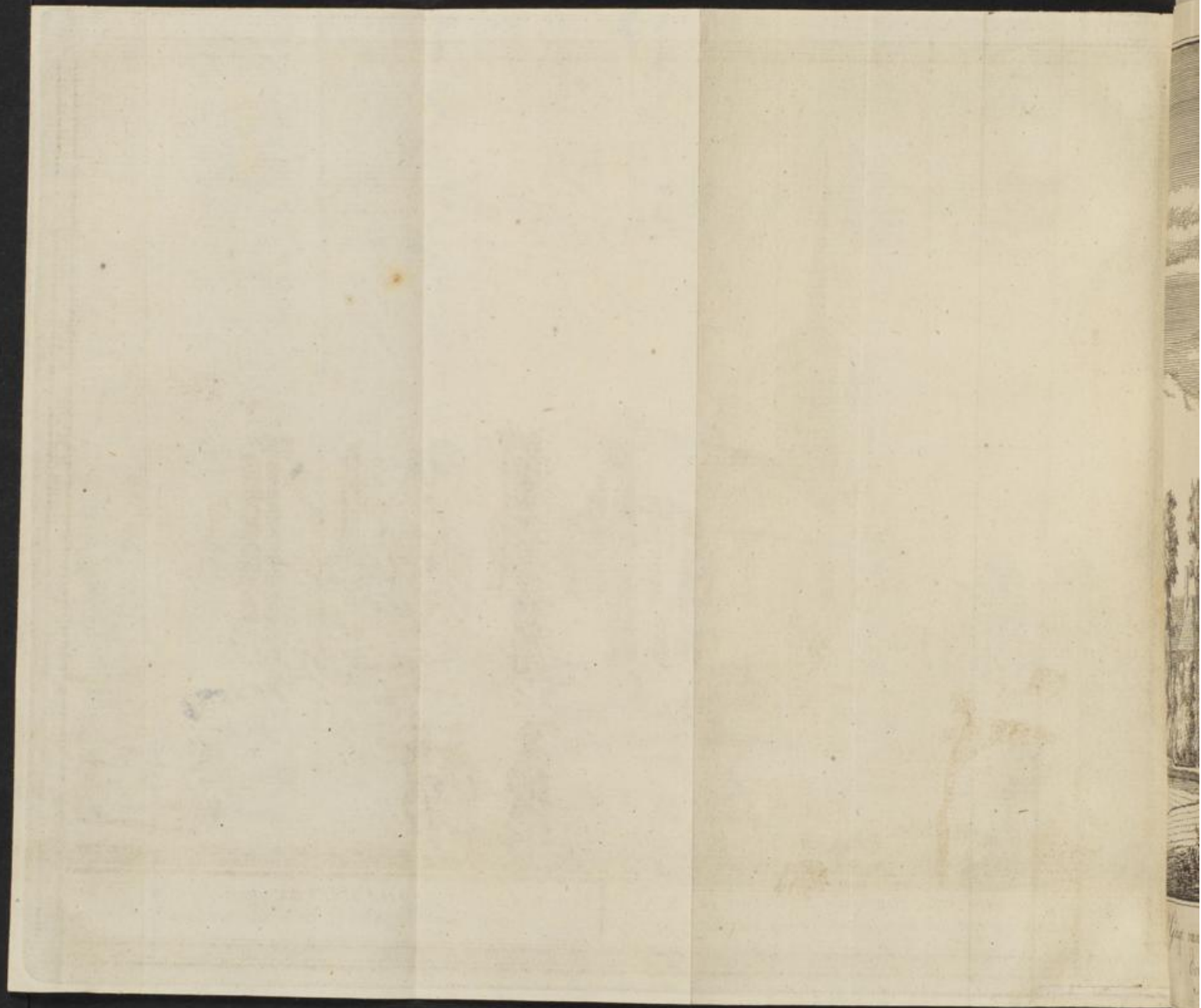

De Kerk te ~~HEER~~ **HEEMSKERK** par derriere et du
linker zide en Nordkennemerland.

De Kerk te **HEEMSKERK** van achteren en op haer linker zyde in Noordkennemerlant.

Vue de l'Eglise de **HEEMSKERK** par derriere et du côté gauche en Nordkennemerland.

Gezigt van het oudet Plaisant Village de
Dorp Heemskerk .

*Gezigt van het oud en vermakelyk
Dorp Heemskerk.*

*Vue du Vieux et Plaisant Village de
Heemskerk.*

gehört werden
kann, oder
es nur bei
dem, oder
bei? Zu le
wieder, wer
angewand.

Verantwortl.
Zu weis der H
eigentlich jäh
den von. De e
dieser Verord.

Hier ist zu
A von den
der e Harle
N von dem
die. Eine
e Wien von
die, wie die
bist bei die,
G, me die
und. Zu
Kannst du
e die. Ver
e die 1890.

Von dem
von die
von dem
die, über
e die.

die die
die 1798.
die die
die die
II. u

...tweede
...den
...na het leeren
...vraag, of hem
...Zoo 'er eenig
...wordt, word
...ingevoerd.

HEINSE. (H
't welk het Heib
eigendom behoort
zen van. De eerste
deinle verned, wa

HEINSE VAN HEINSE
N. van Heinsel,
leer te Heinsel, in t

N. van HEINSE,
ing, Joos van Wille

te Wille van Holland
hij, wien Heider
hij bij Alie, in den

nat Pierg Albrech
and. Van hem zijn l
Heinse van HEINSE
Liden, verwekte b
1600.

van Heinsel, in
van Zein van Nijze
van Heinsel, hui
ten, stree 12, in
1600.

VAN HEINSE,
1600.

VAN HEINSE,
1600, bij in
K.L. 1

zendt, verbeurt tweeënveertig Kennemer Schellingen. Men spant hier dus, onder den Blaauwen Hemel, den Vierschaar, op welken, naa het leezen der namen door den Sekretaris, de Schout vraagt, of iemand tegen eenen anderen iets hebbe in te brengen? Zo 'er eenige klagte koome, die geen nader onderzoek vordert, wordt 'er straks vonnis geveld, en op heeter daad uitgevoerd.

Zie LAMS, *Handv. van Kennemerland.*

HEEMSKERK. (*Heeren van*) Het geslagt van dien naam, aan 't welk het Huis *te Heemskerk*, thans *Marquette* genaamd, in eigendom behoorde, was reeds bekend, eer dit gestigt in weezen was. De eerste Heer van dien naam, in 's Lands Geschiedenissen vermeld, was,

HENRIK VAN HEEMSKERK; hij leefde in het Jaar 1220.

N. van Heemskerk, getrouwd met Barthaut van Asfendelft, stierf te *Haarlem*, in den Jaare 1265.

N. van Heemskerk, de Vrouw van *Hendrik van Kronenburg*, Zoone van Willem van Kronenburg, bastaart van Graave Willem van Holland. Hij was Maarschalk van het Nedersticht, wierdt Ridder geslagen door Vrouwe *JACOBA*, in den Strijd bij Alfen, in den Jaare 1426. In den Jaare 1396 hadt hij, met Hertog Albrecht, den togt tegen de Friezen bijgewoond. Van hem zijn kinderen naagebleeven.

WERNBOUT VAN HEEMSKERK, getrouwd met *N. van Zijl*, bij Leiden, verwekte bij haar *Hadewig van Heemskerk*, in den Jaare 1450.

N. van Heemskerk, in den Jaare 1390, getrouwd met *Steven van Zuilen van Nijveld*, wien zij kinderen baarde.

N. van Heemskerk, huisvrouw van *Jakob van Backenesse*, te Haarlem, alwaar ze, in den Jaare 1455, overleedt, kinderen nalaatende.

GERRIT VAN HEEMSKERK, Ridder, woonde en stierf te Hoorn, in den Jaare 1398.

PHILIPS VAN HEEMSKERK, nam in huwelijk *Catharina van Accoij*, en verwekte, bij haar, twee Dogters: *Dirksken van*
XX. DEEL. Hh Heems-

Heemskerk, die, in den Jaare 1434, de Vrouw wierdt van Frederik Uitenham, en kinderen ter waereld bragt; en *Ottelina van Heemskerk*, getrouwd met Sweder van Kuilenburg, op 't Huis te Maurik, in de Betuwe.

GERRIT VAN HEEMSKERK, Ridder en Bailjuw van Kennemerland. De Roomsche Koning WILLEM, als Graaf van Holland, deedt deezen het Huis te Heemskerk bezetten, om het verloop der Westfriezen te beletten, in den Jaare 1246. Hij liet na,

AREND VAN HEEMSKERK, Ridder, in den Jaare 1250 vermeld, en in 1290 gestorven. Hij hadt een Zoon,

GERRIT VAN HEEMSKERK, die volgt.

WILLEM VAN HEEMSKERK, wiens Zoon, van dien zelfden naam, in den Jaare 1335, ongehuwd, overleedt.

GERRIT VAN HEEMSKERK, *Arendszoon*, Ridder, in zekeren Brief van den Jaare 1317 vermeld, stierf in den Jaare 1332. Bij zijne Vrouw, *Beatrix van Haarlem*, Willems dogter, liet hij na twee Zoonen:

GERRIT VAN HEEMSKERK, die volgt.

HENRIK VAN HEEMSKERK, welke eenen Zoon naliet, die Vader wierdt van eene dogter, *Beatrix van Heemskerk* genaamd.

GERRIT VAN HEEMSKERK, *Gerritszoon*, Ridder. In het Gevegt, tusfchen Margaretha van Beijeren en deszelfs Zoon Hertog Willem, in den Jaare 1351, koos hij de zijde des laatstgemelden. Tien jaaren laater deedt hij, gesterkt met Wouter van Egmond, grooten overlust aan de Abdij van Egmond. Hij overleedt in den Jaare 1365, nalaatende

WOUTER VAN HEEMSKERK, Ridder. Hij wordt beschuldigd van oproerigheid tegen Hertog Albrecht van Beijeren, en schuilplaats verleend te hebben, op zijn Slot, aan zekeren persoon, die eenen toelag hadt gemaakt op het leeven van Heere Reinout van Brederode, Bailjuw van Kennemerland. Hierom deedt de Hertog, door Dirk van Polanen, het beleg slaan om het Huis te Heemskerk, die 'er elf weeken voor lag; waar naa het, op genade en ongenade, aan hem overging, en Heer WOUTER in zijne handen viel. Naa eenigen tijd zittens, maakte hij zijnen zoen met den Hertog, en bekwam zijne goederen te rug. Hij stierf in den Jaare 1380, zonder kinderen. Het Huis te Heemskerk kwam toen aan de Graaflijkheid. Doch vermids 'er nog

VAN

van zijn geslagt overig waren, wierdt het aan hun te rug ge-
geeven, en kort daar naa de eigendom van

GERRIT VAN HEEMSKERK, Ridder, overleeden in den Jaare
1403. Met Hertog Albrecht, in den Jaare 1399, den togt
tegen de Friezen bijwoonende, raakte hij in geschil met Floris
van Alkemade, en ontving van hem eene wonde in een lijf-
gevegt. Hij hadt in huwelijk *Margaretha van Cralingen*,
dogter van Willem van Cralingen en Christina van Zuidwijk,
Vrouwe van Rodenrijs. Bij deeze verwekte hij, behalven
eenen Zoon, die jong stierf, eene dogter, *Clementia van
Heemskerk*, welke de echtgenootte wierdt van Gijsbert van
Vianen, Heere van Noordeloos, Zoone van Jan van Vianen,
Ridder, en van Sophia van Herlaar, Vrouwe van Noordeloos.
Bij haaren Man wierdt *Clementia* Moeder van *Maria van
Vianen*, Erfgenaame van Noordeloos en Heemskerk; die int
den echt tradt met Arend van Strijen, Heere van Zevenber-
gen, Zoone van Gerrit van Strijen en van Johanna van Boet-
selaar. Hier door kwam het Huis te Heemskerk aan het Ge-
slagt van Zevenbergen, waar uit het, vervolgens, bij verkoop,
overging aan *Daniel de Hartaig*, Heere van Marquette,
welke het gemelde Huis *Marquette* heeft vernoemd.

Zie *Oude Holl. Kronijk*; VAN LEEUWEN,
Bat. Holl.

HEEMSKERK; (*t Huis te*) zie MARQUETTE.

HEEMSKERK. (JAKOB VAN) Zeer oud, gelijk uit het voorgaande
blijkt, is het geslagt, welk deezen naam voerde. Reeds vroeg ont-
moeten wij het, in onze Vaderlandsche Gedenkschriften, in de per-
soonen van Mannen, die een meer of min aanzienlijken rang bekleed-
den. De persoon, welken wij thans tragten te doen kennen, zal,
waarschijnlijk, tot dat zelfde Geslagt behoord hebben. Al vroeg
betoonde hij eene ongemeene zucht om zich te oefnen in de
Aardrijkskennisfe. Vernomen hebbende, dat van wegen der
Staat onderzoek zou gedaan worden, ter ontdekkinge van eenen
doortogt na *China*, wenschte hij niets vuuriger dan deel te nee-

men aan deezen togt, als een dienftig middel om zijner kennis-liefde in de hand te werken. Zeer kwam hem hier ook te stude zijne onverzaagdheid, welke hem nu reeds, en in 't vervolg nog meer, meenig gevaar kloekmoedig deedt onder de oogen zien. Bij den Bevelhebber der Vloote, tot het gemelde oogmerk bestemd, WILLEM BARENTSZ, begaf hij zich aan boord van 't Schip *Amsterdam*, en zeilde daar mede, in de hoedanigheid van Onderkoopman, uit *Texel*, in 't begin van Julij des Jaars 1595. Naa bijkans twee Maanden zukkelens, bereikten zij *Waigatz*, en vernamen 'er, dat, hoewel men nog wel verder konde doordingen, de voortgang, egter, door de invallende vorst, weldra geheel zou gestremd worden. Om met worstelen tegen het Ys, dat hen reeds zwaar benaauwde, den tijd niet vrugdloos te spilen, keerden ze eerlang te rug, van deeze kwalijk uitgevallene onderneeminge, in October van het zelfde jaar.

Zedert vonden 's Lands Staaten niet raadzaam, om voor gemeene rekening diergelijk een togt te doen onderneemen, maar zогten, door 't uitlooven van aanzienlijke belooningen, anderen daar toe te lokken. Om 't belang van den Koophandel besloot hier op de Regeering van *Amsterdam*, tot het doen dier ontdekkinge, twee Schepen uit te rusten. JAKOB VAN HEEMSKERK, als Schipper en Koopman, en zijn voortgaande togtgenoot WILLEM BARENTSZ, als Opperstuurman, voerden 't bewind over 't eene; JAN KORNELISZ RYP hadt 't bevel op het andere. Zij vertrokken in den Jaare 1596, en drongen eerlang door tot op de hoogte van tachtig Graaden, alwaar de perzing van het Ys hun hinderde in 't vinden van den gezogten doortogt. Hier scheidde RYP van HEEMSKERK, die, door onverzaagden moed, eerlang het Noordlijkste gedeelte van *Nova Zembla* bereikte. Hier ontmoette hij Ysbrokken, die, volgens meeting met het Dieplood, twintig Vademen beneden 't water haalden, en wel twaalf Voeten daar boven uit staken. Zeer gevaarlijk was hier de toestand. Van alle kanten lag het Schip in 't Ys bezet; nergens zag men eenige opening. De Zon naderde reeds de kinnen, om 'er zich, binnen kort, eenige weken lang, onder te verschuilen. In deezen toestand begaven zich eenigen van 't Volk landwaarts; die eerlang de tijding bragten, eene rivier met zoet water gevonden te hebben, als mede zeer veel houts, waar-

schijp.

schijnlijk, van de Tartarijsche Kust daar aangespoeld. Derwaarts beslooten zij zich te begeeven, om 'er eene Hut op te slaan, en in dezelve zich tegen de snijende Winterkoude te verschuilen. Al wat hun konde dienen, namen ze met zich uit het Schip. Veel leeden ze, in het opgeslagene gebouw, van koude en andere ongemakken. Eindelijk zagen ze van nieuws het lieflijk Zonnelicht, op den vierentwintigsten Februarij des Jaars 1597, naa dat het, op den vierden November des voorigen jaars, zich aan hun onttrokken hadt. Thans wierden ze te raade, twee Sloepen op te timmeren, om daar mede dien ongezelligen oord te ontvlugten: want het Schip zat onbeweegelijk vast, op en tuschen de Ysfchotzen. Onder dien arbeid storf, tot algemeene droefheid, WILLEM BARENTSZ. Eindelijk kreegen ze dit akelig verblijf agter den rug, en vonden, op aanwijzen van eenige Rusfen, welke zij, in hun omzwerven, ontmoetten, hinnen togtgenoot RYP, te *Cola*; zij gingen in zijn Schip over, en kwamen, op den eersten October, te *Amsterdam*.

Van nieuws ondernam HEEMSKERK soortgelijken togt, in den Jaare 1602, en hadt nu last, om den Oostindischen handel te beschermen tegen elk, die 't bestaan durfde, de Nederlanders daar in te hinderen. Hoewel hij 't gezogte ook nu niet vondt, was, evenwel, zijne onderneeming niet vrugteloos. Hij veroverde, en bragt in 't Vaderland behouden binnen, eene Portugeesche Kraak, wier laading gewaardeerd wierdt op eene somme van drie Miljoenen en bijkans vierhonderdduizend Guldens.

De roem, door soortgelijke bedrijven, verworven, deedt VAN HEEMSKERK meer en meer in aanmerking koomen bij 's Lands Staaten. In den Jaare 1607 stelden deeze hem, met den titel van Admiraal, in 't bewind over eene Vloot van zeventien Oorlogschepen, om daar mede na de Spaansche Kusten te stevenen, en den Spanjaarden allen mogelijken afbreuk te doen. Een bewijs van belangeloosheid gaf hij bij deezen opdracht, bij welken hij geen loon begeerde, 't en zij hij Prijzen maakte, boven de vijfhonderdduizend Guldens waardig. In dat geval zou hij dertig ten honderd trekken. In Maart liep hij met zijne Vloot in Zee. Naa de Spanjaards te *Lisfabon* vrugteloos gezogt te hebben, vondt hij dezelve in de Baai van *Gibraltar*, geankerd onder 't geschut van de Stad en het Kasteel, sterk eenëntwintig

Schepen, en bemand met veertigduizend Koppen. Spoedig raakten ze aan elkander. Doch reeds de tweede schoot kostte onzen moedigen Held het leeven; een Kogel nam zijn slinker been weg, heel tot bij het bovenlijf. Nog sprak hij den zijnen moed in, doch gaf wel haast den geest, in zijne volte Wapenrusting. Voorzigtig hielden de Hoofdbevelhebbers dit zwaar verlies verborgen, en gingen wijders de hunnen zo dapper voor, dat ze eene aanzienlijke overwinning bevogten. Het lijk des Admiraals wierdt na *Amsterdam*, zijne geboorteplaats, gevoerd, en aldaar staatelijk bijgezet, in de Oude Kerk, ten Noorden van het Choor, onder eene prachtige Grafftede, op welke men, behalven eene reeks van Latijnsche Opschriften, in 't Nederduitsch de twee volgende regels van den Ridder PIETER CORNELISZON HOOFT leest.

HEEMSKERK, die dwers door 't Ts en 't Tzer dorste streeven,
 Liet d'eer aan 't land, hier 't lijf, voor Gibraltar het leven.

Zie WAGENAAR, *Vad. Historie*, en
Beschrijving van Amsterdam.

HEEMSKERK, (KOENRAAD VAN) Zoon van den Raadsheer in den Hoogen Raad, JOAN VAN HEEMSKERK, was de zelfde, dien wij, op het Art. GERARD HASSELAAR, Zoone van PIETER HASSELAAR, hebben doen kennen, als Vrijwilliger op 's Lands Vloot, onder den Heer M. DE RUITER, in den Jaare 1672. 't Zij tot loon voor betoonde Vaderlandsliefde, of uit eenigen anderen hoofde, hij wierdt, nog in het zelfde jaar, tot Sekretaris, en in 't begin des volgenden jaars tot Pensionaris van *Amsterdam* aangesteld. Zedert tot Raad der Stad bevorderd, hadt hij, in den jaare 1679, van wegen dezelve, zitting in de Vergadering van Gekommitteerde Raaden. Als zodanig gaf hij de Regeering kennis van den voorslag van Prinse WILLEM DEN III, tot het doen versterken van *Naarden*: een Ontwerp, gelijk wij, op 't Art. van den Burgemeester GERARD HASSELAAR, verhaald heb-

hebben, voor etlijke jaaren geopperd, doch toen verschooven, thans, door zijne Hoogheid, van nieuws, op het reijst gebragt, en ernstig aangedrongen. Slechts gedeeltelijk gaf de Stad *Amsterdam* hier aan de toestemming. HEEMSKERK wedervoer, ter deezer gelegenheid, eenige onaangenaamheid. Hem wierdt naagegeeven, zich eenige uitdrukkingen te hebben laten ontval- len, die te kennen gaven eenige bevreesheid onder de *Amsterdammers*, als of de aandrang van zijne Hoogheid, op de versterking van *Naarden*, ter beveiliginge van het Land, slechts een voorwendzel, doch het waare oogmerk ware, om dus *Amsterdam* te kunnen in bedwang houden, en zich, langs dien weg, meer magt over den geheelen Staat aan te matigen. Onder andere zou hij gezegd hebben, dat hoewel de versterking van *Naarden* drie Tonnen Gouds zoude kosten, de tijd wel eens konde koomen, dat *Amsterdam* wel drie Miljoenen zou willen geeven, dat *Naarden* nooit versterkt was. Men nam dit zeggen in dien zin, als of HEEMSKERK ten oogmerke hadt, kwaad zaad te strooien, en wantrouwen tusschen zijne Hoogheid en de Stad te verwekken. Hem, onder andere, hadt de Ridder- schap op 't oog, wanneer zij, ter Vergaderinge van *Holland*, beweerde, dat de veroorzaakers van zulk een wantrouwen voor verstoorders der openbaare rust moesten verklaard wor- den. Tegen deeze aantijging zocht de Regeering haaren Afge- vardigde te verdedigen, door aan te merken, dat de Heer VAN HEEMSKERK niet noodzaaklijk moest gehouden worden, met zijn zeggen, op zijne Hoogheid gedoeld, maar even goed kan gezien hebben op het nadeel, welk der Stad *Amsterdam* dreigde, in gevalle *Naarden*, 't eenigen dage, in uitheemsche vijandlijke handen viel. Nog in dit zelfde, of in 't volgende jaar, vertrok de Heer VAN HEEMSKERK, als Gezant der Alge- meene Staaten, na het Spaansche Hof. Hij vertoefde aldaar, in die hoedanigheid, tot aan het einde des Jaars 1691, wan- neer hij wierdt afgelost door den Heer VAN CITERS, om ver- volgens gebruikt te worden in den gewigtigen post, het be- middelen van den Vrede tusschen den Keizer van het Duitsehe Rijk en de Ottomantische Porte. Zints zijn vertrek van *Ma- drid*, onthieldt hij zich, tot in de maand September des Jaars 1692, aan 't *Weener* Hof, wanneer hij, van de Algemeene

Staatē, last ontving, zich na Turkijen te begeeven. Reeds in de volgende Maand deedt hij eene openbaare intrede binnen de Stad *Belgrado*, alwaar thans de Vizier zich bevondt, en reisde van daar voort na *Adrianopole*, daar het Turksche Hof thans zijn verblijf hielt. Eenige heimelijke inzigten, wil men, waren oorzaak, dat deeze bemiddeling geene baate deedt. Naa zijne wederkomst uit Turkijen, wierdt den Heere VAN HEEMSKERK het Gezantschap aan het Fransche Hof opgedraagen. Hij bevondt 'er zich nog in de Jaare 1700; naa welken tijd wij, hem aangaande, geene verdere melding aantreffen.

Zie WAGENAAR, *Vad. Hijs.*

- HEEMSKERK, (MARTEN VAN) een vermaard Hollandsch Schilder, dus genoemd naar zijne geboorteplaats, het Dorp *Heemskerk*, in *Kennemerland*. Eerst genoot hij, hier te lande, het onderwijs van de beroemde Meesters JAN LUCAS en VAN SCHOREL. Om zich in de edele kunst verder te oefenen, en het fraaie der Aloudheid af te zien, deedt hij eene reize na *Rome*, alwaar hij drie jaaren vertoefde. Bij zijne wederkomst in 't Vaderland, zette hij zich neder te *Haarlem*, en woonde 'er tot zijnen dood toe, die voorviel in den Jaare 1574, het zesenzeventigste zijner ouderdoms. Hij liet aanzienlijke goederen naa, door de beoeffening van zijne kunst gewonnen. Indien 't waar zij, 't geen wegens hem verhaald wordt, moet hij, met zijne bedrevenheid in 't behandelen van het penzeel, zeer vreemde luimen gevord hebben. Men wil, naamelijk, dat hij, bij uitersten wille, eene zekere somme gelds hadt vastgemaakt, op zijne geboorteplaats, om de jaarlijkse Rente daar van uit te keeren tot het uithuwen van eene jonge dogter, in dat Dorp gebooren: onder deeze voorwaarde, dat de jonggetrouwden, nevens alle de Gasten, op den Bruiloftsdag, moesten koomen dansen op zijnen Grafzerk, die van blaauwen Arduinsteen was gemaakt.

Zie DE PILES, *Vies de Peintres*; ZOETEBOOM, *Zaanlandsche Arcadia*.

HEEMK

HEEMSTEDÉ, een Dorp en aanzienlijke Ambagtsheerlijkheid, ten Noorden paalende aan de Vrijheid der Stad *Haarlem*, over een groot gedeelte van welker *Hout*, 't welk iet opmerkelijks is, zij haar regtsgebied uitstrekt, is van zeer vroege herkomst, en, van tijd tot tijd, uit het Huis der Heeren van HEEMSTEDÉ gekoomen in andere geslagten. Al zints lang wordt dezelve bezeeten door het geslagt der Heeren PAUW, *gebooren* HOEUFT, waar van verscheiden Leden, in de Stad *Haarlem*, gewigtige Regeeringsposten bekleed hebben. Bij de jongste Omwenteling wierdt de tegenwoordige eigenaar, onder andere, van zijn bewind verlaaten. Naa dat het voorgaande Huis, aan 't einde der veertiende, en geduurende een goed gedeelte der vijftiende Eeuwe, verscheiden maalen, vijandelijk befreeden, en eindelijk genoegzaam vernield was, wierdt het tegenwoordige Slot gebouwd, in den Jaare 1460, door Heer JAN VAN HEEMSTEDÉ. Het is, in zijne soort, een overdeftig en zeer aanzienlijk vierkantig gebouw, pronkende met een vierkantigen en een ronden Toren, en legt in een ruimen Vijver beslooten. Over denzelveen kooft men, door middel van een fraaien Steenen Brug van zes Boogen, op het Voorhof, op 't welk eene reeks aloude Beelden staat, nevens verscheiden Opschriften. Binnen in 't Gebouw munt inzonderheid uit de Grootte Zaal, die met veelerhande oude Handwapenen behangen is. Bij het Slot ontmoet men eene schoone Plantaadje. Volgens de jongste Verpondingslijsten, bevatte de Heerlijkheid *Heemstede*, het Dorp daar onder begreepen, tweehonderdzeventig Huizen, waar onder zesenvijftig Huizen met Bleeken, en één Koornmolen. De tegenwoordige Kerk wierdt gebouwd in den Jaare 1623. De Heeren van *Heemstede* hebben binnen dezelve eene deftige marmeren Grafstede,

Zie AMPSING, *Beschr. van Haarlem;*
Tegenw. Staat, enz.

HEEMSTEDÉ, eene andere Ambagtsheerlijkheid van dien naam, legt in 't Overkwartier van 't Sticht van *Utrecht*, ten Oosten van *Jutsaas*. Zij beslaat in haaren omtrek honderdendertig

Hh 5

Mor-

Morgens; in den Jaare 1748 stonden 'er negen huizen. 't *Huis te Heemstede* is een aanzienlijk gebouw, hoewel het, zedert ruim zestig jaaren, veel van zijnen lulster heeft verlooren. De Heer DIDERIK VAN VELDUIZEN, Heer van *Heemstede*, President der Staaten van *Utrecht*, hadt dit Gebouw versierd niet aangename Wandeldreeven, Starreboschen en Watersprongen, Wildbaan, Oranjerij en beplantingen: zodat het de bewondering van alle opmerkende Vreemdelingen tot zich trok. Gelijk het een en ander werk verschaftte aan het penceel van den Kunstschilder MOUCHERON, zo deedt het den dichtader van den geestigen ROTGANS vloeien. Hoewel het Gebouw, zints het Jaar 1720, veel van zijnen voorgaanden luister heeft verlooren, heeft het, evenwel, nog merkelyk aanzien, als staande in een ruïne Graft, en pronkende, op elken hoek, met een spits Torentje, en een hoog opgaand Dak in het midden.

Zie *Tegenw. Staat.*

HEEMSTEDÉ, een atoud adellyk Geslagt in *Holland*, 't welk, aan het bovengemelde Slot bij *Haarlem*, zijnen naam gegeven, of dien daar van ontleend heeft. Uit dit Geslagt ontmoeten wij, in 's Lands Geschiedenisfen, de volgende perfoonen.

AREND VAN HEEMSTEDÉ, Ridder, vermeld op het Jaar 1330.

REINIER VAN HEEMSTEDÉ, op het Jaar 1320 vermeld, hadt eene dogter, *Machteld van Heemstede*, in den Jaare 1332 getrouwd met *Willem Cuser*, Bastaart des Graaven van Henegouwen en *Holland*, en Bailjuw van *Kennemerland*. Hij verwekte bij haar *Koenraad Cuser van Oosterwijk* (naderhand *Foreest* genoemd) Ridder, in den Jaare 1397 Houtvester van *Holland*, en in 1400 Kastelein op 't Huis *Tellingen*. In den Jaare 1349 was hij, in het Gevegt bij *Schoonhoven*, door de Stichtfchen gevangen genomen, en beleefde een zeer hoogen ouderdom. Bij zijne huisvrouw *Clementia* verwekte hij twee kinderen: I. *Willem Cuser van Oosterwijk*, Hofmeester van Hertoge *Albrecht van Beijeren*. Deeze verzelde de befaamde ALVD VAN FOELGEEST, Bijzit van dien Hertog, en zocht haar te beschermen, toen zij, in den Jaare 1392, door eenige Edelen, bij nacht,

nacht, op het Buitenhof in 's Hage aangevallen en vermoord wierdr. Hij hadt geene kinderen, en dus tot erfgenaame zijne Zuster, 2. *Ida Cuser van Oosterwijk*, gehuwd met *Jan van Foreest*, Ridder, Heere van Foreest, te Middelburg.

GERRIT VAN HEEMSTEDE, vermeld onder de Ridders van de *Gulden Spoor*, in de Brieven van Overdragt van Holland en Zeeland, door Vrouwe Margaretha op haaren Zoon Hertog Willem. Zijne echtgenootte was MARIA VAN POLANEN, dogter van Heere Jan van Polanen, en van Catharina, dogter van Heere Dirk van Brederode. Uit dit huwelijk bleeven naa;

JAN VAN HEEMSTEDE, die volgt.

N. van Heemstede, getrouwd met Gijsbert van Ysfelstein, Heere van den Bosch. Zij hadden kinderen.

IV. van Heemstede, gehuwd met Dirk van Hodenpijl, Ridder, en bij haar Vader van kinderen.

N. van Heemstede, getrouwd met eene dogter uit den Huize van Brederode, en bij dezelve Vader van *Maria van Heemstede*, die de huisvrouw wierdt van Jan van Treslong, bastaart van den Graave van Blois, wiens Moeder was Sophia van Daalem, uit den Huize van Arkel. Zij hadden verscheiden kinderen.

JAN VAN HEEMSTEDE, Ridder, boven genoemd, was Heer van Heemstede en Benthuzen, in den Jaare 1409 als Raad van Hertoge Willem van Beijeren vermeld. Hij behoorde tot den Aanhang der Hoeksgezinden. Tweemaal is hij gehuwd geweest. Bij zijne eerste Vrouw, *Hadewij van Borselen*, Heere Dirks dogter van der Veere, verwekte hij:

Jan van Heemstede, op het Jaar 1408, als Ridder binnen Dordrecht vermeld, en in de wandeling *de jonge Heer Jan van Heemstede* genoemd. Vóór zijnen Vader stierf hij kinderloos.

GERRIT VAN HEEMSTEDE, die volgt.

Bij zijne tweede Vrouw, gesprooten uit het Land van Kleeve, verwekte Heer JAN:

Jan van Heemstede, in den Jaare 1464 Bailjuw van Kennerland, getrouwd met Adriana van der Woude, dogter van Jan van der Woude en Warmond. In den Jaare 1454 was hij tegenwoordig in den Oorlog tegen de Gentenaars.

GER.

GERRIT VAN HEEMSTEDÉ, boven genoemd, was Heer van Heemstede en Benthuizen, en getrouwd met Dirkje Zouf van Kettervliets dogter, bij welke hij verwekte

JAN VAN HEEMSTEDÉ en *Benthuizen*, Ridder, gehuwd met *Beatrix van Alkemade van der Woude*, dogter van Floris van Alkemade van der Woude. Bij deeze hadt hij eene eenige dogter, *Hadewij van Heemstede*, Vrouwe van Benthuizen, die de huisvrouw wierdt van *Roeland le Fevre*, Ridder, Heere van Teemst bij Antwerpen, en van Liesveld in Holland. Daarenboven bezat hij de goederen van Aarlanderveen en Zijlhof bij Leiden, en was, in den Jaare 1492, Thesaurier van Vlaanderen, toen hij, door de muitende Duitsche Soldaaten, uit Brugge gevangelijk wierdt weggevoerd. Zijne kinderen, welke den naam van HEEMSTEDÉ hebben aangenomen, waren de vijf volgende:

1. JAN LE FEVRE, gezegd HEEMSTEDÉ, die volgt:

2. *François van Heemstede*, dus genoemd in 't Jaar 1418, was Ridder, Heer van Teemst, Aarlanderveen en Outshoorn, Kolonel over een Regiment Duitsche Knegten. Bij ruiling wierdt hij Heer van Liesveld, en stierf, zonder kinderen, in den Jaare 1450.

3. *Engelbrecht van Heemstede*, Proost te Maastricht.

4. *Philippa van Heemstede*, gehuwd aan Jan van Zwieten, Heere van Opmeer, van Moeders wegen Kleinzoon van Willem van Egnond, stierf zonder kinderen.

5. *Florentina van Heemstede*, gehuwd met *Charles de Barnemicourt*, Heere van Latilloij, in Artois, kocht van haaren Neeve *Roeland van Heemstede*, Janszoon, de goederen van Aarlanderveen, Vrijhoef en Outshoorn, en moest vervolgens hem nog onderhouden. Bij haar overlijden, 't welk voorviel in den Jaare 1564, liet zij na de volgende kinderen: I. *Robert de Barnemicourt*, Heer van Otteland, bij Gorichem, ongetrouwd gestorven. II. *Anna de Barnemicourt*, gehuwd aan Don Ferdinand de la Cerda, Zoone van den Spaanschen Hertog van Medina Celi; zij hadt kinderen. III. *Philips de Barnemicourt*, Heer van Latilloij; deeze nam ter Vrouwe Louïse de Chantillie, Erfdogter van Douvrijn, die hem baarde: I. *Robert de Barnemicourt*, Heer van Otteland, gehuwd met Agnes Schets, dogter van Gaspar Schets, Baron van Wefemaal, The-
fau-

faurier Generaal van de Nederlanden. 2. *Jan de Barnemicourt*, Heer van Tillouij.

JAN VAN HEEMSTEDE, boven genoemd, Baanderheer van Liesveldt, Heemstede en Zijlhof, Ridder, hadt in huwelijk *Hadewij*, dogter van Klaas Corf van Boshuizen, te Alkmaar. Bij zijnen dood, in 1552, liet hij naa:

ROELAND VAN HEEMSTEDE, die volgt.

Jofyne van Heemstede, hadt geene kinderen, bij Jozef Beemst, uit Vlaanderen, Heere van Melisfant, in Holland.

Cornelia van Heemstede, wierdt de echtgenoot van Floris van Griboual, Heere van Berquin, in Vlaanderen, en Raad te Mechelen. In den Jaare 1542 stierf zij te Gent, oud 22 jaaren, nalaatende *Adolf van Griboual*, Heer van Berquin, welke ter Vrouwe nam *Josina Sasbout*, dogter van den President Arent van Sasbout, Heere van Spaland, gebooren te Delft. Uit dit huwelijk kwamen voort: 1. *Antonij van Griboual*, Heer van Plesfis en Berquin; 2. *Beatrix van Griboual*, die in den echt tradt met den Heere de Chevrij, Provoost te Bergen in Henegouwen; 3. *Catharina van Griboual*, in den Jaare 1613 getrouwd met den Heere van Jumelles; 4. *Louise van Griboual*; 5. *Florentina van Griboual*; 6. *Adriaan van Griboual*; 7. *Juliana van Griboual*.

ROELAND VAN HEEMSTEDE, Zoon van *Jan van Heemstede*, boven genoemd, Heer van Liesveld en Zijlhof, trouwde, in den Jaare 1541, met *Joanna Schoofs*, Dogter van Philips Schoofs, Ridder te Mechelen. Om de zwaare schulden, in welke hij zich stak, maakte zij met hem eene echtscheiding. De Heerlijkheid Liesveld verruilde hij aan zijnen Oom, *François van Heemstede*, tegen de goederen van Aarlanderveen, Outshoorn en Vrijehof; welke goederen, gelijk wij boven zeiden, hij naderhand verkogt aan zijne Moei; behalven Zijlhof, 't welk Jakob van Duivenvoorde, Heer van Opdam, van hem kogt, doch door Mr. Willem Pijnsen genaderd wierdt. Vermids de groote schulden, in welke Heer ROELAND zich hadt gestoken, wierdt de Heerlijkheid *Heemstede*, bij Decreet en Executie van den Hove van Holland, in den Jaare 1552, verkogt, en koper daar van *Vincent van Lockhorst*, Ridder, voor 18000 Guldens. Heer ROELAND leefde, tot in den

Jaare

Jaare 1560, op de Baanderije van *Liesveld*, waar van, in den Jaare 1564, door koop, eigenaar wierdt Hertog *Erik van Brunswijk*.

Met den dood van Heere ROELAND, was dus het aloude Geslagt der *Heeren van Heemsfede*, in het manlijk oir, uitgestorven.

Zie VAN LEEUWEN, *Batavia Illustrata*.

HEENVLIET, eene Heerlijkheid en Stede, in het Land van *Voorn*, ten Noorden van de *Maaze*, bevattende, volgens de laatste Verpondingslijsten, ruim tweeëntwintighonderd en tweeënvijftig Gemeten Lands, en honderdenzeven huizen. De Regeering der Stede oeffent, binnen de Heerlijkheid, Burgerlijk en Lijftraffelijk Regtsgebied. De Bailjuw, die tevens Dijkgraaf van de Bedijkinge der Heerlijkheid is, zit, ten aanzien van het Heemraadschap, met de Schepenen van *Heenvliet* als Heemraaden. De Stede *Heenvliet* is gebouwd in de gedaante van een halfronde, in welks midden een ruim Marktveld legt. De Oude Rivier de *Bormise* versprekt haar tot eene haven, die haaren uitloop in de *Maaze* heeft. Hoewel eene opene Plaats, bezit, nogthans, *Heenvliet* Stads Geregtigheden, haar eerst geschonken door Heer ADRIAAN VAN KRUININGEN, en naderhand bevestigd door Keizer KAREL DEN V. De Kerk, hoewel oud, is nog een fraai en groot Gebouw. De beroemde ENGEL MERULA bekleedde hier weleer het Priesteramt. Het Stadhuis staat op het Marktveld, gelijk ook het *Heerenhuis*, een fraai en ruim Gebouw, van agteren voorzien van aange-naamde plantaadjen, in welker midden men nog heden, rondom in het water beslooten, de Overblijfsels ziet van 't *Slot Ravensstein*; de Kelders daar van dienen thans tot eene Gevangenis. De Regeering, welke geheel door den Heer wordt aangesteld, bestaat uit een Bailjuw, die tevens Schout is, twee Burgemeesters, zeven Schepenen en eenen Sekretaris. Aan den Heere staat insgelijks de aanstelling van den Predikant.

HEENVLIET, (*Het Geslagt van*) hoewel reeds voor lang uitgestorven, verdient, nogthans, van wegens deszelfs alouder
Luis-

luister en aanzien, hier vermeld te worden. Aan het hoofd van hetzelfde vinden wij genoemd

HUGO. Hij was een jonger broeder van *Hendrik van Voorne*, Burggraave van Zeeland, en wierdt Heer van *Heenvliet*, tusfchen de Jaaren 1253 en 1272, in welke jaaren wij zijnen naam, in 's Lands Gefchiedenifen, aantreffen. Bij zijne huisvrouw *Justina van Haze*, Reijers dogter, verwekte hij

N. VAN HEENVLIET, genoemd op het Jaar 1330. Hij liet eenen Zoon naa,

HUGO VAN HEENVLIET, Ridder, in den Jaare 1396, gehuwd met *Elizabeth van Polanen*, dogter van Phillips van Polanen en van der Lekke, en gestorven in den Jaare 1404. Hij was de ftigter van de Priorij te Ruggen, en Vader van

I. *Adriaan van Heenvliet*, Ridder, die, in den Jaare 1396, den togt tegen de Friezen bijwoonde, en in den Jaare 1402, kinderloos, ftierf. Zijne huisvrouw was geweest *Hadewij van Borselen*, dogter van Klaas van Borselen, Heere van Brigdam.

II. JAN VAN HEENVLIET en van *Capelle*, in den Jaare 1392 getrouwd met *Heilwig van Borselen*, Rafens dogter. Bij zijn overlijden, 't welk voorviel in den Jaare 1417, liet hij naa:

1. *Frank van Heenvliet*, zonder kinderen gestorven.

2. *Elizabeth van Heenvliet*, Nonne te Diepenveen.

III. *Elizabeth van Heenvliet*, gehuwd met *Adriaan*, Heere van Cruningen, in Zeeland, aan welchen zij de Heerlijkheid van Heenvliet in huwelijk bragt

IV. *Catharina van Heenvliet*, in den Jaare 1405 getrouwd met *Henrik van Naaldwijk*, Maarschalk van Holland, Zoone van *Willem van Naaldwijk*, Ridder, en van *Sophia*, dogter van Heere Dirk van Teilingen. Bij haaren dood, voorgevallen in 1421, liet zij vijf kinderen naa:

JAN VAN HEENVLIET, die volgt.

Albert van Heenvliet.

Gillis van Heenvliet.

Dirk van Heenvliet.

Jutte van Heenvliet, getrouwd met Jan van der Maalfede, in Vlaanderen.

JAN VAN HEENVLIET, op Blijfftein, Ridder was getrouwd met *Alijd van Borselen*, Wolferts dogter van der Veere, en bij haar Vader van

JAN

JAN VAN HEENVLIET, die volgt.

Elizabeth van Heenvliet, getrouwd met *Laurens van Cats*, bijgenaamd *de Rijke*, Zoone van Liewe van Cats en van Ermgarde van der Maalfede.

Sweer van Heenvliet, in den Jaare 1389, gehuwd met *Margaretha van Groeneveld*, verkogt, in den Jaare 1418, de Heerlijkheid Blijenstein aan haaren Neeve Jan van Heenvliet van Capelle, voor eene Lijfrente. Hij hadt eene dogter, die in den echt tradt met Jan van Groeneveld.

JAN VAN HEENVLIET *van Kattendijke en Stavenisfe*, boven genoemd, stierf in 't Jaar 1410. In zijn huwelijk met eene dogter van *van der Coulfser*, wiens moeder uit het geslacht van Hemert, bij Woerden, was, verwekte hij:

Albrecht van Heenvliet, Ridder, Heer van Stavenisfe, omtrent het Jaar 1419 dood geslagen.

WILLEM VAN HEENVLIET, die volgt.

Jan van Heenvliet.

Agnes van Heenvliet, getrouwd met Jan van Egmond, Heere van Soetermeer, Zoone van Willem van Egmond en van Machtelt van Hemert, was Schout van Delft, alwaar hij, in 1427, door eenige oproerige Maaslanders, wierdt doodgeslagen. — Omtrent dien tijd wordt nog vermeld eene *Maria van Heenvliet*, getrouwd met Boudewijn Willems van Drenkwaard.

WILLEM VAN HEENVLIET, Heer van Kattendijke en Stavenisfe, boven genoemd, ontlastte, in den Jaare 1419, bij zeker Handvest, zijnen Oom Arend van Cruiningen en zijnen Neef Jan van Cruiningen, van den doodslag, begaan aan zijnen Broeder *Albrecht van Heenvliet*. Heer WILLEM leefde nog in den Jaare 1436, hebbende in huwelijk *Margaretha van Romerswaal*, dogter van Niklaas van Romerswaal, Heere van Lodijk; bij welke hij verwekte:

Sweer van Heenvliet, Heer van Kattendijke en Stavenisfe, gehuwd met *Margaretha Pots*, Wouters dogter, te Antwerpen, zuster van *Maria Pots*, die getrouwd was met *Henrik van Zevenbergen*. Haar Oom, *Jakob Pots Pietersse*, was, in den Jaare 1457, Schout van Dordrecht. *Sweer van Heenvliet* stierf, in den Jaare 1486, zonder kinderen, en wierdt, in de Parochiekerk te Goes, begraven, onder eenen Zark, op welken zijne acht Kwartieren staan uitgehouwen.

JAN

JAN VAN HEENVLIET, die volgt.

N. van Heenvliet, zonder kinderen gestorven.

Geertruid van Heenvliet, eerst getrouwd met *N. van den Dode*, en daarna met *Jan van Ostende*, Ridder in Zeeland, zonder kinderen gestorven, in 1505.

N. van Heenvliet, Nonne te Rhijnburg.

JAN VAN HEENVLIET, boven genoemd, liet alleenlijk na eenen Bastaart, *Alexander van Heenvliet*, stierf te Brusfel, in den Jaare 1500, en met hem het laatste Mansoir van dit adelijk geslacht.

Zie VAN LEEUWEN, *Bat. Illust.*

's HEER-ABTSKERKE, bij verkorting *Schrabbekerk*, een Dorp en Heerlijkheid, in *Zuidbeveland*, in *Zeeland*, ten Oosten van *Sijnoutskerke*, waarschijnlijk dus genaamd naar eenen Abt, die 'er voormaals Heer van was. Tegenwoordig in deeze Heerlijkheid onder verscheiden eigenaars verdeeld. Het Dorp heeft eene deftige Kerk, met een hoogen dikken Toren. Weleer was zij aan *Joannes den Dooper* gewijd. Thans wordt de Hervormde Gemeente, met die van *Sijnoutskerke*, door éenen Leeraar bediend.

Zie SMALLEGANGE, *Kronijk van Zeeland; Oudheden van Zeeland.*

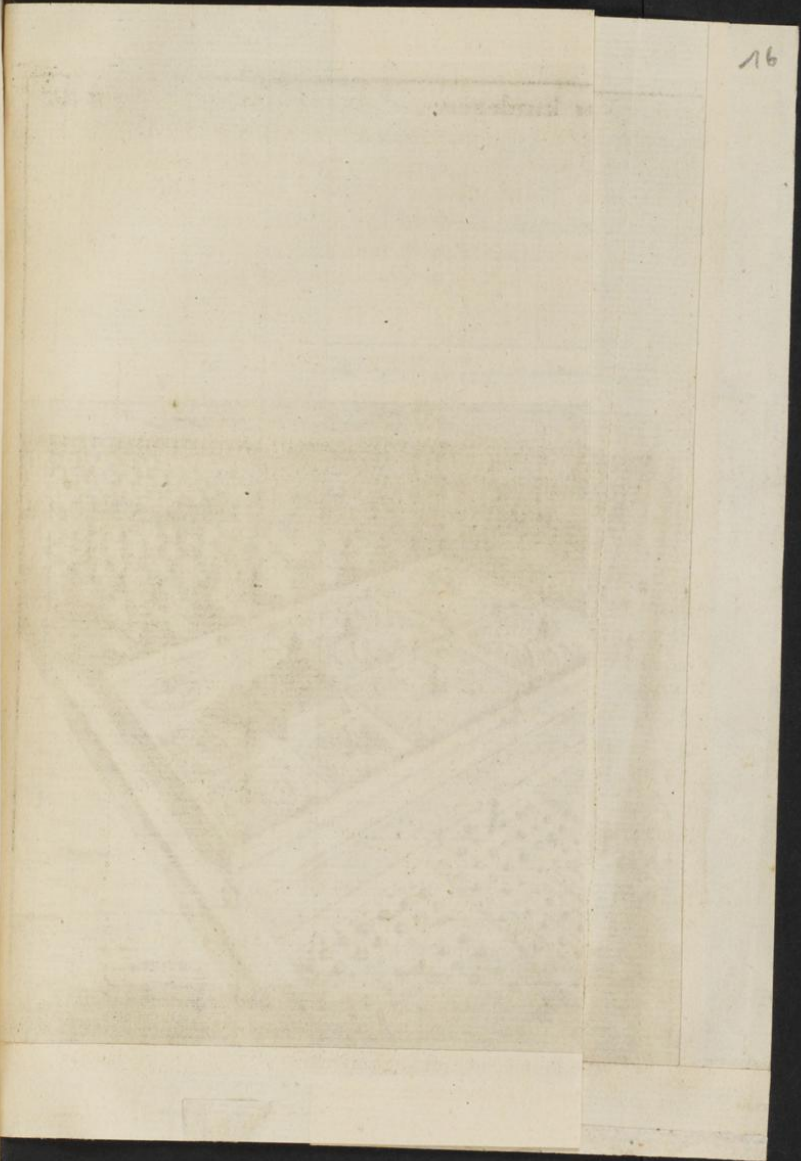
's HEER-ARENTSKERKE, een Dorp en Heerlijkheid van merkelyk aanzien, in de Provincie *Zeeland*, op 't Eiland *Zuidbeveland*. Bij de Gereformeerde Kerk, een lugtig gebouw, die eenen eigen Leeraar heeft, staat een zeer zwaare Toren. Voortijds plagt, pas buiten het Dorp, te staan een zeer zwaar en welgebouwd Kasteel, naar des Stigters naam, 't *Huis Schengen* genaamd. Zedert eenen reeks van jaaren heeft men het afgebroken, en de steenen der zeer zwaare fondamenteen aan de Zee-weeringen gebruikt. Behalven eenige Polders, welke zedert zijn aangedijkt, bevatte, bij de laatste meeting, de Heerlijkheid driehonderdnegevenveertig Gemeten en tweehonderddertien en eene halve Roede. In den Jaare 1747 telde men 'er, in alles, honderdtweeënzeventig Huizen, met eenen Koornmolen.

HEERDE, een Dorp in *Gelderland*, in 't Landdrostamt van *Veluwe*, van een deftig aanzien, en zeer vermaaklijk om zijne ligging, midden in Geboomte en vrugtbare Koornlanden, omtrent twee uren gaans in 't Zuiden van de Stad *Hattem*. 't Geen, in dien oord, eenigzins zeldzaam is, vindt men hier verscheiden zeer goede steenen Huizen, met pannen gedekt. Gelijk op meer plaatzen in *Gelderland*, ontmoet men ook in dit Dorp een groot steenen Kruis, weleer opgerigt ter plaatze, alwaar een moord zou gepleegd zijn aan eenen ongelukkige, voor welks Ziele de Voorbijgangers, in een Opschrift, aan het Kruis gesteld, vermaand worden te bidden. Tot de Gereformeerde Kerk, die door haaren eigen Predikant bediend wordt, zouden, volgens zommigen, wel achthonderd Ledemaaten behooren. Bij het Dorp leggen eenige Papiermolens.

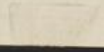
'sHEERENBERG, een Graaffchap en Steedje, in *Gelderland*, tusfchen *Kleefland* en *Doesburg* gelegen. Reeds op het Jaar 1125 wordt daar van melding gemaakt, in den perfoon van HENRIK, eerften Heer daar van, of, zo als de naakoelingen zich doorgaans noemden, VAN DEN BERG. De beroemde WILLEM VAN DEN BERG, vermaard in den aanvang der Spaanfche beroerten, die, eerst der Staatfche zijde toegedaan, naderhand van partij wifelde, was Heer deezer Heerlijkheid. Het Steedje 's *Heerenberg* legt aan den voet eens bergs, omtrent een uur gaans ten Noorden van *Emmerik*. 't Geen 'er, voormaals, bovenal de aandacht wekte, was het Graafflijk Slot, in de gedaante van een Rondeel gebouwd, uitloopende in een zwaaren vierkantigen Toren; van vooren hadt het een grooten Voorburg, en van agteren een hoogen aarden Wal. Voorts lag het Huis midden in diepe en wijde Gragten. In de Maand October des Jaars 1735 wierdt dit Gebouw, meereendeels, een prooi der vlammen, doch is zedert eenigzins herbouwd. Het Stedeke heeft eene Gereformeerde Kerk, die door éenen Leeraar wordt bediend, als mede eene Statie voor de Roomschegezinden; voorts een Raadhuis, Gasthuis en Stads School. Het Kollegie ter Admiraliteit te *Amsterdam* houdt hier eenen Ontvanger der Licenten, Kontrolleur en twee Kommizen ter Recherche. Onder het Graaffchap behooren de Ampten en Heerlijkheden *Gendringen*, *Eiten*,
Zed.

Landdrost van
 er vernablijk om zijne
 are Noorlanden, om
 de Sud Hattem. 't
 vind men hier ver-
 met pennen gedekt.
 zamen men ook in die
 gerigt te plaatze, al-
 en ongelukke, voor
 schuit, aan het Kruis
 de Gereformeerde
 land wordt, zouden,
 maen behooren. Bij

ije, in Gelderland,
 Reeds op het Jaar
 en perfoon van HAN-
 naaopomelingen zich
 troemde WILLEM VAN
 Spaanische beroerten,
 naderhand van partij
 Het Steedje 's He-
 mtrent een uur gaans
 , voormaals, bovenal
 , in de gedaante van
 zwaaren vierkantigen
 Voorburg, en van ag-
 ng het Huis midden in
 ctober des Jaars 1735
 of der vlammen, doek
 e heeft eene Gerefor-
 rde bediend, als mede
 woorts een Raadhuis,
 gie ter Admiraliteit u
 der Licenten, Kom-
 . Onder het Graafschap
 Gendringen, *l. u.*
 226

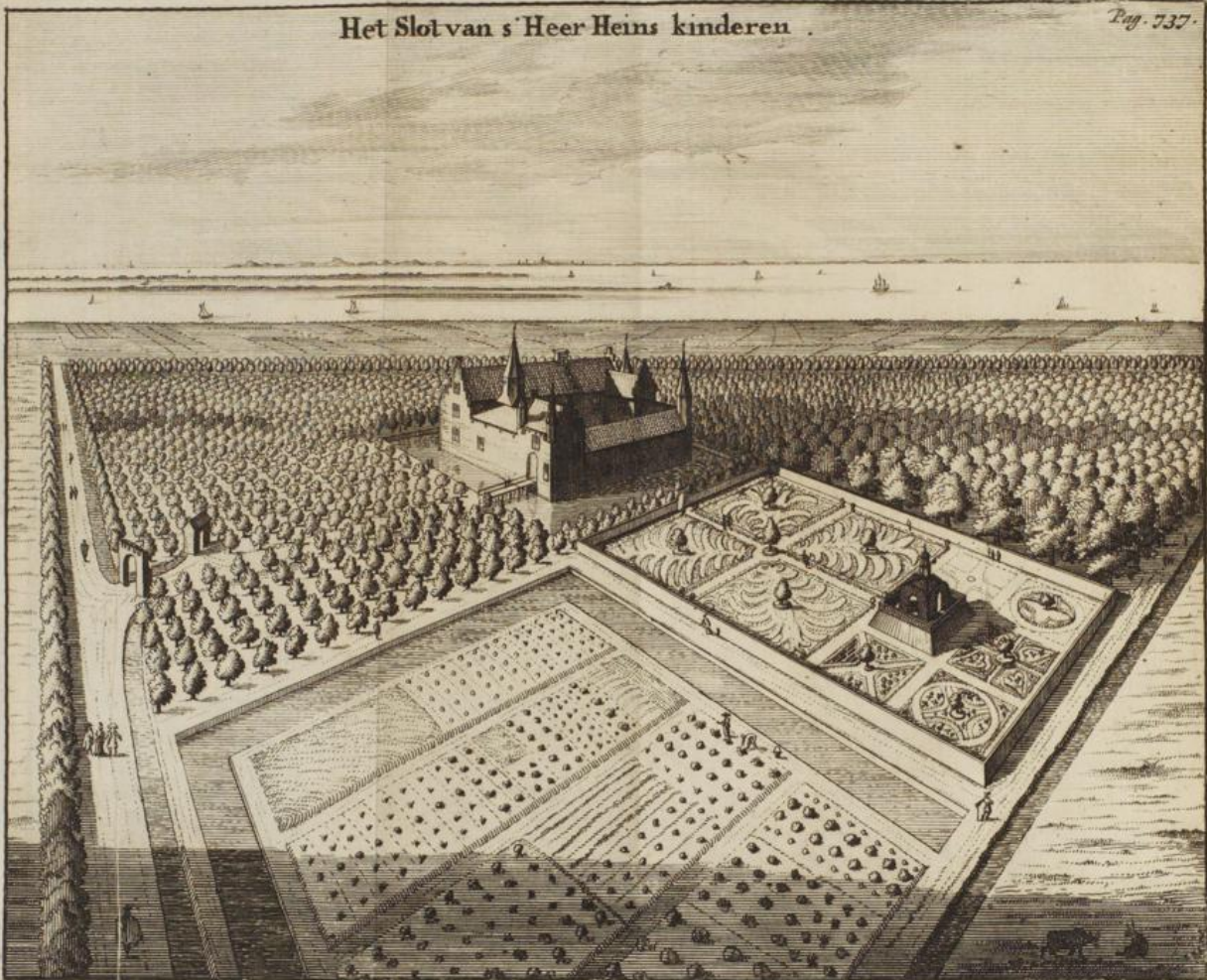

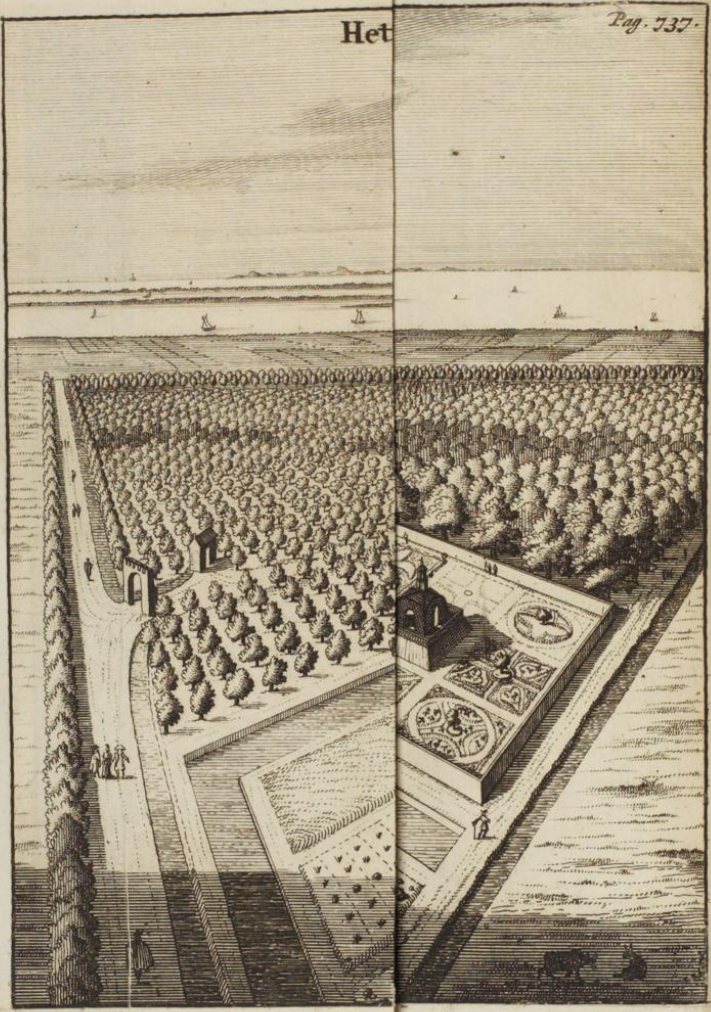
Het Licht van de Heilige Geest

Het Slot van s'Heer Heins kinderen .

Fig. 737.

Het ver
 tinte d
 wooni
 welke
 tijd,
 meel
 minn

 Het
 in Zie
 hier ve
 tentu,
 die vol
 van hime
 naar een
 Gengicht
 in der h
 i ZeeLuw
 ten 144
 te wode
 ene, via
 lere, een
 ind zinn
 te. In de
 vrom m
 ind nog
 in d'Over
 Ten De P
 Dierm.

Zeddam, Notterden, Didam en Westervoort. Zie van deeze op de bijzondere Artikelen.

Zie Tegenw. Staat.

's HEERENDYK, ('t Huis) staande aan de rivier de Yssel, niet verre van *Ysselstein*. Het wierdt gebouwd door de Gezinte der *Hernhutters*, en diende, in den beginne, tot eene wooninge voor vijftien of zestien perfoonen van die lieden, welke naderhand tot ruim veertig zijn aangegroeid. Zints den tijd, dat het verblijf te *Zeist* opgang heeft gemaakt, zijn de meeste bewooners derwaarts vertrokken, en is dit Gebouw in minagtinge geraakt.

's HEEREN-HENRIKS-KINDEREN-KERK, bij verkorting *Heers-Heins-Kinderen-Kerk*, een *Zeeuwsch* Dorp en Heerlijkheid, in *Zuidbeveland*, omtrent een half uur van de Stad *Goos*. Het voert dien naam, naar de *Kinderen* van zekeren Ridder HENRIK, die het Kasteel, door den Vader begonnen, hebben doen voltooiën. Het Kasteel, met zeer zwaar Muurwerk, van binnen voorzien met een vierkanten Voorhof, en uit het water rondom opgebouwd, bezit verscheiden Vrijdommen en Geregtigheden. Voor deezen was de Heerlijkheid de eigendom der Heeren VAN MAALSTEDÉ, eertijds een magtig Geslagt in *Zeeland*. Heer WOLFART VAN MAALSTEDÉ verkogt, in den Jaare 1440, deeze Ridderlijke wooning, met de landerijen, daar onder behoorende, aan Heere JAN RUIGROK VAN DER WERVE, wiens Wapen, nog in 't einde der jongstverloopene Eeuwe, aan den ingang, boven de Poort gezien wierdt. Naderhand zijn daar van eigenaars geweest de Heeren VAN WATERVLIET. In den Jaare 1685 kwam dezelve aan den Heere PERPONCHER ZEDLENITSKI, een Poolsch Edelman, welks naakomelingen nog heden, in de Stad *Utrecht*, in weezen en bewind zijn. Het Dorp heeft een tamelijk groote Kerk, met een fraaiën Toren. De Predikant van *Wisfekerke* neemt hier ook den Dienst waar.

HEERENVEEN, een groot, welvaarend en fraai betimmerd Dorp of Vlek, in *Friesland*, in het Kwartier der *Zevenwouden*, gelegen op de grenscheidingen van drie Grietenijen, *Haskerland*, *Schoterland* en *Aengewirden*, tot ieder van welke een gedeelte der Plaatzte behoort. Het Vlek ontleent zijnen naam van een uitgebreid *Veen*, in de nabuurschap gelegen. Volgens *SCHOTANUS* zou dit, weleer, een groote Moeras geweest zijn, doch vervolgens, droog gemaakt zijnde, veel Turf hebben uitgeleverd, zo als het nog doet. De Heer *PIETER VAN DEKAMA*, Ridder en Raadsheer in het Hof van *Friesland*, nevens de Heeren *KUYK* en *FOITS*, kogten, naderhand, deeze Veenlanden van de eigenaars of droogmakers. De koopbrief, gedagtekend den 24 Junij des Jaars 1551, is nog voorhanden. Om deeze koopgemeenschap wierden de koopers de *Heeren Kompagnons*, en hun eigendom het *Heerenveen*, zo veel als het *Veen der Heeren* genaamd. Ter bekoominge van eene voegzaame gelegenheid om de Turf, te water, te verzenden, wierdt men te raade, eenen Vaart te graaven, aan den Oostkant van het Veen, omtrent het Dorp *Oldehorne*, tot in de *Kuinder*, om alzo, langs dit riviertje, een vrijen uittocht te hebben in de Zuiderzee, en aldus, na *Holland* en elders, de Turf te kunnen verzenden. Doch vermids dit riviertje te ondiep wierdt bevonden, veranderde men van plan. Van 't *Hascher Konvent* af groef men eenen Vaart, dwars door dit Vlek, tot aan de Veenen. Vijf jaaren besfeede men aan het graaven van deezen Vaart, zeder, naar de Heeren Kompagnons, de *Heerenfloot* genoemd. Deeze Vaart, bijkans vier uren gaans lang, is, van de *Brandsterschans*, eene Buurt, omtrent een vierendeel uurs van *Heerenveen* gelegen, tot aan dit Vlek, en verder Oostwaarts, na de Veenen, meer dan een uur gaans, in de lengte, aan beide zijden bebouwd met Burgerhuizen, en deftige Boerenwooningen. De lange streek huizen, boven het *Heerenveen*, hoewel onder de algemeene benaaming van *de Knijpe* bekend, voert, egter, hier en daar, onderscheidene naamen, van 't *Meir*, de eigenlijke *Knijpe*, *Nieuw-Brongerga* en *Nieuw-Katlijk*. Wegens het getal en tot gemak der bewooneren, wierdt, in dien streek, in den Jaare 1661, eene Kerk gestigt, en met een eigen Predikant voorzien. Ook heeft men, in den

med
wv
Hae-
telke
men
Vol-
teet
habe-
aan
al, de
ze Ven-
rid, is
en. On-
ze Lun-
f als he-
re vaag-
wient
anc van
inder,
i in de
e kun-
wierd
omzet
aan de
dezen
enpost
s, van
l uurs
Oost-
rgie,
Doo-
veen,
zend,
an 't
fouw-
terden,
effijn
a, is
den

DE KERK TE HEEREVEEN.

stinod
 reuwa
 n, Ha-
 n welke
 a siper
 n. Vol-
 agraat
 'tel'ib-
 enza va
 relati, re
 dicit'les
 up'el, p
 lunde. In
 Hren Lo-
 ved is te
 een vau-
 der, wint
 outou van
 e Kander,
 bden in de
 erf te kn-
 lip wint
 er krent
 tar an de
 van doren
 Hren'lot
 g, is, van
 entel van
 der Oun-
 de linge,
 ilij: Do-
 mover,
 bekend,
 van 'y
 Nier-
 voozere,
 ik gellip
 men,

den Jaare 1715, in den *Bandsterschans*, eene Kerk gebouwd.

De eerste stigting van het Vlek *Heerenveen* moet gesteld worden op het begin der voorgaande Eeuw. Zedert het Jaar 1613 hadt de Hervormde Gemeente aldaar een eigen Leeraar, doch die, in een gemeenen Schuur, den predikdienst verrigtte, tot in het Jaar 1633, wanneer men 'er eene Kerk timmerde. Vermids deeze Kerk stondt op de grenscheidung, tuschen de Grietenijen *Schoterland* en *Engewinden*, gaf zulks aanleiding tot oneenigheden tuschen de wederzijdsche Grietmannen. Slegts een korten tijd wierdt hierom dit gebouw tot den predikdienst gebruikt. In den Jaare 1637 deedt de Grietman van *Schoterland*, in zijne eigen Grietenij, eene fraaie Kruiskerk bouwen; de Ridderlijke Duitsche Orde, ter Balije van *Utrecht*, hadt daartoe den grond geschonken. Van het eerstgemelde Kerkgebouw wordt thans de eene helft tot eene Waag, de andere tot eene School gebruikt. De *Doopsgezinden*, welke hier vrij talrijk zijn, en voorheen onderscheidene Vergaderplaatzen hadden, verzamelen 'er, zints eenigen tijd, in één Predikhuis. Wijders is hier ook eene Statie van Roomsgezinden.

Het *Heerenveen*, 't welk, in getal van inwooners, meenige Stad overtreft, is niet alleen digt bebouwd met een aanzienlijk getal fraai Burgerhuizen, maar pronkt, daarenboven, met eenige fraaie Heerenhuizen, uit twee van welke fraaie Torens ten dake uitsteeken. Een aanschouwer, staande in 't Zuidwesten der Plaatze, hebbende de *Knijpe* ter regter, en den *Heerenwal* nevens *Bandsterschans* ter flinkerzijde, verbeeldt zich, eene wijduitgestrekte Stad te zien, pronkende, in 't midden, met drie fraaie Torens. Mischien moet, in den bloei, welvaart en 't aanzien deezes Vleks, de reden gezogt worden, waarom, met voorbijgaan der Stad *Slooten*, in het zelfde Kwartier gelegen, de Maandlijkche Klasfikaale Vergadering van *Zevenwouden*, en om ieder zevende jaar de Sijnodaale Vergadering der geheele Provincie, hier gehouden wordt.

Zeer koop- en neringrijk is voorts dit Vlek. Men vindt aldaar Scheepstimmerwerven, Kalkovens, verscheiden Molens, Brouwerijen, een groot getal aanzienlijke Winkels van ver-

schillenden aart, eene Boekdrukkerij, en vooral eene grootemeningte Horologiemaakers. De zo genoemde *Friesche Klokken*, of Uurwerken, worden hier en in het nabuurige Vlek *de Fouwer*, meestal gemaakt. De Weekmarkt, vooral in den Herfst, is zeer bloeiende; meer dan driehonderd Wagens, met Rogge of Boekweit belaadend, ziet men 'er alsdan zomtijds aankoomen.

In den Jaare 1672, toen de *Franschen* een goed deel van Nederland bemagtigd hadden, en *Friesland* insgelijks bedreigd wierdt, leide men, rondom dit Vlek, om het Gewest te dekken, een Aarden Wal, van eene dubbele Gragt omringd. De Bezetting, bestaande deels uit Burger-Kompagnien, getrokken uit de Steden *Leeuwarden* en *Franeker*, deels uit Staatfche Knechten, stondt onder het bevel van Prinse MAURITS VAN NASSAU en HENRIK KAZIMIR VAN NASSAU, Erfstadhouders van *Friesland*, nevens de Generaals VAN RABENHAUBT en Jr. HANS WILHELM VAN AILVA. In den nacht tusschen den achttienden en negentienden Augustus diens jaars, deeden de *Munsterschen*, tot driemaal toe, eenen geweldigen aanval op deeze Plaats, doch wierden telkens van daar, en vervolgens uit het geheele Gewest, verdreeven. Veel vroeger, te weeten in den Jaaren 1622, hadt eene Spaansche Keurbende, van achthonderd Knechten en zeventig Ruiters, eenen aanval op *Heerenveen* gedaan, met oogmerk om langs dien weg zich tot in 't hart der Provincie eenen weg te baanen. Doch de moed der Burgeren deedt hun, wel haast, den hertred neemen. Diergelijk eene bejegening ontmoette ook den Spanjaarden, voor de Ronduit, op den weg na het Dorp *Oldeschoot* gelegen, en die in allerijl versterkt was.

Zie SCHOTANUS, *Beschr. van Friesland*;
's *Ontroerd Nederland*; AITZEMA.

's HEERENZANDVAART, eene kleine Buurt, niet verre van *Haarlem*, behoorende onder de Heerlijkheid van *Heemstede*, meest bewoond van Kleerebleekers.

HEER-JANS-DAM, eene Ambagtsheerlijkheid en Dorp, in *Holland*, in den *Zwijndrechtschen* Waard, paalende ten Zuidwesten

westen aan de *Merve*, en ten Noordwesten aan de *Waal*. Wel-
 eer plagt hier een Dam te leggen, in plaats van welken, in
 den Jaare 1741, eene aanzienlijke Sluis gemaakt is, die ruim
 dertigduizend Guldens heeft gekost. De Heer JAN VAN ROO-
 ZENDAAL, Bedijker van dit Ambagt, heeft daar aan zijnen naam
 gegeven. Het bevat tweehonderdtweeënzeventig Morgens en
 tweehonderd Roeden Lands. In het Dorp, 't welk vrij net,
 in de lengte, is gebouwd, stonden nog onlangs vijfenzeventig
 Huizen. Men heeft hier een Veer, 't welk tot een doortogt na
 het *Strijensche Sas* en den *Moerdijk* verfrekt.

's HEER - JANSLAND, of SIR JANSLAND, ook wel *Nieuw-Drei-
 schor* genaamd, door den Vloed van den Jaare 1288, van 't
 Land van *Dreischor* afgescheurd, legt in *Zeeland*, op 't Eiland
Duiveland. Als iet merkwaardigs vindt men aangetekend, dat
 de Tienden in 's *Heer - Janland* verpagt worden voor Ponden
 Sterlings, welke men hier berekent tegen tien Hollandsche Gul-
 dens. Geen genoegzaamen grond, evenwel, heeft het gevoelen
 der zulken, die, om deeze reden, als mede om dat het Am-
 bagt, bij wijlen, *Sir Janland* wordt genoemd, een Engelsch-
 man voor den eersten Bedijker houden. De Polder bevat na
 genoeg, in alles, dertienhonderd Gemeten Lands. Het Dorp,
 hoewel niet groot, is zeer aangenaam gelegen, en niet onbe-
 vallig in een ronden kring gebouwd. Het is zindelijk bestraat,
 en wordt wel onderhouden. In 't midden staat het Kerkje, eer-
 tijds eene Kapél, een net gebouw, en in deeze Eeuwe, in
 plaats van den voorgaanden, met een sierlijk Torentje, op ge-
 meene kosten, verfiert. De Landbouw en Visccherij zijn de
 voornaamste bronnen van 't bestaan der ingezetenen.

HEERMAALE, (FLORIS VAN) was de perfoon, van welken
 Prins WILLEM DE I, in den Jaare 1579, zich bediende, om
 de Unie, of nadere Vereeniging van *Utrecht*, te bewerken.
 Toen hij, bij de verandering der Regeeringe, in den Jaare
 1586, die Stad moest verlaten, namen de Staaten van *Hol-
 land* hem, nevens eenige anderen, onder hunne bijzondere
 bescherminge.

HEESBEEN, een Dorp, Slot en Ambagtsheerlijkheid, onder het Regtsgebied van *Heusden*, en aan den Oostkant van die Stad gelegen. In vroegere tijden behoorde het Dorp aan de Heeren VAN HEESBEEN, die aldaar een voortreffelijk Slot of Kasteel bezaten, aan de *Oude Maaze*; doch 't welk, naar men verhaalt, in den Jaare 1589, door die van *Heusden*, is afgebroken. *Heesbeen* wordt met *Aalborg* door den zelfden Predikant bediend, die onder de Klasfis van *Gorichem* staat.

Zie OUDENHOVEN en VAN LEEUWEN.

HEGIUS (ALEXANDER) gebooren in het Dorp *Gein*, in 't *Munsterfche* gelegen, in den Jaare 1433, was een sieraad der Eeuwe, in welke hij leefde, hoewel zijne vroege jeugd en 't beste gedeelte van zijnen leeftijd niet veel goeds beloofden. Want verslingerd op de Schoolfche zotternijen of zo genaamde diepzinnigheden, verleet hij, in 't beoeffenen van dezelve, de eerste veertig jaaren zijns levens, en wierdt, tot loon zijner schraale verdiensten, met het Meesterfchap bekroond. Door eigen vernuft, of door vreemde opleiding, zag hij, eindelijk, de ijdelheid dier beuzelingen, en schudde het schoolstof af, vooral zints hij, ter goeder ure, bekend wierdt met den geleerden RUDOLPHUS AGRICOLA. Van dien tijd af leide hij zich toe op de Griekfche en Latijnsche Taalgeleerdheid, en op wezenlijke kundigheden. In weerwil zijner gevorderdheid in jaaren, maakte hij hier in merkeliijken opgang, en verworf zo veel roems, dat het Ampt van *Redior*, in de vermaarde Schoole te *Deventer*, hem wierdt opgedraagen. Veele geleerde Mannen zijn uit zijne Schoole voortgesprooten. Genoeg zij het, eener uit allen genoemd te hebben, onzen geleerden Landgenoot DESIDERIUS ERASMUS. Met veel lofs spreekt deeze, op verscheide plaatsen in zijne Brieven, van HEGIUS, en van het onderwijs, in zijne vroegste jeugd, van hem genooten. Men verhaalt dat gemelde AGRICOLA, op zekeren tijd, de School van HEGIUS bezoekende, een Latijnsche Thema van ERASMUS in handen kreeg, en daar uit toen reeds voorspelde, dat de Jongeling het zeer verre zou brengen. HEGIUS leefde met AGRICOLA in eene

ge-

gemeenzaame vriendschap, pleegde hem dikmaals raad, en zondt, telkens, aan dien kundigen Letterheld, zijne schriftten, ter leezinge en beoordeeling, voor en alear hij dezelve door den druk gemeen maakte. Zijn schrifttijl, op den leest der Ouden geschoeid, muntte uit boven dien van de meesten zijner tijdgenooten. Zijne vorderingen in het Grieksch waren niet gering, en in de Latijnsche Dichtkunde hadt hij bijkans zijns gelijken niet. Zo hoog liep hierom de beroemde DAVID CHYTRÆUS met onzen HEGIUS, dat hij hem en RUDOLF LANGIUS, Kanunnik te *Munster*, de eerste herstellere der Letterkunde noemde, welke der Jeugd de rechte manier van studeeren hadden aangewezen. HEGIUS wierdt, in 't laatst van zijn leeven, nog Predikant te *Deventer*. De juiste tijd zijns overlijdens is niet bekeud. Van hem gaan in druk uit, *Dialogi*, *Epistole*, *Carmina* en *Epigrammata*.

Zie ADAMI *Vita Philosophorum*.

HEIDANUS, (KASPAR) een vermaard Godgeleerde der Zestiende Eeuwe, was gebooren te *Mechelen*, en door zijnen Vader bestemd tot den Geestlijken staat in de Roomsche Kerk. Tegen 't oogmerk, was dit de weg, die hem tot den Hervormden Godsdienst leidde. Zijn vlijtig onderzoek, in zijne jonge jaaren, bragt hem in kennis met de gevoelens der Nieuwe Leere, die hem derwijze aanneemelijk voorkwam, dat hij, onmagtig om 't geen hij voor waarheid hieldt, in zijn gemoed te smoooren, 't geen in zijne Ziel omging zijnen Ouderen mededeelde. Zij zonden hem daar op van de hand, uit vreeze voor zwaarigheden, welke, in die gevaarlijke tijden, veelligt, hunnen eenigen Zoon mogten treffen. Te *Antwerpen*, daar hij aankwam, liep hij eenige dagen rond om een bestaan te zoeken. Hij vondt het bij eenen Schoenmaker, welken hij, als Leerjongen, zijnen dienst aanbodt. Zijne arbeidzaamheid en geschiktheid deden hem spoedig 's Meesters gunst en agting winnen, en den Jongeling in zijn huis neemen. Terwijl zijne medgezellen zich elders verlustigden, bleef hij thuis, en sleet den tijd, welken hij niet op den

den Driestaf doorbragt, in letterarbeid, vooral ook, doch zeer heimelijk, met het leezen der Schriftuure. Op zekeren Zondag hem betrapte zijn Meester in deeze godvrugtige bezigheid. Aan schelden en raazen was hier op geen gebrek aan de zijde des Schoenmakers, die hem voor eenen Ketter uitmaakte, en onder 't oog bragt, het gevaar, waar aan hij zich zelven en 't huis zijns Weldoeners bloot stelde, in gevalle zijn veroordeeld bedrijf rugtbaar wierdt. HEIDANUS liet zich hier door niet afschrikken, maar toonde zich gereed tot het doorstaan van de uiterste folteringen. Op deeze verzekeringen ontdekte zich de Schoenmaker, en dat hij van de Gezuiverde Leere niet afkeerig was. Gelukkiger voorval konde HEIDANUS niet wedervaaren; hij mogt nu zijn hart vrij uit spreeken, en kreeg gelegenheid om met lieden van zijne denkwijze te verkeeren; welke hij, daarenboven, verlichtte, in de kennisse der Schriftuure, door zijne bedrevenheid in de gewijde Taalen. Zelf aanvaardde hij wel haast het Leeraarampt, in de plaats van eenen, die op 't Moordschavot was omgekoomen.

Naa eenigen tijd hier de Gemeente bediend te hebben, welke hij niet verliet, dan om, nu en dan, de Hervormden in *Holland* te sigten, geraakte hij in merkeliijk gevaar. Ter gelegenheid van een nieuw bevel tot het uitvoeren van de Bloedplakaaten, wierdt hij gezogt en opgespoord door eenen Onderfchout. HEIDANUS, voor hem vlugtende, nam de wijk op een heimelijk gemak, daar hij, ter nauwer nood, de handen zijns naazetters ontkwam. Thans in de Nederlanden zich niet meer veilig agtende, toog hij na de *Paltz*, de wijkplaats van veele Nederlandsche Hervormden. Het Klooster *Frankendaal*, hun door den Keurvorst geschonken, en naderhand tot eene Stad vergroot, verschafte hun aldaar eene veilige woonplaats. De berugte PETRUS DATHENUS was aldaar de eerste Nederduitsche Leeraar, en onze KASPAR HEIDANUS diens opvolger. Niet alleen won hij de gunst zijner Gemeente, maar ook van den Keurvorst, welks Zoon hij, als Hofprediker, verzelde op zijnen ongelukkigen togt na de Nederlanden. Naa 't sneuvelen van den jongen Vorst, op de *Mookerheide*, steeg HEIDANUS te paerd, en vlugtte daar mede na *Holland*, van waar hij eerlang overftak na *Zeeland*; in welk Gewest hij, te *Middelburg*, de

Ge-

PAR)

, word ook, doch ten
 men. Op zekeren Zon-
 dege poging bezig-
 te op een pleet aan de
 van eenen haren uitmak-
 gen. was in hij zocht
 bloot liede, in gde zijn
 Huiswa te nu hier
 zich gereed te in bor-
 deze verrekkingen
 in hij van de Gemein-
 te vooraf konde menen
 het vry uit spreken, en
 in zijne den wijke te re-
 chene, in de kramse der
 in de gewijde Teelen
 vreesde, in de plaats
 ongetrouwer.
 end te hebben, wel-
 de Heren in
 te geven. Ter ge-
 eeren van de Bloed-
 rd door eenen On-
 , nam te wijke op
 nood, de handen
 berandich niet
 te, de wijke plaats
 r. Koning Fran-
 en, in onderhand
 ene wijke woon-
 dar te eerste Ne-
 s dien opvolger.
 e, was ook van
 ter, verzelde op
 Ma's inouvelen
 eeg vandenans te
 want hij eedde
 Middelburg, de
 Ge-

doch ten
 beheren Zou-
 ppige besig-
 trek aan de
 nre uimale-
 en hij zich
 in vele zija
 in die hier
 ed tot te her-
 erzekende
 en de Gebre-
 k hoede menen
 in spreke, en
 denwijze te re-
 de kante de
 gewijde Tain-
 ge, in de paa-
 loonen.
 e hebben, wel-
 Hervormden in
 van. Ter ge-
 n van de Bloed-
 door eenen Or-
 van de wijk op
 od, de hande
 lande zich niet
 de wijlplus
 Klosser Fran-
 en onderhand
 e wijge woon-
 de eerste Ne-
 dies opvolger.
 nair ook van
 verzeke op
 n't sinevele
 HUNDANCA e
 nne hij eentij
 Biddelwrg, de
 Go-

A° 1672

ABRAHAMUS HEIDANUS,

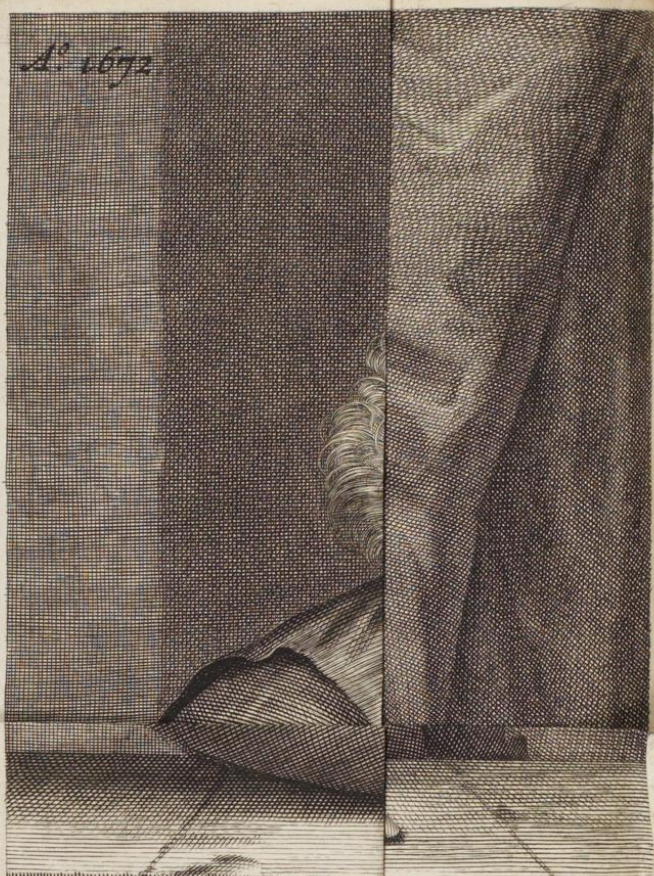
Annos 75. natus, quinquaginta S^t. ministerio impendit, 5. Nardenæ Ecclesiæ,
45. Leidenfi. S. Theologiam 24. annos in Academiâ Lugduno Batava docuit.

*Quæ fuerat Juveni multa olim scire voluptas, Nunc ævi factus spoliū, dudum hoc satago unum.
Perdere nunc juvat, et dememinisse Senem. Quæ decet, ut faciam, Quæque scienda sciam.
Tunc rerum quæ sit Natura, inquirere amabam, Sic me ipso minor et major, Sublimis et Imus,
Qui nexus Superis inferiora liget. Nunc Humilis gradior, nunc super astra feror.*

Jan. Andre. Lorenz. pinx.

A. Bloteling sculp.

A. 1672

ABI,

Annos 75. natus, quæ Ecclesiæ,
45. Leidenfi. S. Theotava docuit.

Quæ fuerat Juveni mulidum hoc satago unum.

Perdere nunc juvat, ete scienda sciam.

Tunc rerum quæ sit Naturæ sublimis et Jmus,

Qui nexus Superis in super astra feror.

Jan Andri Kirsz pinx.

A. Blooteling sculp.

Gemeente eenigen tijd bediende. Na de Gendfche Bevrediging keerde hij weder na *Antwerpen*, en vervolgens in de *Paltz*, daar hij, als Opziener te *Bacherach* zijne dagen eindigde. Zeer veel dienst hadt HEIDANUS aan de Gemeente der Hervormden gedaan. De Nederduitsche Vertaaling van den *Heidelbergfchen Katechismus*, met de aantekening der Schriftuurtexten op den kant, nog heden bij de Nederlandfche Kerk in gebruik, is de vrugt van zijnen arbeidzaamen vlijt. De Liturgie, of Kerkdienst, agter den Katechismus, is ook door hem daar nevens gevoegd. — HEIDANUS liet eenen Zoon naa, insgelijks KASPAR genaamd; deeze ftierf, in den Jaare 1626, te *Amsterdam*, alwaar hij, zedert het Jaar 1608, het Leeraarampt hadt waargenomen. Behalven ABRAHAM, van welken wij straks zullen fpreken, verwekte deeze, bij CLARA VAN DEN BORNE, eenen Zoon, JOHANNES, eerst Leeraar te *Naarden*, vervolgens te *Rotterdam*, en eindelijk te *Amsterdam*. KASPAR COMMELIN, de beroemde Stads Hiftorieschrijver, was van deezen afkomstig, en dus ook de COMMELINS, nog heden te *Amsterdam* in weezen.

Zie WITTICHI *Oratio Funebris*.

HEIDANUS, (ABRAHAM) de Zoon van den *Amsterdamschen* Leeraar, straks genoemd, en Kleinzoon van den eerstgemelden, wierdt gebooren te *Frankendaal*, in den Jaare 1597; hij kwam, met zijnen Vader, te *Amsterdam*, in 't Jaar 1608. Hier leide hij de gronden van Taalkennisfe, en vertrok eerlang na *Leiden*, daar hij 't onderwijs genoot van den gemaatigden Hoogleeraar DANIEL COLONIUS, welke niet naliet, hem zijne beginzels in te fcherpen. Met eene vlijtige beoeffening der Godgeleerdheid en andere vermaagfchapte kundigheden, paarde hij die der Wijsbegeerte van ARISTOTELES. Kort naa zijne bevordering tot Propenent in de Walfche Gemeente, deedt hij eene reize door *Duitschland*, *Zwitserland*, en, naa eenig toevens te *Geneve*, door *Frankrijk*. Hier wifelde hij zijne Wijsgeerte van ARISTOTELES tegen die van RAMUS, en hieldt'er gemeenzaamen omgang met de geleerdften van dat Rijk, onder andere den vermaarden DALEUS, naar wiens predikrant hij vervolgens den zijnen

schikte, en die, zedert, veel opgangs maakte in de Nederlandsche Kerk.

Kort naa zijne uitlandigheid, die twee jaaren duurde, verkoos hem de Walsche Gemeente te *Naarden* tot haaren Leeraar. Hij predikte aldaar tot in den Jaare 1628, wanneer hij 't Leeraarampt in de Nederduitsche Gemeente te *Leiden* bekwam, en zich tevens in den echt begaf met Mejuffrouwe *LOTEN*, de dochter van een aanzienlijk Koopman te *Amsterdam*.

Niet lang hadt hij te *Leiden* den predikdienst waargenomen, of hem wedervoeren eenige onaangenaamheden. *HEIDANUS*, naamelijk, hoewel zuiver rechtzinnig in de Leere, was het niet eens met zommige heethoofdige ijveraars van zijnen tijd, in zijne behandeling omtrent de Remonstranten. Hij was van oordeel, dat gelijk deeze hunne gevoelens met bewijzen bekleedden, dezelve niet met hardheid, maar met gelijke wapens moesten worden te keer gegaan. Men vatte hierom tegen hem eenige vermoedens op, van 't welk hij zich willende zuiveren, eene *Wederlegging van den Remonstrantschen Catechismus* schreef, en vervolgens, ter wederlegging van een Geschrift, welk *EPISCOPIUS* daar tegen in de waereld zondt, een boek onder den tijtel *Causa Dei contra homines*, „ de „ zaak Gods tegen de menschen.” De naam, welken deeze Twistschriften in de waereld maakten, bewoog de Bezorgers der *Geldersche Akademie*, hem het Hoogleeraarampt te *Harderwijk* aan te bieden. Die van *Leiden*, hem niet gaarne wilende misfen, bewoogen hem, daar van af te zien, door het opdraagen van dien post aan hunne Hoogeschoole. Gaarne hadde de Keurvorst van de *Palts* hem na *Heidelberg* gelokt; doch hij bedankte voor de eere der aanbiedinge.

De komst van den vermaarden *RENATUS CARTESIUS* in de Nederlanden bragt onzen Hoogleeraar in kennisse met deszelfs Wijsgeerige grondstellingen. Zo veel smaaks vondt hij in dezelve, dat hij ze greetig aannam, en niet weinig toebragt tot het verspreiden van dezelve. Groot moet het aanzien en de invloed van *HEIDANUS*, ter deezen tijde, geweest zijn, naardien, inzonderheid op zijne voorspraak en aanprijzing, de Heeren *HOORNBEEK*, *COCCEJUS*, *WITTICHIUS* en *DE VOLDER* tot Hoogleeraars te *Leiden* beroepen wierden.

't Geen meermaalen is aangemerkt, dat hoe hooger iemand gezeeten zij, hij dies te nader aan zijnen val is, goldt ook omtrent HEIDANUS. Zijne boezemvriendschap met den Godgeleerde COCCEJUS en zijne begunstiging van de leere van den Wijsgeer CARTESIUS berokkenden zijn verderf. Bekend is de Waereldlijke toestand des Lands, om en in den Jaare 1672. De verdeeldheden, welke den Staat verscheurden, sloegen over tot de Kerk. Men hadt in dezelve twee Aanhangen: *Voetiaanen* en *Coccejaa-nen*. De eersten wierden gemeenlijk aangezien voor ijverige Voorstanders van 't Huis van ORANJE; de andere hadden 't oorder toenmaalige Regeeringe, en bekleedden doorgaans de beste Kerkberoepen. Den *Voetiaanen* ging de naam naa, dat zij, onder den schijn van beschuldiging met gevaarlijke leerstellingen, hunne tegenstreevers den voet zогten te ligten, en derzelve aanzien ondermijnen. In 't begin des Jaars 1676 wierden, door de Bezorgers der Hoogeschoole, aan HEIDANUS en andere zijner verdagte Amptgenooten, eenige Leerstellingen voorgeleid, ontleend uit de Godgeleerdheid van COCCEJUS en de Wijsbegeerte van CARTESIUS, met uitdrukkelijk verbod om voortaan dezelve hunnen Leerlingen in te prenten. Zeer onverwagt trof deeze slag onzen bijkans tachtigjaarigen Grijszaart. Nogthans vaatte hij de pen op, en toonde, in een Geschrift, welk hij *Confideratien* noemde, eene menigte tegenstrijdigheden aan, in het Bevelschrift der *Leidsche* Curatoren. Dit hadt eene niet ongewoone uitwerking. HEIDANUS wierdt van zijn Hoogleeraar-ampt verlaaten, met behoud, egter, van zijn gewoon Leeraar-ampt, welk hij dus lang ook bekleed hadt. Hij overleedt in den Jaare 1678, het eenentachtigste zijns ouderdoms. Benevens eenen Zoon, KAREL genaamd, naderhand Sekretaris te *Leiden*, liet hij twee dochters na, van welke de eene, in een tweede huwelijk, tot Man gehad heeft den vermaarden FRANCISCUS BURMANNUS. Zijn *Corpus Theologiae* is 't voornaamste en meest bekende zijner Werken.

Zie WITTICHIUS, *Orat. Funebris*.

HEIDEL-

HEIDELBERGSCHÉ KATECHISMUS, eene alomme bekende Geloofsbelijdenis, of liever Leidraad eens ontwerps van uitvoeriger zamenstelzel van Godgeleerdheid; voerende dien naam naar de plaats, alwaar het opgesteld wierdt, en eerst aan 't licht kwam, te weeten de Stad *Heidelberg*, in het Keurvorstendom de *Paltz*. De eerste beleider deezes opstels was de Keurvorst FREDERIK, die daar toe bevel gaf, deels omdat de Hervormde Kerken onder zijn gebied, door verschillende Leensboeken van dien aart, eenigermaate ontrust, en onder dezelve verschillende begrippen gefrooid wierden; deels, om de Leerstellingen des Geloofs, vooral de zulke, die tusschen de *Lutherischen* en *Calvinisten* in geschil stonden, duidelijc te doen ontvouwen en bepaalen, en aldus eene eenpaarige Leere ter Christen Kerke in te voeren. Tot dit Werk gebruikte de Keurvorst twee Godgeleerden: KASPER OLIVIANUS en ZACHARIAS URSINUS, den eersten Hoogleeraar, den anderen Opziener van het Kollegie der Wijsheid te *Heidelberg*, beiden nog jong, immers niet ouder dan zesentwintig jaaren, of daaromtrent. Zij schreeven ieder afzonderlijc een Kort Begrip der Leere. OLIVIANUS vervaardigde eene eenvoudige en naar de gemeene vatbaarheden ingerigte fchetze van 't Verbond der Genade; URSINUS schreef tweederlei Katechismus: eenen *Grooten*, ten dienste van meer gevorderden, en eenen *Kleinen*, voor de eerstbeginnenden; beide Opstellen wierden goedgekeurd; doch het laatste wierdt aangenomen om te dienen tot eene regelmaat der Leere, en, zedert, onder den naam van *Heidelbergcher Katechismus* ingevoerd. Het kwam in 't licht, in den Jaare 1563, in de Latijnsche en Hoogduitsche Taale, met eene aanprijzende Voorrede van Keurvorst FREDERIK. Vooraf, egter, was het ter beoordeeling en goedkeuringe gezonden aan de Godgeleerde Fakulteit, de Superintendenten, Opzieners en voornaamste Leer-aars van het geheele Keurvorstendom. Alle deezen hongen daar aan hun Zegel. Opmerkelijk is het, dat in de eerste uitgave niet gevonden wordt de *tachtigste Vraage*, raakende het onderscheid tusschen 's Heeren Avondmaal en de Paapsche Misfe. Op 's Keurvorsten bevel wierdt zij ingelascht in de tweede uitgave, hoewel in eenigzins andere bewoordingen. *De Misfe* wordt aldaar gezeid, in den grond niets anders te zijn, dan

eene

eene afgodische Verlochening der eenige Offerande, en des lijdens van Jezus Christus. De tijd der invoeringe van de tegenwoordige leezinge blijkt niet zeker; dit wel, dat dezelve gevonden wordt in de eerste Nederduitfche Uitgave, in den Jaare 1567. De Heidelbergfche Katechismus, naadat dezelve reeds eenigen tijd, door zommige Leeraars, doch op eigen gezag, der Gemeente voorgedraagen en voor dezelve verklaard was, wierdt, eindelijk, op hoog gezag, ten algemeenen gebruike, ter Nederlandfche Kerke ingevoerd, door een Sijnode, te Dordrecht vergaderd, in den Jaare 1574. Veele befrijders vondt, zedert, dit Opftel, onder andere ook den vermaarden KOORNHERT, tufchen welken en den Hoogleeraar SARAVIA, in 's Hage, eene Onderhandeling wierdt aangeleid, in den Jaare 1583, over eenige veranderingen, welke, naar 't gevoelen des eerstgenoemden, daar in behoorden gemaakt te worden. Doch, om verfeiden redenen, was deeze zaak van geen gevolg, en is het Gefchrift, tot heden toe, in kragt en waarde gebleeven.

Zie H. VENEMA, *Hift. Ecclef. Christiane*,
Tom. VII.

HEILIGE-STEDE, de aloude benaaming eener Hervormde Kerke te *Amfterdam*, thans de Nieuwe-Zijds-Kapel genaamd, fttaande in de Kalverftrott. Een Wonderwerk, op de plaats, alwaar thans het Kerkgebouw ftaat, voorgevallen, zou de reden dier benaaminge zijn, en tot het bouwen der Kerke aanleiding gegeven hebben. Bij den Heer J. WAGENAAR en anderen kan men een verhaal vinden van het Wonderwerk, en tevens verfeiden bedenkingen, welke het verhaal twijfelagtig maaken, indien niet als een louter verdigtzel doen voorkoomen.

Zie WAGENAAR, *Befchr. van Amfterdam*.

HEILLOO, met OVERDOM, een Dorp en Heerlijkheid, in *Kennemerland*, in de nabuurfchap van de Stad *Alkmaar*, beftaande

de

de ruim achttienhonderd Morgens Lands. Voor omtrent veertig jaaren stonden in het Dorp honderdvijftien huizen. Het moet reeds vermaard geweest zijn in de zevende Eeuwe, indien 't waarheid zij, dat de H. WILLEBRORD aldaar eene Kerk gestigt heeft. Bij de tegenwoordige inwooners wordt de naam diens Heilige nog in gedagtenis bewaard, in eenen kleinen Put, aan den Ringmuur des Kerkhofs, ten Westen van de Kerk, *Willebrords-Put* geheeten; naar inhoud der Overleveringe zou dezelve, op 's Predikers gebed, aldaar ontsprongen zijn. Nog heden betoonen de Roomschegezinden, die hier zeer talrijk zijn, daar aan hun eerbewijs; doch nog meer aan den, zo genaamden, *Kruisberg*, op welken, eertijds, de *Kapelle te Runksputte*, of *van Onze Lieve Vrouwe ter Nood* stondt. Volgens 't verhaal zou hier, in eenen nacht, in den Jaare 1713, eene Bron zijn ontsprongen, die Water opgaf, van eene onfeilbaare kracht tegen de ziekte, welke toen onder 't Rundvee heerschte. De bijgeloovige eerbetooningen van veele Roomschegezinden, aan dien plek gronds, wierden, zedert, op hoog gezag verboden.

HEIM, (VAN DER) een bekend Hollandsch geslagt, 't welk, onder andere, heeft uitgeleverd den voortreffelijken Raadpensionaris ANTHONY VAN DER HEIM, welke den post van Thesaurier Generaal der Unie met die waardigheid verwisselde, in den Jaare 1737. Hij bezat een volkomen vertrouwen, zo buiten als binnenlands. Een bewijs hier van is, onder andere, dat wanneer de Koning van *Frankrijk*, in den Jaare 1743, door zijnen Gezant in 's *Hage*, deedt verklaaren, aan geene Mogendheid eenige opening van een Vredesontwerp te hebben laten doen, dan alleen aan den Staat der Veréénigde Nederlanden, de Heer VAN DER HEIM, met nog eenige weinigen, hier van kennis hadt gekreegen. Naa het overlijden van den Griffier der Algemeene Staaten, den Heere FRANÇOIS FAGEL, hielden zes Provincien zeer sterk en nadrukkelijk bij hem aan, om dien post te aanvaarden; waar toe hij niet geheel ongenegen scheen. Doch de Staaten van *Holland*, een zo bekwaamen Staatsdienaar ongaarne verliezende, bewoogen hem om in zijne bediening te volharden. Zijne veelvuldige zwaarwigtige bezigheden, en de ijver, met welken

hij

hij dezelve waarnam, hadden, eerlang, een nadeeligen invloed op zijne gezondheid. Lang zukkelde hij aan eene zeer lastige Hartkloppinge; tegen welke hem het gebruik der Wateren te *Spaa*, als een dienstig middel, wierdt aangepreezen. Op zijne reize derwaarts, in de Maand Julij des Jaars 1746, overleedt hij te 's *Hertogenbosch*, in den ouderdom van drieënvijftig jaaren.

Zie WAGENAAR, *Vad. Hist.*

HEIN, (PIETER PIETERSZOOM) even als de meesten onzer Zeehelden, welke den Vaderlande de grootste en heilzaamste diensten hebben beweezen, van geringe beginzelen groot geworden, wierdt gebooren te *Deijshaven*, in den Jaare 1578, van eerlijke, hoewel min aanzienlijke Ouderen. Al vroeg blonk in hem uit, eene edele zucht tot roemwaardige bedrijven. Zijn aanhoudend zwerven op Zee, en zijn deelneemen aan meenig een hachelijk bedrijf, vermeerderde zijne kennis in Zeezaaken, en sleep te gelijk zijnen moed. Van hier dat hij, in eenen tijd, toen perfoonlijke verdienste op prijs wierdt geschat en haar loon wegdroeg, wel haast in 't bewind gesteld wierdt. De Westindische Maatschappij, in den Jaare 1623, eene Vloot van drieëntwintig grootte Schepen en drie Jagten hebbende doen uitrusten, droeg het bewind over dezelve op aan JAKOB WILLEKENS, als Admiraal, en aan onzen PIETER PIETERSZOOM, of, zo als hij gemeenlijk wierdt genoemd, PIET HEIN, als Onder-Admiraal, om daar mede na *Brazil* te stevenen. Hun last hieldt in, koers te zetten na Allerheiligen-Baai, en dezelve, ware 't mogelijk, te bemagtigen. Naa een hevig gevegt slaagden zij gelukkig in deeze onderneeminge. Het meerendeel der vijandlijke Schepen wierdt verbrand, en de onzen meester van twaalfhonderd kisten Suiker, zeer veel Tabak, Katoen, Huiden, Verfhout, en vervolgens nog van een goed aantal Schepen, met voortgelijke goederen belaadend, die, in hunne onkunde van 't geen 'er in de Baai was voorgevallen, hun als van zelve waren in den mond geloopen. Om 't voordeel, welk hij, met deezen togt, den Lande hadt angebragt, oordeelden hem 's Lands Staaten waardig het be-

kleedden van aanzienlijker Zeebewind. Thans behaalde hij den vetsten buit, die, veelligt, ooit door eenigen Bevelhebber, te Water of te Lande, veroverd wierdt. Te weeten, in den Jaare 1628 rustte de Westindische Maatschappij eene Vloot uit van eenendertig Schepen, en stelde dezelve onder 't oppergezag van PIET HEIN, met last om op de Spaansche Zilvervloot te pascen, en op dezelve eenen kans ter veroveringe te waagen. In de Maand Augustus des gemelden Jaars, op de hoogte van *de Havana* genaderd, alwaar de Vloot moest binnen loopen, vernam hij dat dezelve nog niet was opgedaagd. Eerlang kreeg de Admiraal haar in 't oog, en maakte 'er jacht op; waar op zij in de Baai van *Matanza* week. De meeste Spaansche Schepen raakten hier aan den grond, en wierden dus, door de onzen, met kleine moeite bemagtigd. Met den vetten buit kwam de Admiraal, in den Jaare 1629, behouden aan in 't Vaderland; alwaar dezelve, voor 't grootste gedeelte, te *Amsterdam* opgeslagen, en eerlang begroot wierdt op ruim elf en een halve Miljoen Hollandsche Guldens. Men hieldt, over deeze bemagtiging, een plegrigen Dankdag, brandde vreugdevuuren en vertoonde nog andere blijken van openbare blijdschap. De Admiraal wierdt met algemeene toejuichingen ontvangen; waar over hij, eenigermaate, zijn misnoegen betoonde, zeggende „ dat het hem wonder deedt, dat hem, om „ den vetten brok, welken hij hadt thuis gebragt, nu deeze on „ gemeene eere betoond wierdt; daar men hem, van andere, zeer „ gevaarlijke togten, thuis gekoomen, met eene soort van on „ verschilligheid hadt aangezien.” 's Lands Staaten vereerden hem nu met den rang en tijtel van Luitenant-Admiraal van *Holland*. Kort naa deeze bemagtiging wierdt hij, met eene Vloot, gezonden na de Vlaamsche Kusten, alwaar hij met den vijand in gevegt geraakte, en dermaate van eenen Kogel wierdt getroffen, dat hij 't bestorf, op den twintigsten van Junij des Jaars 1629, in den ouderdom van eenenvijftig jaaren en bijkans zeven Maanden. Zijn Lijk wierdt na *Holland* gevoerd, en te *Delft*, staatelijk, op 's Lands kosten begraven. Nog heden beschouwt men met eerbied en bewondering de fraaie Grafstede, ter zijner eere aldaar opgericht. Gelijk zijne dapperheid, dus roemt men ook 's Mans Christelijken inbörst. Nooit zeilde hij uit op eenen
togt,

le
Ober
den
oc
n
e
y

elante i
evchete
is, in der
ene Vio
de r' op
liche Zi
vering
p, q ce
the nes
e m ap
a me
e nch la
al, aris
ppl. de
de, h
pant
t vort
Me
nide
ore
gen
be
m
er
e
n
e
e
e

QUANTVM EST

QVOD NESCIVS

Merck. Pinxist

J. Suykenhoef Sculp.

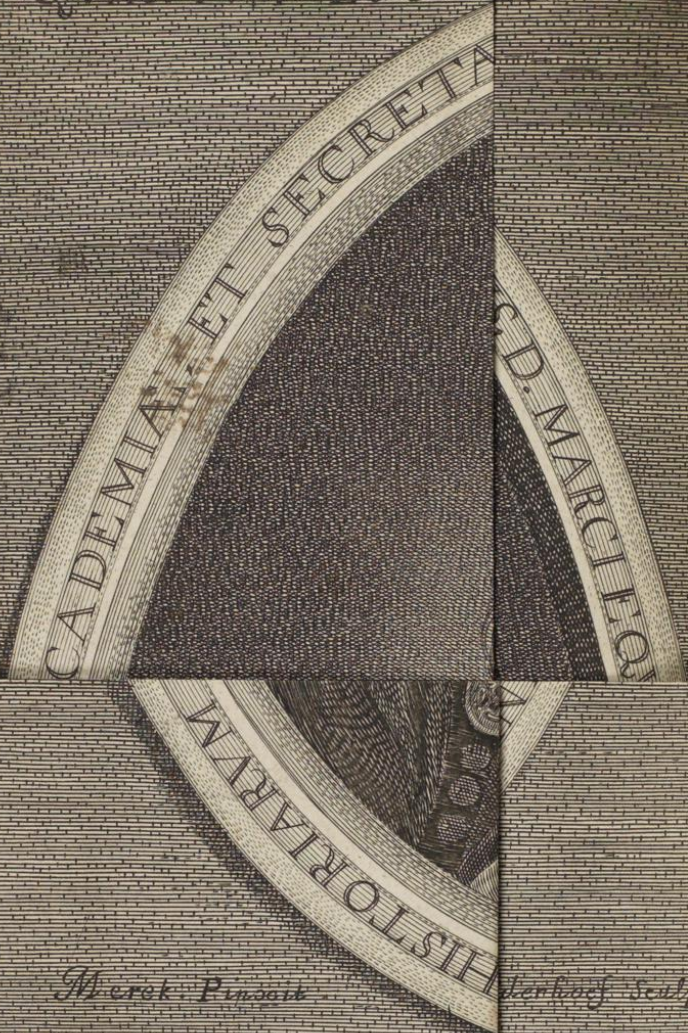
Cornelius Bucherhaingh Boec

*Si tabulam calare tuam cupis are pcreant,
 Leucidos exemplo fit tibi picta Venus.
 Maony vatis faciem, frontemq Platonis,
 Osg sacrum finges, vt Ciceronis erat.*

*Sic tibi divini vultus simulabitur Heinsii.
 Haec tria si poteris pingere, pictus erit.
 Nec male, quod vitam concedere dextera negavit.
 Nam dedit hanc alijs, et dedit ipse sibi.*

Guilielmus Grotius.

QUANTVM EST RESCIVVS

Merck. Pinsart

W. Schenk. Sculp.

W. Schenk. Sculp.

*Si tabulam celare tuam cupis Heinsii.
Leucidos exemplo sit tibi pidi.
Maonij vatis faciem, frontemq; segavit.
Osq; sacrum finges, vt Cicero*

W. Schenk. Sculp.

rogt, of hij hadt zich alvorens ter dood bereid, even als of hij na een zeker einde zijns leevens uitging. Een uitmuntend voorbeeld ter naavolginge in zijn beroep, 't welk door losheid van zeden te dikmaals gekenmerkt wordt.

Zie DE LAAT, *Verhaal van Westindiën.*

HEINSIUS, (DANIEL) gebooren te *Gend*, in *Vlaanderen*, in den Jaare 1582. Van wegen de ongunst der tijden, in welke hij ter waereld kwam, moest hij, naauwlijks drie jaaren oud, zijn Vaderland verlaten. Zijne Moeder vertrok met hem na *Zeeland*, en van daar, doch nu ook in gezelschap van zijnen Vader, na *Engeland*. Van wegen verscheiden onaangenaamheden, welke hun in dit Rijk wedervoeren, beslooten de Ouders van onzen HEINSIUS ook van hier te vertrekken, en over te steeken na *Holland*. In dat Gewest namen zij tot woonplaats het Dorp *Rijswijk*, in de nabuurschap van 's *Graavenhage*. Dit gaf den jongeling eene voegzaame gelegenheid, om zich te oefenen in de gronden der Taalkennisfe, tot welke men in hem eene ongemeene zucht bespeurde. Naa dat hij hier in genoegzaame vorderingen hadt gemaakt, om hooger onderwijs te kunnen genieten, begaf hij zich na de Hoogeschoole te *Francker*, en vervolgens na die van *Leiden*. De beoeffening der Grieksche en der Latijnsche Taale, nevens de Regtsgeleerdheid, was het, daar hij zich voornaamelijk op toeleide. Door zijne ongemeene naarligheid en vorderingen won hij, aan de laatstgenoemde Akademie, de gunst en vriendschap, onder andere, van SCALIGER en DOUZA. Op voorspraak van deeze verworf hij, eerlang, verlof van de Bezorgers der Hoogeschoole, om de jeugd in de Grieksche Taale en Oudheden te mogen onderwijzen. In den Jaare 1605 wierdt hij aangesteld tot Hoogleeraar in de Grieksche Taale, Staatkunde en Geschiedenissen. Nog eenige jaaren verliepen 'er, eer hij den trap van gewoonen Hoogleeraar beklom. Ten tijde van het uitbreeken der geschillen, tuschen de Remonstranten en Contra-Remonstranten, nam hij, hoewel amptshalven daar toe niet geroepen, deel in dezelve, en verklaarde zich met zo

veel ijvers voor de laatstgemelden, dat 's Lands Staaten hem benoemden tot hunnen Sekretaris, op de Synode te *Dordrecht*, in de Jaaren 1618 en 1619. Volgens sommigen zou hij de opsteller zijn der Voorrede van de Handelingen dier Kerkvergaderinge. Zijn aanhoudend letterblokken deedt hem, in 't einde zijns leevens, zijn geheugen geheel en al verliezen. Hij overleedt, in den Jaare 1655, in den ouderdom van drieënzeventig jaaren; nalaatende, bij eene Zuster van den geleerden JANUS RUTGERSIUS, eenen Zoon NIKOLAAS, van wien straks nader, en eene Dochter, die de huisvrouw wierdt van den vermaarden GUILIELMUS GOESIUS. Behalven zijne Gedigten, welke, om hunne fraaiheid, in eens ieders handen zijn, heeft hij in 't licht gegeven verscheiden Latijnsche en Grieksche Schrijvers, met zijne Aantekeningen verrijkt; en nog andere Werken van eigen opstel. Door zijne Geleerdheid hadt hij een zo wijdklinkenden naam verworven, dat de Zweedsche Koning GUSTAVUS DE II hem tot zijnen Raad en Historieschrijver benoemde, de Raad van *Venetie* met de Ridderorde van ST. MARKUS vereerde, en Paus URBANUS DE VIII, door den Kardinaal BARBARINI, door de uitlokkendste aanbiedingen, na *Rome* deedt nodigen.

Zie *Vita Prof. Leidens.* SOERMONT,
Akad. Register.

HEINSIUS, (NIKOLAAS) de Zoon van DANIEL, wierdt gebooren te *Leiden*, in den Jaare 1620. Na, in zijn Vaderland, den gewoonen loop van Letteroeffeningen volbragt te hebben, deedt hij eene reize door *Frankrijk* en *Italië*; hier hieldt hij zich inzonderheid bezig met het vergelijken van de gedrukte Uitgaven van verscheiden Latijnsche Dichters tegen aloude Handschriften. Met eenen waardigen letterschat van Aanmerkingen keerde hij weder in 't Vaderland, en zette zich neder in zijne Geboortestad, zonder eenig bewind of bestuur, zijne dagen toewijdende aan zijne geliefde oeffeningen. Intuschen bereikte de vermaardheid zijns naams, vooral door middel zijner fraaie gedigten, de ooren der Zweedsche Koninginne CHRISTINA. Zij vondt zo veel behaagens in dezelve, vooral ook in een Lofgedigt ter haarer eere, dat

XX.D! pl.III.

NICOLAAS HEINSIUS,
Dan. Fil.

J. Schmitt del.

Heinsius, f. 170. 170.

als)
 aten hem
 rrecht,
 i de op-
 ergade-
 einde
 over-
 ventig
 JANUS
 is, en
 mar-
 elke,
 in 't
 vers,
 n van
 dlin-
 TAVUS
 e, de
 erie,
 door

ONT,

oren
 den
 leed
 zont-
 n van
 Mer
 veder
 zont-
 zime
 zijns
 en der
 agens
 e, dat
 di

in den
nach ge
maße
die Al
zu bew
a chonog
a hū ver
en Jahre
gen chū
uncken
ALBERTUS

HANS
den, bel
der Stat
leben, u
ge gū
pi er de
er untrū
wūndt w
in die zel
wūndt
in die v
fuer ho
an die
sich vo
in die
einen die
a mētro
in unger
in der
in die
in die
in die
in die
in die

zij HEINSIUS na *Stokholm* lokte. In 't eerst wierdt hij aldaar met eere en gunst bejegend, doch naderhand, zo min als van andere Geleerden, van hem weinig werks gemaakt. Zedert stelden hem de Algemeene Staaten aan tot hunnen Resident aan 't Hof van *Zweden*. Eenige jaaren dien post hebbende waargenomen, becroop hem de lust om weder te keeren na zijn Vaderland; hij verkoos nu tot zijn verblijf de Stad *Vianen*, alwaar hij, in den Jaare 1681, het eenenzestigste zijns Ouderdoms, zijne dagen eindigde. Behalven zijne Gedigten, heeft hij geschreeven Aantekeningen op de Latijnsche Digtters OVIDIUS, CLAUDIANUS, VALERIUS FLACCUS en VELLEJUS PATERCULUS.

HEINSIUS, (ANTONI) waarschijnlijk de Zoon des straks vermelden, bekleedde, in den Jaare 1685, den post van Pensionaris der Stad *Delft*, wameer hij, nevens andere aanzienlijke Staatsleden, na *Engeland* wierdt gezonden, ter vereffening van eenige geschillen, tusschen de Nederlandsche Oostindische Maatschappij en die van dat Rijk ontstaan. Vijf jaaren laater bekwam hij, op aanprijzing van Koning WILLEM DEN III, de aanzienlijke waardigheid van Raadpensionaris van *Holland*, en kort daar naa, door die zelfde veel vermogende voorpraak, het Groot-Zegelbewaarderschap, nevens het Stadhouderfchap der Leenen van *Holland*. Niet vreemd was het, derhalven, dat, in het berugte geschil, over het zenden der Nominatie van Schepenen van *Amsterdam* aan zijne Majesteit, terwijl dezelve uitlandig was, in den Jaare 1690 voorgevallen, de Heer HEINSIUS de zijde van den Stadhouder hielt. Naa dat hij, in dat zelfde jaar, als een van de Gemagtigden der Staaten, in de Haagfche Bijeenkomst was verscheenen, wedervoer hem, eenigen tijd daar naa, in den Jaare 1693, eenige onaangenaamheid, ter gelegenheid dat de Dordrechtsche Oud-Burgemeester, SIMON VAN HALEWYN, gelijk wij op zijn Artikel verhaald hebben, verdagt van ongeoorlofde verstandhouding met *Frankrijk*, den Raadpensionaris beschuldigde, aan zommigen kennis te hebben gegeven, hoe het Franfche Hof, zints het overgaan van *Bergen* in *Henegouwen*, in 's *Graavenhage* aanzoek tot vrede hadt laten doen; en alzo zich insgelijks aan verbodene gemeenschap met dat Hof bezoedeld te hebben. De Heer HEINSIUS; door de Heeren van 't Hof, hier over ondervraagd,

deedt deswegen wel geene bekentenis; doch zijne ontkenning was ook zeer flaauw. Naderhand kwam hij openlijk voor de zaak uit, in de Vergadering van *Holland*; doch voegde 'er nevens, dan niemand door hem in 't geheim was toegelaaten, dan Koning WILLIAM, in de hoedanigheid van Stadhouder. Nog eene andere ongeoorloofde geheimhouding leide de Heer HALEWYN den Heere Raadpensionaris te laste, tevens ten kenmerke dienende van deszelfs gehegtheid aan den Prins van Oranje; zij bestondt hier in, dat wanneer ter Staatsvergaderinge was gehandeld, over de vermeerdering van 's Lands Zeemagt, met dertig Schepen, de Heer HEINSIUS, 't geen hij toen reeds wist, en behoorde geopenbaard te hebben, hadt verzwegen, dat *Engeland*, in deeze vermeerdering, zijn aandeel niet wilde draagen. De Burgemeester noemde dit een *blindhokken van Holland*. In den Jaare 1697 verscheen de Raadpensionaris, onder de Staatfche Afgevaardigden, op de Rijkswijksche Vredehandeling. Van tijd tot tijd hadt hij, vervolgens, deel in de gewigtigste Staatsbelangen, en was zijn invloed van zo veel belangs, dat hij voor de oorzaak wierdt aangezien, die verhinderde dat het Vereenigde Leger met het Fransche niet handgemeen wierdt, in den Jaare 1702, en, twee jaaren laater, het regelen van den Veldtogt met den Hertog van MARLBOROUGH aan hem was toevertrouwd. Toen, in den Jaare 1706, het Fransche Hof eenige heimelijke voorflagten van Vrede deedt, nam men den Raadpensionaris, zo wel als de Regeering van *Amsterdam*, in den arm. De zoon van den beroemden Geneesheer HELVETIUS, van *Parijs*, alwaar hij thans woonde, herwaarts gekoomen, in den schijn van een bezoek aan zijnen Vader, hieldt verscheiden gesprekken, over dit onderwerp, met den Heer HEINSIUS, en stelde hem brieven en boodschappen ter hand van den President ROUILLE; gelijk hij ook, vervolgens, een Ontwerp, door de *Amsterdamsche* Burgemeesteren goedgekeurd, den Engelsche Staatsdienaaren toezondt. De punten, daar in vervat, werkte hij vervolgens uit, en bragt ze, ten getale van veertig, op 't papier. Men weet dat deeze onderhandelingen den Vrede niet ten gevolge hadden. HEINSIUS ontving hier over, van de Fransche Staatsdienaars, eenen Brief, opgevuld met bittere klagten over 't gedrag van de Afgevaardigden

den

den tot die onderhandeling. Van deeze en ontelbaare andere Staatsbezigheden afgesloofd, overleedt de Raadpensionaris, op den derden Augustus des Jaars 1720, naa dat hij, in zeer onrustige tijden, ruim dertig jaaren dat gewigtig Ampt bekleed hadt, en dus, naast JOAN VAN OLDENBARNEVELD, langer dan ooit eenige Raadpensionaris, die, tot heden vóór of naa hem heeft geleefd. Men heeft aangemerkt, dat hij, gedurende 't leeven van Prinsse WILLEM DEN III, diens belangen ijverig zijnde toegedaan, zedert van maatregelen was veranderd, zonder daarom evenwel tot de Franschgezinde zijde over te hellen.

Zie WAGENAAR, *Vaderl. Historie.*

HEIRVAART. Dus noemde men, van ouds, eene zekere hulpbetooning, welke, gedurende de Graaflijke Regeering, de Nederlanders hunnen Graaven moesten toebrengen. Zij bestond in het leveren van een zeker getal Manschap, welke, bij gelegenheid van het ontstaan van eenen Oorlog, moest worden opgebracht. De gewoonte is afkomstig van de tijden, in welke de Graaven, hier te Lande, aan het gebied der Frankische Koningen nog onderworpen waren. Volgens de uitstaande Wetten moesten, in het genoemde geval, de Graaven des Koning Leenmannen, in hun Graaffchap woonende, als mede de Ridders, oproepen tot het leveren van gewapende Mannen; dit noemde men *ter Heirvaart beschrijven*. Zelf waren de Onëdelen, of Gemeenen, tot deeze leveringinge verpligt; die zich ook, vervolgens, tot de Steden uitstrekke. Zints de Graaven, van hunne afhankelijkheid van uitheemsche Vorsten, ontslagen waren, bleef deeze gewoonte stand houden, hoewel de grond niet meer bestond, op welchen dezelve was ingevoerd. Zo veel voordeels vonden de Graaven, dikmaals in Oorlogen met nabuurige of wijd afgelegene Mogendheden ingewikkeld, bij deeze gewoonte, dat zij de buigzaame en geleidelijke Nederlanders, aan dit juk gewoon, geresedelijk overhaalden ter bewilliging in eenige schikkingen, welke daar op gemaakt wierden. Dus bepaalde men, bij beschreevene Handvesten, het getal der Manschappen, welke, onder andere, de Steden tot eenen Krijg moesten opbrengen.

Volgens de vroegste bescheiden, deswegen voorhanden, moest *Haarlem* vierenzestig, doch *Leiden* slegts vijftwintig man te velde brengen. Geduurende den *Arkelschen Oorlog*, in 't begin der Vijftiende Eeuwe, wierden van *Amsterdam* honderdtwintig, van *Haarlem* tweehonderdvijftig, en van *Leiden* tweehonderd gewapenden gevorderd. Uit welke vermeerdering van hulpbeden wij mogen afleiden, de inkruiping der Graaven op de regten der Landzaaten; 't en zij men onderstelle, dat met het toeneemend getal der Ingezeetenen, de hulpe, met hunne eigen bewilling, is vergroot geworden. Doch, waarschijnlijk, zal hier omtrent, allengskens, het zelfde misbruik zijn ingesloopen, als met opzigt tot den tijd, geduurende welken de Landzaaten gehouden waren, den Graaven ten dienste te staan. Deeze verpligting bepaalde zich, in den beginne, tot het land hunner inwooninge, en duurde slegts éenen dag, in gevolge der gewoonte, om 's morgens uit te trekken, en 's avonds wederom thuis te zijn. Volgens de Friesche Wetten, vorderde het Regt, dat de Vrije Friezen op geenen Heirvaart uitrokken, dan met de Ebbe uit, en met den Vloed wederom thuis. *It is riucht*, leezen wij bij SCHOTANUS, *dat dij frie Fresa oen nen Heerferd zhoer forfara dan mitta Ebba wt, ende mitta sloed op*. Ook bepaalden de zelfde Wetten de uitgestrektheid des togtz *Oostwaarts tot aan den Wezer, en Westwaarts tot aan het Vlie*. Doch, uit inschikkelijkheid van aart, en om den Landheeren te believen, wierden deeze paalen al vroeg en zeer dikmaals overschreeden. Voorts was de Graaf gehouden, de kosten deezer Heirvaarten te draagen; alleenlijk met deeze uitzondering, dat de nitgetrokkene Manschappen of uit eigen beurs, of van der Steden wegen van 't noodige verzorgd wierden, tot op derzelve aankomst op de algemeene Verzamelplaatze. Tot besluit merken wij hier nog aan, dat wanneer de Graaven 's Lands Wetten en oude Gewoonten volgden, in 't uitschrijven van eenen Heirvaart, zij alsdan gezegd wierden *rechte Herevaird* te gebieden; in onderscheiding van een *onrechten*, of *onwettigen*, waar toe zij zeer dikmaals overhielden.

Zie MERIS, *Charterboek; Handv. van Kennerland*; SCHOTANUS, *Beschr. van Friesl. enz.*

HEKE-

HEKERENS EN BRONKHORSTEN; zie BRONKHORSTEN.

HELDER, (DE) een Dorp, op den Noordlijksten uithoek van *Holland*, grenzende aan het vermaarde Zeegat *Texel*, dus genaamd naar het Eiland, 't welk, tegen over dit Dorp, aan de overzijde des Vaarwaters legt. Zints de verwijding der Zeegaten, en de meerdere slijting van den vasten Wal, door het aanpoelende Zeewater, heeft dit Dorp, van tijd tot tijd, verscheiden veranderingen ondergaan, en in zijne uitgestrektheid merklijk nadeel geleden. In den Jaare 1679 moest de Kerk meer binnenwaarts gezet worden, alzo de naderende stroomen daar met instorting dreigden. Van wegen de aangelegenheid deezes uithoeks, voor een aanmerklijk gedeelte van Noordholland, en op dat het Zeegat, door verdere verwijding, bij elken vloed, niet meer Waters zou binnen laaten, en alzo den boezem der Zuiderzee nog hooger, dan nu dikmaals gebeurt, doen zwellen, hebben 's Lands Staaten, van tijd tot tijd, te deezer plaatze aanmerklijke Zeeweeringen aangeleid; bestaande in het leggen van zwaare Wierdijken, het inslaan van Paalwerk, en het vullen der tusschenruimten met Ballast of Kreblingsteenen, welke voormaals, bij geheele Scheepsloadingen, in groote menigte, uit *Noorweegen*, herwaarts plagten te worden aangevoerd. Daarenboven heeft men, hier en daar, Hoofden van lange en zwaare Paalen geslagen, welke lijnrecht of met eenen bogt van den vasten Wal in Zee uitsteeken, om daar mede de kracht van den voorbijsnellenden stroom te breeken, en alzo het uitdiepen bij, en affpoelen van den Wal te beletten. Nog onlangs heeft men hier eenige schikkingen ingevoerd, van welke men, voor 't Gemeene Land en den Scheepvaart, heilzaame uitwerkzels verwacht. In het Dorp ontmoet men een Gebouw, weleer door de Westindische Maatschappije, bij derzelver eerste oprichting, gestigt; doch 't welk nu, zedert veele jaaren, tot eenen Herberg wordt gebruikt. De menigte van Zeevaardenden, welke, terwijl hunne Schepen op de Ree leggen, hier dikmaals aan Land koomen, veroorzaakt merklijk vertier in dit Dorp, alwaar men bij de driehonderd Huizen telt; veele van welke bewoond worden van Straatsdavidische en Groenlandsche Kommandeurs, of van

derzelve Stuurlieden en mindere Bevelhebbers. De *Helder* wordt met *Huisduinen*, een weinig van daar ten Westen gelegen, door éenen Leernaar bediend. Dit is ook het geval der Doopsgezinden, welke 'er eene Gemeente, als mede der Roomschegezinden, van den Aanhang der *Jansenisten*, die 'er eene Statie hebben.

Uit medegedeelde Berigten. Zie ook *Tegenw. Staat*, Deel VIII.

HELIUM. Dus noemden onze aloude Schrijvers den wijden en breedten Mond, met welken de vereenigde rivieren *Maas* en *Waal*, op de hoogte van 't Eiland *Walcheren*, weleer plagten in Zee te vallen. Of *Holland*, zo veel als *Heerland*, daar van zijnen naam ontleend hebbe, laaten wij over voor de zulken, die smaak vinden in dus gedwongene Naamsafleidingen.

HELLEVOETSLUIS, dus genaamd naar het nabij gelegen Dorp *Nieuw-Hellevoet*, in *Holland*, in 't Land van *Voorn*, is een zeer bekende Haven en Fort, van eene langwerpige gedaante, van buiten van eene Graft en Hoofdwal omringd, en van binnen voorzien van een Dok, tot eene bekwaame legplaats voor Oorlog- en andere Schepen. Van een klein gehugt, bij de uitwaterende Sluizen van deezen oord opgeslagen, is de Plaats tot haare tegenwoordige gedaante aangegroeid. Veel zal hier toe geholpen hebben, deels haare geschiktheid om dit gedeelte der Provincie tegen een vijandlijken aanval van den Zeekant te beveiligen; deels de bekwaame gelegenheid tot een spoedigen overtocht van daar na *Engeland*; deels, eindelijk, haare voegzame ligging voor 's Lands Zeemagt, om aldaar te kunnen binnen loopen. Zeker is het althans, dat het aanleggen van een Dok, ter deezer plaatze, reeds in den Jaare 1636, bij 's Lands Staaten in overleg wierdt genomen. *Hellevoetsluis* heeft drie Poorten: éene Landpoort, de *Brielsche* genaamd, en twee Waterpoorten; ter wederzijde van deeze leggen Batterijen, voorzien van zevenendertig Stukken metaalen Geschut, van twaalf tot zesendertigponders. Aan de Havenhoofden ziet men Paalen

van

De Helder
Westeren ge-
hiet geval
is moede der
en, die 'er

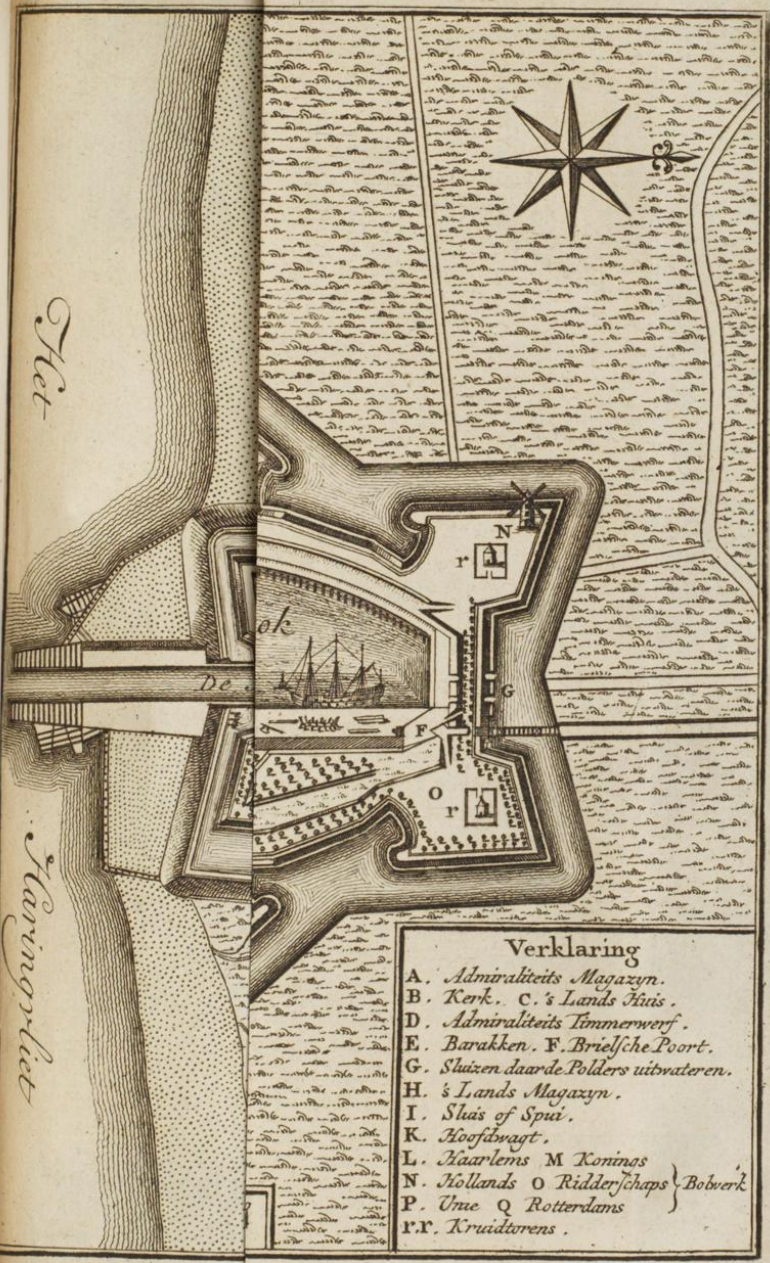
gen. De oer-
el VII.

vens den wijen
rivieren Maas
Kleren, welke
als Helder,
over voor de
aanstichtingen.

hogen Darp
oren, is een
gege schuane,
en van bin-
delgers voor
degg, bij de
is de Paas
tel na hier
de gadeke
Mastur ce
prijdeligen
re wog-
men bin-
van een
Lands
fr drie
ee We-
voor-
ruwal
Pruen
van

Met

Haringsvliet

Verklaring

- A. Admiralteits Magazyn.
- B. Kerk. C. 's Lands Huus.
- D. Admiralteits Timmerwerf.
- E. Barakken. F. Brielsche Poort.
- G. Sluizen daarde Polders uitwateren.
- H. 's Lands Magazyn.
- I. Slaas of Spui.
- K. Hoofdvagt.
- L. Kaarlems M Koninas
- N. Hollands O Ridderfchaps } Bobwerk
- P. Ume Q Rotterdams
- R.R. Kruidtuens.

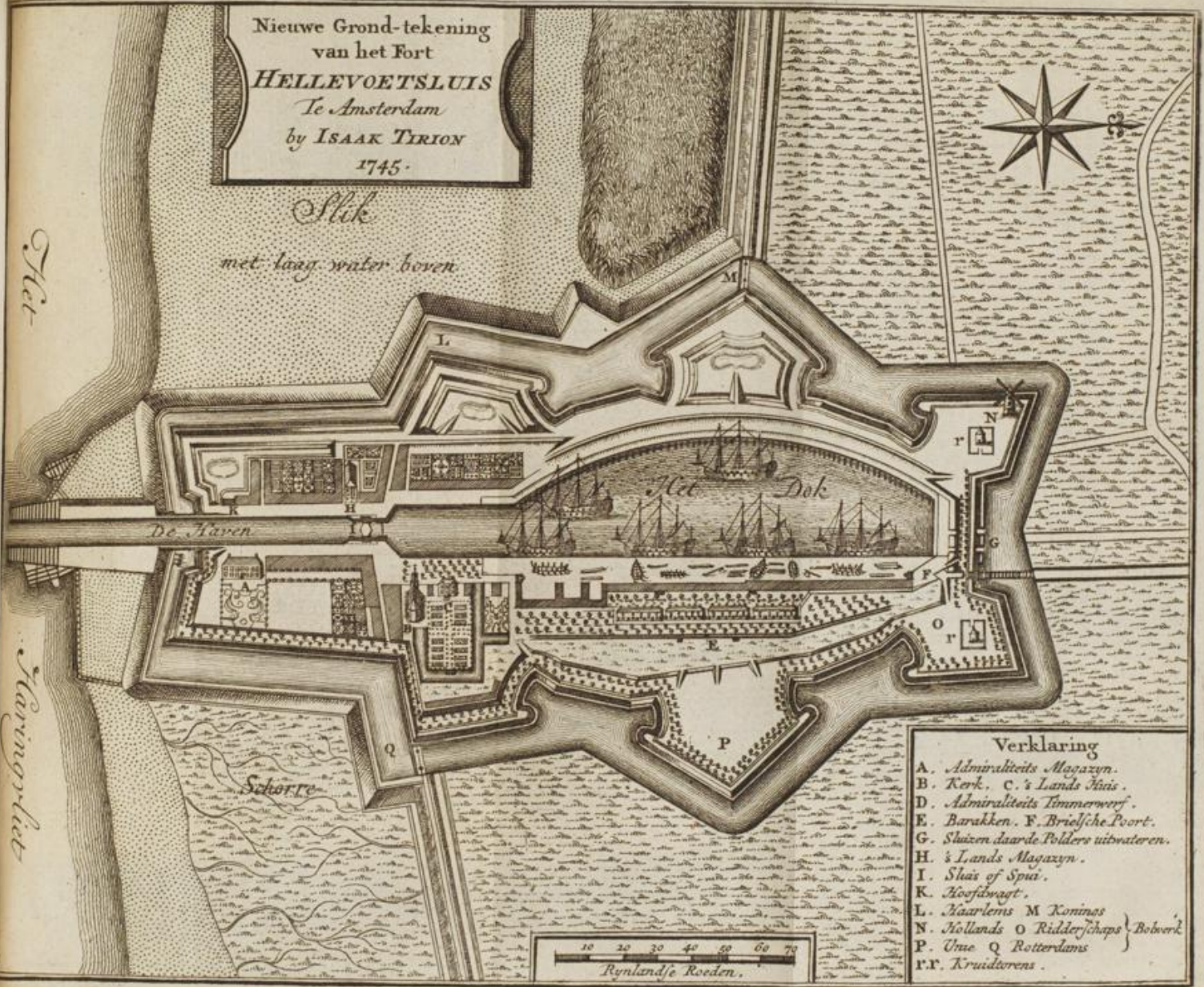
Nieuwe Grond-tekening
 van het Fort
HELLEVOETSLUIS
 Te Amsterdam
 by ISAAC TYRION
 1745.

Slik
 met laag water boven

Haven

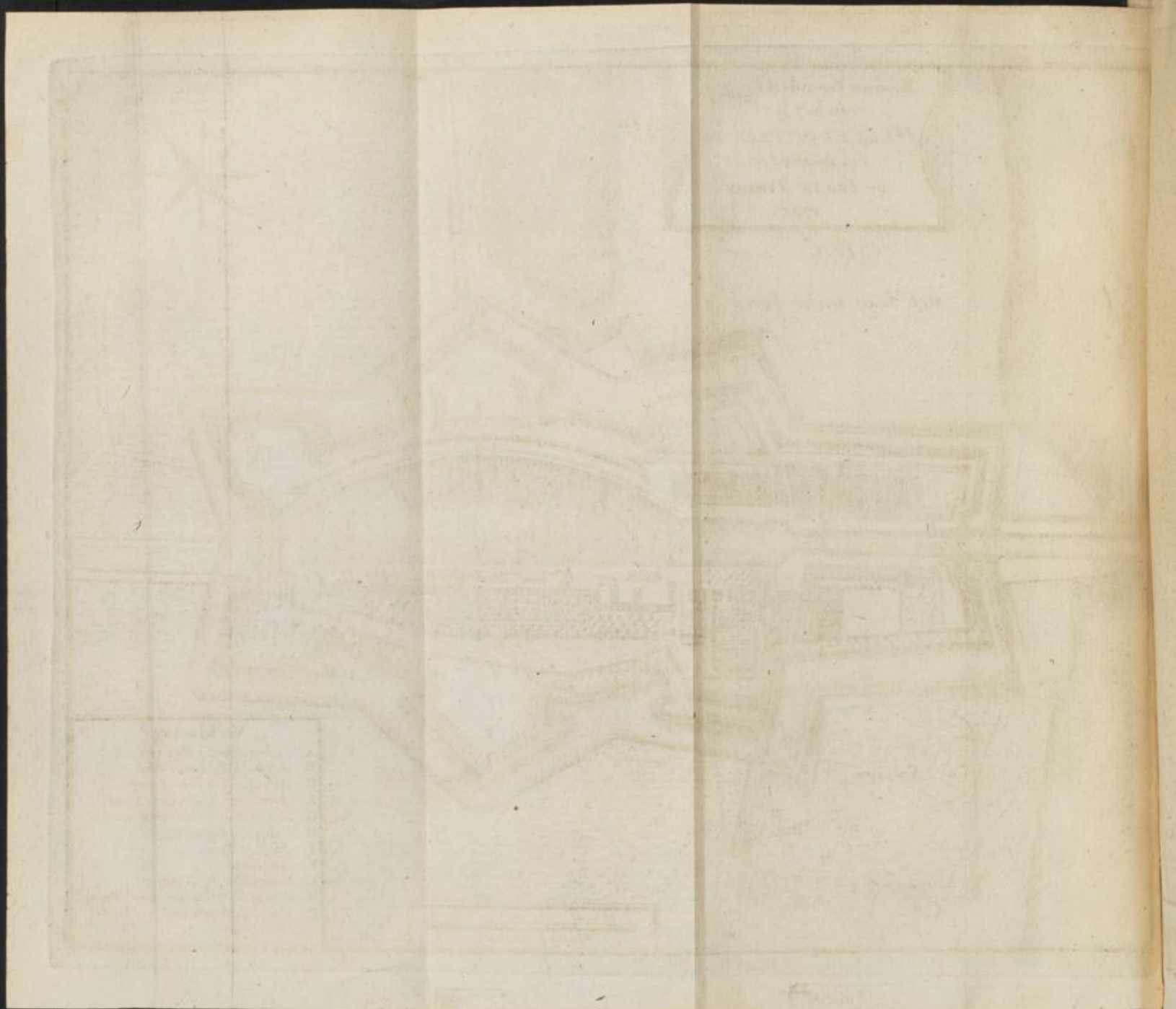
Havensloot

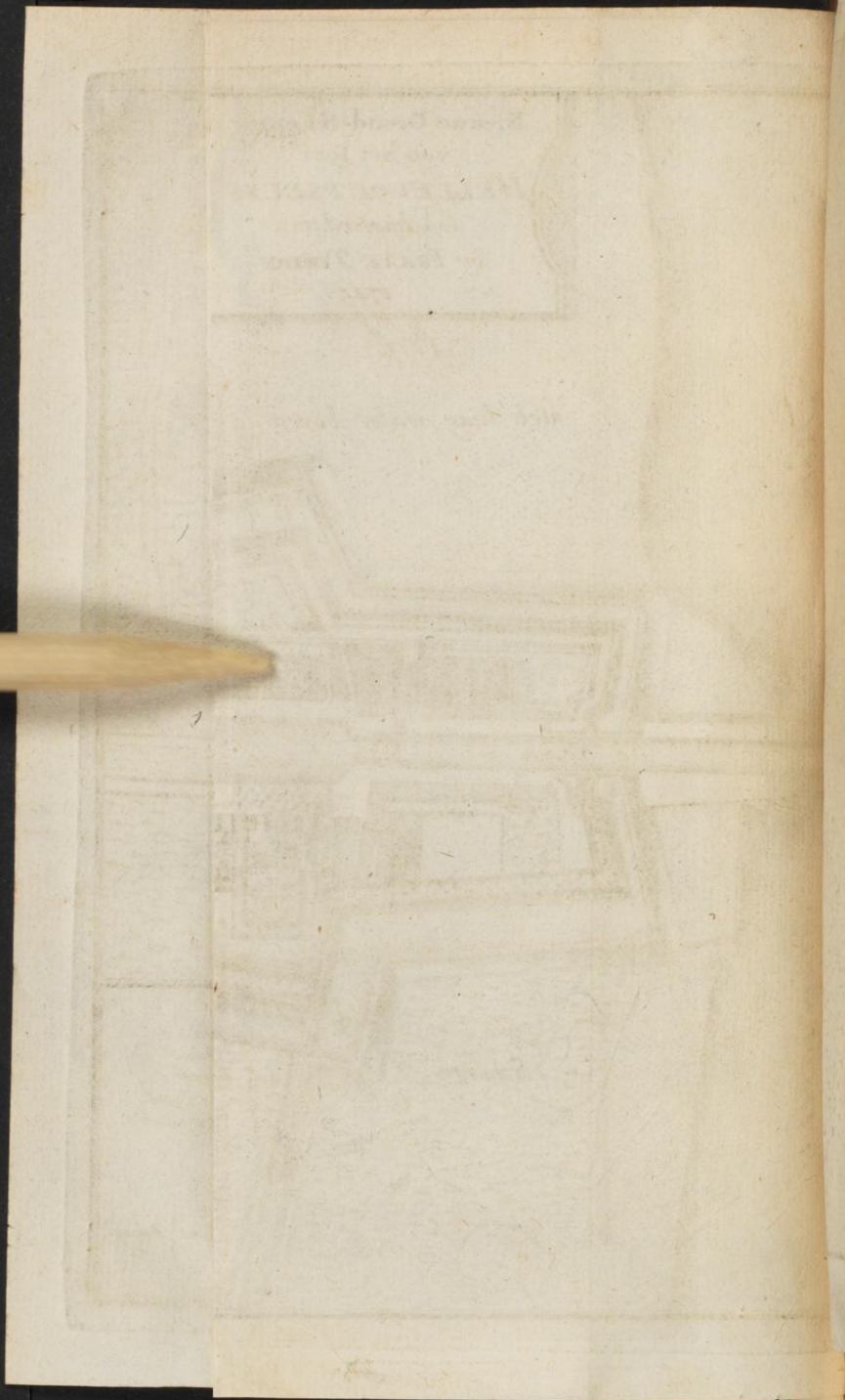

- Verklaring**
- A. Admiralteits Magazyn.
  - B. Kerk. C. 's Lands Huus.
  - D. Admiralteits Timmerwerf.
  - E. Barakken. F. Brieffche Poort.
  - G. Sluizen daarde Polders uitwateren.
  - H. 's Lands Magazyn.
  - I. Sloop of Spui.
  - K. Hoofdwagt.
  - L. Vaarlems M Komines
  - N. Hollands O Ridderfchaps } Botwerk
  - P. Ume Q Rotterdams }
  - r.r. Kruidorens.

10 20 30 40 50 60 70
 Rynlandse Roeden.

[Faint, illegible handwritten text]

1789

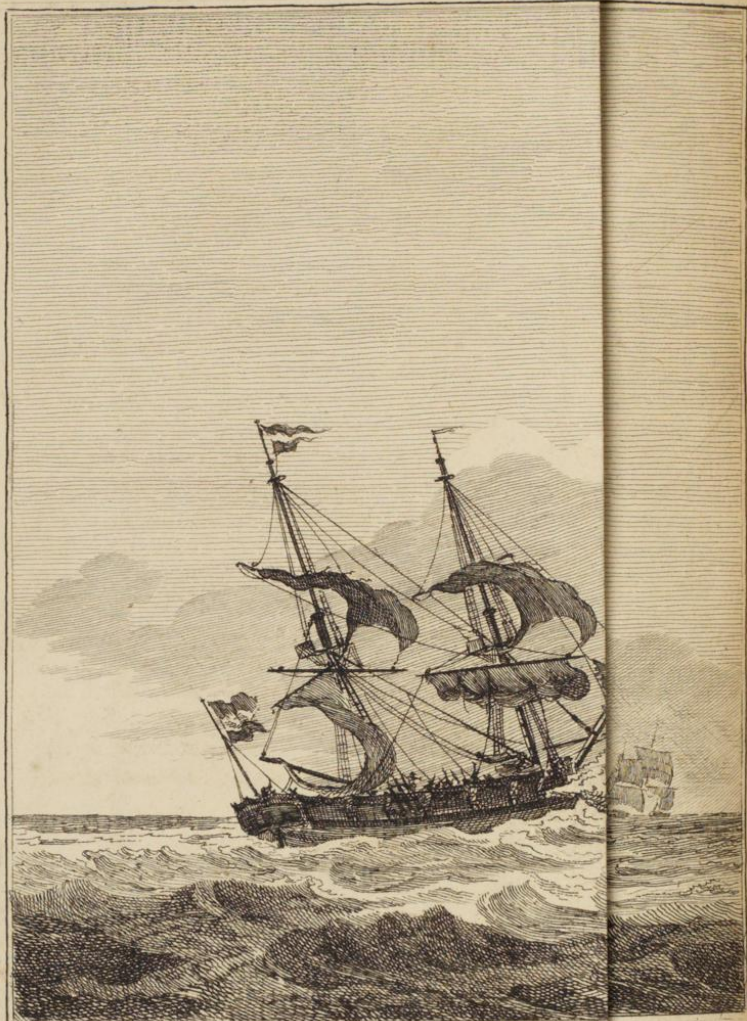

HET NEEMEN DER ENGELSCHEN
van Hellevoetsluis na Harwich door de Zierikzeese
op den 28 Octob.

PAKETBOOT VAN KAPT. FLEYN
Kaper de Goede Verwachting, Kapt. I.W. SEXTON
N: 5782

HET NEEMEN DER E
von Hellevoetsluis na Harwich door K. TROH

HELLVOET
van den va
de Dordre
van de Oe
wring. I
als overve
de en eve
an over le
laterwerk
rijp en Tr
minit en
we behou
meestal
van 's L
den. I
died, I
Kiet,
bedrad
de get
den raat
ge. Vor
enig b
ij sche
de 's L
lijk ve
bboote
we ge

HELL
ding q
i her a
n 's L
ge. Kie
wilde
ong h
ge-
Luzer

van honderdrien voeten lang en ruim twee voeten over 't kruis dik. De overfnelle stroom, die hier met eene schroomlijke snelheid langs de Oevers schuurt, vordert zo zwaare en kostbaare Borstweering. De Schutsluis, aan 't einde der Haven, in het Fort, achtenveertig voeten wijd, heeft twee ongemeen groote Vloed- en even zo veele Ebdeuren. De kunstige Brug, welke daar over legt, wordt, met veele moeite, door middel van Raderwerk en Rollen, geopend en geslooten. 's Lands Magazijn en Timmerwerf, de Logementen van de Heeren der Admiraliteit en der Gekommitteerde Raaden, en andere huizen, daar toe behoorende, staan ter wederzijde van 's Lands Dok. 't Zijn meestal zeer ruime en fraaie Gebouwen, en dienen ten bewijze van 's Lands bloei en welvaart, in den tijd, toen zij gestigt wierden. Men rekent dat op de Werf, zomtijds, wel zestienhonderd, zo Metaalen als Yzeren stukken Geschut leggen. Van de Kerk, die redelijk fraai is, en door een eigen Leeraar wordt bediend, wierdt de eerste steen geleid in den Jaare 1661, doch het gebouw niet voor het Jaar 1685 voltooid. De ongunst diens tusschentijds kan de oorzaak geweest zijn dier zammeling. Voorts wordt het getal der huizen op ongeveer honderdenvijftig begroot. De Regeering bestaat 'er uit een Schout, vijf Schepenen en eenen Sekretaris. Behalven den omslag, welchen 's Lands Gebouwen medebrengen, veroorzaakt hier merklijk vertier het geduurig af en aan vaaren der Engelsche Paketbooten na en van *Harwich*. Woensdag en Saturdag zijn haare gewoone zeildagen.

Zie *Tegenw. Staat*.

HELLING, (HERMAN) vermaard om zijnen veel gewaagden aanslag op *Amsterdam*, in den Jaare 1577, ten tijde als de Stad het nog met den Koning van *Spanje* hieldt. Het belang, welk 's Lands Staaten stelden, in 't winnen van eene vermogende Stad, hadt hun, reeds eenigen tijd, doen bedagt zijn op middelen, om haar van partij te doen wisselen, en nog onlangs zeer naauw influiten. Doch vermids openbaar geweld geene uitwerking deedt, namen ze het besluit, den list te baate te neemen. Het hoofdbewind des toelegs vertrouwden

ze aan HELLING, Kolonel over 't Voetvolk, nevens den vermaarden NIKOLAAS RUIKHAVER, den zelfden, welke *den Briel* hadt helpen bemagtigen, en van geboorte een *Amsterdammer*, doch, om zijne Staatsgezindheid, ter Stad was uit geweeken. Te zamen hadden ze onder zich tien Vaandels Knegten. Volgens 't plan moesten vier Vaandels zich te schepe, heimelijk, na de Stad begeeven, en de zes overige maaken, in den vroegen morgen van den drieëntwintigsten November, voor de Haarlemmerpoort te zijn. Dewijl het oogmerk alleen inhieldt, *Amsterdam* voor de Staaten te winnen, en geenzins om buit te maaken, deedt HELLING, vooraf, de zijnen zich schriftelijk verbinden, ingevalle zij der Stad meester wierden, geene plondering te zullen aanrigten. 's Daags vóór den bestemden toeleg zondt HELLING zijnen Luitenant CIRCOURT, met nog acht kloeke gezellen, na *Amsterdam*, alwaar zij, mids hun geweer aan de Poort afleggende, wierden binnen gelaaten. Om geenen argwaan te verwekken, bragten ze den nacht in vrolijkheid door, met drinken, zingen en danzen. Met het aanbreeken van den dag begaven ze zich na de Haarlemmerpoort, vraagden hun geweer te rug, en gingen voorts na buiten. Hier ontmoetten ze eenige Knegten, behoorende tot de vier boven gemelde Vaandelen, in den nacht voor de Stad genaderd, en die nu, op of omtrent Droogbak, 't welk toen nog buiten de Stad lag, waren aan Land gestapt. Men hielt zich over en weder vreemd, kwam in gesprek, en eindelijk in woorden, die zo hoog liepen, dat de degens uit de scheden raakten. De Wagt van de Poort hier op toeschietende, om hen te scheiden, ligten ze het masker af. Men valt gelijkerhand op de Amsterdammers aan, doodt of verjaagt ze, streeft na de Poort, en straks na binnen, onder een schrikwekkend geroep van *Victorie! Victorie! Val aan, val aan! De Stad is ons!* Alle het Volk in de Schepen tradt nu aan land, en voegde zich bij de overige Vaandels. Op elk, die tegenstand boodt, wierdt geschooten, doch alle de anderen ongemoeid gelaaten. Onder het juichen van *Oranje! Oranje! de Stad is ons!* liepen de meeste Troepen na den Dam, terwijl eenigen stal hielden bij het Koornmeetershuisje op de Kolk, welk zij voor 't Stadhuis aanzagen. Op den Dam ontmoetten de Staat-schen merkelyken tegenstand van de Burgers en Soldaaten, die aldaar de wagt hielden. In-

Intusfchen deedt HELLING niet weinig wonder het agterblijven der zes overige Vaandelen, tot dat hij vernam, dat ze, bij misverftand van den naam *Haarlemmerpoort*, voor welke zij befcheiden waren, zich vervoegd hadden voor de Poort te *Haarlem*. Onder den kloeken weerftand, dien hij binnen *Amftterdam* vondt, zondt hij, in allerijl, iemand na *Haarlem*, om zijn Volk te doen aanrukken. Doch, van wegen de overmagt, met welke hij te doen hadt, was hij niet in ftaat om post te houden. Langs den Nieuwendijk deinsde hij af, tot op de hoogte van de Oude-Haarlemmerfluis, daar hij zich, zo goed hij konde, verftanfte, in afwagting der zes Vaandelen. Ook zondt hij iemand na *Zaandam*, aan den Hopman VAN VLIET, die aldaar lag, om verfterking; doch deeze kon niet beftuiten, op eene mondelinge boodfchap, dezelve toe te zenden. Om de *Amftdammers* tot ftaan te brengen, deedt hij wijders eenige briefjes ftrooien, inhoudende dat het oogmerk zijner komfte alleenlijk diende, om hen te herftellen in den ouden welvaart, over welks verval thans algemeen geklaagd wierdt; en indien elk zich ftill hieldt, niemand eenig leed zou wedervaaren: daar, integendeel, ingevalle van wederftand, de Stad, aan plonderinge en vlamme, ten beste zou gegeven worden. Kleine baate, egter, deedt dit alles aan HELLING en de zijnen. Het agterblijven van hulpe deedt den moed der Stedelingen rijzen; zij fpeelden nu op de Staatsfchen uit twee ftukjes gefchut, en troffen, met een derzelven, den Hopman HELLING derwijze, dat hij dood nederviel. Dit bragt zulk eenen fchrik onder zijn Volk, dat het, met verhaaften optogt, ter opene Poorte uit, na buiten vlugtte. RUIKHAVER, die in een huis eene wijkplaats hadt gezogt, wierdt aldaar ontdekt, door iemand, welke hem kende en een doodlijken haat toedroeg, en vervolgens in koelen bloede doorftoeken. De veel gewaagde aanflag op *Amftterdam* liep hier mede geheel te leur.

Zie J. WAGENAAR, *Befchr. van Amftterdam*, Boek IX, en agter hetzelfde, Bijlage Lr. B.

HELMOND, een open Steedtje, in de Meierij van 's *Hertogenbosch*, ongeveer zeven uren gaans ten Zuidoosten van de Stad van dien naam, aan 't Riviertje de Aa, gelegen. Geduurende de Spaansche Beroerten heeft het gedeeld in de rampen des Oorlogs, en zijne voornaamste sterkte verloren. Hier en daar ziet men nog de overblijfsels van Stads Poorten. De Graften zijn smal, en hebben geen ander water, dan 't geen, uit het gemelde Riviertje, in dezelve loopt. Het getal der huizen wordt op ongeveer driehonderdachtig begroot. Het Kasteel, bij mangel aan onderhoud, is in een deerlijk verval. Het Klooster, eertijds het verblijf van adellijke Jonkvrouwen, wordt thans van bijzondere eigenaars bewoond. De Kerk der Hervormden, staande aan de Markt, is een ruim en fraai Kruisgebouw, niet ontbloomt van uitwendige en inwendige sieraaden. De Predikant, welke de Gemeente bedient, predikt ook in het naburig Dorp *Rixtel*. Gemeenlijk eenmaal 'sjaars houdt de Klasfis van *Peelland* hier eene zitting. De Linnenhandel en Weeverij is de hoofdbron van het bestaan der Ingezeetenen. De Admiraliteit van de Maaze heeft hier eenen Ontvanger der Licenten, nevens eenen Kontrarolleur.

Zie *Tegenw. Staat*.

HELMPOOTING, dus genaamd naar het pooten of planten van eene soort van lies of gras, *Helm* genaamd, 't welk aan den Zeekant, in verscheiden oorden onzes Vaderlands, met Duinen bezet, jaarlijks, met veel voordeel wordt te werk gesteld, om alzo eene zekere vastigheid te geeven aan 't gulle Land, en hetzelfde tegen overstuiven te behoeden. Door dit middel behoudt men, ginds en elders, een vasten voormuur tegen de aanspoelende Zee; welke, op andere plaatzen, alwaar men deze voorzorge niet gebruikt heeft, een aanmerkelijke gedeelte gronds heeft verflonden. Zie het Art. DUINEN.

HELSDINGEN, (HENRIK VAN) nevens eenen DIRK KANTER, beide *Utrechtenaars*, wisten, in den Jaare 1610, eene buitengewoone Regeeringsverandering in hunne geboortestad te bewerkten, in schijn van herstellinge van Stads Privilegien, doch, inder-

derdaad, meent men, om herstelling te bekoomen in hunne eigen waardigheden, welke zij voormaals bekleed hadden, doch van welke zij nu, zints geruimen tijd, waren uitgeflooten. Na merkelyke beweging onder de Gemeente verwekt, en dezelve de wapens te hebben doen opvatten, streefde VAN HELSDINGEN, met nog andere Gemagtigden, na het Stadhuis, en noodzaakte de Regeering tot het doen van afftand, en om andere Leden in haare plaatze te verkiezen. Beiden wierden sfraks tot Burgemeesters aangesteld. Niet lang bleeven ze in 't bewind. De Raad van Staate verliet hen, nog in het zelfde jaar, van hunne waardigheid; om welke te rug te bekoomen, zij met anderen eene zamenzweering aangingen, om der nieuwe Regeeringe den voet te ligten. Doch vermids het ontwerp met geene genoegzaame geheimhouding was behandeld, kwam het ter ooren der Wethouderschap. VAN HELSDINGEN en KANTER wierden hier op gestraft met ballingschap, en daarenboven de eerste met verbeurdverklaaring van de helft, en de andere van alle zijne goederen. Zij begaven zich met 'er woon na *Amsterdam*, alwaer zij hunne dagen eindigden.

Zie WAGENAAR, *Vad. Historie.*

HELST, (BARTHOLOMEUS VAN DER) een vermaard Schilder der voorgaande Eeuwe. Onder de Stukken, welke, op het Stadhuis van *Amsterdam*, van hem voorhanden zijn, munt inzonderheid uit, het overheerlijk tafereel op de Groote Krijgsraads-kamer. Het verbeeldt een Korporaalschap teerende Burgers, uit de Kompagnie van den Kapitein KORNELIS JAN WITSEN, ter gelegenheid van het sluiten van den Vrede met den Koning van *Spanje*, in den Jaare 1648. Naast het spreekend beeld des Kapiteins ziet men dat zijns Luitenants JOHAN VAN WAVEREN, in de houding van gelukwenschinge met die blijde gebeurtenis. Volgens 't verhaal van zommigen, zouden, voor afzonderlijke gedeelten van dit Schilderstuk, 't welk nooit zonder verwondering, met verbaasheid gemengd, kan beschouwd worden, meermaalen zeer aanzienlijke sommen geboden zijn. Wijders hangt nog, van den zelfden Meester, een uitvoerig Stuk voor den Schoorsteen

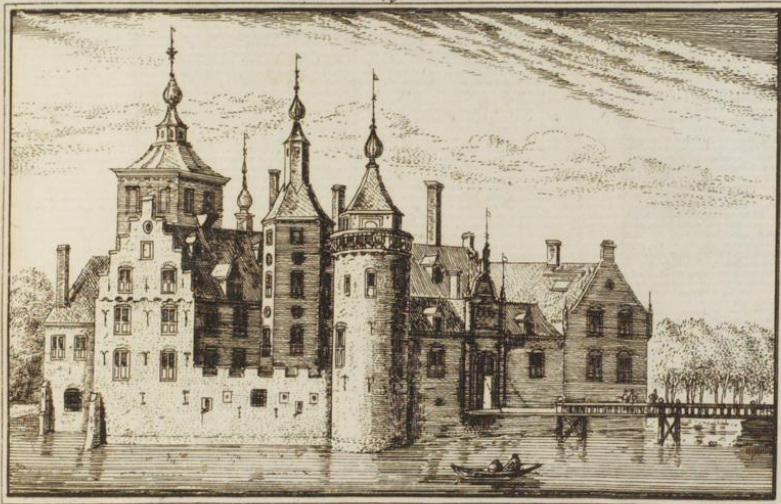
steen

steen, in de Groote Zaal van de Handboogdoele, thans den Herberg de Doele, op den Singel op de Garnaalemarkt. Des Schilders broeder was hier Kastelein: waarom dezelve veelal de Doele van VAN DER HELST genoemd wierdt.

Zie HOUBRAKEN en WAGENAAR, *Beschr. van Amsterdam.*

HEM, een Dorp in 't Noorderkwartier van *Holland*, in *Dregterland* voert, te gader met *Venhuizen*, wier Bannen aan elkander paalen, den naam van *Stede*, volgens gifte van Hertog WILLEM VAN BEYEREN van den Jaare 1414, en geniet, als zodanig, eenige Voorregten. Van de drieëndertig Vroedschappen der Stede woonen zeventien te *Hem*, en zestien te *Venhuizen*. Ieder Plaats heeft twee Burgemeesters. Van de zeven Schepenen worden, jaar om jaar, uit de Dorpen vier en drie verkoozen, nu uit het een, dan uit het ander. Het Dorp *Hem* legt in de Korte Streek, in eene rij van zeshonderd Roeden, aan weerkanten met Huizen bebouwd. Voor veertig jaaren wierdt het getal van deeze op honderdnegeëndertig begroot.

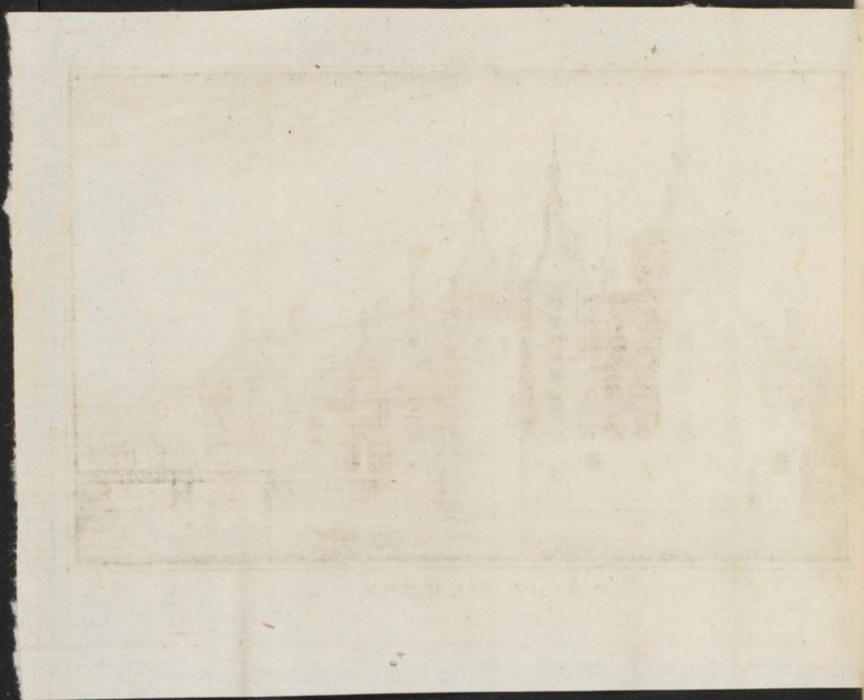
HEMELAAR, (JAN) gebooren in 's *Graavenhage*, en naderhand Kanunnik te *Antwerpen*. Al vroeg toonde hij zijne verhevenheid boven den kwaaden smaak zijner Eeuwe, also hij zich meer toeleide op de beoeffening der beschaafde Letterkunde, dan op de Schoolfche twisten en diepzinnigheden, welke toen nog bij veelen geagt wierden het karakter van een geleerd Man te vormen. Hoewel de juiste tijd zijner geboorte niet bekend is, moet dezelve zijn voorgevallen een goed stuk vóór het einde der Zestiende Eeuwe; also hij, in den Jaare 1600, eene reize na *Rome* ondernam. Hij was de vriend en leerling van den vermaarden JUSTUS LIPSIVS, die, in zijne *Brieven*, met lof van hem gewaagt, en zijner geleerdheid en goeden smaak een heerlijk getuigenis geeft. In laateren tijd was hij een vriend van HUGO DE GROOT, wien hij, in een Latijnsch Vaers, met deszelfs ontkooming uit de Loevesteinsche gevangenis, geluk wenschte. Zes jaaren vertoefde hij te *Rome*, hebbende zijnen om-

A Rademaker fecit

't SLOT HEMMEN

1520

...plein
...hied
...veel
...in hem
...sitten ha
...veer voort
...die, doch
...burchoplinge
HANNELA
...van god
...e Leiden
boek. Ver
de Gem
was om
achtde i
kome b
? Is i
de kenne
re door te
ook zinnen
zinnen. I
opnomet
lyt Liba
voor hij t
sind. H
tische I
re bekre
en ook
klar. C
ars god
een B
re jaard
de hij h
voren Brit
a

intrek in het paleis van den Kardinaal CESI. Gedurende zijn verblijf aldaar hieldt hij eene Lofrede op Paus CLEMENS DEN VIII. Zo veel genoeg gaf dezelve, ook ten Pauslijkeri Hove, dat hem, tot loon daar van, de keuze wierdt gegeven, tuschen het Opziensampt over de Vatikaansche Boekerij en eene voordeelige Kerkelijke bediening. Hij verkoos het laatste, doch vergenoegde zich met eene Kanunnikdij in de Bischoplijke Kerk te *Antwerpen*.

HEMELAAR was de Moederlijke Oom van den beroemden JAKOB GOLIUS, eertijds Hoogleeraar in de Oosterfche Taalen te *Leiden*, en bekend genoeg door zijn *Arabisch Woordenboek*. Veele moeite deedt hij om zijnen Neef over te haalen tot de Gemeenschap der Roomsche Kerke, zo als hem gelukt was omtrent diens broeder PIETER GOLIUS, welke, zints zijnt achtste jaar, ten zijnen huize was opgevoed. Kleine moeite kostte hem hierom deeze verandering van Godsdienst.

't Is bekend dat de Hoogleeraar JAKOB GOLIUS, om zich in de kennis der Oosterfche Taalen verder te oefenen, eene reize door het Oosten hadt gedaan. De zelfde zucht beheerschte ook zijnen broeder PIETER, en deedt hem gelijken togt onderneemen. Naa den naam van CELESTINUS VAN ST. LEDUINE aangenomen, en een goed getal jaaren zijn verblijf op den Berg *Libanon* te hebben gehouden, begaf hij zich na *Rome*, alwaar hij tot Hoogleeraar in de Oosterfche Taalen wierdt aangesteld. Hier bragt hij het boekje van THOMAS A KEMPIS in de Arabische Taale over. Op den ouderdom van vierenzeventig jaaren bekwam hem de zucht om Geloofsbekeerlingen te maken, en ondernam hij, ten dien einde, eene reize na de Kust van *Malabar*. Ondanks het verschil van Godsdienst, schijnen de broeders GOLIUS in goede vriendschap geleefd te hebben. 'Er is nog een Brief voorhanden, door PIETER GOLIUS aan zijnen broeder JAKOB geschreeven, op zijne Reize door het Oosten, waar in hij hem zijnen dank betuigt, voor het goed onthaal, welk zijne Brieven van Voorfchrijvinge hem in *Affe* bezorgd hadten.

Zie BAYLE, *Dict. Crit.*

HEMELUM, een oud Dorp, in *Friesland*, in de Grietenij *Hemelummer-Oldevaart*, in 't Kwartier van *Westergo*. Wel-
 eer stondt hier een aloud adelijk Slot of Stins, van het geslagt der
 HOPPERS, waar uit de vermaarde JOACHIM HOPPERUS afkom-
 stig was. Ook hadt men hier, in overoude tijden, een beroemd
 Benediktijner Klooster, van *Stavoren* derwaarts overgebracht,
 naa dat, ter deezer Stede, het *St. Odulphus-Klooster* door de
 Zee was ingezwolgen. Van hier dat de Abten zich schreeven
door Gods barmhartigheid Abt van Stavoren te Hemelum.
 Volgens UBBO EMMIUS behoorde dit onder de rijkste Kloosters
 van *Friesland*. Zints de verandering van Godsdienst, heeft men
 de goederen en inkomsten deezes Kloosters, gedeeltelijk, ge-
 bruikt tot den opbouw van 's Lands Hoogeschoole te *Franeker*.

Zie WINSEMIUS en SCHOTANUS.

HEMELUMMER-OLDEVAART, met *Noordwolle*, eene Grietenij
 in *Friesland*, in het Kwartier van *Westergo*, de achtste en op
 één na de laatste in rang. Behalven de drie Steden, *Stavoren*,
Workum en *Hindelopen*, leggen in deeze Grietenij de volgende
 negen Dorpen: *Hemelum*, *Koudum*, *Warns*, *Scharl*, *Mol-*
quern, *Oldega*, *Nijega*, *Elahuizen* en *Koldevolde*. Zeer wa-
 terrijk is deeze Grietenij, tot merkelyk voordeel van den bin-
 nenlandfchen Scheepvaart, en van den verschen Vischvangst,
 vooral van zeer smaakelyke *Baars*. Nog verscheidene andere
 Wateren of Meirtjes plagt men 'er voor deezen te ontmoeten,
 die zedert droog gemaakt, en in uitmuntende Wei- en Bouwlan-
 den zijn veranderd. Eenige groote Stinzen, welke men 'er, in
 oude tijd, vondt, zijn meest geslegt, en alleen in het vermaak-
 lyk Dorp *Koudum* daar van eenige overblyfzels te vinden.

Zie WINSEMIUS, *Kronijk van Friesland*.

HEMERT, (NEDER-) in onderscheiding van *Op-Hemert*, is
 een Dorp en Heerlijkheid, leggende aan de Maaze, op een Ei-
 landtje, de *Hemertsche Waard* genaamd, en vermaard om de
 nedert

nederlaage, welke, in den Jaare 1061, aan Graave FLORIS DEN I, nabij hetzelfde, door de Keizerlijken, die hem in den slaap overvielen, wierdt toegebracht. Voor deezen behoorde de Heerlijkheid aan den Ridder FREDERIK TURK, Zoone van den Ridder LUBBERT TURK, die; in den Jaare 1586, te *Utrecht*, wierdt verslagen. Van wegen de gelegenheid der plaatze heeft men aldaar eenige Vestingwerken opgeworpen, waar binnen eene kleine Bezetting legt. Midden in het Dorp staat een oud zwaar Kasteel met verscheiden Torens.

HEMERT, (OP-) een Dorp en Heerlijkheid, in den *Bommelerwaard*, aan den Waaldijk, hebbende, zo wel als *Neder-Hemert*, zijnen eigen Leeraar.

HEMERT, (JOHAN VAN) Burgemeester van *Deventer*, en van wegen die Stad Afgevaardigde ter Algemeene Staatsvergaderinge; was 'een der vierentwintig Regters van de Heeren JOHAN VAN OLDENBARNEVELT, ROMBOUT HOGERBEETS en HUGO DE GROOT.

HEMMIUS, (FRANCISCUS) Advokaat, en Lid der zamenverbondene Edelen, moest; om zijne liefde voor de Vrijheid, het Vaderland verlaaten, bij vonnis van den Vrijheidhaatenden ALVA. Hij hadt in huwelijk eene Frijsche Adellijke Jonkvrouw, HIELK OORTZEMA, die, naa 's Mans overlijden, hertrouwde, met WYBE GROUSTENS, Grietman van *Menadumadeels*.

Zie J. TE WATER.

HEMPENS, een Dorp, in *Friesland*, in het Kwartier van *Oostergo*, en meer bepaaldelijk in het Zuidlijk gedeelte der Grietenije van *Leeuwaarderadeel*. Volgens SCHOTANUS wierdt de tegenwoordige Kerk der Hervormden, weleer, gestigt; door twee Zusters, uit het Geslagt van HIDDEMA, en voorts aan ST. MARTEN gewijd. Een naburig Meirtje, het *Hempenser-Meir* genaamd, is, naa vooraf bekoomen Oktrooi van 's Lands Staaten, voor weinige jaaren, op kosten van een

Ll 2

vier-

viertal Burgers en Koopliden van het Friesche Vlek *Makkum*, droog gemaakt, en in goede Wei- en Bouwlanden veranderd.

HENDENESSE, *Hedenesse*, of hoedanig men ook deezen naam verkiesse te schrijven (want men ontmoet daar in eene groote verscheidenheid, zo als te zien is bij den Heer J. WAGENAAR) was, van ouds, hoogstwaarschijnlijk, de scheiding tusschen *Zee-land* en *Vlaanderen*, heden ten dage bekend bij den korter naam van *de Hont*, mischien bij verkorting van *Hontentsse*, zo als men, eertijds, ook dit woord schijnt gespeld te hebben. Zie dit alles breedvoeriger bij

J. WAGENAAR, *Vad. Hist.* D. III. bl. 251. in de *Aant.*

HENDRIK-IDO-AMBAGT, met een Dorp van dien naam, gelegen in den *Zwijndregtschen Waard*, in Zuidholland; dus genaamd naar eenen HENDRIK IDO, die, in den Jaare 1331, deezse Landstreeke in Dijk gebragt heeft. Meer dan eene Eeuw, zints dien tijd, is het geslagt van dien naam vermaard geweest te *Dordrecht*, doch schijnt in de vijftiende Eeuwe te zijn uitgestorven. Volgens de beste opgaaven zou het Ambagt bevatten driehonderdzesenveertig Morgens en vierhonderd Roeden Lands, honderdvijfzeventig Huizen, nevens eenen Koorn- en eenen Cement of Trasmolen. Daarenboven vindt men hier verscheiden Zoutkeeten. De Gemeente wordt 'er door eenen eigen Leeraar bediend. Op het *Huis Boucquet*, of liever op den grond, daar het tegenwoordige Heerenhuis staat, zou de eerste Bedijker deezzer Heerlijkheid gewoond hebben.

HENGEL, een Dorp in *Gelderland*, onder het Landdrostamps en het Graaffschap van *Zutphen*, met Kerk en Predikant, staande onder de Klasfis van *Zutphen*.

HENGELO, een Dorp, in *Twenthe*, onder het Geregt van *Delden*, hebbende eigen Kerk en Predikant, welke onder de Klasfis van *Deventer* behooren. Men vindt hier ook eene Gemeen-

meente van Doopsgezinden. Een oud adelijk Huis, welk in dit Dorp staat, plagt, voormaals, meer aanzien te hebben, dan het tegenwoordig vertoont.

HENGIST EN HORSA, broeders, twee vermaarde opperhoofden der *Saxers*, de eerste van welke den titel van Koning voerde, die, omtrent het midden der Vijfde Eeuwe, een goed deel hunner onderzaaten, nevens eene menigte *Friezen*, na *Britannie* overvoerden, en aldaar zeer aanzienlijke veroveringen maakten. Veelen dier beide Volken vestigden zich, zedert, in dat Rijk. Niet onwaarschijnlijk is de gissing van zommigen, dat, in deeze Landverovering, de reden en oorsprong moet gezocht worden der merkwaardige overeenkomst tusschen de Engelsche en de aloude Friesche Taale.

HENNAARD, een Dorp in *Friesland*, in het Kwartier van *Westergo*, met Kerk en Predikant. Het heeft zijnen naam gegeven aan de

HENNAARDERADEEL, (*Grietenije*) eene heerlijke landstreek, wgens de vrugbaarheid van uitmuntende Bouw- en Weilanden. In het Kwartier van *Westergo* bekleedt deeze Grietenij, in rang, de vijfde plaats, en bevat de volgende twaalf Dorpen: *Hen-naard*, *Tiens*, *Lutkewinum*, *Oosterend*, *Waaxens*, *Kubaard*, *Wommels*, *Hijdaard*, *Welsrijp*, *Bajum*, *Spannum* en *Edens*. De tegenwoordige Grietman is de Hooggeboorene Heer Jr. BINNERT PHILIPS ÆBINGA VAN HUMALDA.

HENRIK; een naam, dien verscheiden Keizers en Koningen gevoerd hebben. Wij zouden buiten ons Bestek treden, indien wij alle hunne verrigtingen verhaalden. Ons Plan brengt mede, deeze Vorsten te doen kennen, in zo verre dezelve tot ons Vaderland eenige betrekking gehad hebben; ten einde om alzo onze Leezers te doen opmerken, het groot belang, welk, al vroeg, de magtigste Mogendheden van Europa gesteld hebben in de thans Veréénigde Gewesten, of althans in eenige van dezelve: om, langs dien weg, de oorspronkelijke waarde en aangelegenheid der Landzaaten te doen kennen. Op de Lijst der Vorsten,

sten, welke wij bedoelen, kooft, in de eerste plaats, in aanmerking,

HENRIK DE II. (*Keizer*) Hij kwam aan die hooge waardigheid in den Jaare 1005, ten tijde als de moedige *Friezen* hunne vrijheid en onafhankelijkheid zогten te handhaaven tegen DIRK DEN III, *Graaf van Holland*, die toen nog minderjaartig was. Om hem, of liever zijne Moeder LUTGARD, in het plan ter overheeringe de hand te bieden, deedt de Keizer eene Vloot uitrusten; hij besloot daar toe, uit hoofde zijner naauwe betrekkinge tot den jongen Graave, van wiens Moeder hij eene Zuster in huwelijk hadt. Hij dwong hen, inderdaad, tot onderwerpinge, doch niet langer, dan gedurende het leeven van LUTGARD. In weerwil deezer bloedverwantfchap verklaarde naderhand de Keizer den Oorlog aan zijpen Neeve, ter gelegenheid als deeze geoordeeld wierdt, te *Dordrecht*, door het heffen van Tollen, zijne magt misbruikte te hebben. Van zijn gezag over een gedeelte deezer Gewesten vertoonde hij een blijk, in zijn gunstbewijs aan BOUDEWYN DEN IV, *Graave van Vlaanderen*, aan wien hij het Eiland *Walcheren*, en, volgens sommigen, nog andere Zeeuwfche Eilanden, als een Rijksleen, opdroeg. Hij overleedt in den Jaare 1026.

HENRIK DE III, (*Keizer*) Kleinzoön van den voorgemelden, en opvolger van zijnen Vader KOENRAAD DEN II, bevondt zich te *Utrecht*, ter vieringe van het Pinxterfeest, nevens zijnen Vader, ten tijde als deeze aldaar zijne dagen eindigde. 's Vorsten ingewanden wierden ter aarde besteld in de *St. Martens-Kerk*: waarom dezelve, door HENRIK DEN III, begiftigd wierdt met verscheiden landerijen, gelegen in den omtrek van de tegenwoordige Stad *Groningen*, welke, in den Keizerlijken Giftbrief, den naam van *Dorp of Steedje* draagt. Tot zo verre, derhalven, als mede tot eenige plaatzen in *Drente*, mede in de Gift begreepen, moet 's Keizers gebied zich toen hebben uitgestrekt. In den Jaare 1046 bevondt zich de Keizer, van nieuws, te *Utrecht*, om 'er het Paaschfeest te vieren. Gedurende zijn verblijf aldaar, deedt hij, aan de rivier de *Maaze*, eene aanzienlijke Vloot uitrusten, om te dienen tegen den Hollandfchen

Graaf

Graaf DIRK DEN IV, met wien hij thans in Oorlog was. De Vloot, voor *Dordrecht* genaderd zijnde, maakte zich meester van die Stad, welke, op Keizerlijk bevel, van Krijgsbezettinge wierdt voorzien. Vervolgens zakte de Vloot af na *Vlaardingen*, alwaar de Graaf zich thans bevondt. Ook deeze Plaats moest voor 's Keizers overmagt bukken. Naa het bemagtigen van deezen Oord van *Holland*, verliet de Keizer deeze Landen, en begaf zich na *Spier*s. Hier ontving hij, in den Jaare 1047, berigt van nieuwe vijandlijkheden van Graave DIRK: weshalven hij, andermaal, eene Vloot na *Vlaardingen* deedt afzakken, aan boord van welke de Keizer zich in eigen persoon bevondt. Ongelukkig slaagde deeze togt. Van wegen het verre gevorderde Jaargetij, konden de Troepen, te lande, weinig uitvoeren. Daarenboven waren de Schepen van noodwendigheden zeer slegt voorzien. Een gemakkelijke prooi wierden deeze van Graave DIRK. Om den schrik, hier door onder de gelande Troepen ontstaan, was de Keizer genoodzaakt, met verhaasten optogt, de wijk te neemen na *Utrecht*, daar hij ter nauwer nood, en niet zonder een aanmerkelijk verlies, binnen kwam. *Dordrecht*, en bijkans alle 't overige, welk de Keizer den Graave afhandig hadt gemaakt, wierdt thans door deezen, met kleine moeite, vermeersterd. 's Keizers overlijden viel voor in den Jaare 1056.

HENRIK DE IV, (*Keizer*) was de Zoon en opvolger des voorgaanden, in den ouderdom van naauwlijks vijf jaaren. Al vroeg, eger, kwam hij aan 't bewind, ter gelegenheid dat de Keizerinne-Moeder, die de Voogdijschap bekleedde, op vermoeden van onbetaamelijke gemeenzaamheid met den Bischof van *Augsburg*, van de Regeeringe was afgezet. Op 't voorbeeld zijner Voorvaderen vierde hij, van tijd tot tijd, het Paaschfeest te *Utrecht*; daar hem, door listige en schraapzieke Hovelingen, misbruik maakende van 's Keizers jeugd en onervarenheid, veele gunstbewijzen wierden afgetroond. Ook wist de Bischof van *Utrecht* zich deeze zelfde gelegenheid ten nutte te maaken, om aan zijne Kerke, door den jongen Keizer, verscheiden Landerijen te doen afstaan, welke, zo als hij voorgaf, door eenige Hollandfche Graaven, der *Utrecht-*

sche Kerke onregtvaardig ontwendig waren. Daarenboven bevestigde de Keizer BOUDEWYN DEN V in het Regt op de Zeeuwsche Eilanden, aan zijnen Vader, door Keizer HENRIK DEN II, opgedraagen. Zijne mildheid, in 't wegschenken van landerijen, deedt hem, eindelijk, aan HENRIK DEN DIKKEN, Graave van *Saxen*, het Markgraaffschap van *Friesland*, bij wijze van Leengoed, afstaan. Zijne slapheid in 't bewind, of de weinige prijs, dien hij stelde op de handhaaving zijner heerschappije, kan de reden geweest zijn, dat hem het ongeval bejegende, de Opstand zijns Zoons tegen hem, in 't laatste gedeelte zijns leevens, welk afliep in den Jaare 1106.

HENRIK DE V. (*Keizer*) Kort naa zijne verheffing op den Keizerlijken troon, sloot hij een Verbond met den Hollandschen Graave FLORIS DEN II, raakende het Graaffschap *Vlaanderen*, het Eiland *Walcheren* en de Eilanden *Bewester-Schelde*. Op *Vlaanderen* meende de Keizer eenig regt te hebben, gelijk de Hollanders op de gemelde Eilanden. In of omtrent het Jaar 1108 wierdt dit Verbond getroffen; doch, of en welke Krijgsverrigtingen daar van het gevolg waren, vinden wij niet aangekend. Van geen langen duur was deeze verbintenis, tusschen den Keizer en de Hollanders. Naa het overlijden van Graave FLORIS, kwam, voor eenen tijd, het bewind aan deszelfs Weduwe PETRONELLA. Deeze, eene Vrouw van mannelijken moed, was de Zuster en stondt in de belangen van LOTHARIUS, Hertog van *Saxen*, met welken de Keizer, bij aanhoudendheid, overhoop lag. Dit hadt ten gevolge, dat HENRIK DE V, een Leger hebbende op de been gebragt, daar mede, in den Jaare 1124, eenen inval in *Holland* deedt, en, hoewel niet dan ten koste van merkelijke moeite, de moedige Voogdesse des minderjaarigen Graafs noodzaakte, haare afhanklijkheid van 't Keizerrijk te erkennen. De Keizer storf, in 't volgende jaar, te *Utrecht*, en hadt tot opvolger den zelfden LOTHARIUS, met welken hij gefadig in onmin geleefd, en wiens Zuster en Neef hij vijandig hadt aangetast.

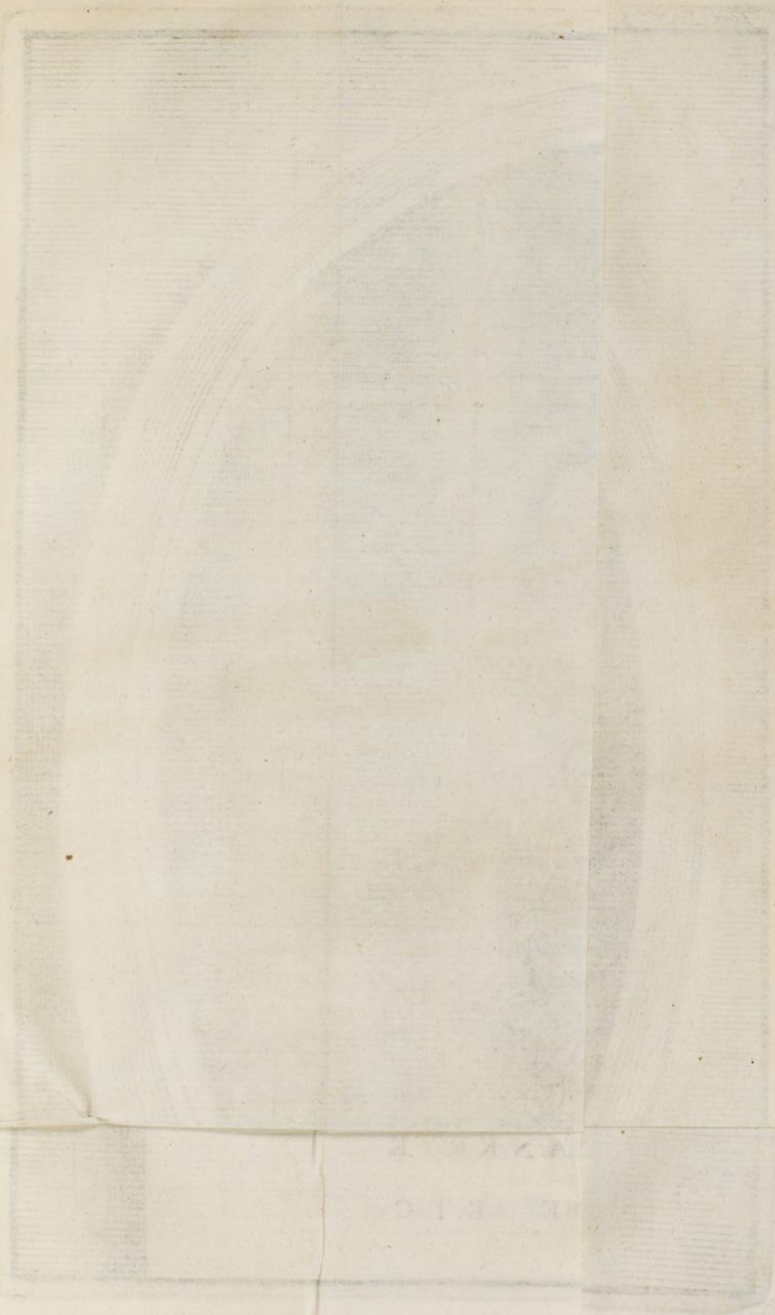
HENRIK DE III, *Koning van Frankrijk*. Naa dat onze kloeke Voorouders den stap gewaagd hadden, om het Spaansche juk

van

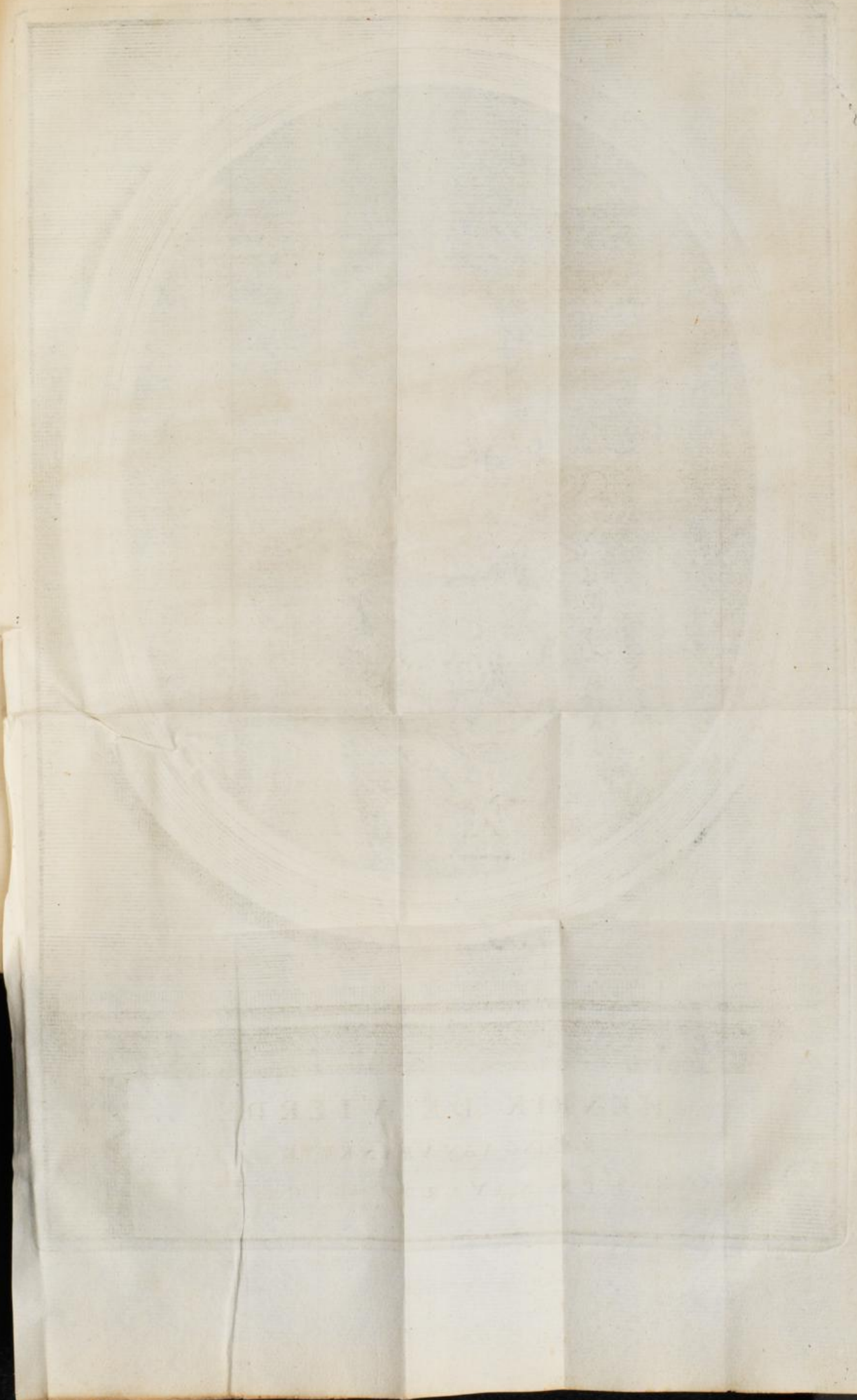
van den halze te schudden, vorderde hun belang, uit te zien na onderstand, om hun daarin de behulpzaame hand te bieden. Natuurlijk viel, onder de Europifche Mogendheden, in de eerfte plaats, het oog op *Engeland*, hoewel 't hier niet ontbrak aan dezulken, wien 't hart, ten dien einde, na *Frankrijk* hield. De ongelukkige uitflag des aanzoeks, in het eerstgenoemde Rijk, deedt 'sLands Staaten zich tot Koning HENRIK DEN III wenden. Gereedelijk beflout men hier toe, zints PRINS WILLEM DE I berigtte, van dien Vorst verftaan te hebben, dat de aanzoek ten zijnen Hove beter dan in *Engeland* zou zijn uitgevallen. Van toen af aan, ('t was in den Jaare 1576) tradt men met den Koning in onderhandeling; die, evenwel, nu geenen voortgang hadt, maar, in den Jaare 1581, hervat wierdt met 'sKonings Broeder, den Hertog VAN ANJOU, met wien men een Verdrag floot, bij 't welk, onder andere, bedongen was, aan de zijde der Staaten, dat de Hertog zijnen Broeder zou beweegen om den Staaten bij te ftaan, in het voeren van Oorlog tegen *Spanje* en alle andere vijanden. Met eene algemeene belofte des Konings, van hulp te zullen verleen, zo dra de gefeldheid zijns Koninkrijks het zou gedoogen, moest men thans, hoewel met tegenzin, hier te Lande, zich vergenoegen. Naa 's Hertogs overlijden, in den Jaare 1584, vervoegden zich, andermaal, de Algemeene Staaten aan Koning HENRIK, om aan hem de Opperheerfchappij deezer Landen op te draagen; waar bij gevoegd wierdt een verzoek, naa 't ontijdig einde van Prinfe WILLEM DEN I, om een agtbaar perfoon herwaarts te zenden, welke 'sPrinfs plaats bekleeden konde. Doch geene andere uitwerking hadt thans het Gezantschap, welk deeze aanbieding deedt, dan 'sKonings antwoord, eer hij zich verder verkoos in te laten, vooraf den toefland der Nederlanden naauwkeuriger te zullen doen onderzoeken, door iemand, welken hij, met de Nederlandfche Gezanten, herwaarts deedt vertrekken. De Franfche Gezant PRUNEAUX, naa gehoor gehad te hebben bij de Algemeene Staaten, fprak vervolgens met die van *Holland* en *Zee-land*, aan welke hij, van zijnen Meester, afzonderlijken last hadt. Hier herhaalde hij des Konings gezindheid, om de Nederlanden in 't algemeen te willen befchermen; doch voegde 'er nevens, hoe dezelve de beide Gewesten zou willen aanvaarden,

niet in de hoedanigheid van Beschermheer, maar dit van Opper-
vorst. Hard klonk deeze voorslag den meeste Landzaaten in
de ooren. Veelen dagten, niet 't onregt, dat dezelve van
'sKoning wege wierdt gedaan, niet zo zeer in de verwagting
dat dezelve zou aanvaard worden, als om te beletten, dat de
twee aanzienlijke Provinciën zich in de armen van *Engeland*
worpen. Niet vreemd kan het dan schijnen, dat de Handel,
met Koning HENRIK, traagelijk wierdt voortgezet. Zommigen
verklaarden zich uitdrukkelijk daar tegen, onder andere *Amster-*
dam, *Munnikendam* en inzonderheid de Stad *Gouda*; welke,
ten dien einde, een uitvoerig Vertoog ter Staatsvergaderinge
inleverde. Ook verzette zich daartegen Graaf, naderhand Prins
MAURITS, niet zonder inzicht, meent men, op hem zelve.
Althans verzuimde hij niet, in de Vergadering der Staaten,
zijn dienst den Lande aan te bieden, en omstandiglijk te
ontvouwen, hoe verre men reeds gevorderd was, in het ont-
werp van Opdragt der Graaslijke waardigheid aan zijnen Vader
Prinse WILLEM, toen deeze ontijdig uit het leeven wierdt weg-
gerukt. Dit niettegenstaande wierdt, eerlang, bij de meerder-
heid, tot de Opdragt beslooten: om, naamelijk, den Koning van
Frankrijk voor Prins en Heer te ontvangen, op zulke voor-
waarden, als vervolgens zouden beraamd worden. Veel moeite
kostte het ontwerpen deezer voorwaarden. Als eene bijzon-
derheid vindt men aangetekend, dat de kleine Hollandsche Ste-
den, *Woerden*, *Oudewater*, *Heusden*, *Geertruidenberg*, *Naar-*
den, *Weesp* en *Muiden*, hoewel anderzins geene stem in Staat
hebbende, bij deeze gelegenheid mede ter Dagvaart beschreeven
wierden. Uit de gezamentlijke Gewesten vertrok hierop een
zeer aanzienlijk Gezantschap, van achttien Staatsleden, na *Frank-*
rijk, onder 't geleide van eene Vloot van veertien Oorlogsche-
pen. Door tegenwind liepen ze te *Boulogne* binnen, van waar
ze over land de reize na *Parijs* voortzetterden; wordende overal,
op 'sKonings kosten, deftig onthaald. Op den dertienden Fe-
bruarij des Jaars 1585 hadden ze gehoor, in 't welk de Gelder-
sche Kanzelier ELBERT LEONINUS het woord voerde. Vervolgens
traden de Gezanten, met den Franschen Staatsdienaar PRUNEAUX,
in onderhandeling over de Voorwaarden; naa veel invoegens,
weglaatens en beschaavens, wierden dezelve, eerlang, in zulk
eene

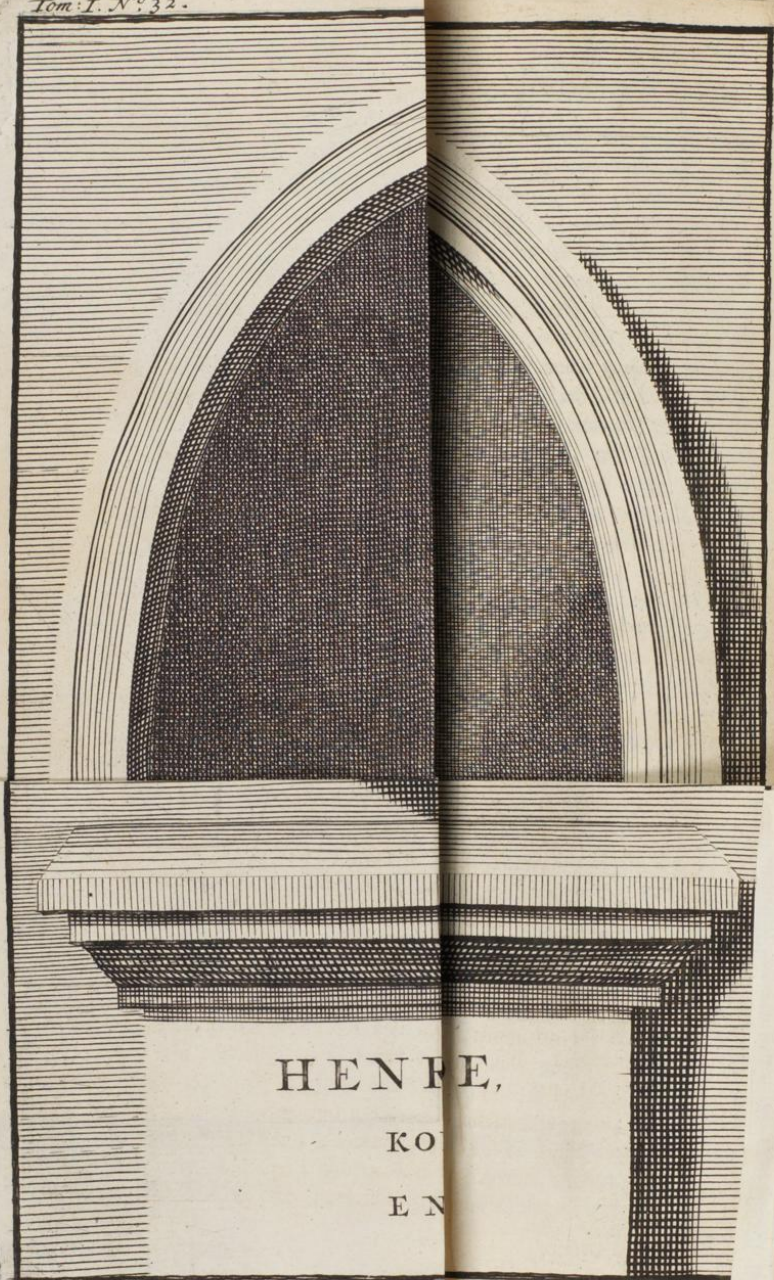

UNIVERSITÄTS- und
Landesbibliothek Düsseldorf

HENRIK DE VIERDE,
KONING VAN VRANKRYK
EN NAVARRE ETC.

HENRE,

KO

EN

eenen staat gebragt, dat men niet meer twijfelde aan een gewenschten uitslag, wanneer de zaaken, onverwagt, eenen keer namen, ziens de bemagtiging van *Bruiſel*, door den Hertog van *PARMA*. Dit deedt den Koning agteruit loopen, en, door zijne Staatsdienaars, aan de Nederlandsche Gezanten verklaren, dat hij zich niet in staat bevindende om spoedig genoeg een Leger op de been te brengen, tegen de magt der Spanjaarden, door de jongste verovering merkelyk versterkt, opgewasfen, het ongeraaden vondt, zijne agtbaarheid, in een onzekeren kans, in de waagschaal te stellen. De waare reden, egter, schijnt geweest te zijn, de inwendige verdeeldheid des Rijks, door den Koning van *Spanje* thans van nieuws gestookt; welke Koning HENRIK zou beletten, zich met uitheem che zaaken te bemoeien. Naa de eerste weigering, herhaalden de Nederlandsche Gezanten, eens en andermaal, hun aanzoek ten Hove, doch wierden telkens afgeweezen. Hun langer vertoeven in *Frankrijk* als nutteloos aanzierende, namen ze, naa de eere van een openbaar afscheidsgehoor genooten te hebben, in de Maand Maart, de wederreize aan, en dedden, eerlang, in 's *Hage*, verslag van hunne Bezendinge; welke, indien zij volgens 't oogmerk geslaagd ware, waarschijnlyk, ten gevolge zou gehad hebben, 't verlies der Nederlanden van hunne Onafhanklykheid, en eene altoosduurende onderwerping aan de Fransche heerschappij. Bekend is het ontijdig einde van Koning HENRIK DEN III, hem toegebragt door eenen Dominikaaner Monnik, JAKOB KLEMENT genaamd, die hem, met een Mes, in den onderbuik, dermaate greefde, dat hij, 's daags naa de bekoomene wonde, overleedt, op den tweeden Augustus des Jaars 1589.

HENRIK DE IV, eerst Koning van *Navayre*, naderhand van *Frankrijk*, om welks troon te beklimmen hij afstand deedt van den Hervormden Godsdienst, en den Roomsch-Katolijken openlyk omhelsde; eene vlek in 't karakter van deezen anderzins goeden en barmhertigen Vorst. De eerste blyk zijner bemoeijage met de Nederlandsche Gewesten bespeurde men, ten tijde der onderhandeling van 's Lands Staaten, over de Opdragt der heerschappij aan zijnen Voorzaat op den Franschen troon, Koning HENRIK DEN III. Nog bij 't leeven van WILLEM DEN I,
en

en voor dat het staatelijk Gezantschap, boven vermeld, na *Frankryk* reisde, hadt hij den Prinse tien of des noods twintig Vaandels Knegten aangeboden; welke aanbieding, egter, beleeftelijk wierdt van de hand geweezen. In 't vervolg, toen de Handel, met Koning HENRIK DEN III, vrugtelooos was afge-loopen, zouden de Staatichen gaarne eenige hulproepen van hem hebben overgenomen; doch de toestand zijner zaaken liet thans niet toe, door hulpbetooning aan anderen, zijne eigen magt te verzwakken. Eenen gunstigen keer namen, zedert, de zaaken der Veréénigde Gewesten. Koning HENRIK deedt, eerlang, aanzoek bij de Staaten om geld en manschap. Beiden wierden hem bezorgd. Reeds in den Jaare 1591 maakten zij honderduizend Guldens aan hem over, en zonden, in 't volgende jaar, twintig Vaandels Knegten. Telkens wierdt deeze hulpbetooning herhaald, in de Jaaren 1593, 1595 en 1596. 's Konings omhelzing van den Roomschen Godsdienst was, inderdaad, den Algemeene Staaten tegen den borst; doch, ter voorkoominge van nadeelige verwijderinge, droegen dezelve zorge, dat de Leeraars, hier te Lande, van deeze Godsdienstveranderinge, op den predikstoel, geene aanftootelijke melding maakten. En, zeker, moet het misnoegen, in de Nederlanden, over deezen flap opgevat, geene zeer diepe wortels geschooten hebben, naardien zij, ter gelegenheid van een Verbond, door Koning HENRIK met *Engeland* geslooten, niet alleen daar aan deel namen, maar zelf een afzonderlijk Verbond met hem aangingen, waar bij de Koning zich tot onderstand verpligte, zo ras zijne zaaken zulks zouden toelaaten. 't Was ingeolge deezer naauwe verbintenisse, dat wanneer HENRIK DEN IV, door den Koning van *Spanje*, met welken hij in Oorlog was, de Vrede wierdt aangeboden, hij daar van kennis gaf aan de Staaten, met betuiging, in de onderhandeling, hunne belangen niet te zullen uit het oog verliezen. Doch de Staaten toonden hier over klein genoeg. Uit vreeze, dat indien *Frankryk* met *Spanje* sloot, zij zelve alle het geweld des Oorlogs zouden op den halze hebben, dedden ze al wat zij konden, om HENRIK in Oorlog te houden; hem, ten dien einde, vermeerdering van hulpe, zo in Volk als Schepen, aanbiedende, door een Gezantschap, 't welk bekleed wierdt door JUSTINUS VAN NASSAU en JOHAN VAN OLDENBARNEVELT.

De

De laatste voerde 't woord, in 't gehoor, welk zij bij den Koning hadden. Met een verstandig overleg zegt hij zijner Majesteit te beduiden, de grootheid des roems, dien dezelve thans zoude kunnen behaalen, door 't vernederen der Spaansche grootheid. HENRIK gaf hier op tot antwoord, dat de nood hem drong tot Vrede; doch verzekerde tevens, niet te zullen afwijken van 't g' flootene Verbond, maar veeleer volharden in de aangegaane vriendschap. Hij voegde 'er nevens, ten blijke van de opregtheid zijner betuigingen, de Staaten te willen ondersteunen met twee Miljoenen en negenhonderdduizend Guldens, te schieten in den tijd van vier jaaren, onder schijn van te zullen dienen ter aflossinge van opgeschootene penningen, zonder evenwel ooit de teruggave deezer penningen te zullen vorderen. Nog een stap verder ging de edelmoedige Vorst. Hij gaf den Gezanten, of liever afzonderlijk aan den Heere VAN OLDENBARNEVELT, last, zijnen Meesteren te verklaren, dat dezelve, ten allen tijde, van 's Konings beste Volk van Oorlog in dienst zouden mogen neemen. Met deeze geruststellende verzekeringe vertrokken de Gezanten uit *Frankryk*, zonder zich verder te verzetten tegen den Vrede met *Spanje*, die, tusfschen de beide Koninkrijken, omtrent deezen tijd geslooten wierdt.

Niet lang hieldt het aan, of Koning HENRIK vertoonde de spreekende blijken van de opregtheid zijner betuigingen. In den Jaare 1599 gaf hij verlof aan de Staaten, om in zijn Rijk te mogen werven, eene bende van tweeduizend Voetknegten en eenige Ruiters; ondersteunende hen nog daarenboven met eene somme van vijfhonderdduizend Guldens, welke men thans, hier te Lande, ten uiterste benoodigd was. Waar bij nog kwam, dat hij, om den Spanjaarden, buiten openbaaren Oorlog, afbreuk te doen, zijnen Onderdaanen den Koophandel op *Spanje* genoegzaam verboodt. Om de banden van onderlinge gemeenschap nog vaster toe te haalen, gaf hij den Staaten verlof, ten zijner Hove, eenen gewoonlijken Agent te mogen houden. FRANÇOIS AARSENS, Zoon van den Griffier KORNELIS AARSENS, was de eerste, welke deezen post waarnaam.

Van merkelyken duur, en van geene kleine nuttigheid voor den Staat der Veréénigde Gewesten, was deeze naauwe verbin-

tenis

tenis met *Frankryk*. Eenige verkoeling van vriendschap ontstond 'er, aan de zijde des Konings, in de Jaaren 1606 en 1607. Zonder medeweeten van HENRIK DEN IV, hadden de Staaten eene onderhandeling begonnen met *Spanje*, over Vrede of Bestand. Tusschen het laatstgemelde Koninkrijk en *Engeland* was thans iets gaande, waardoor de heerschappij over de Nederlanden, ligtelijk, aan dat Rijk konde koomen. Koning HENRIK, hier van de lucht gekreegen hebbende, en om dit oogmerk te verijdelen, liet, door den Gezant AARSSENS, bij gelegenheid als deeze eenen keer na den *Hage* zoude doen, aan de Staaten vraagen, of zij, met behulp hunner nabuuren, zich in hunnen tegenwoordigen staat konden handhaaven? Voorts, of zij eenige hoop en uitzigt hadden op Vrede, en, om dien te bekoomen, 's Konings hulp zouden noodig hebben? En eindelijk, welke voordeelen zij den Koning dagten toe te staan, ingevalle hij aan *Spanje* den Oorlog verklaarde; en of zij, zich werpende in de armen zijner Majesteit, de vrije oefening van den Roomschen Godsdienst zouden willen gedooogen? Dat Koning HENRIK thans niet afkeerig was van de heerschappij over de Nederlanden, wordt, door veelen, uit deeze vraagen niet 't onrecht afgeleid. AARSSENS keerde te rug, zonder antwoord op deeze vraagen, welke hij zeide niet te hebben durven voorstellen. Integendeel deden de Staaten zijne Majesteit verzoeken, den jaarlijkschen onderstand van één Miljoen, welken zij dus lang genooten hadden, tot drie Miljoenen te willen verhoogen. Koning HENRIK sloeg dit niet af, maar gaf tot antwoord, dat de vermeerdering van hulpe aan de Staaten, van hunne zijde, moest gevolgd worden van meerdere believinge van den Koning. Veelligt ontstondt deeze voorwaardelijke toezegging uit de berigten, welke, intusschen, tot den Koning kwamen, aangaande de onderhandeling der Staaten met *Spanje*, zonder zijn medeweeten. Thans sloeg AARSSENS voor, eenen keer na den *Hage* te willen doen, om te bewerken, dat, buiten 's Konings weeten, niets beslooten wierdt; als mede, de voorheen gemelde vraagen thans te willen voorstellen. In 't een en ander bewilligde zijne Majesteit, en schonk, op dien grond, eenen onderstand van zeshonderd duizend Guldens, mids de Staaten met *Spanje* geenerlei Verdrag aangingen, buiten
 zijne

zijne kennis. Nogthans slooten de Staaten eenen stilstand van Wapenen, en gaven, eerst naa het tekenen van 't Verdrag, daar van kennis aan Koning HENRIK. Dit leide den grond tot eenige verkoelinge aan den kant van zijne Majesteit, die nog toenam, zints in de Nederlanden wierdt verspreid, dat de Koning van *Frankrijk* een voorneemen hadt om de Regeering deezer Gewesten te veranderen, en, door het inhouden van den Jaarlijkchen onderstand, de Staaten, uit verlegenheid, te noodzaaken om de Opperheerschappij aan hem op te draagen. Ten uiterste gebelgd toonde zich de Koning over dit gerugt; 't welk, evenwel, om verscheiden redenen, niet van allen grond schijnt ontbloot te zijn geweest; onder andere, om zeker zeggen van 's Lands Advokaat VAN OLDENBARNEVELD aan den Gezant van zijne Majesteit, inhoudende, dat indien men besloot, de Regeering te veranderen, en van een onafhanklijken Staat een Vorstendom te maaken, de Koning van *Frankrijk*, boven alle anderen, tot Oppervorst zou verkooren worden. Voor welk zeggen, inderdaad, geene reden was, indien, in 't hart van Koning HENRIK, niets van 't gemelde Ontwerp ware omgegaan.

Ondanks des Konings misnoegen op de Staaten, zondt hij, eerlang, na de Nederlanden, een plegtig Gezantschap, aan welks hoofd de vermaarde President JEANNIN gesteld wierdt. In zijne aanspraak, ter Algemeene Staatsvergaderinge, betuigde hij des Konings misnoegen, over den handel met *Spanje*, buiten kennis van zijne Majesteit, en in weerwil der goede diensten, door den Koning bewezen; 't welk, zeide hij, van ondankbaarheid niet kon worden vrijgesproken. Nogthans voegde hij 'er nevens, dat de Koning zijn Meester geen oogmerk hadt, de vriendschap te breeken, maar 't zij de Staatert den Oorlog wilden voortzetten, of Vrede zogten, hun zijne hulp betoonen, of de hand zou leenen tot het bezorgen van een eerlijken Vrede. Onder de hand hadden de Fransche Gezanten last, om te werken op de bevestiging van 't gezag van Prinsc MAURITS, met OLDENBARNEVELD en den Griffier AARSENS in goed verstand te leeven, en te maaken dat 'er geen verder Verdrag wierdt aangegaan met *Spanje*, buiten 's Konings medeweeten. Voorts moesten zij meer dringen op

het

het maaken van Vrede dan het voortzetten van den Oorlog, doch van 't sluiten van een Bestand zich afkeerig houden. De reden deezer afkeerigheid was, des Konings doelwit om de Spaansche magt te vernederen, waar toe, zijns oordeels, Vrede of Oorlog beter kans gaf, dan een Bestand, geduurende 't welk *Spanje* zich zou kunnen in staat stellen, om, naa 't afloopen van hetzelfde, den Oorlog met meerder wakkerheid door te zetten. Koning HENRIK, egter, bewilligde 'er in, zints de staat van Oorlog hem was voorgeleid; in welchen men, voorbedagtelijk, op eene looze wijze, de kosten van den Krijg zeer hoog gesteld hadt; om hem also te overtuigen van de onmogelijkheid, in de tegenwoordige schaarsheid van 's Lands Kas, zelf geholpen door 's Konings onderstand, om den Oorlog gelukkig voort te zetten.

Intusschen stelde HENRIK DE IV zijn Ontwerp niet ter zijden, om, naa dat 'er een Bestand, tusschen *Spanje* en de Algemeene Staaten, zou geflooten zijn, zich in de Nederlanden een hoog gezag te doen opdraagen. Om dit oogmerk te bereiken, vondt hij geraaden, door middel van Jaargelden en Geschenken, zich hier te Lande eenen aanhang te winnen. Hij kende den invloed van Prinse MAURITS, en van den Advokaat VAN OLDENBARNEVELT. Hierom gaf hij zijnen Gezant JEANNIN last, den laatstgenoemden, op staanden voet, een geschenk aan te bieden van twintigduizend Guldens, en naa dat 'er Vrede of een veeljaarg Bestand zou getroffen zijn, een Jaargeld van vierduizend Guldens. Aan Prinse MAURITS moest hij, in dit geval, een Jaargeld van tienduizend Guldens toezeggen. Naar bevinding van zaaken mogt de Gezant ook aan andere perfoonen geschenken doen en Jaargelden uitlooven. Graaf WILLEM VAN NASSAU wierdt, onder andere, bij naame genoemd. Om het Bestand voort te zetten, deedt de Prefident JEANNIN, op 's Konings last, eene aanspraak ter Algemeene Vergaderinge, in welke hij hetzelfde ernstig aanraadde. Ook liet de Koning, uit *Frankrijk*, eenen afzonderlijken Brief afgaan aan Prinse MAURITS, om hem te doen afzien van zijnen weertzin tegen het Bestand, 't welk hij, 't zij uit eigen belang, of door anderen daar tegen opgezet, uit alle zijne magt zocht tegen te houden. Merkkelijk leniger wierdt die Prins, zedert het ontvangen van deezen Brief. Dit, als

mede

mede de gelukkig slaagende pooging van den President JEAN-NIN, om Prins MAURITS met den Advokaat te verzoenen, bragt te wege, dat het Bestand eerlang getroffen wierdt. Nevens den Engelschen Koning, verklaarde zich HENRIK DE IV als Borg voor de onderhouding van 't Bestand, welks duuring, gelijk bekend is, op twaalf jaaren wierdt bepaald. Met opzigt tot de Nederlanden was dit het laatste bedrijf van Koning HENRIK DEN IV. Hij ging voort in het ondersteunen van de Staaten, met volk en geld. De Vorst maakte zich gereed om zich te stellen aan 't hoofd zijns Legers, bestemd, naar men wil, om eenen inval te doen in de Spaansche Nederlanden, en alzo ten voordeele der Staaten. Ook hadt hij aan d'zelve Gezanten verklaard, niet ongezind te zijn, tot het sluiten van eene nadere Verbintenisse met de Staaten, welke hij *zijne beste vrienden* noemde. Eer hij te velde trok, hadt hij begeerte, om de Koningin, MARIA DE MEDICIS, die, gedurende zijn afwezen, het Rijksbewind zou oeffenen, openlijk te doen kroonen en staatelijk binnen *Parijs* in te haalen. Op den veertienden Mai des jaars 1610 reedt hij uit, om de toebereidzels, welke, ten dien einde, gemaakt wierden, te bezigtigen. Onder 't rijden, door eene enge Straat, wierdt de Koets, in haaren voortgang, verhinderd door eene menigte rijtuigen. Dit bewoog 's Konings meeste gevolg, zich derwaarts te begeeven, om plaats te maaken. Van deeze gelegenheid bediende zich de sloodaart FRANÇOIS RAVILLAC. Op een der Koetswielen getreden, dreef bij den Koning een lang tweesnijdend Mes door 't hart: zodat hij, niets anders voortbrengende, dan *ik ben gekwetst*, straks dood nederzeeg.

HENRIK VAN NASSAU, *Heer van Breda*, Zoon van ENGELBERT, bekleedde, in den aanvang der Zestiende Ecuwe, de Stadhoudertlijke waardigheid in *Gelderland*, en maakte zich vermaard, zo door zijne heldhaftige Krijgsbedrijven, als door zijn huwelijk met CLAUDE, eenige Zuster en Erfgenaame van PHILBERT VAN CHALON, Prins van *Oranje*; waar door hij het Prinsdom *Oranje* in het Huis van *Nassau* heeft gebragt. Naderhand bekleedde hij de waardigheid van Stadhoud van *Holland*, en vervolgens die van Kapitein-Generaal. Hij over-

leedt in de Maand September des Jaars 1538, nalaatende eenen Zoon, RENÉ VAN CHALONS, *Prins van Oranje*, welks erfgenaam vervolgens Prins WILLEM DE I wierdt. De Vader van deezen, Graaf WILLEM VAN NASSAU-DILLENBURG, was de Broeder van Graave HENRID VAN NASSAU.

HENRIK KASIMIR, *Graaf van Nassau*, was de Zoon van den dapperen Krijgsheld, Graave ERNST KASIMIR VAN NASSAU, Stadhouders van *Friesland*, *Groningen* en *Drente*, en van ANNA SOPHIA, Dogter van HENRIK JULIUS, Hertog van *Brunswijk*. Naa dat, in den Jaare 1631, Prins FREDRIK HENRIK hadt weeten te bewerken, dat het regt van Opvolginge, in de Stadhouderslijke waardigheid, aan zijnen Zoone, Prins WILLEM, een kind van vijf jaaren, wierdt opgedraagen, nam, niet lang daar naa, de Provincie *Friesland* diergelijk een besluit, ten behoeve van Graave HENRIK. De Provincie van *Stad en Lande*, hier omtrent niet gekend zijnde door de Friesche Staaten, nam dit zo envel, dat zij, daar omtrent, voor als nog, tot geen besluit kwam. Zedert, gelijk ook te vooren, verzelde de jonge Graaf zijnen Vader te velde, en woonde het beleg van *Roermonde* bij, in den Jaare 1632. 't Is bekend, dat Graaf ERNST, het beleg om deeze Stad geslagen hebbende, terwijl hij de Loopgraaven bezigtigde, met eenen Musketkogel dermaate wierdt getroffen, dat hij 't, kort daar naa, bestorf. Nevens zijns Vaders Regiment, wierdt hem, terstond hierop, door de Staaten van *Friesland*, het daadelijk bezit van het Stadhouderschap hunner Provincie opgedraagen. Die van *Stad en Lande* kwamen nu ook tot andere gedagten, en erkenden hem voor hunnen Stadhouders. Zedert stelden de beide Gewesten één gemeen Berigtschrift, op 't welk hij in den Eed genomen, en waar in, onder andere, bedongen wierdt, dat hij voor niemand het regt van Opvolginge in zijne Ampten en Waardigheden zou mogen verzoeken. Want 'er verliep nog eenige tijd, eer het Stadhouderschap, in zijn geslagt, voor erflijk wierdt verklaard. Een yveraar schijnt hij geweest te zijn voor de Friesche Vrijheid. Althans vindt men aangetekend, dat wanneer, in den Jaare 1634, ter gelegenheid van geweldige bewegingen in dit Gewest, de Algemeene Staa-

Staaten eenige Troepen derwaarts zonden, in schijn om de rust te herstellen, doch inderdaad om verandering in de Regeering te wege te brengen, Graaf HENRIK zo veel uitwerkte, dat de Troepen, volgens haare bestemming, niet na *Leeuwaarden* trokken, maar, in het Vlek *Makkum*, aan land stapten, en voorts in eenige Steden verdeeld wierden. Den meesten tijd zijns levens sleet Graaf HENRIK KASIMIR te velde, en woonde, onder Prins FREDRIK HENRIK, de belegeringen van verscheiden Steden bij. In die van *Brugge*, in den Jaare 1640, hieldt hij, tegen den vijand, eens en andermaal, een scherp gevegt. Op den zesden Julij diens jaars, bezig zijnde met het bestormen van een Fort, ontving hij, van een Pistoolschoot, in het agterhoofd, eene wonde, aan welke hij, acht dagen daar naa, overleedt. Zijn Broeder en opvolger, WILLEM FREDRIK, voerde het Lijk na *Leeuwaarden*, alwaar het staatelijk wierdt bijgezet.

HENRIK KASIMIR DE II, Zoon van WILLEM FREDRIK, Stadhouder van *Friesland* en *Groningen*, en van ALBERTINA AGNES, Prinsesse van *Oranje en Nassau*, Dochter van Prinsse FREDRIK HENRIK, wierdt gebooren in 's *Graavenhage*, op den achttienden Januarij des Jaars 1657. Bekend is het ongelukkig voorval, welk zijnen Vader, onverhoeds, uit het leeven rukte: te weeten, het onverwagt losgaan van een Pistool, 't welk, van hem beproefd wordende, hem dermaate in het hoofd trof, dat hij 't eerlang bestorf. Dit viel voor in den Jaare 1664. Reeds in den Jaare 1659 hadt dezelve toezegging ontvangen, voor zijnen Zoone, omtrent de opvolging in de Stadhouderlijke waardigheid, zo dra hem iet menschelijks zoude wedervaaren. Na het treurig voorval, wierdt deeze toezegging bekrachtigd, door de Staaten van *Friesland*, aan den jongen Vorst, door het verleenen van een Lastbrief en Berigtschrift, op welke hij, in hun Gewest, het Stadhouderlijk bewind zou aanvaarden, zo dra hij den meerderjaarigen ouderdom zou bereikt hebben. Tot dien tijd toe zou hij staan onder voogdijfchap van zijne Moeder. In dienst der Staaten van *Holland* hadt Graaf WILLEM FREDRIK eenige Krijgsampten bediend. De opvolging in dezelve hadt hij, niet lang vóór zijn overlijden, voor zijnen Zoone verzogt. Naa zijnen dood herhaalden de Friesche Staa-

ten dit verzoek. Doch hier op kwam thans een weigerend antwoord, uit kracht eens Besluits, bij die van *Holland* genomen, volgens 't welk, voortaan, van 't bezit van Krijgsampten zouden worden uitgeslooten, alle de zodanigen, welke ze niet in eigen persoon konden bedienen. Gedurende de minderjarigheid van HENRIK KASIMIR hieldt deszelfs Moeder, eens en andermaal, een mondgefprek met den Franschen Gezant, Graave D'ESTRADES, over een Ontwerp, door deezen uitgedagt, om de Provincien *Friesland* en *Groningen* voor den Koning van *Frankrijk* te verzekeren; in zo verre, dat dezelve zich altoos naar de begeerte zijner Majesteit zouden moeten schikken, en alzo, ter Algemeene Staatsvergaderinge, derzelve belangen in de hand werken. Niet anders, ondertuschen, dan eene listige Staatskunde, aan de zijde der Prinfesse Weduwe, was deeze onderhandeling. Zij hadt, naamelijk, van de Fransche Kroon te vorderen, eene uitstaande schuld van honderdduizend Guldens. Om aan deeze penningen te geraaken, geliet zij zich, als of de uitzigten van *Frankrijk* haar ter harte gingen. Doch zo ras begreep zij niet, dat hier toe voor haar geen kans was, of zij veranderde van maatregelen, en verklaarde zich tegen *Frankrijk*.

Op den ouderdom van vijftien jaaren leide HENRIK KASIMIR, in handen der Staaten van *Friesland*, den Eed af, in de hoedanigheid van hunnen toekomenden Stadhouder; welke waardigheid, drie jaaren laater, in 1675, door de zelfde Staaten, gelijk ook door die van *Stad en Lande* en van het Landschap *Drente*, in zijn Huis voor erflijk wierdt verklaard. In 'dit zelfde jaar tradt hij in 't huwelijk, met AMELIA, Vorstinne van *Anhalt*, op den zestenden van November. Van wegen het hoog gezag, welk zich zijne Vrouw Moeder hadt weeten aan te matigen, of uit eenige andere oorzaake, ons onbekend, niet vroeger, althans, dan toen hij reeds den ouderdom van tweeëntwintig jaaren hadt bereikt, kreeg hij het Stadhouderlijk bewind volkomen in handen. Tot zo lang hadt de Prinfesse Weduw daar aan eenig deel gehad. Thans zich van alle bewind ontdoende, begaf zij zich, in den Jaare 1679, met der woon na *Duitschland*.

Gedurende den tijd, welken Graaf HENRIK KASIMIR, 't zij alleen, of te gader met zijne Vrouw Moeder het bewind voerde, ontstonden, van tijd tot tijd, oneenigheden, tusschen hem en Prins WILLEM

DEN

DEN III. De eerste aanleiding daar toe was het bevel van den Prins VAN ORANJE, in den Jaare 1677, aan eenige Troepen, welke in de Provinciën *Friesland* en *Groningen* in bezetting lagen, om die Gewesten te verlaten, en zich bij het Staatſche Leger te voegen, buiten kennis van de Staaten en den Stadhouder der beide Landſchappen; die, met reden, dit eigendunkelijk bevel zeer kwalijk namen, en daarom weigerden, het Krijgsvolk te laten uittrekken. Eene andere oorzaak van misverſtand, was het afdanken van eenig Krijgsvolk, door Prins WILLEM DEN III, en, onder hetzelve, van eenige Troepen, welke ter betaalinge van *Friesland* en *Stad en Lande* ſtonden. De Staaten van die Gewesten namen dit zeer euvel, als van oordeel zijnde, dat zulks behoorde te geſchieden door kunnen Stadhouder, die nu ook den rang van Kapitein-Generaal bekleedde. De zonderlinge verwijdering duurde tot in den Jaare 1685. Aanleiding tot bijlegging gaf het uitzigt van Prins WILLEM op de Kroon van *Engeland*, welke hij niet zonder merkeelijken biſtand zich kon doen op het hoofd zetten. De hulp der twee genoemde Gewesten konde, onder andere, daar toe van dienst zijn. Doch op deeze hadt hij kleinen kans, zo lang hij met den Stadhouder overhoop lag. De eensgezindheid wierdt herſteld, door bemiddeling van JOANNES VAN DER WAAYEN, in den Jaare 1677, door Prins WILLEM ſelven, uit *Zeeland* gezet, doch, zedert, in *Friesland* tot Hoogſchoolleeraar in de Godgeleerdheid aangeſteld, en door den Stadhouder HENRIK KASIMIR tot zijnen Raad verkoozen. Niet onbeloofd liet Prins WILLEM deezen dienst. Op zijne voorſpraak, naadat hij den Engeliſchen thronn hadt beklommen, droegen hem de Algemeene Staaten, in den Jaare 1684, den aanzienlijken post op van Veldmaarfchalk over de Legers van den Staat. In eigen perſoon hadt hij, kort te vooren, eenen keer na *Londen* gedaan, om zich der Koninklijke gunſte aan te beveelen. In deeze hoedanigheid woonde hij verſcheiden Veldtogten bij; doch zijne zwakke lichaamsgeſteldheid maakte hem onbekwaam tot de vermoeijenifen van het Veldleeven. Hij zukelde aan eene Borstkwaale, welke hem, in zijne eigen wooning, te *Leeuwaarden*, uit het leeven wegrukte, in den Jaare 1696, op den vijfentwintigſten Maart, in den ouderdom van

negenendertig jaaren en bijkans drie maanden; nalaatende eene zwangere Gemaalinne, welke, op den negenentwintigsten Augustus, eene Dogter ter waereld bragt, naa alvorens reeds Moeder geweest te zijn van twee Zoonen en zes Dogteren. Een der Zoonen, JOHAN WILLEM FRISO, volgde den Vader op, in zijne ampten en waardigheden,

Zie J. WAGENAAR, *Vad. Historie.*

HENRIK DIRKSZON, (Mr.) een Man van groot aanzien te *Amsterdam*, in en om het midden der Zestiende Eeuwe. In den Jaare 1525 wierdt hij verkoozen tot Lid in den Agtbaaren Raad, zat vervolgens, in de Jaaren 1526, 1528, 1533, 1535 en 1537 in Schepensbank, en bekleedde, van den Jaare 1539 tot 1564, veertienmaalen de Burgemeesterlijke waardigheid. Ondanks dit aanzien, staan van hem eenige bijzonderheden aangetekend, welke zijnen naame eenen onuitwischaaren vlek hebben aangewreeven. In den Jaare 1545 heerschte, hier te Lande, eene groote duurte in het Koorn. In 't vermoeden dat de kleine voorraad hier van de oorzaak ware, en met voorneemen om den uitvoer te verbieden, zondt de Landvoogdesse iemand van haarentwege na *Amsterdam*, om op te nemen, hoe veel 'er nog voorhanden ware. Toen wist Burgemeester HENRIK DIRKSZON te bewerken, dat de Koornhandelaars twee Lasten voor één opgaven; waar door de Uitvoer openbleef: tot voordeel van eenige Kopplieden, doch tot eenen drukkenden last voor de schamele Gemeente. Eenigen tijd daar naa, in den Jaare 1553, wierdt hem ten laste geleid, dat hij, ter gelegenheid van het vorderen van den Tienden Penning van *Holland*, van de waarde der huizen en vaste goederen, van de dertienduizend Guldens, welke *Amsterdam* daar toe moest opbrengen, meer dan vierduizend Guldens hadt agter gehouden. Doch, 't geen zijnen naame, bij tijdgenooten en naakoomelingen, vooral eenen kladde heeft aangewreeven, was zijn bedrijf omtrent den Schout WILLEM DIRKSZON BARDEZ, 't welk zich in deezervoege heeft toegedraagen,

Het

Het Schoutsamt der Stad, in den Jaare 1542, open gevallen zijnde, was hetzelfde, op aanprijzing van Burgemeester HENRIK DIRKSZOON, opgedraagen aan den gemelden WILLEM DIRKSZOON BARDES, een man van fraaie zeden, doch niet geheel onverdagt van overhellinge tot het Lutherdom. Maar hier aan bekreunde zich de Burgemeester niet, zeggende dat men hem altoos konde afzetten, indien hij niet naar de hand wilde gaan, dat is, naar de pijpen der Burgemeesteren dansen. Nogthans hadden deeze, geduurende de acht eerste jaaren zijner bedieninge, geene redenen tot klaagen. Alleenlijk wil men, dat, hoewel hij, in 't algemeen, de hand hieldt aan de uitvoering der Plakaaten, nogthans, wanneer 'er eene scherpe huiszoeking na Onroomschen op handen was, dezelve plagt te waarfchuwen, door de volgende woorden, welke hij zorge droeg, van oor tot oor te doen vliegen door de Stad: „ Jo, zef nam de Moeder en het Kind, en is daar mede in Egijp, te gevlugt”; als mede, dat hij, naa 't overdrijven der Wolk, dit tot eene leuze stelde: „ Zij zijn dood, die 't Kind naar 't leeven stonden.” Onder dit alles behieldt de Schout de gunst van Burgemeesteren.

Eenen anderen keer, nogthans, namen de zaaken, zints BARDES, ten Hove, wist te bewerken, dat hij Schout van 's Keizers wegen wierdt, en dus minder afhankelijk van de Regeeringe der Stad. Burgemeester HENRIK DIRKSZOON, die, inderdaad, BARDES meest bevorderd hadt, nam dit zeer euvel op. Van dien tijd af stelde hij alles te werk, om zijn verderf te berokkenen. Geen korter weg was 'er, ten dien einde, dan om hem verdagt te maaken van ketterije, vooral van heimelijke genegenheid voor de Herdoopers: eene Gezinte, welke, zints het voorgevallene met de Naaktloopers, in den Jaare 1535, hier ter Stede voornaamelijk in de haat was. Om dit oogmerk te bereiken, spande de Burgemeester zamen met FLORIS EGBERTSZOON, Onder-Inquisiteur en Pastoor der Oude-Kerke. Een zeker armelijk Vrouwsperfoon, Verspiedster der Onroomschen, in de wandeling GEELE FY genaamd; voorts nog een ander wijf, VOLKJE WILLEMS, nevens den Notaris KORNELIS MAARTSZOON en eenen ADRIAAN JANSZOON, wierden door hen aangezocht, tot het doen van Verklaaringen, in-

houdende dat BARDES en zijne huisvrouw herdoopt waren, en de Vergaderingen der Wederdoopers zomtjids bijwoonden. Naa dit alles wierdt de beschuldiging overgebrieft aan den Opper-Inquisiteur te *Leuven*. Intusschen kreeg Schout BARDES de lucht van 't geen ten zijnen verderve gaande was; die zich daar op bij de Landvoogdesse te *Brusfel* vervoegde, en te wege bragt, dat, tot nader onderzoek van zaaken, Gemagtigden na *Amsterdam* gezonden wierden; welke, naa een weinig onderzoek gedaan te hebben, wel haast ontwaar wierden, dat iet anders dan ijver voor de Leere hier onder verholen was. De Verklaaring, in 't bijzonder, welke FY en VOLKJE in den *Hage* deden, werwaarts zij gevoerd waren, vertoonde hier van een duidelijk bewijs. Zij verklaarden, naamelijk „ dat zij, staande op een „ bankje, door de glazen van zeker Speel- of Tuinhuis, aan 't „ *Reguliershof*, even buiten de Poort, door den Schout, ze- „ dert eenige jaaren, in huur gebruikt, met hunne eigen oogen „ gezien hadden, dat hij en zijne Huisvrouw herdoopt waren.” Deeze Verklaaring bragt het onregt aan den dag. Want eenige Gemagtigden, na het Speelhuis gezonden, om deszelfs gelegenheid te verkondschappen, klom een derzelve op het bankje, en vondt de glazen te hoog, om die zelf met zijnen arm te kunnen bereiken; waar uit hij de onwaarheid van 't getuigenis der Vrouwlieden afleidende, den Schout, daar bij tegenwoordig, met blijdschap te gemoete voerde: *Heb goeden moed, Heer Schout, uwe zaaken zijn behouden.* Toen wierden de Burgemeester DIRKSZON en de Pastoor gevat, en gevankelijk na 's *Hage* gevoerd; alwaar het eerlang bleek, dat de beschuldigers, door hun aandrijven, genoopt waren tot het geeven van valsche getuigenisfen. De Pastoor wierdt gebannen, de Notaris afgezet, en ADRIAAN JANSZON gegeesfeld. GEELE FY wierdt de tong ten halze uitgehaald, en zij vervolgens geworgd, geblakerd en na 't Galgeveld gesleept. Zo lang zij spreken konde, hieldt ze staande, dat Burgemeester HENRIK DIRKSZON haar hadt omgekogt. Veele weeken zat deeze op de Gevangenpoort, en kreeg naderhand den *Hage* tot eene gevangenis, op een borgtocht van twintigduizend Guldens, indien hij de Plaats verliet, en niet op 't eerste ontbod zich voor den Hove stelde. Een jaar verliep 'er, eer hem 't wederkeeren na *Amsterdam* vergund wierdt.

wierdt, en toen nog niet dan onder verdubbeling des Borgtogts, en zedert nog vier jaaren, voor dat de zaak volkomen was afgedaan. Zedert wist hij zijn aanzien, van nieuws, tot zo verre te herstellen, dat hij, geduurende de Jaaren 1563 en 1564, de Burgemeesterlijke waard gheid bekleedde. Naderhand, egter, schijnt hij in minagting te zijn vervallen, en ontmoeten wij hem niet, dan in den Jaare 1578, onder de dienende en Oud-Regenten, welke, bij de merkwaardige verandering van Regeeringe, ter Stad wierden uitgevoerd. Een zonderling gedrag hieldt hij bij die gelegenheid. Nevens anderen in een Vaartuig ingescheept, om daar mede Ywaarts gevoerd te worden, zondt hem zijne Huisvrouw twee hembden naa. Doch hij, geene andere gedagten hebbende, of men zoude hem buiten den Boom in den grond booren, gaf ze aan de brengster te rug, zeggende *dat hij ze niet zou noodig hebben*. Tegen verwagting, wierdt hij, met anderen, even buiten de Stad, aan den *St. Antonijsdijk*, aan land gezet, van waar hij zich na *Haarlem* begaf. Hier scheent hem de hoop op eene gelukkige omwenteling niet begeeven te hebben. Althans gevraagd zijnde naar zijne gedagten, over de verandering in de Regeering, plagt hij te antwoorden, met eene laage uitdrukking: *Huimetuit, hoedt u voor de weerluit*: betekende dat zij, die nu op 't kussen zaten, op hunne beurt wel eens het onderspit konden delven. Doch hij beleefde die omwenteling niet. Hij overleedt eerlang, te *Haarlem*, bij eenen ieder veragt, vooral bij den gemeenen Man, die zulk eenen haat tegen hem hadt opgevat, dat bij zijne begraafenisfe wierdt verspreid, dat het Lijk van Mr. HENRIK DIRSZOON op eene wonderdaadige wijze was weggevoerd, en een Spookzel de ledige plaats in de kist hadt ingenomen.

Zie J. WAGENAAR, *Vaderl. Historie en Beschrijving van Amsterdam*.

HENRIK NIKLAAS, een ijelhoofdige en dolzinnig Dweeper, in de Zestiende Eeuwe, te *Munster*, in *Westfalen*, gebooren, doch die een aanmerkelijk gedeelte zijns leevens te *Amsterdam* gelleecten heeft. Ook vertoefde hij, een geruimen tijd, te *Em-*

Mm 5 *den*,

den, daar hij Vader was van 't *Huis der Liefde*, 't welk, schrijft BRANDT, *wegens liefde, die te lichaamelijk, en geestdrijverij, die te vleeschelijk was*, verdagt wierdt gehouden. Omtrent den Jaare 1540 kwam hij 't eerst met zijne dweeperijen ter baane; hij verhefte zich zelven boven 't menschelijke, en noemde zich den vergooden mensch. Hij was, meende hij, meer dan MOZES en CHRISTUS, omdat, zo als hij voorwendde, MOZES den menschen *de Hoop* hadt geleerd, CHRISTUS *het Geloof*, maar hij zelve *de Liefde* leerde, die meer was dan die beiden, en hij zelve, diensvolgens, grooter Leeraar dan de even genoemden. MOZES, zeide hij, was in 't Voorhof des Heiligdoms geweest; CHRISTUS hadt de bediening des Geloofs in 't Heilige gehad: hij, daarentegen, schreef hij, in zijnen *Spiegel der Gerechtigheid*, hadt zijne bediening der Liefde in 't Allerheiligste. Daarenboven sprak deeze Geestlijke Dolleman van zijne Menschheid en van 't weezen zijner Godheid; ook van 't Koninkrijk Israëls, dat het, onder zijnen dienst, opgericht of bevestigd zoude worden. Zommigen zijner kinderen, (dus noemde hij zijne Leerlingen) waardeerden zijne Schriften boven de Heilige Schriftuure. Doch lieden van kunde en oordeel, onder andere de vermaarde DIRK VOLKERTSZOON KOORNHERT, getuigden, nimmer iets te hebben gelezen, waarin men mindere blijken van gezond verstand, duchtige bewijzen en wettige besluiten vondt. De zo even genoemde KOORNHERT raakte met HENRIK NIKLAAS in kennisse, ter gelegenheid als deeze, op eene reize van *Embden* na *Brabant*, zijnen weg neemende over *Amsterdam*, eenigen tijd bij hem huisvestte. In dien tusschentijd gaf hij zijnen Waard te leezen zijnen *Spiegel der Gerechtigheid*, toen nog niet gedrukt. Meer dan eens bragt KOORNHERT hem tot zwijgen, door kracht van redenen. Om in zulk een geval zich uit ve legenheid te redden, gaf hij voor, dat de Geest hem het zwijgen opleide; ook plagt hij te zeggen, dat *de Wijsheid van haare kinderen moest goordeeld worden*.

Gelijk het veelal gaat, dat de Leerlingen de wanbegrippen huns Meesters tot nog verdere uitersten trekken, zo ging het ook met die van HENRIK NIKLAAS. Zij beweerden, dat zij alleen uitverkoorenen, en alle anderen verworpelingen waren.

Eeni-

Eenigen onder hen sloegen voort tot de uitzinnigheid van te beweerden, dat zij God waren, 't Lust ons, van deeze uitzinnigheid, een voorbeeld te melden, in een gesprek, welk de bovengenoemde D. V. KOORNHERT, in den Jaare 1577, met een dier luiden hieldt, en verhaalt ten zijnen eigen huize te zijn voorgevallen, 't welk, schrijft hij, uit louter hooren zeggen, hij bezwaarlijk zou geloofd hebben.

Om het uitzinnige slegthoofd, 't welk zich aanmatigde God te zijn, van zijne spoorbijsterheid te overtuigen, vraagde hem KOORNHERT, of hij geloofde dat *God eeuwig, zonder begin en van eeuwigheid zalig was?* Op een toestemmend antwoord ging hij voort: *Kan iemand zalig weezen, zonder blijde te zijn? Neen,* was hierop het zeggen, en vervolgens dat van KOORNHERT: *Niemand is blijde, of hij weet waarom; hij weet ook dat hij blijde is? Recht zo,* was hierop het wederwoord van den *Henrik-Niklasier: want zaligheid is niet zonder blijdschap. — Gij antwoordt wel,* voegde hem hierop de andere te gemoete; *maar zeg eens, hoe oud zijt gij? — Omtrent vijfenveertig jaaren,* ontving hij hierop tot bescheid. *Zeg nu,* sprak hierop de Vraager, *wist gij voor tachtig jaaren met blijdschap dat gij zalig waart? — Voor tachtig jaaren,* was 't antwoord, *was ik nog niet gebooren: hoe mogt ik blijde zijn, of mijne zaligheid weeten? Mij dunkt dat gij met mij spot. — Neen,* vervolgde daarop KOORNHERT, *mij dunkt dat gij, tijdelijke mensch, mij bespot, die u zelven tegen de waarheid roemt God te weezen. Dit blijkt nu uit uwen eigen mond, dewijl God eeuwig is, zalig en blijde, en gij zulks niet zijt.* Doch al genoeg van zulke uitzinnigheden, welke wij alleenlijk melden, om, bij vergelijking, de waarde van gezond verstand en redelijke bevattingen wegens God, Godsdienst en de menschelijke Natuure, te in 't oog loopender te doen opmerken.

Zie BRANDT, *Hist. der Reformatie,*
Deel I,

HENS BROEK, een Dorp en Heerlijkheid, in *Noordholland,* in de zo genaamde *Vier-Noorderkoggen;* beslaande de laatste eene uit:

uitgestrektheid van bijkans driehonderdvierentachtig Morgens Lands. In het Dorp is het getal der Huizen, in het tijdverloop van honderd jaaren, twintig verminderd. In den Jaare 1749 telde men aldaar honderdzeven Huizen en één Molen. De Plaats, die, gelijk veelal hier te Lande, in de lengte gebouwd is, heeft Stedelijke Voorregten, een Raadhuis, een Burgemeester en vijf Schepenen, die, jaarlijks, door den Heer verkooren worden.

HERAUGIERE, (KAREL VAN) een moedig Krijgsman, ten tijde van Prinse MAURITS, vermaard om 't gelukkig volvoeren van den schranderen list, uitgedagt ter veroveringe van het Kasteel van *Breda*, door middel van een Turffschip. Hij onderleide en volbragt het stuk op de volgende wijze. In het einde van Februarij des Jaars 1590, nam hij tot zich ongeveer zeventig uitgeleezene Soldaaten, gekoozen uit onderscheidene Kompagniën, om allen argwaan te vermijden, en tradt daar mede, zonder van iemand gezien te worden, bij nacht, te *Zevenbergen*, aan boord van het Schip van eenen ADRIAAN JANSZOOM VAN BERGEN, Turffschipper, gewoon om in het Kasteel Turf te leveren. In het Ruim lag het volk, en op eene Zoldering van Planken een Bovenlast van Turven. Naa een moeilijken togt, op welken het Volk veel ongemaks leedt, door deszelfs langdurigheid, veroorzaakt, zo door de belemmeringen van tegenwind en Ys, als door honger en koude, kwam men eindelijk binnen het Kasteel. Hier wierdt het Turffschip bezigtigd door eenen Korporaal, doch zo onnaauwkeurig, dat hij geen onraad vernam; iets, 't welk ligtelijk zou hebben kunnen gebeuren, alzo het verschoolen Krijgsvolk met den hoest merkelyk gekweld was. Onderling hadden de Soldaaten zich verbonden, dat, indien iemand een hoest overviel, welke den toeleg zou kunnen doen uitlekken, deeze van zijne medgezellen straks zou gedood worden. Het gebrek, welk de Bezetting in het Kasteel aan brandinge leedt, was oorzaak dat het Turffschip, met ijver en blijmoedigheid, door het Ys na binnen wierdt gehaald. Straks ging men aan 't losfen, en haalde spoedig een goed gedeelte van den Bovenlast aan land. Gaarne wilden de Soldaaten den arbeid verder voortzetten; doch de Schipper en zijne Knegts, weetende wat 'er agter schuilde, hielden zich, als of ze vermoeid waren, en stel-

felden 't overige uit tot den volgenden dag. Intusfchen was het verstopte Krijgsvolk vol angst, voor verder losfen, alzo het, door de reeten der Zolderinge, reeds het daglicht konde ontwaars worden. Ook wierdt het onverduldig, over de langduurige opfluitinge in het Ruim, in 't welk, door de fnijding van het Ys, een lek ontftaan was, en geftradig water binnen liep. Ten middernacht hier aan volgende, bij een helderen Maanfchijn, deedt HERAUGIERE de opgeflootene Knegten, uit hunnen Kerker, ten voorfchijn treden; terwijl VAN BERGEN en zijne Knegts geduurig pompten, onder fchijn van het lek in het Schip, doch inderdaad om het onvermijdelijk gedruis der Soldaaten te verdooven. De Buitenwagt wierdt ftraks overrompeld en afgemaakt, gelijk ook eene bende, welke kort daarop eenen uitval deedt. Thans drong HERAUGIERE door tot in het Kasteel, zonder dat de Burgers, die uit de Stad op hem dreigden in te vallen, iets daar tegen vermogten. Tot loon zijner welgefllaagde onderneeminge, wierdt hij, zedert, door Prins MAURITS, tot Bevelhebber der Stad aangefield. De Soldaaten, gelijk ook de Turfchipper en dezelfs Knegts, ontvongen fraaie belooningen.

De gelukkige uitflag van deezen veel gewaagden togt bevoog Prins MAURITS, in den Jaare 1595, hem de volvoering van eenen anderen verrasfenden aanflag toe te betrouwen. Deeze betrof de Stad *Huij*, in Luikerland, zeer gevoegelijk gelezen om eenen weg over de *Maaze*, na *Luxemburg*, te openen. In 't begin van Februarij des gemelden jaars begaf HERAUGIERE zich na *Diepenbeek*, met twaalfhonderd Soldaaten en zeshonderd Ruiters. Hier vatte hij post met het gros der Bende, doch zondt dertig kloeke mannen af na het huis, daar HERAUGIERE heimelijk verftand hieldt, fttaande in 't hangen van eenen heuvel, op welken 't Kasteel van *Huij* lag. In 't holfte van den nacht beftonden deeze waaghalzen 't Kasteel te beklimmen; 't welk hun gereedelijk gelukte, en van de Bezettinge en voorts van de Sterkte deedt meester worden. HERAUGIERE, daar op toe gekoomen, trok fpoedig derwaarts, en nam vervolgens ook de Stad in 't bezit. Doch vermids de Spanjaards den weereloozen ftaat van *Huij* zich ten nutte maakten, door het fpoedig zenden derwaarts van eene talrijke bende, moest hij, na verloop van eene Maand, de Stad wederom overgeeven, doch
niet

niet dan op zeer eerlijke voorwaarden. De verovering van *Lier* is het laatste bedrijf, welk wij van deelen onverzaagden Krijgsmannen vinden aangetekend. De baldadigheid en plonderzucht zijner Soldaaten was oorzaak, dat ook deezee verovering, door de Spaansche overmagt, hem spoedig wederom ontweldigd wierdt.

Zie BOR, Boek XXXII.

HERBAJUM, een Dorp in *Friesland*, in de Grietenij van *Franekeradeel*, aan den rijdweg tuschen *Harlingen* en *Franeker*, omtrent een half uur gaans van de laatstgemelde Stad, niet onvermaaklijk, gelegen. Het Dorp, schoon van weinig aanzien, is der melding overwaardig, als hebbende, op eene aloude State, *Sikkema* genaamd, waar van men nog heden, in dit Dorp, in eene deftige Poort en wijde Gragten, de overblijfszels ziet, de voortreffelijke Staatsman, Jr. SIKKO VAN GOSLINGA, het eerste levenslicht aanschouwd.

Zie Tegenw. Staat van *Friesland*.

HERBERT, *Bischof van Utrecht*, was een dier moedige Kerkvoogden, welke zo wel het zwaard des tijdelijken arms als dat des Geests wisten te voeren. Zints zijne verheffing op den Bischoppelijken Stoel, hadt hij, op 't voorbeeld zijner Voorzaaten, zich merkelijk gezag aangemaatigd in *Groningen* en *Drente*. Zeer euvel namen dit de Landzaaten, en tevens het besluit, het onnatuurlijk tijdelijk juk eens Geestlijken Herders af te schudden, bij de eerste gelegenheid. Deezee meenden zij gevonden te hebben in eene reize, welke de Bischof, in den Jaare 1138, kort naa zijne verheffing, na *Rome* deedt. Zij versterkten de *St. Walburgs Kerk*, met oogmerk om zich daar uit tegen de Bischoppelijke magt te verdedigen. HERBERT, hier van de weet ontvangen hebbende, trok met een Leger op *Groningen*, en zo hevig tegen de versterkte Kerk aan, dat de Groningers genoodzaakt wierden, zich over te geeven. Tot zo verre bragt hen toen de Bischof onder de knie, dat zij hem, als

hun-

hunnen Heere, moesten hulde doen, en plegtiglijk zweeren, de Stad, zonder zijne uitdruklijke bewilliging, nooit met Muuren, Poorten of Totens te zullen verfterken. Hoewel de arm, de moed der Groningers was daarom nog niet ontwapend. Van die gezindheid meende DIRK DE VI, Graaf van *Holland*, zich te bedienen, om den Bisfchop afbreuke te doen. Eene bende Krijgsvolk verzameld hebbende, was hij van zin om hem, onverhoeds, daar mede op het lijf te vallen. Doch HERBERT, bijkans zo vaardig in 't uitvoeren als in 't beraamen van hulpmiddelen, verzamelde insgelijks zo veel volks, als hij in der haast konde bijeen brengen. Spoedig raakten de beide Legers aan elkander, tot merkelyk nadeel van Graave DIRK, wiens benden deels sneuvelden, deels verftrooid wierden; wordende, daarenboven, zijn Zwager OTTO, die 'er 't bevel over voerde, gevangen genomen en na *Utrecht* gevoerd. Zo euvel nam dit Graaf DIRK, dat hij den Bisfchop HERBERT, in zijne Stad *Utrecht*, belegerde en zeer naauw opflood. Hij ging nog verder. Stout op zijne overmagt, en aan de verdeediging befeurende, dat de Stad, indien hij ernstig doortastte, de zijne ware, deedt hij alles tot eenen Storm gereed maaken. Nog ontzong den Bisfchop de moed niet. Zo vrugtbaar in 't uitvinden van hulpmiddelen, wanneer de nood drong, als kloekhartig en onverzaagd, wierdt hij nu te raade, terwijl de tijdljke arm te kort schoot, den wereldlijken te baate te neemen. Uitgedoscht in zijn Kerkelyk plegt-gewaat, omringd en gevolgd van eenen floet van Geestelijken, trekt hij ter Poorte uit, houdende in de eene hand zijnen Bisfchoplijken herdersstaf, in de andere een Boek, waaruit hij den Graave het banvonnis wilde voorlezen, ingevalle hij het beleg niet op staanden voet opbrak. In meer verlichte tijden ware deeze toefstel niets anders geweest, dan een schim om kinders te vervaaren. Nu dagt men geheel anders. Krijgshelden, die een hagelbui van pijlen manmoedig durfden te gemoete streeven, waren bang voor den Kerkelyken banblixem. Graaf DIRK kreeg den Krijgshaftigen Kerkvoogd niet in 't oog, of straks ontviel hem de moed. Met ongedekten hoofde en blootsvoets treedt hij toe tot den Bisfchop, valt voor hem op de knieën en fineekt om vergiffenis van zijn heiligschendend ontwerp, in 't beflormen der Bisfchoplijke Stad. HERBERT, reeds bijkans over-

WON-

wonnen, gedraagt zich nu als Overwinnaar; hij verwaardigt den vernederden Graaf met eenen kus des Vredes, en sluit met hem een Verbond van vriendschap, 't welk niet dan met het leeven eindigde. Bischof HERBERT overleedt, in den Jaare 1150.

Zie BEKA, in *Heriberto*; HEDA.

HERBERTS, (HERMAN) gebooren te *Grol*, in 't Graafschap *Zutphen*, in April des Jaars 1540, was een dier Godgeleerden, welke, om hunne gemaatigde denkwijze en schroomvalligheid in 't vaststellen van zaaken, welke niet duidelijk geopenbaard zijn, door de vervol- en heerschzucht van onbezonnene ijveraren, in veele moeilijkheden wierdt ingewikkeld. Naa den loop zijner Letteroeffeningen volbragt te hebben, wierdt hij beroepen te *Wezel*. Van hier deedt hij, nu en dan, eene keer na *Antwerpen*, om, bij wijze van leeninge, zo als toen dikmaals gebruikelijk was, onder de Hervormden in die Stad den dienst waar te neemen. In den Jaare 1577 beriep hem de Gemeente te *Dordrecht* tot haaren Leeraar, en genoot zijnen dienst, tot in den Jaare 1582; wanneer hij na *Gouda* wierdt verplaatst. Geduurende zijn verblijf te *Dordrecht* leiden zijne Ampigenooten, op hem misnoegd, om eenige onzuiverheid in de Leere, met welke hij betigt wierdt, hem te laste, dat hij getragt hadt, het *Wonderboek* van den berugten DAVID JORIS te doen drukken. Volgens 't zeggen der Kerkelijken, zou hij, in 't bijzijn van Gemagtigden der Regeeringe van *Dordrecht*, bekend hebben, tot dit drukken verlof gegeven, doch zedert daar voor vergiffenis verzogt, en zelf het doen van schuldbe-
kentenisse op den predikstoel hebben aangeboden. HERBERTS ontkende dit alles in openbaaren druk, en beriep zich, ten dien einde, op de Gemagtigden, zijnde de Heeren WILLEM JANSZON DE WIT, WILLEM DE JONGE, Jonker VAN DER MYLE en HENDRIK VAN NISPEN. HERBERTS voegt 'er nevens, hoe de Drukker JAN KANIN bij hem aanzoek hadt gedaan om het gemelde Boek te mogen drukken; als ook, dat die van de Klasfis, voor welke hij gedagvaard was, geen bewijs hebbende voor de beschuldiging, tegen hem ingebragt, nothans beweerden dat hij schuldig

was,

was, en evenwel zo hard bij hem aandrongen op schuldbeckentnisse, dat de Heer VAN NISPEN, een der Gemagtigden uit de Wethouderschap, hun, eindelijk, te gemoete voerde: „Ik heb „de Spaansche Inquisitie gelezen; maar nooit ben ik op eene „plaats geweest, daar ik dezelve zo leevendig zag in 't werk „stellen als hier.”

Het vertrek van HERBERTS na Gouda maakte een einde aan deezen twist. Doch ook hier volgde hem de onmin met de Kerkelijken. Volgens 't geen hem te laste wierdt geleid, was hij niet zuiver in de leere, aangaande *de Volkomenheid der Christenen, de Regivaardigmaaking* en *Voorbeschikking*. In een Sijnode, door den Graaf VAN LEICESTER, die, schrijft BRANDT, *soo seer tochtte na den naam van Voedsterheer der Kerke*, op eigen gezag, buiten kennis der Staaten, in den Jaare 1586, in 's Hage beroepen, wierden deeze geschilpunten, onder andere, verhandeld. Hier liet het zich aanzien, dat het geschil in der minne zou vereffend worden, op zekere verklaringe, door HERBERTS gedaan. Onder andere betuigde hij te gelooven „dat de „geenen, die verlooren gaan, verlooren gaan omdat ze GODS „en CHRISTUS genade en alle zijne weldaaden, door hunne eigen „schuld en boozen wil, niet ontvangen.” De Belijdenis der zevenendertig Artikelen, zedert de *Nederlandsche Confessie* genaamd, wilde hij aanneemen voor schriftmatig, en dezelve ondertekenen, onder voorwaarde dat in het zestiende Artikel, handelende over de Predestinatie, verstaan wierdt, *God geene oorzaak te zijn van de zonde*. Den Heldelbergschen Katechismus nam hij aan, mids het Antwoord op de honderdveertiende vraag, raakende de geringe vorderingen der allerheiligsten, verstaan wierdt betrekkelijk te zijn op de allervolmaaktste heilichheid in het eeuwige leeven. Eindelijk nam hij aan, over eenige duisterheden, voorkoomende in een Boek, door hem geschreeven, onder den tijtel van *Korte Verklaaring*, zich nader te zullen verklaren, met overleg van den Hooggeleeraar SARAVIA en anderen. Deeze laatste belofte, in stede van nut te doen, worp alles om verre. SARAVIA was niet in een zeer aangenaamen reuk. 't Melden van 's Mans naam deedt het geschil herleeven, en duurde nog zeven jaaren, eer het volkomen wierdt bijgeleid. Gedurende dien tijd hieldt hem de Regeering van Gouda de

hand boven 't hoofd, als zijnde dezelve van oordeel, dat een Man, op wiens gedrag niets te zeggen viel, daar hij, door eerlijke aanbiedingen, den Kerkelijken geen genoeg hadt kunnen geeven, door haar gezag behoorde gehandhaafd te worden. Diensvolgens verbooden hem de Heeren van *Gouda*, zich in eenige gesprekken of onderhandelingen met Sijnodaale Gemagtigen in te laten, en deeden, bovendien, de belofte, hem tegen allen Ban of schorzing in zijnen dienst te zullen behoeden, en voor zijne Jaarwedde te zorgen. Gaarne zouden zijne tegenstreevers de zaak dien keer hebben willen doen neemen. Ook wendden zij reeds eenige poogingen aan, om hem van zijnen dienst te doen verlaaten. Doch de Staaten van *Holland* weerden dien slag. Eindelijk wierdt de vrede getroffen, door bemiddeling van JOANNES UITENBOGAART en FRANCISCUS LANSBERGEN, door 's Lands Staaten daar toe gemagtigd. Men liet hem bij zijn gemaatigd en verzagend gevoelen, aangaande de Godlijke Voorbeschikking; waar in hij volhardde tot aan zijn overlijden, 't welk voorviel op den drieëntwintigsten Februarij des Jaars 1607. Hij daalde in een grave met den roem van een welspreekend Leeraar, van eenen vroomen levenswandel.

Zie UITENBOGAART, BOR en BRANDT,
Hist. der Reformatie.

HERDOOPERS; zie WEDERDOOPERS.

HEREMA of HERAMA, (OTTO) gesprootten uit een oudadelijk geslacht in *Friesland*, en een der Ondertekenaaren van het Verbond der Edelen, was, in den Jaare 1578, Grietman van *Rauwerderhem*. In het Dorp *Rauwerd* hieldt hy zijn verblijf op *Harssta-State*, en vertoonde, bij onderscheidene gelegenheden, blyken zijner liefde voor de Vaderlandfche Vrijheid.

Zie J. TE WATER, *Verbond der Edelen.*

HERINGA, een aloud en adelijk Friesch Geslagt. Volgens 't *Wapenboek* van FERWERDA zou het, weleer, den naam van CAMSTRA gevoerd hebben. Volgens 't geen den Heere J. TE WATER wierdt berigt, zou het laatste mannelijk oir van dit Geslagt geweest zijn de Kapitein BENNART HERINGA, in 't begin des Jaars 1635 overleeden. Met het overlijden van zijne Zuster RIGT HERINGA, gehuwd aan ANDRIES WALTINGA, zoudeden, in den Jaare 1654, de goederen van dit geslagt gekoomen zijn aan BENNERT ROORDA, woonagtig te *Dion rjp*, tusschen *Franeker* en *Leeuwarden*, en den Kapitein JOHAN ROORDA. Verscheiden moedige voorstanders der Vrijheid tegen de Spaansche overheersching heeft dit geslagt voortgebracht. Aangaande de volgende vinden wij eenige bijzonderheden aangetekend.

HERINGA, (DOUWE) wierdt, om zijne ondertekening van 't Verbond der Edelen, door Hertog ALVA, in den Jaare 1568, uit 's Konings heerschappijen gebannen.

HERINGA, (EDO) onderging, in dat zelfde jaar, een diegerlijk lot. Toen begaf hij zich, nevens zijne huisvrouw, ANNA ROORDA, en verder gezin, na *Emden*, de algemeene wijkplaats der Nederlandsche ballingen. Hier overleedt hij, den dertienden Augustus des jaars 1575; zijne echtgenoot overleefde hem ongeveer elf jaaren. Beide wierden te *Emden* begraven, docht, in den Jaare 1611, hunne beenderen van daar vervoerd na *Rauwerd*, om in de Voorouderlijke begraafplaatze te worden bijgezet. Hun Zoon EELKE verzelde de Ouders in hunne ballingschap. Behalven deezen hadden zij verwekt twee Dogters: TEKEL, of FOKEL, gehuwd aan PIETER EYSINGA, Gedeputeerde Staat van *Friesland*, en, in den Jaare 1648, in den ouderdom van tachtig jaaren, overleeden; en WOMPK, gehuwd aan TJALLING VAN EYSINGA, Broeder der bovengenoemden.

HERINGA, (JOUWE) Zoon van HARING en van LISK ÆBINGA, onderging mede het lot van uitbanninge, die te *Leeuwarden* tegen hem wierdt afgekondigd.

HERINGA, (LAAS) hoewel niet met het banvonnis geslagen, werd,

wierdt, evenwel, door den wreeden Hertog, te *Antwerpen* gedagvaard om zich te verantwoorden.

HERINGA, (OENE) Zoon van HARING, de uitlandigheid boven een schandelijken dood kiezende, vertrok buitenslands. Nogthans vervolgde hem ALVA met deszelfs dagvaardingen, en velde, bij niet verschijning, het vonnis van den Ban.

Zie J. TE WATER, *Verbond der Edelen*.

HERMAN (CATHARINA) eene Noordhollandfche Vrouwe, hoewel van klein aanzien in de waereld, nogthans, om haare kloekmoedigheid, huwelijkftrouwe en andere deugden, waardig aan de vergeetenheid ontrukkt te worden. Gedurende het Beleg van *Ostende*, in de Nederlandfche Beroerten, geukte het den Spanjaarden, een goed aantal Hollandfche Matroozen en eenige Lootzen krijgsgevangen te neemen, welke zij voorts in ketens kluisterden. CATHARINA was de huisvrouw van eenen dier ongelukkigen. Den ramp, haaren Man overgekoomen, hadt zij niet verstaan, of haar befluit was ftraks gereed, om hem, ware 't mogelijk, uit zijnen Kerker te verlosfen. Ten dien einde snijdt zij haar lang hoofdhaar af, verkleedt zich in Mansgewaat, en begeeft zich na de vijandlijke Legerplaats voor *Ostende*. Doch hier diende haare uitmuntende lichaamsfchoonheid haar tot eenen hinderpaal. Door deeze trok zij elks oogen tot zich; doch tevens haare fpraak, welke haar, eerlang, voor eenen Verfpieder van Prinse MAURITS deedt gehouden worden. Op vermoeden gevat, wierdt zij insgelijks in den Kerker geworpen, aan handen en voeten geboeid en zeer ftreng behandeld. Gelukkig nog zou zij zich gerekend hebben, indien zij, met haaren Man, eene zelfde gevangenis ter bewaarplaatze gekreegen hadde. Doch deeze troost mogt haar niet gebeuren. Tot vermeerderinge van droefheid vernam zij, op zekeren dag, dat, van de gevangene *Hollanders*, zeven met den dood geftraft, en de overige, voor altoos, in ketenen zouden geflooten blijven, 't zij om hier te Lande een zwaaren arbeid te verrigten, of om na *Spanje* vervoerd te worden.

On-

Onkundig van het lot, welk haaren echtgenoot beschooren was, en van daar in diepe droefheid gedompeld, zag de vermomde getrouwe CATHARINA eenen Vader Jesuit binnen treden, om, naar gewoonte, de gevangenen te bezoeken. Aan deezē, welke, onder andere, ook haar de Biegt afnam, befloot zij, haar geheim te openbaaren. Met verbaasheid getroffen over de kloekmoedigheid deezzer Vrouwe, beloofde haar de eerwaardige Vader allen mogelijken bijstand. En, inderdaad, hij hieldt zijn woord. Aan den Graave VAN BUCQUOY gaf hij kennis van zijne zonderlinge ontmoetinge, en verwoof, dat de doorbedroefde Vrouw wierdt overgebracht na den Kerker, in welken haar Man zat opgeslooten. Naauwlijks hadt zij deezen in 't oog gekreegen, of zij viel in onmagt neder. Met veele moeite tot zich zelve gebragt zijnde, vernam zij, aan den toestand, in welken zij zich thans bevondt, dat het tijd was, zich zelve en haar doelwit te openbaaren. Nevens de reden haarer vermomminge, verhaalde zij, al wat zij van eenige waarde bezat, verkogt te hebben, om voor den prijs daar van haars Mans vrijheid te koopen; of, indien dit haar mislukte, dan nog moeds genoeg te bezitten, om hem, in den hardsten arbeid, zelf in den wreedsten en pijnlijksten dood, te verzellen. Te vreemd was dit voorval, om het voor den Graave VAN BUCQUOY verborgen te houden. Hij liet het liefhebbend paar in zijne tegenwoordigheid verschijnen, prees CATHARINA over haare kloekmoedige huwelijksliefde, en schonk aan beiden hunne vrijheid.

Zie DE COSTE, *des Femmes Illustres.*

HERMAN VAN WOERDEN, dus genaamd, omdat hij Heer dier Stad, en in haare Nabuurschap eigenaar was van veele aanzienlijke goederen. Zeer vermaard is deeze Edelman, in 's Lands Geschiedenissen, om den tegenstand, welken hij aan de Hollanders, en vooral aan Graave FLORIS DEN V, boodt. In de geduurige vijandlijkheden, tuschen Holland en 't Sticht, hieldt hij zich op de zijde des Bischops, en verkreeg, van Bischop JAN VAN NASSAU, het Slot te *Montfoort* te pand, voor eene somme gelds, om alzo zijn geliefd ontwerp, de vernedering der

Hollanderen, voort te zetten. Doch hij raakte, nevens GYSBRECHT VAN AMSTEL, die 't Slot *Vreeland* in pandschap hadt, in geschik met de Stigenaaren, die thans, voor eene wijle tijds, met Graave FLORIS in goed verstand leefden. Om den Tol, welken Heer GYSBRECHT op den Vegtstroom hadt aangeleid, tot merkelyk nadeel van die van *Utrecht*, tugtigde hem deswegen Graaf FLORIS, gelijk ook vervolgens onzen HERMAN VAN WOERDEN, omdat deeze den Heere VAN AMSTEL te hulpe was gekoomen, en tegen de Stigenaars verscheiden vijandlijkheden gepleegd hadt. Zijne goederen en Landerijen in *Woerden* en daaromstreeks wierden niet alleen verwoest en plat gelooopen, maar ook het beleg geflagen rondom zijn Kasteel te *Montfoort*. Een geheel jaar lag Graaf FLORIS voor dit Slot. HERMAN, naa het verlies van hetzelfde, vondt zich genoodzaakt, buitenslands de wijk te neemen. Zedert strafte hem de *Utrechtsche* Bischop met ballingschap en verbeurdverklaring zijner goederen. Naa eenigen tijd buitenslands te hebben doorgebragt, keerde hij te rug, en verzoende zich met den Bischop van *Utrecht* en Graave FLORIS van *Holland*. Der optekeninge waardig zijn de voorwaarden diens Verdrags, zo als zij geboekt zijn door den Hoogleeraar MATTHÆUS, in zijn Boek *de Nobilitate*. Hoofdzaakelyk kwamen ze hier op neder. Heer HERMAN droeg zijn goed, in de Heerlykheid van *Woerden* of elders gelegen, op aan den Graave, en ontving het van hem wederom ter Leen. Buiten 's Graaven toefstemming mogt hij zijne Dogter niet uithuwen. Het Steenhuis, welk de Graaf te *Woerden* hadt doen bouwen, moest hij altijd voor hem open houden, en aldaar, of elders in zijne Heerlykheid, een Burgt stigten, welken hij tegen elk, behalven den Bischop van *Utrecht*, moest verdedigen. Buiten 's Graaven bewilliging mogt hij, eindelijk, geene Hollandsche ballingen te *Woerden* ontvangen. Van dit Verdrag, getekend op Palmzondag des Jaars 1287, hadden zich, aan 's Graaven zijde, verscheiden Edelen tot Borgen gesteld, en verbonden om gezamentelyk, tegen Heer HERMAN, indien hij 't niet naakwam, met honderdtwintig man optetrekken. Waaruit wij, in 't voorbijgaan, het aanzien en de magt, welke hij bezat, mogen afleiden. Graaf FLORIS, ten blyke zijner opregtheid, begiftigde vervolgens Heer HERMAN, nevens Heer GYSBRECHT VAN AMSTEL, met den titel

VAN

van Raaden, en gaf hun, boven andere Edelen, deel aan de Regeeringe.

Van geen en langen duur was deeze Vriendschap. Eene geduchte zamenzweering, onder de Edelen, borst eerlang uit tegen den ongelukkigen Graave FLORIS, en eindigde in zijn verderf. JAN, *Heer van Kuik*, op den Graaf verstoord, was de eerste aanleider van het stuk. Deeze lokte nog andere Edelen aan zijnen snoer, alle welken bijzondere redenen van misnoegen meenden te hebben. Heer HERMAN, wiens eenige Dogter de vermaarde GERARD VAN VELZEN in huwelijk hadt, was, onder andere, verstoord op den Graave, omdat deeze gemelde zijne Dogter schandelijk verkragt hadt. Hem staken, daarenboven, nog in den krop, de harde voorwaarden, boven vermeld, op welke hij met den Graave zijnen Zoen gemaakt hadt. Van tijd tot tijd hielden de Edelen bijeenkomsten, om te overleggen, wat men met FLORIS zoude voortkeeren. 't Besluit viel, naa lang beraad, zich van zijnen perfoon te verzekeren, en hem vervolgens ten Lande uit te voeren. Vermids het Stigt als de voegzaamste oord wierdt aangezien, ter volvoeringe van het ontwerp, lokte men, onder zeker voorwendzel, den Graaf na *Utrecht*, alwaar hij een groot deel eener Geldboete betaalde, in welke Heer HERMAN verweezen was. In een vrolijken Maaltijd, welken de niets kwaads bewuste Graaf, met een aantal Edelen, hieldt, bewees hij, daarenboven, aan Heere HERMAN de eere, om tusschen hem en Heer GYSBRECHT VAN AMSTEL zijne plaats aan tafel te neemen. Dit alles, egter, maakte geene verandering in hun ontwerp. Terwijl de Graaf, naa den Maaltijd, zich een weinig ter ruste nederleide, reeden de Edelen na buiten, kwanswijze om een Vogeljagt te houden, doch, inderdaad, om Graaf FLORIS te vangen; die kort daarna insgelijks buiten de Stad zijnde uitgereeden, wel haast de zamengezworenen ontmoette. HERMAN VAN WOERDEN was de eerste, die het masker afsigtte. Naa eene beleefde groete van den Graave te hebben ontvangen, nevens de overigen, greep hij het paerd bij den toom, en beet hem, met eene forsche taale, deeze schrikwekkende woorden toe: „Meester, uwe hooge sprongen hebben een einde. Gij zult ons niet langer ringeloozen. Of 't u leed zij of lief, gij zijt onze gevangene.” Met een straf ge-

laat en schroomlijken vloek voegde hij 'er nevens, dat *hij Holland nooit meer zien zoude*. Straks verzekert men zich van zijn persoon, en voert hem na zijn eigen Slot, het tegenwoordige *Huis te Muiden*, daar hij naauw opgeslooten, en, naar men wil, inzonderheid door Heer HERMAN, hem veel leeds en smaads wierdt toegebracht. Men hadt den ongelukkigen Graaf herwaarts gebracht, om hem van daar na *Engeland* te vervoeren. Doch t verschijnen van eene menigte Schepen op de Zuiderzee, door 't vliegende gerugt, derwaarts gelokt, verhinderden dien toeleg. Hierom wierdt men te raade, hem over land elders heenen te brengen. Tusschen *Muiden* en *Naarden*, op de hoogte van *Muiderburg*, wierden ze van verre eenige manschap gewaar, waarschijnlijk den wil hebbende om FLORIS te ontzetten. Heer GERARD VAN VELZEN, opgezet, naar men wil, door Heer HERMAN VAN WOERDEN, grijpt hierop zijn zwaard, en kwetst den ongelukkigen Graaf dermaate, dat hij 't wel haast bestorf. Elk zocht nu om een goed heen koomen. Heer HERMAN week, nevens eenige anderen, buitenslands. De Heer WAGENAAR, dit verhaalende, zegt, dat hij, voor zo veel men weet, van daar nimmer wederom is te rug gekoomen. Dit kan waarheid zijn, indien men hier door bepaaldelijk de Provincie *Holland* verstaat. Anders verhaalt hij zelve, op het leeven van Graave JAN DEN II, dat HERMAN VAN WOERDEN tegenwoordig was bij het ongeval, den Heere VAN RENESSE overgekoomen, in het overvaaren van de Lek, tegenover *Kuilenborg*, alwaar deeze Edelman, door 't omslaan van de Schouwe, het leeven liet. Heer HERMAN kan hier insgelijks het leeven geelaaten hebben. Zeker is het, dat men, zedert, zijnen naam niet vermeld vindt.

Zie J. WAGENAAR, *Vad. Hist.*

HERMELEN; zie HARMELLEN.

L'HEREMITE, (JAQUES) Admiraal van *Holland*, wierdt, in den Jaare 1623, met eene Vloot van elf Schepen, uitgezonden, met oogmerk om den Spanjaarden, in de Westindien, afbreuk te doen. Hij was de eerste, die, met zulk eene Vloot, door de

Straat

Straat *le Maire* stevende, gelegen ten Zuiden van de Magellaan-
sche Straat, en dus genaamd naar LE MAIRE, welke, voor wei-
nige jaaren, dezelve hadt ontdekt. De Vloot zeilde den aard-
kloot rond; doch L'HEREMITE bragt haar niet te rug in 't Va-
derland, als zijnde hij op de reize overleeden.

HERRNHUTTERS, een godsdienstige Aanhang, dus genaamd
naar de plaats *Herrnhut*, in 't Landschap *Lausnitz*, alwaar
zij, door hunnen voornaamsten Stigter, den Graaf VAN ZIN-
ZENDORFF, gevestigd wierden. Volgens hunne eigen opgave,
zijn deeze lieden aftammelingen van de *Boheem'sche* en *Mora-
vische* Broederen. Meer overeenkomstig met de waarheid,
egter, meenen zommigen, dat zij beter *naavolgers* dan regel-
rechte aftammelingen dier Broederen genaamd worden. In hun-
ne Leerbegrippen schijnen zij de meeste overeenkomst te heb-
ben met de *Lutherschen*, doch verschillen van dezelve wijd
en breed ten aanzien van de Godsdienstige Tugt en Kerkelijke
Instellingen; ten deezen aanzien hellen ze voornaamelijk over
tot de *Boheem'sche Broederen*. Van grondbeginzelen, welke
eenigzins na het dweepagtige hellen, kunnen veelen onder hen
niet worden vrijgesproken. Ook heeft men opgemerkt, dat
lieden van allerlei Gezinten, der gemelde denkwyze toegedaan,
zich onder hen vervoegen. Zints hunne eerste vestiging te
Herrnhut, hebben zij zich wijd en zijd verspreid, met het
loflijk oogmerk om de Christlijke Leere, zo als zij dezelve
begrijpen, voort te planten. Veelen hunner zag men moeite
noch gevaaren schroomen, om in de wijdst afgelegene Gewes-
ten den Heiland te verkondigen. Bekend zijn de stigtingen,
welke zij, te *Nieuwied*, *Zeist* en elders hebben opge-
richt. Dat deeze luiden, in geregeldheid van gedrag, met
het gros van 't Christendom, wel vloot kunnen houden, ge-
tuigen allen, die met hun eenigen omgang hebben. Vreemd
mag het, uit dien hoofde, schijnen, dat de Heer MACLAINE,
in zijne Aantekeningen op MOSHEIM's *Kerklijke Geschiedenis*,
hen dus scherp gegispt heeft. Eenige harde, of liever onbe-
zonnene uitdrukkingen van den Graave, verdienen zekerlijk te
worden afgekeurd. Ook wenschten wij, ter eere deezer Ge-
zinte, dat eene verhitte en ongeregelde verbeeldingskracht de

Opstellers hunner Liederen niet vervoerd hadde tot uitdrukkingen, welke aanfoot verwekken. Doch het gedrag der heden-daaigche *Herrnhutters* is eenstemmig met onzen wensch. Men ontmoet niet meer, in hunne openbaare Godsdienstoeffeningen, dat ergerlijke, 't welk hunnen voorzaaten eenen niet gantsch onverdienden blaam heeft aangewreeven. Zo wel te *Zeist*, als te *Amsterdam*, kunnen hunne openbaare zamenkomsten, door godvrugtige Christenen, met stigting worden bijgewoond.

Zie MOSHEIM, *Kerkl. Geschiedenis*.

HERTOG OF HERTOGHE (JOHAN DE) Heer van *Valkenburg*, Zoon van WILLEM DE HERTOGHE, gesprooten uit een bekend en niet onaanzienlijk Nederlandsch Geslag. Hij wierdt aan het Hof van Prinse MAURITS opgevoed, en door denzelven met eene Kompanie voetknegten begiftigd. In den Jaare 1629, deedt hij, met Prinse FREDERIK HENRIK en EMANUEL van *Portugal*, eene reize na *Oranje*. CRONSET, die thans aldaar het bewind voerde, alzo hij, met *Spanje*, heimelijk verstand hieldt, wierdt van zijne bediening verlaaten, en dezelve aan den *Portugeeschen* Prinse opgedraagen. Nogthans voerde hij 'er alleen den titel van; misfchien omdat hij tot de Gezinte der Roomschegezinden behoord, of omdat men, wegens zijne jeugd en onervarenheid, een zo gewigtig ampt hem niet vertrouwde: zeker is het, dat DE HERTOGHE alles uitvoerde. Behalven de verzorging der vestingwerken in het Prinsdom, maakte hij, ginds en elders, nog verscheiden andere zeer heilzame schikkingen.

Omtrent deezen tijd was het Beveelhebberschap over de Stad *Nieuwnegen* en eene plaats in den Krijgsraad open gevallen. Na beiden stondt DE HERTOGHE. Het een en ander wierdt hem geweigerd. Hier uit, wil men, vatte hij een zo hevig misnoegen op, dat hij het oor leende aan eenige *Fransche* Staatsdienaaren, die bij hem aanzoek dedden, om met hunnen Meesser zamen te spannen, in deszelfs ontwerp ter onderdrukkinge van de Hervormden. Wijders werd't aan DE HERTOGHE ten laste geleid, dat hij de kwistzucht van den Prinse van *Portugal* voedde, door denzelven telkens van penningen te voorzien. Hij bereikte hier mede

mede zijn oogmerk, dat, naamelijk, de Prins opontbooden, ende Landvoogdij aan hem alleen wierdt opgedraagen. Eenigen tijd daar naa deedt hij eenen keer na *Holland*, om van Prinse MAURITS bevestiging in zijn aanzien en bediening te verwerven. JAKOB DE LA PISE, een der oudste Staatsbedienden in het Prinsdom *Oranje*, volgde hem, en gaf den Prinse opening van alle geheimen. Evenwel wierdt DE HERTOGHE in zijnen stand bevestigd, voor den tijd van drie jaaren, en zedert, naa het overlijden van zijne Hoogheid, door FREDERIK HENRIK. Veele, zo hier te Lande als elders, verwonderden zich daar over, vermids, door het Parlement van *Oranje*, zwaare klagten wierden ingebragt, over de willekeurige handelingen van zekeren Aanhang, aan welks hoofd DE HERTOGHE zich bevondt. Men zondt wel, van 's Prinzen wegen, eenige Afgevaardigden na *Oranje*, tot het doen van onderzoek; doch hij weigerde dezelve op het Slot toe te laten. Wijders maakte hij zich derwijze gehaat, in zijne Landvoogdij, door overdaadige pragt en wellust, en door het voeden en slijven der binnenlandsche onlusten, dat de Landzaaten, hun misnoegen niet kunvende verbergen, aan Prinse FREDERIK HENRIK verzekerde berigten deeden toekoomen, dat DE HERTOGHE, bij de Kroone van *Engeland* en *Spanje*, ja zelfs bij den Pauslijken Nuncius en elders, bescherming hadt gezogt, en, 't geen nog verder ging, dat hij, met *Frankrijk*, in onderhandeling was, over de overgifte van 't Kasteel van *Oranje*, voor eene somme van honderdduizend Rijksdaalders, met behoud van de Slotvoogdij-schap voor hem zelven, en erflijk in zijn geslagt. Met dit alles ontrok Prins FREDERIK HENRIK hem zijne gunst niet, maar vermaande hem alleenlijk, in herhaalde brieven, tot getrouwheid.

't Zij uit grond van eenigen agterdogt, of uit andere beweegoorzaaken, zijne Hoogheid, om het bestuur uit DE HERTOGHE's handen te brengen, ontboodt hem herwaarts, met aanbieding van het Stadhouderschap over *Noordholland*. Doch dit bereikte geen doel. DE HERTOGHE weigerde voluit, den Stadhouderschap, hem, van 's Prinzen wegen, toegezonden, te ontvangen, begon zeer kwalik van zijne Hoogheid te spreken, en wanneer, ter gelegenheid der verovering van 's Hertogen-

bosch

bosch door dezelve, eenige inwooners van *Oranje* vreugde bedreeven, deedt hij dezelve van de Stad ruimen.

Eindelijk wierdt Prijs FREDERIK HENRIK te raade, sterker maatregels in 't werk te stellen. Doch dit, van wegens den listigen aart van DE HERTOGHE, en 't gezag, welk hij zich hadt aangemaatigd, moest met overleg geschieden. Zeker DE KNUYT, heimelijk in de Stad gekoomen, onder voorwendzel van Volk te werven tot den *Italiaanschen* Oorlog, vervoegde zich bij den Gouverneur, en beloofde hem honderdduizend Guldens, nevens de Slotvoogdijfchap voor zijn geheele leeven. Doch vermids DE HERTOGHE aandrong op het erflik bezit daar van in zijn geslagt, en in gevalle het aan een ander overging, de Vestingwerken moesten geslegt worden, vertrok DE KNUYT, onder voorwendzel van nieuwen last te gaan haalen, en naa tien dagen te zullen wederkeeren. In dien tusschentijd hadt DE KNUYT, heimelijk, eenige Soldaaten in de Stad weeten te brengen. Zommigen, die het met DE HERTOGHE hielden, gaven hem hier van wel berigt; doch hij weigerde, daar aan geloof te geeven. Op zekeren tijd, als hij zich ten huize van DE LA PISE bevondt, wierdt hij, door het Volk van DE KNUYT, aangevallen, gewond en in verzekeringe genomen; maar konde, tot nog toe, niet bewoogen worden, om het Kasteel over te geeven. Ten laatste zijn einde voelende naderen, ingevolge der bekoomene wonden, besloot hij tot de overgave, en deedt het bevel daar toe, door zijne huisvrouw, onderteekenen. Doch hij stierf, eer nog dit bevel wierdt uitgevoerd.

Zie LA PISE, *Tableau de l'Hist. d'Orange.*

HERTOGEN. Omtrent deeze waardigheid, of liever de personen, die dezelve bekleedden, van welke, in 's Lands Geschiedenisfen, dikmaals wordt gesprooken, agten wij niet ondienstig, het volgende, hier ter plaatze, te berigten. Hunnen naam ontleenden zij van hun voornaame bedrijf; 't welk was, behalven het bewind over eenig Landschap, zich met Krijgszaaken te bemoeien, of den voortogt te hebben aan 't hoofd van een Heir of Leger. Te weeten, de aloude *Frankische* en *Duitsche*

sche Koningen hadden *Duitschland* of het Keizerrijk verdeeld in verscheiden groote Provincien of Landvoogdijfchappen. Deeze wierden bestuurd door *Hertogen* en *Graaven*. De eersten voerden 't bewind in Burgerlijke en Krijgszaaken, de andere handhaatden de gerechtigheid. Zij waaren alzo bedienden des Rijks, en moesten aan den Vorst den Eed van getrouwheid afleggen. Veelal bevorderden de Keizers tot deeze waardigheid hunne Schoonzoonen, naaste bloedverwanten, perfoonen van aanzienlijken huize, of die zich, door hunne Krijgsdapperheid, een beroemden naam verworven hadden.

Volgens 't gemeene gevoelen, hadt ieder Hertog onder zich twaalf Graaven. Doch hier voor is geen genoegzaame grond. Want, hoewel men, in de Geschiedenissen, Hertogen aantrest, welke over twaalf en meer Graafschappen het hoofdbewind voerden, zo als, bij voorbeeld, van PEPYN verhaald wordt, dat hij zijnen broeder Hertog GRIFO over twaalf Graafschappen felde, 't was, egter, geene bestendige gewoonte. Immers ontmoet men Graaven, die aan geene Hertogen onderworpen waren.

Wat de magt der Hertogen aangaat; zij bestuurden de gantsche Provincie, of het Hertogdom, in naame des Keizers. Ten tijde van Oorlog, moesten zij, op bevel van 't hoofd des Keizerrijks, de noodige Krijgsbenden bezorgen en over dezelve het bevel voeren. Eigenlijk hadden zij met Geregtszaaken niets te doen, dan in gevallen, welke door de Graaven niet konden beslist worden. Schattingen en belastingen konden zij, op eigen gezag, van de onderhoorige Landzaaten niet heffen, maar behoefden, ten dien einde, 's Keizers of Konings last en bevel. Daarenboven was de Hertoglijke waardigheid niet erfelijk, hoewel het dikmaals, en veelal, gebeurde, dat de Zoon eens gestorvenen Hertogs, die bij den Vorst in gunst hadt gestaan, zijns Vaders plaats verving. Met dit alles hing dit geheel af van het Vorstelijk welbehaagen. Wijders bezaten de Hertogen zekere heerlijke goederen en Landen, door Keizerlijke milddadigheid, bij erfenisfe van hunne Ouderen, door huwelijk, koop of op eenige andere wijze verkreegen. Van deeze wierden zij niet Hertogen, maar *Heeren* genaamd. Dikmaals klommen deeze Hertogen, in vervolg van tijd, zo hoog

in

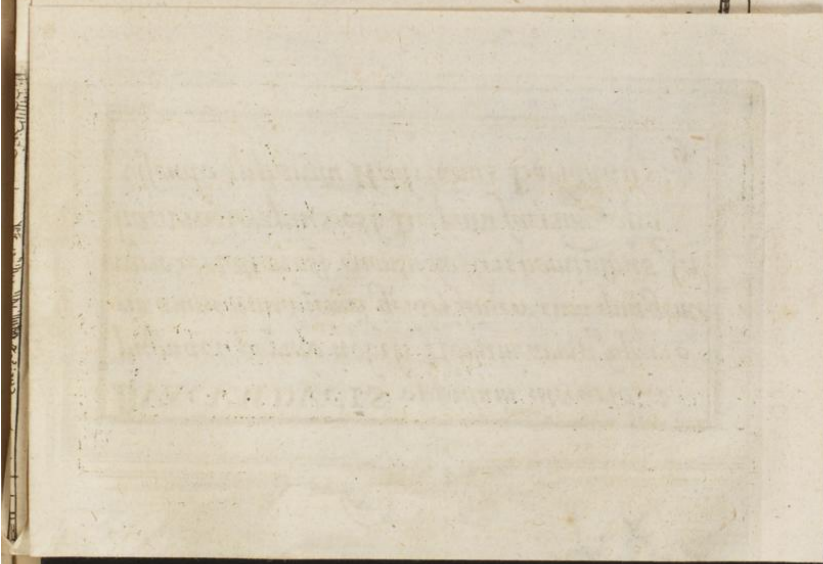
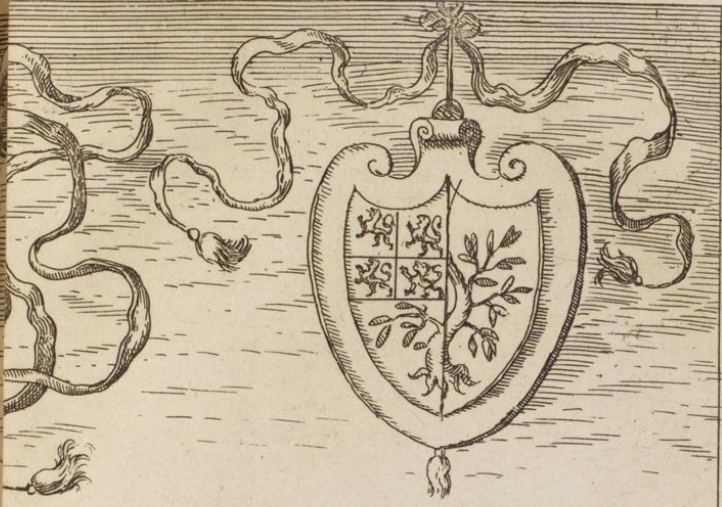
in magt en gezag, dat zij den Opperheeren verdagt wierden. KAREL DE GROOTE schafte ze hierom af, en stelde Graaven in hunne plaatze. Elders, egter, wisten zij zich onafhankelijk, althans erflijk, te maaken. De oudste van deeze, nog in weeze, zijn de volgende: *Saxen, Brunswijk, Meklenburg, Wurzenberg, Holstein, Savoye* en *Lotharingen*. Nog verscheide andere, welke voormaals bloeiden, zijn, zedert, uitgestorven: onder andere *Gulik, Kleef, Bergen, Braband, Gelder* en *Limburg*.

Zie HINCMARUS, EGINHARDUS, *Vita Caroli*
M. COCCEJUS, *Prud. Juris Pub.* en andere.

'sHERTOGENBOSCH, de hoofdstad der *Meiertje*, of *Majorije*, zo veel als Hoofdschoutambagt, van dien naam, legt op de uiterste grenzen van *Brabant*, ter plaatze der vereeniging of zamenvloeiing van twee kleine riviertjes, de *Dommel* en de *Aa*, wier wateren eene groote menigte Gragten binnen de Stad vullen. Geene Plaats, naar gelange van haare grootte, heeft zo veele overgangen over 't water, als 's *Hertogenbosch*. Behalven na genoeg vijftig Steenen, telt men 'er ruim dertig Houten Bruggen, om niet te spreken van bijkans tachtig kleinere Bruggen, die na bijzondere Huizen en Wooningen loopen.

De Stad ontleent haaren naam van een *Bosch*, 't welk wel eer wierdt gevonden, niet ter plaatze, alwaar thans de Stad legt, maar in haare nabuurschap, op het hooge Land, alwaar Hertog GODEFRID DE III, in en om den Jaare 1184, zich met de Jagt plagt te verlustigen, en waar bij hij eerst een Jagthuis zal gebouwd hebben, 't welk, naderhand, tot eene Stad is aangegroeid. Niet zeldzaam zijn de voorbeelden van de opkomst van aanzienlijke Steden uit zulke toevallige kleine beginzelen. Hier bij kwam nog de zamenvloed van Bijenhouders, welke hier, in merkeliijken getale, plagten te verzamelen, om hunne Bijen na elders te vervoeren. Naar men wil zouden de drie Brabantsche Hoofdsteden, *Leuven, Brussel* en *Antwerpen*, zich de zaak aangetrokken, en door het bouwen van Poorten, eene voor iedere rekening, aan de Plaats de eerste

BVSCVM DVVIS oppidum ^{ludo} literario, et
 pugnaci populo nobili Horum arma superio
 rib. annis haud semel gelary' senser. cum qua gente
 vario certatum est euentu nostris hominibus. In
 hac vrbe templus est Dei parii sacrum. opo
 visendo appanatu Hadrianus Barlandus: 9

eerste gedaante eener Stad gegeven hebben. Zints de herhaalde uitleggingen, zijn de twee eerste Poorten binnen de Stad getrokken, en nog in weezen; de laatste is verdweenen.

Voormaals bestondt de voornaamste *Sterkte* der Stad in haare ligging, midden in laage Weiden, die, bij een hoogen vloed der Maaze, de Plaats ongenaakbaar maakten. Door verloop van tijd, egter, de grond meer ondiep en hard geworden zijnde, heeft men de kunst moeten te baate neemen. Behalven eene diepe en wijde Gragt, acht groote Bolwerken, verscheiden Halve - Maanen en eene Kontrescharp, vindt men 'er een sterk Kasteel, *de Paapenbril* genaamd. Het getal der Huizen, de minst aanzienlijke, van hout gebouwd, daar niet onder begreepen, wordt op drieduizend, en dat der Inwooneren, buiten de Bezetting, op veertien duizend begroot.

Verscheiden maalen, zo in vroegere als latere tijden, heeft 's *Hertogenbosch* het Oorlogslot ondergaan. In den Jaare 1566 ging hier het licht der Hervorminge in den Godsdienst op. Naadat zekere KORNELIS VAN DIEST het bestaan hadt, buiten de Stad te prediken, ondernam men zulks, wel haast, binnen de muuren. Doch men ontluisterde dien ijver door het schandelijk beeldestormen; 't welk den Hervormden op het heevig misnoegen der Hertoginne Landvoogdesse kwam te staan, en oorzaak was, dat zij de Stad verlaaten moesten, of die 'er gevonden wierden, hunne eigen of hunner Geloofsgenooten onbezonnenheid met den halze boeten. Onzeker en wankelende, nu eens gunstig, dan wederom hachelijk, was dus het lot van die der gezuiverde Leere, tot in den Jaare 1629, wanneer de Stad de Spaansche zijde, voor altoos, verliet, door de Wapenen van Prinse FREDRIK HENRIK. Zedert is zij, nevens de *Meerij*, altoos in de magt der Staaten gebleeven. Want, ondanks den voortgang der Fransche Wapenen, in den Jaare 1672, wierden dezelve, in dien rampzaligen tijd, hier gestuit.

Onder de openbaare Gebouwen munt inzonderheid uit, de Groote, of *St. Jans-Kerk*, waar van de fondamenten geleid wierden in den Jaare 1280. Het aanzienlijk gebouw, waar van het Koor honderd, en de Buik honderdvijftig voeten lang is, rust op honderdvijftig Pilaaren. Tweeëndertig jaaren verliepen 'er, eer de Kerk geheel voltooid was. De hooge houten Toren, wel-

welke 'er op plagt te staan, wierdt, in den Jaare 1584, door 't blixemvuur, aangestoken en in de asche geleid. Doch 'er staat nog een vrij hooge Toren aan de Westzijde der Kerke. Van de vijftig A'taaren, welke men 'er eertijds telde, is het groote nog alleen in weezen. Deeze, en nog twee Kerken, worden thans gebruikt door de Hervormden, die 'er zes Predikanten hebben. In de Walsche Gemeente wordt de dienst door twee, en in de Luthersche door éénen Leeraar waargenomen. De Roomschegezinden, die de Protestanten in getal merkelyk te boven gaan, oeffenen hunnen Godsdienst in acht Kapellen. Bekend is het, dat 's *Hertogenbosch*, eertijds, een Bischoplyke Zetel was; zij genoot die eere van den Jaare 1559 tot 1647. Gaarne stonden de Algemeene Staaten, bij 't sluiten van den Munsterschen Vrede, het Geestlyk Regtsgebied af aan den Pauze, mids het Waereldlyk gebied aan hun wierdt gelaaten. Tot de Godsdienstige Gebouwen behooren wijders het Gasthuis, Weeshuis en Aafmoezenershuis. Uit kragt der schikkingen, welke hier plaats hebben, mag 's *Hertogenbosch* gerekend worden onder de Steden, welke van een Doorluchtig School voorzien zijn. De vier oudste Predikanten bekleedden den rang en post van Hoogleeraaren in de Godgeleerdheid, Oostersehe Taalen, in de Grieksche Taal en in de Uitlegkunde der Schriftuure. Daarenboven heeft men 'er nog eenen Hoogleeraar in de Geneeskunde, en eenen anderen in de Wiskunde. Onder de Waereldlyke Gebouwen munt uit het Stadhuis, van eene fraaie bouworde, in den Jaare 1670 van gehouwen steen gebouwd. Het Kasteel *de Paapenbril* legt binnen eene breede diepe Gragt en vijf Bolwerken, en is, aan de zijde der Stad, van eene Kontrescharp voorzien. Hoewel niet altoos even groot, legt, evenwel, ten allen tijde, binnen 's *Hertogenbosch*, eene aanzienlyke Bezetting. De Gouverneur der Stad, die tevens 't bevel voert over de nabuurige Forten *Crevecoeur*, *St. Antoni* en *Isabella*, is altoos een der hoogste Krijgsoversten in Staatschen dienst. Behalven de Kazernen en Barakken voor het Voetvolk, heeft men 'er zeer ruime Stallen voor de Ruitery.

Omtrent de *Regeering* van deeze Stad tekenen wij alleen het volgende aan. De aanzienlykste waardigheid is die van Hoogen Laagshout, wordende veelal door éénen persoon, en wel

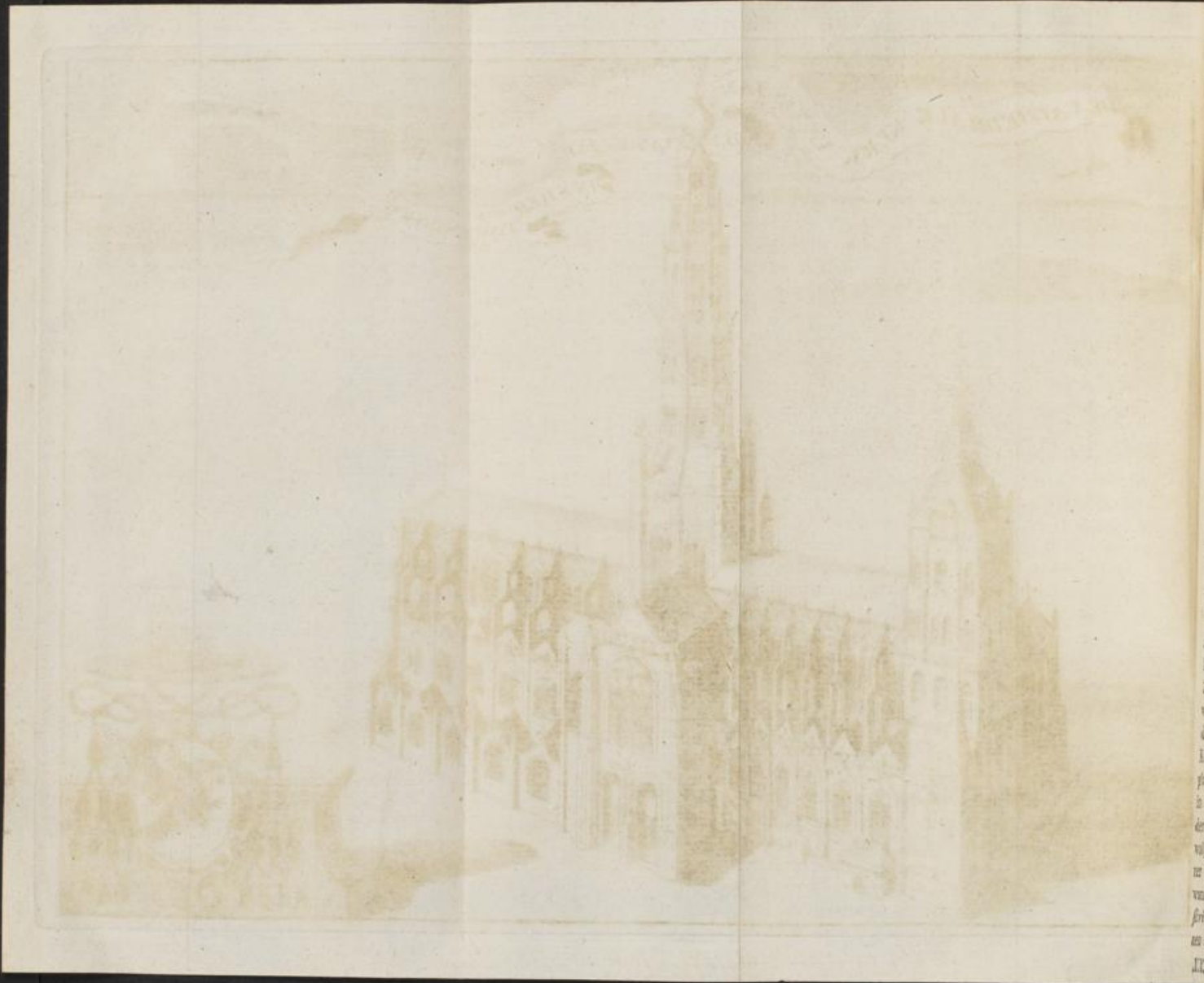
voor't
stuc
an de
nog
hams
den.
de
ch-
n,
te,
s;
n-
e-
e-
ge
t.
s
e
it
n
e
v
e
el
n
ar
en
le
en
len
her
og-
n

vo luyt, hebbe
in ene Verrijp
de lande en ver
en de serie Lid.
e' d'vooresen.
pffe en vllidit
e vreeswing N
lunecoon. Al
spffeld, en de
u. Wijen te
l'kame, en e
lunecoon. V
zelf Antid. I
meld warden

's Heroverna
fchen i Land va
rijfted Limburg
van 't Oosten
en ver, en in d
nen waren gans
libeld, en ging
leert het jaar
en Spanje en de
ge van gemack
ling van Span
gans vindt in co
in het Staatliche ge
dere Artikelen, be
volgende an, wege
ter zijner plaatse ge
van het rivierje de
frisch en 's Hertogen
nen leeft men hier anno
IX. 1722.

...ZEDIG
...nauwgeke
...een Veré
...de uit
...de eerste l
...voorene
...de en vijf
...erenwin
...reeten.
...ogefeld, e
...n. Wijde
...olkamer,
...ampenaar
...zels Art
...meld wt

...kistroot
...fren 'i La
...rtich Lin
...n 'i Oo
...ces, en
...vuren
...heid, en
...ert het j
...spanje e
...van gen
...ng van
...vondt in
...stamfiche
...de bruden,
...npen, i
...in maaz
...in vengje
...pauz hert
...gen het veng
...II. nra

van hoogen rang, bekleed, doorgaans een Ridder of Edelman uit eene der Veréénigde Provinciën. De Wethouderschap, in alles bestaande uit veertig perfoonen, is verdeeld in twee Leden. Het eerste Lid, zamengefeld uit negen Schepens en zeven Gezwoorenen, zit, nevens den Hoofdschout, over burgerlijke en lijfstraffelijke zaaken. Het tweede Lid, bestaande uit vierentwintig Raaden, draagt zorge voor den welvaart der Ingezeetenen. Alle deezen worden door de Algemeene Staaten aangesteld, en doen aan dezelve den Eed van hulde en trouwe. Wijders heeft men, in 's Hertogenbosch, eene Leen- en Tolkamer, en onder de hooge Regeering verscheiden mindere Ampenaars. Wegens 't Fort *Crevecoeur*, zie boven, op deszelfs Artikel. De Schans *Isabella* zal ter zijner plaatze vermeld worden.

Zie OUDENHOVEN, *Beschrijving van*
's Hertogenbosch.

's HERTOGENRAADE, ('t Land van) legt ingeslooten tusschen 't Land van *Valkenburg*, het Hertogdom *Gulik*, *Oostenrijksch Limburg* en het Land van *Daalhem*. In de lengte, van 't Oosten na 't Westen, beslaat het eene uitgestrektheid van zes, en in de breedte van 't Noorden na het Zuiden, van twee uren gaans. Voorheen was het eene afzonderlijke Heerlijkheid, en ging, van tijd tot tijd, over in bijzondere handen. Zedert het Jaar 1661 wordt het bezeeten door den Koning van *Spanje* en de Algemeene Staaten, volgens eene verdeling, daar van gemaakt, bij welke de Stad 's Hertogenraade den Koning van *Spanje* te beurte viel, en dus geene voegzaame plaats vindt in ons *Woordenboek*. De Dorpen, of *Banken*, in het Staatsche gedeelte gelegen, worden, op hunne bijzondere Artikelen, beschreeven. Alleenlijk tekenen wij hier het volgende aan, wegens *GULPEN*, waar van men verzuimd heeft, ter zijner plaatze gewag te maaken. Het ontleent zijnen naam van het riviertje *de Gulpe*, en legt tusschen de Steden *Maastricht* en 's Hertogenraade. Van wegen de Algemeene Staaten heeft men hier eenen Schout, zeven Schepenen, een Se-

cretaris en een Gemeensman of Geregtsbode. De Gereformeerden hebben 'er eene Kerk, en den Leeraar in gemeenschap met die van *Vijlen*. Men vindt 'er ook, gelijk allerwege in deezen oord, een goed aantal Roomschegezinden. Te *Gulpen* is veel vertier, van wegen den sterken doortogt van reizigers. Allen, die uit *Holland*, *Luik* en *Brabant na Aken* en hooger op na *Duitschland* willen, of van daar te rug keeren, moeten hunnen weg over *Gulpen* neemen.

Zie *Tegenw. Staat*, Deel II.

HERWEN, of HARWEN, een *Geldersch* Dorp, in de *Opper-Betuwe*, aan de rivier *de Waal*, bij *Schenkschans*. Met *Aars* wordt het bediend door den zelfden Leeraar, die onder de Klasse van *Nieuwmegen* staat.

HERWERDEN, of HEIRWARDEN, een Dorp, in den *Bommelerwaard*, aan de rivier *de Waal*, niet verre van het Fort *St. Andries*. Volgens *ALTING*, zou het, in eenen Giftbrief, van den Jaare 997, te vinden bij *HEDA*, bij den naam van *Hero* worden aangeduid. Hertog *JAN VAN BRABANT* bevestigde, in den Jaare 1304, de Vrijheden, welke, van ouds, aan die van *Herwerden* waren toegestaan. Andermaal geschiedde dit door den Hertog van *Gelderland*, naadat zij onder deszelfs gebied waren overgegaan. In de Brieven, deeze bekrachtiging bevattende, wordt ook gewag gemaakt van een Schependom, en van Heemraaden, welke, ten dien tijde, te *Herwerden* plagten te vergaderen.

HESHUSIUS, of HESHUIZEN, (*TILEMANNUS*) een Godgeleerde van de Augsburgsche Geloofsbelijdenisse, gebooren te *Wezel*, in *Kleefsland*, in den Jaare 1526; een man van wispeluurigen en oproerigen aart, die zich zelven en anderen veel onaangenaams verwekte. Hij was nog jong, toen hem, te *Heidelberg*, twee aanzienlijke posten wierden opgedraagen, die van Hoogleeraar in de Godgeleerdheid en Leeraar in de H. Geestkerk. Beide posten aanvaardde hij, doch bekleedde ze onder het aarig-

rigten van merkelijke opschuddingen, inzonderheid ter gelegenheid van zijne geschillen met WILHELMUS CLEBITIUS, over het H. Avondmaal. In den waan, dat de uitspraak van den vermaarden MELANCTHON van veel gewigts zijn zoude, ter vereffeninge van deezen twist, verzogt FREDERIK DE III, Keurvorst van den *Paltz*, dat deeze zich met de zaak wilde bemoeien. Doch in plaats van bevrediging uit te werken, deedt MELANCTHONS berigt HESHÜSIUS nog meer in toorn ontfleeken, die zich verbeeldde, daar in eenige onbestaaraanheid te vinden met de Leere van LUTHERUS, van welke hij betuigde, geen hairbreedte te willen afwijken. Ligt voorzag men, zo lang de driftige Hoogleeraar te *Heidelberg* vertoefde, dat 'er geen einde zijn zoude aan het redentwisten en schelden: hierom outving hij, van hooger hand, bevel, zijnen zetel, en met een de Stad te ruimen. Hij begaf zich na *Saxen*, en gaf 'er eenige schriften in 't licht, die, aan de Hoogeschoole van *Fena*, merkelyken twist verwekten. Van hier wierdt hij na *Koningsbergen* beroepen, om 'er lesfen te geeven in de Godgeleerdheid. Doch zijn twistzieke aart deedt ook hier zijn verblijf van korten duur zijn. Met WIGNANDUS geraakte hij ook aldaar in een allerhevigst gefchl, over leerstellingen van geringe aangelegenheid. In den Jaare 1577 wierdt hij ook van daar verdreeven. Eerst begaf hij zich, met zijn gantsche gezin, na *Lubek*, en van daar na *Helmstad*, alwaar het Hoogleeraarampt in de Godgeleerdheid aan hem wierdt opgedraagen. Op zijnen gewoonen trant, dat is, met veel twisten en schelden, bekleedde hij ook hier dien post, tot in den Jaare 1588, wanneer de dood, op den vijftwintigften September, van zijn twist- en woelziek leeven een einde maakte. Aan het hoofd der *Saxische* en *Brunswicksche* Godgeleerden, hadt hij, in eene bijeenkomst te *Quedlinburg*, in den Jaare 1583, tegen de Leere wegens de Overalteenwoordigheid, geweldig uitgevaaren. Op zijne herhaalde verdrijving uit vier onderscheidene Steden hadt iemand dit tweeregelig vaers gemaakt.

*Queritur, Heshufi, quarta cur pulsus ab urbe?
In promptu causa est: seditiosus eras.*

Van welke woorden de zin deeze is: „ 'Er wordt gevraagd,

O O 2

„ HES-

„ HESHUSIUS, waarom gij uit vier Steden zijt verdreeven? De
„ reden is klaarblijkelijk: gij waart een Oproermaaker.” HES-
HUSIUS heeft eene menigte schriften door den druk gemeen ge-
maakt, de meesten meer met Gal dan met Inkt geschreeven.

Zie MELCHIOR ADAMI, *Vitæ Theologorum.*

HESSELS. (JAKOB) Van de drukkende, ziel en lijf bezwa-
rende gewelddaadigheden, onder welke de Landzaaten, vooral
in den aanvang der Nederlandsche Beroerten zuchtten, was
geenzins eene der minst bezwaarende, een zogenaamde *Raad
der Beroerten*, door den onmeedogenden Hertog VAN ALVA,
in de Maand September des Jaars 1567, opgericht. Alles, wat
eenig deel hadt gehad aan de beweelingen, ten behoeve van
godsdienstige of burgerlijke Vrijheid, en ten nadeele van *Spanje*,
wierdt voor deezen Raad getrokken. Hij bestondt uit twaalf
Leden. Een van deeze was JAKOB HESSELS; een man van aan-
zien, alzo hij in huwelijk hadt eene Zuster van den beroemden
Raadsheer VIGLIUS, en het ampt van Prokureur - Generaal waar-
nam; 't welk hij, egter, nederleide op verzoek zijner Huisvrou-
we, die, even als haar Broeder, tot gemaatigdheid geneigd,
ongaarne zag, dat hij in den Raad van Beroerten zitting nam.
Doch, hoewel in 't eerstgemelde, weigerde hij, nogthans, hier
omtrent haar ten wille te zijn. Indien 't waarheid zij, 't geen
hem wordt naagegeeven, moet hij een monster van wreedheid
geweest zijn. Men verhaalt, naamelijk, dat hij, gewoon zijnde
meestal in den Raad te zitten slaapen, wanneer over eenigen
perfoon zijne stem gevraagd wierdt, zich altoos aan een en het
zelfde vonnis hieldt, en half waakende en slaapende gewoon was
te zeggen: *Ad patibulum, ad patibulum*; „ na de Galg, na
„ de Galg!” Doch zommigen twijfelen aan dit verhaal: inzon-
derheid, omdat zijn behuwd-broeder VIGLIUS, die, in zijne
Brieven, dikmaals van hem gewag maakt, nooit hem beschrijft
als iemand, die, onder 't verhandelen van zaaken van angele-
genheid, zich tot slaapen zette, maar veeleer hem aanprees, als
een geschikt voorwerp om in den heimelijken Raad te zitten.
Tien jaaren naa het aanvaarden van den gemelden post, viel hij

im

in handen van den Heere VAN RYHOVE, in eenen opstand, door deezen, niet zonder kennisfe van WILLEM DEN I, te *Gen* bewerkt. Hij zat aldaar tot in het volgende jaar, wanneer RYHOVE, wien HESSELS, bij zijnen grijzen baard, hadt gezwooren, dat hij hem eerlang aan den galg zou helpen, na de Gevangenis tradt, en hem, nevens eenen anderen, visch genaamd, insgelijks eenen wreedaart, daar uit gehaald hebbende, voor den Krijgsraad voerde. Hoewel geenzins de bevoegde Regter, velde, nogthans, deeze spoedig het vonnis des doods; 't welk straks wierdt uitgevoerd, door hem te hangen aan eenen boom, niet verre van de Stad. Onder 't maaken van den toefel ter volvoeringe van het Vonnis, smaalde RYHOVE op HESSELS eed bij zijnen grijzen baard; 't welk deeze beantwoordde met te zeggen: *Zulke grijze hairen zult gij nimmer draage*. RYHOVE, wil men, zou dit beantwoord hebben met hem toë te graauwen: *Dat zult gij, schelm, liegen*; hem voorts eenen lok van den kin snijdende, en dien op zijnen hoed zettende.

Zie VIGLII *Vita*; VAN MEETEREN, HOOF, enz.

HESSELS, (JOANNES) Prieftter, Dokter en Hoogleeraar in de Godgeleerdheid, en boezemvriend van den vermaarden MICHEL BAJUS, wierdt gebooren te *Leuven*, in den Jaare 1522. Na den gewoonen loop zijner ceffeningen, zo in de Wijsbegeerte als Godgeleerdheid, in zijne Vaderftad te hebben voleindigd, gaf hij aldaar lesfen, over de laatstgenoemde Weetenschap, gedurende den tijd van acht jaaren. Naa verloop van dit tijdperk, beklom hij den Koninklijken Hoogleeraarstoel, al mede in zijne geboortestad, in de plaats van MARTINUS RIETHOVIVS, die tot Bifchop van *Iperen* was bevorderd. In den Jaare 1563 vertrok hij, met zijnen vriend MICHEL BAJUS en den vermaarden CORNELIVS JANSENIUS, na de Kerkvergadering van *Trente*. Eene Be-roerte rukte hem hier uit het leeven, op den 7 November des Jaars 1566, in den ouderdom van vierenveertig jaaren. Zijn groote *Catechismus* behelst een volledig Ontwerp van Godgeleerdheid en Zedekunde, getrokken uit Schriften der Oudvade-

ren, vooral die van AUGUSTINUS. Zijne overige Schriften loopen, meestal, over geschilstukken of uitlegginge der Schriftuure.

Zie VAL. ANDREAS, *Bibliotheca Belgica*.

HETTINGA, (HOMME VAN) uit het aanzienlijk Friesch Geflagt van dien naam, als zijnde hetzelfde reeds bekend geweest in de Vijftiende Eeuwe, in welke gewag gemaakt wordt van eenen TIETE HETTINGA, welke eenen Zoon naliet, EPO genaamd, welke, bij AUK HEREMA VAN TZUM, behalven andere kinderen, verwekt heeft HOMME en TIETE HETTINGA. HOMME was Grietman over *Baarderadeel*, en Algemeen Ontvanger van den Omflag, gemaakt over de Floreenschatting der Landerijen, ter gelegenheid der heilzaame, maar kostbaare onderneeminge, het graaven van eenen Vaart, de *Svette* genoemd. Zijne zucht voor 's Lands algemeene Vrijheid; spoorde hem aan tot het mede ondertekenen van het Verbond en Smeek-schrift der Edelen; 't welk hem eerst op de vlugt, en vervolgens op ballingschap uit zijn Vaderland te slaan kwam. Doch onder deeze verdrukking groeide telkens zijn moed. Ondanks het banvonnis, tegen hem uitgesproken, keerde hij weder in *Friesland*, verzamelde 'er eenige kloeke manschap, stak daar mede in Zee, en worp zich op tot een der hoofden der Vrijbuiters, welke den Spanjaarden, die de Friesche Kusten telkens ontrustten, veel nadeels toebagten. *Den Briel* was aan zijne medewerkinge de verlossing uit de Spaansche magt verschuldigd. Hij moet reeds vóór het Jaar 1574 overleeden zijn, als waar in zijne Huisvrouw TRYN RINGE, of RINIA, als Weduwe voorkomt. Bij deeze hadt hij verwekt DOEKE en TAKE VAN HETTINGA, die van hem niets dan roem en een loflijk voorbeeld erfdien, naardien hij alle zijne Vaderlijke bezittingen aan de Vrijheid hadt opgeofferd. Vlijtig traden zij ook in 's Vaders voetstappen, en dienden, ter hulpe van ORANJE, onder Graave LODEWYK VAN NASSAU. De Hertog VAN ALVA velde hierom over hun het Banvonnis; terwijl, daarenboven, het Spaanschgezinde Hof van *Friesland* hunne bezittingen, van Moederszijde hun aanbesteden, verbeurd ver-

klaar-

klarde. Dit viel voor in den Jaare 1570. Zedert, egter, moeten zij wederom in eere en hunne goederen hersteld zijn. TAKO, althans, bekleedde, in den Jaare 1584, de waardigheid van Gedeputeerde Staat van *Friesland*, en voerde, in den Jaare 1589, als Overste-Luitenant, het bewind over dertig Vaandels Knegten. In den Jaare 1593 bemagtigde hij de Kerk te *Midwolde*, in Groningerland, en was, eindelijk, ook tegenwoordig in den vermaarden Slag bij *Nieuwpoort*.

HETTINGA, (TIETE VAN) broeder des voorgaanden van halven bedde, van eene andere Moeder, WYPKE HOITEMA genaamd, gaf hem niets toe in heldhaftige bedrijven, ten beste van het Vaderland. Om zijne ondertekening van 't Verbond der Edelen, bij ALVA in den haat gevallen, en voorts na *Antwerpen* ontbooden zijnde, vondt hij geraaden, zich eenigen tijd schuil te houden, om naderhand, bij betere gelegenheid, met te meerder nut te kunnen ten voorschijn treden. Even als zijn broeder, seide hij zich mede aan het hoofd der zo genaamde Watergeuzen. De Enkhuizenars, in hunnen overgang tot ORANJE, genooten van hem merklijken bijstand. Hoewel het aan zijn beleid en onverzaagdheid niet mangelde, mislukten hem, egter, zijne poogingen, om *Leeuwarden* en andere Friesche Steden van partij te doen wisselen. Grietman zijnde van *Wijnbritzeradeel*, in de nabijheid van de Stad *Sneek* geleegeen, wierdt hij aldaar tot Bevelhebber aangesteld. Hier voor de overmagt der Spaanschgezinden moetende bukken, stak hij, met zijne manschap, over na *Noordholland*. Bij het Dorp *Wormer*, getuigt men, zou hij, met slegts tweehonderd man, ruim dertienhonderd Spanjaarden en Duitschers verslagen hebben. Geen wonder, derhalven, daar hij zo vlijtig ijverde voor de Vrijheid, dat hij wierdt uitgeslooten van eene zo genaamde Algemeene Amnestie of Kwijtscheldinge, welke, in den Jaare 1574, wierdt afgekondigd. Hij schijnt, niet lang daarna, overleeden te zijn. Bij zijne Huisvrouw, HYLK GALAMA, Dochter van den Edelen AU-SONIUS GALAMA en KUNERA JOUSMA, liet hij kinderen naa. Niet zeer veele jaaren geleeden, is het laatste manlijk oir van dit oudadelijk geslagt overleeden. Deeze was ANTONIUS HETTINGA, gebooren 23 Januarij 1696, en gehuwd, den 16 Ja-

nuarij 1718, met WILTIANA ISABELLA FEITSMA VAN HEEMSTRA. Geruimen tijd diende hij den Staat te Lande, en overleedt, in den Jaare 1768, op *Eyninga-State*, te *Oenkerk*. In den Jaare 1779 was zijne Weduwe nog in leeven.

Zie WINSEMIUS, SCHOTANUS, VIGLI *Epistola ad Hopperum*, J. W. TE WATER, enz.

HEUKELUM, eene kleine Stad, in de Heerlijkheid van dien naam, op de uiterste grenzen der Provincie *Holland*, aan de rivier *de Linge*, welke langs haare muuren stroomt. Zij is van eene langwerpige vierkante gedaante, en van merkelijke uitgestrektheid, naar gelange van het getal der Huizen; volgens de laatste opgave bedroegen deeze slechts honderddertien. Niet vreemd is 't, derhalven, dat *Heukelum*, van 't welk eertijds Leden ter Dagvaart plagten te verschijnen, al van voor lange geene Afgevaardigden derwaarts zendt. Indien 't waarheid zij, dat het aloude *Herculim* het tegenwoordige *Heukelum* is, zou de Plaats al vóór het einde der Achtste Eeuwe in wezen moeten geweest hebben. Lang heeft de Stad nevens de Heerlijkheid behoord aan het doorluchtig Geslacht VAN ARKEL. Bij de omwentelingen van zaaken, van tijd tot tijd hier te Lande voorgevallen, is 't een en ander eindelijk aan *Holland* gekoomen. Weinig aanzien bezit tegenwoordig het Steedje. Uit de overblijfsels van het Kasteel, pas buiten de Poorten gelegen, is af te leiden, dat het voormaals eene aanzienlijke Sterkte geweest is. Het Stadhuis is te gering, om 'er melding van te maaken. De Hervormde Gemeente, die 'er eene groote en ruime Kerk heeft, wordt door éenen Leeraar bediend. De Regeering bestaat uit den Drosfaard, twee Burgemeesters en zeven Schepenen.

HEURNIUS, (JOANNES) volgens den verlatijnden, doch eigenlijk JAN VAN HEURN genaamd, wierdt gebooren te *Utrecht*, op den 25 Januarij des Jaars 1543, uit een deftig en aloud Nederlandsch Geslacht. Zij, welke nog heden, in den deftigen Burgerstand, te *Amsterdam*, dien naam voeren, zouden, meent men,

men, insgelijks Takken van dien Stam zijn. Onze HEURNIUS, wiens genegenheid zich tot de Geneeskunde bepaalde, oeffende zich in die wetenschap, eerst te *Leuven*, daarna te *Parijs*, en eindelijk te *Padua*; hier wierdt hij vereerd met de waardigheid van Leeraar. Niet lang naa zijne wederkomst in het Vaderland, beklom hij den agtbaaren trap van Schepen in zijne Geboortestad. Doch hij verwisfelde die burgerlijke waardigheid, eerlang, met een anderen post, die beter met zijne neigingen strookte. Aan de nieuwlings oprigte Hoogeschoole te *Leiden* was hij een der eerste Hoogleeraaren. Met zo veel roems gaf hij, gedurende der tijd van twintig jaaren, onderwijs in de Geneeskunde, dat hij den nieuwe Stigtinge geen kleinen luister bijzette. Eens bekleedde hij de waardigheid van *Redor Magnificus*. Hij overleedt, op den 11 Augustus des Jaars 1601, in den ouderdom van 58 jaaren. Van 's Mans naarstigheit en kunde getuigen de veelvuldige Schriften, door hem in 't licht gegeven. Behalven zijne verklarungen over HIPPOCRATES, heeft hij geschreeven *Institutiones Medicinæ*. — *Praxis Medicinæ generalis & particularis*. — *De morbis Capitis*. — *De morbis Oculorum, aurium, nasi, dentium & oris*. — *De morbis pectoris*. — *De Febribus*. — *De Peste*. — *De morbis Ventriculi*. — *De morbis mulierum*. In zijn huwelijk met CHRISTINA BAYERS hadt hij verwekt eenen Zoon, OTTHO HEURNIUS, gebooren in den Jaare 1577, die insgelijks, aan de Leidsehe Hoogeschoole, het Hoogleeraarampt in de Geneeskunde bekleedde. Onder andere heeft men van deezen eene Verhandeling *De barbarica Philosophia*.

Zie MEURSIUS, *Alben. Batav.* ADAMI *Vite Medic. German.* VAL. ANDREAS, en andere.

HEUS, (JAKOB DE) een vermaard Nederlandsch Kunstschilder, wierdt gebooren te *Utrecht*, in den Jaare 1657. Naa geruimen tijd het onderwijs te hebben genooten van zijnen Oom WILLEM, van welken wij in 't vervolg zullen spreken, dreef hem de leerlust na *Italië*, om aldaar de meesterstukken der aloutheid het fraaie en edele af te zien. Verscheiden jaaren vertoefde hij,

zo te *Rome* als in andere Steden van dat kunstrijk gewest. Het voorbeeld van SALVATOR ROSA deedt hem van trant veranderen, vooral in 't schilderen van beeldtjes. Daarenboven hadt hij eene edele hand in 't schilderen in 't klein van Paerden, Koeijen en ander Vee. Naa zijne wederkomst van zijne uitlandsche reize, schijnt hij zich te *Amsterdam* te hebben neergezet. Althans stierf hij in die Stad, op den 9 Maj des Jaars 1701.

HEUS, (WILLEM DE) Oom des voorgenoemden, mede een *Utrechtenaar*, was een Leerling van den beroemde BOTH, en leide zich voornaamelijk toe op het schilderen van Landschappen, in de manier zijns Meesters. Zo wel als zijn Neef, onthieldt hij zich geruimen tijd te *Rome* en in andere Steden van *Italie*. Hij overleedt in zijne Geboortestad, onzeker in welk jaar, doch in hoogen ouderdom.

Zie HOUBRAKEN, Deel III.

HEUSDEN, eene Stad, in het Land van dien naam, in het Zuidoostlijkste gedeelte van *Holland*, aan eenen Arm van de rivier *de Maaze*. In haaren omtrek langs de Wallen beslaat zij ongeveer een uur gaans. Volgens de jongste opgave telde men 'er vijf-honderdzevenendertig Huizen, en dus ruim honderd minder, dan eene Eeuwe vroeger, in den Jaare 1632. *Heusden* heeft drie Landpoorten en ééne Waterpoort; voorts, binnen haare Muuren, eene bekwaame Haven, tot eene Legplaats voor de grootste binnenslands vaarende Schepen. De Vestingwerken, volgens de hedendaagsche Krijgsbouwkunde aangeleid, zijn zeer aanzienlijk. Langs de Wallen heeft men, tusfchen twee rijen Lindeboomen, een fraaien wandelweg. Tot meerdere sterkte der Stad, kan het omleggende Land onder water gezet worden. Veel heeft deeze Stad geleeden, gedurende de Geldersche, Spaansche en andere Oorlogen; als mede door Brand, herhaalde reizen hier ontstaan: onder andere op den vierentwintigsten Julij des Jaars 1680, ter gelegenheid van een zwaar Onweder, in 't welk de Blixem in den Toren van

USDEN.

strijk gewest. Het
in van tram veranderde
Durenboven hadt
klein van Paerden,
zins van zijne uit-
ten te hebben meer-
19 Maj des jaers

remden, mede een
eroemde born, en
van Landchappen,
ijn Neef, onthieldt
e Steden van *Uster*.
teker in welk jaar,

en, Deel III.

den naam, in her
in eenen Arm van de
angs de Wain ledar
e jonghe oppre telde
en, en des rain bon-
r, in des jaer 1690.
e Waterput; noets,
Heres, in ere Leg-
sarende kiesen. De
fche Krijgvoortande
de Wain haef men,
raaien makoveg. Tot
nleggende Lond onder
Sud gienit, gedun-
e Ontijp; als mede
ur over andere op
er gelegenheid van
in den Toren van

Hes
unde-
hadt
ten,
mit-
er-
are

er
de
at
de
a-
a-
t,
g-
de
de
n.
Tot
der
lun-
vede
op
van
ver
t

et de Waer del.

OUDE KERK te Heusden.

et van P. L. van der.

Busden.

J. van P. Laan fecit.

den.

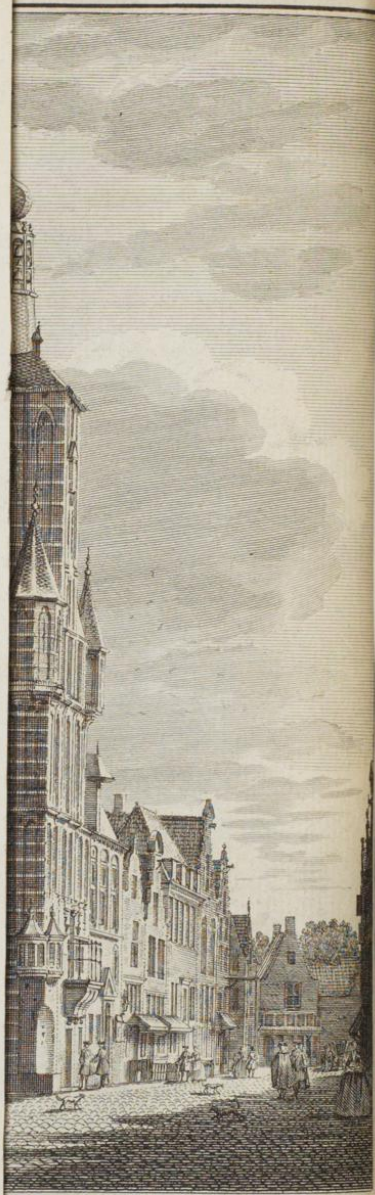

A. de Raan delin.

Het STADHUIS te HEUSDEN.

J. van der Laan sculp.

LEUSDEN.

v. van der Looen del.

DEN.

Van de Maen Oelen

A. van der Laan Peet

Overblyfsel van het KASTEEL te HEUSDEN.

I. HARTIG Excudit.

A. van der Laan fecit
HEUSDEN.

HEUSDET.

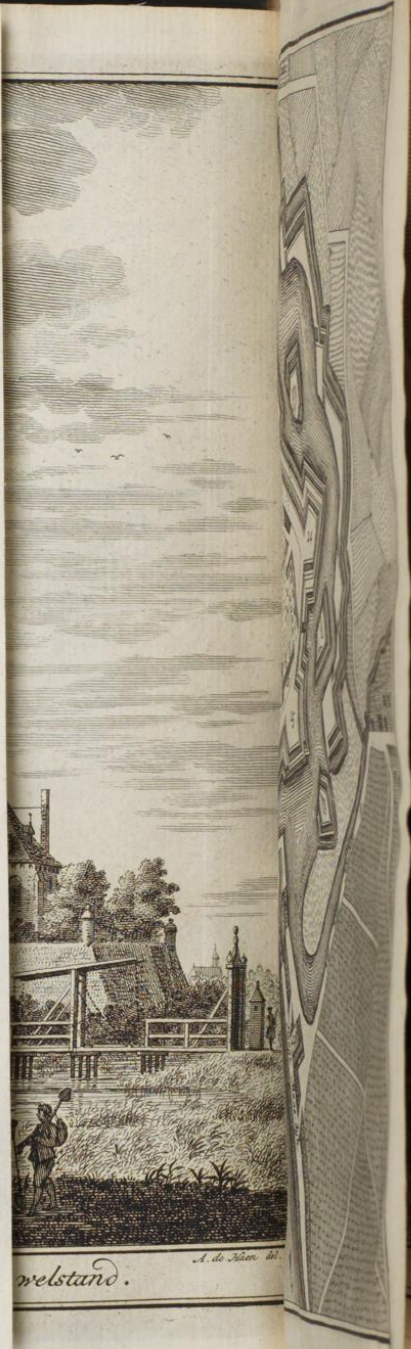

J. Meerhoud pinx.

Het Kasteel te HEUSDEN, in welstand.

A. v. der Laan fecit.

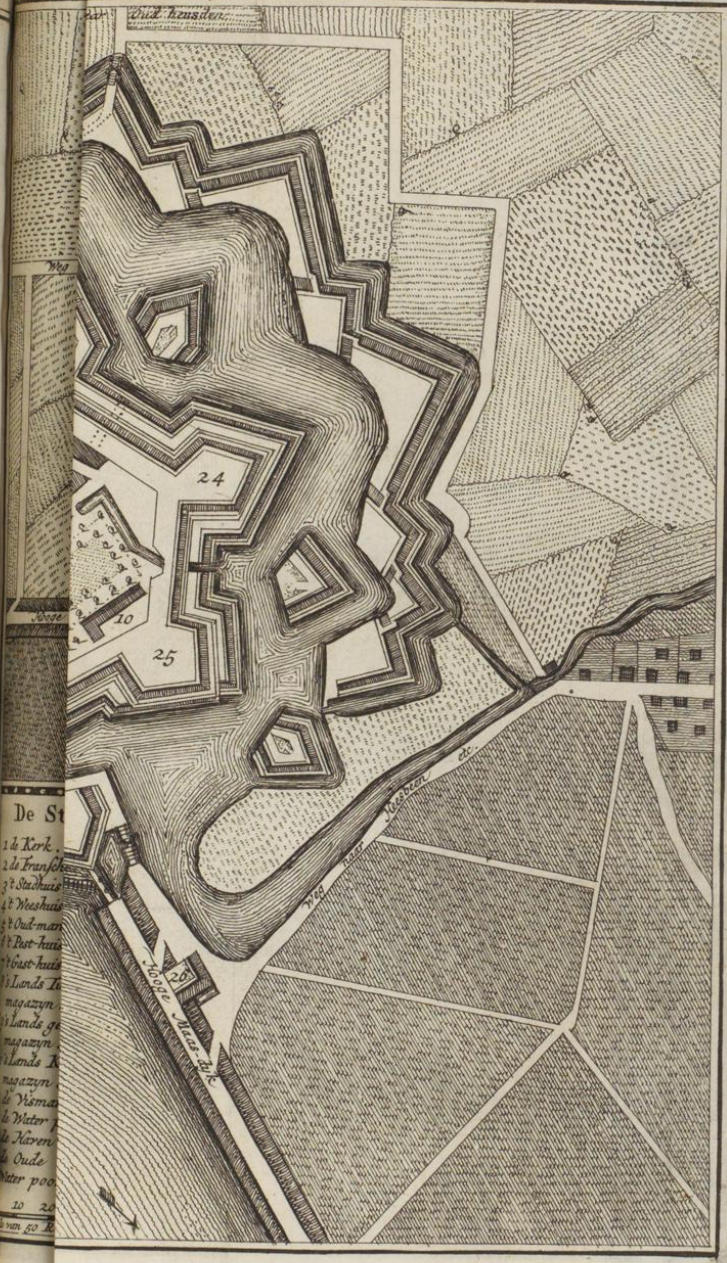
A. de Waer del.

welstand.

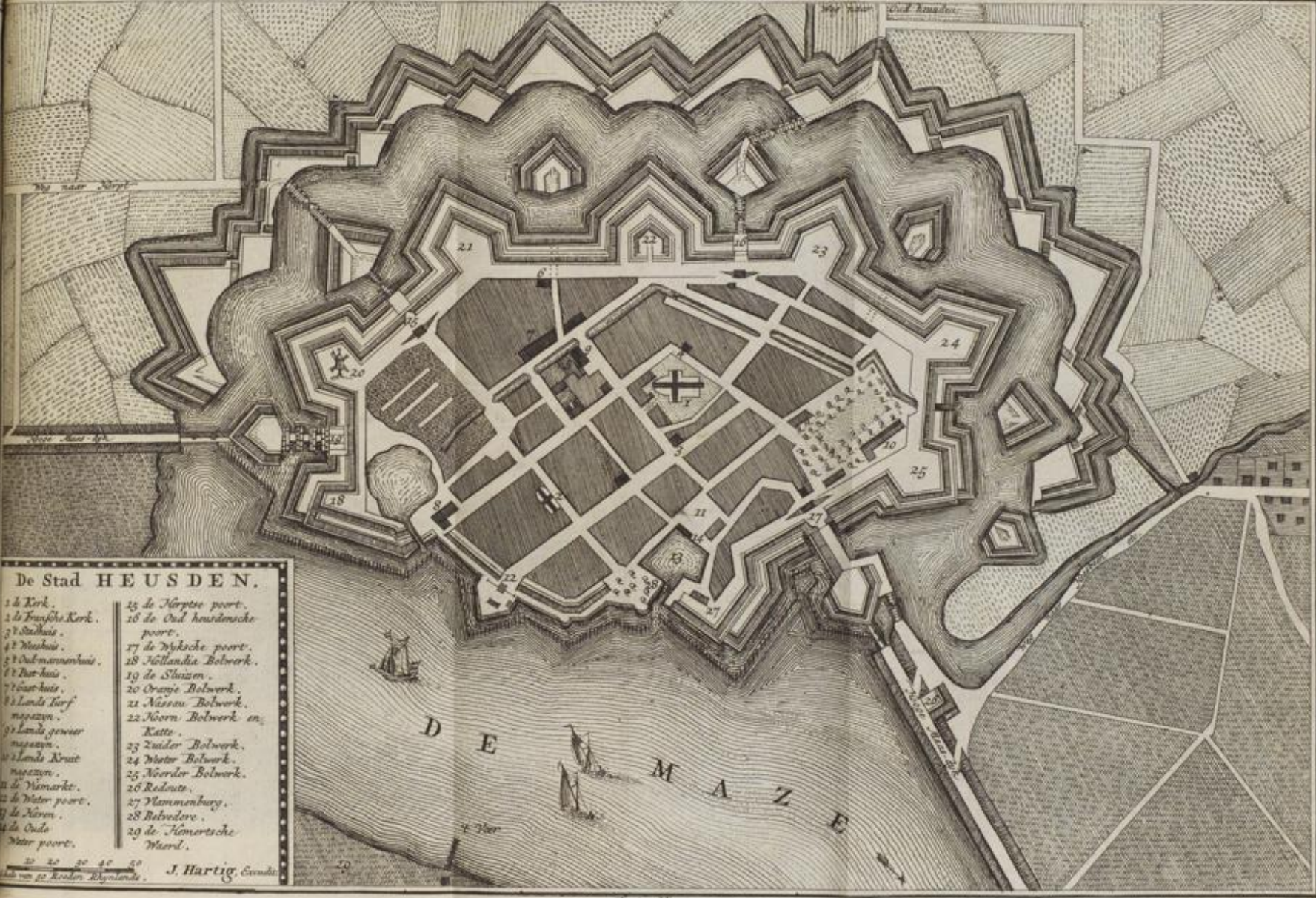
A. de Meun. del.

Ortel. houts

De St

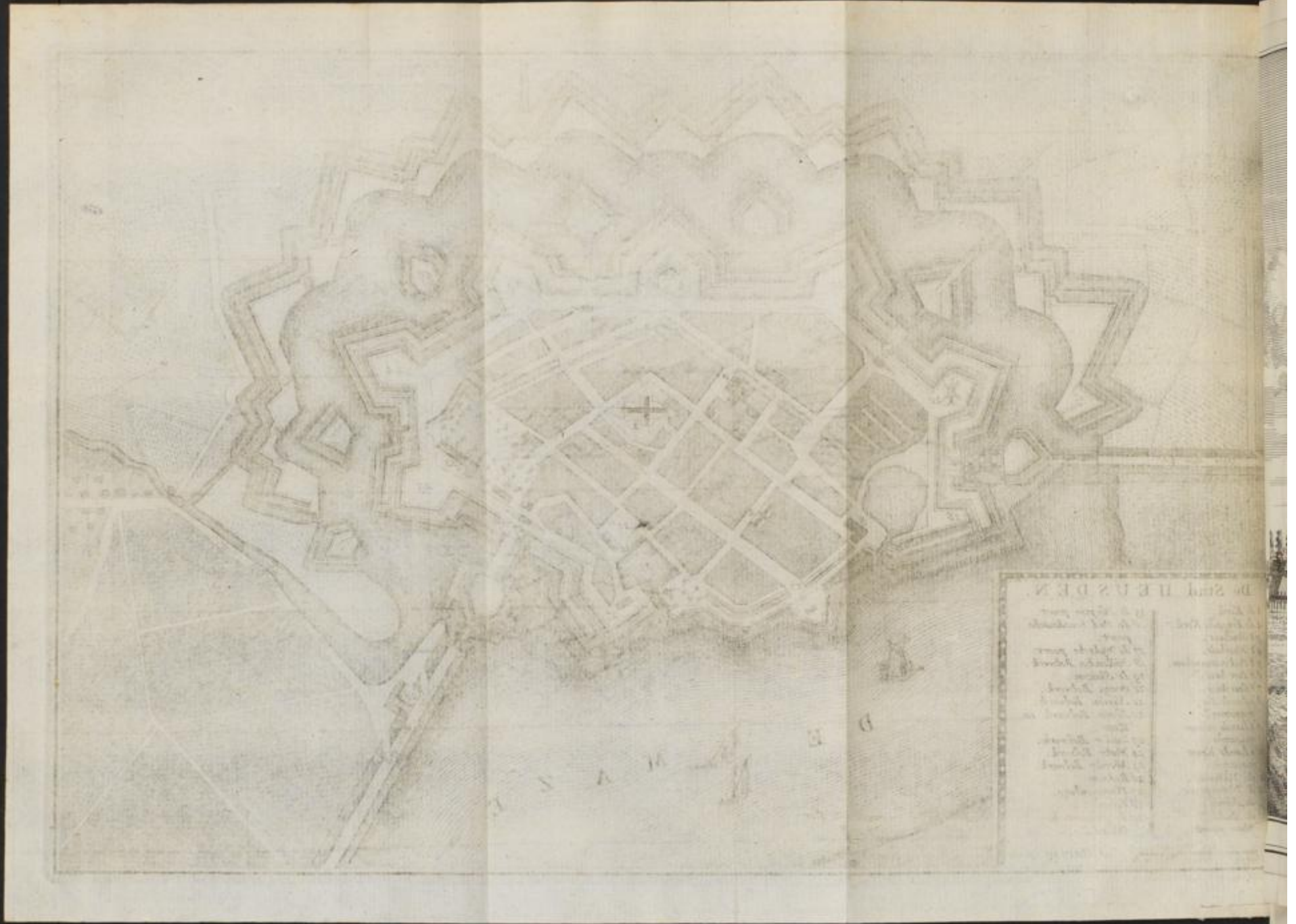
- 1 de Kerk
- 2 de Franck
- 3 de Schuur
- 4 de Weshuis
- 5 de Oud-maer
- 6 de Post-huis
- 7 de Winst-huis
- 8 Lands I
- 9 magazyn
- 10 Lands g
- 11 magazyn
- 12 Lands I
- 13 magazyn
- 14 de Nisma
- 15 de Water
- 16 de Karem
- 17 de Oude
- 18 Water poo
- 19 10 20
- 20 van 50 100

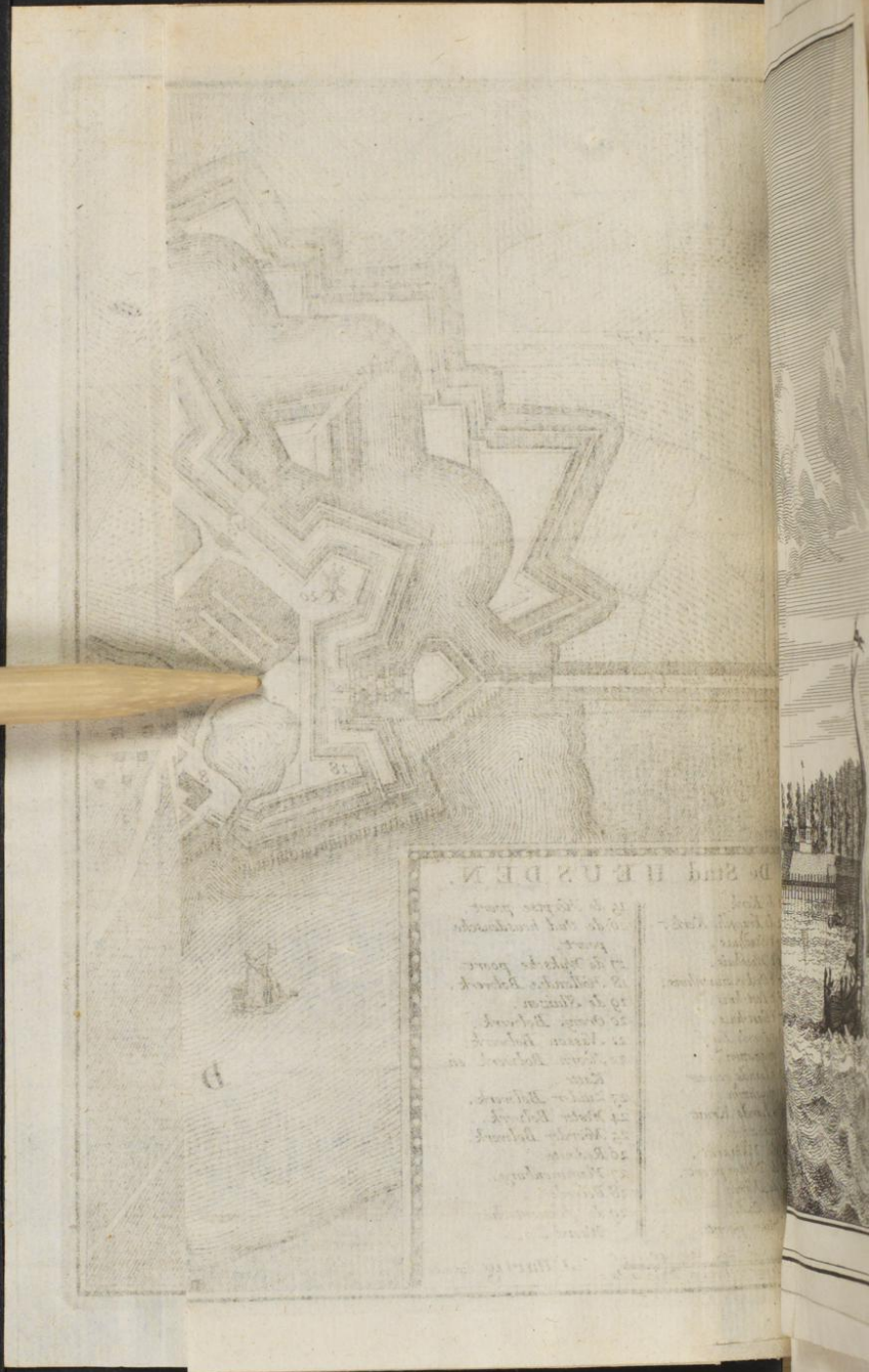

De Stad HEUSDEN.

1 de Kerk.	25 de Hoopse poort.
2 de Franfche Kerk.	26 de Oud heusdensche poort.
3 de Stadhuis.	27 de Nykefche poort.
4 de Wapenhuys.	28 Hollandia Bolwerk.
5 de Oud-mannenhuys.	29 de Sluizen.
6 de Post-huis.	30 Orange Bolwerk.
7 de Vint-huis.	31 Nassau Bolwerk.
8 de Lands kerf magazyn.	32 Noorn Bolwerk en Kette.
9 de Lands geweer magazyn.	33 Zuider Bolwerk.
10 de Lands Krut magazyn.	34 Water Bolwerk.
11 de Vismarkt.	35 Noorder Bolwerk.
12 de Water poort.	36 Redoute.
13 de Noorn.	37 Hammenburg.
14 de Oude Water poort.	38 Babedore.
	39 de Hemertfche Waerd.

20 25 30 40 50
 Maat van 60 Kouden Rylandsche. J. Hartig, Sculpsit.

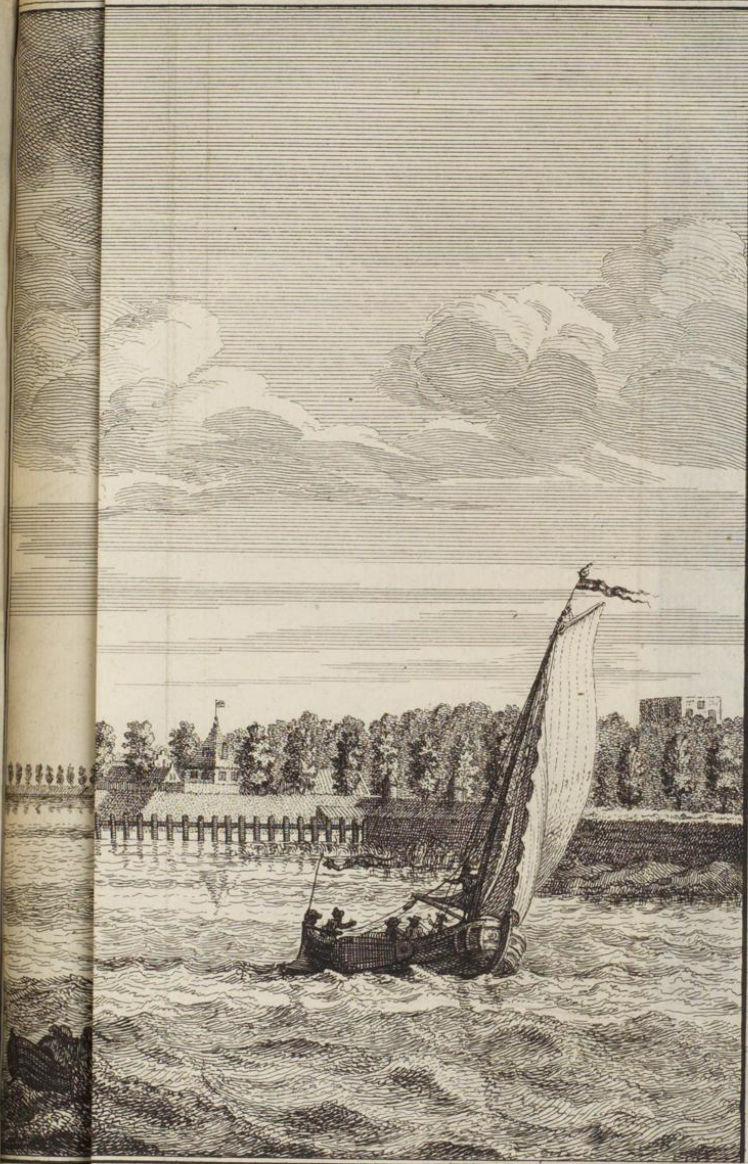

DE SIND HEUZDEN.

1. De Sijde poort
2. De Sijde poort
3. De Sijde poort
4. De Sijde poort
5. De Sijde poort
6. De Sijde poort
7. De Sijde poort
8. De Sijde poort
9. De Sijde poort
10. De Sijde poort
11. De Sijde poort
12. De Sijde poort
13. De Sijde poort
14. De Sijde poort
15. De Sijde poort
16. De Sijde poort
17. De Sijde poort
18. De Sijde poort
19. De Sijde poort
20. De Sijde poort
21. De Sijde poort
22. De Sijde poort
23. De Sijde poort
24. De Sijde poort
25. De Sijde poort
26. De Sijde poort
27. De Sijde poort
28. De Sijde poort
29. De Sijde poort
30. De Sijde poort
31. De Sijde poort
32. De Sijde poort
33. De Sijde poort
34. De Sijde poort
35. De Sijde poort
36. De Sijde poort
37. De Sijde poort
38. De Sijde poort
39. De Sijde poort
40. De Sijde poort
41. De Sijde poort
42. De Sijde poort
43. De Sijde poort
44. De Sijde poort
45. De Sijde poort
46. De Sijde poort
47. De Sijde poort
48. De Sijde poort
49. De Sijde poort
50. De Sijde poort

G. van Oos

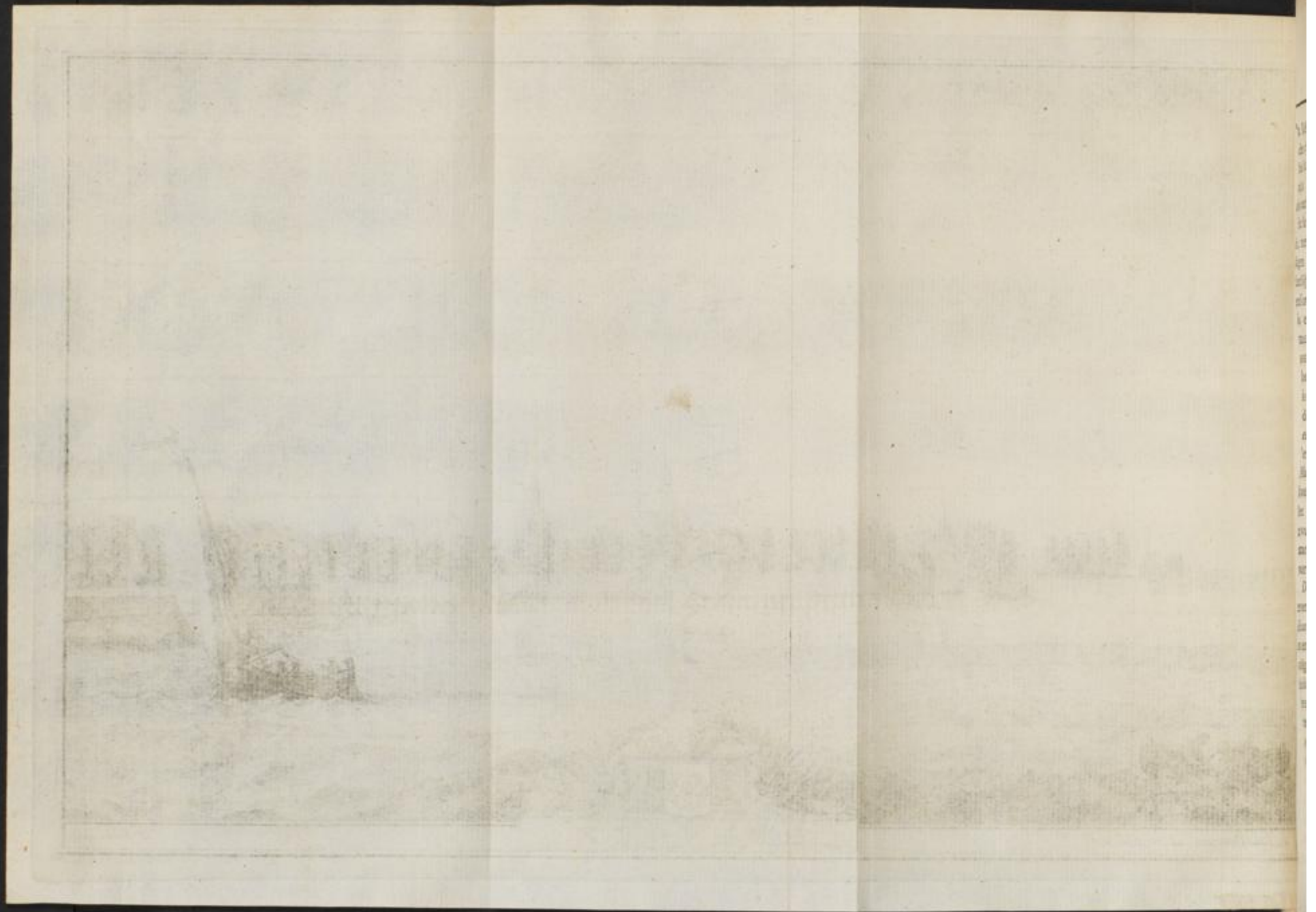
S. Fokke fecit.

à van Oostrom ad viv. del. 1740.

HEUSDEN.

S. Lokke fecit.

't Huis, onder welken
 de naam wist, en 't w
 de met eenen Kintw
 van 't Kon niet aanblijven
 de eerste Ghele wpen.
 de Saldus, van van, n
 de, met alle de Salduspiere
 degen geleid wisten, in e
 de luyken Toren, die in een
 reformeerde Kerk, die toe
 is een ool en rum gvo
 munt uit, een Inle Ge
 HERN, Gouverneur der
 hem zelve oppoort. I
 is, wuch door deen Le
 die hier in geelen geade
 een Wandsdijk Priester
 'er vercloude gelygen,
 Mannen, Vrouwen en W
 krenten. Het Ammaniet
 het Kruidegajp word
 zware Toren van het
 met boomen is beplant
 verhecht.
 De Regering van d
 zevens Kintlein en Dijk
 kenden is: voorts up
 s eenen Sekretaris. Van
 afgesonden oord gepre
 inden Brouwerijen, en
 van. Eindelijk wort
 in kleinere Hollandsch
 van, Afgevaardigden
 afgesonden plagt te z

't Kasteel floeg, onder welken het Buskruid, in diepe Kelders, bewaard wierdt, en 't welk aangestooken zijnde, het geheele Slot, met eenen schrikwekkenden slag, in de lucht deedt vliegen. 't Kon niet uitblijven, of de geheele Stad moest hier door merkelijke schade lijden.

Het Stadhuis, waar van, naa het afbranden van het voorgaande, met alle de Stadspapieren, in den Jaare 1588 de eerste grondslagen geleid wierden, is een fraai gestigt, pronkende met een sierlijken Toren, die in een achtkantigen spits eindigt. De Gereformeerde Kerk, die door drie Predikanten wordt bediend, is een oud en ruim gebouw. Onder de inwendige sieraaden munt uit, eene fraaie Graftombe, door den Baron VAN FRIESHEIM, Gouverneur der Stad, gedurende zijn leeven, voor hem zelve opgerigt. De Franche Gemeente, die niet talrijk is, wordt door éenen Leeraar bediend. De Roomschegezinden, die hier in goeden getale zijn, hebben 'er eene Statie, in welke een Waereldlijk Priester den dienst verrigt. Voorts heeft men 'er verscheiden gestigten, zo ten dienste van behoeftige Oude Mannen, Vrouwen en Weeskinderen, als van Zieken en Gekwetsten. Het Ammunitiehuis is een uitgestrekt gebouw. Tot het Kruidmagazijn wordt gebruikt de eenige overgebleevne zwaare Toren van het gesprongene Kasteel, welks grond thans met boomen is beplant, en tot eene aangename Wandelplaatze verstrekt.

De Regeering van *Heusden* bestaat uit den Drosfaart, die tevens Kastelein en Dijkgraaf der Stad en van den Lande van *Heusden* is: voorts uit drie Burgemeesteren, zeven Schepenen en eenen Sekretaris. Van wegen de menigte Hop, welke in den omliggenden oord geplant wordt, hadt men 'er, van ouds, verscheiden Brouwerijen, en wierdt in dat gewas veel handels gedreeven. Eindelijk merken wij nog aan, dat *Heusden*, nevens andere kleinere Hollandfche Steden, thans van dat Voorregt uitgeslooten, Afgevaardigden ter Vergaderinge van Hunne Edele Groot Mogenden plagt te zenden.

Zie OUDENHOVEN, *Beschrijving van Heusden.*

HEUS-

HEUSDEN, (OUD) een groot Dorp, in de Heerlijkheid van Cien naam, legt even buiten de Poorten der gemelde Stad, in eene zeer vermaaklijke landstreek. Geduurende den Zomer, moeten de Stads-Predikanten, beurtelings, aldaar den dienst waarnemen, in de Kerk, welke in den Jaare 1724 aldaar gebouwd wierdt.

HEUSDEN, (HEEREN VAN) een zeer oud en weleer zeer aanzienlijk Nederlandsch Geslacht, doch, althans in de mannelijke Linie, reeds eeuwen geleeden, uitgestorven. Het ontleende zijne afkomst van de Graaven van *Teisterbant* en *Kleeve*, door ROBERT, tweeden Zoon van ROBERT VAN KLEEVE, Graave van *Teisterbant*, en van KUNIGUNDE, Dogter van den Graave van *Huy*. Des eerstgenoemden ROBERTS ouderbroeder was LODEWYK, welke zijnen Vader in het Graaffchap *Teisterbant* opvolgde. Aan ROBERT viel ten deele *Heusden*, met de onderhoorige Dorpen, en wierdt daar van de eerste Heer. ROBERT leefde van den Jaare 839 tot in het Jaar 857. Hij hadt nog een jonger broeder, DIDERIK genaamd, welke tot zijn erfdeel bekwam de Heerlijkheid *Altena*, en dus de Stamvader wierdt van dat hoogadelijk Huis.

BOUDEWYN, de tweede Heer van *Heusden*, eenen togt na *Engeland* gedaan hebbende, schaakte de Dogter eens Konings van dat Rijk, SOPHIA genaamd, en voerde dezelve na zijn Slot te *Heusden*. Lang bleef zij hier verborgen, eer de Koning eenig narigt wist te verneemen van haar verblijf. Eindelijk wierdt zij ontdekt, door een Engelsch' Koopman, die haar te *Heusden* zag, en, bij zijne wederkomst in *Engeland*, aan den Koning daar van verslag deedt. Straks zondt de Vorst eenen Edelman derwaarts, die haar op het Huis vondt, bezig met spinnen van purperen Zijde, op een rood Wiel. Na onderzoek gedaan te hebben aangaande haaren toestand, kinderen en verdere bijzonderheden, keerde hij weder na *Engeland*, en deedt daar van, aan den Vorst, naauwkeurig verslag. Thans ontboodt de Vader zijne Dogter, met Heer BOUDEWYN en kinderen, tot zich, onder belofte van eene vriendelijke behandeling. Hij hielt zijn woord. Na hen allen, geruimen tijd, ten zijnen Hove getoefd te hebben, liet hij zijnen Schoonzoon,

met

met dezelfs gezin, wederom vertrekken, rijkelijk begiftigd; met dit beding, nogthans, dat BOUDEWYN, ter gedagenisfe van 's Engelfchen Edelmans ontmoetinge bij SOPHIA, voor zich zelve en zijne naazaaten, in het Wapenfchild, een *Rood Spinnewiel op een Gouden Veld* zoude voeren. Dit wierdt beloofd, en ook naagekoomen. Uit zijn huwelijk met de *Engelfche* Prinfesse liet Heer BOUDEWYN naa,

ROBERT, den Derden Heer van *Heusden*. Deeze stierf in den Jaare 914, en liet naa, uit zijn huwelijk met ALIDA, Dogter des Graaven van Zutfen,

EDMOND, Vierden Heer van *Heusden*. Deeze nam ter Vrouwe *Hillegond* Dogter des Graaven van Zein, leefde tot in den Jaare 929, en was Vader van

JAN, Vijfden Heere van *Heusden*, welke in den echt tradt met de Dogter des Graaven van Loon. Zijn dood viel voor in het Jaar 956, en zijn Opvolger was

ROBERT, Zesde Heer van *Heusden*, en de echtgenoot eener Dogter des Graaven van *Spanheim*, uit welke hij, bij zijn overlijden, in den Jaare 972, Vader was van

BOUDEWYN, Zevenden Heere van *Heusden*. Hij leefde tot in den Jaare 1028, wanneer hij naaliet, bij *Alida*, Dogter des Graaven van Gennip, behalven eene Dogter *Alverade*, gehuwd aan Heere *Dirk van Brederode*,

JAN DEN II, Achtften Heer van *Heusden*. Deeze nam ter Vrouwe *Machteld van Steenvorden*, en stierf in den Jaare 1073. Hij hadt eene Dogter, *Alida* genaamd, die de echtgenoot was van Heere *Fan van Arkel*, en eenen Zoon,

ROBERT, Negenden Heer van *Heusden*. Hij hadt in huwelijk *Johanna van Arkel*, Zuster van Heere *Fan*, boven vermeld, en Dogter van Jan den II van Arkel en van Margareta van Altena. Bij zijn overlijden, in den Jaare 1092, liet hij na

BOUDEWYN, Tienden Heer van *Heusden*, gestorven in den Jaare 1110, en getrouwd met *Bertrande*, Dogter des Graaven van der Lippe, bij welke hij verwekt hadt,

JAN DEN III, Elfsten Heer van *Heusden*. Zijn dood viel voor in het Jaar 1135. Bij *Christina*, Dogter des Heeren van Arensberg, in Westfalen, was hij Vader van twee Zoonen: WILLEM en ARNOUT.

WIL-

WILLEM, Twaalfde Heer van *Heusden*, getrouwd met *Elizabeth*, Dogter des Graaven van Leiningen, stierf, zonder kinderen, in den Jaare 1153.

ARNOUT, erfgenaam en Opvolger van zijnen broeder WILLEM, en Dertiende Heer van *Heusden*, overleedt in den Jaare 1168, naalaatende, bij *Maria*, Dogter des Graaven van Salm, behalven eenen Zoon *Boudewijn*, die Heer van *Heerwijk* was,

ROBERT, Vijftienden Heer van *Heusden*, gehuwd met *Philippe*, Dogter des Heeren van Diest, in Brabant, en gestorven in den Jaare 1202. Een jongen broeder van hem, *Wouter* genaamd, was de Stamvader van 't Geslagt van *Spiering*, en zijn Zoon en Opvolger

JAN DE V, Zestiende Heer van *Heusden*. Hij hadt nog eenen jonger broeder, met naame *Willem*, van welken die van *Hedinkhuizen*, of *Hoinkhuizen* hunne afkomst ontleenen. Heer JAN stierf, in den Jaare 1235, en was, bij de Dogter des Graaven van Vernenburg, Vader van

JAN DEN VI, Zeventienden Heere van *Heusden*. Zijne echtgenootte was *Catharina*, Dogter van Jan, Graave van Loon, en zijn dood viel voor in 't Jaar 1279. Behalven deezen hadt JAN DE V verwekt, eenen Zoon, den Stamvader des Geslagts van *Veen*, en eene Dogter, die de huisvrouw wierdt van *Gijsbert*, Heere van Vianen, Zoone van Zweder van Kuilenburg, en van eene Dogter des Heeren van der Leede; hij stierf in den Jaare 1265. JAN DE VI liet naa:

JAN VAN HEUSDEN, die volgt.

Arend van Heusden, Heer van der Sluis, Ridder.

Jan van Heusden, de Jonge, Heer van Heesbeen, die ook kinderen heeft naagelaaten.

N. van Heusden, getrouwd met *Otto van Arkel*, bijgenaamd *de Sterke*.

JAN DE VII, Achttiende Heer van *Heusden*, gestorven in den Jaare 1303, hadt in zijn eerste huwelijk *Alida*, Dogter des Graaven van Wijbestein, en in zijnen tweeden echt, *Eringard*, Dogter des Graaven van Wickeler. Heer JAN was, nevens GYSBERT VAN AMSTEL, HERMAN VAN WOERDEN, GERARD VAN VELZEN en andere Edelen, in den Jaare 1296, een der medepligtigen aan het verraad en den moord, omtrent Graaf FLORIS DEN V gepleegd.

pleegd. — De Heerlijkheid Heusden was, tot nog toe, een Leen geweest van den Graave van Kleef, tot dat DIDERIK DE VIII, Vierentwintigste Graaf van Kleef, in den Jaare 1293, of, volgens anderen, in 1290, op zekeren dag, in 's Hage, zich bevindende in een vrolijk gezelschap, zijn Opperregt over deeze Heerlijkheid, als mede over die van Altena, en over het Slot en de Stede van Woudrichem, opdroeg aan Graave FLORIS DEN V, zijnen Neeve. Zints dien tijd is Heusden een Leen der Hollandse Graaven geworden, en hebben de Heeren van Heusden hetzelfde van hun ter Leen ontvangen. Dit gaf aanleiding tot menigvuldige en oneenigheden oorlogen, tusfschen die van Holland en Braband, naadat de Heerlijkheid, door koop, de eigendom was gewonden van JAN VAN BRABAND. Nogthans is, in 't einde, het Leen aan Holland gebleeven. Heer JAN DE VI, liet naa, bij zijne eerste Vrouw:

JAN VAN HEUSDEN, die volgt.

Jan van Drongelen, Stamvader des Geslachts van dien naame.

Uit zijnen tweeden echt waren hem gebooren:

Jan van Heusden, Heer van Elshout, uit welken de Tak van *Heusden van Elshout* is gesprooten, en

Eene Dogter N. N. die, bij Graaf FLORIS DEN V, Moeder wierdt van den Bastert *Witte*, Eersten Heere van Haamstede.

JAN DE VIII, Negentiende Heer van *Heusden*, het Land verlaaten hebbende, misfschien om zijns Vaders misdaad, begaf zich in dienst des Konings van Engeland, tegen dien van Frankrijk, en stierf in den Jaare 1318. Hij was tweemaal getrouwd geweest: eerst met *Margareta*, Dogter des Heeren van Kuik, in Braband; daarna met *Sophia*, Dogter des Heeren van Kranendonk. Behalven eene Dogter, waarschijnlijk uit den laatsten echt, *Sophia* genaamd, getrouw met den Graave van Saffenburg, was hem gebooren, een Zoon,

JAN DE IX, Twintigste en laatste Heer van *Heuseen*. Uit zijn huwelijk, met *Cunigunda*, Dogter van Jan van Arkel en van Eringard van Voorn, wierdt hem alleenlijk gebooren eene Dogter, *Magareta van Heusden*, verloofd aan Lodewijk van Mechelen, Graave van Vlaanderen, doch vóór de huwelijksvoltrekking overleeden. Heer JAN hadt de Heerlijkheid van Heusden

ver-

verkocht aan Hertoge JAN VAN BRABAND. De Graaf van Saffenburg, behuwdbroeder van Heere Jan, en de Heet *van Dronghelen*, zijn Oom, nevens deszelfs vijf Zoonen, deezen Verkoop niet latende gelden, verzetteden zich daartegen. De Heer van Dronghelen moest voor den Brabander wijken; en de andere, door goed en kwaad bescheid, niets ziende te winnen, verkocht zijn regt aan WILLEM DEN GOEDEN, Graave van Holland. Hier uit ontstondt twist, tusfchen Holland en Braband, die, ten laatste, beflist wierdt ten nadeele van den Graave van Saffenburg; welke, voorts, zijnen moed zocht te koelen, door rooven en branden in Braband, en 'er, op alle andere wijzen, zeer flegt huis te houden. Ten laaftten, evenwel, kwam het, tusfchen den Hertog en den Graaf, tot een Verdrag, waarbij deeze aan den anderen zijn regt op *Heusden* afftondt, voor eene Jaarlijkfche fomme van driehonderd gouden Kroonen, te betaalen uit de inkomsten van 's *Hertogenbosch*. Niet lang daar naa, tusfchen den Hertog van Braband en den Graaf van Vlaanderen, twist ontftaan zijnde, over het bezit van Mechelen, wierdt de Graaf van Holland tot Scheidsman ingeroepen. Van deeze gelegenheid, meent men, zou de Hollander zich bediend hebben, om aan 't bezit van *Heusden* te geraaken. Want des Brabanders zijde gekoozen hebbende, befliste hij den twist met deeze woorden: *Mechelen dijn, Heusden mijn*. Zeker is het, dat de Heerlijkheid, van toen af, aan de Graaflijkheid gekoomen, en zedert daar aan gebleeven is.

Zie *Oude Holl. Kronijk*; PONTANUS, *Hift. Gelrie*; s. VAN LEEUWEN, *Batav. Illustrata*; OUDENHOVEN, *Befchrijving van Heusden*.

HEUSDEN VAN ELSHOUT', een aloud Adelijk geflagt, welks Stamvader was, gelijk boven is aangemerkt, JAN VAN HEUSDEN, derde Zoon van JAN DEN VII, Achttienden Heere van *Heusden*, en van ALIDA VAN WYBESTEIN. Heer JAN VAN ELSHOUT leefde omtrent den Jaare 1320. Eene Erfdogter uit den Huize van *Elshout* bragt het Slot en de Heerlijkheid van dien naam in het

Geflagt

Geflagt van Heusden, en was dus oorzaak deezer naamsveranderinge. GERHARD, een der naazaaten van Heere JAN, wierdt, in den Jaare 1414, door de *Gelderschen*, omgebragt. De Kleinzoon diens ontijdig gestorvenen, mede GERHARD genaamd, overleedt in den Jaare 1588, en liet vier Zoonen naa:

1. KORNELIS, Heer van *Elshout*, Gouverneur van Heusden, en der onderhoorige Landen. Deeze hadt eenen Zoon, DIDERIK genaamd, Luitenant Kolonel, die, in den Jaare 1642, in den Slag bij Leipzig, sneuvelde.

2. EGIDIUS, President van de Rekenkamer in Gelderland. Hij stierf in den Jaare 1635, en liet verscheiden Zoonen naa.

3. IVO, Ontvanger Generaal, van wegen den Koning van Spanje, in Gelderland en Zutphen, gestorven in den Jaare 1620.

4. JAN, Ontvanger Generaal, van wegen dien zelfden Koning, in Zeeland. Hij overleedt in den Jaare 1661, onder andere kinderen, naalaatende eenen Zoon, met name DIDERIK, Thesaurier te *Brusfel*, vervolgens Ridder Baronet, Hoofdopziener, van wegen den Spaanschen Koning, over de Kanaalen te *Brusfel*, en, in den Jaare 1683, tot *Baron van Heusden* verheven. Door eenige Zoonen heeft deeze zijn Geflagt voortgeplant.

Zie BUCEL, *Stemmat.* P. II. p. 113.

HEUTERUS, (PONTUS) een vermaard Nederlandsch Godgeleerde, doch niet minder bedreeven in 's Lands Geschiedenissen, wierdt gebooren te *Delft*, in den Jaare 1535. Op de kennisse der Godgeleerde en daar mede verwante weetenschappen, leidde hij zich toe, eerst in zijn Vaderland, en daar naa te *Parijs*. Bij zijne terugkomst uit *Frankrijk* omhelsde hij den Geestlijken staat. Eene Kanunnikdij te *Gorichem* was het loon zijner naarstigheit en kunde. Niet lang, evenwel, hadt hij genot van deezen post; van wegen de binnenlandsche onlusten moest hij dien, en ook zijne woonstad, verlaten. HEUTERUS week na *St. Truien*, doch wierdt vervolgens Proost van *Arnhem*. In goeden ouderdom stierf hij, in den Jaare 1611. Zijne nagelaatene Schriften getuigen van zijne Historiekennisse. De

voornaamste van deeze zijn *Rerum Burgundicarum Libri VI. Rerum Belgicarum atque Austriacarum Libri XV. De Veterum as sui Seculi Belgio.*

Zie VAL. ANDREAS, *Biblioth. Belgica.*

HEYDE, (JAN VAN DER) gebooren te *Corinchem*, in den Jaare 1637, verdient, bij de naakoomelingschap, in erkentnisse gedagt te worden, van wegen twee zijner zeer heilzame uitvindingen, om 't Menschdom, in de ongevallen, aan welke het blootstaat, eenig redmiddel of behoeding toe te brengen. Ik heb het oog op zijne verbeteringen aan de Brandspuiten, en zijne uitvinding van Lantaarnen, om, bij nacht, te Straaten te verlichten. Te weeten, uit zijne geboortestad zich na *Amsterdam* begeeven, en 'er zich met 'er woon hebbende nedergezet, om 'er zich in de Tekenkunde te oefenen, waar toe hij eene overhellende neiging gevoelde, beschouwde hij, met verwondering, de gebrekkige inrigting op het brandbluschen, in eene volkrijke en digtbebouwde Stad, en hier door, meer dan eenige andere, aan brand onderhevig. Van de vroegste tijden hadt men zich hier bediend van lederen *Emmers*, die, met water gevuld, wierden opgedraagen langs zo genaamde *Brandladders*, welke tegen de brandende gebouwen wierden opgericht, om voorts in de vlammen te worden uitgestort. Daarenboven overdekte men de belendende Huizen met natte Zeilen, of haalde, om den voortgang des brands te suiten, de aangestokene muuren of goederen tot zich, door middel van zwaare ijzeren *Brandhaaken*, aan lange stokken vastgemaakt. In latere tijden, om het gebrekkige deezer gereedschappen te gemoete te koomen, verzon men eene soort van groote en zwaare Brandspuiten, alleenlijk voorzien van een langen krommen koperen Pijp, die aan den Spuit wierdt geschroefd, om door middel van denzelven het water tot boven op het Dak van het brandende Huis te brengen. Aan zeer groote ongemakken was alle deeze toefstel onderhevig, en voldeedt geenzins aan het oogmerk. Behalven de menigte handlangers, die elkander dikmaals in den weg stonden, konden de *Emmers* niet den noodigen

voor-

J. Schyng. delin.

Geest. Vinkler. fecit. 1749

hri VI.
 /ers-
 gica.
 hie
 elens
 r hanc
 allen, an
 eg, ne e
 de hinc
 hij mals
 voucht
 oon heb
 befferen
 houwie
 brand-
 en hie
 Van de
 Lantary,
 gann
 er n-
 gijon
 e mace
 en, de
 lid van
 gendit
 gpen te
 voo en
 hrocto
 l, de
 zik we
 racht
 uer f
 hie
 ge
 ge-

voorraad van water uitleveren. Door de vastgeschroefde Pijpen konde men, menigmaalen, het water niet brengen ter plaatze, alwaar het inzonderheid vereischt wierdt. Dit alles ontging niet de opmerking van den schranderer VAN DER HEYDE, en deedt hem zijn vindingrijk vernuft te baate nemen, tot het verzinnen van korter en kragtdaadiger hulpmiddelen. Dit bragt hem op de gedagte, om aan den Brandspuit te voegen een lederen Pijp, welke, naar goedvinden en vereisch van zaaken, door middel van Schroeven, langer of korter gemaakt, en, door zijne buigzaamheid, door Huizen, Steegen en Sloppen, konde geleid worden, na de plaatzen, daar het water den meesten dienst konde doen. Hier uit ontstondt de benaaming van *Slang-Brandspuiten*, welke aan de nieuwe uitvinding gegeven wierdt. Daarenboven maakte hij aan zijnen Brandspuit nog andere verbeteringen, welke dien gemaklijker en spoediger deeden werken. VAN DER HEYDE deelde zijne uitvinding mede aan de Regeering der Stad, welke, bij onderzoek en naa herhaalde proeven, dezelve van die nuttigheid bevondt, dat zij, in den Jaare 1672, onzen VAN DER HEYDE tot Algemeenen Brandmeester aanfelde, en zedert hem Oktrooi verleende, om alleen, in deeze Stad, Brandspuiten te mogen maaken en verkoopen. Zints de invoering van deeze heilzaame uitvinding, welke ook elders spoedig naavolgers vondt, zijn de voorbeelden van zwaaren veel brand zeldzaamer geweest dan in voorgaande tijden.

Niet de eenige was deeze uitvinding, door welke VAN DER HEYDE, niet slegts te *Amsterdam*, maar ook op andere plaatzen, zich verdienstelijk heeft gemaakt. Reeds te vooren hadt hij groote eere ingeleid, en merkelijk nut gedaan, met zijne voorgeslagene inrigting, om bij nacht de Stad behoorlijk te verlichten. Verscheidene middelen hadt men, al van vroege tijden, ten dien einde, in 't werk gesteld, het een gebreklijker dan het ander, en allen aan groote gebreken onderhevig. Het oudste middel was, het branden van Kaerzen, in Lantaarnen, welke, hier 'en daar, in 't midden van voornaame Straaten en op Bruggen stonden. Doch vermids deeze weinig licht gaven, ontvingen de Herbergiers en Tappers bevel, om in hunne Voorhuizen, tot 'savonds ten tien ure, licht te branden.

den. Naaderhand wierden de inwooners der Stad, op hoogen last, verplicht, aan ieder twaalfde Huis, een Lantaarn met een brandenden Kaars te hangen. Doch deeze keure wierdt gebrek-
 kig naagekoomen. De menigvuldige voorbeelden van in 't water
 vallen en verdrinken van menschen dedden den vindigrijken VAN
 DER HEYDE zijn vernuft spitzen, om, door het brengen van
 meer lichts in de Stad bij nacht, deeze en andere ongelukken te
 voorkoomen. Hij meende daar toe een gepast middel te hebben
 gevonden, in het maakzel en de schikking der Lantaarnen, wel-
 ke, met eenige kleine veranderingen en verbeteringen, nog he-
 den in gebruik zijn. Zij bestaan, naamelijk, in een Lamp, han-
 gende in een vierkanten Lantaarn, twee voeten hoog, van bo-
 ven wijder dan beneden, gedekt met een blikken fruiver, met
 verscheiden openingen nederwaarts uitkoomende, die, zonder
 eenigen togt te doen binnen koomen, den rook van het branden-
 de Lamppit aan alle zijden uitlaaten. Deeze Lantaarn rust op
 een houten paal, van bijkans tien voeten hoog; behalven de
 zulke, welke, aan een ijzeren arm, aan de Huizen van veele
 burgers, of op de hoeken van Straaten en Gragten, of van
 openbaare Gebouwen, zijn vastgemaakt. Tot nog toe, zedert
 het laatst van 't Jaar 1669, wanneer VAN DER HEYDE's Lantaarn-
 en eerst wierden ingevoerd, heeft zijne inrigting stand gehou-
 den. Terwijl wij dit schrijven (in 1788) heeft men eenen aan-
 vang gemaakt met het plaatzen van Lantaarnen, van de zelfde
 soort, doch in gedaante eenigzins verschillende van de oude, en
 met twee Pitten voorzien, hangende aan een hoogen ijzeren
 Staak, boven, in de gedaante van een Zwaanenhals, geboogen,
 en die door middel van een touw, welk langs den Staak loopt,
 nedergelaaten en om hoog getrokken kunnen worden. Om nog
 meer lichts in de Stad te brengen, zegt men, zullen deeze Lan-
 taarnen, indien niet elders, althans op de voornaamste Gragten
 der Stad geplaatst worden. Verschoon, Leezer, deezen uitstap.
 VAN DER HEYDE woonde en hadt zijne werkplaats in de Koe-
 straat, aan de Nieuwemarkt. Nog heden ziet men, boven de
 deur van dezelve, eene zinnebeeldige vertooning op zijne uit-
 vinding, zo van de Lantaarnen als van zijne Slang-Brandspuiten.
 Behalven de boven gemelde uitvindingen, welke alleen hem
 een onsterflijken naam zouden verworven hebben, was VAN DER

HEYDE.

HEYDE een kunstig Schilder en Tekenaar naar 't leeven, vooral van Kerken, Heerenhuizen en andere openbaare gebouwen. Verscheiden Tekeningen, door hem van 't Amsterdamsche Stadhuis gemaakt, heeft hij naaderhand opgeschilderd. Daarenboven is 'er van hem eene Schilderij van de Beurs dier Stad. Eindelijk hangt nog, in 't Kerkmeesters - Komptoir van de Nieuwe Kerk, van zijn penzeel eene kunstige afbeelding dier Kerke, van de Keizersgragt te zien. JAN VAN DER HEYDE overleedt, te *Amsterdam*, op den achtentwintigsten September des Jaars 1712, in den ouderdom van vijfenzeventig jaaren.

Zie VAN DER HEYDE, *Beschrijving der Slang-Brandspuiten*; HOUBRAKEN, enz.

HICHTUM, een Dorp in *Friesland*, in de Grietenij *Wonseradeel*, niet verre ten Noorden van de Stad *Bolsward* gelegen. Het Dorpje, op zich zelven van weinig aanzien, ontvangt merkelyken luister van de fraaie Lustplaatze, *Wibranda- State* genaamd, ten aanzien van Huizinge en Plantaadjen eene der grootsten en schoonsten van 't gantsche Gewest. Langen tijd diende dit Lusthuis tot een Zomerverblijf voor het doorluchtig geslagt van AILVA, en laatst, uit hetzelfde, voor Jr. TJAARD VAN AILVA, Grietman van 't Distrikt. Na hem was daar van de eigenaar Jr. WILKO, *Baron thoe Schwartzenberg en Hohenlandsberg*; naa wiens overlijden, nevens de Grietenij, het onlangs is gekoomen, aan deszelfs Neeve.

HERGES (GILLES VAN BARLAIMONT, *Heer van*) Zoon van KAREL, *Baron van Barlaimont*, een moedig Krijgsman, in dienst des Konings van *Spanje*, geduurende den aanvang der Nederlandsche Beroerten, in welke hij den Aanhang des Prinsen VAN ORANJE meenig gevoeligen neep heeft toegebracht. De eerste maal, dat wij hem in 't open veld ontmoeten, is, in den Jaare 1568, in den Slag bij *Jemmingen*, daar hij 't bevel voerde over een Walsch Regiment, en medewerkte tot de zwaare nederlaag, den beminnelyken Graave LODEWYK VAN NASSAU toegebracht, waar door deeze genoodzaakt wierdt, met het ramp-

zalig overschot zijns Legers, na Duitschland de wijk te neemen. In den Jaare 1572 bekwan hij het Stadhouderschap van *Friesland*, en kort daarop, naadat hij de voornaamste Steden van *Gelderland* den Prinse VAN ORANJE hadt onttrokken, ook van dat Gewest. Merkelijk nadeel deedt hij aan het belegerde *Haarlem*, doordien hij, den Lekdijk bezettende, daar door een gebaanden weg open hielt voor den toevoer van levensmiddelen na het Spaansche Leger, in 't welk men merklijk gebrek begon te lijden. In den Jaare 1575 deedt hij eenen inval in *Westfriesland*, doch voerde 'er weinig anders uit, dan met plonderen en blaaken zijnen moed te koelen; waarna hij, met zijne benden, wederkeerde na de *Beverwijk*, alwaar hij zijn hoofkwartier hielt. Van daar, eerlang, zijnde opgebroken, sloeg hij het beleg voor de Stad *Buuren*, en maakte 'er zich meester van, naa dezelve, twee dagen lang, met vijftien stukken Geschut, hevigtijk beschooten te hebben. Deze voorspoed wekte zijnen moed om dieper in *Zuidholland* door te dringen. Eenige versterking, zo van Ruitery als Voetvolk, bekoomen hebbende, deedt hij, in de Maand Julij, zijn Leger, in drie kolommen, optrekken na *Bommel*, *Woudrichem* en *Schoonhoven*. 't Bleek eerlang dat dit een Krijgslist was, dienende om de Staatsgezinden te misleiden, wien de waan hadt bevangen, dat 'er een toeleeg op *Gouda* in til was. In allerijl deedt HIERGES zijne drie benden zamenrukken, en vervolgens optrekken na *Oude-water*, 't welk hij, op den negentienden dier Maand, berende. Niet meer dan zeventhonderd weerbaare mannen vondt men in de Stad, deels Burgers, deels Soldaaten. Een onverfchoonlijken misflag begingen de belegerden, door dien zij, zo als Prins WILEM hun vermaand hadt, om het te velde leggende hooi niet te verliezen, verzuimden, het omleggende Land onder water te zetten. Toen zij te laat hun verzuim bemerkten, wierdt hun dit onmogelijk gemaakt, doordien HIERGES zich spoedig meester maakte van de Sluis, digt bij de Stad, door middel van welke de Overstrooming moest worden uitgewerkt. Het schandelijk verlaaten van een Blokhuis, door een Duitschen Overste, stelde den Veldheer in staat, om door het stoppen van de Yssel, en belegerden allen toevoer van levensmiddelen af te snijden. HIERGES thans de Batterijen

op-

opgericht en met achtentwintig Stukken Geschut beplant hebbende, eischte de Stad op. Men verzogt drie dagen beraad; doch zij gunde slegts twee uren. Deeze waren niet verloopē, of het schieten nam eenen aanvang, met zo veel hevigheds, dat op énen dag zestienhonderd Kogels op de Stad verschooten wierden. Eindelijk waagde men eenen Storm, die wel haast van de bemagtiging der Stad gevolgd wierdt. De gruwelen, moorderijen en plonderingen, welke hier gepleegd wierden, gaan bijkans het geloof te boven. Zie een berigt daarvan op 't Art. OUDEWATER. Van hier trok HIERGES op na *Schoonhoven*. Om 't Koorn te spaaren, hadt men ook hier verzuimd, door de bewerking eens Burgemeesters, het Land onder water te zetten. Vergeefs schikte Prins WILLEM eenige Schepen tot hulpe derwaarts. Door schieten van buiten, en door de onwilligheid veeler Burgeren tot noodigen tegenweer, wierdt de Veldheer ook deezer Stad meester, doch bij verdrag, waarbij, voor 't Krijgsvolk, de vrije uittogt wierdt bedongen. Naa deeze voordeelen liet HIERGES de gedagten gaan over de bemagtiging der Stroomē, in den oord, in welken hij zich thans bevondt. Zijn kloek beleid deedt hem hier in zo gelukkig slaagen, dat hij, binnen korten tijd, van den Yssel, de Lek en de Merwede genoegzaam meester wierdt. Toen zondt hij den Graaf VAN MEGEN, gehuwd aan zijne Zuster, met een gedeelte zijns Legers, op *Woerden* af; welks bemagtiging, egter, hem mislukte.

Het Krijgsbedrijf was, intuschen, niet de eenige werkzaamheid, waar mede zich HIERGES onledig hieldt. Nu en dan bediende men zich ook van hem tot gewigtige Staatshandelingen. In den Jaare 1576 gebruikte hem de Raad van Staate, zittende te *Brusel*, om de Steden van *Holland* en *Zeeland*, die het met den Prinsē VAN ORANJE hielden, schriftelijk voorflagen te doen tot onderweringe aan den Koning van *Spanje*; die, evenwel, niet wierden aangenomen. In 't volgende jaar was hij een der Gemagtigden, welke, in name van den Landvoogd DON JAN VAN OOSTENRYK, te *Geertruidenberg* verscheenen, om de Provincien *Holland* en *Zeeland* te beweegen tot het aanneemen van het, zo genaamde, Eeuwig Gebod, onlaags door den Koning van *Spanje* afgekondigd; als mede om Prins WILLEM DEN I,

door het uitlooven van eenige bijzondere voordeelen, tot het aangaan van een Verdrag met den Landvoogd over te haalen. Men weet, dat van geen van beiden iets geworden is. Gelukkiger slaagde hij in zijn aandeel, in den verrassenden, of liever verraaderlijken, toeleg van Don JAN, op het Kasteel van *Namen*, in den Jaare 1577. De Landvoogd, naamelijk, die zich binnen de Stad ophieldt, ter jagt zullende gaan, hadt, door *HIERGES* en deszelfs drie Zwagers, den Slotvoogd zijne begeerte laaten aanzeggen, om in 't voorbij rijden het Kasteel te bezigtigen. Binnen gelaaten zijnde, rukken de Heeren gezamentlijk de Pistoolen uit den Koker, roepen eenige Ruiters te hulpe, dicht daar bij in eene hinderlaage verborgen, en maaken zich also meester van de Vestinge. Voorts zich, op 's Landvoogds bevel, van *Charlemont* verzekerd hebbende, noodzaakte hij, in 't volgende jaar, den Graaf VAN HOHENLO, die het beleg voor *Roermonde* hadt geslagen, van daar op te breeken, en met zijne Troepen elders de wijk te neemen. In den Jaare 1579 was *HIERGES* tegenwoordig in de belegering van *Maastricht*, door den Hertog VAN PARMA. Doch hier eindigde hij de loopbaane van zijnen Krijgsroem. Naadat zijn Vader, niet lang te vooren, overleeden was, nam hem een vijandlijke Kogel weg, tot groote droefheid van den Veldheer, die in hem een der bekwaamste Legerhoofden verloor.

Zie STRADA, WAGENAAR en andere.

HILLEGERSBERG, een Dorp en Heerlijkheid in *Schieland*, ter wederzijde van de rivier *de Rotte*, dus genaamd, meent men, naar zekere *HILLEGARDIS*, eene Martelaaresse, bij de Roomsche Kerk als eene Heilige geëerd, en van eenen Berg, of Zandheuvel, op welken het Dorp gebouwd is. De geleerde *HADRIANUS JUNIUS*, insgelijks den Dorpsnaam van eene Vrouwe, dus geheeten, afleidende, noemt haare eene *Waarzegster*, en haalt, 't welk vreemd is, met een voorkoomen van vertrouwen, van haare Voorzeggingen aan. In den Jaare 1732 wierden op de Verpondingslijsten deezer Heerlijkheid gebragt zeshonderdtwintig Huizen, een Kruidmolen en twee Koornmolenen,

lens,

ten, tot he
te Inalen
n is. Ge
boden, of
alfeet van
stij, die
gen. hadt,
vongtipe
en het hiel
e Heen ge
nige Rites
gen, en me
te zich, op
d hebben,
W moesten
dare op te
eeren. In
belegging
Doch hier
ander zijn
hen een
den Veld
n verdon.
en ander

hield,
poteen
bij de
n Berg,
geleer
an een
Waar
men va
are 17
id geln
Kant
5

A. Rademaker fecit

HILLEGOM

1807

lens. Het Dorp *Bergsenhoek* legt mede in dit Ambagt. *Hillegersberg* is geen onaangenaam Dorp. De nette Kerk, een overoud gebouw, pronkt inzonderheid met eene menigte geschilderde glazen, door verscheiden handen aan haar geschonken. Eer tijds stondt, pas buiten de muuren van het Kerkhof, een Kasteel, het Reuzenhuis genaamd, afkomstig van het beroemd Geslagt der Heeren VAN MATENES. Niets dan eenige brokken zijn 'er van in weezen.

Zie VAN HEUSSEN, SPAAN, *Beschrijving van Rotterdam.*

HILLEGOM, een vermaaklijk Dorp, in *Rhijnland*, waar van de Ambagtsheerlijkheid thans behoort aan den Heere JAN SIX, Oud-Schepen der Stad *Amsterdam*, als zijnde door eenen van deszelfs Voorzaaten, den Heer Mr. JAN SIX, in den Jaare 1722, toen reeds Heer van *Vromade*, uit de Landfchaps Domeinen aangekogt, voor eene somme van achttienduizend en vijf honderd Guldens. Zeer aangenaam is de gelegenheid deezes Dorps, aan den Heerenweg, tusfchen *Haarlem* en *Leiden*, zo van wegens den menigvuldigen doortogt van Reizigers, als om de bekoorlijkheid der omringende Landstreeke, in welke het oog zich kan verlustigen op eene groote verscheidenheid van fraaie gezigten. Op het Plein in het Dorp staan Lindeboomen, die, in hoogte en ouderdom, hier te Lande weinigen hun gelijk hebben. Het tegenwoordig Kerkgebouw draagt nog kennelijke blijken van deszelfs voorgaande veel grootere uitgestrektheid. Kunstkenners beschouwen en roemen den Kerktoren, als een Meesterstuk van Bouwkunde. Veel aftrek is 'er, van wegen derzelve smaaklijkheid, in fruiten, moeskruiden en vrugten, welke hier gekweekt worden. Volgens de jongste opgaafe van den Jaare 1732, fonden te *Hillegom* honderdvijfenvijftig Huizen. De Lustplaats van den Ambagtsheere, van tijd tot tijd, merkelyk verfraaid en verbeterd, verstrekt het Dorp tot geen gering sieraad. Onder hetzelfde, aan de Hillegommerbeek, aan den Trekvaart van *Haarlem* op *Leiden*, staan eenige Kalkovens. Ook legt aan deeze Beek, het van ouds genaamde *Hof van Hillegom*, een oud Leen van *Holland*, reeds voor bijkans driehonderdvijftig jaaren bekend,

kend, en in latere tijden, of misfchien nog heden, de eigendom van het Haarlemsche Geflagt VAN SYPESTEIN.

Zie *Tegenwoordige Staat van Holland.*

HILVERSUM, een Dorp in *Gooiland*, omtrent twee uren gaans van de Stad *Naarden*, zeer bekoorlijk in zijne ligging, van wegen de verscheidenheid van verschietzigten, midden in hoogten en heuvels, die meestal beplant en bezaaid worden. Indien men kan afgaan op de Verpondingslijsten van de Jaaren 1632 en 1732, moet het Dorp, in dien tusschentijd, zeer aanmerkelijk in bloei toegenomen, en 't geral der Huizen met driehonderd-zeventien vermeerderd zijn. Want in 't eerstgemelde jaar telde men 'er slegts honderdzesveertig, en in het laatste vierhonderddrieënzestig huizen. Hoe veel het tegenwoordige getal bedraage, is ons niet gebleeken, zints den schroomlijkend brand, welke, op den vijfden Junij des Jaars 1766, bijkans het geheele Dorp in een puinhoop veranderde. Eene aandoenlijke Beschrijving van dat deerlik ongeval is te vinden in het bekende Weekchrift *de Filosoof*. Zedert, egter, is de Plaats, in bijkans ongelooftijk korten tijd, wederom in bloei gereezen. De voorname bron daar van is, deels de Landbouw, deels de Reederij van zekere gestreepte Katoenen Stoffen, onder den naam van *Hilversummer Bont* bekend. Daarenboven wordt 'er eene menigte Gang- en Vloerkleeden bereid. 't Een en ander houdt 'er een goed getal Weefgetouwen aan den gang. De Kerk der Hervormden is een zwaar gebouw, met een hoogen Toren, die, over de Heide, op een merkeliijken afstand zichtbaar is. Men vindt 'er ook zeer veele Roomschezinden.

HINCKART, (JAN VAN) Heer van *Ohain*, *Corbaix*, *Wattingies*, een *Brabantsch* Ridder, en Lid der zamenverbondene Edelen, was de Zoon van JAN, Heere van *Ohain*, Ridder, en van CHARLOTTE D'AILLY, Vrouwe van *Wattingies* en *Cherfontaine*. Tot een weinig naa het midden der voorgaande Eeuwe bloeide dit doorluchtig Geflagt. MAXIMILIAAN VAN HINCKAART, Heer van *Berg*, het laatste mannelijk oir van hetzelfde, overleed

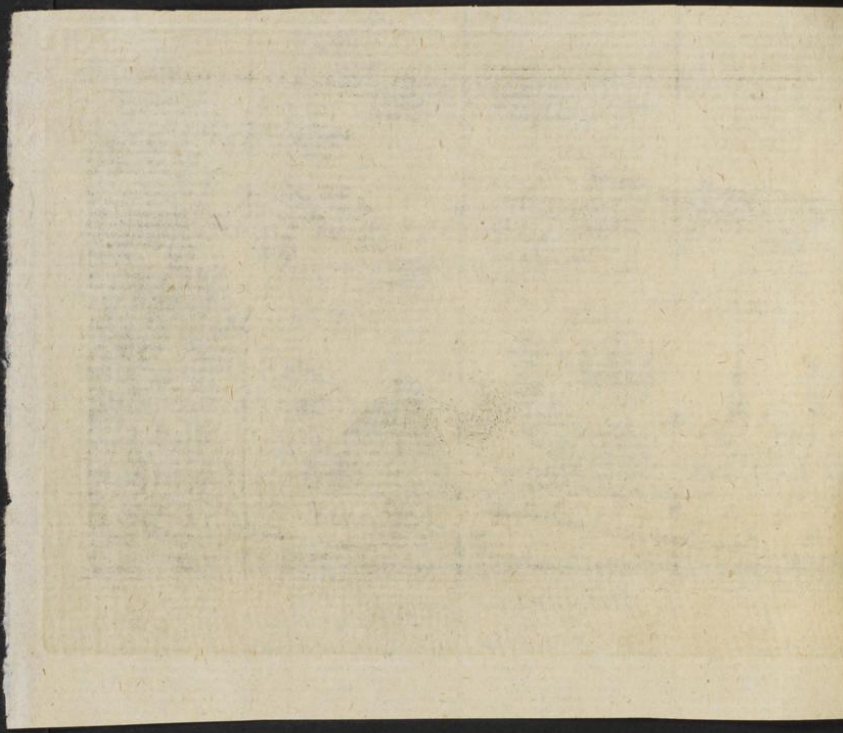

A. Kestemaker fecit

HILVERSUM Int Gooij

1809

In het jaar 1657,
 des verens b
 de Prouwees
 vchtedde, w
 and had, ik
 el te hebben
 e. Naamdeem
 onders unge
 id künge bij
 tigte traditie
 dehand; die
 wen van P
 de jaar, is
 Doorlocht
 sloop die
 waare, of
 WINGELAR
 winge de
 is van oord
 Hinechtij
 vantes, H
 voor tel, g
 1570, de
 begonnes,
 Londen, w
 vrant, en
 hien. Nider
 een keer na
 mit aan te
 liberie van
 die Edeelen,
 e mield, h
 began heb
 in Heere va
 vrij, om
 Santes, de
 van den H
 nam overla

leedt in den Jaare 1657. Met veel plegtigheids wierdt het Geslagwapenen nevens hem begraaven. Onze HINCKART, die het ampt van Postmeester Generaal en Grootjaagermeester van *Brabant* bekleedde, hoewel hij het Verbondschrift der Edelen ondertekend hadt, schijnt, in den beginne, geen hoofdrol gespeeld te hebben. Althans vinden wij van hem, behalven zijne Naamtekening op het veelgerugtaakende Schrift, niets bijzonders aangetekend, vóór het Jaar 1577. Doch zints dien tijd schijnt hij zich te hebben laten gebruiken, tot de gewigtigste handelingen en onderneemingen, ter reddinge van het Vaderland; als mede, rijklijk gedeeld te hebben in het vertrouwen van Prinse WILLEM DEN I. Men weet, dat, in 't gemelde jaar, binnen *Gend*, een zeer zwaar oproer voorviel. Zijne Doorluchtigheid, veel belangs hebbende bij de wijze van den afloop dier gebeurtenisse, zondt den Heer van *Ohain* derwaarts, om agt te geeven op het geen 'er voorviel. De Heer WAGENAAR verhaalt, dat *de Heer van Dolhain* tot deeze gewigtige bezending wierdt gebruikt. Doch de Heer TE WATER is van oordeel, dat die anderzins oplettende en nauwkeurige Historiefchrijver eenen anderen persoon, naamelijk ADRIAAN DE BERGES, Heer van *Olhain*, of *Dolhain*, verkeerdelijk, daar voor zal genomen hebben. Toen naderhand, in den Jaare 1580, de Onderhandelingen met den Hertog VAN ANJOU waren begonnen, over het aanvaarden van de Hooge Overheid deezer Landen, wierdt VAN HINCKART, van wegens de Staaten van *Brabant*, aan dien Prinse gezonden, om de groote zaak te sluiten. Naderhand deedt hij, nevens Doktor JOANNES JUNIUS, eenen keer na *Engeland*, om op spoed van 's Hertogs overkomfte aan te dringen. Volgens den voortreffelijken Schrijver der Historie van het Verbond en de Smeekschriften der Nederlandfche Edelen, zou de Heer WAGENAAR, door gelijkheid van naamen misleid, hier, van nieuws, den boven aangewezen misflag begaan hebben. Het laatste bedrijf, welk wij, aangaande den Heere VAN OHAIN, vermeld vinden, was zijne reize na *Frankrijk*, om, nevens andere Gezanten, uit naame der Algemeene Staaten, de bescherming en Opperheerschappij deezer Landen aan den Koning diens Rijks op te draagen. De Heer VAN OHAIN overleedt in Januarij des Jaars 1585, en

wierdt

wierdt te *Antwerpen* begraven. Bij zijne Huisvrouw, *LUCRETA RANDENRODE VAN DER AA*, liet hij naa vier Dogters. De oudste van deeze, *KATHARINA VAN HINCKART*, wierdt de echtgenoot van den vermaarden *KAREL VAN LEVIN, Heere van Famars*, eenen der Medeondertekenaaren van het Verbond der Edeelen, wakker Voorvegter der Vrijheid, en die voor de zaak des Vaderlands het leeven liet.

Zie *BOR, HOOFT EN TE WATER.*

HINDELOPEN, de laatste, in rang, onder de elf Steden van *Friesland*, legt in het Zuidelijk gedeelte van dat Gewest, aan de Zuiderzee, tusfchen *Stavoren* en *Workum*. Haaren naam, wil men, zou zij ontleend hebben van de Diergaarde, welke, van ouds, de *Friesche* Koningen, toen dezelve hun verblijf hielden te *Stavoren*, gehad hebben op den grond, op welken thans de Stad legt, en waar in, onder ander Vee, ook *Hinden* zouden bevaard zijn geworden. Van hooge Oudheid moet voorzeker deeze Stad weezen, indien 't waarheid zij, dat dezelve, naa alvoorens, verscheiden maalen, ten doel geftaan te hebben aan de uitplonderingen en brandftigtingen der alvernielende *Normannen*, in den Jaare 1255 tot eene Stad verheeven, en door den Potesstaat en de Staaten van 't Gewest met verscheiden Vrijheden en Voorregten is begiftigd. Aanzienlijke Gebouwen vindt men in deeze Stad niet. Alleenlijk pronkt de Kerk der Hervormden met eenen niet ongevalligen hoogen Toren. Door twee Leeraars wordt in deeze Kerk de dienst waargenomen. Zints eene scheuring, voor ongeveer veertig jaaren onder de Doopsgezinden voorgevallen, hebben dezelve hier twee Gemeenten, ieder van welke door éénen Leeraar wordt bediend. Voorts zijn de Burgerhuizen meestal eenzelvig en van gelijke hoogte: zo dat men van buiten de Plaats naderende, daar omtrent weinig onderscheids gewaar wordt. Koophandel gaat 'er niet om, welke eenigen naam mag hebben; de meeste inwooners zijn Schippers of Bootsgezellen, welke des Zomers op de Oostzee en Noorwegen vaaren, met zekere groote Schepen, *Fluiten* genaamd, en den Winter onder hun gezin aan Land doorbrengen. 't Geen deeze Stad der

DE HAVEN TE HINDELOOPEN.

der
mit
eider
am
mit
mit
ka
e, w
um
Durg
Voo

F
wur
am
ten
Fr
doo
zahl
hilt

Hi
van
bove
laere
verki
ng d
es, e
i ma
Aph

In
den
gung
higt
eindt
Pred
somes

der opmerkinge waardig maakt, is, dat de Oude Friesche Landtaal, hier en in 't nabuurig Dorp *Molquerum*, zuiverder dan elders in 't geheele Gewest, gesproken wordt: zodat de inwooners van andere Steden en Oorden van *Friesland* dikmaals moeite hebben, om de *Hindelopers*, in hunne taale onder elkander spreekende, in alles te verstaan. Bij deeze bijzonderheid komt nog hunne Kleedij, vooral die der Vrouwen, welke, vooral het hoofddekzel, van die der overige Friezen zeer aanmerkelijk verschilt. De Regeering der Stad bestaat uit vijf Burgemeesteren, wien een Sekretaris is toegevoegd, en zeven Vroedchappen.

HINDERDAM, een Schans in de rivier de *Vegt*, omtrent een uur gaans boven de Stad *Weesp*, al vroeg aldaar aangeleid, om aan den vijand, aan dien oord, eenen inval in *Holland* te beletten, en den toegang na *Amsterdam* af te snijden. Naadat de *Franfchen*, in den Jaare 1672, meester zijnde van *Utrecht*, door overmagt zich daar van hadden meester gemaakt, is dezelve, naa de ontruiming, in den volgende Jaare 1673, merklijk verbeterd.

HINDERSTEIN, ('t Huis) in 't Overkwartier van 't Sticht van *Utrecht*, in de Heerlijkheid van *Over- en Nederlangbroek*, boven de Stad *Utrecht* geleege, was reeds bekend in den Jaare 1436. Het Huis bestaat voornaamelijk uit eenen grooten vierkantigen Toren, van eene fraaie gedaante, met eene wooning daar nevens. In vroegere dagen hadt het Huis, aan den weg, een aanzienlijken Voorbrug; door ouderdom en gebrek aan onderhoud vervallen zijnde, is dezelve, al voor langen tijd, geheel weggebroken.

HOBREEDE, eene kleine Buurt, in *Noordholland*, ten Zuiden van het aanzienlijk Dorp *Oosthuizen*, aan de Beemster geleege, met welk Dorp deeze Buurt voorheen plagt vereenigd te zijn. In de Kerk, welke klein is, wordt, zedert het einde der voorgaande Eeuwe, door een Proponent, of een Prediker, die geen Lid van de Klasfis is, de dienst waargenomen. Van hier dat dit Kerkje geene eigen Lidmaaten heeft,

maar

maar dat de inwooners, als zodanig, tot de Gemeente van *Oosthuizen* behooren.

HODENPYL, of bij verkorting *Hompjil* genaamd, eene Heerlijkheid in *Deſland*, aan den Westkant van den Maaslandschen Trekvaart. Zij wordt begroot op ruim vijfhonderd Morgens Lands, heeft geen Kerkdorp, maar alleenlijk eene Buurt van hier en daar verspreide Huizen, ten getale van ruim twintig. In deeze Heerlijkheid, wil men, legt het beste Weiland van gantsch *Deſland*, en wordt de vette en smaaklijkſte alomme vermaarde Delfiſche Boter gemaakt. Het deſtig aloud Slot, welk in deeze Heerlijkheid plagt te ſtaan, als de wooning der *Edelen van Hodenpijl*, is zedert veranderd in eene deſtige Boerenwooning, die, met eene Laan, aan den boven gemelden Trekvaart uitkoomt.

HODENPYL. (*Heeren van*) Een aloud Hollandsch Geflagt, 't welk geoordeeld wordt tot Stamvader gehad te hebben Heer ARNOUT VAN HODENPYL, Ridder, afkomstig, meent men, van de Heeren VAN AVENNES, uit *Henegouwen*, een van welke, naamelijk JAN VAN AVENNES, in 's Lands Gefchiedenissen over bekend is. Heer ARNOUT wordt vermeld op het Jaar 1323, en liet naa:

1. JAN VAN HODENPYL, die volgt.

2. *Margareta van Hodenpijl*, getrouwd met Philips van Spangen, Zoon van Jan Uiterneſe, genoemd van Spangen, vermeld in den Jaare 1329, en van N. N. Willems Dogter van der Made. Uit Margareta wierdt een Zoon, *Dirk van Spangen*, geboren.

JAN VAN HODENPYL, boven gemeld, leefde nog in den Jaare 1390. In zijn huwelijk, met de Dogter van Dirk van der Made en Lijsbeth van Almkerke, verwekte hij:

1. DIRK VAN HODENPYL, die volgt.

2. *Alida van Hodenpijl*, die de Huisvrouw wierdt van *Willem*, geëchtigen Bastaart van Hertoge Albrecht van Beijeren. *Willem* was de eerste Heer van Schagen, en de Stamvader van dat Geflagt.

DIRK VAN HODENPYL, zo even genoemd, als Ridder vermeld

in den Jaare 1404, trouwde met N. N. van *Heemstede*, Dogter van Heere Gerrit van Heemstede en van Maria van Polanen. Uit deezen Echt verwekte hij :

1. JAN HODENPYL, die volgt.

2. *Machteit van Hodenpijl*, in den Jaare 1434, getrouwd met Alferd van der Horst.

3. N. N. *van Hodenpijl*, die de huisvrouw wierdt van den Heere van Stavenesfe, in Zeeland, uit het Geslagt van Heenvliet.

4. N. N. *van Hodenpijl*, gehuwd aan den Heere van Hanesfe.

Omtrent deezen tijd leefde ook zekere *Arend van Hodenpijl*, van welken 't niet zeker is, in welken graad van bloedverwantschap hij de gemelden bestondt. Dit weet men, dat hij in huwelijk hadt Alida Uiterlier, Dogter van Simon Uiterlier en van Clementia van den Boukhorst, en Weduwe van Albert, Bast-aart van Beijeren. Hij liet eenen Zoon naa, insgelijks *Arend van Hodenpijl* genaamd, die in den echt tradt met *Cornelia Ruigrok*, en bij dezelve Vader wierdt van vier kinderen: 1. *Joris van Hodenpijl*, getrouwd met N. de Cock van Oppijnen, uit Gelderland; 2. *Soete van Hodenpijl*, gehuwd met Jan van Romerswaal, in Zeeland; 3. *Alida van Hodenpijl*; 4. *Barbara van Hodenpijl*.

JAN VAN HODENPYL, boven genoemd, Ridder, sneuvelde in den Zeeslag voor Brouwershaven, in den Jaare 1426. Uit zijn huwelijk, met *Elizabeth*, Dogter van Floris van Haamstede, liet hij naa,

JAN VAN HODENPYL, die, naa het kinderloos overlijden van zijn Moeders broeder, Costijn van Haamstede, Heer van Haamstede wierdt. In den Jaare 1494 leefde hij nog, in hoogen ouderdom. Uit zijn huwelijk, met *N. van Barlaimont*, in Henegouwen, wierdt hem gebooren, behalven *Willemina van Hodenpijl*, die de huisvrouw wierdt van Gerrit van Poelgeest, Ridder,

JAN HODENPYL. Deeze verkogt zijne Heerlijkheid Haamstede aan Lodewijk van der Cruithuizen, Stadhouder van Holland. Zijne Huisvrouw was *Isabella van Naaldwijk*, Dogter van Willem van Naaldwijk en van Willemina van Egmond, en hij, bij haar, Vader van

1. JORIS VAN HODENPYL, die volgt.

2. Ca-

2. *Catharina van Hodenpijl*. — Omtrent deelen tijd leefde ook, doch onzeker in welken graad van bloedverwantfchap met de overigen, *N. van Hodenpijl*, de echtgenoot van Adriaan van Zwieten, Heere van Opmeer. Ridder, Zoone van Jan van Zwieten, Schout van Leiden, en van Maria van der Abeele.

JAN VAN HODENPYL, boven gemeld, wordt vermeld op het Jaar 1486, en stierf in den Jaare 1500, zonder kinderen. Met hem nam dus dit oudadelijk geflacht een einde.

Zie SCHOTANUS; *Oude Holl. Kronijk*;
S. VAN LEEUWEN, *Bat. Ill.*

HOEFNAGEL, (GEORG) een Nederlandsch Kunstfchilder, gebooren te *Antwerpen*, in den Jaare 1545, gaf zich, al vroeg, over aan de beoeffeninge der Schilderkunst, tegen den zin zijner Ouderen, die een ontwerp gemaakt hadden om hem tot de Bouwkunst op te leiden. In de plondering van *Antwerpen*, nevens veelen hunner medeburgen, van alles beroofd zijnde, verzelde de jonge HOEFNAGEL den vermaarden Aardrijkskundige ABRAHAM ORTELIUS, op deszelfs reize na Duitschland. Ter goeder uure wierdt hij hier bekend aan den Hertoge van *Beijeren*, en boodt hem eenige van zijne Tekeningen aan. HOEFNAGEL ontving daar voor een gefchenk, groot genoeg, om uit hetzelfde eene reize na *Italië* te bekostigen. Bij zijne wederkomst boodt hij zich, van nieuws, zijnen Weldoener aan, die hem thans, als Hoffchilder, in zijnen dienst nam. Naa 's Hertogs overlijden oefende hij, in de zelfde hoedanigheid, zijne kunst aan 't Hof van FERDINAND van *Inspruck*. Deeze stelde hem te werk aan het fchilderen van een Misboek. Acht jaaren leide hij daar aan te koste. Men hieltt het voor een meesterstuk in zijne foort. Naaderhand wierdt hij Hoffchilder van Keizer RUDOLF. Voor deelen fchilderde hij vier Boeken met Dieren. Het eerste Boek bestondt uit viervoetige, het tweede uit kruipende Dieren, het derde uit Vogelen, het vierde uit Vifchen. In de kunst van dierenfchilderen bestondt zijne voornaamfte sterkte. Wijders gaat hem de naam naa, dat hij tot de Dichtkunde niet ongefchikt was, en draagelijke Latijnsche en Hoogduitsche Vaerzen maakte.

Bij

Bij zijn overlijden, in den Jaare 1600, liet hij, nevens aanzienlijke goederen en een beroemden naam, door de beoeffening van zijne kunst verworven, eenen Zoon naa, JOANNES HOEFNAGEL, die, insgelijks door de behandeling van 't penzeel, een goeden naam gemaakt heeft.

Zie SANDRAARD.

HODORP, (HENRIK) een Hollandsche Koopvaardijfchippet, om't zijn manhaftig bedrijf tegen de Turken, wel waardig om bij de naakoomelingschap gedagt te worden. In den Jaare 1693 zich met zijn Schip bevindende in de Middellandsche Zee, wierdt hij aangetast door drie Turksche Zeeroovers. Naa lang en hevige vegren, gelukte het den Turken, hem aan boord te klampen, en honderd man op zijn Schip over te zetten. HODORP begaf zich hierop na de Bak en Schans, en verweerde zich van daar zo dapper, dat als de Turken op hem zогten in te dringen, hij, door middel van Springkisten, een goed getal van dezelve deedt in de lucht vliegen. Toen deedt hij met de zijnen eenen uitval, zuiverde zijn halfdek van de vijanden, en noodzaakte dezelve, in het voorste gedeelte van het Schip, eene wijkplaats te zoeken. Vervolgens worp hij zo hevig met Handgranaaten, en schoot, langs het Schip, met zijn geschut zo geweldig, dat de Turken, ten langen laatste, genoodzaakt wierden, zijn Schip te verlaten. Thans wendde HODORP na den Wal, met oogmerk om zijnen vijand te ontzeilen. Doch de Turken vervolgden hem derwaarts, en vielen, van nieuws, op hem aan. De moedige Kapitein was nu zeer zwaar gekwetst, en hadt, van al zijn Volk, zo aangezonden als gekwetsten, niet meer overig dan drieëndertig man: een veel te zwak getal, om aan roovers, togtig na buit, het hoofd te kunnen bieden. Om evenwel hunnen wensch te verijdelien, wierdt HODORP nu te raade, zijn Schip in brand te steeken, en zich voorts, met al zijn Volk, in de Boot aan de genade der Golven over te geeven, in de hoop van eenig Schip of Land te zullen aantreffen. Hij voerde mede twee gevangene Turken, van de geen, die eerst zijn Schip geënterd hadden. Naa eenig omzwerven in Zee, naderden zij de Spaansche Kust.

Hier ontmoetten zij vijf Galeien, die HODORP nevens de andere gekwetsten overnamen. Het gezond Volk vervolgde zijne reize, met de Boot, en kwam behouden in *Spanje* aan land.

Zie *Europifche Mercurius*, Deel I. St. 4.

HOERSCHEN; zie KABELJAAUWSCHEN.

HOEKSCHE-WAARD, eene uitgestrektheid gronds in *Zuid-Holland*, ten Noorden van de Oude Maaze, ten Zuiden van *Hollands Diep* gelegen, strekkende voorts tusfchen de Grootte Kil, die langs 't Eiland, waar op *Dordrecht* legt, loopt, en het Spui, 't welk langs het Land van *Voorne* en *Putten* froomt. In dit Distrikt leggen de Landen van *Strijen*, *Oud* en *Nieuw-Beijerland*, *Moerkerkerland* en de Heerlijkheid *Goidfchalksoord*. De geweldige Overfrooming, van den Jaare 1421, van welke men nog heden de droevige overblijfsels ziet boven *Dordrecht*, zette insgelijks alle deeze Landen onder water; waaruit, egter, dezelve zedert zijn opgekoomen, en gebragt in eenen Dijkkring, om welken geheel rond te loopen, een goed Voetganger een geheelen Zomerschen dag noodig heeft. De bijzondere deelen, in deeze uitgestrektheid gelegen, worden, ieder op zijne plaats, beschreeven.

HOELTZLINUS, (JEREMIAS) gebooren te *Neuwenberg*, doch opgevoegd te *Augsburg*, en naderhand aan de Hoogeschoole te *Altorf*. Hier leide hij zich met de borst toe op de kennisfe der Griekfche Taale en der Wijsbegeerte van dien tijd. In beide wierdt hij doorkundig, door het leezen der Schriften vooral van *ARISTOTELES* en *PLATO*; van de laafte in 't bijzonder was hij een groot bewonderaar. Acht jaaren hier mede hebbende doorgebragt, en naa dat hij den trap van Leeraar in de Wijsbegeerte hadt beklommen, gaf hij zich over aan het beoeffenen der Hebreeuwfche Taale en het onderzoeken van de H. Schriftuure. Wel haast vondt hij nu gelegenheid, om zijne verkreegene kundigheden ten nutte aan te wenden. Het Rektorschap van het Kollegie te *Amberg*, in den *Opper-Paltz*, wierdt hem opgedraagen.

gen. Doch de Oorlog noodzaakte hem van daar te vertrekken; met agterlating van het beste gedeelte zijner goederen; nam hij de wijk na *Bremen*. Niet lang hadt hij aldaar vertoefd, of de Graaf van *Benthem* besloot, het bestuur van zijni Kollegie te *Rhede* aan hem op te draagen; doch 's Graaverd overlijden verhinderde de volvoering van dit ontwerp. Toert was voor HOELTZLINUS diergelijk een bewind in de Stad *Hann* bereid; doch hij kon niet besluiten, zich bloot te geeven aan de woede van 't Keizerlijk Krijgsvolk, 't welk, in dien oord, de verstaande buitenspoorigheden pleegde. Hierom wierdt hij te rande, elders na eene veilige schuilplaats uit te zien; deeze vondt hij in *Holland*. Hij zette zich te *Leiden* neder; en gaf 'er eene Overzetting der Psalmen in 't licht, welke, bij des kundigen, voor zeer naauwkeurig wordt gehouden. Wel haast wierdt hij te *Middelburg* en in *den Briel* beroepen. De Bezorger der Hoogeschoole, 's Mans waarde hebbende leeren kennen en hoogschatten, booden hem het Hoogleeraarampnt aan in de Grieksche Taale, onlangs door den geleerden VOSSIUS afgestaan. Onder het waarneemen van deezen post ondernam hij de Latijnsche Vertaaling van APOLLONIUS RHODIUS, en voltooide dezelve, onder geduurige lichaamsongesteldheid, zes dagen vóór zijnen dood. Hij overleedt aan de waterzucht, en bijkans met de pen in de hand, op den 25 Januarij des Jaars 1641. 's Mans Vertaaling, nevens de aanmerkingen op dien Schrijver, kwam nog in 't zelfde jaar, bij ELZEVIER, in 't licht. Uit zijn huwelijk met de Dogter van eenen Leeraar te *Neurenberg* heeft hij geene kinderen naage-laaten.

Zie BAYLE, *Dict. Crit.*

HOENKOOP, of ook wel *Henkoop* genaamd, eene Heerlijkheid op Stichtschen bodem, en aan die Provincie leenroerig, hoewel bijkans aan alle zijden van het Hollandsche grondgebied omgeeven. In haaren omvang bevat deeze Heerlijkheid zeshonderdvierentagtig Morgens Lands, en een Gehugt van ongeveer dertig Huizen, nevens een Schoolhuis. Wijlen de Heer Mr. WILLEM HUYGHENS, Hoofdofficier, naaderhand Burgemeester van *Amsterdam*, was Heer deezer Heerlijkheid.

Qq 2

HOEUFF,

HOEUFT, een zeer oud en aanzienlijk adelijk Geslagt, oorspronkelijk uit *Walsch Vlaanderen*, en waar van zich naderhand ook eenige Takken door de Nederlanden hebben uitgebreid. Vóór meer dan drie Eeuwen hadt dit Geslagt zich neder gezet te *Roermond*. Een ongelukkige Brand, in die Stad ontstaan, trof en beschadigde ook merkelyk de oorspronkelijke Stukken en Lijsten diens Geslags. Genoeg, egter, wierdt 'er uit gered, tot het geeven van een aaneengeschakeld berigt der Opvolginge. Zie hier den volgrees, welken wij daar van vermeld vinden.

Aan 't hoofd deezer Edele Heeren vinden wij vermeld,

WALGAND HOEUFT, Ridder. Hij leefde in den Jaare 1140, en hadt in huwelyk eene Dogter van den Heere van Anthoing, een doorluchtig Geslagt, en bij haar verwekt eenen Zoon,

ROELAND HOEUFT, Ridder, die in huwelyk nam eene Dogter van den Heere van Vlierden, Edelman uit het Land van Gulik. Bij haar was hij Vader van

GAUTIER, of WOUTER HOEUFT, getrouwd met de Dogter van den Heere de Sombres, uit welke gebooren wierdt

WILLEM HOEUFT, die wederom de Vader was, bij N. N. van

WOUTER HOEUFT, Baanderridder, gelijk blijkt uit de beschrijving van een Worstelspel, in den Jaare 1298, te Rijsfel aangeregigt, 't welk van den Graave van Vlaanderen en andere Nederlandfche Edelen wierdt bijgewoond. Hij trouwde met Vrouwe *Geertrui van Hoffad*, en verwekte bij dezelve

JOHAN HOEUFT, Schildknaap. Hij was een der eerste Schepenen van *Iperen*, in de Jaaren 1308, 1311 en 1314, en stierf in den Jaare 1315, hebbende in huwelyk gehad *Sophia Loerbosch*, en verwekte bij dezelve,

1. ARNOUD, die volgt.

2. WOUTER.

3. *Daniel*.

4. *Maria*, Abdis van Perk.

5. *Alix*, gehuwd, in den Jaare 1342, met Samfon van Zwepingen, Schildknaap.

ARNOUD liet twee Zoonen naa:

Libert den jongsten, die uit twee huwelyken geene kinderen naaliet, en

TASSARD. Deeze nam ter Vrouwe *Beatrix van Borsfele*, en

ver-

verwekte bij dezelve verscheiden kinderen. Zijn naaeflagt heeft, tot diep in de Vijftiende Eeuwe, stand gehouden, en vermaagfchapte zich, door huwelijk, aan verscheiden der aanzienlijke Nederlandfche Huizen. Doch de bovengemelde Brand is oorzaak, dat verscheiden bijzonderheden, hetzelfde betreffende, voor de naakoomelingschap onbekend zijn gebleeven.

WOUTER, boven gemeld, als tweede Zoon van Heere JOHAN, verzelde, nevens zijne twee broeders *Arnoud* en *Daniel*, de Hertogen van Bourgondie in de Fransche Oorlogen. In de oude Handvesten van de Abtdij van Marchienne, worden zij *Adelijke Ridders* genoemd. Hij stierf in den Jaare 1340, en wierdt, nevens zijne Gemaalinne *Johanna Dedeken te Poperingen*, in de Parochiekerk in St. Michiels begraven. Uit een Graffchrift, nog heden aan eenen der muuren van die Kerk te leezen, kan dit blijken. Hij liet vier kinderen naa:

1. *Mattheus*, ongehuwd gestorven.
2. *JAN*, die volgt.
3. *Izabella*, getrouwd met Boudewijn van Hauten, Schildknaap.
4. *Anna*, ongehuwd.

JAN nam ter Vrouwe *N. van Delffe*, gezegd *Enxerwers*, en won bij haar twee Zoonen: *Jan* en *Pieter*, Ridders, in dienst des Hertogs van Brabant, en, onder het opperbevel van den Burggraave van Lemburg, tegenwoordig in den Veldslag van Basculze, in Gulikerland. Dit blijkt, uit een bevel des Hertogs van Bourgondie en Brabant, van den Jaare 1368, aan *Jan* gezonden, waarin hij vermaand wordt Krijgsvolk aan te voeren, en de goede voorbeelden zijner Voorouderen naa te volgen, als die, ten allen tijde, hunne Vorsten getrouwelijk gediend hadden. In 't Opschrift des bevels wordt *Jan* genoemd *Ridder, Raad* en *Kamerheer*. *Pieter* stierf zonder kinderen.

JAN nam ter Vrouwe *Maria Crummel*. Deze verkoos, tot zijn vast verblijf, de Stad Roermond, hoofdstad van Spaansch Gelder; 't welk veelen heeft doen gelooven, dat het Geslagt van HOEUFT uit dat Gewest afkomstig was. Het wierdt aldaar tot den Adelsstand verheven en tot de Regeering bevorderd, en vertoefde op tot in de Staatsomwenteling van den

Jaare 1586, wanneer het van daar vertrok. JAN liet eenen Zoon naa,

DIDERIK HOEUFT; hij was Burgemeester van Roermond, en tradt in huwelijk met Agnes van Baarle van Kriekenberg, bij welke hij verwekte,

ARNOUD HOEUFT, Schioldknaap, Schepen van Roermond, en getrouwd met *Agnes Hoeuft*, zijne Nigt. Hij overleedt, in den Jaare 1431, en wierdt begraaven in het Koor der Karthuizers, binnen gemelde Stad. Nog zeer langen tijd daar naa, wierden, ten zijnen behoefte, wekelijks, vier Zielmisen gedaan, in de Kapel van Bethlehem, op het Altaar van St. Margareta, in gemelde Klooster, en aan tien armen, alle weeken, eenig Koorn en Bier uitgedeeld: alles, uit kragt van zekere maakinge aan de Vaders Karthuizers. ARNOUD liet eenen Zoon naa,

DIDERIK genaamd. Hij was insgelijks Lid der Regeeringe te Roermond. In den Jaare 1460 voegde hij eene wekelijkse Misse en een jaarlijkschen Lijkdienst bij zijns Vaders Stigtinge. Bij zijn overlijden, voorgevallen in den Jaare 1472, bleeyen van hem over, uit zijn huwelijk met *Hillegonde van der Grinde*, twee Zoonen:

Diderik, die ongehuwd stierf, en

ARNOUD, welke in den echt tradt met *Isabella Huere van Horne*. Met deeze verkreeg hij verscheiden Land- en Loengoederen, leenroerig aan het Graaffchap Horne, welke, tot heden toe, de eigendom der aftammelingen van Heere ARNOUD gebleeyen zijn. Hij hadt zes kinderen:

1. *Jan*, Karthuizer Monnik.
2. *Christoffel*, gehuwd met Catharina Cremer, bij welke hij eene Dogter won, die de huisvrouw wierdt van Diderik Pugtlink,
3. *Godaard*, getrouwd met Catharina van Hel, en bij dezelve Vader van twee Dogters, van welke de oudste de echtgenootte wierdt van Diderik Spiegel; de jongste hadt, naa elkander, drie Mannen: Christoffel Cremer, N. Lom en N. Salm.
4. DIDERIK, die volgt.
5. *Maria*, Nonne.

6. *Anna*,

6. *Anna*, die, in een eerste huwelijk, hadt Adolff Roijen, en voor haaren tweeden Man, Meindert van Nederhove.

DIDERIK verkoos tot echtgenoot *Catharina Verken*, en wierdt, bij haar, Vader van vier kinderen:

1. *Diderik*, getrouwd met Geertruid van Crughen, bij welke hij drie kinderen teelde, allen zonder naakoomelingen gestorven. Een der Zoonen hadt in huwelijk gehad *Anna van Steijne*.

2. *Arnoud*, gehuwd met *Izabelle Sixte*, bij welke hij verwekte drie Zoonen en twee Dogters. Eene van deeze stierf ongehuwd; de andere trouwde met *Theobald Erlwijjn*. Een der drie Zoonen stierf in zijne jeugd; de tweede, *Arnoud* genaamd, trouwde met *Maria Mack*, en verwekte eenen Zoon, *Daniel* geheeten, doch die, uit zijn huwelijk met *Catharina Dufsel*, geen kroost naaliet. De derde Zoon, met naame *Diderik*, wierdt, bij *Sibijlle Beek*, Vader van eene Dogter, insgelijks *Sibijlle* genoemd, die de huisvrouw wierdt van *Gerard Pugtlink*.

3. *Elizabetta*, getrouwd met *Diderik van Crughen*.

4. *JAN HOEUFT*, gehuwd aan *Catharina van Wessem*, en Lid der Regeeringe van Roermond, tot in den Jaare 1586, wanneer hij, dewijf hij den Protestantschen Godsdienst was toegedaan, zich genoodzaakt vondt, zijne woonstede te verlaten. Eerst trok hij, met zijn gezin, na Aken, voorts na Luik, en eindelijk na Hinsbergen, alwaar hij, in den Jaare 1621, in het vijfentachtigste jaar zijns ouderdoms, overleedt. Zommigen van zijn gezin bleeven in dat Land; anderen begaven zich na Frankrijk en Holland. Hij liet zeven kinderen na: vier Dogters, die allen in 't huwelijk traden, en eene van welke, de huisvrouw van *P. Fabricius*, van Gresfeningh, na Frankrijk trok. Zo deedt ook *Fan Hoeuft*, een zijner Zoonen, en wierdt 'er Raad en Sekretaris des Konings, en Kommissaris der Algemeene Staaten der Vereenigde Nederlanden. Hij stierf, ongehuwd, in den Jaare 1651. De twee andere Zoonen waren:

1. *Christoffel Hoeuft*, die zich te *Utrecht* nederzette, en aldaar eene echtverbintenis aanging met *Agnes van Beek*. Hij stierf aldaar, en wierdt in de Kerk van *St. Catharina* begraa-

ven, gelijk blijkt uit zijne Adellijke Kwartieren, boven zijne Grafftede, in het Koor der gemelde Kerke, nog heden te zien. Hij liet naa vijf kinderen

1. *Anna*, getrouwd met L. Oosterwijk.
2. *Margaretha*, de huisvrouw van D. de la Croix.
3. *Catharina*, echtgenoot van Octavio de Strada, Vrijheere van Aubiere en van Cournon.
4. *Jan*, gehuwd met Louise Regnon van Chaligni,
5. *Godefroi*, getrouwd met Maria de Mandat. Beide deezet zetteden zich in Frankrijk neder.

2. DIDERIK HOEUFT nam zijn vast verblijf te *Dordrecht*, en verwekte, bij zijne huisvrouw *Anna Luls*, tien kinderen: drie Zoonen en zeven Dogters. Van zijne Dogters bleeven drie ongehuwd. Eene van de vier overige trouwde met Gabriel de Paulmier, Heere van St. Andries, Veldmaarschalk van Frankrijk; de tweede, met Andries Mammouchet, Heere van Houdringe; de derde, met Thomas Cletscher, Burgemeester van Amersfoort; en de vierde, met Jan de Vallé, Raad der Stad Dordrecht. De drie Zoonen waren: A. JAN; B. MATTHEUS; C. DIDERIK.

A. JAN HOEUFT woonde te Utrecht, en tradt 'er in den echt met *Isabelle Deuts*, bij welke hij negen kinderen won: vier Zoonen en vijf Dogters.

I. *Arnoud*, ongehuwd gestorven.

II. *Jan Hieronimus*, Domheer te Utrecht, nam ter vrouwe Maria de Malapert, doch stierf kinderloos.

III. *Gideon*, Eerste Lid der Staaten 's Lands van Utrecht, in den Jaare 1686, Afgevaardigde ter Admiraliteit in den Jaare 1695, en, in den Jaare 1708, ter Vergaderinge der Algemeene Staaten. Hij was tweemaal getrouwd geweest, eerst met Sara Fannius, daarna met Catharina Copal, doch verwekte bij geene van beiden kinderen.

IV. *Joseph*, Heer van Lunenburg, Raad in de Vroedschap der Stad Utrecht, en Afgevaardigde ter Admiraliteit. Bij zijne huisvrouw Constantia van Thol liet hij eene Dogter naa.

V. *Anna Catharina*, ongehuwd.

VI. *Elizabeth*, insgelijks nooit getrouwd.

VII. *Iaac*

VII. *Isabelle*, gehuwd met Hendrik van Uittenhoven, Heere van Ameliswaardt, President van de Ridderfchap des Lands van Utrecht, Luitenant-Generaal van het Voetvolk in dienst van den Staat en Kommandant van 's Hertogenbosch.

VIII. *Anna Maria*, de echtgenoot van Jan Bodaan Courten, Heere van St. Laurens en Pappenburg, Raad der Stad Middelburg en Bewindhebber der Oostindische Maatschappij.

IX. *Constantia*, de huisvrouw van *Jan Looze*, Burgemeester der Stad Wijk bij Duurstede, en Afgevaardigde ter Vergaderinge van de Staaten 's Lands van Utrecht.

B. MATTHEÛS HOEUFT, was Heer van *Buttingen*, en nam ter echtgenoot *Maria Zweets van Landas*. Bij haar wierdt hij Vader van vier Zoonen en drie Dogteren:

1. JAN DIDERIK, Heer van Buttingen, gehuwd met *Agneta Pauw van Heemstede*, overleedt in den Jaare 1712, naalaatende twee Zoonen en ééne Dogte. Behalven deeze hadt hij nog drie Zoonen gehad; twee van dezelve waren jong gestorven. De derde, *Jan Diderik* genaamd, Kapitein onder de Ruiterij, in Staatfchen dienst, sneuvelde, nog vóór zijns Vaders dood, in eene ontmoeting, buiten Bergen in Henegouwen, alwaar hij begraaven wierdt. De tegenwoordige Heer van de Heerlijkheid Heemstede, en Oud-Burgemeester te *Haarlem*, is, van Moeders wege, van den eerstgemelden Heere JAN DIDERIK voortgesprooten.

2. *Mattheus*, Heer van Oijen en Onfenoort in den Jaare 1674, was Kapitein in den Jaare 1677, Majoor in den Jaare 1683, als Kolonel, in den Jaare 1689, in den Veldslag van Boine, in Ierland, tegenwoordig, vervolgens Brigadier, en in den Jaare 1704 Luitenant-Generaal van de Ruiterij, in dienst van de Algemeene Staaten. Hij nam in huwelijk *Constantia Theodore Doublet van St. Anneland*, en verwekte bij haar dertien kinderen: zes Zoonen en zeven Dogters, van welke een Zoon, *Gabriel* genaamd, en twee Dogters jong gestorven zijn.

3. *Gabriel*; verder niet gemeld, en, waarschijnlijk, zonder kinderen gestorven.

4. *Leendert*, Kapitein onder de Ruiterij en Aide de Camp, van den Prinse van Nassau-Saarbrugge, sneuvelde in den Veldslag bij Mont-Casfel,

5. *Anna Constanzia*, getrouwd met Adriaan Buseroo, Heere van Geenhoven.

6. *Maria*, jong gestorven.

7. *Maria*, echtgenoot van Herman Schaap, Heere van den Dou en Beerfen, Edelman van de Kamer van de Prinsesle, en Majoor onder de Ruitelij.

C. DIDERIK, Heer van Fontaine Peureuze, Domheer van Utrecht, tradt, in den Jaare 1641, in den echt met *Maria de Wit*. Hij was Lid in de Regeering van Dordrecht, en verscheen, wegens dezelve, in de Vergadering van Hun Ed. Gr. Mogende de Staaten van Holland en Westfriesland. In de Jaaren 1658, 1659 en 1660 hadt hij zitting in de Admiraliteit op de Maaze, in de Jaaren 1665, 1666 en 1667 in de Genera- liteits Rekenkamer, en, andermaal, in de Jaaren 1670, 1671 en 1672, in de Admiraliteit. Hij overleedt, in den Jaare 1688, naalaatende, behalven eene Dogter, die ongehuwd stierf, twee Zoonen: I. DIDERIK en II. JAKOB.

I. DIDERIK, Heer van Fontaine Peureuze, Domheer van Utrecht in den Jaare 1669, Aide de Camp van den Heere van Heumen, Luitenant-Generaal onder de Ruitelij in den Jaare 1672, Kommandant van de Krijgsbezetting binnen Gouda in den Jaare 1673, Kapitein onder de Ruitelij in den Jaare 1676, Afgevaardigde aan den Hertog van Vilhermosa. In den Jaare 1680 trouwde hij met *Isabelle Deuts*, en zette zich met 'er woon te Utrecht neder. Hier hadt hij zitting onder de Gede- puteerde Staaten dier Provincie, en was Bewindhebber der Oostindische Maatschappije ter Kamer Amsterdam, in den Jaare 1707 en eenige volgende jaaren. Hij hadt drie Zoonen en vijf Dogters; van welke alle de Zoonen en éene Dogter jong gestorven zijn. De vier overige Dogters waren:

1. *Maria Catharina*, getrouwd met Vincent Maximiliaan van Lokhorst, Heere van Termeer, van wegens de Ridderfchap Afgevaardigde in de Vergadering der Staaten 's Lands van Utrecht, als mede ter Admiraliteit te Amsterdam.

2. *Isabelle Agnes*, de echtgenoot van Reinoud Gerrit van Thuijl van Serooskerke, Heere van Zuilen, Westbroek, enz. van wegens het Lid der Geëligeerden 's Lands van Utrecht Afgevaardigde ter Staatsvergaderinge van dat Gewest, Ridder

van

Heer

in dem

von

der

die

die

die

die

die

die

die

die

die

die

die

die

die

die

die

die

die

die

die

die

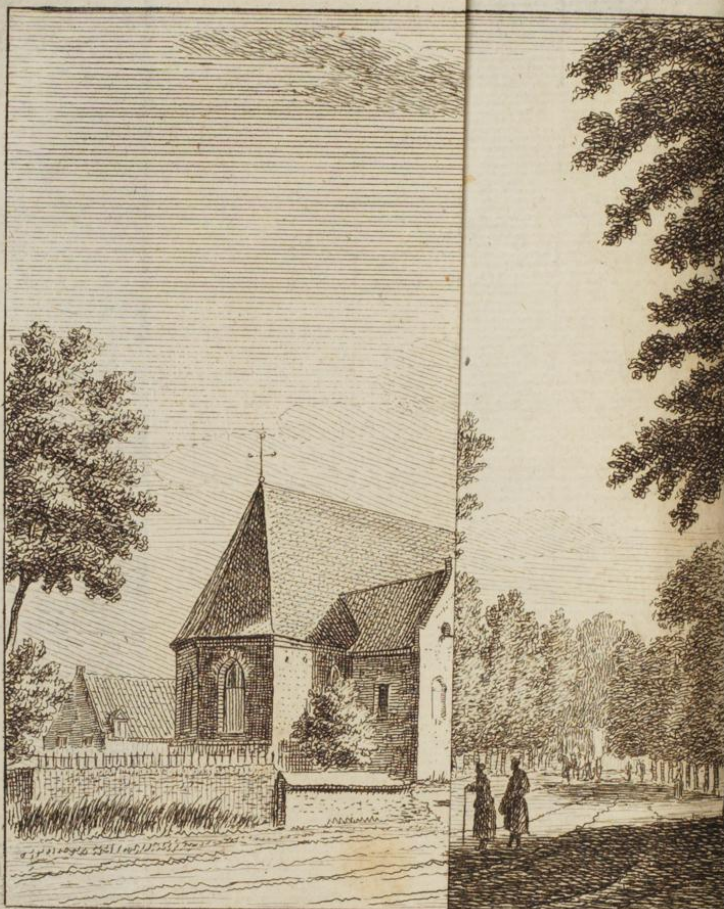

Het Dorp *HOEFLAKEN.*

A. S. Spilman fecit

A. Sprilman fecit

van de Duitſche Order, en Afgevaardigde ter Vergaderinge der Algemeene Staaten.

3. *Anna Jacoba*, en

4. *Agnes*, beiden ongehuwd.

II. *JACOB*, inſgelijks Domheer te Utrecht, in den Jaare 1691 Raad der Stad Dordrecht, in den Jaare 1700 Burgemeester, Droſt van Zuidholland, enz. tradt in huwelijk met *Sophia van Evenwijze*, en verwekte bij dezelve veertien kinderen: negen Zoonen, vijf van welke jong geſtorven zijn, en vijf Dogters.

In den tegenwoordigen Heere van Heemſtede, alleen, zo veel ons bewust is, is de naam van *HOEFT* nog overgebleeven. Tot ſlot van dit Artikel merken wij nog aan, dat de aloude Adeldom van dit Geſlagt, in den Jaare 1692, bij opene Brieven, onder het Groot Zegel van Keizer *LEOPOLD*, is bekrachtigd.

HOEVE, ('t Slot) weleer gelegen in den Dijkpolder, een kwartier uurs ten Westen van *Maasland*, doch nu zedert lang verdweenen, wordt hier alleenlijk door ons vermeld, als zijnde geweest het Stamhuis van Jonkheere *MATTHYS VAN DER HOEVE*, Schrijver van het vermaarde *Handveſt-Kronijk*. Volgens 's Mans eigen aantekening, waren, in den Jaare 1636, daar van nog eenige muuren overig. Nu ziet men 'er niets meer van dan de fundamenten, met een Boomgaard en Bouwhuis.

Zie *VAN DER HOEVE*, *Handv. Kron.*
bl. 124 en 186.

HOEVELAKEN, eene zo genaamde dagelijksche Heerlijkheid, een uur gaans in 't Oosten van *Amersfoort* gelegen, reeds bekend in den Jaare 1122. Het Dorp is klein, en heeft weinig of geen aanzien. Het Adelijk Huis van dien naam, digt daar bij, is een nieuwerwetsch gebouw, met fraaie plantaadjen, hebbende van agteren eene Laan, ter lengte van een half uur gaans, eindigende aan den Nieuwkerkſchen weg.

HOEY, (*ABRAHAM VAN*) meer dan twintig agtereen volgende jaaren Gezant van Hunne Hoogmogender aan het Franſche Hof,

Hof, gedurende eenen tijd, in welken zeer veele gewigtige zaaken in Europa voorvielen. Zijner uitlandigheid en geduurigen Staatsarbeids moede, verkreeg hij, op zijn verzoek, ontfang van zijn langduurig Gezantschap, en keerde, hier te Lande, te rug in 't begin van het Jaar 1749.

HOFFER, (ADRIAAN EN ROCHUS) Vader en Zoon, beiden gebooren in *Zeeland*, te *Zierikzee*, en aldaar met de Burgemeesterlijke waardigheid bekleed; zijnde de eerstgemelde, daarenboven, geweest Rentmeester-Generaal der Graaflijke Domeinen van *Zeeland* Bewester-Schelde. Beiden bekleedden eene aanzienlijke plaats onder de Geleerde Mannen hunner Eeuwe. Inzonderheid bezaten ze eene bovendrijvende neiging tot de Dichtkunde. Een bondel Latijnsche en Nederduitsche Dichtstukken, door hen gemaakt en in 't licht gegeven, kan hier van ten bewijze dienen. Wijders was ADRIAAN HOFFER een vlijtig beoefenaar der Vaderlandsche Oudheden en Geschiedenissen. 't Geen hij deswegen verzameld of in geschrifte hadt gesteld, deelde hij mede aan den Heere BOXHORN, welke, vervolgens, met groot nut, daar van gebruik maakte in het opstellen van zijne Zeeuwfche Kronijk.

Zie P. DE LA RUE, *Gelett. Zeeland*.

HOFMAN, (MELCHIOR) hoewel een Uitlander, verdient, nogthans, hier vermeld te worden, deels om de uitfpoorigheid zijner begrippen, deels ook omdat dezelve hier te Lande, 't eenigen tijde, voorftanders gevonden hebben. Hij was gebooren in *Lijffland*, en, hoewel ongeoeffend en flegts een gemeen handwerksman, beving hem, egter, de zucht tot prediken. In den Jaare 1527 vertrok hij uit *Saxen* na *Holftein*, en wierdt 'er, door den Koning van *Deenemarke*, tot Leeraar te *Kiel* aangesteld. Twee jaaren oeffende hij aldaar dat Ampt, zeer tegen den zin van LUTHERUS, wien het mishaagde, dat iemand zich het prediken verfloutte, zonder, alvorens, wettiglijk daartoe bekwaam verklaard te zijn. Hij predikte eene Leere, welke, aan de eene zijde, aan de gevoelens der *Zwingliaanen*, aan de andere zijde aan die der Geestdrijveren grensde. Doorgaans onder-

derhieldt hij zijne Toehoorders over het maakzel en de deeler des Tabernakels van MOZES, over de Openbaaring aan JOANNES en voortgelyke duisterheden. Bestondt iemand, hem daar over te onderhouden, hij mogt staat maaken op een kloekinoedig en vinnig antwoord. Om de geschillen, tusfchen hem en anderen ontftaan, te vereffenen, deedt de Deenfche Koning, in den Jaare 1529, te *Flensburg*; eene Bijeenkomst beleggen, in welke HOFMAN in 't ongelijk gesteld wierdt. Nogthans hieldt hij niet af van het openlijk verspreiden van zijne begrippen: weshalven hem het verblijf in *Holftein* wierdt opgezeid.

HOFMAN begaf zich hierop na *Straatsburg*. Hier gaf hij in 't licht een verhaal van de *Flensburgsche Bijeenkomfte*, in 't welk hij staande hieldt, POMERANUS, eenen zijner tegenfreesers, den mond geflopt te hebben, en dat de Geheimfchrijvers der Vergaderinge beëriegers en meenedigen waren. Ter zijner wederlegginge gaf POMERANUS de Akten der Vergaderinge in 't licht, en voegde daar nevens de wederlegging van HOFMANS Geschrift.

Niet lang schijnt HOFMAN zich te *Straatsburg* te hebben onthouden, maar van daar te zijn vertrokken na *Emden*, verzelde van een talrijken aanhang. Meer openlijk begon hij hier zijne bijzondere begrippen te verspreiden, en zo openlijk en met dien ijver en opgang, dat hij, bij veelen, voor den hoofdaanteider der Nederlandsche Herdoopers wordt aangezien. Zo duizelhoofdig en harsfenkrank maakte hij zijne aanhangers, dat ze hem aanzagen voor den ELIAS, die, vóór den Oordeel-dag, in de waereld zou verschijnen.

Geduurende zijn verblijf te *Emden*, was hem, door zekeren grijaart uit *Friesland*, eene voorfpeiling gedaan, welke zijne eerezucht grootliks streeelde. In de hoope van de vervulling der voorzegging binnen *Straatsburg* te zullen beleeven, keerde zij weder na die Stad. Hier predikte hij openlijk de gevoelens, die op rekeninge der Herdoopers gemeenlijk gesteld worden, en veroorzaakte daar door geene kleine opfchud-dingen. Te dier oorzaaké, wierdt, in de gemelde Stad, in de Maand Junij des Jaars 1632, eene Synode beroepen, en hem vrijheid gegeven, om met de Leeraars te mogen redetwisten. Ondanks de bewijzen, kragtig genoeg, meende men,

om hem tot zwijgen te brenge, welke tegen hem wierden aafgevoerd, ging hij, nogthans, voort met prediken. Weshalven men, eindelijk, te raade wierdt, hem in bewaaringe te nemen. Men meende daar toe voldoende redenen te hebben, en was voor gevaarlijke opschuddinge bedugt, vermids zijne Aanhangers van zich lieten gaan, dat *Straatsburg* het *Nieuw Jeruzalem* zou weezen, alwaar het nieuwe Koninkrijk van CHRISTUS zou worden opgerigt; als mede, dat gelijk HOFMAN de ELIAS was, welke moest koomen, zekere POLTERMAN hem tot eenen ENOCH zou dienen, om hem te helpen. Toen HOFMANS vrienden deszelfs gevangenis vernamen, verzekerden zij, dat hij uit dezelve zou te voorschijn koomen, met honderdvierenveertig getekenden, die de waereld zouden vervloeken, en alle de hinderpaalen, die hun in den weg zouden geleid worden, te boven koomen. ELIAS en ENOCH, dat is, HOFMAN en POLTERMAN, zeiden ze, waren de twee Olijfboomen en de twee Kandelaars uit het Boek der Openbaaringe, welke niemand zoude kunnen hinderen; of, indien iemand hetzelfde zoude durven bestaan, zou 'er vuur uit derzelven mond koomen, en hunne vijanden verslinden.

Geene kleine verflagenheid, intusfchen, beving HOFMANS vrienden, toen zij, op eenen tijd, door zekere Profeeten bepaald, hem niet uit zijne Gevangenisfe zagen ten voorschijn treden. Om hunnen moed op te beuren, deedt hij hun boodschappen, dat hij en zijn medgezel POLTERMAN twee jaaren zouden rusten, naar 't voorbeeld van EZRA en HAGGIA, die insgelijks genoodzaakt geweest waren, den Tempelbouw zo veel tijds te staaken. Doch HOFMAN bleek een valsch Propheet te zijn. Hij beleefde den afloop dier twee rustjaaren niet, maar stierf, in den Jaare 1533, in de Gevangenisfe, en verijdelde aldus de hoop en verwagting zijner aanhangeren.

De voornaamste en meest onderscheidende Leerbegrippen, welke aan HOFMAN worden te laste geleid, waren de vier volgende: I. Dat het *Woord* zich niet hadt vereenigd met een Vleeschelijk Lichaam, genomen van dat der H. Maagd, om reden, zeide hij, dat alle menschelijk Vleesch door de zonde bestaat, en, diensvolgens, vervloekt was. II. Dat CHRISTUS niet meer dan ééne Natuure hadt. III. Dat de verkrijging der Zaligheid van de

de menschen zelve afhangt, en dat zij zalig of verdoemd worden, naar gelange van het gebruik, welk zij van hunnen Vrijen Wille maaken. IV. Dat de Doop der kinderen meer van den Vijand Gods en der menschen, dan van God afkomstig is.

Zie FR. SPANHEMIUS, *de Orig. & Progr. Anabapt.* J. H. OTTIUS, *Hist. Anabapt.* HOORNBEEK, *Summa Controvers.*

HOFVAART. Eene zonderlinge gewoonte hadt 'er, eertijds, plaats, ten opzigte van den Schepensbank van *Zutfen*, uit welke, in 't voorbijgaan, kan worden afgeleid, de uitgestrektheid van deszelfs regtsgebied, en 't vertrouwen, welk men in zijne uitspraaken stelde. De gewoonte, welke wij bedoelen, was hier in gelegen. Wanneer in eenige Steden of Vlekken, in welke de *Zutfensche* Regten gevolgd wierden, eenige zaaken van groote aangelegenheid voorvielen, welke eene Regterlijke uitspraak vorderden, of geschillen ontstonden, omtrent welke men het niet konde eens worden, nam men de toevlugt tot den Schepensbank van *Zutfen*, met volkomene onderwerpinge aan deszelfs uitspraake. Dit noemde men *ter Hofvaart gaan*. De *Zutfensche* Regters, de zaak onderzocht hebbende, en daar over uitspraak zullende dien, stelden, vóór hun schriftelijk oordeel, deeze Inleiding: *Indien deeze zaak hier ware voorgevallen, zouden wij erkennen en oordeelen als volgt.*

Zie *Stadregt van Zutfen*, Tit. XVI.
Ant. XIV.

HOFWEGEN, (JOSUA VAN ALVERINGEN, *Heer van*) eene Heerlijkheid in den *Alblasferwaard*, eertijds een gedeelte der uitgebreide bezittingen van het Edel Geslagt der Heeren VAN BREDERODE. Hij was de Zoon van ZEGER, Rekenmeester in 's *Graavenhage*. JOSUA maakte zich zeer beroemd, onder de zulken zijner Landgenooten, die het Spaansche Dwangjuk van den halze wenschten te schudden, door het tekenen van het Verbond

bond

bond der Edelen, in den Jaare 1565. Daarenboven verscheen hij, in 't volgende jaar, op de Vergadering te *St. Truijen*, alwaar middelen beraamd wierden, om weerstand te bieden aan den Koning van *Spanje*, en ten dien einde de noodige magt te verzamelen. Op last van het Hoofd der zamen verbondene Edelen, Heere HENRIK VAN BREDERODE, zou hij, meent men, zo in 's *Hage* als elders, ook andere Edelen hebben aangefpoord, om door ondertekening deel te neemen aan het Verbond en Smeekschrift, aan de Landvoogdesse overgeleverd. Als twijfelagtig, intuschen, wordt het, bij zommigen, aangezien, dat hij zoude aangeboden hebben, zeshonderd Edellieden te willen op de been brengen, om door dezelve de Beeldeformers in 's *Hage* te ondersteunen en beschermen. Hoe 't hier mede zij, zwaar genoeg woogen zijne overige bedrijven, naar 't oordeel des Hertogs VAN ALVA, om, met verbeurdverklaring van zijne goederen, het Banvonniss tegen hem te doen uitgaan. Dit geschiedde op den zeventienden Mai des Jaars 1568. Voorheen, te weten in den Jaare 1566, hadt de Heer VAN HOFWEGEN, voor eene somme van vijf honderd Kroonen, mede deel genomen, in een Verzoekschrift aan den Koning, van de Calvinisten te *Antwerpen* en verscheiden Onroomsche Edelen, waar bij zij eene somme van dertig Tonnen Gouds aanboden, indien men hun Vrijheid van Godsdienstoeffeninge wilde vergunnen.

Hoewel ten Lande uit gebannen, eenen gunstigen keer, nogthans, namen eerlang de zaaken voor den Heere VAN HOFWEGEN. Want toen, in den Jaare 1572, nevens andere Noordhollandsche Steden, *Hoorn* den Koning af en den Prinsse VAN ORANJE toeviel, keerde hij te rug in het Land, en wierdt, door gunst en voorspraak van SONOY, tot Bevelhebber dier Stad aangesteld. In den Jaare 1574 onthieldt hij zich heimelijk te *Antwerpen*, ten huize van den Griffier MARTINI, ter bevorderinge van eenen aanslag des Prinzen VAN ORANJE op die Stad. Terwijl hij zich hier bevondt, kwam hij in een dreigend levensgevaar, waar uit hij op eene bijkans wonderdaadige wijze wierdt gered. In 't gegrond vermoeden, dat te *Antwerpen* zich Onroomschen heimelijk onthielden, gaf de Landvoogd last tot het doen van eene algemeene huiszocking, om dezelve op te spooren. Amptshalven bekwam MARTINI hier van onder de eersten kennis. Zij-

nen

nen gast niet ongenegen, en bewust van 't gevaar, welk hem boven 't hoofd hing, te meer, vernits met het doorzoeken van de huizen van de Leden der Wet een aanvang zou gemaakt worden, spoedde hij zich na huis, en deedt 'er opening van aan zijne echtgenoot. Deeze, eene vrouw van mannenmoed en vindingrijk vernuft, verstoep terstond den Heer VAN HOFWEGEN, nevens den befaamden NIKLAAS RUIKHAVER, die ook bij haar thuis lag, in eene Tafelkas. Niet lang hadden ze hier gezeeten, of de huiszoekers koomen binnen; doch niet vindende, 't geen ze zогten, ontworpen ze op de zelfde tafel een Geschrift, waar bij eenige honderden guldens, nevens straffeloosheid voor den aanbrenger, gesteld wierden op de lijven der twee opgeslootenen. „ Men peinzte nu, (schrijft „ HOOFT) hoe hun te moede moght zijn, dien 't minste ge„ wagh van reppen, kuchen ofte niezen, een' doodfsnik was? „ Naa 't vertrek der bezoekers verlieten ze hunnen Kerker, en kort daar naa, zo spoedig doenlijk was, de Stad *Antwerpen*. HOFWEGEN begaf zich na *Hoorn*, alwaar hij, in den Jaare 1576, overleedt, zonder kinderen.

HOFWEGEN, (SAMUEL VAN ALVERINGE, *Heer van*) broeder des voorgaanden, en erfgenaam dier Heerlijkheid, was daarenboven Schout van *Mechelen*, alwaar hem, gelijk ook te *Antwerpen*, om zijne Staatsgezindheid, in den Jaare 1579, verscheiden onaangenaamheden wedervoeren. Hij hadt in huwelijk MARIA VAN DER AA. Hij heeft kinderen naagelaaten, van welke een Zoon, in den Jaare 1615, zich onthieldt te *Axel*, alwaar hij gehuwd was, en hem eene dochter wierdt gebooren, over welke, onder andere, als Doopgetuige stondt Jonkheer JOHAN VAN REIGERSBERG, Rentmeester van *Zeeland*.

Zie, van deeze beiden, BOR, HOOFT
en TE WATER.

HOGERBEETS, (ROMBOÛT) gebooren te *Hoorn*, den 24 Junij, 1561; een Staatsman, zeer vermaard in 's Lands Geschiedenissen, zo van wegen de gewigtige posten, door hem bekleed, als om de moeilijkheden, in welke hij,

door de ongunst der tijden en de hitte der verdeeldheden, wierdt ingewikkeld. Naa zich op de beoeffening der Regtsgeleerdheid, met allen vlijt, te hebben toegeleid, bekleedde hij, eene wijle tijds, den post van Pleitbezorger. De Regeering van *Leiden*, 's Mans kunde hebbende leeren kennen, verkoos hem tot Pensionaris van haare Stad. In de maand November des Jaars 1590 aanvaardde hij dien post, en bekleedde hem bijkans zes jaaren, te weeten tot in Junij des Jaars 1596. Thans wierdt hem de aanzienlijke waardigheid van Raadsheer in den Hoogen Raad opgedraagen. Van de wijze, op welke hij zich in dien stand kweet, kunnen getuigenis draagen verscheiden posten van vertrouwen en aangelegenheid, welke hem, van tijd tot tijd, wierden aanbevolen. Aldus wierdt hij, verzeld van zijnen Amptgenoot LEONARD DE VOOGD, en van NIKOLAAS CROMHOUT, Raad in den Hove van *Holland*, in den Jaare 1608, gezonden na *Amsterdam*, om die Stad over te haalen ter bewilliging in het Bestand met *Spanje*; waar in zij ook gelukkig slaagden. Ter gelegenheid van de Beroerten, in 't volgende jaar, te *Alkmaar* ontstaan, vertrok hij, als Gemagtigde van Prinsse MAURITS en van Gekommitteerde Raaden, nevens de Heeren REINOUD VAN BREDERODE, den straks genoemden LEONARD DE VOOGD, en STEVEN VAN DER DOES, *Heer van Noordwijk*, na die Stad, om 'er de gemoederen tot rust te brengen. Ondoenlijk bleek deeze pooging te zijn, zonder eene buitengewoone verandering der Regeeringe. Op last der Staaten ontfloegen zij de Wethouders en Vroedschappen van hunne posten. Van nog meer gewigts was de bezending, tot welke HOGERBEETS, in den Jaare 1611, gebruikt wierdt. De Oorlog, tusschen *Deenemarke* en *Zweeden* uitbroken, deedt de Algemeene Staaten te raade worden, een Gezantschap te zenden na het Noorden, om, ware 't mogelijk, een Verdrag tusschen de beide Hoven te bemiddelen. Benevens den Heer JAKOB VAN WASSENAAR, *Heer van Obdam*, en Dokter DIRK BAS, Burgemeester van *Amsterdam*, viel, ten dien einde, de keuze op onzen HOGERBEETS. In de Maand Julij des gemelden jaars namen ze de reize aan; doch keerden eerlang terug, zonder hun doel bereikt te hebben.

Zins

Zints het Jaar 1617 begon de Heer HOGERBEETS ingewikkeld te worden in de binnenlandfche onlusten. Aanleiding daar toe gaf zeker voorval te *Haarlem*, waar bij twee Burgers, door de Wethouderschap uit de Stad gebannen, en, van wegens het wederkeeren binnenstijds, geboetstraft, zich vervolgens beroepen hadden op den Hoogen Raad, die deeze beroeping aannam. Ondanks het schrijven van Gekommitteerde Raaden, dat de Raad zich hadt te wagten voor regtspleegingen, strijdig met het oogmerk der Staaten, en de uitdrukkelijke verklaring Hunner Ed. Gr. Mogenden, dat de Stukken hun moesten overgeleverd worden, voer de Hooge Raad voort met de regtspleeginge, en stelde de *Haarlemfche* Regenten in 't ongelijk; die, egter, gedekt met het gezag der Staaten, het Vonnis voor nietig en van onwaarde verklaarden. Intuschen hadt de Heer HOGERBEETS, nevens nog zes Mede-Raaden, in het besluit van den Hoogen Raad niet bewilligd. Om den Man, in zijne gevoelens en gedraagingen, nader te doen kennen, agte ik het wel der moeite waardig, van het beloop deezer zaake nader verslag te doen. Gelegenheid daar toe verschaft een geschrift, ten dienste zijner kinderen, door hem zelve, twee jaaren later, opgesteld, waar in hij reden geeft van zijn vertrek uit den Hoogen Raad, en het aanvaarden van het Pensionarischap van *Leiden*.

De eerste aanleiding van dit vertrek, zegt hij, was, omdat hij, door het meerendeel zijner Amptgenooten, dagelijks, smaadelijk wierdt bejegend, dewijl hij zich bij hen niet wilde voegen tegen de Besluiten der Staaten van Holland, maar verstondt, dat zij, als Dienaars, gehouden waren, dezelve te gehoorzaamen, of, indien zij daar in iet ondienstigs voor de Ingezeetenen meenden te bespeuren, hetzelfde met allen eerbied moesten vertoonen, en ingevalle ook dit niet baatte, zij zich daar tegen niet verder mogten verzetten; doch, zo hun gemoed zich bezwaard vondt, in het naakoomen, zij den dienst mogten verlaaten. Na veelvuldige woordentwisten, hier over gevallen, gebeurde het, dat de Staaten van Holland, in hunne Vergadering, een Besluit namen, en vervolgens, op den 4 Augustus 1617, aan den Hoogen Raad toezonden, beveelende, dat de Raaden geene voorzieningen zouden verleenen, noch kennis

neemen over 't geen Burgemeesters en Regeerders der Steden van Holland, tot haare verzekeringe, zouden doen of gebieden, maar, ingevale iemand zich daar over mogt beklagen, 't zelve doen zou alleen aan de Staaten, met vernietiging van 't geen bij de Hoven van Justitie daar tegen zou mogen gedaan worden. Hier op gebeurde, in September diens Jaars, dat *Amsterdam* en nog drie Steden, in de beide Raaden, verklaarden, in dit Besluit niet bewilligd te hebben, naardien zij verstonden, dat hier door den Ingezeetenen het middel van beroep op de gewoone Justitie was benomen. Eenige Raadsheeren, dit verstaan hebbende, waren nu van oordeel, dat het gemelde Besluit, als niet met eenpaarigheid genomen, niet voor goed mogt aangenomen worden. Ondertusfchen bleef HOGERBEETS met eenige weinigen in een ander begrip. Zij verstonden, dat bij de Staaten altijd bij meerderheid van stemmen wierdt beslooten, uitgezonderd alleen de gevallen van Belastingen en Veranderinge van Regeeringe; dat het de zaak niet was der Kollegiën van Justitie, zorge te draagen dat de Privilegiën wierden naagekoomen, alzo hun niets anders was belast, dan regt te doen tusfchen twee Mannen dingtaalen, maar dat het alleen aan de Staaten behoorde, voor 's Lands en der Ingezeetenen Gerechtigheid te waaken, hebbende ook magt om de Instructiën en Commissiën der Raaden, naar goetvinden, te veranderen; dat eindelijk het gemelde Besluit alleen liep over zaaken, 's Lands en der Steden veiligheid raakende, waar in de Regenten, van ouds, dikwijls, bij forme van Correctie, hebben geprocedeerd, waar van nooit eenige beroepen op de Hoven van Justitie, maar wel op de Staaten, zijn toegelaaten. De Raaden, die van den Heere HOGERBEETS in gevoelen verschilden, aan dien kant tot zwijgen gebragt, sloegen een anderen weg in. Zonder hem te kennen, bragten ze te wege, dat zijne Hoogheid Prins MAURITS, nevens den Provinciaalen Raad, in den Hoogen Raad verscheen, om aldaar het meer gemelde Staatsbesluit te onderzoeken, en daar tegen een ander Besluit te neemen. HOGERBEETS, zich hier over bezwaard vindende, verklaarde thans aan den Prinse „ Dat hij met geen „ goed geweerer konde tegenwoordig zijn, daar men zoude „ twisten over de magt en het gezag der Heeren Staaten van „ Holland, welke hij hieldt voor zijne Hooge Overigheid, en

„aan welke hij alle gehoorzaamheid en onderdaanigheid bij
 „eede hadt beloofd.” Prins MAURITS antwoordde daarop,
Dat hij de Heeren Staaten daar ook voor erkende, doch
dat men daarom elkander wel mogt hooren; begeerende voorts,
 dat HOGEBEETS, nevens den Prefident VEENHUIZEN, als mede
 de Heeren RUIKHAVER, ROZENDAAL, SCHOTERBOSCH, BERKHOUT
 en BREDERODE, die, om de zelfde redenen, zich gereed maak-
 ten om te vertrekken, hunne plaatzen wilden behouden. Zij
 lieten zich gezeggen. Hevig wierdt 'er vervolgens uitgevaaren
 tegen het boven gemelde gedrag der Heeren van *Haarlem*,
 en het Staatsbesluit breedspreekig beredeneerd. HOGEBEETS, na
 zijn gevoelen gevraagd zijnde, gaf tot bescheid, *niets gehoord*
te hebben, 't welk hem konde wederhouden van gehoorzaamheid
aan de herhaalde bevelen der Staaten; dat het hem genoeg
was, om een Besluit na te koomen, dat het Staatswijze was
gezonden aan den Raad, met last om zich daar naar te ge-
draagen. In eene volgende Vergadering van den Raad, in wel-
 ke slegts zes Raadsheeren tegenwoordig waren, hoewel, volgens
 de Instructie, geen Besluit mogt genomen worden dan ten over-
 staan van ten minste zeven Leden, wierdt, nogthans, beslooten,
 den Gekommitteerde Raaden aan te schrijven, dat men het
 Staatsbesluit van den 4 Augustus niet konde agtervolgen, en,
 diensvolgens, met de regtsgedingen, tegen *Haarlem*, zoude
 voortgaan. Thans begreep HOGEBEETS, dat hem geduurige
 onmin met verscheiden zijner Amptgenooten boven 't hoofd
 hing. Ernstig nam hij hierom in beraad, om zijnen post ne-
 der te leggen, en zijne dagen in rust en vrede te eindigen.
 Gedurende dit overleg, ontving hij, in de maand October
 des zelfden Jaars 1617, een bezoek, in 's *Hage*, van den
 Heere VRANK VAN TORENVLIET, Burgemeester van *Leiden*.
 Door het overlijden van den Heere Mr. NIKLAAS ZEIST, was
 het Pensionarisampt, in die Stad, opengevallen. Ernstig ver-
 zocht hem, diensvolgens, de gemelde Burgemeester, diens
 plaats te vervullen, en, van nieuws, aan *Leiden* zijnen dienst
 te betoonen. Van wegen 't geen hij heimelijk overleide,
 kon zulk een voorslag hem niet onaangenaam weezen. HO-
 GERBEETS, de zaak, eenigen tijd, in beraad genomen hebben-
 de, begaf zich in dienst der gemelde Stad, op voorwaarde

van, naa verloop van negen jaaren, daar van te kunnen ontflagen worden.

Niet terstond verliet hierop de HOGERBEETS den Hoogen Raad, maar behieldt, nog eenigen tijd, zijne wooning in 's Hage. Op den negentienden van October des Jaars 1617 hadt hij zijne nieuwe bediening aangenomen. Volgens een aloud gebruik hielden de Wethouders van *Leiden*, op den 26 November, een, zo genaamd, *Heerenmaal*. Tot deeze samenkomst wierdt HOGERBEETS, door de Heeren, genodigd, en, met een, om, in die zelfde week, aan de groote Vroedschapsvergaderinge, zijner raad en dienst te betoonen, in het voordraagen van de punten van Beschrijvinge, en de Besluiten, welke daar op zouden genomen worden, in geschrift te stellen. HOGERBEETS kwam, ten bestemden dage, te *Leiden*. In den volgenden nacht wierdt hij, omtrent middernacht, door eenen Stadsbode, uit den slaap gewekt, en bij Burgemeesteren op het Stadhuis ontbooden. Aldaar koomende, vondt hij de Heeren zeer ontfeld. De oorzaak was, eene tijding, zo men meent, door 's Lands Advokaat, hun toegezonden, dat Prins MAURITS, in dien zelfden nacht, zo als gezegd wierdt, na *Leiden* zou vertrekken. De Heeren vreesden, dat de Prins ten oogmerke hadt, heimelijk eenige nieuwe Bezetting binnen de Stad te brengen, of de nieuw aangenomene Soldaaten af-danken; waar uit, ligtelijk, onaangenaamheden ontstaan konden. Hierom vonden ze dienstig, de Schutterij, in alle stilte, op te roepen, den klok op te houden en de Poorten niet vroeg te openen. Hoewel de Heer HOGERBEETS tot nog toe niet in den Eed der Stad was genomen, wierdt dit, eger, in zijne tegenwoordigheid beslooten. Doch de Stad kwam vrij met den schrik, vermids Prins MAURITS zijne reize op *Delft*, *Schiedam* en verder Zuidwaarts nam.

Op den dertigsten November des meergenoemden jaars deedt de Heer HOGERBEETS den Eed, als Poorter en Pensionaris der Stad *Leiden*, en woonde, 's anderendaags, de Vergadering der Vroedschap bij. Met de punten, aldaar beraamd, vertrok hij, vervolgens, nevens vier andere Afgevaardigden der Stad, ter Dagvaart. Eer hij in dezelve verscheen, gaven zijne Medeaafgevaardigden kennis, aan 's Lands Advokaat VAN OLDENBARNE-

VELT,

VELT, van de verkiezing van den Heere HOGERBEETS tot Pensionaris hunner Stad, en met een van de aanstellinge voor negen jaaren; met nevensgevoegd verzoek, dat hij, geduurende dien tijd, van zijne Raadsheersplaats mogt ontlagen worden; en in gevalle hij, naa dien tijd, den dienst van *Leiden* mogt verlaaten, zijne plaats in den Hoogen Raad, van nieuws, mogt aanvaarden. Dit verzoek wierdt toegeestaan.

Van elders is bekend, hoe veele beweegingen, in den Jaare 1618, te *Utrecht* ontstonden, uit vreeze voor veranderinge in de Regeeringe, en hoe men aldaar een aantal gewapende Knegten, onder den naam van *Waardgelders*, hadt aangenomen, ter verzekeringe van de veiligheid der Stad. Prins MAURITS, en anderen, die in deszelfs belangen stonden, hadden, intusfchen, te *Utrecht* weeten te bewerken, dat men 'er op de afdanking dier Knegten begon bedagt te zijn. Zeer mishaaagde dit aan zulke Staatsleden van Holland, die van den Prinsfe in bedoelingen verschilden. Om verandering te wege te brengen in het bijkans vastgesteld *Utrechtsch* Besluit, wierdt men te raade, eene zamenkomst te doen houden in 's *Hage*, tussfchen eenige Hollandfche Heeren en de Afgevaardigden van 't Sticht ter Algemeene Staatsvergaderinge. De Heer HOGERBEETS was een van de eerstgemelden; de drie andere, Burgemeester DE LANGE van *Gouda*, en de Heeren DE HAAN en DE GROOT, Pensionarissen van *Haarlem* en *Rotterdam*. De zamenkomst wierdt gehouden ten huize van eenen DANIEL TRESEL, eersten Klerk der Algemeene Staaten; de Heer DE GROOT voerde 't woord. Kragtig drong hij aan op de noodzaaklijkheid van het in dienst houden der Waardgelders: naardien, zeide hij, door het afdanken van die Knegten, de kwaadgunstigen aangemoedigd, de goeden, daarentegen, zeer verflagen zouden gemaakt worden. Nevens de twee andere Pensionarissen hieldt de Heer HOGERBEETS, andermaal, een gesprek, over het zelfde onderwerp, met den Heer LEDENBERG, Sekretaris der Staaten van *Utrecht*, ten huize van den Predikant UITENBOGARD. Uit bezef dat de zaaken niet voorwaarts gingen, en, nogthans, veel belang stellende in het aanhouden der Waardgelders te *Utrecht*, wierdt men, zo ter Vergaderinge van Holland, als bij de Algemeene Staaten, te raade, eene proeve te neemen van gunstiger uitflag, door het

doen van eene plegtige Bezendinge derwaarts. Een verhaal van het beleid, en van den vrugtloozen afloop ook diens middels, behoort niet tot mijn plan. Alleenlijk moet ik hier aantekenen, dat de Heer HOGERBEETS zich ook tot deeze Bezending liet gebruiken.

Door deeze en voortgelijke bemoeijingen, tegen de inzigten van Prinsf MAURITS rechttraads aangekant, hadt de Heer HOGERBEETS, nevens anderen, zich het misnoegen zijner Doorluchtigheid op den halze gehaald. 't Gevolg hier van was, dat hij, nevens de Heeren OLDENBARNEVELT en DE GROOT, op Zondag, den negentwintigsten van Augustus des Jaars 1618, in hegtenisf wierdt genomen, uit last, zo als men zeide, der Algemeene Staaten. Doch HOGERBEETS verzekert, in zeker Geschrift, bij hem naagelaaten, dat dit in hegtenisf neemen in de Vergadering der Algemeene Staaten nooit voorgesteld, veel min beslooten, maar het werk was van eenigen, die den Prins, op eene reize na *Utrecht*, onlangs verzeld, en, eerst naa de uitvoering, het stuk ter Vergaderinge van Hun Hoog Mogenden gebragt, en aldaar hadden doen goedkeuren. Van de gevangenneeming hadt men te *Leiden* de tijding niet ontvangen, of de Wethouders dier Stad verzogten, dat hun Pensionaris, onder borgtogt, mogt ontslagen worden. Zij gaven voor reden van dit verzoek, dat al wat de Heer HOGERBEETS gedaan hadt, geschied was op last der Stadsregenten; dat deeze zulks voor hunne rekeninge namen, en dat de gevangene, volgens de Privilegiën van *Leiden*, binnen die Stad moest worden te regt gesteld. Prins MAURITS hier op tot antwoord gegeeven hebbende, dat zulks zijn werk niet was, en zij, ten dien einde, zich moesten vervoegen bij de Algemeene Staaten, hernamen de *Leidsche* Afgevaardigden, dat zij zich bij zijne Doorluchtigheid vervoegd hadden, als Stadhouder van 't Gewest, wiens post het was, de Privilegiën te handhaaven, en dat zij de Algemeene Staaten, in dit opzigt, niet kenden. Doch de Prins bleef bij zijn antwoord, en liet de Afgevaardigden daar mede vertrekken.

Terwijl het, intuschen, Blaauwboekjes, rijmpjes en liedtjes regende, de eene smaalender dan de andere, in welke HOGERBEETS nevens de andere Heeren zeer lelijk ten toon gesteld, en allerlei vuiligheden verspreid wierden, liep het aan tot in het einde van September, eer met zijne ondervraaging een aanvang wierdt ge-

maakt.

maakt. Op den tweeëntwintigsten dier Maand, 'savonds ten zes uure, kwamen bij hem in zijne Kamer de Fiskaalen LAURENS SYLLA EN PIETER VAN LEEUWEN, de Heeren DE VOOGD, MAN-MAKER, ADRIAAN PLOOS, ZWARTZENBURG EN KOENDERS, Afgevaardigden ter Algemeene Vergaderinge wegens de Provinciën *Gelderland, Zeeland, Utrecht, Friesland* en *Groningen*, nevens den Griffier HENRIK POTS. Drie deezer Afgevaardigden hadden den Prins, op deszelfs reize na *Utrecht*, verzeld. Eer men eenen aanvang maakte met vraagen, immers voor dat de Heer HOGERBEETS eenig antwoord gaf, beriep deeze zich op zijn inboorlingfchap van *Holland* en op zijn Poortersfchap van *Leiden*; verklaarende voorts, door zijne antwoorden voor vreemden, zijne Privilegiën niet te willen te buiten gaan. Op de vraage van den Fiskaal VAN LEEUWEN, of de *Advokaat* (OLDENBARNEVELD) hem niet geraaden hadde, *het Pensionarifchap van Leiden aan te neemen?* gaf hij een ontkennd antwoord; maar erkende dat hij den Advokaat raad verzogt hebbende, deeze hem de zwaarigheden voor en tegen onder 't oog gebragt, en voorts hem zijne vrije keuze hadt gelaaften. Aangaande de *Utrechtsche Waardgelders* verklaarde hij, dat dezelve, reeds vóór dat hij Pensionaris was, waren aangenomen; doch met een, dat hij de afdanking niet hadt aangeraaden, alzo hij verftondt, dat der Stede daar mede kleine dienst zoude gefchieden. Omtrent zijne onderhandelingen met de *Utrechtsche Afgevaardigden* in 's *Hage*, en 't geen hij met de Staaten binnen *Utrecht* hadt gefproken, antwoordde hij met onderscheiding. En hier mede liep de eerste ondervraaging ten einde. Een tweede onderzoek, acht dagen laater, liep inzonderheid over het voorgevallene te *Utrecht*. 't Liep aan tot in het begin van December, en dus twee volle Maanden, eer eene nieuwe ondervraaging wierdt te werk gefield. Intusfchen weigerde men hem het genoegen, van, nu en dan, een bezoek zijner Huisvrouw te ontvangen, hoe ernstig ook daar om wierdt aangehouden. Daarenboven wierden alle zijne papieren en aantekeningen uit zijne Kamer gehaald, naardien men meende ontdekt te hebben, dat hij, van buiten, eenige berigten hadt weeten te bekoomen. Op den zesden en zevenden December gefchiedde de derde ondervraaging. ANTHONIE

DUIK, Griffier van den Hove van Holland, de twee voorge-
 melden, als Fiskaal, toegevoegd, voerde thans het woord.
 Met groote scherpheid ondervraagde hij den gevangene, over
 zaaken, op welke hij voorheen reeds gehoord was. Als HO-
 GERBEETS daar naa klaagde over zijn lang vasthouden, en zich
 beriep op het Privilegie, 't welk vorderde, „ dat wanneer
 „ men iemand, van wegen de Graaflijkheid, wilde beschuldi-
 „ gen van zijnen lijve, zulks binnen de zes weken moest
 „ geschieden”, gaf DUIK tot antwoord, *dat dit Privilegie niet
 meer in gebruik was*, en beschuldigde voorts den Pensionaris,
 dat hij en de zijnen met de Regeeringen gespeeld hadden naar
 welgevallen, en nu beweerden dat de Algemeene Staaten in de
 bijzondere Gewesten, met naame in *Holland*, geen gezag had-
 den, hoewel men 't voorheen gantsch anders hadt verstaan, toen
 men te *Groningen* een Kasteel wilde bouwen. HOGERBEETS
 verdedigde zich hier op, met te zeggen „ dat 'er groot on-
 „ derfcheid was tuschen *Holland* en *Groningen*; en dat, in
 „ allen gevalle, verschillende gevoelens, op het stuk van Re-
 „ geeringe, geene halszaaken waren.”

Zints deezen tijd, tot in het einde van Januarij des volgenden
 Jaars 1619, zag men niet verder om na den gevangenen Pensiona-
 ris. Een geestige vond van den vermaarden PETRUS SCRIVERIUS
 hielp, intusfchen, hem en den Heere DE GROOT aan eenige
 kundfchap van 't geen hier en daar omgiug. SCRIVERIUS, woo-
 nende te *Leiden*, liet thans drukken de Latijnsche Dichtwerken
 van den Haagschen Digter JOANNES SECUNDUS. Onder het druk-
 ken wierp hij, uit de proefbladen, eenige regels, en vulde
 de ledige plaats met andere, behelzende 't geen hij de gevan-
 genen wilde doen weten. Voorts wierden de bladen, die 't
 geheim inhielden, derwijze ingenaaid, dat ze, in 't afsnijden,
 geflooten bleeven, en aldus aan HOGERBEETS, gelijk ook aan
 DE GROOT, toegezonden. Deeze merkte spoedig den vond;
 doch de andere, door ouderdom milder vlug van geest, leide
 het Boek ter zijde, zonder het ingezien, althans den list be-
 merkt te hebben. Meermaalen liet men hem vraagen, of hij
 't Boek geleezen hadde, en daar toe sterk aanspooren. Hier
 nit vatte men agterdogt, vorderde HOGERBEETS het Boek af,
 en ontdekte, bij aandagtige leezing, den schranderen vond,
 eer HOGERBEETS daar uit eenig nut hadt getrokken.

Eene

Eene vierde ondervraaging, omtrent den gevangene, wierdt te werk gesteld op den 25 en 26 Januarij des Jaars 1619. Zij liep, inzonderheid, over het voorgevallene in 's Hage, met de *Utrechtsche* Afgevaardigden, ten huize van den Klerk TRESSEL; als mede over 't gehandelde te *Leiden*, in November des Jaars 1617, ten tijde als daar de tijding was gebracht van 's Prinzen aanstaande komste binnen die Stad. Deeze was de laatste ondervraaging in zijne Kamer. Zedert, gelijk bekend is, benoemde men vierentwintig Regters. Voor deeze verscheen de Heer HOGEBEETS, op den laatsten Februarij, en den eersten en vijfden van Maart. Het aanneemen en onderhouden van Waardgelders was het onderwerp, waar over hier voornaamelijk gehandeld wierdt. Uitdrukkelijk verklaarde hij zich voor de wettigheid der aanneeminge en onderhoudinge dier gehuurde Knegten. 't Is bekend, welk Vonnis deeze Regters in de zaak van 's Lands Advokaat velden. Naa deszelfs ongelukkig einde liet men het Schavot nog eenige dagen staan. Weinig tijds daar naa vervoegden zich drie der Regteren bij HOGEBEETS, om hem te bewegen, in eigen persoon, of door zijne vrienden, vergiffenis te verzoeken. Doch hij 't een en ander kloekmoedig van de hand wijzende, verlieten hem de Regters, in 't heen gaan hem gramftoorig toeduwende; *Zo zult gij dan vaaren als Barnéveld; 't Schavot staat 'er nog*. Doch dit gebeurde niet. Want op den achtenden van Mai, door den geweldigen Provoost, voor de Regters ontboden zijnde, wierdt hij ter eeuwige Gevangenisfe verweezen, met verbeurdverklaring van zijne goederen. Onder het leezen van dit Vonnis wierdt hij zeer ontsteld, en zeide dat *zijne Sententie niet overeenkwam met hetgeen hij verklaard hadt, en hij betering daar van verzogt*. Toen men hem hier op geboodt te zwijgen, sloeg hij met zijne hand op zijnen borst, en riep, met de woorden van den Latijnschen Dichter HORATIUS:

*Hic murus aheneus esto,
Nil conscire sibi, nulla palefcere culpa.*

Dat is:

- „ Dit zij een Kop'ren muur, zich niets bewust te weezen,
„ En door geen misdaad te verbleeken, of te vreezen.

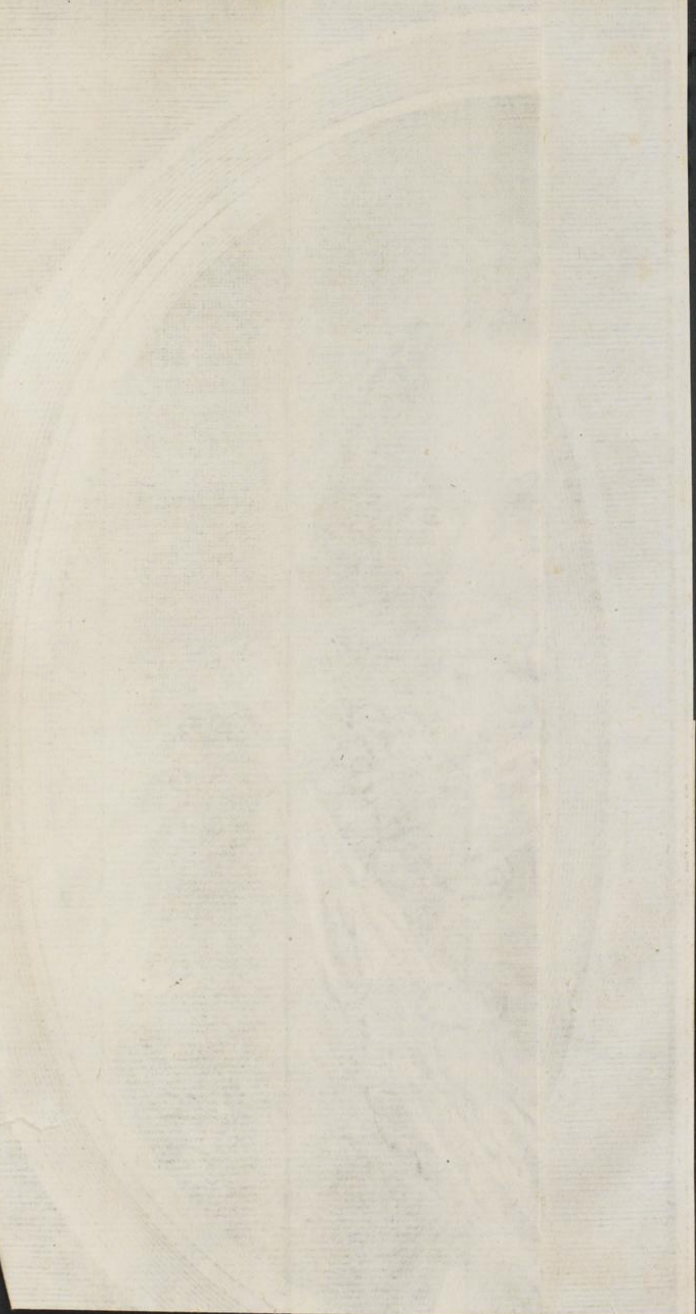
Naa-

Naaderhand, evenwel, hadt de Heer HOGERBEETS berouw van deeze hevigheid, en verzogt deswegen om verſchooning bij Hunne Hoog Mogenden. Van toen af hadden zijne bloedverwanten tot hem vrijen toegang.

HOGERBEETS bleef in 's *Hage* tot den vijfden Junij, wanneer hij, nevens DE GROOT, 's nachts ten elf uure, onder een geleide van vijfentwintig Soldaaten, over *Dordrecht*, na het Slot *Loeveſtein* gevoerd wierdt, 't welk hem tot eene bewaarplaatze moest verſtrekken.

Hij zat aldaar, tot in den Jaare 1626, wanneer, met de verandering van tijden, naa den dood van Prinſe MAURITS, op voorſpraak van Prinſe FREDRIK HENDRIK, zijne gevangenis verligt, en hij, van *Loeveſtein*, overgebracht wierdt op zijn eigen huis *te Weer*, bij *Wafenaar*, niet verre van *Leiden*. Niet lang, egter, hadt hij genot van deeze vrije lucht. Vijf weeken, naa zijne komst aldaar, overleedt hij, in den ouderdom van vierenzestig jaaren. Geduurende 's Mans opfluiting in den Kerker van Staat, trof hem een zwaare ramp, door 't verlies zijner Echtgenootte, die zich, nevens hem, binnen het geduchte Slot hadt laaten opfluiten. Twintig weeken hadt haare zukkeling aangehouden. Mevrouw DE GROOT, inſgelijks de getrouwe medgezellinne haars gevangenen Echtgenoots, geduurende de ziekte haarer lotgenootte, meer dan eens, verzogt hebbende, om Mevrouw HOGERBEETS te mogen bezoeken en oppaſſen, was telkens afgeſlagen, door den onvriendlijken en hardvogtigen Slotvoogd. Verſcheiden blijken van kwalijkgezindheid gaf deeze, van tijd tot tijd, omtrent de gevangene Staatsmannen en de hunnen. Gebedden zijnde om zijne hulpe, tot het behandigen van eenen Brief, aan de Algemeene Staaten, behelzende het verzoek, dat Mevrouw HOGERBEETS, oud van jaaren, en, naa een jaar zittens, der gevangeniſſe onmagtig, dezelve mogt verlaaten, ſloeg hij dat redelijk verzoek van de hand. Zonder naderen laſt uit 's *Hage*, weigerde hij het Lijk van *Loeveſtein* te laaten vervoeren. Gunſtiger oordeel velde men, over den Heere HOGERBEETS, naa deſzelfs aſlijvigheid. Niet lang daar naa verworven zijne kinderen de Vrijkoopning zijner verbeurdverklaarde goederen; en, ruim veertig jaaren laater, velde de Hooge Raad een vonnis, waar bij de Wethoudersſchap van *Leiden* verweezen wierdt

rs berouw van
 rfschooning bij
 tijne bloedver-

 lji, wanneer
 e, niet van ge-
 veldt, u hier
 e nu een toe-

 eer, met de ve-
 lant, op wie
 grangis velt,
 op die eigen in-
 idw. Niet lang,
 Wij weeten, na
 idon van vrees
 den Mark van
 se zijner Ede-
 lre. Als dat
 aling onge-
 we medelid-
 e de tijde in-
 teide, en be-
 gisic, wa ul-
 andigigen be-
 dide gel danc,
 wens of de danc-
 idningen van
 dand her ver-
 en, is, nu een
 inge reinen,
 luit anderen
 idin te haue
 r dem Heer
 dan naa ve-
 andverklant
 e Hooge Du-
 den veran-

OUT).

ERREETS berouw van
 om verhooning bij
 inden zijne bloedver-
 wijlen ja, wanneer
 f ure, niet een ge-
 r Dordrecht, u het
 ken tot een bevan-

wanneer, met de ve-
 ste naturs, op van
 ne gevangenis verij-
 erit op zijn eigen in
 a Leiden. Niet dat,
 t. Vijf wreken, in
 onderdon van vrees-
 g in den Kerker van
 verlies zijner Eche-
 redochte Slot hadt
 t. takteling ange-
 gewone mededel-
 moede de pietie ha-
 hebben, om Mi-
 n oppedit, was al-
 den heilighen Sto-
 verindial gel dien,
 samen in de linc-
 er het kindigen van
 behoudt het ver-
 in just, u, na een
 rechte nog verlaten,
 al. Onder anderen
 Lamia te lazen
 voor den Heere
 lang daar na ve-
 rificardverklant
 de de Hooge Ra-
 Leiden vermet
 in

PHILIP S. GAEL VAN HOEEN DO
 VERBODEN KESTEN EN BENSSE VAN
 DE VERREKINGDE EN BERRAANDE N

PHILIPS, GRAEF VAN HOHENLO.
VELDTOVERSTE TEN DIENSTE VAN
DE VEREENIGDE NEDERLANDEN.

wierdt in de betaaling, aan zijne Erfgenaamen, van de Wedde, welke die Stad aan den Heere HOGEBEETS, als haaren gewezenen Pensionaris, nog schuldig was.

Zie BRANDT, *Hist. der Reformatie*,
D. II. *Regtspleeging*, enz.

HOHENLO, (PHILIPS, Graaf van) hoewel geen gebooren Nederlander, verdient, nogthans, eene plaats in ons *Woordenboek*, naardien hij een voornaam gedeelte zijns leevens in deeze Gewesten doorgebracht, den Staat zeer gewigtige diensten betoond, en hier te Lande zijne dagen heeft geëindigd. Na zijne overkomst uit Duitschland, zijnen dienst den Prinse VAN ORANJE hebbende aangeboden, in of omtrent het Jaar 1576, wierdt hij aangenomen op eene Jaarwedde van vijfduizend Guldens. Zeer gelukkig was de intrede in zijnen dienst, dewijl hij, terstond in zijnen eersten veldtogt, zich meester maakte van den sterken Schans *Krimpen*, en nog twee andere in dien oord, op den eenentwintigsten Februarij des gemelden jaars. In 't volgende jaar, zich vereenigd hebbende met den Heer VAN CHAMPAGNEI, noodzaakte hij de Bezettingen der Steden *Steenbergen* en *Thoolen* de poorten te openen, en maakte zich, bij een minnelijk verdrag, meester van 's *Hertogenbosch*. Het vertrouwen, welk hij hier door won, was oorzaak, dat, ter gelegenheid eener reize van Prinse WILLEM na *Brabant*, de Ridderfchap en Steden eenen voorflag deden, om den Graaf, gedurende 's Prinse afwezigheid, tot deszelfs Stedehouder aan te stellen, om over zaaken van Oorlog het bewind te voeren, op een Berigtschrift, welk hem zou worden ter hand gesteld. In de Maand October des Jaars 1577 verscheen de Graaf, met twaalf Vaandelen Voervolk en honderdvijftig Ruiters, voor *Roermonde*. Vermids de Gelderschen, zo als hij klaagde, hem kwalijk bijstonden, konde hij hier niets meer verrigten, dan, met zes of zeven Blokhuisen, de Stad te benaauwen; die evenwel, meende hij, de zijne zou geworden zijn, hadde niet Don JAN den Heer VAN HIERGES en MANDRAGON derwaarts gezonden, met eenen goeden hoop geoffend Krijgsvolk. Dit noodzaakte hem, de Stad te verlaten,

op

H 2799

op den derden Januarij des Jaars 1578. Hij begaf zich toet over de Maaze, in eenen Schans, *Tolen* genaamd. Hier waagde op hem de Bezetting van *Roermonde* eenen kans, doch wierdt, met merkelyk verlies, afgeslagen. Bij eenen nieuwen aanval, eger, door eene talrijker magt, moest hij de Vesting ontruimen. Niet dan met veele moeite haalde hij toen de Steden *Gelder* en *Venlo* over, om van hem eenige Vendelen binnen te neemen; waar naa *Don JAN*, bij deeze Steden, voor Vijand wierdt verklaard. Gedurende de werkeloosheid van 't Staatfche Leger, welke hier op volgde, konde *HOHENLO* insgelijks weinig uitvoeren. Alleenlijk bemagtigde hij, in 't einde van 't jaar, terwijl het Hoofdleger de Winterkwartieren ging betrekken, de Stad en 't Slot *Weert*; doch bleef 'er niet langer meester van, dan tot in 't begin des volgenden jaars, wanneer zij, door 't volk van den Hertog *VAN PARMA*, wederom veroverd wierden.

Terwijl de Stad 's *Hertogenbosch*, in den Jaare 1579, eenigen tijd, in twijfel hing, welk eenen kant zij zoude kiezen, den Staatfchen of dien des Hertogs *VAN PARMA*, wilde *HOHENLO* deeze gelegenheid te baate neemen, om zich van de Stad te verzekeren. Hij nodigde, ten dien einde, dezelve, door brieven, om Bezetting van hem in te neemen. Doch dit wierdt, niet zonder bitschheid, afgewezen, en daarentegen het Volk van *PARMA*, in dien oord insgelijks gelegerd, 't welk groot gebrek leedt, door haar gespijst. Geweldig stak dit den Graave in den krop, en deedt hem den voorflag doen, aan de Gemagtigden der Nadere Vereeniging, hoe de Stad, met het doorsteeken van twee Steenwegen, en van den Maasdijk boven *Lithooijen*, merkelyk konde benaauwd worden, en daarenboven van den vijand afgefheeden. Deeze voorflag vondt ingang, en deedt vervolgens *HOHENLO* den Deemerfchen Dijk, als mede den Maasdijk bij *Lithooijen*, doordelven. 's *Hertogenbosch* lag wel haast als in eene Zee; doch bij gebrek aan de noodige hulpmiddelen bij de Staaten, moest hij, in het slaan van een geregeld beleg om de Stad, zijn ontwerp staaken.

HOHENLO, dus lang alleen onledig geweest met het bezetten of inneemen van Steden, hadt nu het hoofd te bieden aan

eenen

eenen hoop onbefordigde Boeren. Die van *Overijsel*, naame-
lijk, *Tvente*, *Zalland* en *Mastenbroek*, lang geplaagd met de
inlegering van onbetaalde Ruiters, hadden 't geduld verlooren,
en de Wapens opgevat. Om hen te stillen, of tot reden te
brengen, trok de Graaf tegen hen op. Niet zo gemakkelijk,
egter, viel dit, als men van diergelijken hoop verwacht hadt.
De Boeren waren eenige duizenden sterk, en hadden aan 't
hoofd een goed getal goeffende Soldaaten. Zij noemden zich
den *Vertwijfelden Hoop*, en voerden in hunne Vaandels een
Zwaard met eenen halven Eijdrop, met den uitgelopen Dooier
daar nevens. *Zij hadden*, zeiden ze, zinspeelende op deeze
leuze, *tot nog toe, niet om 't Ey willen vegten, doch moesten*
't nu wel om de Schaal doen. Meerdere moeite, evenwel,
was 'er vast, aan het 't onderbrengen van deezen hoop, zo
van wegens 't getal, als de leidslieden en aanvoeders, dan
HOHENLO verwacht hadt. Niet zonder gevaar van eigen leeven
wierdt hij genoodzaakt, met zijne Troepen, de wijk te nee-
men tot op de grenzen van het Graaffchap *Berg*. Kort daar
op, nogthans, zich hersteld hebbende, zat hij hun kort op de
hielen, en noodzaakte hen, de wapens neder te leggen. Thans
voor *Oldenzeel* getrokken zijnde, deedt hij de inwooners zijn
eigen Vaandel voor Bezetting inneemen.

Omtrent deezen tijd was te *Zwolle* eenige oproer ontstaan,
ter gelegenheid dat men aldaar weigerde Staatfche Bezetting
in te neemen, en eenige afgezette Regenten om den vermaar-
den MARTEN SCHENK, toen nog Spaansgezind, geschreeven had-
den. HOHENLO, derwaarts getrokken, ontmoet SCHENK,
op de Hardenberger Heide. Spoedig wierden zij hier handge-
meen, op den vollen middag van den zeventienden Junij des
Jaars 1580. Het was een zeer heete dag, en het Volk van
HOHENLO, 't welk, bovendien, de Zon recht in het aangezicht
hadt, zwaar vermoeid, door eenen moeilijken optogt over eene
barre Heide, op welke verscheiden lieden van aanzien van dorst
verfmagt waren. 't Een en ander deedt den strijd eenen uitflag
neemen ten nadeele van HOHENLO, die gezegd wordt, hier wel
vijftienhonderd Man, en onder deeze verscheiden Edellieden,
verlooren te hebben.

Zo ongelukkig, als in deeze ontmoeting, slaagde hij ook, kort daar naa, in zijne pooging om *Delfzyl* te ontzetten, 't welk door SCHENK en RENNENBERG belegerd wierdt gehouden. Op den eenentwintigsten Julij des bovengemelden jaars, verscheen de Graaf, op de Eems, in 't gezigt der Vestinge, met zevenhonderd Soldaaten, en weinig minder dan vijftig Schepen. Heer JOHAN VAN DUIVENVOORDE, *Heer van Warmond*, Admiraal van *Holland*, kwam hier op den derden dag bij hem. HOHENLO hadt niets mede gebragt om de belegerden te spijzigen: waarom men na *Enbden* zondt, in hoope van aldaar iets te zullen opdoen; doch vrugteloos. Nu wierdt in overleg genomen, of hem eene landing geraaden ware; doch men zag 'er af, op de aankomst van RENNENBERG met nieuwe versterkinge. Naa eenige dagen nutteloos toevens, begaf zich HOHENLO heimelijk na *Dokkum* in *Friesland*, van waar hij zich eerlang meester maakte van den Schans *de Opflag*, en vervolgens ook van *Monnikesijl*. Die van *Delfzijl*, hebbende nu vierentwintig dagen 't leeven gehouden bij louter Boter en Kaas, zonder Brood, moesten zich eindelijk gewonnen geven.

In 't begin der volgende Maand Augustus sloeg de Graaf VAN HEHENLO op weg na *Groningen*. Bij zijne komst te *Nijenroode*, dreef hij de *Rennenbergschen* van daar tot onder het geschut der Stad, en sloeg zich, met zijn Leger, neder in 't Dorp *Haren*, een half uur gaans van *Groningen*; 't welk hij 's anderendaags zo dicht naderde, dat de Overste ZADENISKI, staande aan zijne zijde, met een stuk ijzer, geschooten uit de Stad, aan zijn been gekwetst wierdt. In 't eerst leide men in beraad om *Groningen* in te sluiten; doch dit wierdt afgekeurd, en HOHENLO te raade, om zich neder te slaan in het Dorp *Zuidlaren*. Hier lag hij tot den twaalfden der Maand, wanneer hij op weg sloeg na *Koeverden*. Hij naderde het Stedeken in den avond; en rijdende rondom hetzelfde, met Graave WILLEM VAN NASSAU, wierdt deeze, met een zesponds Kogel, uit een der Bolwerken op hem gemikt, het linker been, pas beneden de knie, in stukken geschooten. Hoewel hij 'er van geneezen wierdt, liep hij 'er, eger, altoos kreupel aan. Naa twee dagen ging de Plaats over aan HOHENLO, bij Verdrag. Daarnaa,

een

een gedeelte zijns Legers, hier en daar, in Bezetting gelaaten hebbende, voerde hij het overige na *Linge*, en voorts na *Wedde*; van waar hij, het oog hebbende op *Delfzyl*, derwaarts optrok. **RENNENBERG**, dit finaldeelen van HOHENLO's Krijgsvolk verneemende, zocht daar mede zijn voordeel te doen; en pakte den Graaf aan op de *Bourtanger Heide*. Hevig wierdt hier gevochten, met merkelyk verlies aan weerkanten, doch allermeest aan de zijde van HOHENLO, die hier meer dan duizend man liet; en zelve, met het overschot van 't Leger, de vlugt moest nemen; latende het Geschut, welk hij voor *Wedde* hadt geplant, in den loop.

In 't volgende Jaar 1581 bevondt zich HOHENLO in *Friesland*, ter gelegenheid der komfte van Prins WILLEM in dat Gewest; derwaarts gereisd op verzoek van 's Lands Staaten. De Graaf verscheen aldaar, om zich te verdedigen voor de Staaten, ter overstaan van zijne Doorluchtigheid, over zijn gehouden gedrag in het Gevegt op de *Bourtanger Heide*, waar omtrent, meende hij, zomnigen hem in zijne eere gekwetst hadden. De Staaten hielden zich, als of hun deeze zaak niet aanging, en zij van een straatgerugt geene rekenfchap fchuldig waren. Doch HOHENLO bewees hun, dat zij, om kruid, lood en andere versterking van hem ernstig zijnde aangezocht, zijne behoefte niet vervuld, en alzo tot de finaldeeling zijns Legers aanleiding gegeven hadden; en dat dit de oorzaak was der jongste Nederlaage. Gunstiger was het geluk den Graave, in 't Jaar 1582; wanneer hij, in de Maand September, het beleg geflagen hebbende om *Meegen*, in *Brabant*, zich van die Stad, en andere plaatzen, in dien oord, van mindere aangelegenheid, meester maakte. Merkelyk ongenoegen rees 'er, ten deezen tijde, tusfchen den Graaf en SONOY, Stadhouer van *Noordholland*, ter gelegenheid als deeze, zonder den Graave te kennen, de Bezettingen der Steden, zo hier als elders, naar eigen goedduncken, dikmaals verwisfelde; 't welk HOHENLO meende, niet dan op zijn bevel, althans niet zonder zijn medeweeten, te mogen gefchieden: weshalven hij den Stadhouer met afzetting dreigde. SONOY, kennende 's Graaven heethoofdigheid, nam de toevlugt tot Prins WILLEM; door wiens tusfchenspraak, vervolgens, de twist in der minne wierdt bijgeleid.

HOHENLO, wien nu 't geluk, verscheiden maalen, niet zeer voordeelig hadt toegelachen, slaagde evenwel niet altoos even ongunstig. De Spaansche Overste VERDUGO hadt het beleg geslagen voor *Lochem*, in 't Graaffschap *Zutfen*. Om hem van daar te jaagen, deedt de Graaf, gesterkt met Graave WILLEM LODEWYK VAN NASSAU, op hem eenen aanval, met vijfendertighonderd Soldaaten en duizend Ruiters, doch wierden, dit maal, afgeslagen. De benaauwde toestand der Stad, binnen welke men, nu al eenigen tijd, zich met paerdeveesch hadt moeten behelpen, was eene genoegzaame drangreden voor HOHENLO, ter spoedige bijeenzameling van meerder magt. Deeze bekoomen hebbende, nevens vier zwaare stukken Geschut, naderde hij, van nieuws, de Plaats, en hadt het geluk, den vijand uit eene groote Sterkte, bij 't Huis *ter Wilde*, een half uur gaans van *Lochem*, verdreeven hebbende, eenen openen weg derwaarts te baanen, en de benaauwde Stedelingen van mondkost en andere noodwendigheden te verzorgen. VERDUGO, thans geenens kans ziende om de Stad te winnen, brak het beleg op, en verliet alle zijne Schanzen. Zo gelukkig als in 't ontzetten van deeze Stad, slaagde hij, in 't volgende Jaar 1583, bij *Ter Neuse*, werwaarts hij met negentien Vaandelen Knegten was getrokken, in het bouwen van eenen Schans of geweldig zwaar Blokhuis; dit moest dienen om de Schelde te beveiligen en open te houden, als mede om den vijand in *Vlaanderen* afbreuk te kunnen doen.

Veel nadeels dedden, omtrent deezen tijd, de Spaansgezinden in en om de *Veluwe*, alwaar zij nog de Stad *Zutfen* in hadden. Om hun dien euvelmoed te verleeren, verzamelde HOHENLO, in 't begin des Jaars 1584, eene Bende van omtrent tienduizend man, en verscheen met dezelve voor den sterken Schans, tegenover *Zutfen* gelegen. De Maanden April en Mai fleet hij genoegzaam geheel, zonder iet merkwaardigs verrigt te hebben. Naa veel verlooren arbeid en kosten, wierdt hij, eindelijk, te raade, eene Halvemaan, van verscheiden kleine Blokhuijen, met Schanswerk zamengevoegd, te leggen van den oever ter eener tot aan den oever ter andere zijde der vijandlijke Sterkte. In groote benaauwdheid bragt hij, met deezen vond, zo wel de Stad *Zutfen* zelve, als den Schans daar voor. Nogthans gelukte het, nu en dan, den Veldheere VERDUGO, om de Stad te spijzigen.

Hag

Het ontijdig sterven van Prinse WILLEM DEN I, in dit zelfde jaar, voorgevallen, diende ter bevordering van HOHENLO tot hooger Krijgsbewind. In de Maand October, naamelijk, zondt de Graaf een uitvoerig Vertoog aan de Hollandsche Staaten, waar in hij, naa eene optelling van zijne diensten, den Lande beweezen, verzogt om onderrigting, onder welken naam hij, die tot nog toe, als Luitenant-Generaal, in den Eed van wijlen zijne Doorluchtigheid gestaan hadt, voortaan zoude gebieden over de Krijgsmagt, welke, volgens zijn schrijven, thans geenen anderen Eed wilde doen, dan aan Graave MAURITS en aan de Staaten van Holland. Tevens klaagde hij, in dit Vertoog, over de Algemeene Staaten, die hem, voor de honderduizend Guldens, door zijne Vrouwe Moeder aan hent overgemaakt, en hunnenthalve door hem gefild, nooit eene redelijke voldoening hadden willen geeven. Men hadt hem, in zijne verlegenheid om gereede penningen, wel geweezet op de Stad *Roermonde* en 't Huis te *Meghen*, om 'er vierduizend Guldens te beuren, doch hij aldaar geen enkelen stuiver kunnen bekoomen. Hierom herhaalde hij zijn verzoek, om te mogen weeten, onder welken Eed voortaan het Krijgsvolk staan zoude; als mede, waar hij de penningen zoude vinden, noodig tot zijnen overtocht na *Zeeland*, werwaarts hij, omtrent deezen tijd, was ontbooden, om op den vijand een waakend oog te houden.

De Staaten van Holland, over dit schrijven, het gevoelen van den Raad van Regeeringe hebbende ingenomen, en naa behoorlijk overleg in hunne Vergaderinge, wierden voorts te raade, aan den Graave eenige Gemagtigden te zenden. Hun last hield in, denzelve, uit naam der Staaten, te bedanken voor de menigvuldige en getrouwe diensten, aan den Lande beweezen, met verzoek om in 't vervolg, met den zelfden ijver, daar in te volharden, en met naame, om zijne overkomst na *Zeeland* te verhaasten, ten einde om het ontzet van *Antwerpen* te bevorderen, 't welk thans, door 's Lands vijand, belegerd was. Wijders moesten de Afgevaardigden bij den Graave aanhouden, dat dezelve den last van *Algemeenen Veldoverste* gelsefde te aanvaarden, van wegen de Staaten van *Holland* en *Zeeland*, en daarop den Eed af te leggen. Voor deeze waardigheid moesten

zij den Graave aanbieden eene maandelijksche Wedde van vijftienhonderd, of ten meeste tweeduizend Guldens. Voorts zou het Krijgsvolk den Eed van getrouwheid doen aan de Regeeringe, en dien van gehoorzaamheid aan den Graave. Alle deeze voorstellen liet HOHENLO zich welgevallen; die, voorts daar op, na *Zeeland* de reize aannam, en van daar na *Bergen op den Zoom*, met een goed deel Krijgsvolk, om die Stad te dekken tegen een verraad, waar van hij de lucht hadt gekreegen, haar gedreigd door den Overste der Stad BEERWOOD, doch die nu, door HOHENLO, in alle zijne gangen, wordende naagegaan, van zijn snood ontwerp afzag en tot den Hertog van PARMA overliep.

In den aanvang des Jaars 1585 deedt de Graaf van HOHENLO eenen aanflag op 's *Hertogenbosch*, die, in 't eerst, zich gunstig liet aanzien, doch eindelijk geheel te leur liep. De stoutheid des bedrijs verdient dat wij 'er een beknopt verslag van geeven. De aanflag geschiedde met overleg en medewerking van eenen Hopman JULIAAN VAN KLEERHAGE, een *Bruselaar*, doch getrouwd met eene Vrouwe van goeden huize van 's *Hertogenbosch*, en dus der gelegenheid van die Stad volkomen kundig. De Graaf, thans toebereidzels maakende tot het ontzet van *Antwerpen*, hadt eene goede Krijgsmagt verzameld te *Bergen op den Zoom* en andere plaatzen in dien oord. Van deeze nam hij tot zich vierduizend Knegten, en eenig Paerdevolk, en verscheen 'er mede, in den nacht van den negentienden tot den twintigsten van de Maand Januarij, voor 's *Hertogenbosch*. Toen zondt hij zestig Soldaaten af, onder Hopman KLEERHAGE, die, gantsch stil, over de *Hamei* geklommen, zich verschoolen in twee ledige Dagwagthuisjes, buiten de *Vuchterpoort*. Bij het openen van dezelve, 's morgens ten acht uure, koomen zij uit hunne schuilplaatze ten voorschijn, overvallen de wagt, dooden 'er eenigen van, drijven andere op de vlugt, en overmeesteren aldus de Poort. Nu koomen de Soldaaten, welke HOHENLO bij zich hadt gehouden, insgelijks toeschieten. Onder de vreugdekreet *Vidorie! Vidorie!* streeven ze gezamentlijk ter Stad in. Eenigen maaken zich meester van het Geschut en den Kruidtoren op de Wallen; anderen rukken, tot hun ongeluk, door de Koningsfraat tot

VOOR

voor de Postelstraat. Hier vernamen ze eenige Ruiters, 's daags te vooren in de Stad gekoomen tot geleide van eenige Koopmanschappen, en thans, om te vertrekken, wederom opgezeeten. De Staatschen, hier van onbewust, en mids de Ruiters weerstand booden, meenden thans dat de toeleg ontdekt was, en worden van benaauwde vreeze bevangen. Intusfchen kwam de Heer van HAUTEPENNE, die hier ziek hadt gelegen, en hog niet volkomen hersteld was, mede ten voorschijn, en gaf de noodige bevelen, om den Staatschen zo op de Wallen als in de Stad, te keer te gaan. Angst onder deeze, en zorgeloosheid onder de eerstgemelden, die, onkundig van 't geen hunnen makkeren wedervoer, vast aan het plonderen waren geslagen, was oorzaak dat de Boschenaars wel haast de overhand bekwamen, en veelen ter Poorte uit dreeven. HOHENLO, niets anders waanende of de Stad ware de zijne, dit vlugten ziende, meende van spijt te barsten. Vergeefs nam hij schelden, vloeken, dreigen en slaan te baate, om den vlugtenden hoop tot staan te brengen en te rug te drijven. Hier bij kwam nog, dat de Portier, bij 't verasfen der Stad gewond en gevlugt, nu wederom ten voorschijn kwam, de Valbalken der Poorte los liet, en alzo dezelve digt kreeg. KLEERHAGE, meenende dat op HOHENLO's last de Poort geslooten was, deedt, van binnen, nog eenigen tegenweer; tot dat hij, alles verlooren agtende, van den Kruistoren in de Gragt sprong, en alzo zijn leeven bergde. Meer dan vierhonderd man, aan 's Graaven zijde, schooten 't leeven in bij deezen mislukten aanslag.

Beter gelukte aan HOHENLO, in dat zelfde jaar, de toeleg op *Liefkenshoek*. Nevens JUSTINUS VAN NASSAU, Natuurlijken Zoon van WILLEM DEN I, thans Admiraal van *Zeeland*, derwaarts gezonden, door de Staaten, verscheenen ze voor de Plaats met eenige wel bemande Hulken. In de Marzen van deeze plaatsten ze een goed aantal Muskettiers, die, bij wasfend water en 't rijzen der Vaartuigen, zo hoog stonden, dat ze over de Borstweeringen konden heenen zien, en het dien van binnen zo bang maakten, dat ze spoedig van schieten aflieten. Thans eenige manschap hebbende doen aan land treden, gaf de Bevelhebber straks de Vesting over aan HOHENLO; wien 't, kort daar naa, bij zommigen, kwalijk wierdt genomen, dat hij, zo als

de Heer VAN ALDEGONDE hem geraaden hadt, thans verzuimde, eene Sterkte op te werpen op den Dijk, aan 't gat bij *Kallo*; als zullende hij, door dit middel, merkelyk nadeel hebben kunnen toebrengen aan den besaamden Brug, door *PARMA* voor *Antwerpen* geslagen. Anderen, egter, spraken, hier omtrent den Graaf vrij van alle schuld. Merkelyken weer deedt, inderdaad, HOHENLO, om die Stad tot hulpe te koomen; zo aan den Kouwensteinschen Dijk, als door zich in perfoon na *Antwerpen* te begeeven, om de Burgerij te vertroosten en moed in 't hart te spreken. Hij vertoefde 'er eenigen tijd, en vermaande, bij zijn vertrek, met milde beloften, de Wethouderschap tot eene standvastige volhardinge. Men weet, hoe 't, kort daar op, met de Stad verging.

Toen vervolgens de Graaf VAN LEICESTER, door 's Lands Staaten, tot Algemeenen Landvoogd was aangenomen, deedt hij den Graave VAN HOHENLO het Algemeene Stadhouderschap onder hem, over de geheele Krijgsmagt der Vereenigde Gewesten, aanbieden. Doch de Graaf bedankte beleefdelyk voor deeze eere, en wees het aanbod van de hand; hij gaf voor reden, dat hij zijne schouders te zwak kende tot het draagen van zo een zwaaren last. Agter deeze voorgewende, was, meende men, als eene waare reden verborgen, dat hij, liever dan den Engelsman, tot zijn betaalsheeren hadt als de Staaten van *Holland* en *Zeeland*, welke hem voor Stedehouder huns bijzonderen Landvoods hadden aangenomen.

Bestendig onthieldt zich nu HOHENLO in den oord, alwaar de Spanjaards hunne voornaamste kragt oeffenden. Zij hadden thans het beleg geslagen voor de Stad *Grave*, welke door den Graaf merkelyke hulp wierdt toegebracht, door zijn bevel tot het doorsteeken der Dijken; waar door hij MANSFELD verhinderde in zijn oogmerk tot het opwerpen van eenen Schans. Tevens gaf het water, welk hij, hier door, over 't Land bragt, hem gelegenheid, om met Schuiten de benaauwde Stedelingen van Eetwaren te verzorgen. Grooter, egter, was de afbreuk, welke hij, omtrent dien zelfden tijd, den vijand toebragt, door een gevegt, welk hij hieldt met eenige Spaansche Troepen, die van boven herwaarts kwamen, om de Koninklijke magt te versterken. Ruim driehonderd Koningsgezinden, en onder deeze ver-

schei-

scheiden Bevelhebbers, schooten 't leeven in bij die ontmoeting; welke, evenwel, ook op ruim honderd man van de Staatſcheu op gelijken prijs te ſtaan kwam. Een gevolg deezer zege was, het winnen van de Huizen *Batenburg* en *Empel*, en het verzorgen van *Grave*, van mond- en krijgsbehoeften, met tuſſchen de dertig en veertig Schuiten.

Kort naa dit voordeel, deedt HOHENLO eenen inval in *Brabant*; zijn oogmerk was, zich aldaar van eenige Sterkten te verzekeren. Toen hem dit mislukte, zegt hij zijne teleurstelling te boeten met het berooven en plonderen van de *Langeſtraat*. Op deezen zelfden togt leidde de Graaf eene hinderlaage bij *Breda*. Uit deeze deedt hij eenen aanval op een Spaansch Korneet, en verfloeg hetzelve, en kreeg, daarenboven, zekeren Engelschen Hopman, *WALTA* genaamd, gevangen. Eertijds hadt deeze de Stad *Aalst* verkogt, was zedert tot den vijand overgelopen, en hadt denzelve al dien tijd gediend. HOHENLO zondt den verraaider aan den Graave VAN LEICESTER, in den waarſchijnlijkken waan, dat deeze hem, voor zijn wanbedrijf, naar verdienſte zou doen ſtraffen. De Engelsche Landvoogd, daarentegen, ſchonk hem niet ſlegts zijne vrijheid, maar gunde hem vervolgens eene plaats onder zijne lijfwagt. Gegronnd en regtmatig was dan ook het morrend geluit, welk deswegen, bij HOHENLO en andere Nederlandſche Overſten, opging. Gereedelijk liet hij zich daarom overhaalen, op het verzoek van een goed aantal Krijgsbevelhebbers, om den Landvoogd zeker Gefchrift te overhandigen, waarin dezelve hun ongenoegen te kennen gaven, over het bevorderen tot hooger bewind van uitlandſche Krijgſlieden, vooral Engelsche, ten nadeele van de inlanders.

In dit zelfde jaar keerde de Graaf wederom voor *Zutfen*, alwaar hij, ruim twee jaaren geleeden, inſgelijks zijne Krijgshafzigheid betoond hadt. Thans, omtrent het midden van de Maand October, bemagtigde hij eenen der Schanzen, voor de Stad, waar in driehonderd Soldaaten lagen. In het beſtormen der Sterkte ontving HOHENLO eene wonde in 't aangezicht, die hem, vermids 'er het koudvuur in kwam, en de koorts daar toe floeg, den dood dreigde, doch eindelijk, zich tot geneezing ſchikkende, hem in zo verre met den ſchrik vrij liet.

Terwijl de Graaf nog aan deeze wonde zukkede, deedt hij zich na *Delft* voeren, op de ingekoomene tijding van LEICESTERS naderende vertrek na *Engeland*, in de meening om van denzelven afscheid te neemen. Doch de Landvoogd nam zijnen weg voorbij *Delft* na *Maaslandsluis*, zonder den Graaf aan te spreken of te ontbieden. Deeze, hier uit eenig misnoegen bij den Engelsman op hem vermoedende, deedt, door brief en tode, zijne bereidvaardigheid betuigen, ingevalle tegen hem eenige aanklagt ware, zich deswegen te zuiveren. Veelligt zat den Landvoogd 's Graaven straks gemelde vrijmoedigheid nog in den krop. Althans HOHENLO bekwam geen ander bescheid, dan dat hij den Engelschen Hopman EDUARD NORRITS verongelijkt hadt. 't Was, naamelijk, gebeurd, dat deeze nevens den Veldmaarschalk PELHAM, bij den Graaf, te *Geertruidenberg* ter maaltijd genodigd zijnde, de beide Engelschen, over tafel, in hevige woorden raakten. HOHENLO, wien deeze stoornis der vreugde verdroot, geboodt, met eenige hevigheid, aan beiden het zwijgen. NORRITS, in stede van gehoorzaamen, hierop bitsch bescheid geevende, worp hem de Graaf, die driftig van aart was, met het dekzel van een gouden Kop naar 't hoofd, zo dat hij 'er door gekwetst wierdt. Thans ontveinsde NORRITS 't geen hem in 't hart stak. Naderhand, op eenen tijd als HOHENLO in 's *Hage* was, kwam hij aldaar, heimelijk, met eenige Muskettiers, onzeker met wat inzicht. Zeker is 't, dat de Hollandsche Staaten daarop geen goed oog moeten gehad hebben, wijl zij hem, zo dra ze 'er agter kwamen, deeden vertrekken. Zedert zondt NORRITS een brief van uitdaaginge tot een tweegevegt aan den Graave, die daarop antwoordde, zo dra hij geneezen ware, hem voldoening te zullen geeven. Doch als LEICESTER hier agter kwam, om iet ergers te verhoeden, nam hij NORRITS mede na *Engeland*. Door dit voorval bleef het geschil voortduuren, tot in de lente des volgenden jaars, wanneer het, door de tusschenspraak van Prinse MAURITS en den Heere BUKKENHORST, Engelschen Gezant, wierdt bijgeleid. Zedert heeft de Graaf, meer dan eens, aan verscheiden perfoonen, verzekerd, dat LEICESTER een aanslag op zijn leeven hadt gefmeed. Ook zijn 'er bewijzen voor handen, dat Koningin ELIZABETH bevel hadt gegeeven om hem op te ligten; doch dat haar

Ge-

Gezant zulks afried, om de zwarigheden, daar mede gemoeid: onder andere dat de Graaf thans zo groot gezag hadt in de Nederlanden, dat men de Steden en Plaatzten, staande onder zijn bewind, bezwaarlijk van hem zoude aftrekken; als mede dat het vatten van HOHENLO den jongen MAURITS, die hem als zinnen Vader aanmerkte, ligtelijk geheel en al van *Engeland* zoude kunnen vervreemden.

LEICESTER hadt nog de reize na *Engeland* niet aangenomen, toen Prins MAURITS en HOHENLO eenen inval deeden in *Brabant*, met oogmerk om alzo den Hertog VAN PARMA te verwijderen van de Stad *Sluis*, welke hij thans belegerd hielt. Zij verbrandden verscheiden Dorpen en gehugten, plonderden de Huizen van *Loon* en *Baxtil*, en verspreidden alzo schrik en verwoesting door 't gantsche Gewest. Zij namen den aftogt, op het naderen van HAUTEPENNE. MAURITS reisde na *Zeeland*, doch HOHENLO, blijvende in dien oord, leide een Brug over de *Maaze*, en sloeg 't beleg om den Schans *Engelen*. HAUTEPENNE tastte hem hier aan, en doodde hem bijkans driehonderd man, doch verloor 'er ruim zo veel, en zelve, nog dien eigen dag, het leven, aan eene wonde, in dat gevegt bekoomen. De Schans viel kort hier naa in handen van HOHENLO, die hem voorts met den naam *Crevecoeur*, dat is, Hartzeer, doopte. Thans besloot de Graaf, op 's *Hertogenbosch* eenen kans te waagen; en, meent men, zou dezelve ook gelukt zijn, indien hem genoegzaame versterking ware toegeschikt. Doch uit afgunst tegen zijne eere schijnt hem dezelve, door kwalijkgezinden, te zijn onthouden. Althans wordt verzekerd, dat Hopman KLEERHAGE, boven vermeld, zich ergens zou hebben laten ontvallen, dat 'er genoeg in voorzien was, om Graaf HOHENLO niet veel te doen uitvoeren. Dit was alzo olij in 't vuur, staande het misverstand, zints eenigen tijd, tusschen LEICESTER en HOHENLO gereezen.

Zommigen, in aanmerking neemende het nadeel eener voortdurende verwijderinge, tusschen Mannen van zo veel aanzien en gezags, begonnen nu hunne poogingen aan te wenden om hen te zamen te bevredigen. LEICESTER was daar toe niet ongenegen, doch de andere tot zo verre afkeerig, dat hij zelf zich niet wilde laten beweegen, om van *ter Veere* na *Middelburg*

ze koomen, tot het houden van een mondgefprek. Hij gaf voor reden, geenens kans te zien tot eene oprechte verzoening, naa alle de blijken van ongenegenheid, door den Landvoogd hem beweezen; doch hij voegde 'er nevens, gemerkt de onontbeerlijkheid van 's Landvoogds bewind tot dienst van het Land, voor zich zelven niets anders te begeeren, dan een eerlijken Onslagbrief, met verlof om na *Duitschland* te mogen keeren, of na *Deenemarken*, welks Koning, gelijk hij met brieven toonde, onlangs om zijne overkomst verzogt hadt. Alleenlijk vorderde hij vooraf, dat de Steden en Sterkten, onder zijn gebied, welke hij zou moeten ruimen, gesteld wierden onder het gezag van de geenens, welke hij diende, te weteen, de Staaten van Holland en Prinsse MAURITS, met herstelling van de Vrijheden en Voorregten, bij dezelve genooten, ten tijde van Prinsse WILLEM DEN I. Te meer drong de Graaf hier op aan, alzo hij zeide, daar omtrent verscheiden misbruiken en inbreuken te hebben vernomen, door de oproerigheid der Ingezeetenens tegen de Overheid, als mede de heimelijke beledingen en valsche uitstrooizels van zommige Predikanten en andere Kerkelijke perfoonen. Indien deeze misbruiken geweerd, en zekere perfoonen uit het Hof des Landvoogds gezet wierden, wilde hij zich voor de voeten van LEICESTER nederwerpen, uit eerbied voor hem, en vooral voor Koninginne ELIZABETH. De fierheid van den Duitfcher, door niet te willen afgaan van zijne aanbiedingen, en de listige heerschezucht des Engelsmans, wiens bewilliging vermindering van aanzien ten gevolge zou gehad hebben, was oorzaak dat 'er niets wierdt van de gewenschte bevrediging.

Niet veel gedenkwaardigs schijnt HOHENLO verrigt te hebben, zints deezen tijd tot in den Jaare 1593, wanneer wij hem, in 't Staatfche Leger onder Prins MAURITS, in 't beleg van *Geertruidenberg* ontmoeten. Een inval van HOHENLO baarde hier een zwaaren ramp voor de belegerden. Gemerkt hebbende, dat de Bevelhebbers binnen de Plaats, van den Toren der Groote Kerke, alles, wat in 't Leger omgingen, bespiedden, en, daarbenevens, weetende dat 'er, dagelijks, ontzet verwacht wierdt, maakte de Graaf een valsch Alarm, aan dien kant, van welken het ontzet moest naderen. Straks klom de

Stad-

Stadvoogd met eenige Oversten op den Toren, om te verneemen wat 'er gaande ware. Thans nam HOHENLO zijnen slag waar. Eene menigte stukken Geschut, welke hij op den Toren gemikt hadt, doet hij, op eenmaal en te gelijk, losbrauden, met dat gevolg dat het gebouw nederstortte, en den Bevelhebber nevens eenige Oversten in zijnen val medesleepte. Naaderhand bekam de Graaf zelve eene wonde, in eene der schermutzelingen, welke hij, dikmaals, te ligtzinnig waagde.

't Laatste krijgsbedrijf van den Graave van HOHENLO, was de bemagtiging van *Gennep*, in den Jaare 1599. Zijne levenswijze, vooral in 't laatste zijner dagen, zal de reden geweest zijn, dat hij, zedert, niet veel aanmerkelijks konde verrigten. Hij hadt zich overgegeeven aan brasfen en drinken, en bekam hier door eene stramheid in de Leden, welke hem tot den Dienst onbekwaam maakte. Zijne dapperheid, hoewel nu en dan met roekeloosheid gepaard, wierdt algezeen geroemd. Zijn beleid, egter, was daar aan niet evenredig. En dit zal, veelligt, de oorzaak geweest zijn, dat meenig aanslag hem mislukte, en hij geene zo groote voordeelen als Prins MAURITS heeft behaald. Hij storf te *Tsfelslein*, op den vijfdien Maart des Jaars 1606.

Zie BOR, VAN METEREN en HOOFT.

HOL, (JAN) een Schoenmakersgezel, geboortig te *Heel*, een Dorp in den *Bommelerwaard*; een eerroovend Lasteraar der Amsterdamsche Regeeringe, welke, door opflooken van anderen, of in 't vooruitzigt op eene goede belooning, dezelve in merkelijke moeite bragt; in den tijd, toen zekere lieden haar geen genegen hart toedroegen, ter zaake van het vermaarde geschil, raakende het verzenden van de Nominatie van Schepenen van *Amsterdam* aan Prinsf WILLEM DEN III, terwijl deeze op den throon van *Engeland* zat, en aldaar zijn gewoon verblijf hielt. 't Geval van den eerloozen JAN HOL wordt aldus verhaald.

In den aanvang des Jaars 1689 zich bevindende in den Schans *Philippine*, wierdt hij aldaar in hegtenis genomen. Men zag hem

hem aan voor een Verspieder, omdat hij verzeld was van eenen vrouwspersoon, in mangewaast verkleed, en die naderhand bleek, met hem in ongeoorloofde gemeenschap geleefd te hebben. De Ligtekooi, daar men geenen vat op hadt, liet men, naa eene korte opluiking, met eenig reiscgeld, loopen. HOL, bij welken men eenige verdagte papieren hadt gevonden, wierdt eerst te *Philippine*, en vervolgens te *Sluis in Vlaanderen* ondervraagd. Doch vermids zijne bekentenis zeer verwaard was, en zomtjids zich zelve wederprak, schreef de Graaf VAN HOORNE, Gouverneur der plaatze, over het geval aan de Algemeene Staaten; die, vervolgens, last gaven om de gevangene over te zenden na 's *Hage*, alwaar hij de Voorpoort tot zijnen Kerker bekwam. Door Gelastigden van den Raad van Staate, bij herhaaling, ondervraagd zijnde, kwam 's Mans bekentenis, hoofdzaakelijk, hier op neder: „ Voorzien van
 „ eenen Brief van voorschrijvinge van den Heere VAN WER-
 „ KENDAM aan Burgemeesteren van *Amsterdam*, was hij, in
 „ 't laatst van 't Jaar 1688, in deeze Stad gekoomen, met
 „ oogmerk om den Heeren voor te slaan een middel van zij-
 „ ne uitvindinge, om versch water in of nabij de Stad te
 „ brengen. Zijn voorslag zijnde van de hand geweezen, en
 „ hij, diensvolgens, op zekeren avond uit de Stad willende
 „ vertrekken, was hem, op de Utrechtsehe Straat, een Heer
 „ ontmoet, die hem afvraagde, of hij de persoon niet was, die
 „ eenen Brief aan Burgemeesteren hadt gebragt? HOL, hierop
 „ toestemmende geantwoord hebbende, hadt de onbekende Heer
 „ hem mede genomen, en in een huis gebragt, alwaar nog an-
 „ dere Heeren zaten. Hier wierdt hem gevraagd, of hij we-
 „ eenen Eed van geheimhoudinge zou willen afleggen, indien
 „ men hem eene zaak van gewigt toevertrouwde. Hij toonde
 „ zich daar toe genegen, indien het geheim iet goeds ware.
 „ Thans vergde men van hem, het overbrengen van eenen
 „ Brief aan den Gouverneur van *Rhijnberk*, welke Stad toen-
 „ maals in Fransche handen was, en eenen anderen aan den Hee-
 „ re DE LOUVOIS, Staatsdienaar van Koning *LODEWYK DEN XIV.*
 „ De vergaderde Heeren waren drie in getal, en een van hun-
 „ APPELMAN genaamd. De naamen der twee overigen wist hij
 „ niet, maar wel dat ze langer van lichaamsgehalte waren dan
 „ „ deeze

„ deze Heer. Vervolgens hadden ze hem twee Brieven ter
 „ hand gesteld: den eenen aan den Gouverneur, den anderen
 „ aan den Koning zelven, doch onder omslag aan LOUVOIS.
 „ Voor het veilig bezorgen van deeze Brieven hadt men hem
 „ honderd Rijksdaalders beloofd, en de helft daar van op hand
 „ gegeven. Met een Cachet, waar op een gekroond Cijfer
 „ stondt, waren de Brieven verzegeld. Op den eersten dag
 „ des Jaars 1689 was hij, met de Brieven, vertrokken uit *Am-*
 „ *sterdam* na *Rhijnberk*; welks Gouverneur, op het vertoo-
 „ nen van den Brief, hem hadt voortgeholpen op *Urdingen*;
 „ van waar hij, over *Nuits*, *Bon*, *Rijnbach*, *Montrojal*,
 „ *Saarlouis*, *Mets*, *Verdun*, *Chalons* en *Parijs*, na *Versail-*
 „ *les* was voortgereisd. Hier hadt hij, voor den Geheimschrij-
 „ ver van den Heere DE LOUVOIS, den Brief, aan den Koning
 „ gerigt, uit het Neder- in 't Hoogduitsch vertaald, waar uit,
 „ vervolgens, dezelve, door den Geheimschrijver, in 't
 „ Fransch was overgezet. De Brief behelsde een verzoek aan
 „ den Koning, om de Amsterdamsche Heeren, tegen 't midden
 „ van April, door middel van een Leger, van de dwingelandije
 „ des Prinzen VAN ORANJE te koomen verlossen: ten welken
 „ einde, naa dat de Steden *Nijmegen* en *Graave* waren ingenom-
 „ men, de Troepen, door de *Veluwe* en over *Utrecht*, op
 „ *Amsterdam* moesten aantrekken. De Brief was getekend
 „ J. APESZ, HENRIK DE LAAT. HOL hadt, aan den Heere DE
 „ LOUVOIS, duidelijc bemerk't, dat dezelve diergelijc schrijven
 „ te gemoete zag. Eindelijc hadt men hem, met een ongete-
 „ kenden Brief, en zonder opschrift, te rug gezonden, doch
 „ mondeling belast, om dien Burgemeester APPELMAN in eigen
 „ handen te stellen." Dus luidde de bekenenis van den eerloo-
 „ zen JAN HOL. Den straks gemelden Brief, in 't Fransch ge-
 „ schreeven, hadt men, inderdaad, bij hem gevonden, ten tijde
 „ zijner gevangenneeminge. Behalven eenige schoone beloften,
 „ las men daar in een verzoek om nader berigt van de magt, wel-
 „ ke de gewaande Schrijvers van den Brief aan den Koning reeds
 „ in handen hadden, tot het gelukkig doen slaagen van deszelfs on-
 „ derneeming. Eindelijc hadt men nog bij HOL gevonden een
 „ eigenhandigen Brief van den Heere DE LOUVOIS aan den Gouver-
 „ neur van *Duinkerken*, behelzende een bevel om hem spoedig
 „ voort te helpen.

De

De verhooring was gefchied voor Gelastigden van den Raad van Staate, op onderscheidene tijden. Wat de gevangene daar in bekend hadt, bleef geheim. Alleenlijk lekte 'er dit van uit, dat hij zich zelven niet gelijk bleef, maar dat hij eenige Amsterdamsche Regenten hadt beschuldigd. Bijkans tien Maanden verliepen 'er, zints HOLS laatste verhoor, dat hij van nieuws ondervraagd wierdt. Thans, 't was op den zeventwintigsten van Loumaand des Jaars 1690, herhaalde hij zijne voorgaande bekentenis, met bijvoeging, dat de Heeren, door welke hij was afgezonden, een heimelijk verbond hadden geslooten met den Koning van *Frankrijk*. Acht dagen laater stondt de gevangene, van nieuws, binnen. Om eene proeve te neemen van 's Mans standvastigheid in zijne bekentenisfe, voerde men hem thans te gemoete, dat 'er eenige Heeren van *Amsterdam* buiten stonden, tegen welke hij zoude verhoord worden. Op dat enkel zeggen bleek zijn cerloos hart; met angst en ontroering riep hij uit: *o God, ik kenne niemand van die Heeren. Ik heb ze nooit gezien. Zij zijn onschuldig.* Nu bragt men hem op den pijnbank, en kreeg, eens en andermaal, vóór, onder en naa de pijniging, uit hem, de bekentenis „ dat hij geene Amsterdamsche Heeren kende; en dat alles „ verdicht was; dat hij zelve de brieven aan den Gouverneur van *Rhinberk* en aan den Koning van *Frankrijk* opgesteld, verzegeld en besteld hadt, alleen met oogmerk om „ te beproeven, of de Franschen wel zo loos waren, als men „ van hun vertelde, en met één om hun eenig geld afhandig „ te maaken.” Op deeze herhaalde bekentenisfen verwagte men nu eene evenredige straffe. Doch men vondt geraaden, hem nogmaals met den Pijnbank te dreigen. Van nieuws hernam hij thans de eerste beschuldiging, met bijvoeging van eenige omstandigheden; alle 't welk hij, egter, wederom in den halze haalde, op de bedreiging van scherper onderzoek. Hoog en duur betuigde hij nu, nimmer door iemand te zijn afgezonden, en bevestigde deeze betuiging buiten pijn en banden. Bij vonnis van den Raad van Staate, wierdt de eerlooze JAN HOL, zedert, veroordeeld tot geezeling en brandmerk, voorts eene opsluiting van vijftien jaaren in het Tughuis, en eindelijk eene altoosduurende ballingschap buiten de Veréénigde Nederlanden. In Wintermaand

des Jaars 1690 ontving hij zijne openbaare straffe te 's *Hertogenbosch*. Twijfelagtig is het, of de overige deelen van zijn Vonnis aan hem volvoerd zijn. Althans vindt men aangetekend, dat hij, ruim veertien Maanden laater, om eenig ander misdrijf, te *Rotterdam* met den dood gestraf is.

Zie. J. WAGENAAR, *Beschrijving van Amsterdam*.

HOLDINGA, (WILKO) een *Friesch* Edelman, en een waardig lid van het aanzienlijk Geslacht van dien naam, 't welk aan de oudste en voornaamste Huizen van het Gewest vermaagfchapt was. Zijn Overgrootvader en Overgrootmoeder waren BOTTE HOLDINGA en LUIPK of LUPK BOLTA, in, of te *Morra*. In een tweede huwelijk hadt BOTTE ter Huisvrouw WYTS JUWSMA, Weduwe van SJAARD JONGEMA. BOTTE, Vader van onzen WILKO, overleedt te *Embden*, in den Jaare 1577, en zijne Moeder te *Leeuwarden*, in 't Jaar 1582. Zijn Oom, MENNO HOLDINGA, was te *Munchen*, in *Beijeren*, getrouwd, en hadt aldaar kinderen verwekt, die, zedert, na *Friesland* schijnen gekeerd te zijn. Althans is 'er eenig blijk voorhanden, dat zij op *Holdinga-State*, te *Finkum*, gewoond hebben. Een ander Oom, WILKO genaamd, liet het leeven, in eenen Oproer, te *Groningen*. Wijders hadt hij twee Moeien: EMERENTIANA, gehuwd aan den vermaarden ENTES, en DODONEA, of DOED, Huisvrouw, eerst van HECTOR VAN HOXWIER, en vervolgens van JOHAN VAN BOETZELAAR VAN ASPEREN.

WILKO'S Vader was BOTTE HOLDINGA, zijne Moeder HAK EYSINGA. Zucht tot Vrijheid, zo wel als tot de Weetenfchappen, gaf nieuwen luister aan zijne adellijke afkomst. De zorgvuldige aankweeking der letterliefe deed hem, eerlang, eene plaats verwerven onder de Raadsheeren van het Provinciaal Gerigsthof van *Friesland*. De eerstgemelde hoedanigheid noopte hem, zo ras het vermaarde Verbondfchrift der Edelen, in het Gewest, was bekend geworden, onder hetzelfde zijnen naam te fchrijven, en aan de ontwerpen van den Stadhouder AREMBERG tegenstand te bieden. Deeze kloekmoedigheid kwam hem op de vlugt

vlugt

vlugt uit het Vaderland te slaan. Hij week na *Emlden*, wierdt vervolgens ingedaagd, en, bij niet verschijnen, gebannen. Niet ledig besteedde hij hier zijnen tijd. Door de zorgc zijns Vaders, een man van letteren, aan de Hoogefchoolc te *Leuven* eene geleerde opvoeding ontvangen hebbende, bezat hij den noodigen voorraad van kundigheden, om den tijd zijner uitlandigheid althans niet onaangenaam voor hem zelveu te besteedeu. Hij schreef verscheiden Verhandelingen, meestal loopende over 't een of ander onderwerp der Natuurlijke Historie. De Schrijvers, welke dit verhaalen, maaken geen duideljk gewag, of zij, door den druk, waereldkundig zijn geworden. Naa dat de woede der tijden eenigzins bedaard was, keerde hij weder in zijn Vaderland, alwaar hij, hoewel dit niet uitdrukkelijk vermeld wordt, wederom in 't een of ander bewind zal gesteld zijn. De tijd zijns overlijdens wordt niet uitdrukkelijk vermeld. Zekerlijk moet dit zijn voorgevallen, naa den dertigften October des Jaars 1594, op welken zijn Uiterste Wil gedagtekend was. Driemaalcn is hij getrouwd geweest: eerst, met TET SJAARDA; vervolgens met N. N. ROORDA, te *Breda*, in den Jaare 1574, overleeden; en eindelijk met HELENA BUNAU, Weduwe van IDZERD DOUMA. Bij deeze drie Vrouwen hadt hij verwekt de volgende kinderen: 1. FEIO, een jongeling van uitsteekenkende verwagtinge, doch, al vroeg, der waereld ontvallen; 2. GEORGIUS, overleeden in den Jaare 1578; 3. GABRIËL, in den Jaare 1573, te *Bremen* gestorven en begraaven; 4. TER; 5. SJOUK; 6. KATHARINA; 7. HARING: alle deeze waren jong, of ongehuwd gestorven; 8. DODONEA, of DOED, die tot haaren eersten Man hadt KEIMPE DONIA, Grietman van Leeuwarderadeel; en voor haaren tweeden Echtgenoot G. F. Vrijheer van SCHWARTZENBURG. Deeze DOED was de laatste van dit vermaard Geslagt. Het Stamhuis van hetzelfde, *Holdinga-State* genaamd, was gelegen onder het Dorp *Anjum*, in de Grietenij Oostdongeradeel; ten tijde der Spaansche beroerten, wierdt het, tot op eene zekere hoogte boven het water, waar uit het was opgehaald, afgebrand. In meer bedaarde tijden, en, veelligt, naa de wederkomst van Heere WILKO in 't Vaderland, is het Slot, op het oude muurwerk, herbouwd. WILKO woonde, intusfchen, eerst op *Sjaarda-State*, onder *Rins-*

mageest, in de Grietenij Dantumadeel; vervolgens op *Douma-State*, te *Britsum*, in de Grietenij Leeuwarderadeel. Waarschijnlijk door het gemelde huwelijk van de Freule DOED, kwam *Holdinga-State* in 't geslagt van SCHWARTZENBERG, in 't welk nog heden, terwijl ik dit schrijve, de voornaam WILKO, en de toenaam HOLDINGA, bekend is. Sedert is het aloud Slot, beurtelings, gekoomen in de adellijke geslagten van AILVA, UNIA, GOSLINGA en eindelijk van BURMANIA. Als eene merkwaardige bijzonderheid, het onderwerp deezer levensschetse raakende, moet ik hier nog melding maaken van de buitengemeene zorg, welke hij voor de plaats zijner begravenis droeg, en zijne uitvoerige schikkingen daar omtrent. Bij Uitersten Wille begeerde hij, bijgezet te worden bij zijne eerste Vrouw, te *Rinsmageest*; of, indien zulks niet konde gebeuren, dan te *Britsum*, of anders te *Leeuwarden*, in de Jakobijner Kerk, in de Begraafplaats van zijn Geslagt. Indien hij buitenslands kwam te sterven, stelde hij het aan de vrienden, daar bij tegenwoordig, om hem eerlijk te doen begraven: 't zij te *Bremen*, bij zijne tweede Echtgenoot, die aldaar, met haar Zoontje GABRIËL, ter aarde was besteld; 't zij te *Emden*, bij zijnen Vader; of anders naar gelegenheid der plaatze, alwaar 't den Heere zou behaagen, hem op te eischen.

Zie VIGLIUS AB AYTA, *Epist. ad Hopp.*

WINSEMII *Hist. FOPPENS, Bibl. Belg.*

J. W. TE WATER.

HOLLAER, (MARINUS) van *Vlissingen*, in *Zeeland*, een dapper Zeeheld, die den Lande zeer gewigtige diensten heeft be-
weezen. In den Slag voor *Gibraltar*, welke 's Lands Admiraal JAKOB VAN HEEMSKERK het leven kostte, was hij, in de hoedanigheid van Kapitein van een Oorlogschip, tegenwoordig. Zedert wierdt hij verheven tot Vice-Admiraal van *Zeeland*. Toen de Spanjaarden, in den Jaare 1631, met een goed aantal Schepen, onder het bevel van Graave JAN VAN NASSAU, van *Antwerpen* afzakten, om eenen aanslag op *Zeeland* te

waagen, voerde HOLLAEER het bevel over de Staatſche Vloot. Spoedig wierdt hij handgemeen met 's Lands vijand, en dreef, naa eên hardnekkig gevegt, denzelven op de vlugt, met verlies van veel Volks en Schepen. Een ſchielijk opkoomende Mist gaf den vlugtenden gelegenheid om binnen te loopen in de zo genaamde *Mosfekreek*. HOLLAEER, hen tot zo verre hebbende naagezet, liet voor de kreek het anker vallen. 's Anderendaags zondt onze Vice-Admiraal bevel aan ABRAHAM TUIJMAN, om den vijand op te zoeken. Wel haast kreeg hij twaalf Sloepen in 't gezigt. Met behulp van de Kapiteinen JAN JAKOBSZ VLEGER en FRANS JANSZ rigtte hij, onder het Volk, welk de Sloepen bemande, eene ſchroomlijke ſlagting aan. Inmiddels klaarde de Mist op. Straks deed HOLLAEER zein om onder Zeil te gaan. In ſlagorde liep hij voorts, met alle zijne Schepen, op de vijanden aan, en bragt dezelve dermaate in verwarring, dat verre de meesten, die, door de vlugt, zich zogten te redden, verdronken of in de handen der Staatſchen vielen. Graaf JAN VAN NASSAU, de Prins VAN BARBAÇON, en Graaf VAN BOSSU en eenige andere voornaame Bevelhebbers, naa het bieden van kloeken wederstand, moesten insgelijks de wijk neemen, en ontkwamen het gevaar door middel van een klein Schuitje. Dus deerlijk liep deeze onderneming te leur, over welke 's Pausen Gezant in de Nederlanden zijnen zegen hadt uitgesproken met de woorden: *Gaat, gij Gezegenden, en verſlaat de Vervloekten*. Het getal der gevangene Spanjaarden wierdt op vierduizend, dat der veroverde Schepen op zesenzeventig begroot. De Straaten van *Zeeland* ſchreeven een plegtigen Dankdag uit, door hun Gewest, over deeze zege, en lieten, daarenboven, een gedenkpenning slaan, waarop men het Jaar- en Dagtal las: XIII Sept. 1631.

Zie *Leven van Maurits en van Fredrik Henrik*; VAN LOON, *Nederl. Historiepen*. D. II. bl. 197.

Hor.

HOLLAND. (*Het GRAAFSCHAP van*) Niet eenorlei zijn de gevoelens der Oudheidkundigen, aangaande den tijd, op welken hetzelfde zijnen aanvang heeft genomen. Volgens zommigen zou dit gebeurd zijn in den Jaare 863, in den persoon van DIRK DEN I. Zekerlijk ontving deeze, hier te Lande, eenig bewind; doch 't blijkt niet zeker, dat het Gewest, aan hem onderhoorig, den naam van *Graaffschap* voerde. Ook was de benaaming van *Holland* toen nog niet bekend. De eerste maal, dat men, van 't een en ander, vindt gewag gemaakt, is, in zekeren Giftbrief van den Jaare 1064, bij welken, door Keizer HENRIK DEN IV, aan WILLEM, Bischof van *Utrecht*, zekere Landen, aan de Utrechtsche Kerke, zo als de Giftbrief luidt, *onregtvaardiglijk ontweldigd*, worden opgedraagen. Benevens andere gewesten, wordt daar in, tuitdrukkelijk en bij naame, *het Graaffschap Holland* genoemd. Binnen veel naauwer bestek, intusfchen, dan naaderhand, was hetzelfde thans bepaald; waarschijnlijk alleen tot *Bodegrave*, en een goed gedeelte lands daaromstreeks; of, volgens anderen, tot de nabuurige landstreek rondom *Dordrecht*.

Zeer wisselvallig, intusfchen, was de eigendom en het gebied der vroegste Graaven, over de Landen, welke zij, onder dien tijtel bezaten. Dus vindt men, dat Keizer RUDOLF, in den Jaare 1276, het Graaffschap van Holland, over 't welk toenmaals FLORIS DE V het bewind voerde, op eenen en den zelfden tijd, opdroeg aan JAN VAN AVENNES, Graave van *Henegouwen*, en aan HERMAN, Graave van *Hennenberg*, in gevalle gemelde FLORIS zonder wettige Erfgenaamen overleedt; wordende, toe reden daar van, 'er nevens gevoegd, dat Graaf FLORIS het Graaffschap van Holland en andere goederen van den Keizer en het Rijk ter Leen bezat.

Ondanks deezen onzekeren eigendom der Graaven, schijnt, egter, het Graaffschap, al vroeg, in rijkdom en aanzien te zijn geklommen. Verscheiden voorbeelden zijn daar van voorhanden. In een Graaffschrift op Graave JAN DEN II, die in den Jaare 1304 overleedt, wordt Holland, reeds in dien tijd, *een zeer rijk Land* genoemd. Van hier dat de Landzaaten, in de oorlogen en oneenigheden van dien tijd, al vroeg wierden ingewikkeld. In den Jaare 1310, weigerden zij hunne hulpe aan Graave WIL-

LEM DEN III; voor reden geëvende dat ze genoeg te doen hadden met het beschermen van hunne eigen kusten, die, door Graaf ROBERT *van Vlaanderen*, met eene landing bedreigd wierden. Veele jaaren laater wierden ze ingewikkeld in eenen Oorlog tegen *Engeland*, en naaderhand met de Oosterfche Steden. Over de grootte van Hollands vermogen en bevolkinge, in den aanvang der Zestiende Eeuwe, kan men, eenigermaate, oordeelen, uit eene nieuwe Belastinge, op de Huizen en Landerijen, als mede een Hoofdgeld, ten dien tijde geheven. Het getal der Landen, aan deeze Belastinge onderhevig, was tweehonderdduizendertig Morgens, dat der Huizen, vijfenveertigduizend, en dat der schattingschuldige perfoonen honderdtweënzeventigduizend. Doch hier nevens dient in aanmerking te worden genomen, dat Holland merkelyk meer Landen, Huizen en Inwooners bevatten; zijnde al wat van den Geestlijken Stand was, of daar onder behoorde, onder deeze opneeminge niet mede begreepen.

Zie boven het *Art.* GRAAVE EN GRAAF-
LYKHEID.

HOLLAND, (*Hof van*) het oudste der twee Hooge Geregts-hoven in die Provincie, doch onzeker wanneer hetzelve zijnen aanvang heeft gekreegen. Volgens zommigen zoude het opgericht zijn door Koning WILLEM, Graaf van *Holland*, in den Jaare 1250; anderen, daarentegen, meenen dat de herkomst veel laater, en wel in den Jaare 1428, moet gesteld worden. Doch de tijd der oprichtinge van minder belang zijnde, dan de kennis van de zaak zelve, zullen wij daar van een beknopt verslag mededeelen. Het *Hof van Holland*, dus bij verkorting genaamd, voert eigenlyk den naam van *Hof van Holland, Zeeland en Friesland*, dat is, *Westfriesland*, of *Noordholland*, om dat het, al van ouds, gelijk nog heden, zijn regtsgebied over deeze drie Gewesten uitsprekte, welke te zamen door éenen Heer of Graaf geregeerd wierden. De eerste en aanzienlykste waardigheit van dit Hof, die van President, welke voor 't leeven wordt beëeven, wordt vervuld, bij

beur-

beurten, door de Staaten van *Holland* en *Zeeland*, in dezer-voege. De twee eerste begeevingen staan aan *Holland*, de derde aan *Zeeland*; de vierde, vijfde en zesde wederom aan *Holland*, de zevende aan *Zeeland*, en zo vervolgens. Van de *elf* Raaden heeft *Holland* de aanstelling van *acht*, *Zeeland* van de drie overigen. Van wegen de Ridderfchap zitten 'er twee voor *Holland*. De *Advokaat Fiskaal* en *Prokureur-Generaal* ontvangt zijne aanstelling alleen van de Staaten van *Holland*, volgens een verdrag, in den Jaare 1734, deswegen met die van *Zeeland* aangegaan. Zijn post is inzonderheid betrekkelijk tot de handhaving van de Hoogheid en Regten van 't Gewest, en voorts tot allerlei lijfstraffelijke Misdadaen, met welke hij, bij voorkooming van alle andere mindere Officieren en Justicieren, zich mag bemoeien. Voorts heeft dit Hof eenen Griffier en Substitut-Griffier, drie Sekretarissen, welken een beëdigde Klerk is toegevoegd; wijders eenen Rentmeester van de Exploïten, eenen Penningmeester, eenen Eerften en negen mindere Klerken, en eindelijk tien gewoonlijke Deurwaarders.

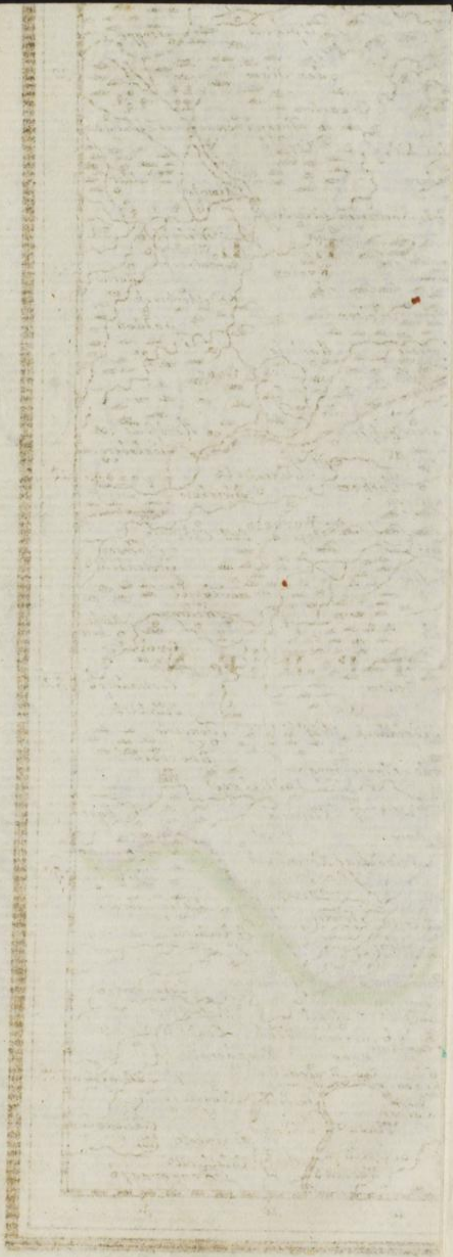
Zeer menigvuldig en gewigtig zijn de bezigheden van dit Hof; voor 't welk nog heden ten leiddraad verstrekt het Berigtschrift, door Keizer KAREL DEN V, in den Jaare 1531, aan hetzelfde verleend. Om niet alles te melden, merken wij aan, dat, in 't algemeen, tot de verrigtingen van 't Hof kunnen betrokken worden alle zaaken, geschillen of misdadaen, betreffende de Regten, Hoogheid, Vrijheid, Heerlijkheid, Leenen en Domeinen van *Holland* en *Zeeland*; hoewel het waar is, dat zommige van deeze, tegenwoordig, veelal voor Heeren Gekommitteerde Raaden betrokken worden. Zaaken van Weduwen, Weezen en diergelijke perfoonen worden voor 't Hof gebragt; 't welk ook cordeelt over de klagten wegens overlast en kneevelaarij, door Baljuwen, Edellieden of andere voornaame perfoonen, iemand aangedaan. Wijders doet het Hof regt, over Crimineele misdadaen, die ongestraft zijn gebleeven. Die 't onregt van eenige merkelijke misdaad is beschuldigd, kan den beschuldiger voor het Hof daagen. Het doet voorts regtspraak over Brieven van Vergiffenisfe, Kwijtscheldinge, Boedelaffand, Uitsfel van Betaalingen; verleent *Mandement Poenaal*, of Verbod onder bedreiging van Geldboete, in gevalle van eenig onregt, anderen aangedaan,

't welk men door geene gewoone middelen weet te voorkoomen, en evenwel niet zonder merkelyk nadeel zou kunnen hersteld worden. Burgerlijke zaaken van de mindere Regtbanken, kunnen, bij Beroeping, voor het Hof gebragt worden. Uit deeze enkele proeve blijkt genoegzaam het aanzien van dit Gerigtshof, en nog verder hier uit, dat 's Lands Staaten, bij plegtigen Eede, belooven, den Steden nimmer hinderlyk te zullen zijn, om, tegen de Hooge Overheid, den weg van Regten in te slaan.

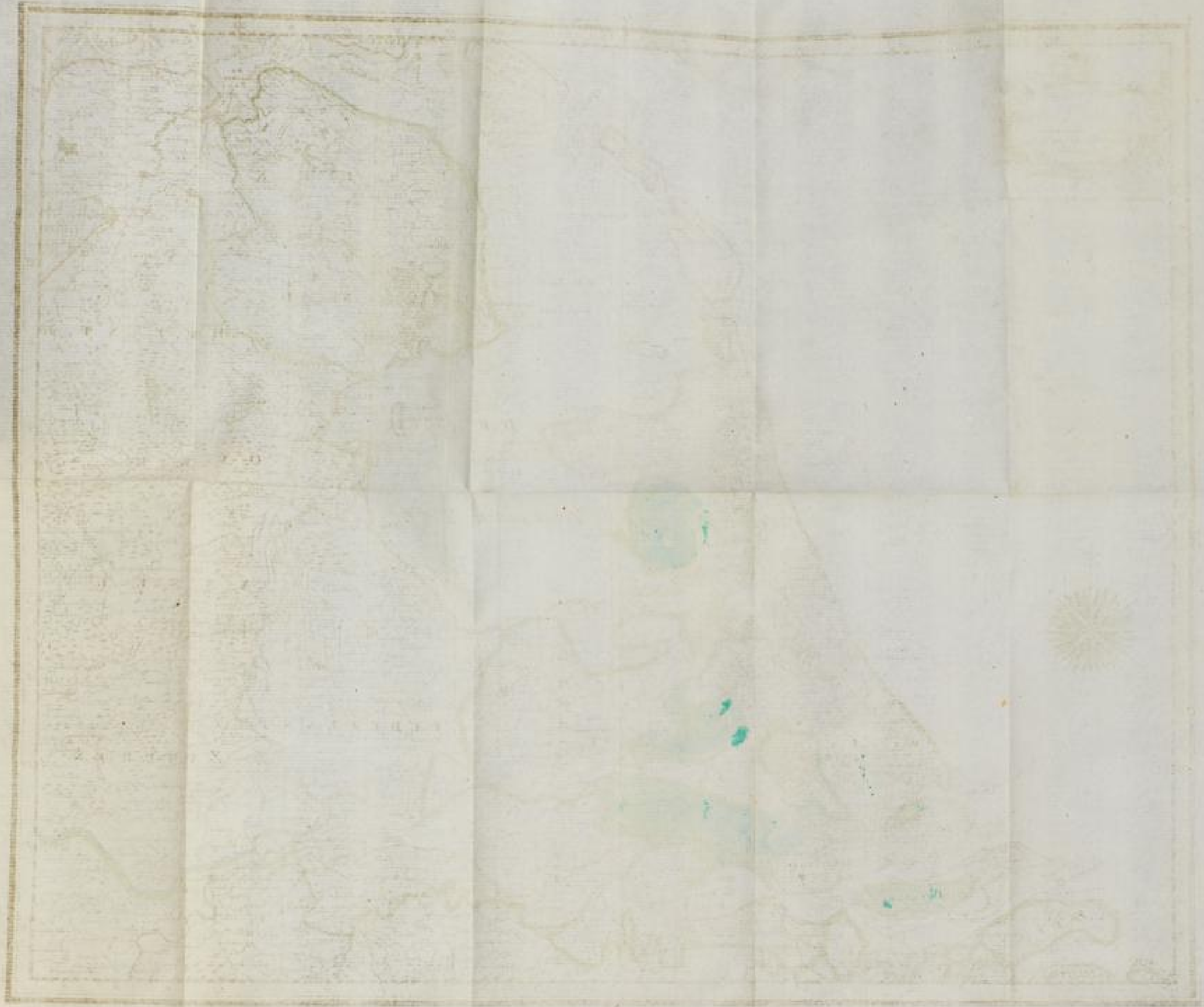
Ten zijnen dienste heeft het Hof, in het Hofgebouw in 's *Hage*, twee aanzienlyke Vertrekken, de *Raadkamer*, de gewoone Vergaderplaats der Heeren Raaden, en de *Pleitzaal*, of *Rolle*, alwaar de Pleitgedingen, die geen diep onderzoek vereischen, met opene deuren en vrijen toegang voor eenen ieder, gehouden worden. Hier geschiedt de Afkondiging van de Plakaaten en Ordonnantien, zo van de Hooge Overheid als van het Hof zelve, als mede de uitspraak der Vonnisen, bij het Hof geveld. De eigenlyk zo genaamde *Rolle* is een vierkant Vak, door een houten beschoot van het overige der *Zaale* afgesneeden, voorzien van behoorlyke zitplaatzen voor de Advokaaten en Prokureurs. Zo wel in de *Raadkamer* als in de *Pleitrolle* staat een afzonderlyk Gestoelte voor den Heere Stadhouder in den tijd.

Van de wijze van Regtspleevinge, voor dit aanzienlyk Gerigtshof; zullen wij hier geene melding maaken; alleen de zulken onzer Leezeren, die in Regtzaaken ervaren zijn, zouden daar in smaak vinden; en deeze zijn deswegen genoegzaam kundig, of kunnen elders voldoende narigt bekoomen. Alleenlyk moeten wij hier nog kortlyk gewag maaken van de twee vermaarde Gevangenissen, tot dit Hof behoorende, de *Kasteleiny* en de *Voorpoort*. De *Kasteleiny*, een gebouw van weinig aanzien, staande tusfchen de Agter- en Binnenpoort van 't Hof, dient ter bewaaringe van de zulken, die, buiten 's *Hage* woonagtig, op bevel van 't Hof, om schulden in hegtenisfe genomen worden; als mede zodanige perfoonen, die, op vermoeden van eenige misdaad begaan te hebben, door den Fiskaal gevat zijn, tot dat zij ontslagen, of na eene meer verzekerde plaats worden overgebragt. Daarenboven dient de *Kasteleiny* ter verkoopplaatze van zodanige goederen, die, ten overflaan van Gemagtigden van 't Hof, geveild worden. — De *Voorpoort*,

of

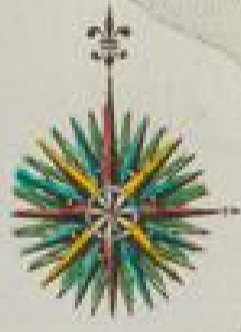
kommen,
berfeld
, kur-
deere
sind,
ede,
ur,
li-
son
bi-
the-
the-
son
zili-
reit
res
zhi-
us
e-
in-
lich
son
mi-
e-
ty
in-
of,
on-
nen
eder
gera
plan
r ve
in u
per

NIEUWKAART
VAN
HOLLAND
Tot het Nederlandsch
Waardenboek van A. H.
Schreveling

1 2 3 4

et Geop
Hogdru
welk voor
den rege
en inden

Hou
ten, ver
deingte
oorijon
herkens
wij den
der zul
benaming
des grond
n't Oud
welk wo
en om
ander v
De nit
Noorhol
breede b
Westen,
ijns tac
er Zuid
ter, die
enzien
in, en
peren S
vering
blok rebr
Lan, in
alvoer, p

1711. 21. 1000000. 22000

of Gevangenpoort, zijnde de eerste of voorste Poort van het Hofgebouw, verstrekt tot eene bewaarplaats van misdadigen, welke voor de Hooge Vergaderingen in 's Hage moeten worden te regt gesteld. Eindelijk zitten 'er ook de zulken, die, om schulden, ter nauwer verzekeringe worden overgebracht.

Zie *Groot Plakaatboek; Ampel Berigt voor 't Hof; DE RIEMER, 's Gravenhaage*, enz.

HOLLAND, in rang de tweede, doch, in alle andere opzichten, verre weg, de eerste en aanzienlijkste van de zeven Veréénigde Nederlandsche Provincien, heeft, wat aangaat den oorsprong der benaaminge, eene duistere en gautsch onzekere herkomst. Met de opgave der veelvuldige gisfingen zullen wij den Leezer niet lastig vallen. Mischien is het gevoelen der zulken niet van allen grond ontbloot, die de reden der benaaminge zoeken in de *holligheid*, losheid en veenagtigheid des gronds: te meer, wanneer wij in aanmerking neemen, dat in 't Oud Saxisch laag Land den naam voerde van *Holledne*; welk woord, gelijk meermaalen gaat, door langheid van tijd, en om de gemakkelijke uitspraak, ligtlijk in *Holland* kon veranderd worden.

De uitgestrektheid der geheele Provincie, van de Helder in Noordholland tot aan den Zuidlijksten Uithoek, wordt in de breedte bepaald op dertig, in de lengte, van 't Oosten na het Westen, op ongeveer negen, en in den geheelen omtrek op bijkans tachtig uren gaans. Binnen deezen omtrek vindt men, in het Zuidlijk gedeelte of Zuidholland, behalven eenige kleine Steden, die geene Afgevaardigden ter Dagvaart zenden, en een aanzienlijk getal groote en kleine Dorpen, elf Stemmende Steden, en in Noorholland, behalven de menigvuldige Dorpen, zeven Steden, welke Stem hebben ter Hollandfche Staatsvergaderinge. Naar gelange van den meerderen of minderen bloei en welvaart des Lands, was de menigte der bebouwde Landen, als mede het getal van Huizen en Inwooneren, niet altoos even groot. Reeds vóór het midden der Zestiende

Eeuwe rekende men, in geheel Holland, driehonderdduizend driehonderdentwintig Morgens Lands, van welke schatting wierdt betaald. Indien wij nu in aanmerking neemen de landen, welke, zedert, door uitveeming en andere vergraavingen in Waterplasfen veranderd, of anderzins nutteloos zijn geworden, doch voor deeze wederom in de plaats stellen de Heijvelden, Duinen en andere plekken, welke men in goed en bruikbaar Land heeft veranderd, zal het onderscheid, tusfchen de tegenwoordige en voormalige gesteldheid, in gemelden opzigte, niet zeer aanmerkelijk zijn. Bij de opneeming der Huizen, op hoogen last, in de Jaare 1732 geschied, telde men, in de Zuidhollandfche Steden, negenenzeventigduizend negenhonderd zevenenvijftig, en, zo in de Dorpen als ten platten Lande van het Zuidlijk gedeelte der Provincie, zeseneveertigduizend negenhonderd tweeëndertig Huizen, te zamen honderdzesentwintigduizend achthonderd negenentachtig Huizen; in de Noordhollandfche Steden elfduizend honderdvierenvijftig, en ten platten Lande en in de Dorpen vijfentwintigduizend vierhonderd negentien Huizen: gevolgtijk, in geheel Holland, honderddrieënzestigduizend vierhonderd tweeënzestig Huizen. Volgens de opgave van den nauwkeurigen STRUYCK, zouden de Inwooners uitmaaken na genoeg negen maal honderdduizend, van welke een derde deel het platte Land, en de twee overige derde deelen de Steden zouden bewoonen. Anderen vermeerderen dit getal met omtrent tachtigduizend menschen.

Geheel anders, dan heden ten dage, was voormaals, op veele plaatzen, de uitwendige vertooning des Lands, vooral in Noordholland. Het aanzienlijk getal Meiren, van taamelijke uitgebreidheid, is, door 's menschen vlijt, aldaar in vrugtbaare Weilanden veranderd: de *Purmer*, de *Schermer*, de *Beemster*, de *Zijpe*, om thans van kleinere wateren niet te spreekken. Daar men voorheen dorre Heijvelden zag, praalen nu vrugtbaare Akkers. Schraale Duinen zijn afgezand, en vertoonen nu pragtige Lusthoven. Op andere plaatzen, daarentegen, heeft het water den bodem van eertijds droog Land bedekt. Het Haarlemmermeir heeft zeer veele Morgens gronds ingeslokt. Het *Biesbosch* boven *Dordrecht* plagt bedekt te zijn met ruim zeventig Dorpen en Landen naar evenredigheid. Dit niettegenstaande zijn 'er de Weilanden

nog

nog menigvuldig; waar van ten getuige kan dienen, de overgrootte menigte Kaas en Boter, welke binnenslands verorberd, of na buiten wordt gezonden. Alleen in 't Noorderkwartier maakt men, in een goed jaar, doorgaans staat op tweehonderd maal honderdduizend ponden Kaas. De vermaarde Leidfche Kaas, welke in Rhijnland en daar omstreeks gemaakt wordt, zal ook zeer veele duizenden belooopen; gelijk ook de beroemde Leidfche en Delffche Boter. Intusfchen zijn deeze de voornaamfte voortbrengzels: want Koorn wordt 'er niet menigvuldig verzameld, dan alleen in het Westland, en over de Maaze, daar men zeer goede Tarwe plant en inzamelt. Behalven de beplantingen bij en om de Luthoven, vindt men 'er geene uitgestrekte Bosfchen; misfchien mag het Haarlemmerhout alleen die naam draagen. Wegens de *Duinen*, welke der Provincie, op veele plaatzen, tot een natuurlijk Bolwerk tegen de Zee verftrekken, gelieve de Leezer na te zien, 't geen wij op dat Artikel hebben aangetekend. Behalven de veelvuldige kleine wateren, van welke dit Gewest, rechts en links, wordt doorsneeden; loopen ook door een gedeelte van hetzelfde vier voornaame hoofd-rivieren, de *Rhijn*, de *Maaze*, de *Lek* en de *Tifel*, van welke wij hier geene bijzondere melding maaken, maar afzonderlijk, ter gefchikte plaatzen, zullen fpreeken. Met een woord tekenen wij hier aan, dat, naar gelange van de uitftrektheid des Gewests, weinige Landen een zo ruimen waterplas in de nabuurfchap hebben, als het binnenlandsch water, welk met regt den naam draagt van Zuiderzee, die, van kleine beginzelen, van lieverlede, door verfchillende oorzaaken, tot de tegenwoordige wijdte is uitgedijd. Uitgezonderd de nadeelen, welke haar bespoelen van de aangrenzende landen aanbrengt, is dezelve, in andere opzigten, zeer voordeelig, zo door het bevoordeeren van den binnenlandschen Scheepvaart, als door de menigte van fmaaklijken Visch, van verfchillende foorten, welke dezelve oplevert. Onder de veelvuldige foorten van grond, welke Holland bevat, is inzonderheid merkwaardig de *Veenarde*, van welke de aangename brandftoffe; onder den naam van *Turf*, bereid wordt, die, hoe gemeen en bekend ook hier te Lande, voormaals, buitenslands, in de verzamelpaatzen van Natuurlijke zeldzaamheden, als iet merkwaardigs, plagt bewaard te worden.

Den oorsprong der *Veengronden* zullen wij elders onderzoeken, en de wijze van *Turfmaaken* verhaalen.

Van ouds wierdt de Provincie *Holland* verdeeld in vijf deelen: I. *Zuidholland*, bevattende de Steden *Dordrecht*, *Gorichem*, *Woudrichem*, *Schoonhoven*, *Geertruidenberg*, *Heusden* en *Geervliet*. II. *Noordholland*, waar in lagen de Steden *Gouda*, *Delft*, *Rotterdam*, *Schiedam*, *Leiden*, *Oudewater* en *Woerden*; bij welke nog gevoegd wierden *Vlaardingen* en 's *Graavenhage*. III. Het *Eiland*, of het *Land van Voorne*, waar in den *Briel* lag. IV. *Kennemerland* of *Westfriesland*, en in hetzelfde, als de voornaamste Stad, *Haarlem*; voorts, *Amsterdam*, *Alkmaar*, *Hoorn*, *Enkhuzen* *Medenblik*, *Edam*, *Monnikendam* en *Purmerende*. Bij deeze voegde men nog *Vronen*, weleer eene vermaarde Stad, nevens *Beverwijk* en *Schagen*. V. *Gooiland*, bevattende de Steden *Weesp*, *Muiden* en *Naarden*. Zodanig is geweest de aloude verdeling van dit Gewest. Gemaklijker wordt het tegenwoordig verdeeld in I. *Zuidholland*, bevattende alle de Steden van *Gorichem* of *Gorkum* af, tot *Amsterdam* toe; en II. *Noordholland*, strekkende van *Amsterdam*, langs den Westlijken oever van de *Zuiderzee*, tot aan het Gat van *Texel*. Hier in liggen de zeven opgenoemde Steden, *Alkmaar* en de volgende.

Verscheiden *Eilanden*, van meer of min aangelegenheids en uitgebreidheids, vindt men in en om *Holland*. Dus ontmoet men, in 't *Zuiden*, *Voorne*, *Overflakkee*, *Goeree*, *Sommelsdijk*, *Korendijk* en *Piershill*; in het *Noorden*, *Wieringen*, *Texel*, *Vlieland*, *ter Schelling*; en in het *Oosten* *Urk* en *Emmeloord*. In eene menigte kleinere *Diftricten* wordt wijders de Provincie gefinaldeeld. Dus heeft men in *Zuidholland*: *Delfland*, *Schieland*, de *Alblasferwaard*, *Krimpenerwaard*; in *Noordholland*: *Gooiland*, *Amstelland*, *Rhijnland*, *Kennemerland*, *Waterland* en andere. *Westfriesland* mag eenigermaate als een *Eiland*, althans als een *Schiereiland*, worden aangemerkt, 't welk van de *Noord- en Zuiderzee*, en van het *Ye* bespoeld wordt, en alleen bij de *Beverwijk*, met eene finale streek lands, van niet meer dan eene *Mijl*, aan *Noordholland* vast is,

Hoe-

Hierin is
een maal
behoep, riles,
een
van 't Noordholland.
men de volgende,
v
steld hebben: Du
terdam, Gouda, I
boven, Briel, Ge
Fianen, Warden
lan, Leerdam, A
land hegen, Al
blik, Monniken
ren wij hier aan
wel, in 't west
Kerckijke onder
gemeede, welke
verscheiden ope
begrijp. De v
Dijflaven, de A
gen, Goere, 's G
ke, van de boven
Afgevaardigden
rolg, zader wor

Het geul der
zeer aanmerkelijk
VAN LEERWIJN, i
volgende lijst.

Onder het Be
— La
—
—
— Vronen
— Schoont
— Leerdam
— het Land
— Geertruide
— 't Klunder

Hoewel zeer klein in omtrek, bevat, nogthans, *Holland* een aanzienlijk getal Steden en Dorpen. Het getal der Steden belooft, in alles, eenëndertig: vierentwintig in *Zuid*-, en zeven in *Noordholland*. In het eerstgenoemde Kwartier vindt men de volgende, volgens den rang, welken zij, van ouds, bekleed hebben: *Dordrecht, Haarlem, Delft, Leiden, Amsterdam, Gouda, Rotterdam, Gorichem, Schiedam, Schoonhoven, Briel, Geertruidenberg, Heusden, Woudrichem, Vianen, Woerden, Oudewater, Tsfelstein, Asperen, Heukelom, Leerdam, Naarden, Weesp* en *Muiden*. In *Noordholland* leggen, *Alkmaar, Hoorn, Enkhuizen, Edam, Medenblik, Monnikendam* en *Purmerende*. In 't voorbijgaan moeten wij hier aanmerken, dat *Amsterdam* en *Haarlem*, hoewel, in 't waereldlijke, onder *Zuidholland* gerekend, in 't Kerkelijke onder *Noordholland* behooren. Behalven de boven gemelde, welke alle beslootene Steden zijn, vindt men 'er nog verscheiden opene plaatsen, insgelijks met Stads Voorregten begiftigd. De voornaamste van deeze zijn, 's *Graavenhage, Delfshaven, de Klundert, Beverwijk, Nieuwpoort, Vlaardinggen, Goeree, 's Graavezande, Schagen* en *Zevenbergen*. Welke, van de bovengenoemde Steden, Stemme in Staat hebben, of Afgevaardigden ter Staatsvergaderinge zenden, zal, in 't vervolg, nader worden aangewezen.

Het getal der Dorpen, in de beide Kwartieren, insgelijks zeer aanmerkelijk, wordt bij allen niet eveneens opgegeeven, VAN LEEUWEN, in zijn *Batavia Illustrata*, geeft daar van de volgende lijst,

Onder het Bailjuwschap van Zuidholland . . .	85.
— — Land van Arkel	14.
— — van Altena	14.
— — Vianen	8.
— — Schoonhoven	16.
— — Leerdam	3.
— — het Land van Heusden	20.
— — Geertruidenberg	6.
— — de Klundert en Willemstad	7.

In

In het Land van Voorn	18.
— van Putten	21.
Onder Rhijland	60.
— Delfland	34.
— Schieland	21.
— Woerden	15.
— Ysfelstein	6.
— Kennemerland	87.
— Westfriesland	53.
— Waterland	34.
— Amstelland	17.
— Goiland	10.

Zommigen, evenwel, vermoedende dat het getal van vijf-honderd negenenvestig, welk deeze Dorpen zouden uitmaaken, te hoog gesteld is, hebben gegist, dat VAN LEEUWEN de Buurten en Gehugten mede op deeze Lijst gebragt hebbe. Met GUICCIARDYN stellen ze hierom liever het getal op vierhonderd, of daar omtrent. Niet weinigen vindt men, onder deeze Dorpen, die, in rijkdom en uitgebreidheid, naar kleine Steden gelijken, eenigen van deeze zelf daar in te boven gaan. Van dien aart zijn *Egmond, Valkenburg, Noordwijk, Maaslandsluis, Geervliet, Rhijnsburg, Rijswijk, Voorburg, Zaan-dam, Koog, Zaadijk, Rijp, Wormer*, en veele andere. Van hier ook, dat, van ouds, eenigen dier Dorpen, zom-tijds, ter Staatsvergaderinge beschreeven wierden. De Kasteelen, welke men, certijds, in deeze Provincie, in grooten getale vondt, zijn meestal geslegt. De voornaamste, die nog zijn overgebleeven, zijn het Huis te *Muiden*, het Kasteel te *Medenblik*, het Slot te *Woerden* en *Loevestein*.

Over het Karakter der Hollandfche Natie zal ik hier niet uitweiden, als geene bijzondere betrekking hebbende tot mijn Ontwerp. Genoeg zij het, in 't algemeen, te hebben aange-merkt, dat dezelve, over 't geheel genomen, in geregeldheid van gedrag, niet behoeft te wijken voor andere Natien, en veelen derzelven, in zommige opzigten, overtreft. Eene zekere stijfheid van manieren, welke men, voormaals, haar plagt te laste te leggen, is merkelyk gelenigd, mischien tot

haar

haar menin
 drag het zinn
 veel dat prom
 agend in deze
 jure niet, alle
 die dient de
 e voetschapp
 ren van ver
 pen, en, v
 thans dien
 in 't oog
 aan het ge
 ijver in het
 zijn ver
 in 't Rij
 op, in het
 zeer min
 de ja
 en ge
 gedeel
 N
 aan de
 legende
 riger ver
 Thans v
 het hoo
 helen w
 tu deze
 't een
 hem be
 nies. Z
 na tot
 diens z
 die ge
 in w
 die
 Thans
 wapen

haar weezenlijk nadeel. Onder lieden van den aanzienlijksten rang heeft, al zints lang, eene zo genaamde beschaafdheid zo veel velds gewonnen, dat de Vooroudertijke destigheid en ingetogenheid bij dezelve vrugteloos gezogt wordt. 't Is hier de plaats niet, alle de nadeelige gevolgen daar van aan te wijzen. Meer dient deezer Natie tot eere, dat het tegenwoordige geslacht de voetstappen der Vaderen drukt, in het beoeffenen en beschaaven van verscheiden takken van fraaie Kunsten en Weetenenschappen, en, ondanks den kwijnenden staat des Koophandels, nogthans dien zenuw van den Staat niet verwaarloost, maar nog een in 't oog loopende bezef heeft van deszelfs aangelegenheid, om aan het geheele Lichaam bloei en stevigheid te geeven. Van den ijver in het aankweeken van Letterkunde en Weetenenschappen zijn verscheiden uitstaande bewijzen voorhanden. *Amsterdam*, in 't bijzonder, levert thans daar van een sprekend voorbeeld op, in het pragtig gebouw, onlangs geopend, gestigt door de zeer nuttige en hoogstloffelike Maatschappij, onbekend onder de zinspreuk *FELIX MERITIS*, „Gelukkig door verdiensten”, en geheelijk toegewijd aan het beoeffenen van het beschouwende gedeelte van den Koophandel, aan de edele Dicht-, Letter- en Natuurkunde, aan de bekoorlijke Teken- en Schilderkunst en aan de betoverende Muziek. Elders, misfchien, zullen wij gelegenheid vinden, om van deeze voortreffelike stigtinge uitvoeriger verflag te geeven.

Thans vordert ons Plan, eene ineengetrokkene melding van het hoofdbeloopt der *Historie van Holland*. Het begin daar van stellen wij, gevoegelijkst, onder het bewind van *DIRK DEN I*, alzo dezelve, 't eerst, hier te Lande, eenig gezag schijnt te hebben bekoomen, 't welk naderhand tot de Graaflijke magt aanwies. Zijn regtsgebied schijnt zich inzonderheid bepaald te hebben tot de nabuurschap van Holland. De tijd en plaats zijus overlijdens zijn onzeker. *DIRK DE II*, zijn Zoon en Opvolger, het geërfde gezag verder zoekende uit te breiden, viel, onzeker om welke redenen, de *Friezen*, dat zijn, de *Westfriezen*, op het lijf, die hunne woningen hadden ten Noorden van de Beeke *Kinheim*, die, waarschijnlijk, op de hoogte van *Alkmaar* stroomde. Thans tot reden gebragt, vatteden zij, in 't volgende jaar, de wapens tegen hem op, en drongen door tot

Lei-

Leiden, welk zij met verwoesting dreigden. **DIRK** alle zijne magt hebbende bij een gerukt, wierdt met hun handgemeen, ter plaatze, alwaar, zedert, het Nonnenklooster te *Rhijnsburg* gestigt is, bragt hun de nederlaage toe, en noodzaakte hen, zijn gezag te erkennen. Op de plaats des gevegts deedt hij, vervolgens, eene Kerk bouwen, als mede de Abdij te *Egmond*, door de *Westfriezen* deerlijk verwoest, van steen optrekken. Weinigen tijd daar naa trok Graaf **DIRK** mede op tegen de *Hunnen*, of *Hungaaren*, ter gelegenheid dat dezelve, onder andere Gewesten, eenen inval in *Friesland* deeden. Dit schijnt voorgevallen te zijn in of omtrent het Jaar 925. Het bijwoonen van deezzen togt, en zijne betoonde dapperheid, zal, mischien, de reden geweest zijn, dat hij, op een Renspel, onder de Rijksgraaven, door Koning **HENRIK**, wierdt genodigd. Vervolgens stak hij zich in een anderen uitheemschen twist, raakende het gebied over *Lotharingen*, waar voor hij naderhand, tot eene vergelding, ontving het volle bezit van eenige Landen, welke hij te vooren slegts ter Leen hadt gehouden. Doch hij hadt niet lang het genot van de uitbreiding zijns gebieds. Hij storf in den Jaare 989, en wierdt in de Kloosterkerk te *Egmond* begraven.

Thans scheen het gezag der *Hollandsche* Graaven reeds zo hoog te zijn geklommen, dat **ARNOUD**, Zoon van den overleedenen, zijnen Vader opvolgde, zonder bij den Keizer daar toe verlof verzogt te hebben. Hij was nauwelijks aan 't bewind gekomen, of hij verscheen, te *Maagdenburg*, onder de Rijksvorsten, op een Renspel. Doch gewigtiger werk deedt hem, wel haast, van daar vertrekken. De *Westfriezen* weigerden hem hulde te doen, en stonden, in den Jaare 993, openlijk tegen hem op. Met eene aanzienlijke magt viel hij, in den naazomer, in hun gewest, en sloeg zich neder, op den eenigzins hoogen grond, om en bij de plaats, daar men thans de *Schageren* en *Nieuwdorper-Kogge* heeft, in eene vlakke, *Winkelmade* geheeten. Men verhaalt, dat 's Graaven **Leger**, smagtende van dorst, en gebrek hebbende aan zoet water, **ARNOUD** zich in het gebed begaf, en 't zelve met vuurigen ernst hebbende uitgeffort, de zijnen eene plaats aanwees, alwaar zij slegts hadden te delven, om eene milde bron te vinden. De uitkomst zou aan de aanwijzing beantwoord hebben. Kort hier op volgde een ge-

vegt,

vegt, waar in 't Graaflijk Leger op de vlugt wierdt gedreeven, en ARNOUT zelve al vluggende omkwam. Zijn ontijdig einde wordt doorgaans gesteld op het Jaar 993. Zijne overblijfsels wierden bijgezet in het Klooster te *Egmond*, welk hij rijkelijk begiftigd hadt.

DIRK DE III was nog een kind, toen hij zijnen Vader opvolgde; waarom hij gesteld wierdt onder voogdij van zijne Vrouwe Moeder LUTGARD, Zuster der Gemaalinne van Keizer HENRIK DEN II. Van merkelyken dienst was deeze aanzienlijke maagfchap, alzo de Westfriezen, hunne Onafhanklykheid wylende handhaaven, door eene Keizerlijke Vloot beteugeld wierden. Andermaal staken ze 't hoofd op, doch leidden het in den schoot, uit vreeze voor 's jongen Graaven wraake, die met een aanzienlijk Leger op hun afkwam. Graaf DIRK bedong thans van hun zeer aanzienlijke voordeelen. Een weinig laater raakte hij in geschil met den Utrechtschen Bisfchop, welke zich regt aanmatigde over landerijen, volgens het oordeel van den Graave tot zijne vaderlyke erflanden behoorende. Om deeze te dekken, deedt de Graaf, omtrent het Jaar 1015, eene Sterkte opwerpen, welke, naar men wil, den eersten grond zou geleid hebben van het tegenwoordig *Dordrecht*. Hier door bleef hij meester van de Jagt en de Vifcherije, die hem door de Geestlyken betwist wierden. Daarenboven leide hij hier eenen Tol aan van alle goederen, die de Rivier wierden afgevoerd. Over dit laatste ontftonden zeer zwaare klagten onder de Kooplieden; zij bragten dezelve ten Keizerlyken Hove, van waar eerlang bevel kwam, om *Dordrecht*, nu reeds eene Stad geworden, te flegten, en de Friezen, zo noemde men de inwooners, van daar te verjaagen. Het bewind daar over wierdt vertrouwd aan eenen BAVO; doch deeze moest spoedig wijken, zo wel als vervolgens de Utrechtsche Bisfchop, die, in den Jaare 1018, in eenen Veldflag, door den Graaf overwonnen wierdt. Diergelijk een geluk bekroonde 's Graaven poogingen, tegen de vereenigde kragt van verscheiden Mogendheden, tegen hem zamengefpannen. In een bloedig gevegt, in den Jaare 1018, niet verre van *Dordrecht* voorgevallen, hieldt hij de overhand; welke gevolgd wierdt van den Vrede, door den Utrechtschen Bisfchop, zijns on-

danks

danks met hem geslooten. Ook wierdt Graaf DIRK in 's Keizers gunst hersteld. Thans in het vreedzaam bezit zijns gebieds gezeten, deedt Graaf DIRK DE III, volgens de bijgevoegde gewoonte dier tijden, eenen togt na het H. Land, om het Graf van den Zaligmaaker der Waereld te bezoeken, en bijzonderlijk ook om eene Kerk, onlangs te *Jeruzalem* gestigt, te bezien en te begiftigen. Niets bijzonders ontmoet men, zints zijne behoudene wederkomst, tot op zijn overlijden, 't welk voorviel in den Jaare 1039.

DIRK DE III liet twee Zoonen naa, DIRK en FLORIS; de eerste was zijn opvolger, onder den bijnaam van DEN VIERDEN. Wel haast kreeg deeze geschil met den Graave van *Vlaanderen*, doordien hij beweerde, eenig regt te hebben op *Zeeland Bewester-Schelde*, 't welk de Vlaamsche Graaven staande hielden, hunnen eigendom te weezen. In een gevegt, hier uit ontstaan, bewam DIRK DE IV de nederlaage; die hem, nog van een anderen kant, nadeelig was, naardien de Utrechtsche Bischof, waarschijnlijk, hier uit aanleiding nam, om den Graave lastig te vallen over eenige landerijen, welke de Kerkvoogd ongaarne in Hollandfche handen zag. Doch van meer belang was de Oorlog, die hem, in den Jaare 1046, door den Keizer wierdt aangedaan. *Dordrecht* en *Vlaardingen* moesten het spoedig opgeeven. Toen vereenigde zich Graaf DIRK met den Hertog van *Lotharingen*. Deeze vernielde het Vorstelijk Paleis te *Nymegen*, door KAREL DEN GROOTEN gebouwd; de Graaf, van zijnen kant, rigtte deerlijke verwoestingen aan in de Bisdommen van *Utrecht* en *Luik*. Daarenboven behaalden ze, te schiep, op den Keizer, eene aanzienlijke overwinning, die van de heroveringe van *Dordrecht* gevolgd wierdt. Doch hier vondt hij, eerlang, zijn einde. De *Keulenaars* waren op den Graaf zeer fel gebeeten, ter oorzaake dat hij, in een Steekspel, aan den Broeder des Aardsbisfchaps van *Keulen*, eene wonde hadt toegebracht, die hem, binnen kort, het leeven kostte. Over en weder deedt men elkander allerlei onaangenaamheden aan. Zelf hielden die van *Keulen* en *Luik* heimelijk verstand binnen *Dordrecht*, met oogmerk om die Stad te bemagtigen. Doch de Graaf kreeg 'er de lucht van, en verijdelde dien toeleg. 's Daags daaraan, niets kwaads vermoedende, terwijl hij met eene

eenen ruitings de
door en vrieden
gijnen eene
kap di in 't bi
ap

Alas in IV, o
en broeder, on
ren herleede de
eene vanden
Keizerlijk Hof
kleine behouwe
Hij wist dat na
doch hij kende
te verrijden.
list te baate na
na *Dordrecht*
zen, uitgep
Nigte honden en
denis, hier van
overtoois, in de
hijne verwaringe
bedienende, doe
en behaalde een
verfchieden mede
ze zegg. Weinig
genooten trokken
Graaf FLORIS; di
pend en beate op
meen, in den T
e Elmerit legte C
in ongelootheid
in het leeven. A
bijveld, zich o
gen van verme
fentur eene vijen
been doodde het
Dromin de Alaan

XX. m.

eene wandeling langs de Wallen zich verlustigde, wierdt hem, door een onbekenden Keulenaar, onverhoeds, met een vergiftigden pijl, eene zo zwaare kwetzuure in de Dije toegebragt, dat hij 't binnen kort bestorf, in den Jaare 1048 of 1049.

DIRK DE IV, ongehuwd gestorven, hadt tot opvolger zijnen broeder, onder den naam van FLORIS DEN I. Onder deezen herleefde de twist met den Utrechtschen Bisfchop, die eene aanzienlijke magt tegen hem bij een verzamelde, en het Keizerlijk Hof in zijne belangen wist te brengen. In geene kleine bekommernisse bevondt zich thans de nieuwe Graaf. Hij wist dat men 't inzonderheid op *Dordrecht* hadt gemunt; doch hij kende tevens zijne magt te zwak, om het ontwerp te verijdelen. Bij mangel aan vermogen moest hij dus den list te baate neemen. Langs den weg, over welchen de vijand na *Dordrecht* moest trekken, hadt hij, op verscheiden plaatsen, diepe kuilen doen graaven, en vervolgens dezelve met ligte horden en zooden doen overdekken. Het vijandelijk paerdevolk, hier van onbewust, op de Stad aarukkende, stortte, onverhoeds, in deeze kuilen, en was dus oorzaak van merkelijke verwarring in het Leger. Graaf FLORIS, zich hier van bedienende, deedt eenen uitval op de naderende Krijgsmagt, en behaalde eene volkomene overwinning. Het herstel van verscheiden nadeelen, welke hij geleeden hadt, volgde op deeze zege. Weinige jaaren, egter, verliepen 'er, of de Bondgenooten trokken, van nieuws, hunne magt bij een, tegen Graaf FLORIS; die, van zijnen kant, nu ook sterker gewappend en beter op zijne hoede was. De Legers wierden handgemeen, in den *Thielerwaard*, op de plaats alwaar thans *Neder-Hemert* legt. Ook hier behaalde hij de overwinning. Doch zijne zorgeloosheid kostte hem, straks naa dat de zaak beslist was, het leeven. Met eenigen van zijn gevolg, niet verre van het Slagveld, zich onder eenen boom ter ruste hebbende neergezet, en van vermoeidheid in slaap gevallen, overrompelde hem aldaar een vijandlijk Veldheer, met eenige verzamelde benden, en doodde hem, nevens een goed getal van zijn Volk. Dit gebeurde in de Maand Junij des Jaars 1061.

Behalven twee Dochters, BERTHA EN MAGTELD, liet Graaf FLORIS naa eenen minderjarige Zoon, die, onder den naam van DIRK DEN V, onder 't opzigt zijner Moeder, GEERTRUID *van Saxon*, de Graaflijke waardigheid erfde. De Bischop van *Utrecht*, altoos op magtvermeerderinge gesteld, oordeelde nu den kans schoon te staan, ter herwinninge van eenige Landen, welke, zijns oordeels, door de Hollandfche Graaven, onregtvaardig bezeeten wierden. Van Keizer HENRIK DEN IV verkreeg hij alle de goederen, welke (dus luidt de Giftbrief) door de Graaven DIRK DEN III en DEN IV, en FLORIS DEN I, der *Utrechtsche Kerke onregtvaardiglijk ontveldigd waren*. In eenen dier Giftbrieven, gelijk wij, op het Artikel GRAAFSCHAP VAN HOLLAND, hebben aangetekend, komt allereerst de naam van *Holland* voor. Gedurende 's Graaven minderjarigheid kwam hier te Lande de bescfaamde Gelukzoeker ROBERT DE FRIES, Zoon van Graave BOUDEWYN *van Vlaanderen*. Elders zijn geluk vergeefs beproefd hebbende, zocht hij zich in Holland van de Regeeringe te verzekeren, waar toe, meende hij, de zwakheid van het Vrouwelijk bewind een gereeden weg zou baanen. Vergeefs nam hij de wapenen te baate. Beter slaagde hij in een ontwerp van huwelijk met de Graavinne-Moeder, met wier hand hij, in 1063, den tijtel van *Graave*, of, gelijk anderen willen, van *Voogd van Holland* verworf. Zijne bekende dapperheid was oorzaak, dat de *Utrechtsche Kerkvoogd* zijne eischen, voor eene poos, liet slaapen. Door zijn huwelijk met Vrouwe GEERTRUID was ROBERT in 't bezit gekoomen van eenige *Vlaamsche en Zeeuwfche Landen*, die hem, wel haast, betwist wierden door zijnen Broeder BOUDEWYN *van Vlaanderen*. Hier uit ontstondt een oorlog en gevegt, waar in de laatstgemelde omkwam. Thans begon de *Utrechtsche Bischop*, van nieuws, te woelen. In den waan dat hem het Graaffchap van Holland toebehoorde, spoorde hij CODEFRID, Hertog van *Lotharingen*, aan tot het doen van eenen inval. ROBERT was thans onledig in *Vlaanderen*. Van deeze afwezigheid bediende zich de *Lotharinger*, trok met een Leger in 't Land, en bemagtigde vercheiden plaatsen. ROBERT, hier van onderrigt, snelde, in allerijl, herwaarts, en ontmoette zijnen vijand bij *Leiden*. Bloedig wierdt hier gevogten; tot groot nadeel van Graave ROBERT,

die

die na zijn nebe
Knecht /laand
te later onder
Graaf Holland
met tijt, of w
die. Doch 't i
wijzig einde
hij, door een
derijf, met een
besloot. Nu ge
meester over d
duld, zijn juk
aanzoek om te
den Engelfche
maafchape w
zeive met zijn
made zijnen d
van de *Maze*
ezeve op de rit
tu *Holland*,
moest overgeev
bezit van 't Gr
en voorts in 't
van *Saxon*. Vij
Graaflike wurd
dien onze opmer
der *Abdij* van *B*
traaf der *Hollan*
te van die migt
gegt is.
hans Zoon en
en. Gelijk ver
kan zijne intred
wilde van *Sax*
dit voorbijgeen
de van *Holland*
ken, van sterfien
Gruen in deze

die niet alleen de nederlaag bekwam, maar met Echtgenooten en Kinderen na *Vlaanderen* moest wijken. Na de *Westfriezen* te hebben 't ondergebragt, gedroeg GODEFRID zich zedert als Graaf van Holland. Dit viel voor in den Jaare 1074; omtrent welken tijd, of wat vroeger, hij den grond van de Stad *Delft* leide. Doch 't leedt geene twee jaaren, of hij vondt hier een ontijdig einde. Op zekeren dag zijn gevoeg doende, wierdt hij, door eenen bediende van ROBERT DEN FRIES, in zijn onderlijf, met eenen dolk, zo zwaar gekwetst, dat hij 't eerlang bestorf. Nu speelde de Utrechtsche Bisschop, eenigen tijd, den meester over de Hollanders; doch deeze droegen, met ongeduld, zijn juk. ROBERT, deeze gezindheid kennende, deedt aanzoek om hulp, bij WILLEM DEN VEROVERAAR, die thans op den Engelschen thron zat, en, door huwelyk, aan hem vermaagschapt was. Van hier eenig Schepen verworven, en dezelve met zijne eigen Vloot vereenigd hebbende, zondt hij daár mede zijnen Stiefzoon DIRK DEN V op Holland af. In den mond van de *Maaze* ontmoette hij de Utrechtsche Schepen, en dreef dezelve op de vlugt. Toen ontscheepte hij zijne benden, en trok na *Tselmonde*, 't welk, naa een zwaar beleg, zich aan hem moest overgeeven. Dit baande hem den weg tot het vreedzaam bezit van 't Graaflijk gezag. Hij wierdt kort daarop gehuldigd, en voorts in 't huwelyk bevestigd met eene Dogter des Hertogs van *Saxen*. Vijftien jaaren leefde hij in het vreedzaam genot der Graaflijke waardigheid. Hij overleedt in den Jaare 1091. 't Verdient onze opmerking, dat hij, in eenen Giftbrief, ten behoeve der Abdij van *Egmond*, zich zelve noemt DOOR GODS GENADE *Graaf der Hollanderen*; een titel, mischien, ten dien tijde, niet van die uitgebreide meeninge, welke naderhand daar aan gehegt is.

DIRKS Zoon en Opvolger was FLORIS DE II, bijgenaamd DE VETTE. Gelijk verscheiden zijner Voorzaaten, nam deeze ook, kort naa zijne intrede in 't bewind, ten huwelyk eene Dochter uit den huize van *Saxen*. Voor reden hier van geeft men, om dit in 't voorbijgaan aantemerken, om alzo de partij, welke de Saxers en Hollanders, tegen den Keizer, gelijkerhand trokken, te meer te sterken. Min vijandig, egter, dan voorgaande Graaven, schijnt deeze zich tegen den Keizer te hebben aange-

field. Althans verdroeg hij zich met HENRIK DEN V, ten aanzien van de Zeeuwsche Eilanden *Bewester-Schelde*, die lang tot eenen twistappel gediend hadden. De gemelde Eilanden wierden, bij dit Verdrag, aan den Graave gelaten. Hij overleedt in den Jaare 1122 of 1123. Zijne berugte ontmoeting, met den *Frieschen* Edelman GALAMA, is op dat Artikel verhaald. In den aanvang der Regeeringe van Graave FLORIS, namen de uitzinnige Kruistogten, of zo genaamde Heilige Oorlogen, in 't H. Land, een begin. Veele Hollandsche Edelen en andere Landzaaten namen deel aan die heillooze onderneemingen.

Van drie Zoonen, DIRK, FLORIS en SIMON, welke FLORIS DE II, bij VROUWE PETRONELLA *van Saxen*, hadt verwekt, volgde hem de eerstgenoemde op, om zijne minderjaargheid, onder opzigt zijner Moeder: eene vrouwe van mannelijken geest, die de verheffing haars Broeders LOTHARIUS op den Keizerlijken throon ten gemeenen nutte deedt gedijen. Eensklaps wierdt 'er een einde gemaakt aan den twist met de Keizers, die meer dan eene eeuw geduurd hadt. Met oogmerk om haars Zoons gezag uit te breiden, maakte zij aanspraak op het Graafschap van *Vlaanderen*, trok met den jongen Graave derwaarts, doch slaagde niet in haare onderneeminge. DIRK DE VI, in den ouderdom van achttien jaaren, het bewind meenende te aanvaarden, wierdt daar in gedwarsboomd, door zijnen Broeder FLORIS, bijgenaamd DEN ZWARTEN. Deeze, beminnelijk in 't voorkoomen, doch staatzuchtig van aart, zag met leede oogen zijns Broeders verheffing. De *Westfriezen*, waarschijnlijk ook door opstooking van FLORIS, gedroegen zich thans oproerig. Om hen deswegen te straffen, trok Graaf DIRK, hoe jong hij ook ware, met zijn heir in hun Land. Den sellen winter van den Jaare 1132 nam hij daar toe te baate, dewijl deeze hem de gelegenheid gaf, om hun, over de digt bevrozene wateren, op 't lijf te vallen. De Landzaaten toogen op de vlugt, en lieten een rijken buit in de handen des jeugdigen Krijgshelds. Hun moed was daar mede niet gefnuikt. In 't volgende jaar stelden zij FLORIS aan hun hoofd, en bragten den jongen Graave menig nadeel toe. Van toen af voegden zich de *Kennemers* bij de *Westfriezen*, en verbrandden of verwoestten de Sloten en Lusthuizen, door de voorige Graaven, in *Kennemerland*, en onder

ande

ander: de linn get
derren, en bemid
was, van dezelve
Den 11, deans
hand ripe, mag
hetrooch hem
gen Zwage or
oen in Drent
deere gevogen
Utrecht. Wacht
het nie goest
men door Bist
kel, vermal
deed de Graaf
zags hij Rome
dat de Kloost
schen Bisthop
handijl verid
voorzield van
lij eene Bisthop
houheid boeten
evenwel, spoed
heed in den Jan
FLORIS DE II
ijke waardigheid
de bijten van d
nde, hefte hij,
te de voorijvan
r Vlaamsche Koo
wij gevallen zij
te, te water en
bit op eenen
wij nadeel sch
menel, dat Gra
nangs te ve
Wren den peis
Eden van, Kline
Eden in eene a

andere te *Haarlem* gestigt. Twee jaaren duurde deeze Broedertwist; door bemiddeling van hunnen Oom, Keizer *LOTHARIUS*, wierdt dezelve bijgeleid. *FLORIS* storf kort daar naa. *DIRK DE VI*, thans van dien kant de handen ruim hebbende, keerde zijne magt tegen den Bisfchop van *Utrecht*, welks heerschzucht hem diep in den krop stak. Eerst liet hij, door zijnen Zwager *OTTO*, broeder zijner Gemaalinne, eenen inval doen in *Drente*, aan den Bisfchop onderhoorig; naa dat deeze gevangen was genomen, sloeg hij het beleg voor *Utrecht*. Waarschijnlijk ware de Stad de zijne geworden, ware het niet geweest om den geestlijken Krijgslist, te baate genomen door Bisfchop *HERBERT*, welken wij boven, op dat Artikel, verhaald hebben. Kort naa het opbreken van 't beleg deed de Graaf eenen togt na 't *H. Land*. Op de uitreize bezogt hij *Rome*. Met kleine moeite verworf hij van den Paus, dat de Klooters van *Egmond* en *Rhijnsburg* aan den *Utrechtschen* Bisfchop onttrokken, en onmiddelijk van den Paus afhankelijk verklaard wierden. Menigvuldig wierden zedert de voorbeelden van dusdanige onttrekkingen. Naderhand drong hij eenen Bisfchop in den *Utrechtschen* Zetel, doch moest die stoutheid boeten met eenen opstand der *Westfriezen*, die, evenwel, spoedig gedempt wierdt. Graaf *DIRK DE VI* overleedt in den Jaare 1153.

FLORIS DE III, zijn oudste Zoon, was niet aan de Graaflijke waardigheid gekoomen, of hij ondervondt, meermaalen, de blijken van de Keizerlijke gunste. Op deeze zich verlaattende, heste hij, te *Geervliet*, aan de *Maaze*, eenen tol van alle de voorbijvaarende Schepen, tot geen klein ongenoegen der *Vlaamsche* Kooplieden; die hier over, b j hunnen Graaf, klagtig gevallen zijnde, deezen dedden besluiten, om den *Hollander*, te water en te lande, den Oorlog aan te doen. Alles liep uit op eenen strooptogt van korten duur; die evenwel merkkelijk nadeel schijnt gedaan te hebben. Althans vindt men aangetekend, dat Graaf *FLORIS*, om zich des te wreeken, en meerder magts te verzamelen, met de *Dregter-* en overige *Westfriezen* den peis maakte. Intusschen tradt hij in den *Echt* met *ADA*, Kleindogter van *DAVID DEN I*, Koning van *Schotland*. Met eene aanzienlijke Vloot wierdt de *Prinfesfe*

afgehaald, en in den mond der *Maaze* aan land gezet. Niet lang daar naa ondersteunde Graaf FLORIS den Utrechtschen Bisschop tegen de Groningers, en ging vervolgens met hem een Verdrag aan, ten opzigte van Friesland, alwaar de Landfchappen *Oostergo* en *Westergo*, voormaals aan eenen der Graaven opgedraagen, doch zedert hun ontnomen, thans aan den Bisschoplijken Stoel onderhoorig waren. Volgens dit Verdrag zouden de gemelde Landen door hen gemeenschappelijk beheerd worden. Te gader maakten zij, wijders, met de Graaven van *Gelder* en *Kleeve* eene overeenkomst, strekkende tot voorkoominge der rampen, aan welke men, hier te Lande, door de Overstroming der Rivieren, geduuriglijk onderhevig was. Bij den jongsten inval der Vlamingen, was Graave FLORIS, onder andere, het Land van *Waas* afhandig gemaakt. Diep stak hem dit verlies in den krop. Met andere hulp gestrekt, deedt hij hun, te water en te lande, den Ootlog aan. In 't eerst liep hem 't geluk mede; doch, in eenen veldslag ingewikkeld, verloor hij dien, en te gelijk zijne Vrijheid. Met vierhonderd Edelen wierdt hij na *Brugge* gevoerd. Op zeer nadeelige voorwaarden bekwam hij zijn ontslag. Geduurende 's Graaven gevangenisfe hadden de *Westfriezen* het hoofd, van nieuws, opgestoken. Hij was niet op vrije voeten, of zocht zich des te wreken. In den winter des Jaars 1168 trok hij in hun Land; doch moest, met zwaar verlies, den hertred neemen, vermids de zijnen, na buit zoekende en te wijd van een verspreid, den vijand te veel voordeels gegeven hadden. Behalven deezen inval der Graaflijke benden, hadt *Westfriesland* thans zeer veel te lijden van de herhaalde Overstromingen, welke dat en andere Gewesten deerlijk havenden. Van tijd tot tijd hervatte Graaf FLORIS zijne invallen in *Westfriesland*, in eenen van welke hij overstak na de Eilanden *Texel* en *Wieringen*, van welke hij zwaare brandschattingen vorderde. In den Jaare 1188 trok Graaf FLORIS na 't H. Land, en hadt zijn deel aan de overwinningen, die aldaar behaald wierden. Doch hij trok 'er luttel voordeels af. In den Jaare 1190 overviel hem, te *Antiochie*, eene zwaare ziekte, die hem uit het leeven rukte.

DIRK DE VII, zijn oudste Zoon, volgde hem op in 't Graaflijk bewind. *Vlaanderen* was, eene poos, zonder Graaf, en daar door in merkelijke verwarring. Van deeze gelegenheid zocht

Graaf

Grand maire beco
Leemings van de
den door behalve
lijke live, alwaar
het deze televisie
er zijnen jongste
n voegde, en d
st, welk deze,
merklijk verve
moet overve
gedaan in Wilt
invorderings de
des Leges red
met het smit
moedige Vrouw
die van 't hoo
ter nauwer na
in zijnen neg
vertoeren. De
doen zich de
Westfriezen, de
an Land, doet
ortt daar naa,
ree, gehuldigd
bewind over Un
twan hem zijn
egenisfe gelooft
ng inflaande m
orelijk aan. V
at het oor leen
man bleef. In
te hadt Graaf n
steveld, doch
in 't oorro
en verouwen. I
de 't Haringen
kan na, door
geen 't deestij

Graaf DIRK zich te bedienen, om ontheven te worden van de Leenroerigheid aan dat Gewest wegens de Zeeuwfche Eilanden *Bewester-Schelde*. Doch hij stootte het hoofd ten Keizerlijken Hove, alwaar hij, ten dien einde, aanzoek deedt. Het leed deezer teleurfelling wierdt verzwaaard, door eenen twist met zijnen jonger broeder WILLEM, die zich bij de *Westfriezen* voegde, en dezelve tegen den Graaf opstookte. Het Legger, welk deeze, om hen te beteugelen, bij een bragt, wierdt merkkelijk verzwakt, naardien hij een gedeelte van hetzelfde moest aanvoeren tegen de *Vlamingen*, die eenen inval hadden gedaan in *Walcheren*, uit misnoegen over 's Graaven strenge invordering der *Geervlietsche* Tollen. Met het eene deel des Leggers trok Graaf DIRK na Zeeland, zijne Gemaalin ALEID, met het ander, na Westfriesland. Wel haast behaalde deeze moedige Vrouwe de overwinning op haars Gemaals broeder, die aan 't hoofd der muitelingen streedt, en der gevangenisfe ter naauwer nood ontkwam. Even gelukkig slaagde de Graaf in zijnen togt; de *Vlamingen* wierden uit gantsch Zeeland verdreeven. Door tuschenpraak van 's Graaven Oomen verzoenden zich de broeders, buiten raad, naar 't schijnt, der *Westfriezen*, dewijl men vindt, dat de Graaf, eerlang, in hun Land, deerlijke verwoestingen aanrigtte. WILLEM wierdt, kort daar naa, tot Graaf van *Friesland*, beoosten de *Zuiderzee*, gehuldigd. Graaf DIRK, daarentegen, stelde zich in 't bewind over *Utrecht*, welks Bischoep overleeden was. Hier kwam hem zijn broeder WILLEM bezoeken, doch wierdt in hegtenisfe gehouden; waar uit hij, eerlang, ontvlugte, den weg inslaande na *Gelderland*, daar hij 's Graaven Dogter in huwelijk nam. Vreeze voor overmagt deedt thans Graave DIRK het oor leenen na eene verzoeninge, die, zedert, ongeschonden bleef. In de Stigtsche twisten, welke hier op volgden, hadt Graaf DIRK rijklijk de hand; zelf sloeg hij 't beleg om *Utrecht*, doch brak het spoedig op, om zijnen bondgenoot, Graaf OTTO van *Gelderland*, die in *Brabant* gevangen zat, te verlossen. Hier bemagtigde hij, met zijne *Hollanders*, de Stad 's *Hertogenbosch*, in den Jaare 1202, doch wierdt, kort daar op, door den Hertog van *Lotharingen* gevangen genomen. De deerlijke verwoestingen, welke in zijne af-

weezigheid, in Holland wierden aangerigt, deden hem heer oor leenen aan voorflaggen van ontslag, welk hij verworf op zeer nadeelige voorwaarden. Het oudste gedeelte van *Holland*, te weteen de *Dordrechtſche Waard*, wierdt thans een Leen van *Brabant*. Niet lang overleefde de Graaf deeze vernedering; eene zwaare ziekte rukte hem weg, in den Jaare 1203.

DIRK DE VII liet alleenlijk naa eene Dogter, ADA genaamd, thans ſlegts zeventien jaaren oud. Volgens 's Graaven plan, zou deeze, en dus ook het Graaffchap, naa zijn overlijden, geſteld worden onder Voogdij van zijnen broeder WILLEM. Doch dit viel niet in den ſmaak der Graavinne Weduwe, die, heimelijk, Graaf LODEWYK VAN LOON ontboodt, met oogmerk om, ſtraks naa haars Gemaals overlijden, deezen met haare Dogter in den Echt te doen treden. Dit geſchiedde, en met zo veel ſpoeds, dat de echtverbintenis geſchiedde en de Bruiloft gehouden wierdt, te *Dordrecht*, in het zelfde huis, alwaar 's Graaven Lijk nog boven de aarde ſtondt. De Graaf VAN LOON voerde dien naam naa een Graaffchap, in 't Rijk van *Lotharingen* gelegen. Niet naa den zin van veele Edelen was, intuſſchen, dit huwelijk; waarom zij Graaf WILLEM uit *Friesland* ontbooden, die zich, ſpoedig, na *Zierikzee* in *Zeeland* begaf, daar hij voor Graaf wierdt uitgeroepen. Thans vlugtte de ongelukkige ADA, achttien daagen na haren trouwdag, op den Burgt te *Leiden*, doch viel wel haast in handen van Graave WILLEM; die haar eerst na *Texel*, en van daar na *Engeland* deedt overvoeren. Het leed, welk deeze vervoering zijner jonge Gemaalinne den Graave VAN LOON deedt, als mede zijn verijdeld uitzigt op 't Graafflijk gezag, was oorzaak dat Graaf WILLEM, onder den naam van DEN EERSTEN bekend, hoewel door 's Lands Edelen gehuldigd, met veele moeilijkheden hadt te worſtelen. Nu eens hadt deeze, dan geene de overhand; tot merkelyk nadeel der gefolterde Landzaaten. Eindelijk verdroegen zij zich, in den Jaare 1206. Graaf WILLEM hadt zedert de hand in verſcheiden onlusten; eene van deeze koſte hem zijne Vrijheid in *Vlaanderen*, welke hij, om groot loſgeld, te rug bekwam. Naderhand deedt hij eene togt na het Ooſten, alwaar hij de befaamde Verovering van *Damiate* in *Egypte* bijwoonde. Hij ſtorf, twee jaaren naa zijne wederkomst van dien togt, in den Jaare 1222.

Bi)

Bij ALEID, dogter van den Graave van *Gelderland*, hadt WILLEM eenen Zoon verwekt; deeze volgde hem op, onder den naam van FLORIS DEN IV. In zijn eigen Graaffchap weinig om handen hebbende, nam hij, meermaalen, deel in uitlandfche oneenigheden, onder andere in den berugten Kruisvaart tegen de *Stadingers*, die voor Kettters verklaard wierden, om dat zij het Pauslijk juk zogten af te schudden. In een gevegt bragt hij die verweezenen eene zwaare nederlaage toe. In zijne wederreize van daar den weg neemende door *Friesland*, tugtigde hij de Landzaaten, omdat zij de zijde der *Stadingers* gekoozen hadden. Zijne handigheid in het steekspel kostte hem, kort daar naa, het leeven. Want, van den *Stadinger* togt te rug gekeerd, en door den ouden Graaf van *Klermont* op zulk een spel genodigd, hadt hij 't ongeluk, aan 's Graaven jeugdige Gemaalinne te veel te behaagen. Minnenijd deedt hem verraaderlijk om 't leeven brengen, in den Jaare 1234.

WILLEM DE II volgde op zijnen Vader, in den ouderdom van zes jaaren, onder voogdij van zijnen Oom OTTO DEN III, Bisfchop van *Utrecht*. Weinig naams maakte de jonge Graaf, tot op den Jaare 1247. Keizer FREDRIK DE II, door den Paus zijnde n den Ban gedaan, zag deeze uit na een voornaamen Vast of Heer, wien hij de Roomsch-Koninklijke waardigheid mogt opdraagen. In eene eerste keuze te leur gesteld, vestigde hij het oog op Graaf WILLEM, als schoon van lichaam en kloek van geest. Ingenomen met de betoonde eere, aanvaardde hij dien nieuwen titel, en toog terstond na *Aken*; doch moest vooraf deeze Stad, gelijk ook *Werden*, gewapenderhand bemagtigen, eer hij aldaar kon gekroond worden. Lang hielt het aan, voor dat hij zijn oogmerk bereikte: om reden dat de *Hollanders*, thaps met eenen Kruistogt na 't H. Land onledig, hem niet van genoegzaame hulp voorzien konden. Eindelijk wierdt hij plegtig gekroond, naa alvorens, te *Keulen*, tot Ridder te zijn geslagen. Kort daar op, in 1251, tradt hij in 't huwelijk, met eene dogter des Hertogs van *Brunswyk*, en keerde voorts na zijn Graaffchap te rug. Niet lang hadt hij hier vertoefd, of hij raakte in Oorlog met de *Vlamingen*, die, aangevoerd door hunne Graavin,

MARGAREET, doorgaans ZWARTE MARGRIET genaamd, eenen inval in *Walcheren* gedaan hebbende, door hem, bij het Dorp *West-Kapelle*, geflagen wierden, in den Jaare 1254. De Vrede wierdt nog in dit zelfde jaar geflooten. Thans ontboodt hem de Paus na *Italië*, om aldaar tot Keizer gekroond te worden. Eer hij die reize ondernam, deedt hij eenen keer na *Utrecht*, alwaar een steen, door eene onbekende hand hem na 't hoofd geworpen, bijkans zijn leeven hadde geëindigd. Intusfchen waren de *Westfriezen* tegen hem opgestaan. Dit verhinderde zijne Italiaansche reize, en deedt hem besluiten, hen zwaar te tugtigen. Hij verkoos daar toe den winter des Jaars 1256. In 't naazetten der wederpanningen, geharnast en op een zwaar gewapend paerd over het Ys rijdende, bezweek dit, en viel hij in 's vijands handen, die hem wreed vermoordden. Dit viel voor bij het Dorp *Hoogtwoude*, alwaar het Lijk, heimelijk, in een huis begraven wierdt. Men vondt het eerst, lang daar naa, in den Jaare 1282. Koning WILLEM hadt, aan eenige Steden, aanzienlijke Voorregten gefchonken. Zommigen houden hem voor den Stigter van 't Stadhuis te *Haarlem*, doch met meer regt van het Hofgebouw in 's *Hage*.

's Konings opvolger, FLORIS DE V, was nog geene twee jaaren oud, toen hem zijn Vader dus ontijdig ontviel. Nogthans wierdt hij voor Graaf erkend, onder Voogdij van zijnen Oom FLORIS, die, wel haast, een Verdrag sloot met de Graavinne van *Vlaanderen*. Hij overleedt eerlang, en zijn dood was oorzaak van veele oneenigheden over het Voogdijfchap, die een einde namen, toen FLORIS, op den ouderdom van vijftien of zestien jaaren, te weeten, in 1269 of 1270, het bewind aanvaardde. Hevige oproeren, vooral onder de *Kennemers*, schokten thans Holland. Volgens zommigen zouden zij geen minder Ontwerp gemaakt hebben, dan de Edelen ten Lande uit te jaagen, en zelve de Regeering te aanvaarden. Zij hadden aan hun hoofd den vermaarden GYSBRECHT VAN AMSTEL, en rigtten veele verwoestingen aan. Zij wierden eerlang beteugeld; doch het Land kwam hier mede niet tot rust. Hoog lag den jongen Graave de moord, aan zijnen Vader gepleegd, door de *Westfriezen*; deezen deedt hij den Oorlog aan, met eene woede, evenredig aan zijnen wraklust. Op

eenen

eenen dier togten gelukte 't hem, het Lijk zijns Vaders te vinden, 't welk hij na *Middelburg* deedt voeren. Een oud Man hadt hem het huis aangewezen, daar het diep in den grond begraven lag. Merkelijk gefchil ontfontd, ten deezen tijde, tusfchen deeze Landen en *Engeland*, zonder dat men 'er de oorzaak van weet; tot groot nadeel van den Koophandel, die thans, over en weder, reeds zeer sterk wierdt gedreeven. Om den Engelschen afbreuk te doen, zonden de *Zeeuwen* verscheiden Kaapers in Zee. Met 'er tijd wierdt de twist bijgeleid, en de Vrede bevestigd, door een huwelijksverdrag tusfchen 's Graaven dogter en eenen Zoon van *Engeland*, in den Jaare 1281. Doch de verloofden storven vóór de echtvoltrekking: waarom Graaf *FLORIS*, van nieuws, over een huwelijk deedt handelen tusfchen zijnen Zoon *JAN* met eene Engelsche Prinfesse. Te meer ging hem dit ter harte, omdat Keizer *RUDOLF* bestelling hadt gemaakt over de opvolging in het Graaffchap, ten behoeve der Graaven van *Henegouwen* en *Hennenberg*. In den Jaare 1284 wierdt het Huwelijksverdrag geflooten, binnen *Haarlem*, ten overftaan van *Engelsche* Gezanten, die tevens een Bestand, voor een jaar, bewerkten, tusfchen Graaf *FLORIS* en den Graaf van *Gelder*. In een gefchil, tusfchen deezen en den Hertog van *Braband*, koos de Hollandsche Graaf de zijde des laatstgenoemden. Dit bragt te wege, dat Holland van de Leenroerigheid aan *Braband*, wegens zekere landen bij *Dordrecht*, geheel ontheven wierdt. Omtrent deezen tijd wierdt Graaf *FLORIS* ingewikkeld in eenen twist, die, van verre, den grond leide van zijn ontijdig einde. De Heeren *VAN AMSTEL* en *WOERDEN* lagen thans over hoop met de Stigtenaaren, met welke de Graaf, zints eenige jaaren, zich verbonden hadt. Doch zijne hulp wierdt niet vereifcht, tot dat die van *Utrecht* meenden, door de genoemde Edelen gevoelig te zijn beleedigd. Thans bragt de Graaf eenige benden op de been, en rigtte met dezelve groote verwoestingen aan. Hij bemagtigde, onder andere, *Montfoort*, en hegte *Amftelland* aan 't Graaffchap. Door tusfchenspraak van Vrienden, en onder beding van aanzienlijke voordeelen, wierdt, in de Jaaren 1285 en 1287, de peis gemaakt. De aanhoudende ongezindheid der *Westfriezen*, om 't Graaflijk juk te draagen, verschafte den Graave, aan die zijde, nieuwe bezigheid.

heid.

heid. Om hen te beteugelen en voor altoos te onderwerpen, deedt hij vier Sloten of Kasteelen bouwen; een van dezelve, te *Medenblik*, is nog in weezen. Een geweldige Watervloed, welke, in den Jaare 1286, en nog eens in 1287, de Landen deerlijk hadt gehavend, deedt hem zijn vóorneemen, een tijd lang, uittellen. De onderwerping wierdt, zedert, volkomen, en het Land der *Westfriezen*, door het leggen van Dijken en Wegen, op 's Graaven bevel, in beter staat gebracht. Door deeze onderwerping was 's Graaven magt merkelyk aangegroeid, tot geen klein verdriet van verscheiden Zeeuwfche Edelen; zij spanden tegen hem zamen, en bragten te wege dat de Graaf van *Vlaanderen* eenen inval in *Walcheren* deedt, en 't beleg om de Stad *Middelburg* sloeg. FLORIS trok hier op derwaarts met een Leger, doch wierdt, onder schijn van een mondgefprek met den gemelden Graave, listig in 't net gelokt. Spoedig, egter, ontkwam hij zijner gevangenisfe, en verzoende zich, eerlang, met de Zeeuwfche Edelen. Niet lang daar naa stelde zich Graaf FLORIS onder de mededingers na de *Schotsche* Kroon, op welke hij, uit hoofde zijner afkomst, meende eenig regt te hebben. De zwaarigheden, welke hij ontmoette, dedden hem dit ontwerp ter zijde stellen. Zedert leefde hij in nauwe gemeenschap met Koning EDUARD van *Engeland*, tot groot voordeel van den wederzijdschen Koophandel, tusschen dat Rijk en Holland, die, inzonderheid te *Dordrecht*; zeer sterk wierdt gedreeven. Eenige onmin met dien Vorst was oorzaak van verval van handel, en van een Verboud tusschen den Graaf en PHILIPS DEN IV van *Frankrijk*. Hier van beloofde hij zich aanzienlijke voordeelen. Doch hij hadt 'er niet lang genot van. Het misnoegen der Edelen, welk, kort daar naa, herleefde, liep uit in den wreeden moord, welks toedragt wij elders reeds verhaald hebben. Dezelve viel voor in den Jaare 1296. De stifting van het Lusthuis *Vogelenzang*, buiten *Haarlem*, wordt aan hem toegeschreeven.

Graaf FLORIS liet naa een' eenigen Zoon, JAN genaamd, die zich, ten tijde van zijns Vaders deerlijk einde, in *Engeland* bevondt. De Edelen waren hem niet ongenegen, doch zeer verdeeld over de voogdijschap van den minderjaargen Erfge-
naam,

naa. Hij niet onge-
van Slagen, vol-
wieldt d'zelgenoor-
door d' sieelingen
naam, belegerd v
in in banden viel
ere, een slaafte
ang, uit Engeland
in Zeehnd. Zede
noegzaam geest v
alomme met de
geen hij goet v
ger hem, en li
van hem geplee
de Voogdijschap
kans hadt elger
maakte hij best
de *Westfriezen*.
Niet daar op die
van jongen Graaf.
loeg tot deze v
den zijn heeren
1299. Volgens
hebben, door de
kinderen naa. In
het aloude Hollan
JAN VAN AVENNO
onder den naam v
wind in 't Huis
stand, in de Sie
e, egter, versche
enen, dat Keizer
moette wieden
na Vrede niet ge
kint van den Keiz
gd na van AVEN
te man van zijnen
na de langere, die

naam. Zij wierdt opgedraagen aan JAN VAN AVENNES, Graave van *Henegouwen*, vollen Neeve van Graave JAN. Inmiddels wierden de deelgenooten aan den moord van Graave FLORIS, door de Stedelingen en Opgezeetenen van Holland en Westfriesland, belegerd op het Slot *Kronenburg*; 't welk hun wel haast in handen viel. GERARD VAN VELZEN wierdt, onder andere, een slagoffer der volkswoede. Graaf JAN kwam, eerlang, uit Engeland te rug, en zette voet aan Land te *Veere*, in Zeeland. Zedert maakte zich WOLFERT VAN BORSELEN genoegzaam geheel meester van 's Graaven perfoon, voerende hem alomme met zich, en doende hem tekenen en bezegelen, 't geen hij goed vondt. Dit ontsak den haat der Landzaaten tegen hem, en liep uit in eenen wreeden moord, die te *Delft* aan hem gepleegd wierdt. Thans aanvaardde JAN VAN AVENNES de Voogdijfchap over den jongen Graave, waar van hij bijkans hadt afgezien. Terstond naa zijne overkomst hier te lande maakte hij bestelling op de Regeering, en bragt te wege, dat de *Westfriezen*, met Graave JAN, zich volkomen verzoenden. Kort daar op deedt de Voogd eene reize na Frankrijk, latende aan jongen Graaf, te *Haarlem*, ziek aan de Koortze. Spoedig sloeg tot deeze toe de Rode Loop, die, wel haast, een einde den zijn leeven maakte, in den bloei zijner jeugd, in den Jaare 1299. Volgens 't gerugt, zou de Voogd zijnen dood verhaast hebben, door het toedienen van vergif. JAN DE I liet geene kinderen naa. In hem eindigde dus het Graaflijk Geslagt uit het aloude Hollandsche Huis.

JAN VAN AVENNES, als de naaste Erfgenaam, volgde hem op, onder den naam van JAN DEN II. Met hem kwam het Graaflijk bewind in 't Huis van *Henegouwen*. Hoewel de Graaf zich, terstond, in de Steden van Holland hadt doen huidigen, toonden, egter, verscheiden Edelen zich op hem misnoegd, en bewerkten, dat Keizer ALBRECHT eenen inval in Zeeland deedt. Met moeite wierden de Keizerlijke benden van daar verdreeven, en de Vrede niet getroffen, zonder 's Graaven bewilliging om Holland van den Keizer ter leen te zullen ontvangen. Thans begaf zich JAN VAN AVENNES na *Henegouwen*, latende het bewind in handen van zijnen Zoone WILLEM. Deeze wierdt oneenig met de *Vlamingen*, die zich een regt op de Zeeuwfche Eilanden

den aanmatigden, en zich spoedig meester maakten van alle de Steden, uitgezonderd *Zierikzee*, welk het met den Graave hielt. De tegenstand, welken de *Vlamingen* hier ontmoetten, dwong hen tot Vrede.

JAN VAN AVENNES, of DE TWEDE, storf, in den Jaare 1311, latende tot Erfgenaam gemelden WILLEM, DEN DERDEN van dien naam, DEN GOEDEN gebijnaamd. In den aanvang zijns bewinds herleefde de Vlaamsche Oorlog, doch eindigde spoedig, met 's Graaven bewilliging in de Leenroerigheid der Zeeuwfche Eilanden aan den Graave van *Vlaanderen*. Zedert, egter, wierdt hij, van nieuws, in den krijg met dien landaart ingewikkeld, in gevolge zijner verbintenisfe met *Frankrijk*. Geene kleine eere genoot deeze Graaf, door den tijtel van Rijks-Stedehouder, door Keizer LODEWYK hem opgedragen. Hij verzelde dien Vorst na *Rome*, ter gelegenheid van diens Krooninge. Het bewind van zaaken hadt hij, geduurende zijne afweezigheid, gesteld in handen van zijnen Zoone WILLEM, met goedvinden, zeggen onze oude Schrijvers, *der Steden en des platten Lands*. WILLEM DE III overleedt in den Jaare 1337.

Zijn Zoon WILLEM DE IV, reeds voorheen Graaf van *Zee-land*, wierdt het nu ook van *Henegouwen* en *Holland*. Zijn hooger bewind deedt hem aan zijnen Krijgshaftigen aart nog meer den teugel vieren, en in meenig' buitenlandschen Oorlog deel neemen. Inzonderheid hadt hij veel te doen met *Utrecht*. Naa eenen Bisfchop op den Stigtfchen Zetel geplaatst te hebben, wierdt hij, zedert, dermaate vertoornd op de Stedelingen, dat hij 't beleg om de Stad floeg, en niet opbrak, dan op deeze harde voorwaarden: vierhonderd Burgers, blootshoofds en barrevoets, moesten hem om genade smeeken, op hunne bloote knieën; in den Oorlog zou men hem altoos, met vijfhonderd man, ten dienste staan; van den Stadsmur zou men twintig Roeden afbreeken, en altoos eene Poort voor den Graave open houden. In den Jaare 1338 was Graaf WILLEM, door die van *Staveren*, in *Friesland*, voor Heer aangenomen. De fchattingen, zedert, hun opgeleid, deden hen 't hoofd opfleeken. Om hen te beteugelen, ftak de Graaf, met een Le-
ger,

ger, na *Friesland* over. Doch hij vondt hier zijn einde, in een gevegt bij de gemelde Stad, in den Jaare 1385.

WILLEM DE IV liet geene kinderen naa. In hem eindigde dus de Stam van *Henegouwen*. Zijne Zuster MARGAREET was zijne Erfgenaame, en met haar geraakten *Holland* en *Zeeland* onder het Huis van *Beijeren*, als zijnde dezelve gehuwd aan Keizer LODEWYK, gefprooten uit dat doorluchtig geflagt; die, de gemelde Gewesten aan zijne Gemaalinne hebbende opgedraagen, niet verzuimde te bewerken, dat zij alomme erkend en gehuldigd wierdt. MARGAREET hadt, onder andere, eenen Zoon, WILLEM genaamd. Aan deezen droeg zij het bewind van *Holland* op, en verliet daar naa deeze Landen. Doch hij schondt de voorwaarden, op welke hij de Landvoogdij aanvaard hadt. Naa 's Keizers overlijden keerde MARGAREET herwaarts te rug, beschuldigde haaren Zoon, in tegenwoordigheid van 's Lands Edelen, ontfloeg hem van 't bewind, en hervatte in eigen perfoon den teugel der Regeeringe. De onmin tusschen de Moeder en den Zoon floeg over tot de Edelen en Landzaaten; zommigen hielden het met geene, anderen met deezen. Hier uit ontftonden de befaamde Aanhangen van *Hoekfchen* en *Kabbeljaauwfchen*, die, langer dan eene Eeuw, het Land in rep en roere fteiden. De laaftten, die 't met WILLEM hielden, beweerden de onwettigheid eener Vrouwelijke Regeeringe over *Holland*. De anderen, zich voor MARGAREET verklaarende, hielden fttaande dat eene Vrouw wettig konde regeeren; waar toe zij het voorbeeld van Vrouwe ADA bijbragten. Het beloop van 's Lands Gefchiedenifen toont, dat de Hoekfchen zich als Voorftanders, de Kabbeljaauwfchen als Verdruckers der dierbaare Vrijheid gedroegen. Zo hoog liep, intusfchen, de twist tusschen Moeder en Zoon, dat ze van weerkanten zich wapenden, en wel dra handgemeen wierden, in eenen Scheepstrijd voor *ter Veere*, in welken MARGAREET de overwinning behaalde. Hertog WILLEM, zedert, een Verbond met verfcheiden Edelen hebbende aangegaan, hieldt, vervolgens, een treffen met zijne Moeder, in den mond der *Maaze*, waar in deeze de nederlaag bekwam, en genoodzaakt wierdt, de wijk te neemen na *Engeland*. Derwaarts volgde haar eerlang Hertog WILLEM, en verzoende zich met zijne Moeder, op voorwaarde van af-

ftand

stond te zullen doen van *Holland, Zeeland en Friesland* aan haaren Zoone, en alleen *Henegouwen* voor zich zelve te behouden. Zij overleedt kort naa dien Zoon, in den Jaare 1355.

WILLEM DE V, eerste Graaf uit het Huis van *Beijeren*, tradt nu in 't volle bewind. Dit begon hij met het beoorloogen der Stigtenaaren, uit hoofde dat derzelve Bisfchop den Hoekfchen gunstig was. Twee jaaren duurde deeze Krijg. Naa het fluiten van den Vrede, bij welken *Heusden* aan Holland kwam, deedt de Graaf eene reize na *Engeland*. Straks naa zijne wederkomst van daar, befpeurde men aan hem blijken van krankzinnigheid, waar van hem zedert de naam van *dolle Hertog* aanhing, en die dermaate toenam, dat hij eerst in 's *Hage*, en naderhand te *Quesnoi*, in *Henegouwen*, opgeslooten wierdt, tot aan zijnen dood toe, die in den Jaare 1389 voorviel.

De ongelukkige Graaf WILLEM DE V hadt eenen Broeder, ALBRECHT VAN BEYEREN genaamd. Door bewerking der Hoekfchen wierdt deeze tot *Ruwaard* des Lands verklaard. Veel naedeels leeden hier door de Kabbeljaawfchen. *Delft*, als hunne zijde houdende, wierdt belegerd, ingenomen en ontmanteld. Kort hier op volgden, niet lang naa elkander, een Geldersche en Stigtsche Oorlog, die den *Ruwaard* veel onrust en weinig voordeels aanbragten. Ook wierdt hij ingewikkeld in een gefchil tusfchen den Graaf van *Vlaanderen* en de *Gentenaars*, waar in hij de zijde des eerstgenoemden hieldt. Onder alle deeze bemoeijingen hadt hij, evenwel, het genoegen, dat de twisten der Hoekfchen en Kabbeljaawfchen met minder woede dan voorheen gevoerd wierden. Alleen te *Haarlem* maakten zij merkelijke beweegingen. In den Jaare 1389 overleedt de ongelukkige WILLEM DE V; waarop ALBRECHT straks tot Graaf gehuldigd wierdt. Een merkeliijken keer namen 's Lands zaaken, kort naa deeze verheffing. ALBRECHT was Weduwenaar, en hieldt zeer naauwe gemeenfchap met Jonkvrouwe ALEID VAN POELGEEST. Jong en bevallig, en eene dochter van een Kabbeljaawfchen Edelman, wist zij den Graave dermaate te believen, dat de Hoekfchen, welke dus lang 's Graaven oor gehad hadden, het onderspit begonnen te delven. Zeer ftak dit den Hoekfchen in den krop, die 's Graa-

ven

ven Zoon, WILLEM, Hertog van *Oostervant*, aan hun hoofd hadden. Het misnoegen eindigde in den dood der schoone ALEID, die door de eedverwanten, op het Buitenhof in 's *Hage*, bij nacht, wreedelijk vermoord wierdt. De zamengespannenen vlooden ten Lande uit, en 'er verliepen eenige jaaren, eer zij met den Graave hunnen Zoen maakten. Hertog WILLEM kwam bij zijnen Vader in gunst, door de dapperheid, welke hij be- toonde in den Frieschen Oorlog, in welchen Graaf ALBRECHT, ten deezen tijde, wierdt ingewikkeld. Daarenboven wieschen hier de Delftenaars volkomen af de finet hunner voorgaande we- derspannigheid. De slegte staat van 's Graaven geldmiddelen nood- zaakte hem, rekschap te vorderen van Heere JAN VAN ARKEL, Rentmeester der Graaflijke inkomsten, welke hier in tien jaaren ten agteren was. Zijne weigering wierdt gevolgd van wede- zijdsche vijandlijkheden, welke ruim drie jaren duurden, en, binnen weinig tijds, gevolgd wierden van 's Graaven overlijden, in Wintermaand des Jaars 1404. 't *Huis te Kleef*, waar van men nog de puinhoopen buiten *Haarlem* ziet, zou door hem gestigt zijn, ten behoeve van zijne tweede Gemaalinne MARGA- RETA VAN KLEEVÉ. Met zo zwaare schulden vondt deeze, bij 's Graaven overlijden, deszelfs Boedel belaaden, dat zij dien openlijk, naar Lands gebruik, met den voet stootte; 't welk ge- schiedde, door der Lijkbare vobruut te treden, in geleend ge- waat, en onder het wegwerpen van eenen halm. Geduurende ALBREGTS Regeering was de magt der Hollandsche Steden, ook in zaaken van openbaar bewind, merkelijk toegenomen. Ook meent men, dat de Burgemeesteren en de Kollegien der Vroed- schappen thans inzonderheid eenen aanvang hebben genomen.

Zijn oudste Zoon en Opvolger, WILLEM DE VI, hadt eene zeer onrustige Regeering, door het geduurig woelen en wede- woelen der Hoekschen en Kabbeljaauwschen; waar door te *Dordrecht*, *Haarlem*, *Delft* en *Amsterdam* veele ongeregeld- heden voorvielen. Veel bloeds stroomde 'er vooral in de eerste Stad. Ook hadt hij den Arkelschen Oorlog om handen; die, egter, niet ongelukkig voor hem afliep, alzo hij, in 't einde, de Heerlijkheid van Arkel bekwam: hoewel hij zijn regt daar op, zedert, tegen de Gelderschen, met de wapenen moest handhaaven. Straks daar op kreeg Graaf WILLEM te doen met

den Heer van *Egmond*; deezen belegerde hij binnen *T. selstein*, en dwong hem, zo wel de Stad als het Slot aan hem over te geven. De reden hier van was, om dat deeze Heer verdagt wierdt gehouden van eenen toeleg op 's Graaven leeven. In den Jaare 1415 wierdt het huwelijk voltrokken, van 's Graaven eenige dogter *JAKOBA* met den Hertog van *Touraine*, tweeden Zoon van *KAREL DEN VI*, Koning van *Frankrijk*. Niet lang naa deeze echtverbintenis beriep Graaf *WILLEM* eenen Dagvaart van 's Lands Edelen en de Groote Steden, om door dezelve de Erfopvolging voor zijne dogter te doen verzekeren. Gereedelijk waren dezelve hem hier in ten wille. Dit deedt hem zijnen dood, welken hij, ter oorzaake van een gevaarlijk gezwel aan zijne Dije, vast te gemoete zag, met meer gerustheid afwagten; hij storf in den Jaare 1417.

Terstond naa 's Graaven afslijvigheid, wierdt de vermaarde, doch ongelukkige *JAKOBA VAN BEYEREN* tot Graavin gehuldigd. *Dordrecht* alleen bleef weigerig. Deeze Stad was Kabbeljaauwsgezind, en *JAKOBA*, even als haar Vader, op de zijde der Hoekschen. Te *Dordrecht* hadt men het oog op *JAN VAN BEYEREN*, Oom van Vrouwe *JAKOBA*, welke, ten dien einde, in Holland kwam, om als Voogd het bewind te aanvaarden. *JAKOBA*, hoewel slegs zestien jaaren oud, was reeds Weduwe van *JAN VAN TOURAINE*. Om hunnen aanhang te stijven, bewerkten de Hoekschen voor haar een huwelijk met Hertog *JAN VAN BRABANT*. Vrugtelooos deedt het jonge paar het beleg slaan om *Dordrecht*; de Graavin vondt zich genoodzaakt, *Zuidholland* en 't *Land van Voorn* aan haaren Oom te leen op te draagen, en, voor den tijd van drie jaaren, voor Stadhouder over haare Landen te erkennen. Hertog *JAN*, nu het gezag in handen hebbende, viel den Hoeksche Heeren zeer hard, verwoestte hunne Sloten, en noodzaakte hen, het Land te ruimen. Daarenboven drong hij den Hertoge *VAN BRABANT* op, om hem het Stadhouderschap nog voor zeven jaaren op te draagen. Een zo hevig misnoegen vatte hier uit Vrouwe *JAKOBA* tegen haaren Gemaal op, dat zij hem verliet, en eerst na *Henegouwen*, en voorts na *Engeland* te wijk nam. Hier begaf zij zich in den Echt met den Hertog *VAN GLOCHESTER*, naa dat haar voorgaand huwelijk, om namaagfchap, te *Rome*

VOOR

van omme...
 Bij een...
 van hier...
 der...
 met bet...
 enken...
 van de...
 Wand...
 gereet...
 D...
 waard...
 Vrouw...
 hebbende...
 doch...
 laven...
 waar...
 kende...
 Twee...
 voor...
 pen...
 en...
 waren...
 Hoek...
 noed...
 hoer...
 de...
 het...
 bij...
 Van...
 belegerde...
 slegs...
 te...
 h...
 huwelijk...
 pond...
 en...
 vreden...
 door...
 m...
 over...
 en...
 en...
 land...
 als...
 van...
 g...
 Over...
 in...
 van...
 de...
 van...
 Heer

voor onwettig was verklaard. Dit viel voor in den Jaare 1423. Bij haare overkomst vondt zij de meeste Landzaaten op de zijde van haaren Oom, of van PHILIPS, Hertog van *Bourgondie*, diens Stedehouder. Hier door kwam het Land in rep en roere; naa dat hetzelfde, twee jaaren vroeger, de deerlijke ramp hadt getroffen van de Overstroming van den *Zuidhollandschen* Waard, waar door wel tweeënzeventig Dorpen onder water gezet waren. De Hertog van *Bourgondie* wierdt voor *Ruwaard* verklaard, en JAN VAN BEYEREN tot Graaf gehuldigd. Vrouw JAKOBA, eenige hulp van haare vrienden bekoomen hebbende, behaalde wel eenig voordeel, in eenen Slag bij *Alfen*, doch bekwam de nederlaag, in een Scheepsgevegt bij *Brouwershaven*; waar door zij *Zeeland* voor genoegzaam verlooren rekende. Tweemaal floeg zij, hierop, te vergeeft het beleg voor *Haarlem*; waar naa de Kennemers gantsch Holland afstiepen, en overal de deerlijkste verwoestingen aanrigtten. Zij waren Hoeksgezind, en dedden hier mede der Graavinne groot nadeel: hoewel zij zelven insgelijks, door den Hertog van *Bourgondie*, zwaar gestraft wierden. Onder dit alles wierdt de rampspoedige JAKOBA van haaren Gemaal verlaaten, en hadt het verdriet, dat haare Vloot, onder WILLEM VAN BREDERODE, bij het Eiland *Wieringen*, op de Zuiderzee, geslagen wierdt. Van deezen staat der zaaken bediende zich Hertog PHILIPS, hij belegerde haar binnen *Gouda*, en dwong haar, om hem niet slegts voor Stadhouders, maar zelfs voor wettigen Erfgenaam te erkennen. Buiten zijne bewilliging mogt zij geen nieuw huwelijk aangaan. Het Eiland *Zuidbeveland* wierdt als een eigendom en ter wooninge aan haar afgestaan. Bij dit Verdrag werden, door Hertog PHILIPS, pegen Raaden en Rekenmeesters, over *Holland*, *Zeeland* en *Friesland*, aangesteld, een nieuw Gerigthof, zedert het *Hof van Holland* genaamd. Van deezen tijd af wierdt de Koophandel, hier te Lande, vooral op *Engeland*, als mede de Haringvischerij, zeer sterk voortgezet, vooral naa de uitvinding van het kaaken en zouten, en van het groote Haringnet. Ook kwam de Vaart na het Noorden en de Oostzee thans in merkelyken bloei. Bij dit alles kwam nog de uitvinding van de Drukkunst, te *Haarlem*. Door de hooggesteegene magt van Hertog PHILIPS verdonkerde, meer en meer,

het aanzien van Vrouwe JAKOBA, die wel den titel van *Gravinne* nog voerde, doch bijkans niemand om zich hadt, die zijn hof bij haar maakte. Alleen FRANK VAN BORSELEN, Stadhouder van *Holland* en *Zeeland*, bewees haar eenigen bijstand, en dit op zo eene heusche wijze, dat 'er haar hart door getroffen wierdt. In 't Jaar 1433 sloot zij met hem een heimelijk huwelijk; 't welk, eger, spoedig aan PHILIPS uitlekte: die hier op Heer FRANK in hegenisfe deedt neemen, en na 't Slot *Rupelmonde*, in *Vlaanderen*, voeren. Hij wierdt ontslagen, op de harde voorwaarde voor Vrouwe JAKOBA, dat aan haar eenige heerlijke goederen opgedraagen, en *Henegouwen*, *Holland* en *Zeeland* aan den Hertoge volkomen zouden worden afgestaan. Toen wierdt het heimelijk huwelijk openlijk voltrokken, en maakte Vrouwe JAKOBA, aan haaren *lieven ende zeer gheminden gheselle*, zo als hij haaren VAN BORSELEN noemde, eenige goederen in *Zuidholland*. De ongelukkige JAKOBA, door tegenspoeden overmand, overleedt, als Houtvesterin, in den Jaare 1436, op 't Huis te *Teilingen*, in *Rhijnland*, in 't zesendertigste jaar haars ouderdoms.

PHILIPS DE I bragt het Graaslijk bewind van *Holland*, uit het Huis van *Beijeren*, in dat van *Bourgondie* over. Terstond naa Vrouwe JAKOBA's dood wikkelde hij de Landzaaten in den Oorlog tegen *Engeland*, die hun op zeer zwaare Beden, zo ze heetten, te staan kwam. Bij het sluiten van den Vrede, bewees hij hun evenwel de eere van daar bij tegenwoordig te zijn; 't welk den *Hollanders*, die zich in *Engeland* bevonden, naderhand veele geweldenaarijen op den halze haalde. Gedurende den Engelfchen Oorlog kreegen de *Hollanders* insgelijks te doen met de *Oosterlingen*, welke, uit afgunst tegen den groeienden Koophandel, onze Schepen bekommerden; 't welk van eene groote duurte der leevensmiddelen gevolgd wierdt. Om de schade eenigzins te verhaalen, wierdt, hier te Lande, eene groote Vloot uitgerust, die, met verlof van PHILIPS, ter Kaap uitzeilende, meenig voordeel behaalde, en zelf eene talrijke *Oosterfche Vloot* nam. Een tienjaurig Bestand schorste, in den Jaare 1441, deezen twist. Naa eenige jaaren tuschenpoozens herteefden de inlandfche oneenigheden. Door een huwelijk van eene dogter van WILLEM VAN LALAING, Stadhouder van *Hol-*

land,

land, met REINOUD VAN BREDERODE, hoofd der Hoekschen, waren deeze, ginds en elders, op 't kusfen geraakt. Om Hertoge PHILIPS te believen, was, met hunne toestemming, de Gemeente met zwaare schattingen gedrukt. Daar van bedienden zich de Kabbeljaauwschen om het Volk op te stookten. Hier nit ontstonden Oproeren in verscheiden Steden; om welke te stillen de GemaaLin van PHILIPS herwaarts kwam, gelijk ook, vervolgens, de Hertog zelve. Te *Amsterdam* verfelde hij, buitenstijds, de Regeering, plaatsende, van ieder zijde, even veelen in het bewind. Het geeven van onderscheidende benaamingen, van Hoekschen en Kabbeljaauwschen, wierdt ook door hem verboden. Het Land kwam hier door, van dien kant, eenigzins in rust. In 't Kerkelijke viel 'er nog merkelyk te doen, van wegen de geldzucht der Geestelijken, die zo hoog liep, dat zij door PHILIPS moest beteugeld worden. Van hunne zijde gaven de Landzaaten, op hunne wijze, blijk van ijver voor den Godsdienst, door het deel neemen in eenen Kruistogt tegen de *Husfien*, in *Boheme*, van Ketterije beschuldigd. Een heirvaart tegen de *Centenaars*, die tegen den Hertog waren opgeftaan, wierdt beloond met aanzienlijke Voorregten; welke gunst, door de Hollanders, erkend wierdt, door de hand te leenen, met eene talrijke Vloot, tot de veroveringe van *Bourdeaux*. Het dikmaals gefolterd Holland wierdt, in den Jaare 1455, van nieuws, ontrust, ter gelegenheid der verkiezinge van GYSBREGT VAN BREDERODE tot Bisfchop van *Utrecht*. Dit mishaagde den Kabbeljaauwschen. Uit vreeze dat de Hoekschen, tot welke de Bisfchop behoorde, te veel gezags zouden winnen, bliezen zij Hertoge PHILIPS in 't oor, dat deeze verheffing, aan 's Bisfchops broeder, als gefprooten nit het aloud Graaflijk Huis van Holland, ligtelyk den inval zou kunnen doen krijgen, om met 's Bisfchops hulp zich in de waardigheid zijner Voorouderen te doen herstellen. Niet onverhoord bleef deeze opftooking. Ligt deedt zijn gezag hem bij den Paus verwerven, dat BREDERODE afgezet, en DAVID VAN BOURGONDIE, 's Hertogs Natuurlijke Zoon, in zijne plaats gesteld wierdt. Met geweld verdreef PHILIPS Bisfchop BREDERODE van zijnen Zetel, en plaatfte zijnen Bastaart in denzelven. Om zich te verzekeren van de hulp der *Kennemers* en *Westfriezen*, hadt hij vooraf dezelve hersteld in de

Voorregten, vóór dertig jaaren verbeurd verklaard. Zedert wierden de gemoederen der Landzaaten onderling verdeeld, door den twist tusſchen Hertog PHILIPS en zijnen heerschzuchtigen Zoon KAREL, Graave van Charolois, die ten uiterſten misnoegd was, omdat hij buiten allen bewind wierdt gehouden. Door allerlei optookingen zocht de Graaf de harten van den Landheere te verwijderen. Zo hoog liep, op zekeren dag, de twist, dat de oude Vader zijnen Zoone gewapenderhand te lijve wilde. Naa veele aanſtootelijke bedrijven, aan weerkanten, moest, eindelijk, Hertog PHILIPS bewilligen in de erkentenisſe van zijnen Zoone voor Algemeenen Stedehouder over alle zijne Landen. Hertog PHILIPS overleedt, niet lang daar naa, in den Jaare 1467, Geduurende zijne Regeering was de Scheepvaart der Hollanders, vooral op de Oostzee, merkelyk toegenomen. Ook was men, geduurende dit tijdverloop, meer dan te voren, bedagt op de verbetering der Zeeweeringen. Het inſlaan van lange paalen, en het zamenvoegen van dezelve, door middel van dwarsbalken, kwam nu voornaamelyk in gebruik. Men heeft aangemerkt, dat de verbastering van Zeden, onder de Landzaaten, thans zeer hoog was geklommen. Deels was daar van de oorzaak de bloei des Koophandels, doch ook het kwaad voorbeeld van Hertoge PHILIPS, wiens Hof voor een der wellustigſten van dien tijd wierdt gehouden: in zo verre dat men 'er Badſtoyen hielt, gemeen aan perſoonen van beide Kunnen. Naar het toenmaalg gebruik was de kleedij, vooral der Vrouwen, ten uiterſte kostbaar en pragtig.

KAREL, naar zijnen aart, de STOUTE, of de STRYDBAARE, gebijnaamd, wierdt niet tot Graaf gehuldigd vóór het Jaar 1468; waar naa hij ſtraks zeer zwaare Beden vorderde, en vervolgens, in Holland en Zeeland, een Graafgeding hieldt. De geſchilen, in welke de Hertog, eerlang, met Frankrijk en Engeland wierdt ingewikkeld, gaven wederom aanleiding tot zwaare geldheffingen en buitengewoone belastingen. Te Hoorn ontſtond hier uit een geweldige oproer, welke zommigen op 't leeven, anderen op ballingschap te ſtaan kwam: tot merkelyk nadeel der Stad, welke hier door veel van haare neeringe verloor. In den Jaare 1474 ſelde Hertog KAREL het Hooge Gerigshof van Meche-
len in, op 't welk men zich, uit de meeste Provincien, zou

kun-

kunnen beroepen. Zeer mishaaide dit den Hollanderen, be-
weerende dat zulks met hunne Voorregten streeft. Om zijne
uitgebreide eerezucht, die zelf na de Koninklijke waardigheid
streefde, te voeden, en zijne veelvuldige Oorlogen te bekos-
tigen, bepaalde zich de Hertog niet, in het heffen van belas-
tingen, bij de gemeene Landzaaten, maar vorderde dezelve
insgelijks van de Geestelijken. Vergeefs beriepen zich deeze
op den Paus: 's Lands Ontvangers vonden zich in staat, om
dezelve met geweld te vorderen. De oneenigheden, onder
andere, met de Franschen, en derzelven Kaaperijen, deden
veel nadeels aan de Hollandsche Kooplieden: waarom zij te
raade wierden, eene gewapende Vloot tegen dezelve uit te
rusten. Dit niettegenstaande leedt *Hoorn*, ten deezen tijde,
een verlies van dertig, en *Amsterdam* van een nog grooter
getal Schepen. Zelf hadden de Franschen de koenheid om in
de Zuiderzee te koomen schuimen. Eindelijk vindt Hertog
KAREL zijnen dood, in eenen Krijg tegen de Zwitzers, in den
Veldslag bij *Nancy*, in den Jaare 1477, in de maand Januarij.
Drie dagen naa den Slag vindt men het Lijk, in een Water-
poel, met het hoofd in 't Ys vastgevroozen, naakt uitgeschud
en op drie plaatzen gewond.

MARIA, zijne eenige dogter, volgde hem op, in den ouder-
dom van twintig jaaren. Veel viel 'er te doen over het kiezen
van een Gemaal; waar toe, eindelijk, het oog viel op MAXI-
MILIAAN, *Aardshertog van Oostenrijk*. Reeds met den aan-
vang haarer Regeeringe herleeften de Hoeksche en Kabbel-
jauwfsche oneenigheden. Hier kwamen deeze, elders geene
op het kusen. Vrouw MARIA, den Kabbeljauwfschen meest
toegedaan, hadt verscheiden Amptenaars van dien Aanhang in
het bewind hersteld of bevestigd. Eenigermaate herwon de
Hertogin de genegenheid der Landzaaten, door het verleenen
van het GROOT-PRIVILEGIE, waar van zedert zo veel werks ge-
maakt is, en welks voornaamste Artikelen hier op neder kwa-
men: „ de Ampten zouden aan geene Uitlanders gegeeven, en
„ de Landzaaten niet buiten hunne Provincie te regt gesteld wor-
„ den; naar goedvinden zouden de Steden Dagvaarten mogen
„ houden; 'er zouden geene Tollen gesteld worden, dan met
„ gemeen goedvinden van 's Lands Staaten; het voeren van den

„ Oorlog zou niet zonder dit gemeene goedvinden mogen geschieden, gelijk ook niet het slaan van nieuwe Munten; de „ Privilegien zouden niet tot benadeeling van bijzondere Steden „ mogen gebruikt worden.” Doch dit Privilegie, nog vóór het Huwelijk van Vrouwe MARIA verleend, wierdt spoedig geschonden. Naar goedvinden zette men de Munt op en af, en vulde dus 's Vorsten buidel. Vreemdelingen zag men overal ter Regeeringe indringen. Holland wierdt zo arm, dat men met het betaalen van Los- en Lijfrenten moest ophouden. Op verscheiden plaatsen geraakten de Hoekschcn van 't Kusfen, en vervulden de anderen hunne plaatsen. Heer WOLFAART VAN DER VEER, Hoeksgezind, Stadhouder van Holland, moest plaats maaken voor JOOST VAN LALAING, eenen Uitlander. In den Jaare 1481 hadden de Hoekschcn zich van *Leiden* meester gemaakt. Op 's Aardshertogen bevel zocht de Stadhouder hulp bij de Kabbeljaauwfsche Steden; doch haare Poorters weigerden tegen *Leiden* te dienen. Hierom moest men gebruik maaken van befolgdige Knechten, die ginds en elders, tot merkelyk misnoegen der Ingezeetenen, in bezetting geleid wierden. *Leiden* onderging een zwaar beleg, doch kocht het af, met vijftigduizend Guldens aan den Aardshertoge te betaalen, en achttien Mannen aan hem en zijn goeddunken over te leveren. Te *Dordrecht* moesten een Schout en Burgemeester met den hals boeten, hunne toestemming tot het beschrijven van eenen Dagvaart, waar toe zij, uit kragt van het Groot Privilegie, gerechtigd waren. *Utrecht*, vermids veele Hoekfsche Heeren aldaar eene schuilplaats gezocht hadden, wierdt, door opstooking der Kabbeljaauwfschen, belegerd. Niet dan door dwang der groote Steden konden de kleine, als mede de bewooners van het platte Land, bewoogen worden, om Volk derwaarts te zenden. Van langen duur was de Utrechtsche Krijg, en zo nadeelig voor 't gemeene Land, dat *Leiden*, haare Lakens buitenslands niet kunnende slijten, wel haast noodzaak was, uitsfel van betaalinge te verzoeken, mids haare Poorters, intusschen, nergens mogten bekommerd worden. Onder dit alles overleedt VROUW MARIA, in den Jaare 1482, aan de gevolgen van eenen val van 't paerd, in den ouderdom van vijftwintig jaaren.

Haar

Har In Opro
 jaare, het Groot
 nu deugd, in
 naar niet over
 geld. Terftom is
 (vane gewelddig-
 tien zich van 't
 Hoekschcn, voor
 wederom, op het
 de Stadhouder v
 overte; want m
 Onder dit alles
 men, in den Ja
 de, van het gel
 den anderen te
 stuiten van ee
 anders, vrijelij
 der en Leen
 overte maxima
 gepreleent inre
 merkelyke culat
 ten Lande uit
 der Gewest, wa
 Vaderland te rug
 zich te bedruven
 loopen, te gely
 Holland groot m
 hantingen, met
 ij meenden, van
 nder angstelij
 zijende overlast
 vrede, de
 uit verklaard zij
 in Jaare 1488, b
 wale, verbrande
 hant, onnoemelij
 was in hier toe v
 Wein door dit all

Haar Zoon en Opvolger, PHILIPS DE II, een kind van vier jaaren, bragt het Graaflijk bewind over *Holland*, uit het Huis van *Bourgondie*, in dat van *Oostenrijk*. Zijn Vader MAXIMILIAAN wierdt over hem en over den Lande tot Voogd aangesteld. Terstond in den aanvang zijner Regeeringe, ontstond 'er eene geweldige beweging te *Hoorn*, daar de Kabbeljaauwschen zich van 't bewind verzekerden, doch, eerlang, door de Hoekschen, voor eene korte poos, verjaagd wierden; die, wederom, op hunne beurt, het onderspit moesten delven, toen de Stadhouder VAN LALAING de Stad, stormenderhand, veroverde; waar naa alles naar den zin van 't Hof geschikt wierdt. Onder dit alles duurden de Onlusten met *Utrecht*, in welke men, in den Jaare 1482, voor de eerste reize, hier te Lande, van het gebruik van *Bomben* vindt gewag gemaakt. Van den anderen kant genoot het Land eenig voordeel, door het sluiten van eenen Vrede met *Frankrijk*, bij welken, onder andere, vrijheid van Zeevaart en Vischerije, voor de *Hollanders* en *Zeeuwen*, bedongen wierdt. Niet lang daar naa veroverde MAXIMILIAAN de Stad *Utrecht*, en deedt 'er eene zegepraalende intrede. In *Vlaanderen* waren, ten deezen tijde, merkelijke onlusten ontstaan. Verscheiden Hoeksche Edelen, ten Lande uit geweeken of verdreeven, onthielden zich in dat Gewest, wagtende op de gelegenheid, om met eere in 't Vaderland te rug te keeren. Van deeze gelegenheid zогten zij zich te bedienen, om hun doelwit te bereiken, waar in zij hoopten, te gelukkiger te zullen slaagen, om reden dat in *Holland* groot misnoegen heerschte, van wegen de zwaare schattingen, met welke de Landzaaten, op aanraaden, zo als zij meenden, van Heere JAN VAN EGMOND, onlangs tot Stadhouder aangesteld, bezwaard wierden; waar bij nog kwam de drukkende overlast van 't uitheemsche Krijgsvolk. Heer FRANS VAN BREDERODE, door de gebannen of gevlugte Edelen, tot hoofd verklaard zijnde, begaf zich met dezelve te scheep, in den Jaare 1488, bemagtigde *Rotterdam*, daar hij veel buits behaalde, verbrandde *Delfshaven*, en deedt, door gantsch *Holland*, onnoemelijke schade. Heer JAN VAN MONTFOORT leende hem hier toe vlijtig de hand, en verzekerde zich van *Woerden*. Door dit alles vondt Aardshertog MAXIMILIAAN, in

't volgende jaar, zich genoodzaakt, in persoon in Holland te koomen. Terstond deed hij Heirvaart beschrijven tegen *Rotterdam*, alwaar Jonkheer FRANS den Stoel des Oorlogs hadt gevestigd. De Burgers van verscheiden Steden trokken toen, naar Lands gebruik, onder hunne bijzondere Banieren op. Lang duurde het beleg van *Rotterdam*, doch moest zich, eindelijk, overgeeven, gelijk ook *Woerden* en *Montfoort*. Daar naa rustte Jonkheer FRANS eene Vloot uit te *Sluis*, met welke hij den Stadhouder EGMOND, bij *Brouwershaven*, ontmoette, tegen welken hij voort schutgevaarte hieldt; 't welk hem het leeven kostte. Heer JAN VAN NAALDWYK, een ander Hoeksche Edele, ontweek den strijd, met etlijke Schepen, na *Sluis*, van waar hij, eerlang, eenen kans op de kust van Holland waagde. Eerst landde hij te *Wijk op Zee*, en bemagtigde vervolgens de Eilanden *Texel* en *Wieringen*. Veel toeloopt kreeg hij hier van veele schamele Hollanders, die, door den overlast van vreemd Krijgsvolk en de drukkende belastingen, bijkans tot den bedelzak gebragt waren, en, vooral in Noordholland, hun misnoegen openlijk betoonden. Dit droeg den naam van het *Kaas-en Brood-Spel*. Deerlijk wierdt het Land gehavend, door de moedwilligheden, welke, te deezre gelegenheid, gepleegd wierden. De Hertog VAN SAXEN, 's Aardshertogs Algemeen Stedehouder, deed de onlusten een einde neemen, door den Landzaaten straffen en boeten op te leggen, die tot verdere bemoeijingen hun allen lust geheel deeden vergaan. Naa anderhalve eeuw duurens, mag de Hoeksche en Kappeljaauwsche tweespalt gezegd worden hier mede te zijn geëindigd. Verscheiden Hoeksche Edelen en andere voornaame mannen begaven zich, zedert, met der woon, na *Frankrijk*. MAXIMILIAAN, onlangs tot Roomsche Koning, en, door zijns Vaders overlijden, tot de Keizerlijke waardigheid verheven, ontsloeg zich, in den Jaare 1492, van de Regeering over de Nederlanden, en droeg dezelve op aan PHILIPS, thans zeventien jaaren oud: die, vervolgens, te *Geertruidenberg*, tot Graaf wierdt gehuldigd. Dit wierdt, eerlang, gevolgd van een Verbond met Engeland van *altoosduurende Vrede en Vriendschap*, waarbij de Hollanders en Zeeuwen *vrije en veilige Vischerij* op de Engelsche Kusten bedongen. In 't Jaar 1494 sloot PHILIPS een huwelijk met JOANNA, dog-

dogter des Konings en der Koninginne van *Arragon* en *Kastilie*, 's Jaars daaraan deedt hij eene reize door de Hollandfche Steden, om 'er zich van nieuws te doen huldigen. In den Jaare 1501 vertrok hij na *Spanje*, naa alvoreens ENGELBERT VAN NASSAU, *Heer van Breda*, tot zijnen Stedehouder benoemd te hebben. Hij vertoefde 'er niet langer dan tot in 't volgende jaar. Kort naa zijne wederkomst ontstondt 'er oorlog met de Gelderschen, die, in eenen Scheepsfrijd voor *Monnikendam*, van de *Hollanders* eene zwaare nederlaage bekwamen. De dood zijner Schoonmoeder, *IZABELLE VAN KASTILIE*, deedt hem een einde aan dien Krijg maaken, en andermaal de reize na *Spanje* aanneemen, om de Kroon van dat Rijk te aanvaarden. Holland moest, om die reize te bekostigen, groote sommen opbrengen. Hij overleedt in den Jaare 1506, slegs weinige maanden naa zijne throonsbeklimming.

KAREL DE II, onder de Hollandfche Graaven, doch DE VYFDE onder de Duitsche Keizers, was, ten tijde deezes sterfgevals, nog geene zes jaaren oud. Als oudste Zoon en Opvolger kwam hij onder Voogdij zijns Grootvaders Keizer MAXIMILIAAN, die, vervolgens, de Algemeene Landvoogdij opdroeg aan zijne dogter MARGAREET, Hertoginne Weduwe van *Savoije*. Deerlijk was thans de staat van Holland. Door de herhaalde Beden, aan Hertoge PHILIPS toegeftaan, was 's Lands Kas uitgeput. De Engelschen maakten inbreuken op het Verdrag van Koophandel. Het Groot Privilegie van Vrouwe MARIA wierdt, in verscheiden opzigten, gefchonden. Men hadt, bovendien, den last van eenen Oorlog met Gelderland op den halze, waar tegen de Amsterdammers zich met een Blokhuis moesten dekken. De oneenigheid met de Hanze-Steden baarde, in 't Jaar 1510, geen kleinen omslag. Nu en dan behaalde men wel eenige voordeelen op de Gelderschen; doch 't gelukte ook deezen, in den Jaare 1512, om de Voorftad van *Amsterdam* en veele Schepen in brand te steeken. In den Jaare 1515 aanvaardde Prins KAREL, dien wij voorts DEN VYFDEN zullen noemen, het bewind, en wierdt alomme gehuldigd. Het bleek wel haast, wat men van zijne Regeeringe hadt te wagten. Van den Hertoge van *Saxen* de Heerlijkheid van Friesland gekogt hebbende, voor driehonderdenvijftigduizend Guldens, moesten de *Hollanders* daar toe de

pen-

penningen verstrekken, en, ten dien einde, dulden, dat de Huizen en Landertijen met eene nieuwe Verponding, en de gegoede Ingezeetenen, daarenboven, met een Hoofdgeld bezwaard wierden. KAREL VAN POITIERS, een Vreemdeling, geen duim gronds meester, kreeg het Opperst Opzigt over alle de Dijken, en de Dijkgraaven en Heemraaden wierden, naar goedvinden, af- en aangesteld. Tegen den Graaflijken Eed geschiedde, ginds en elders, buitengewoone verandering in de Regeeringe. Aan FLORIS OOM VAN WYNGAARDEN, Pensionaris van *Dordrecht*, deedt KAREL, in den Jaare 1518, die Stad ontzeggen, omdat hij beweerd hadt dat 's Lands Advokaat niet te gelijk Raad van den Graave zijn mogt. Nog hooger klom hem de moed, toen hij tot Koning van *Spanje*, en vervolgens tot Keizer van 't Duitsche Rijk was verheven. Niet als Graaf, aan bezwoorene wetten bepaald, maar als Opperheer begon hij zich zints dien tijd te gedraagen. De Landzaaten, allengskens tot onderdaanigheid gekneet, voedden die hooghartigheid, door hem te geeven de vleiedfte eernaamen, aanduidende dat men den smaak van het zoet der Vrijheid reeds vergeten hadt. Vooral betoonde ook de Keizer zijne overheersching, ter gelegenheid der Kerkhervorminge, die ook hier te Lande merkelyken opgang maakte. Buiten kennis der Staaten deedt hij Plakaaten tegen de zo genaamde Ketteren afkondigen, en duldde dat menig een, als hun toegedaan, aan lijve en leeven wierdt gefraaft. Niet zo diep, egter, was de Vrijheidsliefde der Landzaaten gedaald, of zij betoonden deswegen hun ongenoegen; zij verklaarden, dat den Geestlijken hier door meer magts en gezags wierdt gegeven, dan beraamelijk was. Boven al viel het den In- en Opgezeetenen zeer drukkende, dat zij hunnen Landheere moesten ten dienste staan, in het voeren van Oorlogen, welke niet ten hunnen voordeele of veiligheid, maar alleen om 's Vorsten bijzondere belangen, ondernomen wierden. Inwendig sag, hier door, menigmaalen, het Land bloot voor geweldige aanvallen, bij mangel aan genoegzaame bescherminge. Ten voorbeelde hier van dient, onder andere, de euvelmoed van den Gelderschen Maarschalk, MARTEN VAN ROSSUM, die, met zijne verwoestingen en plonderingen, heel tot in 's *Graavenhage* doordrong. Vroeger hadden de Gelderschen *Tewel* gebrandfchat,

en eene geheele Oostersche Vloot weggenomen. Niet zelden wierdt de openbaare rust geftoord, door het verhoogen van Excijnzen of andere belastingen, hoewel ze reeds zwaarder waren, dan men in staat was te kunnen draagen. In den Jaare 1528 moesten de Steden in eene Bede van honderdtachtigduizend Ponden van veertig Grooten bewilligen, tot geschenken aan de zulken, welke Keizer KAREL behulpzaam geweest waren in de bemagtiging van *Utrecht*. Nog geen einde hadt dit knevelen, in 't volgende jaar. Ter gelegenheid der geboorte van eenen Zoon, en van zijne reize na *Italie*, vorderde nu de Keizer, onder andere, van Holland honderdduizend Kroonen. Alleen de Edelen, nevens de Steden *Dordrecht*, *Haarlem* en *Amsterdam*, hadden 'er ooren na; de overige Staatsleden toonden zich ongeezind. Evenwel moest men, in 't einde, bewilligen. KAREL DE V bekostigde, met Hollandsch geld, zijne Krooning door den Paus tot Keizer. Naderhand verzoon men, ten Hove, de kunstgreep, om de Hollanders, voor 's Keizers rekening, geld te doen opneemen, met belofte van aflossing; doch de gedrukte Landzaaten, toen het op betaalen aankwam, bleeven voor de Renten zo wel als voor de Hoofdsomme zitten. In den Jaare 1535 hadt de Keizer den uitvoer van Koorn doen verbieden. Vreeze voor verloop van handel deedt den stouten stap waagen, om de afkondiging van het Plakaat te weigeren. Door veel geld uitdeelen onder 's Keizers Raaden verworf men, dat het Verbod wierdt ingetrokken. Nog sterker middelen deedt het aanhoudend geldgebrek, in den Jaare 1543, den Keizer te werk stellen. Hij vorderde den tienden penning van alle vaste goederen, en van de winsten der Kooplieden. Ook hier in moest men bewilligen. Om de Landzaaten te beter onder den duim te houden, bedagt men, wijders, om ook in tijd van Vrede, eenige Ruiterbenden op den been te houden. Of het niet genoeëg ware, dus aan den lijve geteisterd te worden, moest ook de Ziel gevoel hebben van 's Keizers overheerschinge. Het Kettermoorden nam hand over hand toe, en wierdt bijkans dagelijksch werk. Eindelijk deedt Keizer KAREL afstand van de Regeeringe, doch dompelde, met één, de jammerlijk geplaagde Landzaaten nog dieper, bij derzelver overgang van het prangend tot

onder

onder het bijkans verftikkend juk van den wreeden PHILIPS, DEN DERDEN van dien naam onder de Hollandfche Graaven, doch meest bekend als DE TWEDE van Spanje. De onmenschelijke wreedheden, door dien Vorst of op zijnen last gepleegd, vooral door het Monfter, den Hertog VAN ALBA; de openbaare fchending van trouwe en Eed, den Lande gezworen: dit alles hadt, eindelijk, ten gevolge, de volkomene afzweering van het Graaflijk gezag over *Holland* en *Zeeland*, onder het geleide van Prinfe WILLEM DEN I en andere grondleggers van eenen zagter Regeeringsform; waar van, egter, het gebouw niet volkomen voltooid wierdt, dan naa tachtig jaaren vegtens van eene kleine Republiek tegen den magtigften Monarch van Europa. *Holland*, reeds voorheen met *Zeeland* verbonden, tradt, is den Jaare 1579, met deeze en de vijf Provinciën, *Gelderland*, *Utrecht*, *Friesland*, *Overyffel* en *Groningen*, in eene naauwe Vereeniging, of Unie, naar de Stad, in welke zij wierdt aangegaan, zedert de *Utrechtsche* genaamd. Zints dien tijd in de Staatkundige Historie van Holland zo naauw verknogt geworden met die der andere Gewesten, dat een afzonderlijk verhaal van dezelve onmogelijk is geworden. Om den draad van ons Kort Begrip niet plotzeling af te fnyden, en evenwel dien niet te lang uit te haalen, zullen wij nog, met weinige woorden, eenige der voornaamfte binnenlandfche Gebeurtenisfen aanwijzen.

Om de veelvuldige dienften, door Prins WILLEM DEN I, den Lande bewezen, wierdt men, in Holland, te raade, zijne Doorlugtigheid tot *Graaf* te verheffen. Niets haperde hier aan, dan de daadelijke inhuldiging, toen een verraaderlijke Kogel, op den Prins gefchooten, dit werk verijdelde. Aan eenen Raad van Regeeringe, aan welks hoofd men Prins MAURITS, WILLEMS Zoon, plaatfte, wierdt toen het bewind van zaaken opgedraagen, en MAURITS, wel haast, tot Stadhouder verheven. Het Twaalfjaarg Bestand, in 1609 met *Spanje* geflooten, bezorgde, aan die zijde, wel eenige rust aan 't Gewest; doch het wierdt, aan den anderen kant, deerlijk gefchokt en beroerd door inwendige oneenigheden. De berugte Kerktwisten, tusfchen de *Remonstranten* en *Contraremonstranten*, of de aanhangers van ARMINIUS en GOMARUS; het Nationaale Sijnode te *Dordrecht*; de onmin tusfchen Prins MAURITS en 's Lands Advokaat

valde pas of OUDEN
van den; het Sch
manier, Posthou
enige gevangenis
in van MAURITS, w
a, en nederhand
van II, Stadhou
dat kort was, en
wierdt gelooen,
den van enige H
onderneemen van
die kort daar na
zijn Zoon,
reld kwam, nie
een besluit, he
houder om te
vangelied, wi
De Oorlog zege
Geen was de
Steden, om een
wierdt voor Sta
rijk in de manne
viele de broeder
graaf, en wis
Volk was op hem
voornaamde regent
kende Holland, en
hinde de land toe
bepaling van d
dit, nogmans, de
hoe op zijnen de
eigene kinderen na
geen, tot in den
peel van den zant
douw, en straks den
regeeren. Als
heid in Hoogheid wa
van brand en Groning

vokaat JOHAN VAN OLDENBARNEVELT, gevolgd van het onthalzen van deezen op het Schavor; het verwijzen van DE GROOT en HOGERBEETS, Penfionarifen van *Rotterdam* en *Leiden*, ter eeuwige gevangeniſe, vielen in dit tijdvak. Naa 't overlijden van MAURITS, wierdt eerst deſzelfs Broeder FREDRIK HENRIK, en naderhand diens Zoon, onder den naam van WILLEM DEN II, Stadhouder ook van dit Geweſt. Zijn bewind, dat kort was, en geduurende 't welk de Vrede met *Spanje* wierdt geſlooten, is inzonderheid merkwaardig, door het zenden van eenige Hollandiſche Staatsleden na *Loeſveſein*, en het onderneemen van het beleg van *Amſterdam*. Naa zijnen dood, die kort daar na voorviel, wierdt het Stadhouderſchap, aan zijnen Zoone, die kort naa 's Prinſen overlijden ter wereld kwam, niet begeeven. Integendeel nam men, in Holland, een beſluit, *het Eeuwig Edict* genaamd, om nimmer eenen Stadhouder aan te ſtellen. Doch, hoewel ſlegts in het Jaar 1667 vaſtgeſteld, wierdt dit *Edict* reeds in den Jaare 1672 vernietigd. De Oorlog tegen de Franſchen, die zelf tot in 't hart van het Geweſt waren doorgedrongen, deedt de Gemeente, in veele Steden, om een aanzienlijk Legerhoofd roepen. WILLEM DE III wierdt voor Stadhouder verklaard, en deeze waardigheid erfelijk in de mannelijke linie aan hem opgedraagen. Straks daar op vielen de broeders JAN en CORNELIS DE WITT in handen van het graauw, en wierden wreedaartig, in 's *Hage*, vermoord. 't Volk was op hen verbitterd, omdat het hen aanzag voor de voornaamſte tegenſtanders van 's Prinſen verheffinge. Naderhand leende Holland, en vooral ook *Amſterdam*, inzonderheid, den Prinſe de hand tot den vermaarden overtogt na *Engeland*, en de beklimming van den throon van dat Rijk. Prins WILLEM behieldt, nogthans, de Stadhouderlijke waardigheid, en bekleedde die tot op zijnen dood, die in den Jaare 1702 voorviel. Hij liet geene kinderen naa. Hierom bleef het Stadhouderſchap ongebeeven, tot in den Jaare 1747, wanneer, wederom ter gelegenheid van den aantogt der *Franſchen*, het Gemeen, eerst in *Zeeland*, en ſtraks daar op in *Holland*, om eenen Stadhouder begon te roepen. Als meest geregtigd daar toe wierdt geoordeeld zijne Hoogheid WILLEM KAREL HENRIK FRISO, Stadhouder van *Frieſland* en *Groningen*, Zoon van JOHAN WILLEM FRISO,

afkomstig van eenen broeder van Prins WILLEM DEN I, en welken Koning WILLEM tot zijnen voornaamsten Erfgenaam hadt aangesteld. Met uitgebreider magt en gezag, dan ooit eenig Stadhouder, hier te Lande, hadt genooten, wierdt thans het Stadhouderschap erflijk verklaard, zo in de mannelijke als vrouwelijke linie. Niet langer dan tot in den Jaare 1751 bekleedde Prins WILLEM DE IV deeze waardigheid. Door 's Vorsten overlijden kwam dezelve op zijnen eenigen Zoon, WILLEM DEN V, verwekt bij ANNA, Kroonprinsesse van *Engeland*, welke, 15 Gouvernante, de Gewesten bestierde tot in Lentemaand des Jaars 1766, wanneer zijne Hoogheid voor meerderjarig wierdt verklaard, en het bewind aanvaardde. De Oorlog met *Engeland*, in 't einde van 1779 uitgebroken; de gedreigde Oorlog van Keizer JOZEFUS DEN II, en de schroomlijke burgergeschillen, die daar op volgden, vooral in den Jaare 1787, zijn de voornaamste gebeurtenissen, gedurende 's Prinzen bewind voorgevallen. Doch de bijzonderheden daar van kunnen wij, in dit Kort Begrip, niet verhaalen.

In de Provincie van *Holland* berust de OPPERSTE MAGT, of de HOOGHE REGEERING, bij de Ridderfchap of Edelen en de Steden, welker Vergadering den tijtel voert van de *Edele Groot Mogende Heeren Staaten van Holland en Westfriesland*. Van deeze en van eenige andere Vergaderingen, moeten wij nu, in gevolge van ons Plan, eenig berigt geeven.

Wij beginnen met de Ridderfchap of Edelen, als het *Eerste* Lid van Staat. Weinig of geheel niet bekend, was, in de vroegste tijden, de onderscheiding tusschen *Edelen* en *Steden*. Meestal waren de Steden van klein aanzien, of de eigendommen van bijzondere Edelen; hierom wierden deeze als de eenige vertegenwoordigers van de Steden en het platte Land aangemerkt, en als zodanig op de Dagvaarten beschreeven. Van hier dat derzelver getal, bij ouds, zeer aanmerkelijk was; 't geen, van tijd tot tijd, gedund is, deels door het verjaagen van verscheiden deelen aan den moord van Graave FLORIS DEN V, deels door de Hoeksche en Kabeljauwsche oneenigheden, in welke verscheiden voormaals aanzienlijke geslachten verarmd zijn, of in dert Burgerland verdweenen. Tegenwoordig zijn de beschreevene Edelen niet meer dan zeven; van welk klein getal voor reden

wordt

wordt gegeven, opdat hun aanzien en gezag dies te grooter zijn zoude. Om in het Lid der Ridderfchap te kunnen befchreeven worden, wierdt, al van ouds, en nog heden, als eene hoofvereifchte, gevorderd „ Dat iemand bezitte een „ adelijk Stambuis of Ridderlijke Hofftede, uit hoofde van „ welke de bezitters voorheen befchreeven zijn geweest; of „ eene Hooge Heerlijkheid; of ten minfte eene Ambagtsheer- „ lijkheid, binnen den Lande van Holland en Westfriesland „ gelegen, en van niemand, dan onmiddelijk van den Staat, „ ter Leen gehouden wordende.” Met deeze gaan gepaard eenige andere bepaalingen van minder aangelegenheid. In gevalle van aflijvigheid eens Ridders, wordt dezelfs plaats uit de Edelen van den Lande aangevuld, welke deeze bevoegdheid bezitten; met in agt neeminge, egter, der verminderinge van zekere graaden van bloedverwantfchap.

Zeer aanzienlijke Voorregten genieten deeze befchreevene Edelen. Zij vertegenwoordigen het geheele platte Land van Holland, en zijn, als zodanig, hun geheele leeven lang, altoos aanblijvende Leden der Hooge Staatsvergaderinge. Hoewel het doen van gemeene Neeringen, op verbeurte van hunnen Adeldom, is verboden, is het, egter, twijfelagtig, of zij, zonder hunnen Adeldom te verliezen, zwaaren Koophandel te Zee of te Lande mogen drijven. Van ouds waren ze vrij van Schot en Lot, doch moeten thans, even als alle de overige Landzaaten, van hunne Huizen en Landgoederen, de gewoonlyke lasten betaalen. Volgens openbaare Plakaaten genieten de Heeren van de Ridderfchap de vrije Jagt, in eene uitgestrektheid van tweehonderd en vijftig Roeden in het rond, getrokken uit het middelpunt hunner Riddermaatige Hoffteden. Zonder hunne uitdrukkelijke bewilliging mag niemand binnen deezen omtrek jaagen. Indien de Heeren Ridders deezen vrijdom niet verlangen, hebben ze, bij vervanging daar van, het regt, om, in perfoon, met het Roer te mogen fchieten, door de gantsche uitgestrektheid van hun bijzonder Regtsgebied, ondanks het verbod, deswegen gedaan. De Edelen, in den *Hage* woonagtig, staan, in de eerste plaatze, voor het Hof van Holland te regt, voor 't welk zij, als uitmaakende een eigenlijk Lid van de Hooge Staatsvergaderinge, niet dan met

beslootene Brieven mogen gedagvaard worden. In gevolge van herhaalde Staatsbessluiten mag het Lid der Ridderfchap, zo min aan de Gemagtigden der Algemeene of van bijzondere Staaten, als aan de Gezanten van uitlandsche Mogendheden of Steden, geen afzonderlijk gehoor verleenen. Behalven 't geen aan de Heeren Ridderen, voor het bijwoonen der hooge Staatsvergaderingen, is toegeleid, genieten zij, daarenboven, de inkomsten van verscheiden voormaals Geestlijke Goederen, doch die, zints de verandering van Regeering, aan de Graaflijkheid zijn vervallen. De oudste Heer van het Lid der Ridderfchap voert den titel van *Raad en Rentmeester Generaal der Abtdygoederen van Rijnsburg, Boskoop, Akkersdijk en Vrouwen-Venne*. De tweede Ridder in rang wordt genaamd *Raad en Rentmeester Generaal der Abtdygoederen van Leeuwenhorst*. De inkomsten deezer goederen, om dit, in 't voorbijgaan, aan te merken, dienden, van ouds, tot onderhoud van verarmde Edellieden. De vier volgende Ridders in rang zijn Superintendenten, of Hoofdbestuurders, der gemelde Abtdijgoederen. Uit de inkomsten van deeze genieten de Raaden en Rentmeesters, jaarlijks, tweeduizend, en de Superintendenten ieder vijfhonderd guldens. Wijders bekleedt de Ridderfchap verscheiden hooge Ampten in de Provincie van Holland, met naame in de Heemraadfchappen en Houtvesterij. Daarenboven heeft het Lid der Edelen het regt, om aan de Hollandsche Staatsvergaderinge voor te slaan eenen Heer uit de Orde, om afgevaardigd te worden in de Vergadering der Algemeene Staaten, éenen in den Raad van Staate, éenen, op hunne beurt, in de Generaliteits Rekenkamer, éenen in de Gekommitteerde Raaden, twee in de Kollegiën ter Admiraliteit op de Maaze en te *Amsterdam*, twee onder de Bewindhebbers der Oostindische Maatschappije ter Kamer *Delft of Rotterdam*, en *Hoorn of Enkhuizen*. Ook be-noemen de Edelen twee Raadsheeren in het Hof van Holland, één Heer in de Kamer ter Auditie van de Gemeene-Lands Rekeningen in Holland. Voorts is het Opperopzigt over de Noordhollandsche en Westfriesche Dijken, door 's Lands Staaten, meermaalen aan eenen Heer uit de Ridderfchap, benevens de Gekommitteerde Raaden van Westfriesland en 't Noorderkwartier, opgedraagen. De Edelen, eens in de Orde beschreeven

zijn

rijde. Bij een in re
 den de beveven zij
 zigt in (kegeering
 degen worden trouw
 fte, in een Vert
 merde Raaden v
 fchap bij een, vóó
 om over Samszaal
 Abtdygoederen bet
 bijenkomde, ten
 Raadspenarie v
 ringen bij; hij zij
 fchijnt alme de
 worden, in hant
 verhooren.

Nevens de E
 Holland uit d
 Voorheen men
 der pijpen het
 durt was, even
 connoeren wij
 zomigen, niet
 ring was, in 't
 dert groede het
 welke chns daat
 Dorpen zonden,
 oder andere De
 ng andere Waat
 boden te Dordre
 richteeren, behal
 vrecht, Haarle
 water, Hoorn,
 ndaw. Men ma
 van vanstaande Ge
 ten en zeggens als
 gem in den Jaare
 deen Dordrecht,
 van vanstaande,

zijnde, blijven daar in tot op hunnen dood. Doch, naa dat ze daar in beschreeven zijn geworden, mogen ze geen Leden zijn van de Regeeringe in eenige Stad. De Heeren van de Ridderfchap houden hunne bijzondere bijeenkomsten op het Hof, in 's Hage, in een Vertrek, nevens de Vergaderplaats van Gekommitteerde Raaden van Holland. Gemeenlijk kooft de Ridderfchap bij een, vóór de gewoonlijke Vergaderingen van Holland, om over Staatszaaken te fpreeken. Doch over zaaken, de Abtdijgoederen betreffende, houden ze, jaarlijks, vier vaste bijeenkomsten, ten huize van hunnen Kommiss in 's Hage. De Raadpenfionaris van Holland woont insgelijks deeze Vergaderingen bij; hij zit aan 't laager einde der Tafel. Insgelijks verschijnt aldaar de Sekretaris der Staaten van Holland. Beiden worden, in hunne hoedanigheid, door de Edelen, afzonderlijk verkoozen.

Nevens de Edelen, bestaat de Hooge Staatsvergadering van Holland uit de STEDEN, of wel derzelver Afgevaardigden. Voorheen merkten wij aan, dat dezelve, in de vroegste tijden, niet plagten beschreeven te worden. Van geen zeer langen duur was, evenwel, deeze uitsluiting. Reeds op het Jaar 1296 ontmoeten wij daar van een voorbeeld, indien men, met zommigen, niet wil opklimmen tot het Jaar 1061. Zeer gering was, in 't eerst, het getal der beschreevene Steden. Zedert groeide het, van tijd tot tijd. Niet alleen kleine Steden, welke thans daar van zijn uitgeflooten, maar ook aanzienlijke Dorpen zonden, bij wijlen, Afgevaardigden ter Dagvaart, onder andere *Beeverwijk*, *Grootebroek*, en, waarfchijnlijk, nog andere Waterlandsche Dorpen. Op eenen Dagvaart, gehouden te *Dordrecht*, op den vijftienden Julij des Jaars 1572, verscheenen, behalven twee Edelen, de Afgevaardigden van *Dordrecht*, *Haarlem*, *Leiden*, *Gouda*, *Gorinchem*, *Alkmaar*, *Oudewater*, *Hoorn*, *Enkhuizen*, *Medenblik*, *Edam* en *Monnikendam*. Men maakte in deeze Vergadering het eerste ontwerp van het aanslaande Gemeenebest; de kleinste Steden hadden daar in zo veel zeggens als de grootste. Op een anderen Dagvaart, gehouden in den Jaare 1573, wierden de volgende Steden beschreeven: *Dordrecht*, *Delft*, *Leiden*, *Gouda*, *Rotterdam*, *Schiedam*, *Gorinchem*, *Schoonhoven*, *Oudewater* en *Woerden*.

Men nam hier, onder andere, deeze besluiten: „ De gemelde „ Steden zouden gehouden zijn, op alle Dagvaarten Gemagtig- „ den te zenden, op verbeurte van verlies van haare stemmen. „ Alle andere kleine Steden zouden, tot het aandienen van ha- „ re bijzondere zaaken, vrijen toegang hebben in de Vergadering „ der Staaten, en ook gehouden zijn, op bijzonder aanschrij- „ ven, Gemagtigden in dezelve te zenden.” Om thans van andere Dagvaarten te zwijgen, melden wij nog, dat, ter gelegenheid der ontworpen Opdragt der Graaflijkheid aan Prinse WILLEM DEN I, alle groote en kleine Hollandsche Steden beschreeven wierden, ten getale van drieëntwintig. Nog grooter was het getal, tweeëndertig namelijk, die Afgevaardigden zonden op eene Staatsvergaderinge, die gehouden wierdt in de maand Julij des Jaars 1584, om te raadpleegen over de zaaken, het gemeene Land betreffende, naa dat gemelde Prins WILLEM DE I, door de verraderlijke hand van BALTHAZAR GERARDSZ, was gefneuveld. Volgens ALKEMADE, in zijne *Beschrijving van den Briel*, staan de Wapens dier Steden, in den volgende rang, geschilderd in de Glasvensters van 't Hof in 's Graavenhage:

1. *Dordrecht.*
2. *Haarlem.*
3. *Delft.*
4. *Leiden.*
5. *Gouda.*
6. *Amsterdam.*
7. *Rotterdam.*
8. *Gorinchem.*
9. *Schiedam.*
10. *Schoonhoven.*
11. *Briel.*
12. *Alkmaar.*
13. *Hoorn.*
14. *Enkhuizen.*

Tins de finis ge-
van den jaere 160-
nede Steden, im-
tonden hebben.
Nar de reden ve-
terfcheidenij, ge-
cigden thuis, om-
tammen haer de ge-
verelend, om nev-
tgeeringe; mogt
genijn, welke men
te haer 't zij, dit is re-
opnede Steden, g-
de in, welke rege-
tgeeringe Dagvaart
opnede in deeze Or-
Y)

15. *Edam.*
16. *Monnikendam.*
17. *Medenblik.*
18. *Purmerend.*
19. *Woerden.*
20. *Oudewater.*
21. *Geertruidenberg.*
22. *Heusden.*
23. *Naarden.*
24. *Weesp.*
25. *Muiden.*
26. *Vianen.*
27. *Asperen.*
28. *Woudrichem.*
29. *Heukelom.*
30. *Leerdam.*
31. *Ysselstein.*
32. *Goederede.*

Zints de fraks genoemde, was eene andere Staatsvergadering van den Jaare 1608 de laatste, op welke de veertien laatstgemelde Steden, immers eenige derzelven, Afgevaardigden gezonden hebben.

Naar de reden van 't wegblijven deezer Steden wordt, onderscheidenlijk, gegist. Mischien hielden zij haare Afgevaardigden thuis, omdat de kosten haar te hoog liepen; of ook kunnen haar de grootere Steden van te klein belang hebben gerekend, om nevens haar gelijkelyk te deelen in zaaken van Regeeringe; mogelijk kunnen hier van redenen van Staat geweest zijn, welke men niet heeft verkoozen openbaar te maaken. Hoe 't zij, dit is zeker, dat zedert het Jaar 1608, van de opgenoemde Steden, geene ter Dagvaart is beschreeven.

De Steden, welke tegenwoordig Stem in Staat hebben, en Afgevaardigden ter Dagvaart zenden, zijn *achttien* in getal, en volgen elkander in deeze Orde; omtrent welke wij, vooraf,

moeten aanmerken, dat thans de Stad *Amsterdam* den voorrang heeft van *Gouda*; daar zij, eertijds, naa dezelve plagt te volgen.

Uit het Zuyder - Kwartier :

1. DORDRECHT.
2. HAARLEM.
3. DELFT.
4. LEIDEN.
5. AMSTERDAM.
6. GOUDA.
7. ROTTERDAM.
8. GORICHEM.
9. SCHIEDAM.
10. SCHOONHOVEN.
11. BRIEL.

Uit het Noorder - Kwartier :

12. ALKMAAR.
13. HOORN.
14. ENKHUIZEN.
15. EDAM.
16. MONNIKENDAM.
17. MEDENBLIK.
18. PURMERENDE.

Van alle deeze Steden worden Afgevaardigden ter Staatsvergaderinge beschreeven, door het Kollegie van Gekommitteerde Raad-

Raad, van wij, v
 Kollege van elken
 er van de stad, een
 kring. Tans, zee
 kerkinge. Vergad
 prouwkje. Bijeen
 moet en Novemb
 den, wanneer het g
 lang van den Land
 plant der zamenk
 Verordening van het
 zedig veeten lang
 Voor alle de Lede
 ring bijwoonen,
 geel der Afgeva
 gans wordt 'er
 die Heeren uit
 Penionaris, de
 mag ter Vergad
 rene Edele, an
 derzeve Penion
 arifien. Die ve
 moeten zweeren
 te zullen helpen
 Voorregten kunn
 den; voorts te z
 pralen. Ook mo
 behalven kunne P
 verhandeld en beft
 maatschij, de
 Raadpenionaris,
 een Eed af.
 vereenkomstig me
 quder zaaken, w
 van ze van die
 tarwuden afgedan
 van de Petit
 van der Oo

Raaden, waar van wij, vervolgens, nader zullen spreken. Dit Kollegie zendt aan elken Edele, in de Ridderfchap beschreeven, en aan elke Stad, eenen brief, behelzende de punten van Beschrijvinge. Zints zeer langen tijd is 's *Graavenhage* de zetel deezer Hooge Vergaderinge. Hier houdt dezelve, jaarlijks, vier gewoonlijke Bijeenkomsten, in de Maanden Maart, Julij, September en November; doch ook, meermaalen, op andere tijden, wanneer het gewigt van voorkoomende zaaken, of het belang van den Lande geoordeeld wordt zulks te vorderen. De plaats der zamenkomsten is een der grootste en aanzienlijkste Vertrekken van het Hof der aloude Hollandfche Graaven, zesen zestig voeten lang en vierenvijftig en een halve voet breed. Voor alle de Leden, welke gewoonlijk of zomtijds de Vergadering bijwoonen, zijn, in deeze Zaale, vaste zitplaatsen. Het getal der Afgevaardigden der Steden is niet bepaald. Door gaans wordt 'er een regeerend Burgemeester, nevens twee of drie Heeren uit de Vroedschap toe benoemd, verzeld van eenen Pensionaris, die, in hunnen naame, het woord voert. Niemand mag ter Vergaderinge van *Holland* verschijnen dan de beschreevene Edelen, en de Afgevaardigden der stemmende Steden, met derzeiver Pensionarissen, de Raadpensionaris en de twee Sekretarissen. Die voor de eerste maal in de Vergadering verschijnen, moeten zweeren, 's Lands Voorregten en loffelijke Gewoonten te zullen helpen handhaaven, voor zo verre dezelve met de Voorregten hunner bijzondere Steden niet strijdig bevonden worden; voorts te zullen stemmen volgens den last, hunner Principaalen. Ook moeten zij onder eede belooven, aan niemand, behalven hunne Principaalen, de zaaken, in de Vergadering verhandeld en beslooten, te zullen openbaar maaken, in gevalle, naamelijk, de geheimhouding, Staatswijze, beslooten is. De Raadpensionaris, in naame van het Lid der Edelen, neemt deezen Eed af.

Overeenkomstig met den luister deezer Vergaderinge, is het gewigt der zaaken, welke hier verhandeld worden. In 't algemeen zijn ze van dien aart, als alleen door de Opperste magt kunnen worden afgedaan. Aldus wordt 'er gehandeld, over het inwilligen van de Petition of Beden des Raads van Staate, tot het goedmaaken der Oorlogslasten, en voorts alle andere Belas-

tingen of Ontheflingen, 's Lands Ingezeetenen over 't algemeen betreffende; over veranderingen in 's Lands Regeering; het aangaan van Verbonden met uitlandfche Mogendheden; het maaken en affchaffen van Lands Wetten en Gewoonten; het verleenen van Privilegien aan Steden en Dorpen; verandering in den loop der Munte; het betaalen van 's Lands schulden, en meer voortgelijke onderwerpen.

Elke Vergadering wordt geopend met een Gebed, 't welk door den Eerften Sekretaris van Stad gelezen wordt. Het Lid der Edelen zit altijd voor, en stemt eerst, gemeenlijk door den mond van den Raadpenfionaris. Hoe veelen of weinigen der Edelen ter Vergaderinge verfchijnen, hun Lid heeft niet meer dan ééne Stem; gelijk ook ieder Stad, 't zij 'er één of meer Afgevaardigden tegenwoordig zijn. Het getal der Stemmen bedraagt dus, in 't geheel, negentien. Elk mag hier vrijelijk stemmen, overeenkomstig met zijnen last. Indien hem deswegen eenige hoon of belediging wedervaare, wordt dezelve aangemerkt als eene misdaad, tegen den Staat zelven begaan. Alle zaaken, het gemeene Landbestuur betreffende, mogen bij de meerderheid of Overstemming worden afgedaan, uitgezonderd de drie volgende: De Confenten of inwillingen van Onderftandgelden, en het uitvinden van middelen tot het vervullen van Staatslasten; Belastingen van Steden, Perfoonen of Goederen; Handelingen van Bestand, Vrede en Oorlog, of verandering in de Regeering. Tot deeze wordt Eenpaarigheid vereifcht. Voorts plagt, in Stadhouderlooze tijden, aan de Vergaderinge van Holland te staan, zo wel de benoeming, als verkiezing en aanftelling tot de meeste Krijgsampten en tot de Kommiffien in de Generaliteits Kollegien. Doch zedert de vervulling der Stadhouderlijke waardigheit, in het doorluchtig Huis van *Oranje*, in den Jaare 1747, is hier omtrent eenige verandering voorgevallen. Op het Artikel STADHOUDERSCHAP zullen wij daar van gewag maaken.

Hoewel geen eigenlijk Lid der Hooge Regeeringe, maar veel eer een dienaar van dezelve, verdient, nothans, het Ampt van den Raadpenfionaris, van wegen de naauwe betrekking tot de Staatsvergadering, dat wij, te deezer plaatze, daar van gewag maaken. De perfoon, welke dit Ampt bekleedt, voerde, eer-

tijds,

Wie heeft vo
Op 100 een li
Wie van de aange
kruwen den Raad
waars wij niet on
de Artien der Intra

„ Een amp
„ Val zelf
„ Dir vo
„ Al au c

„ Wri voo
„ Waar doe
„ Hier wa
„ En dick

„ Mij Goe
„ En als fel

tijds, den titel van *Advokaat van Holland*. Zints den ontijdigen dood van den Heer JOHAN VAN OLDENBARNEVELD is dezelve veranderd in dien van *Raadpensionaris*, door den Ridder HOOFT *Loontrekkend Raadsman* vertolkt. Al van vroege herkomst is dit ampt. Men ontmoet het, allereerst, op het Jaar 1510, in den persoon van Mr. ALBRECHT VAN LOO. Zints dien tijd heeft men 'er eene onafgebroke volkreeks van, tot op deezen dag. De Raadpensionaris wordt verkooren, bij meerderheid van Stemmen, door de Edelen en Steden. Zijne aanstelling geschiedt voor den tijd van vijf jaaren, doch wordt veelal verlengd, naadat die tijd verstreeken is.

Lastiger, gewigtiger en gevaarlijker Ampt is 'er niet, in het gantsche Land, dan dat van Raadpensionaris. Met regt getuigt daar van de Ridder JAKOB KATS, die bij eigen ondervinding kon spreken, in zijn *Tweeëntagtigjaarg Leven*:

„ Een ampt van desen aard is vol gestage sorgen,
 „ Vol aanspraaks, vol gewoels, ook in den vroegen morgen:
 „ Dit vond ik aldermeest, wanneer men aan den Staat
 „ Al wat tot vrede dient moest brengen in beraat.

„ Wat vond ik daar een fwier van ongebaande wegen,
 „ Waar door men front te gaan, al was het ongelegen?
 „ Hier was een driftig zant, en daar een harde klip,
 „ En dickmaal rees 'er storm, te midden in het Schip.

„ Mijn God heeft mij behoed wanneer het qualik ging
 „ En als schier aan een draat mijn staat en wesen hing.

„ Wie heeft voor mijnen tijd, wie heeft 'er vast gegaan,
 „ Op soo een krookig ijs, en soo een gladden baan?”

Om van de aangelegenheid en veelvuldige bezigheden van het Ampt van den Raadpensionaris een gepast denkbeeld te geeven, oordeelen wij niet ongeraaden, hier in te laschen de voornaamste Artikelen der Instructie, op welke hij wordt aangesteld. De

Raadpenfionaris moet ter goeder naame en faame staan, van den Hervormden Godsdienst, en, behalven de Nederduitfche, althans in de Latijnsche en Fransche taale ervaren zijn. Behalven het Raadpenfionarischap mag hij geene Ampten bedienen, 't en zij ze hem door de Staaten zelve worden opgedraagen. Hij moet zorge draagen dat 's Lands Voorregten en Gewoonten, en de Oppermagt der Staaten van Hoiland gehandhaafd worden. Krijgt hij kennis dat 'er iets tegen ondernomen worde, moet hij 'er terstond den Staaten kennis van geeven. In alle zaaken, die eenige Streeken, Steden, Dorpen of Kollegiën van Hoiland of andere Provincien betreffen, en ter Vergaderinge van Hoiland overwoogen worden, is hij verpligt, 'eene volkomene onzijdigheid te bewaaren. De Dagvaarten der Staaten moet hij, met de tegenwoordig zijnde Leden, ten dage der Beschrijvinge waarneemen, en op den derden dag van elke gewoone Vergaderinge, de openstaande Ampten in omvraage brengen. Het Kollegie der Gekommitteerde Raaden en der Algemeene Staaten moet door hem, buiten merkelyk belet, worden bijgewoond. Indien ter Algemeene Vergaderinge iets voorvalle, waar op, zijns oordeels, de Staaten van Hoiland behooren beschreeven te worden, moet hij 'er kennis van geeven aan Gekommitteerde Raaden. Hij moet, des morgens en middags, eenen aanvang van de Staaten Vergaderingen maaken, ook bij tijds verschijnen in de overige Vergaderingen. Zijne voorflagen moet hij derwijze beleiden, dat de zaaken in elke zitting ten besluite gebragt worden. Naa het opneemen der Stemmen, moet hij 't gevoelen der Meerderheid verklaaren, en met dezelve besluiten, daar Overstemming plaats heeft. Aan niemand, behalven afgevaardigde Leden, mag hij verklaaren, welke bijzondere gevoelens en redenen in de Vergadering zijn voorgesteld. De Raadpenfionaris moet een Register van alle Resolutien houden, en in 't uitbreiden derzelven kort en klaar zijn. Voorts moet hij zelve alle gewigtige Staatshandelingen uitbreiden, of zulks laaten doen door zijnen Kommis. Hij moet zorge draagen, dat alle morgens de Resolutien van den voorgaanden dag herzien worden. De Resolutien van gewigt, op den laatsten dag van elke Vergaderinge genomen, moeten door hem kortelyk op het papier gesteld, en der Vergaderinge voorgelezen worden. (Alle Boeken, Stukken,

Wan. Binn. Vergaderen.
ten die is op een
meer te sabbaten,
te wien partijks ter
de dag ter geene V
Vergadering van Ge
te, nevens een Lid
Algemeene Vergader
beide Vergaderinge
den Dagvaart, mo
doen. Ook moet
landfche Diemers
ken van het vo
in gevele hij or
den Staaten, of
kennis geeven.
Staatfionaris
aanzetm te
Suar in gef
vereen, moe
tijde moet hij
delen van Hol
Vergaderinge,
an uitgeeven
Raaden geheel
toe verzagt zij
zulks roofer, g
is hem op den
Imprenaren of
ij niemand den S
vulliteit, openlij
tipe aanbereiden,
hans kinderen in
aten, welke, a
ge worden, staat
drukker hij denkt
voeden en niten. De
fuer de Sta

ken, Brieven en Papiëren, het gemeene Land betreffende, moeten door hem op een net Register gebragt worden. Voorts moet hij de Stukken, op welke geene verdere Resolutie staan te vallen, jaarlijks ter Charterkamer van Holland overbrengen. Zo lang 'er geene Vergadering der Staaten is, moet hij de Vergadering van Gekommitteerde Raaden bijwoonen; als mede, nevens een Lid dier Vergaderinge, zich des morgens ter Algemeene Vergaderingen laten vinden. Van 't geen in deeze beide Vergaderinge is voorgevallen, zints het scheiden van den Dagvaart, moet hij in elke nieuwe bijeenkomst verslag doen. Ook moet hij briefwisseling houden met de buitenlandsche Dienaars van den Staat, en dezelve tot het uitwerken van het oogmerk der Regeeringe in staat stellen. Doch in gevalle hij over tedere punten te handelen heeft, moet hij den Staaten, of derzelver Gekommitteerde Raaden daar van kennis geeven. Bij gelegenheid moet hij aan de Vreemde Staatsdienaaren opening doen van al wat hij oordeelt, hun aangenaam te zijn, mids dat het zonder ondienst van den Staat kan geschieden. Van 't gewigtige, welk hij van hun verneemt, moet hij verslag doen aan de Staaten. Van tijd tot tijd moet hij ook onderzoek doen op den staat der geldmiddelen van Holland, om deswegen, bij den aanvang van elke Vergaderinge, verslag te kunnen doen; doch met het bestieren en uitgeeven der geldmiddelen moet hij de Gekommitteerde Raaden geheel laten geworden; welken hij alleenlijk, daar toe verzogt zijnde, of wanneer de staat der Geldmiddelen zulks vordert, gehouden is van zijnen raad te dienen. Voorts is hem op den Eed verboden, zich met het verkiezen van Amptenaaren of Regeeringsperfoonen te bemoeien; zelf mag hij niemand den Staaten of derzelven Afgevaardigden ter Generaliteit, openlijk of bedektelijk, tot bekooming van eenig Ampt aanbeveelen, zijne naaste Vrienden, tot Broeders en Zusters kinderen ingeslooten, alleenlijk uitgezondert. Over alle anderen, welke, tot bekooming van eenig Ampt, voorgeslagen worden, staat het hem, egter, vrij, des verzogt zijnde, of wanneer hij denkt dat 's Lands dienst zulks vereischt, zijn gevoelen te uiten. De Kommissien en Reizen, den Raadpensionaris, door de Staaten opgeleid, moeten van hem getrouwelijk

welijk

welijk agtervolgd en volbragt worden. Hij moet zijne vaste woonplaats in 's *Graavenhage* houden, en mag, zonder verlof van Gekommitteerde Raaden, daar buiten niet vernachten, en niet buiten de Veréénigde Nederlanden, dan met verlof van Hun Edele Groot Mogenden. Alle de gemelde punten moeten door den Raadpensionaris bezworen worden; die ook onder Eede belooven moet, van niemand eenige Giften, bij beschreevene Regten verboden, te zullen aanneemen, zelf geene geoorlofde geschenken, hoe gering ook, wanneer hij weet dat de zender iets bij de Staaten of derzelver Gekommitteerde Raaden te verrigten heeft. Van zijne naaste Vrienden alleen mag hij eenige kleinigheden van vrugt of vangst, die terstond gebruikt worden, ten geschenke aanneemen, doch niet wanneer zij iets bij de hooge Kollegiën te verrigten hebben. Ook moet hij zorge draagen, dat zijn Kommiss en Klerken geene giften, zelf geene spijsje of drank, aanneemen. Wij voegen hier nog nevens, dat de Raadpensionaris, gedurende zijnen dienst, den rang heeft naa de bijzondere Leden der Staaten en naa de Gekommitteerde Raaden. Indien hij zijn Ampt niet blijve bedienen, mag hij, zonder verlof der Staaten van Holland, zich niet begeeven in den dienst van eenige andere Staaten buiten de Provincie. Ten zijnen dienste heeft de Raadpensionaris onder zich eenen Kommiss en verscheiden Klerken.

De jaarlijkse Wedde van den Raadpensionaris, waar van de Ridder *KATS* zegt,

„ Het loon daar toe gestelt en was niet al te breed.”

moet, zedert, merkelyk verhoogd zijn. Bij de Instructie van den Jaare 1737 wierdt dezelve bepaald op zesduizend Guldens, waar bij, naderhand, nog zesduizend Guldens gevoegd zijn. *Mr. AERT VAN DER GOES*, die, in den Jaare 1525, Advokaat van Holland wierdt, trok niet meer dan vierhonderd *Rins*-guldens.

Behalven den Raadpensionaris, zijn 'er nog twee aanzienlijke Amptenaars, welke de Vergaderingen van Holland en die der Gekommitteerde Raaden telkens bijwoonen. Ik bedoel de twee Sekretarissen van Staat: gewigtige posten, als op welke,

ke. met alle, rust.
 Raadpensionaris alle de
 inder vergadering
 Op de Vergadering
 in de Regie van Gel
 tenvergevoering niet
 afschreeven moet,
 voorzieder, die geer
 ge Geloopen aan t
 ring uit te maken,
 men. Het besluit hi
 en, in het begin d
 vor, op welken
 De eigenlike e
 gte der Kommiss
 en Westijndien
 een. loongeest
 frisks naeder.
 staar uit een Le
 derloop, welk v
 de sch. Steden I
 dam, Gouda, R
 jaaren verandere
 Schiedam, Scho
 lijk twee jaaren
 Zeer uitgebreid
 tingen der Heeren
 van deere verrigti
 den Letter kan i
 zig denkbeeld ve
 provincie van Holla
 nare eenigzins uit
 's algemeen besta
 in uitvoeren of d
 sapper de zaaken va
 we Provinciale Ge
 zamen medelidur, is h
 ke te aan, over wel

ke, onder andere, rust, het houden van aantekeningen en Registers van alle de Besluiten en Handelingen, welke in de bijzondere Vergaderingen genomen worden of voorvallen.

Op de Vergadering van 's Lands Staaten, volgt, in rang, het *Kollegie van Gekommitteerde Raaden*. Dewijl de Hooge Staatsvergadering niet altoos zat, maar alleen, van tijd tot tijd, beschreeven wierdt, en, egter, intuschen, zomwijlen zaaken voorvielen, die geen uitstel leeden, wierdt men te raade, eenige Gelastigden aan te stellen, om eene altijd zittende Vergadering uit te maaken, en de voorvallende zaaken waar te nemen. Het besluit hier toe wierdt genomen in den Jaare 1584, en, in het begin des Jaars 1590, het Kollegie gebragt op den voet, op welken het nog heden staat.

De eigenlijke en volle tijtel deezer Vergaderinge is het *Kollegie der Gekommitteerde Raaden van de Staaten van Holland en Westfriesland in 't Zuider-Kwartier*, in onderscheiding van eene voortgelijke Vergaderinge, in *Noordholland*, waar van straks nader. Het Kollegie, waar van wij thans spreken, bestaat uit tien Leden. Deeze zijn, het Oudste Lid van de Ridderchap, welk voor zijn leeven zit; voorts Afgevaardigden van de acht Steden *Dordrecht, Haarlem, Delft, Leiden, Amsterdam, Gouda, Rotterdam* en *Gorichem*, die meestal om de drie jaaren veranderen, en eindelijk het tiende lid uit de Steden *Schiedam, Schoonhoven* en *Briel*, bij beurten, welk gewoonlijk twee jaaren zitting heeft.

Zeer uitgebreid en menigvuldig zijn de bezigheden en verrigtingen der Heeren Gekommitteerde Raaden. Dewijl de kennis van deeze verrigtingen een aanmerkelijk licht verspreidt over, en den Leezer kan in staat stellen tot het vormen van een naauwkeurig denkbeeld van het gewoone algemeene Landbestuur der Provincie van Holland, oordeelen wij het niet ondienstig, hier omtrent eenigzins uit te weiden.

In 't algemeen bestaat het werk van Gekommitteerde Raaden, in het uitvoeren of doen uitvoeren der Staatsbesluiten, het opzigt over de zaaken van Oorlog, de Provincie betreffende, en over de Provinciaale Geldmiddelen. Ten aanzien van alle deeze takken van bestuur, is het werk verdeeld onder Kommisfarisfen, die de zaaken, over welke zij gesteld zijn, zo veel mogelijk,

in

in orde brengen, en voorts verflag doen aan het Kollegie. Behalven het Komptoir Generaal van 's Lands Middelen in 's Hage, zijn 'er negen Komptoiren in Zuidholland: te *Dordrecht*, *Haarlem*, *Delft*, *Leiden*, *Amsterdam*, *Gouda*, *Rotterdam*, *Gorichem* en *Briel*. Het opzigt over deeze Komptoiren staat altoos aan Leden van de zelfde Steden. De Gekommitteerde Raaden wegens de Ridderfchap en *Dordrecht* hebben opzigt over de Komptoiren te *Haarlem* en *Amsterdam*, onder welk laatste behooren *Naarden*, *Muiden* en *Weesp*: die van *Haarlem* en *Leiden*, over *Gorichem*, met *Heusden* en *Woudrichem*, en over *den Briel* met *Geervliet* en *Heenvliet*; die van *Delft* en *Rotterdam*, over *Leiden* en *Gouda*, met *Schoonhoven*, *Woerden*, *Oudewater* en *Nieuwpoort*; die van *Amsterdam* en *Gorichem*, over *Dordrecht* met *Geertruidenberg*, de *Klundert* en *Zevenbergen*; die van *Gouda* en *Schiedam*, *Schoonhoven* of *Brielle*, bij beurten, over *Delft* met 's *Graavenhage*, en over *Rotterdam* met *Schiedam*. Daarenboven staat het opzigt over 's Lands Domeinen en Rentmeesterfchappen aan bijzondere vaste Kommissarissen van dit Kollegie.

De zorge, welke Gekommitteerde Raaden over 's Lands Geldmiddelen hebben, betreft de invordering der ingewilligde Staatslasten; het houden van nette aantekeningen van 's Lands Schulden en Goederen; het besliffen van geschillen over 's Lands Gemeene Middelen, en het behoorlijk besteeden van 's Lands penningen. Alles, wat, in eenigen opzigte, tot deeze onderscheidene bijzonderheden betrekking heeft, valt onder hun bestuur; 't welk wij, diensvolgens, onnoodig oordeelen stukswijze op te noemen.

Even eens is 't ook gelegen met het opzigt, welk Gekommitteerde Raaden over de zaaken van Oorlog hebben. Hetzelve betreft de Vestingswerken der Provincie; de Monftering van het Krijgsvolk; het verzorgen van 's Lands Magazijnen en Vestingen van Mondbehoefsten en Krijgsvoodwendigheden. De Vestingswerken te *Naarden*, *Heusden*, *Geertruidenberg*, *Klundert*, *Hellevoetsuis*, *den Briel*, *Loevestein*, *Woerden*, en op andere plaatzen, worden, doorgaans, jaarlijks, door eenigen van Gekommitteerde Raaden bezigtigd, en voorts de noodige maatregelen ten uitvoer gebragt, ten beste van den Lande.

Ein-

Enkij schrijven
Raad te Agmeene
gen, die daar niets
keller van Holland
als zijde zij gelo
vooregen, Gewo
handhaven.

Voorts doet de
fchrijvingen der H
ting der punten,
Wanneer 's Lands
gewoone Vergade
de Lot- en Pree
voorzigtig, b
Welke van de
verrichtend
den, en laat
Huisbouw.

't is hier een
wegens voortge
ben, in het N
tel voert van
Staat van d
's Noorderkw
van Prinsé wuz
1573, bij de St
getfeld, om uit
heden, den Lid
hijf zouden hoar
voervallende zaak
wriet deeze V
de van gemide
land, also
meiden, dat de
wegen. Zints dien
haren voortdurend
De Wreide, of
kann, in weg, ove

Eindelijk verschijnen 'er altoos twee van Gekommitteerde Raaden ter Algemeene Staatsvergaderinge, om zorge te draagen, dat aldaar niets beslooten worde, strijdig met de Staatsbesluiten van Holland, of met de Hoogheid der Provincie; als zijnde zij gehouden, 's Lands Geregtigheden, Vrijheden, Voorregten, Gewoonten en Verbonden voor te staan en te handhaaven.

Voorts doen de Gekommitteerde Raaden de gewoone beschrijvingen der Hollandsche Staatsvergaderingen, met vermelding der punten, welke aldaar moeten verhandeld worden. Wanneer 's Lands belang het vordert, mogen zij ook buitengewoone Vergaderingen beleggen. Zij vergaderen alle dagen, de Zon- en Feestdagen alleen uitgezonderd, doch alleen des voormiddags, behalven bij buitengewoone gelegenheden. De Wedde van den Gekommitteerden Raad uit de Edelen is zeventienhonderd, en van die uit de Steden twaalfhonderd Guldens, en daarenboven, voor allen, driehonderd Guldens voor Huishuur.

't Is hier eene voegzaame plaats tot eene beknopt berigt, wegens soortgelijk een Kollegie, als wij nu beschreeven hebben, in het Noordlijk gedeelte van *Holland*, 't welk den tijtel voert van *Kollegie der Gekommitteerde Raaden van de Staaten van Holland en Westfriesland in Westfriesland en 't Noorderkwartier*. Het nam zijnen oorsprong uit den raad van Prinse WILLEM DEN I, en een Besluit, in Junij des Jaars 1573, bij de Steden daar op genomen, waar bij wierdt vastgesteld, om uit elke Vroedschap der zeven Noordhollandsche Steden, één Lid na *Hoorn* te zenden, die aldaar een vast verblijf zouden houden, ter waarneeminge van de dagelijksch voorvallende zaaken, den Oorlog betreffende. Tien jaaren laater wierdt deeze Vergadering nader bekrachtigd, door eene belofte van gemelden Prinse van handhaavinge tegen die van Zuidholland, also de Heeren van het Noorderkwartier zich verbeeldden, dat de eerstgemelden hun Kollegie zогten te vernietigen. Zints dien tijd is het Kollegie van Gekommitteerde Raaden altoosduurende geweest.

De *Instrucie*, of Lastbrief, voor dit Kollegie opgesteld, komt, na genoeg, over een met die van het Zuiden. Het

VOOR-

voornaamste verschil bestaat in het onderscheid van aanzien. Dus, bij voorbeeld, bedraagt de Wedde der Raaden in het Noorderkwartier, volgens de Instructie, slegts twee Guldens 's daags. Buiten kennis van 's Lands Staaten, mogen zij niet meer dan zesduizend Guldens opneemen, terwijl die in 's Hage tot dertigduizend Guldens mogen gaan. De Sekretaris van Gekommitteerde Raaden wordt niet door hen, maar door alle de Steden, buitengewoon daar toe beschreeven, verkooren. Van hier dat hij, bij 't aanvaarden van zijn Ampt, den Eed doet aan de Magistraaten der Steden van Westfriesland en 't Noorderkwartier, reprefenteerende de Staaten van denzelven Lande en aan de Gekommitteerde Raaden. Eindelijk vergaderen deeze niet dagelijks, maar doorgaans om de twee, drie, vier of vijf weeken, naar gelange het gewigt van voorvallende zaaken medebrengr. Ieder Bijeenkomst duurt gemeenlijk drie dagen.

Behalven de reeds gemelde, heeft men nog, in 's Hage, verscheiden Kollegiën, alle welken, ieder op zich zelve, een zeker bewind oeffenen, doch allen te zamen aan de Hooge Regeeringen onderworpen zijn. Ter voorkoominge van te groote uitvoerigheid, zullen wij, van elk derzelven, een beknopt verslag doen.

De *Kamer ter Auditie van de Gemeene Lands Rekeningen*, dus genaamd, omdat zij alle de Rekeningen, het Gemeene Land deezer Provincie betreffende, of die der Ontvangeren van de Gemeene Lands Middelen onderzoekt en sluit. Diergelijk eene Kamer heeft men zo wel in het Noorder- als in het Zuiderkwartier van Holland.

De *Leen- en Registerkamer van Holland*, houdt de Registers van de Leenen, die bij versterf, koop of andere gelegenheden, voor Stadhouder en Leenmannen verlijd, of door belastingen verbonden, of ten onderpand gegeven worden. De Stadhouder van de Leenen is, doorgaans, het oudste Lid der Ridderfchap; deezen zijn drie Leenmannen toegevoegd.

Het *Kollegie van Houtvesters en Meesterknaapen van Holland en Westfriesland*, heeft regtsgebied over alle zaaken, die de Jagt en de Wildernissen betreffen. De Prins Erfstadhouder bekleedt de waardigheid van Opperhoutvester, en heeft

on-

enke bij een Luit
 een lid de lichterling
 Huis de hagen, in
 gelyk de Edeken of
 e uitgaans acht in g
 De Hoog Raad, de
 neen van de twee Pr
 fman als eenen Presid
 zes weges Holland,
 meer kennis van alle
 de Voorsten van 't
 worden. Wanneer
 ger bevee, maar
 gerbilten worden.
 Raadhooren nu
 tolen der beest
 Gellier, ten W
 andere mindere
 vrede, die de
 vromtijke van
 alle tinge Lebe
 mailliers doet
 Alle geregelt
 perfoonen of
 Raad geelheid
 alle deeze pers
 sijte beheeringe
 Van 't Hof
 en afzonderlijk
 Ook is het R
 Artikel deeze

II 222

onder zich eenen Luitenant - Houtvester , zijnde doorgaans een Lid der Ridderfchap, welke vrije wooning heeft op het Huis te *Teilingen*, in Rhijnland. De Meesterknaapen zijn insgelijks de Edelen of van de aanzienlijksten van den Landen, en doorgaans acht in getal.

De *Hooge Raad*, het eerste of Opperste Geregthof, is gemeen aan de twee Provinciën *Holland* en *Zeeland*. Het bestaat uit eenen President of Voorzitter, en negen Raadsheeren, zes wegens *Holland*, en drie van *Zeeland*. De Hooge Raad neemt kennis van alle zaaken, die, bij Beroep of Appél van de Vonnisfen van 't Hof van *Holland*, voor denzelven gebragt worden. Wanneer hier Vonnis is gevallen, valt 'er geen hooger beroep, maar kan alleen de zaak in herziening of revisie getrokken worden. Hier toe benoemt men, veelal, eenige Raadsheeren uit den Hoogen Raad, nevens etlijke Pensionarisfen der Steden. Dit Kollegie heeft eenen Griffier, Substitut-Griffier, een Rentmeester van de Exploisten en verscheiden andere mindere bedienden. Onzer opmerkinge is het niet onwaardig, dat de Hooge Raad in de eerste plaats, zo wel in lijfstraffelijke als burgerlijke zaaken, Regtsgebied heeft over alle zijne Leden, van den President af, tot aan de Schoonmaaksters der Vertrekken en den gewoontijken Vuurflooker. Alle geregtelijke Aanspraaken en beschuldigingen van deeze perfoonen of derzelve huisgezinnen moeten voor den Hoogen Raad geschieden; zonder dat evenwel deeze beweert, over alle deeze perfoonen eenig regt van Magistratuure, of burgerlijke beheeringe, te mogen oefsenen.

Van 't *Hof van Holland* hebben wij reeds boven, onder een afzonderlijk Artikel, uitvoerig gesproken.

Ook is het *Kollegie der Societeit in 's Graavenhage*, op het Artikel deezer Hofplaatze, breedvoerig beschreeven.

REGISTER

D E R

HOOFDZAAKEN.

L E T T E R H — H O L .

D E E L X I X E N X X .

H aadeleria	bl. 1	Haamstede, (Floris van)	bl. 14
Haafackerus	<i>ib.</i>	———— (Adolf van)	<i>ib.</i>
Haaften, een Dorp	<i>ib.</i>	———— (Adrianus Cornelisz.)	<i>ib.</i>
Haaiten (Dirk van)	<i>ib.</i>		
———— (Frans van)	2	Haar (de) Adelijk Huis	16
———— (Jan van)	<i>ib.</i>	———— (Cornelis Janszoon de)	<i>ib.</i>
———— (Walraven van)	3	———— (Matthijs de)	18
———— (Joris van)	<i>ib.</i>	———— (Johan de)	21
———— (Benedictus van)	<i>ib.</i>	———— (David de)	22
Haag (den); zie 's Gravenhage.		Haandel	<i>ib.</i>
Haag- Ambagt	4	Haanenpoel	<i>ib.</i>
't Haagje	<i>ib.</i>	Haanwijk	<i>ib.</i>
Haage (Wezenbold)	<i>ib.</i>	Haaps	<i>ib.</i>
Haagoort	<i>ib.</i>	Haar (ter)	23
Haagendoorn (Goytje)	<i>ib.</i>	———— (op de)	<i>ib.</i>
Haagfche Bosch	<i>ib.</i>	———— (de)	<i>ib.</i>
Haak (Mr. Herman)	<i>ib.</i>	———— (de, of ter)	<i>ib.</i>
———— (Pieter)	5	———— (ter)	24
———— (Fort de)	<i>ib.</i>	———— (Franciscus van der)	<i>ib.</i>
Haaks (de Zuider)	<i>ib.</i>	———— (Johannes van der)	<i>ib.</i>
Haaksbergen	6	Haarda	25
Haair	<i>ib.</i>	Haaren, Dorp in de Meijerij	<i>ib.</i>
Haalen (Gofen van)	8	———— Dorp in Braband	<i>ib.</i>
Haamrode (Cornelius)	9	———— Dorp in Gelderland	<i>ib.</i>
Haamstede, een Dorp en Heer- lijkheid	<i>ib.</i>	———— Edele State, in Fries- land	<i>ib.</i>
———— (Witte van Holland van)	12	———— (Berg- of Burg)	<i>ib.</i>
———— (Jan van)	14	———— (Op-)	26

Haa-

R E G I S T E R.

Haaren, (Huis te)	bl. 26	lijke en Waereldlijke Gebot-	
— (van) Oud Geflagt	<i>ib.</i>	wen	33
— (Adriaan van)	<i>ib.</i>	Haarlem, Regeering	bl. 34
— (Willem van)	27	— Vroedfchappen	35
— (Ernst van)	<i>ib.</i>	— Schout	36
— (Willem van)	<i>ib.</i>	— Burgemeesteren	37
— (. . . . .)	29	— Schepenen	39
— (Adam Ernst van)	<i>ib.</i>	— Penfionarifen en Se-	
— (Duco van)	<i>ib.</i>	cretarifen	41
— (Willem van)	<i>ib.</i>	— Voorrechten	44
— (Onno Zwier van)	30	— Handel, Gilden en	
Haarlem (Oud)	<i>ib.</i>	Schutwerij	45
— ('t Geflacht van)	31	— Rechtsgebied en Kerk-	
— (Stad) Oudheid, Ge-		bestier	47
legenheid, Grootte en Sterk-		— Vermaarde Mannen en	
te	32	Wapens	48
— Naamsoorpronk, Kerk-		— Gefchiedenifen	49

D E E L XX.

Haarlem (Heeren van)	bl. 385	Haaze (Adriaan de)	bl. 398
— (Oud)	<i>ib.</i>	Haazenpolder	<i>ib.</i>
Haarlemmerliede	386	Haeften (Dirk van)	<i>ib.</i>
Haarlemmermeir	<i>ib.</i>	— (Frans van)	399
Haarfolte (Geflagt van)	388	— (Jan van)	<i>ib.</i>
— (Zweder van)	387	Haga (Kornelis)	<i>ib.</i>
— (Rutgert van)	<i>ib.</i>	Hagen (Steven van der)	400
Haasje Klaasdogter	392	Hageftein	402
Haastrecht	<i>ib.</i>	Hakkus (Petrus)	403
— (Geflagt van)	394	Hakvoort	404
— (Albrecht van)	<i>ib.</i>	Hal	<i>ib.</i>
— (Herbaren en Wil-		Halewijn (Geflagt van)	<i>ib.</i>
lem van)	<i>ib.</i>	— (Simon van)	405
— (Paulus van)	<i>ib.</i>	— (François Treftein	
— (Rudolf van)	<i>ib.</i>	van)	409
— (Jan van)	<i>ib.</i>	— (Kornelis Tereftein	
— (Willemina van)	395	van)	<i>ib.</i>
— (Paulus van)	<i>ib.</i>	Hallingk	411
— (Dirk van)	<i>ib.</i>	Hallum	412
— (Maria van)	396	Hals (Frans)	<i>ib.</i>
— (Adriaan van)	<i>ib.</i>	Hals - af	413
— (Goeijert van)	397	Halteren	414

R E G I S T E R.

Hann, een Dorp in Overysfel	Hartjesdag	bl. 450
— in Groningerland	Hartfinck	452
— (den)	Hartzoeker (Nikolaas)	<i>ib.</i>
— (Meinard van)	Haskerdijk	455
Hambroek (Anthonius)	Haskerhorne	<i>ib.</i>
Hameland	Haskerland	<i>ib.</i>
Hamer (Henrik)	Hasfelaar (Kenau Simons)	456
— (Petrus)	— (Pieter Dirksz.)	457
Hamersveld	— (Nikolaas)	461
Hammes (Nikolaas de)	— (Pieter Pietersz.)	462
Hannekop (Kornelis)	— (Gerard)	463
Hania (Gale)	— (—)	464
Hans Hanszoon	— (GerardArnoud)	467
Hanze - Steden	Hasfelt	468
Hapert	Hattem	<i>ib.</i>
Haps	Hattemisten	469
Haræus (Franciscus)	Hautain (Philips de Zoete,	
Hardegarijp	Heer van)	471
Hardenberg	— (Willem de Zoete,	
Hardenbroek	gezegd)	473
Harderwijk	Hauwert	476
Hardinksveld	Hazarswoude	477
Haren een Dorp	Heda (Wihelmus)	478
— (van)	Heeg	479
— (Adam van)	Heel, of Hedel	<i>ib.</i>
— (Willem van)	Heem (Jan de)	<i>ib.</i>
— (Willem en Onno Zwier	Heemskerk, Dorp	480
van)	— (Heeren van)	481
Hargen	— (’t Huis te);	
Haring (Jan)	zie Marquette.	
Haringhuizen	— (Jakob van)	483
Haringkarspel, Dorp,	— (Koenraad van)	486
— (Dirk van)	— (Marten van)	488
Harius (Johannes)	Heemstede, Dorp	489
Harinxma	— Heerlijkheid	<i>ib.</i>
Harkinge	— (Heeren van)	490
Harkstede	Heenvliet, Heerlijkheid	494
Haringvischerij	— (Geslagt van)	<i>ib.</i>
Harlingen	’s Heer - Abtskerke	497
Harmokar	’s Heer - Arentskerke	<i>ib.</i>
Harmonie (Ontwerp van)	Heerde	498
Harmelen	’s Heerenberg	<i>ib.</i>
Hart; (’t Huis ter) zie Zwaa-	’s Heerendijk (’t Huis)	499
nenburg.	’s Heeren - Henriks - Kinde-	
	ren - Kerk	<i>ib.</i>
		Hee-

R E G I S T E R.

Heerenveen	bl. 500	Henrik de II, Keizer,	bl. 534
's Heerenzandvaart	502	— de III	<i>ib.</i>
Heer - Jans - dam	<i>ib.</i>	— de IV	535
's Heer - Jansland	503	— de V	536
Heermaale (Floris van)	<i>ib.</i>	— de III, Koning van	
Heesbeen	504	Frankrijk	<i>ib.</i>
Hegius (Alexander)	<i>ib.</i>	— de IV	539
Heidanus (Kasper)	505	— van Nasfau	545
— (Abraham)	507	— Kafimir	546
Heidelbergfche Katechismus	510	— — de II	547
Heilige - Stede	511	— Dirkszoon (Mr.)	550
Heiloo	<i>ib.</i>	— Niklaas	553
Heim (Jan van der)	512	Henbroek	555
Hein (Pieter Pترزoon)	513	Heraugiere (Karel van)	556
Heinfius (Daniel)	515	Herbajum	558
— (Nikolaas)	516	Herbert, Bifchop	<i>ib.</i>
— (Antoni)	517	Herberts (Herman)	560
Heirvaart	519	Herdoopers; zie Wederdoopers.	
Hekerens en Bronkhorften; zie Bronckhorften.		Herema (Otto)	562
Helder (de)	521	Heringa Geflagt van)	563
Helium	522	— (Douwe)	<i>ib.</i>
Hellevoetfluis	<i>ib.</i>	— (Ede)	<i>ib.</i>
Helling (Herman)	523	— (Jouwe)	<i>ib.</i>
Helmond	526	— (Laas)	<i>ib.</i>
Helmpooting	<i>ib.</i>	— (Oene)	564
Helsdingen (Henrik van)	<i>ib.</i>	Herman (Catharina)	<i>ib.</i>
Helst (Bartolomeus van der)	527	— van Woerden	365
Hem	528	Hermelen; zie Harmelen.	
Hemelaar (Jan)	<i>ib.</i>	'Heremite (Jaques)	568
Hemelum	530	Herrnhutters	569
Hemelummer - Oldevaart	<i>ib.</i>	Hertog (Johan de)	570
Hemert (Neder)	<i>ib.</i>	Hertogen	572
— (Op)	531	's Hertogenbosch	574
— (Johan van)	<i>ib.</i>	's Hertogenraade ('t Land van)	
Hemmius (Franciscus)	<i>ib.</i>		577
Hempens	<i>ib.</i>	Herwen	578
Hendenesfe	532	Herwerden	<i>ib.</i>
Hendrik - Ide - Ambagt	<i>ib.</i>	Heshufius (Tilemannus)	<i>ib.</i>
Hengel	<i>ib.</i>	Hesfels (Jakob)	580
Hengelo	<i>ib.</i>	— (Joannes)	581
Hengist en Horfa	533	Hettinga (Homme van)	582
Hennaard	<i>ib.</i>	— (Tiete van)	583
Hennaarderadeel	<i>ib.</i>	Heukelum	584
Henrik,	533	Heurnius (Joannes)	<i>ib.</i>

R E G I S T E R.

Heus (Jakob de)	bl. 585	Hoeuft, Geflagt	bl. 612
— (Willem de)	586	Hoeve ('t Slor)	619
Heusden	<i>ib.</i>	Hoevelaken	<i>ib.</i>
— (Oud)	588	Hoeij (Abraham van)	<i>ib.</i>
— (Heeren van)	<i>ib.</i>	Hoffer (Adriaan en Rochus)	620
— van Elshour, Ge-		Hofman (Melchior)	<i>ib.</i>
flagt,	592	Hofvaart	623
Heuterus (Pontus)	593	Hofwegen (Jofua van Alve-	
Heyde (Jan van der)	594	ringen, Heer van)	<i>ib.</i>
Hichtum	597	— (Samuel van Al-	
Hierges (Gilles van Barlai-		veringen, Heer van)	625
mont, Heer van)	<i>ib.</i>	Hogerbeets (Rombout)	<i>ib.</i>
Hillegersberg	600	Hohendo (Philips, Graaf van)	
Hillegom	601		637
Hilverfum	602	Hol (Jan)	651
Hinckart (Jan van)	<i>ib.</i>	Holdinga (Wilko)	655
Hindelopen	604	Hollaer (Marinus)	657
Hinderdam	605	Holland, Graaffchap	659
Hinderstein ('t Huis)	<i>ib.</i>	— (Hof van)	660
Hobreede	<i>ib.</i>	— (Provincie)	663
Hodenpijl, Heerlijkheid	606	— Naamsreden	<i>ib.</i>
— (Heeren van)	<i>ib.</i>	— Grootte	<i>ib.</i>
Hoefnagel (Georg)	608	— Aloude staat	664
Hodorp (Henrik)	609	— Koophandel en	
Hoekfchen; zie Kabbeljaauw-		Voortbrengzels	665
fchen.		— Getal van Dorpen	667
Hoekfche - Waard	610	— Karakter der Natie	668
Hoeltzlinus (Jeremias)	<i>ib.</i>	— Historie	669
Hoenkoop	611	— Regeering.	704

1. 60
67
81
100
111
13

